

අභිධම්මපිටකයෙහි

දෙවෙනි ග්‍රන්ථය

විභවගප්පකරණ

ප්‍රථම භාගය

ලංකා බෞද්ධ මණ්ඩලයේ ආරාධනයෙන්

ත්‍රිපිටක සංස්කාරක මණ්ඩලයේ

සම්මතය පරිදි

පණ්ඩිත, ලබ්‍රහම ලංකානන්ද අනුත්‍යායක සථවිරයන් වහන්සේ

හා

පණ්ඩිත, කරභම්මිපිගොඩ සුමනසාර සථවිරයන් වහන්සේ

විසින් කරන ලද

පාඨශෝධනය හා සිංහල පරිවර්තනයෙන්

සුක්ක සි.

ශ්‍රී ලංකා ජනරජය මගින් ප්‍රකාශිතයි.

බු. ව. 2518

ක්‍රි. ව. 1975

THE SECOND BOOK

in

THE ABHIDHAMMA PITAKA

VIBHANGAPPAKARANA

with

THE SINHALESE TRANSLATION

by

The Venerable Pandita

LABUGAMA LANKĀNANDA THERA

Anunāyaka of the Kōtte Sri Kalyāṇī Sāmaggridharma Mahāsaṅgha Sabhā,
Vice Principal, Pravacanōdaya Pirivena, Molligoda, Wādduwa.

&

The Venerable Pandita

KARAHAMPITIGODA SUMANASĀRA THERA

Mākadawara Vihāra, Hingula.

PUBLISHED

UNDER THE PATRONAGE

OF

THE REPUBLIC OF ŚRĪ LANKĀ

B.E. 2518

C.E. 1975

අභිධමමපිටකේ

විභංගප්පකරණං

පඨමො භාගො

අභිධම්මපිටකයෙහි

විභංගප්පකරණය

ප්‍රථම භාගය

“තථාගතපපච්ඡේදිනො භික්ඛවෙ ධම්මචිනයො විවචො විශේවනී
නො පටිච්ජනෙතා.”

“මහණෙනි, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දෙශනා කරණ
ලද ධර්මය හා චිනය විවෘත වූයේ බබලයි. වැසුණේ නො ම බබලයි.”

(අභිතුනතරනිකාය, නිකනිපාත - භරණ්ඩුවග්ග, 9 සූත්‍රය)

සංස්කෘතපිටකය

සංස්කෘතපිටකය

සංස්කෘතපිටකය

පටුන

CONTENTS

සංස්කාරක නිවේදනය	ix-x
ත්‍රිපිටකසම්පාදකමණ්ඩලය	xi
සංඥාපනය	xiii-xx
සංකේත නිරූපණය - ABBREVIATIONS	xxi
පාළි භේදි - PALI ALPHABET	xxii
විසය සූචි	xxiii-xxiv
පෙළ හා පරිච්ඡින්නය	2-401
විසේෂපද්‍යානුකූලමණිකා	403-408

සංස්කාරක නිවේදනය

ත්‍රිපිටක පාළියෙහි අභිධම්ම සප්තප්‍රකරණයට අයත් ග්‍රන්ථයන් අතුරෙහි විහඟගප්පකරණය දෙවැනි ග්‍රන්ථය යි. මෙය බ්‍රහ්මවිහරිතය ආදී කොට, ධම්මහදයවිහරිතය අවසන් කොට ඇති අටළොස් විහරිතයෙකින් යුක්ත වෙයි. බුද්ධජයනී ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලායෙහි විහරිතප්පකරණය 42, 43 වැනි ග්‍රන්ථයෙක් පළවන්නේය. එයින් “බ්‍රහ්මවිහරිතය” පටන් “ඉද්ධිපාදවිහරිතය” අවසන් කොට ඇති විහරිත නවය මෙහි ප්‍රථමභාගය වේ.

ලඛ්‍යා බෞද්ධමණ්ඩලය විසින් ආරාධිත වූ මේ ප්‍රථමභාගය කවුකුරුන්දේ ශ්‍රී දෙවනාඥ නායක සභාවර්ගයෙන් වහන්සේ විසින් සිංහලයෙන් අනුවාද කරන ලද්දේය. එහෙත් ඒ අනුවාදය ත්‍රිපිටක පරිවර්තන සංස්කාරකමණ්ඩලයෙන් යළි පාඨශෝධන සහිත කොට විහරිතප්පකරණය මුළුල්ල සිංහලයෙන් පරිවර්තන කළ මෑතාවාසි අප වෙත පැවැරිණි. මහනුවර පන්තිපිප්පවේ රාජකීය පුස්තකාලයට අයත් පුස්තකාලපොත ද, පැල්මඩුල්ලේ පුරාණවිහාරස්ථානයෙහි පුස්තකාලපොත ද, සිංහල අක්ෂරයෙන් මුද්‍රණය වූ පොත් දෙකක් ද, එංගලන්තයේ පාළිපොත් සමාගම මගින් මුද්‍රණය කරවන ලද පොත ද, සියමරට තාය්‍යක්ෂරයෙන් මුද්‍රිත විහරිතප්පකරණය හා බුරුමරට ඡට්ඨසංග්‍රහයෙන් ශෝධිත වූ මුද්‍රණය වූ විහරිතප්පකරණය ද ඇසුරු කරමින් විහරිතප්පකරණයෙහි පාඨශෝධනය හා සම්පූර්ණ සිංහල පරිවර්තනය ද නිමහම් කරන ලද්දේය. මෙහි පාඨශෝධනයේ දී ලක්දිව මහාවිහාරාණ්ඩුයාගත ආචාර්යසම්ප්‍රදායෙහි පැවැති විහරිතප්පකරණ වාචනාමාගීය නිගාමානුමට අපගේ ප්‍රයත්නය වූ බව ප්‍රකාශ කරමිහ.

මේ අධිකාරයෙහි ලා ධම්ම-විනයෙහි හා ඉතිහාස පුරාවිද්‍යා තනි-නායාදි ශාස්ත්‍රාන්තරයෙහි බැසගත් බුද්ධිප්‍රභා ඇති රාජකීය පණ්ඩිත කර්මමිපිටිගොඩ සුමනසාර සභාවරයන් වහන්සේ මූල සිට මෑ සහාය වූහ. මෙහි ඇතැම් තැනෙක් ඒ සභාවරයන්ගේ මෑ පරිවර්තන වෙයි. තව ද, මෙහි ලා ත්‍රිපිටක සංස්කාරකමණ්ඩලයෙහි ප්‍රධාන සම්පාදක ව සිටි දිවහගන සිරි වජිරඤ්ඤ නාහිමිපාණන් වහන්සේගේ උපස්ථානනය ලැබුණු බව ද පවසමිහ.

මුද්‍රණ අවස්ථාවට පැමිණ වර්තමාන ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලයේ සහායකී තැන්පත් අහංගමෑ ‘විද්‍යාවතුව’ පරිවේණාධිපති පණ්ඩිත කෝද්ගොඩ සිරි ඤාණාලෝකාභිධාන දක්ෂිණලඛ්‍යායෙහි ප්‍රධාන සංස්කාරකයා සභාවරයන් වහන්සේ යැ, ‘විද්‍යෙදය’ මහපිරුවන්හි උප පරිවේණාධිපති භාවොපගත ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යාවිශාරද, පණ්ඩිත රද්දුල්ලේ සිරි පඤ්ඤාලෝකාභිධාන අනුනායකසභාවරයන් වහන්සේ යැ එ මෑ පිරුවන්හි ආචාර්යභාවොපගත ශාස්ත්‍රපති, විද්‍යාවිශාරද, පණ්ඩිත වේඩරුවේ සිරි අනොමදස්සනිධාන නායකසභාවරයන් වහන්සේ යැ

යන කිරීතිවර මහතෙර වරුන්ගේ ආගමඥනයෙහි නිපුණබව ග්‍රන්ථශාධන-සංස්කරණ කාර්යයෙහි ලා අතිශයින් වහල්විය. කොළඹ දිශාවේ ප්‍රධාන සම්ප්‍රදායක පණ්ඩිත දෙරගමුවේ ධම්මපාල ස්ථවිරයන් වහන්සේගෙන් ත්‍රිපිටක මණ්ඩලයට ලැබෙන සහාය කෘතඥතාපූර්වකව සදහන් කළ යුතුය.

තවද ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ ගරු අග්‍රාමාත්‍යවර සිසිමාවෝ ඛණ්ඩාරනායක මැතිනිය මේ ත්‍රිපිටක මුද්‍රණකාර්යයෙහි ලා දක්වන බලවත් ප්‍රසාදය ද, ගරු සංස්කෘතික අමාත්‍ය ඇස්. ඇස්. කුලතිලක මැතිතුමාණන් හා අමාත්‍යාංශයෙහි ලේකම් කේ. ජයසිංහ ප්‍රේමවර්ධන මහතාණන් හා ජ්‍යෙෂ්ඨ සහකාර ලේකම් පී. බී. චේරගොඩ මහතාණන් ගෙන් ලැබෙන පිටුවහල ද අනුසමරණීය වෙයි. සංස්කෘතික අධ්‍යක්ෂ ඩොනල්ඩ් අබේසිංහ මහතාණන් හා ශ්‍රී ලංකා සංස්කෘතික මණ්ඩලයේ සාහිත්‍ය සංවර්ධන නිලධාරී කේ. ජී. අමරදාස මහතාණන් ප්‍රමුඛ සංස්කෘතික නිලධාරීන් මේ සදහා දක්වන උද්‍යෝගය ප්‍රශංසනීය වෙයි.

රාජ්‍යය පිළිබඳ අපරිමිත කාර්යභාරයෙන් සමෘද්ධ ව ඇති රජයේ මුද්‍රණාලයෙහි අධිපති ඇල්. ඩබ්ලිව්. පී. පිපිස් මහතාණන් ත්‍රිපිටක මුද්‍රණ කාර්යාංශයකුදු ඇති කොට ත්‍රිපිටකග්‍රන්ථ මුද්‍රණය සදහා දෙන අනුබලය හා එම සේවක මහතුන් ඉතා හතතිමත් ව මුද්‍රණකාර්යයෙහි නියුක්තව සිටීම ද බෞද්ධලෝකයාගේ ප්‍රශංසාවට කාරණ වෙයි. එසේම ත්‍රිපිටකකාර්යාලය පිහිටි කොළඹ මහානායකවාරිකාරාමයෙහි නියුක්ත ඇම්. ඒ. ආර්. සමරසිංහ මහතාගෙන් ත්‍රිපිටකමණ්ඩලයට රැඳවෙහි ලැබෙන සාහාය්‍යය ද අනුසමරණීය වේ.

සඳෙවක ලෝකයාට වැඩදායක වූ අතිපරිශුද්ධ පඤ්ඤාපති ධර්ම ව්‍යාප්ත කිරීමෙහි යන්න දරන මෙ හැම සුඤ්ඤ ද, ත්‍රිපිටක සිංහල පරිවර්තනය සදහා නන් අයුරින් සහාය දුන් හැම පින්වත්තු ද ධර්මදහමය කුශල බලයෙන් සුබහානි වෙන්වයි ආශංසනය කරමහ.

මේවගට ශාසනෝදයකාරී,

ලබ්‍රහ්ම ලංකානන්ද

ත්‍රිපිටකමණ්ඩලයේ ප්‍රධාන සම්පාදක

1975 වෙසක් පුර පසළොස්වක

ත්‍රිපිටකකාර්යාලය,

මහානායකවාරිකාරාමය,

115, විජේරාමමාවත,

කොළඹ - 7.

ත්‍රිපිටක සම්පාදක මණ්ඩලය

උපදෙශන :

අග්ගමහාපණ්ණාසක, බ්‍රහ්මසූත්‍ර, අනුසංකප්ප, ආනන්දමෙත්තිය මහානායක මහාසංචරපාදයන් වහන්සේ.

සභාපති :

අභංගම විද්‍යාවන්තරාචාර්යවරයාණන්, ත්‍රිපිටකවාග්ගිකවරයාණන්, කෝදා-ගොඩ ශ්‍රී ඥානාලෝක දක්ෂිණලංකායෙහි ප්‍රධාන සංඝනායකසංචරයන් වහන්සේ.

ප්‍රධාන සම්පාදක :

මොල්ලිගොඩ ප්‍රච්ඡේදනායක සිරිවෙන්ති උපප්‍රධානවරයාණන්, ත්‍රිපිටක වාග්ගිකවර, ලබ්බගම ශ්‍රී ලංකානන්ද—කෝට්ටේ ශ්‍රී කල්‍යාණී සාමග්‍රිධම් මහා සංඝසභායෙහි අනුනායක සංචරයන් වහන්සේ.

සම්පාදක :

දෙමටගොඩ ධම්මකාලාපිට්ඨකාචාර්යවරයාණන්, පණ්ණාසක, පරවාහාර සිරි පඤ්ඤානන්ද (බී. ඒ. ලක්ෂ්මි)—කොළඹ නවකෝට්ටේ ශ්‍රී ප්‍රධාන සංඝනායක සංචරයන් වහන්සේ.

කිරුළපන පූජාරාමාචාර්යවරයාණන්, ආසනපති, විද්‍යාවිශාරද, පණ්ණාසක, රද්දුල්ලේ ශ්‍රී ප්‍රඥාලෝක—කෝට්ටේ ශ්‍රී කල්‍යාණී සාමග්‍රිධම් මහාසංඝසභායෙහි අනුනායක සංචරයන් වහන්සේ.

හෙරලියාවල ශ්‍රී සුධර්මාරාමාචාර්යවරයාණන්, ආසනපති, විද්‍යාවිශාරද, පණ්ණාසක, වේඩරුවේ ශ්‍රී අනුමෝදාන නායක සංචරයන් වහන්සේ.

තිහුල්ලේ—මාකඩවරවිහාරාචාර්යවරයාණන්, පණ්ණාසක, කර්මමාලිකාගොඩ සුමනසාර සංචරයන් වහන්සේ.

ලෙඩකාචාර්ය :

කොළඹ බෞද්ධාලෝක මාවතෙහි බෞද්ධාලෝකවිහාරාචාර්යවරයාණන්, පණ්ණාසක, දෙරගමුවේ සිරි ධම්මපාල—කොළඹදිශායෙහි ප්‍රධාන සංඝනායක සංචරයන් වහන්සේ.

සංඥාපනය

අප බුදුන් වදළ තෙවළා බුදුවදන්හි ඇතුළු වූ සිටුනා ප්‍රඥාසන්දීපක අනෙකනය ගතසහස්‍රයෙන් ප්‍රතිමණ්ඩිත වූ අභිධර්මපිටකයෙහි සප්තප්‍රකරණයන් අතුරෙහි දෙවැන්න විහසිතප්‍රකරණ නම් වෙයි. මෙහි ලා අභිධර්මය පිළිබඳ වූ කිවමනා දෑ බුද්ධජයන්ති ග්‍රන්ථමාලායෙහි ධම්මසංකල්පප්‍රකරණයෙහි ලා කියනලද වන බැවින් දැන් විහසිත ප්‍රකරණය පිළිබඳ වූ වෙසෙසා කිවයුතු දෑ පමණක් සැකෙවින් දක්වනුලැබේ.

‘විහසිත’ නම් ‘විභාග’ යි. සුත්තන්තභාෂණිය යෑ අභිධම්මභාෂණිය යෑ පඤ්ච ප්‍රවිෂ්ඨක යෑ යන තුන් නයින් ස්කන්ධාදි ධර්මවිභාග කොට දක්වන බැවින් මේ ‘විහසිත’ නමුදු නානා ප්‍රභේදයෙන් හින්න වූ අර්ථයන් ප්‍රකාරයෙන් කියනුලබන හෙයින් ප්‍රකරණ නමුදු වෙයි. මෙහි වාචනාමාර්ගය දම්සෙනෙවි සැරියුත් මහරහතුන් වහන්සේ ප්‍රභව කොට ඇත්තේ යැ. සම්බුදුරජුන් වදළ දහම් නය ගෙන ‘ධර්මසංකල්ප’ කෙරෙමින් පන්සියක් අතුවැසියනට ‘ධම්මසංකල්ප’ ප්‍රකරණය දෙසූ සැරියුත් තෙරණුවෝ යළි ස්කන්ධාදි ‘ධර්මවිභාග’ කෙරෙමින් විහසිතප්‍රකරණය දෙසූහ.

පරිච්ඡේද : මේ ප්‍රකරණයෙහි අටළොස් විහසිතයෙක් වෙයි : ඛන්ධවිහසිත යෑ ආයතනවිහසිත යෑ ධාතු විහසිත යෑ සච්ච විහසිත යෑ ඉන්ද්‍රියවිහසිත යෑ පච්චයාකාරවිහසිත යෑ සතිපට්ඨානවිහසිත යෑ සම්මප්පධානවිහසිත යෑ ඉද්ධිපාදවිහසිත යෑ බොජ්ඣංගවිහසිත යෑ මග්ගවිහසිත යෑ ක්කානවිහසිත යෑ අප්පමඤ්ඤවිහසිත යෑ සික්ඛාපදවිහසිත යෑ පටිසම්භිද්ධ විහසිත යෑ ඤාණවිහසිත යෑ බුද්දකචන්ද්‍රවිහසිත යෑ ධම්මභද්‍යවිහසිත යෑ කියා යි.

ඛන්ධවිහසිත : මෙහි පඤ්චස්කන්ධයෝ සුත්තන්තභාෂණිය යෑ අභිධම්මභාෂණිය යෑ පඤ්චප්‍රවිෂ්ඨක යෑ යන තුන් නයින් විභාග කරනලදහ. සුත්තන්තභාෂණියෙහි ලා පඤ්ච ස්කන්ධයෝ අතීත, අනාගත, ප්‍රත්‍යක්ෂන්ත, අධ්‍යාත්ම, බාහිර, ඖදරික, සුක්ෂ්ම, භීත, ප්‍රණීත, දුර, සන්තික යන එකොළොස් අයුරින් විභක්ත වෙති.

අභිධම්මභාෂණියෙහි ලා රූපස්කන්ධයාගේ උද්දෙස පමණක් දක්වනලද්දේ යැ. එහි නිද්දෙස ධම්මසඟ්‍රණ්‍ය රූපකාණ්ඩයෙහි විස්තර කරනලද අයුරින් මෙහිදු ගතයුතු වෙයි. උද්දෙසයෙහි එකවිධරූප පටන් කොට එකාදශවිධරූප තෙක් රූපධර්මයන් සංග්‍රහ කොට මාතෘකා තබනලද යැ. එහි එකකමාතෘකායෙහි උද්දිෂ්ටපද තෙසාලියෙකි. ඔවුනතුරෙහි පශ්චිමපදත්‍රය මාතෘකාවක් වෙයි. සෙසු සාලිස් පදයෝ මාතෘකාගතයෝ යි. එක්සිය සතරක් පමණ වූ ද්විකමාතෘකා අතුරෙන් තුදස් ප්‍රකීර්ණකද්විකයන් ද, එක්සියතුනක් පමණ වූ ත්‍රිකමාතෘකා අතුරෙන් ප්‍රකීර්ණකත්‍රික තුනක් ද, දෙවිසි වතුෂ්ඨකමාතෘකා අතුරෙන් ආදී වතුෂ්ඨක සතර ද දක්වා නයමුඛ දී අවශේෂමාතෘකා පෙය්‍යාලමුඛයෙන් සංක්ෂිප්ත කරන ලද යැ. එ හැම ධම්මසඟ්‍රණ්‍ය රූපකාණ්ඩයෙහි විස්තර අයුරින් මෙහිදු ගතයුතු වෙයි. පඤ්චකය පටන් කොට එකාදශකය තෙක් අමිශ්‍රමාතෘකා තබනලදී.

වේදනාස්කන්ධනිද්දෙසයෙහි දුකමූලක යෑ තිකමූලක යෑ උභතොවධිස්ථක යෑ බහුවිධ යෑ යි මහාවාර සතරෙක් වෙයි. එහි ත්‍රිකමාතෘකා ගෙන ද්විකමාතෘකායෙහි බහා කළ දෙශනා දුකමූලක නම්. ද්විකමාතෘකා ගෙන ත්‍රිකමාතෘකායෙහි බහා කළ දෙශනා තිකමූලක නම්. ද්විකත්‍රිකමාතෘකා දෙපසින් වඩා කළ දෙශනා උභතොවධිස්ථක නම්. අවසානයෙහි සප්තවිධ යෑ චතුර්විංශද්විධ යෑ ත්‍රිංශද්විධ යෑ බහුවිධ යෑ යන සතර අයුරෙකින් දක්වනලද්දේ බහුවිධවාර නම්.

ද්විකමුලකයෙහි යථායෝග විසින් ලැබෙන පනස් ද්විකධර්මයක් ගෙන එක් එක් ද්විකය හා සමග ත්‍රිකමාතෘකායෙහි වෙදනාත්‍රික යැ ප්‍රිතිත්‍රික යැ සනිදර්ශනත්‍රික යැ යන අලභ්‍යමාන තුන් ත්‍රිකයන් හැරැපියා අවශෙෂ එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් වෙත වෙත යොදා දුතියදුකපඨමතිකයෝගවාර ආදී විසින් නවසියපනස් වාරයෙක් කියනලද. එ හැම පාළියෙහි නයමුඛ දී හකුළා කියනලද යැ. නයානුසාරයෙන් විස්තර දතයුතු.

ත්‍රිකමුලකයෙහි ලභ්‍යමාන එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් ගෙන එක් එක් ත්‍රිකය හා සමග ලභ්‍යමාන පනස් ද්විකධර්මයන් වෙත වෙත යොදා පඨමත්තිකදුතියදුකයෝගවාර ආදී විසින් නවසියපනස් වාරයෙක් කියනලද. එයිදු පාළියෙහි නයමුඛ දී හකුළා කියනලදි. විස්තරවිභාග නයානුසාරයෙන් දතයුතු.

උභතොවධිඝ්ඤානෙහි යථායෝග විසින් ලැබෙන එකුන්විසි ද්විකධර්මයන් ලභ්‍යමාන සේ එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් හා සමග යොදා දුතියදුකපඨමතිකයෝගවාර ආදී විසින් එකුන් විසි වාරයෙක් කියනලදි.

බහුවිධවාරයාගේ සප්තවිධනිර්දේශයෙහි එකුන්විසි ත්‍රිකධර්මයන් හා සමග සතර භූමි යොදා එකුන්විසි වාරයෙක් කියනලද යැ. චතුර්විංශද්විධ නිර්දේශයෙහි දු බහුවිධ නිර්දේශයෙහි දු එකුන්විසි ත්‍රිකයන්ගේ වශයෙන් එකුන්විසි වාරප්‍රභේද වෙයි. ත්‍රිංශද්විධ වාර එකෙකි. මෙසෙයින් බහුවිධනිර්දේශයෙහි අටපනස් වාරයෙක් වෙයි. මෙසේ වෙදනාස්කන්ධනිර්දේශයෙහි සියු මහාවාරයෙහි එක්දහස් නවසිය සත්සැත්තැ වාරයෙක් වේ. සංඤස්කන්ධ, සංස්කාරස්කන්ධ, විඤ්ඤාස්කන්ධ පිළිබඳ විස්තරවිභාග ද යථායෝග වශයෙන් වෙදනාස්කන්ධයෙහි කී නයින් මැ දන්නේ යි.

පඤ්ඤපුච්ඡකයෙහි පඤ්චස්කන්ධයන් දෙවිසි ත්‍රිකමාතෘකායෙහි දු එක්සිය දෙකක් ප්‍රභේද වූ ද්විකමාතෘකායෙහි දු ලා ප්‍රශ්න කොට ඒ ඒ ස්කන්ධයන්ගේ කුශලාකුශල අව්‍යාකෘතාදි භාවයෝ ලැබෙන සේ නභා දක්වන ලදහ.

ආයතනවිභසිත : මෙහි දෙළොස් ආයතනයෝ සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්ම භාජනිය යැ පඤ්ඤපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග කරන ලදහ. විභාගනය බන්ධ විභසිතයෙහි මෙනි.

ධාතුවිභසිත : මෙහි අටළොස් ධාතුහු සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ පඤ්ඤපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග කරනලදහ. සුත්‍රාන්තයෙහි අටළොස් ධාතු අනෙකෙක, අභිධර්මයෙහි අටළොස් ධාතු අනෙකෙකි. සුත්‍රාන්තභාජනියෙහි අටළොස් ධාතු තුන් ඡට්ඨකයෙකැ ලා සඨගාහිත වෙයි. එහි පඨවිධාතු ,ආපොධාතු, තෙජොධාතු, වායොධාතු, ආකාශධාතු, විඤ්ඤාණධාතු එක් ඡට්ඨකයෙක. සුඛධාතු, දුක්ඛධාතු, සොමනස්සධාතු, දෙමනස්සධාතු, උපෙක්ඛධාතු, අවිජ්ජාධාතු එක් ඡට්ඨකයෙක. කාම ධාතු, ව්‍යාපාදධාතු, විභිංසාධාතු, නෙක්ඛම්මධාතු, අව්‍යාපාදධාතු, අවිභිංසාධාතු එක් ඡට්ඨකයෙකි.

අභිධම්මභාජනියෙහි චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොනධාතු, සද්ද ධාතු, සොනවිඤ්ඤාණධාතු, ඝානධාතු, ගන්ධධාතු, ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජිව්හාධාතු, රසධාතු, ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු යන මොහු අටළොස් ධාතුහු වෙන්. මෙහි දු විභාග නය බන්ධවිභසිතයෙහි මෙනි.

පඤ්ඤපුච්ඡකයෙහි කුශලාදිභාවය ද බන්ධවිභසිතයෙහි කී නයින් මැ දතයුතු. ධම්මධාතු හා මනොවිඤ්ඤාණධාතු හා මෙදෙක වාතුර්භූමක වූවාහු ලොකිකලොකොත්තර විසින් මිශ්‍ර වැ කියනලදහ. අවශෙෂ සොළොස් ධාතුහු කාමාවචර වෙන්.

සච්චවිභසිත : මෙහි සතර සත්‍යයෝ සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ පඤ්ඤපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභක්ත වෙති. සුත්තන්තභාජනියයෙහි ලා ' සතර ආර්යසත්‍යයෝ ' යි සප්‍රදේශ කොට ගෙන උද්දෙස නිද්දෙස විසින් දක්වනලදහ. අභිධම්ම

භාජනියෙහි ලා ' සතර සත්‍යයෝ ' යි නිෂ්ප්‍රදේශ කොට ගෙන විභාග කරනලදහ. ' ආයාසී සත්‍යයෝ ' යි සප්‍රදේශ කොට කී කල්හි අවශේෂ ක්ලේශයෝ ද අවශේෂ කුශල ධර්මයෝ ද සාසුච තුන් කුශලමූලයෝ ද අවශේෂ සාසුච කුශලධර්මයෝ ද සඬග්‍රහ නො වෙති. දුක්ඛසමුදය හුදෙක් තෘෂ්ණාහේතුයෙන් මැ වන්නො නො වෙයි. යථොක්ත ක්ලේශාදිභූ ද එයට ප්‍රත්‍යය වෙති. එහෙයින් නිෂ්ප්‍රදේශ කොට කියනලද්දේ.

සත්‍යනිර්දේශයෙහි ලා පළමු දුඃඛසත්‍යය නිර්දේශ නො කොට දුඃඛසමුදයසත්‍යය පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් නිර්දේශිත යැ. දුඃඛසමුදය නිර්දේශිත කල්හි දුඃඛ නිර්දේශ පහසු වන හෙයින්. නිරෝධසත්‍යය ද පඤ්චප්‍රකාර සමුදයාගේ ප්‍රභාණ වශයෙන් පස් අයුරෙකින් දක්වන ලද යැ. මාර්ගසත්‍යය පටිමජ්ඣානික සොත්තාපත්ති මාර්ගයාගේ වශයෙන් ධම් සභුණු පෙළෙහි විභාග කළ දෙශනානායෙහි මුඛමාත්‍රයක් දක්වමින් නිර්දේශිත යැ. විස්තර විභාග ධම්සභුණුයෙහි ආ සෙයින් දතයුතු.

මෙහි අවධානීකවාර යැ පඤ්චචිතීකවාර යැ සබ්බසඬගාහිකවාර යැ යි මහාවාර තුනෙකි. අවධානීකවාරයෙහි අෂ්ටාංගිමාර්ගප්‍රතිපද ද පඤ්චචිතීකවාරයෙහි පඤ්චාංගි මාර්ගප්‍රතිපද ද සබ්බසඬගාහිකවාරයෙහි පරොපණ්ණාස සම්ප්‍රසක්තධර්මප්‍රතිපද ද දක්වන ලදහ. මෙසෙයින් මේ අභිධම්මභාජනිය ත්‍රිවිධ මහාවාරයෙකින් පසළොස් කොට්ඨාස යෙකින් සැටදහසක් නයින් ප්‍රතිමණ්ඩිත වූයේ වෙයි. පඤ්චප්‍රච්ඡේදයෙහි කුශලාදි විභාගය බන්ධවිභිතියෙහි කී නයින් දතයුතු.

✓ **ඉන්ද්‍රියවිභිතිය :** මෙහි දෙවිසි ඉන්ද්‍රියධර්මයෝ විභාග කොට දක්වනලදහ. අභිධර්මයෙහි සෙයින් සූත්‍රාන්තයෙහි මේ දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයන් පිළිවෙළින් නො එන බැවින් ඉන්ද්‍රියවිභිතියෙහි සූත්‍රාන්තභාජනිය නො ලැබෙයි. අභිධම්මභාජනිය පඤ්ච ප්‍රච්ඡේදය යන දෙය පමණක් මෙහි ලැබෙයි. නිද්දේසවාරයෙහි සැකෙවින් නිර්දේශිත ඉන්ද්‍රියයන්ගේ විස්තරවිභාග ධම්සභුණු පද්‍යාජනියෙහි ආ සෙයින් ගතයුතු. මෙහි ඉන්ද්‍රිය යන් සථිසඬග්‍රාහක බැවින් චිරිමිත්තීය සමාධිත්තීය නිද්දේසාදියෙහි සමමාචාරායාම මිච්ඡා වායාම සමමාසමාධි මිච්ඡාසමාධි ආදී විසින් නිර්දේශ නො වෙයි. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයන් අතුරෙහි චක්ඛු, සොත, ඝාත, ජිව්හා, කාය, ඉන්ද්‍රිය, පුරිස, සුඛ, දුක්ඛ, දෙමනස්ස යන ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙන ලෝකික යැ කාමාවචර යි. මනින්ද්‍රිය යැ ජීවිතීන්ද්‍රිය යැ උපෙක්ඛිත්තීය යැ සද්ධිත්තීය යැ චිරිමිත්තීය යැ සතිත්තීය යැ සමාධිත්තීය යැ පඤ්ඤාත්තීය යැ යන අටදෙන වාතුර්භූමික වූවාහු ලෝකිකලෝකොත්තර මිශ්‍ර වෙති. සොමනස්සිත්තීය කාමාවචර රූපාවචර ලෝකොත්තර විසින් භූමිත්‍රයපයථාපන්න වූයේ ලෝකික ලෝකොත්තර මිශ්‍ර වෙයි. අනඤ්ඤාඤ්ඤාස්සාමිත්තීය යැ අඤ්ඤාත්තීය යැ අඤ්ඤා වත්තීය යැ යන තුන් ඉන්ද්‍රියයෝ ලෝකොත්තර මැ වෙති.

පච්චයාකාරවිභිතිය : මෙහි ද්වාදශාංගික ප්‍රතිත්‍යයමුත්පාදධර්මයෝ සූත්‍රාන්ත භාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ යන දෙකයින් විභාග වෙති. පඤ්චප්‍රච්ඡේද නය මෙහි නො ලැබෙයි. සූත්‍රාන්තභාජනියෙහි ලා ප්‍රත්‍යයාකාරධර්මයෝ උද්දේස නිද්දේස විසින් දක්වනලදහ. එහි ප්‍රත්‍යයවිභාග නානාවත්ත වශයෙනි.

අභිධම්මභාජනියෙහි ලා එකවිත්තක්ඛණික ප්‍රත්‍යයාකාරය දක්වනලද යැ. එහෙයින් සූත්‍රාන්තභාජනියෙහි මෙන් ' අච්ඡේදාපච්චයා සඬබාරා ' යි ඛණ්ඩවිචනනිර්දේශ නො කොට ' අච්ඡේදාපච්චයා සඬබාරො ' යි මාතෘකා තබනලදි.

මාතෘකායෙහි මූලපද නවයෙකි : අච්ඡේදා යැ සඬබාරා යැ විඤ්ඤාණ යැ නාම යැ ඡට්ඨායනනා යැ එස්ස යැ වේදනා යැ තණ්හා යැ උපාදනා යැ කියා යි. මේ නව මූලපද යෙන් අච්ඡේදාදික යැ සඬබාරාදික යැ විඤ්ඤාණාදික යැ නාමාදික යැ ඡට්ඨායනනාදික යැ එස්සාදික යැ වේදනාදික යැ තණ්හාදික යැ උපාදනාදික යැ යි නව නයක් වෙයි. එක් එක් නයෙහි ප්‍රත්‍යයවතුණක යැ හේතුවතුණක යැ සම්ප්‍රසක්තවතුණක යැ අනෙයා'නා වතුණක යැ යි සතර සතර වතුණකයෝ වෙති. එක් එක් වතුණකයෙක් වාර සතරෙකැ සඬගාහිත වෙයි. මෙසේ නව නයෙහි එක්සිය සියයාලිස් වාරයක් වෙයි.

නායමාතෘකායෙහි අවිජ්ජාමූලක නය පමණක් සපුරා දක්වන ලද්දේ යැ. සඬ්ඛාර මූලකාදිය නාමමාත්‍රයෙන් නිර්දේශිත වෙයි. එද අවිජ්ජාමූලක නායානුසාරයෙන් දතයුතු යැ. භවපදයෙහි අවිද්‍යා සඬ්ග්‍රහ වන බැවින්ද ජාතිජරාමරණ ඇතුළු වන බැවින්ද කිවයුතු අසූර්වයක් නැති හෙයින් භවමූලක ජාතිජරාමරණමූලක නය නො කියන ලදී.

ප්‍රත්‍යයාකාරනිර්දේශ අකුශලනිර්දේශ යැ කුශලනිර්දේශ යැ අව්‍යාකෘතනිර්දේශ යැ අවිජ්ජාමූලක කුශලනිර්දේශ යැ කුශලමූලක විපාකනිර්දේශ යැ අකුශලමූලක විපාක නිර්දේශ යැ යි ඡට්‍රකාර වෙයි. නිර්දේශයෙහි ලා විත්තූප්පාදකාණ්ඩයෙහි මෙන් පළමු කුශලවිභාග නො කොට 'අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො' යි නායමාතෘකායෙහි නික්මිජ්න පරිපාටිය අනුව අකුශල විභාගය පළමු කොට කියන ලදී.

අකුශලනිර්දේශ : මෙහි ප්‍රථම අකුශලචිත්තයෙහි ලා සතර චතුෂ්ක භොධගවාර ප්‍රභේද ඇති අවිජ්ජාමූලක නය ප්‍රකාශිත යැ. පාළියෙහි සංක්මිජ්න කොට කියන ලද සංස්කාරමූලකාදී සෙසු නය ද මෙ පරිදි මැ දතයුතු. මෙසේ ප්‍රථම අකුශලචිත්තයෙහි නව නයෙක්, සතිස් චතුෂ්කයෙක්, එක්සියසියසාලස් වාරයෙක් වෙයි. අවශෙෂ අකුශල චිත්තයන්හි දු මෙතෙක් මැ විභාග වෙයි. මෙහි සෙසු අකුශලචිත්තයන් අතුරෙහි දෘෂ්ටි විප්‍රසුක්තයෙහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන නො ලැබෙයි. එහි 'අධිමොක්ෂ' යෙදෙයි. දොමනස්සසහගතයෙහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා නො ලැබෙයි. එහි 'පටිස' යෙදෙයි. උපාදානස්ථානයෙහි 'අධිමොක්ෂ' යෙදෙයි. විචිකිත්සාසම්ප්‍රසුක්තයෙහි 'අධිමොක්ෂ' ද නො යෙදෙයි. එහි තෘෂ්ණාස්ථානයෙහි විචිකිත්සායෙන් පදපූරණ කරනලද යැ. උපාදානස්ථානය ඌන වෙයි. ඕද්ධත්‍යසම්ප්‍රසුක්තයෙහි තෘෂ්ණා ස්ථානයෙහි 'ඕද්ධත්‍ය' ද උපාදානස්ථානයෙහි 'අධිමොක්ෂ' ද යෙදෙයි. විචිකිත්සා සම්ප්‍රසුක්තයෙහි උපාදානමූලක නය නො ලැබෙයි. එහෙයින් එහි අට නයෙක්, දෙතිස් චතුෂ්කයෙක්, එක්සිය අටවිසි වාරයෙක් වේ.

කුශලනිර්දේශ : අකුශලවිභාගයෙහි දී පළමු මාතෘකා තබා පසුව නිර්දේශ කරනලදී. කුශලවිභාගයෙහි දී මාතෘකා නො තබා මැ නිර්දේශ කරනලදී. කුශලයෙහි අර්පණානානාත්ව ඇති හෙයින් සාධාරණ විසින් මාතෘකා කැබිය නො හෙයි. ලොකික කුශලයෙහි "එවමෙනස්ස දුක්ඛන්තර්ධස්ස සමුදයො භොති" යි අර්පණා වෙයි. ලොකොත්තර කුශලයෙහි "එවමෙනසං ධම්මානං සමුදයො භොති" යි අර්පණා වෙයි. මෙහි ලා අකුශලයනට අවිද්‍යාව මෙන් කුශලයනට කුශලමූලප්‍රත්‍යය වෙයි. එහෙයින් මැ අවිජ්ජාමූලකනායස්ථානයෙහි කුශලමූලකනාය ලැබෙයි. මෙහි තණ්හා උපාදාන නො ලැබෙන බැවින් තෘෂ්ණාස්ථානයෙහි 'ප්‍රසාද' ද උපාදානස්ථානයෙහි 'අධිමොක්ෂ' ද යෙදේ. විභාගනය අකුශල නිර්දේශයෙහි මෙන් දතයුතු.

අව්‍යාකෘතනිර්දේශ : මෙහි අවිජ්ජාමූලකනාය නො ලැබෙයි. චක්ඛුවිඤ්ඤාණාදී අභෙතුකවිපාකයෙහි තෘෂ්ණා උපාදාන ස්ථාන නො යෙදෙයි. සභෙතුකවිපාකයෙහි තෘෂ්ණාස්ථානයෙහි 'ප්‍රසාද' යෙදෙයි. කුශලාකුශල අභෙතුකවිපාක අතුරෙහි ද්විපඤ්ච විඤ්ඤාණයෙහි සඬ්ඛාර, විඤ්ඤාණ, නාම, ඡට්ඨායනන, පස්ස, වේදනා මූලක නය සයෙක් ලැබෙයි. අවශෙෂ අභෙතුකචිත්තයන්හි අධිමොක්ෂමූලකය හා සමග නය සතෙක් ලැබෙයි. සභෙතුකවිපාකයෙහි ප්‍රසාදමූලකය හා සමග අට නයෙක් ලැබේ.

අවිජ්ජාමූලක කුශලනිර්දේශයත් කුශලමූලක විපාකනිර්දේශයත් අකුශලමූලක විපාකනිර්දේශයත් උපනිශ්‍රයප්‍රත්‍යය සඳහා කියනලදී. මෙහි ප්‍රත්‍යයචතුෂ්කය මිස සෙසු චතුෂ්කයෝ නො ලැබෙත්.

තවද මේ නානාන්‍යසහසුප්‍රතිමණ්ඩිත වූ ප්‍රත්‍යයාකාරධර්මාවබෝධය ලාමක වූ භීත සත්ත්වයන් විසින් නොකළ හැක්කේ. කෘතාධිකාර වූ නිපුණ බුද්ධභූතියන් විසිනුදු ප්‍රත්‍යයාකාරඥනප්‍රභේද සඳහා හැමකල්හි පයඝාප්තිශ්‍රවණය චිත්තන්‍ය ප්‍රතිපත්තිත්‍රයය යන මෙහි ස්මෘතිමත් ව උත්සාහ කටයුත්තේ ය. එයින් කියනලදි අටුවායෙහි :

“ පරියත්තිසවනචිත්තන—පටිපත්තික්කමච්චප්පිතානං ව

යස්මා ඤාණපභෙදෙ—න කදවිපි හොති එතස්මි.

පරියත්තිසවනචිත්තන—පටිපත්තික්කමනො සද්ධිරො

තත්ථ කඨිරො න හඤ්ඤා—කරණියතරං තතො අත්ථි ” යි.

ත්‍රිපිටකධාරී කුශාලබුද්ධිමත් බුද්ධසොභාවාරීන් විසිනුදු ප්‍රත්‍යයාකාරවර්ණනාවට පැමිණ මහසයුරට බැසගත්තකු සෙසින් ප්‍රතිෂ්ඨා නොලබන බව ද, එහෙත් නානාදෙශනාන්‍ය මණ්ඩිත වූ තෙවලාබුද්ධත් සසුන ද නොසිඳැපවත්නා පෙර ආදුරන් පැවැසූ මහ ද ආසුරු කොට ප්‍රත්‍යයාකාරවර්ණනා කරනබව ද පැවසූ සේ සැලැකියයුතු ය.

සතිපට්ඨානවිභංග : මෙහි සතර සතිපට්ඨාන ධර්මයෝ සුත්තන්තභාජනිය යැ අභිධම්මභාජනිය යැ පඤ්ඤපුච්ඡක යැ යන තුන් නයින් විභාග වෙති. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලා සතර සතිපට්ඨාන ධර්මයෝ අධ්‍යාත්ම වශයෙන් ද බාහිර වශයෙන් ද අධ්‍යාත්ම බාහිර වශයෙන් ද විභාග කරනලදහ. කායානුපස්සනායෙන් රූපස්කන්ධපරිග්‍රහ ද වේදනානුපස්සනායෙන් වේදනාස්කන්ධපරිග්‍රහ ද චිත්තානුපස්සනායෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධ පරිග්‍රහ ද ධම්මානුපස්සනායෙන් සංඤ්ඤාස්කන්ධ සංස්කාරස්කන්ධ පරිග්‍රහ ද කියන ලද වෙන්. අභිධම්මභාජනිය ලොකුත්තරසතිපට්ඨානවශයෙන් දෙශිත යැ. එහි ලා ධම්මසංඝගණි යෙහි විභාග කොට දක්වනලද දෙශනා නයෙහි මුළුමානුය දක්වනලදි. විස්තර විභාග ධම්මසංඝගණි නයානුසාරයෙන් ගතයුතු. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලා ලොකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර සතිපට්ඨානයෝ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි ද පඤ්ඤපුච්ඡක යෙහි ද ලොකොත්තර සතිපට්ඨානයෝ මැ කියනලදහ.

සම්මප්පධානවිභංග : මෙහි සතර සමයක්ප්‍රධානයෝ සුත්තන්තභාජනිය, අභිධම්ම භාජනිය, පඤ්ඤපුච්ඡක යන තුන් නයින් විභක්ත වෙති. සුත්තන්තභාජනියෙහි ලොකික ලොකොත්තර මිශ්‍ර සමයක්ප්‍රධානයෝ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි ද පඤ්ඤපුච්ඡක යෙහි ද ලොකොත්තර සමයක්ප්‍රධානයෝ මැ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි දක්වන ලද්දේ නයමුළුමානයෙකි. විස්තර විභාග ධම්මසංඝගණි අනුසාරයෙන් දතයුතු වේ.

ඉද්ධිපාද විභංග : මෙහි සතර සාද්ධිපාදයෝ තුන් නයින් විභාග කොට දක්වන ලදහ. ‘ඉද්ධි’ නම් ඡන්දදිය අධිපති කොට ප්‍රතිලබ්ධ උපචාරධ්‍යානාදි ධර්ම යි. උපචාරධ්‍යානාදි කුශලචිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ඡන්දසමාධිපධානසංඝාතයනට ප්‍රතිෂ්ඨා වූ සතර අරූපස්කන්ධාදි අවශේෂ චිත්තවෛතසික ධර්මරාශිය ‘ඉද්ධිපාද’ නම් වෙයි. ප්‍රතිලබ්ධ ධර්ම ඉද්ධි යැ, එයට පූර්වභාගය ‘ඉද්ධිපාද’ නම් වෙයි. ප්‍රථමධ්‍යානය ඉද්ධි යැ, එහි පරිකර්ම ‘ඉද්ධිපාද’ නම් වෙයි. සෙසු ධ්‍යාන මාර්ග ආදියෙහි දු මෙසේ දතයුතු. මෙහි සුත්තන්ත භාජනියෙහි ලා ලොකිකලොකොත්තර මිශ්‍ර ඉද්ධිපාද කියනලද යැ. අභිධම්මභාජනියෙහි ලා ලොකොත්තර ඉද්ධිපාද මැ කියනලදි.

බොජ්ඣංගවිභංග : මෙහි සප්තබොධ්‍යංගධර්මයෝ සුත්තන්තභාජනිය, අභිධම්ම භාජනිය, පඤ්ඤපුච්ඡක යන තුන් නයින් විභාග වෙති. සුත්තන්තභාජනිය නයනුයෙකින් යුක්ත වෙයි. ප්‍රථම නය පූර්වභාග විදර්ශනා වශයෙන් කථිත යැ. ද්විතීය නයෙහි අධ්‍යාත්ම බාහිර වශයෙන් තුද්ධි බොධ්‍යංගයෙක් කියනලද යැ. තෘතීය නය භාවනා වශයෙන් දක්වනලදි. අභිධම්මභාජනියෙහි නය සතරෙකි : සප්තබොධ්‍යංගයන් එකට ගෙන ප්‍රශ්න නභා විභාග කිරීම එක් නයෙක. වෙන වෙන ගෙන විභාග කිරීම එක් නයෙකි. යළි එ දෙක කුශල විසින් ද විපාක විසින් ද ද්විවිධ වෙයි. මෙසෙසින් නය

සකරෙක් වේ. සුත්තන්තභාජනියෙහි ප්‍රථම නයෙහි ලෞකික බොධාසනියෝ ද ද්විතීය තෘතීය දෙනෙහි ලෞකික ලොකොත්තර මිත්‍ර බොධාසනියෝ ද කියනලදහ. අභිධම්ම භාජනියෙහි දු පඤ්ඤපුච්ඡකයෙහි දු ලොකොත්තර බොධාසනියෝ මැ කියනලදහ.

මාර්ගවිහඬු : මෙහි මාර්ගාසනියෝ සුත්තන්තභාජනිය, අභිධම්මභාජනිය, පඤ්ඤ පුච්ඡක යන තුන් නයින් විභාග වෙති. යළි සුත්තන්තභාජනිය දෙනෙකින් විභක්ත වෙයි. පළමු නය සච්චවිහඬුගෙහි දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපදතිද්දෙසයෙහි කියනලද සේ යැ. දෙවැන්න භාවනා වශයෙන් දක්වන ලදී. අභිධම්මභාජනියෙහි ලොකොත්තර මාර්ග කියනලද යැ. එහි අවධිබ්‍රහ්මවාර යැ පඤ්චබ්‍රහ්මවාර යැ යි වාර දෙකකි. අවධිබ්‍රහ්මවාරය මාර්ගාසනියන් එකට ගෙන ප්‍රශ්න නභා විසර්ජන කරන ලද්දේ යැ. පඤ්චබ්‍රහ්මවාරයෙහි මාර්ගාසනියන් එකට ගෙන ප්‍රශ්න නභා විසර්ජන ද වෙයි, වෙන වෙන ප්‍රශ්න නභා විසර්ජන ද වෙයි. යළි කුශල වශයෙන් ද කුශලවිපාක වශයෙන් ද විභාග වෙයි. ‘පඤ්චාසිතිකමාර්ග’ යි කිව ද ලොකොත්තරමාර්ගය අශ්වාසිතික මැ වෙයි. වාචා කම්මන්ත ආජීව යන මේ අසිගයන් මාසිභාවනාවට පූර්වභාගයෙහි සුපරිශුද්ධ බැවින් මෙහි නො කියනලද යැ. සුත්තන්තභාජනියෙහි “අරියො අවධිබ්‍රහ්මකො මග්ගො” යි ‘ආයාසී’ පදයෙන් වෙසෙසා කියනලද යැ. අභිධම්මභාජනියෙහි ‘අරියො’ යි නො වෙසෙසා “අවධිබ්‍රහ්මකො මග්ගො” යි කියන ලදී. ‘ආයාසී’ යි නො කිව ද අශ්වාසිතිකමාර්ගය ආයාසී ම වෙයි. සුත්තන්තභාජනියෙහි ‘ලෞකික ලොකොත්තර මිත්‍ර මාර්ගාසනියෝ කියනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි දු පඤ්ඤපුච්ඡකයෙහි දු ලොකොත්තරමාර්ගාසනියෝ මැ දක්වනලදහ.

කොට්ඨකවිහඬු : මෙහි සතර ධ්‍යානයෝ තුන් නයින් විභාග වෙති. සුත්තන්ත භාජනියෙහි ලා පළමු කොට සකල සුත්‍රාන්තභාජනියට මැ මාතෘකා තබා නික්මිජ්ජන මාතෘකායෙහි පිළිවෙළින් පදභාජනිය කෙරෙමින් නිද්දෙස කියනලදී. එහි ලා චතුපාරිසුද්ධියිලය ද ධ්‍යානභාවනාවට උපකාරකධර්මයෝ ද ඒ ධර්මයන්ගේ අපරිහානිය පිණිස හා කර්මස්ථාන විශ්මානි නො වන පිණිස ස්මානිසම්ප්‍රජනාසමායෝගය ද භාවනානු රූප සෙනාසන පරිග්‍රහ ද ධ්‍යානානුරූප වියතීපථ ද ධ්‍යානභාවනාරම්භය ද ධ්‍යානප්‍රත්‍යානික ධර්මප්‍රභාණය ද සියලු ධ්‍යානයන්ගේ උත්පත්තික්‍රම ද දක්වනලදහ. අභිධම්මභාජනියෙහි ලා ධම්මසඟ්‍රණ්‍ය විත්තුප්පාදකාණ්ඩයෙහි ආ නයින් පෙළ තබා කුශල විපාක ක්‍රියා විසින් විභාග නය දක්වනලදී. විස්තරවිභාග ධම්මසඟ්‍රණ්‍යයෙහි කී නයින් දතයුතු. සුත්තන්ත භාජනියෙහි දු අභිධම්මභාජනියෙහි දු පඤ්ඤපුච්ඡකයෙහි දු ලෞකිකලොකොත්තර මිත්‍ර වූ මැ ධ්‍යානයෝ කියනලදහ.

අප්පමඤ්ඤාවිහඬු : මෙහි සතර අප්‍රාමාණ්‍යයෝ සුත්තන්තභාජනියාදි තුන් නයින් විභක්ත වෙති. සුත්තන්තභාජනියෙහි පළමු මාතෘකා තබා අනතුරු වැ නික්මිජ්ජනමාතෘකා යෙහි පදභාජනිය සැකෙවින් දක්විණ. විස්තරවිභාග විත්තුප්පාදකාණ්ඩයෙහි කී අයුරු යි. අභිධම්මභාජනියෙහි කුශල විසිනුදු විපාක විසිනුදු ක්‍රියා විසිනුදු විභාග නය සැකෙවින් දක්වන ලද යැ. විස්තරවිභාග විත්තුප්පාදකාණ්ඩයෙහි ආ සෙයින් දතයුතු. නයත්‍රයෙහි මැ ලෞකික අප්‍රාමාණ්‍යයෝ මැ කියන ලදහ.

✓ **ශික්ඛාපදවිහඬු :** මෙහි පඤ්චශික්ඛාපද අභිධම්මභාජනිය, පඤ්ඤපුච්ඡක යන දෙකයින් විභාග කොට දක්වනලද යැ. පළමු මාතෘකානික්ෂෙප ද ඉක්බිති පදභාජනිය ද වෙයි. පදභාජනිය නයත්‍රයෙකින් සමන්විත වෙයි. ප්‍රථමනෙයෙහි චිරතිශික්ඛා දක්වනලද වෙයි. ද්විතීය නයෙහි වෙනනා ද තෘතීය නයෙහි වෙනනාසම්ප්‍රයුක්ත පරොපණ්ණාස ධර්මයෝ ද ශික්ඛාත්වයෙන් දක්වන ලදහ. මොහු අශ්ටකාමාවචර කුශලචිත්තයාගේ වශයෙන් විභාග කරනලද වෙති. යළි වාතුර්භූමක කුශලධර්ම ද ශික්ෂිතවාභාවයෙන්

ශික්ෂායෙහි ලා ගෙන එහි විභාගනය සැකෙවින් දක්වනලද්දේ යැ. විස්තර විභාග ධම්මසංඝයාණී අනුසාරයෙන් දැනගනු වෙයි. මෙහි අභිධම්මභාෂ්‍යයෙහි දු පඤ්ඤාචර්‍යයෙහි දු ලෝකික වූ මැ ශික්ෂාපදයෝ කියනලදහ.

පටිසම්භිදවිභංග : මෙහි සතර ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ නයත්‍රයෙන් විභාග වෙති. සුත්තන්තභාෂ්‍යයෙහි සත්‍යාවාර යැ හෙතුචාර යැ ධර්මචාර යැ ප්‍රත්‍යයාකාරචාර යැ පයඝාප්තිචාර යැ යි විභාගචාර පසෙක් වෙයි. අභිධම්මභාෂ්‍යයෙහි කුශලාකුශල විපාක ක්‍රියා විසින් වාර සතරෙක් වෙයි. විපාක හා ක්‍රියා හා මෙදෙක අර්ථප්‍රතිසංවිදයෙහි සංගෘහිත වන බැවින් විපාකක්‍රියාවාරයෙහි ධර්මප්‍රතිසංවිද හැර සෙසු තුන් ප්‍රති සංවිදවෝ යෙදෙති. මෙහි පාළිය නයමුඛමාත්‍රයක් දක්වා සංක්ෂිප්ත කරනලද ය. විස්තරවිභාග චිත්තප්පාදකාණ්ඩයෙහි කී නයින් ගතයුතු වෙයි. මෙහි අර්ථප්‍රතිසංවිද ලෝකික ද ලොකොත්තර ද වෙයි. අවශෙෂ තුන් ප්‍රතිසංවිද්ධර්මයෝ ලෝකික වෙත්.

ඤ්ඤාචර්‍ය : මෙහි එකවිධඤ්ඤාවස්තුවෙහි පටන් දශවිධඤ්ඤාවස්තු තෙක් දශපරිච්ඡේද යෙකින් මාතෘකා තබා නික්ෂිප්ත පදනුක්‍රමයෙන් නිද්දේස කරනලද යැ. ඔවුනතුරෙහි එකකමාතෘකායෙහි අටසැත්තෑ පදයෙක් වෙයි. ද්විකමාතෘකායෙහි පන්තිස්ද්විකයෙක. ත්‍රිකමාතෘකායෙහි අටාසූ ත්‍රිකයෙක. චතුෂ්කමාතෘකායෙහි එක්විසි චතුෂ්කයෙක. පඤ්චකමාතෘකායෙහි පඤ්චක දෙකෙක. ෂට්කමාතෘකායෙහි එක් ෂට්කයෙක. සප්තක මාතෘකායෙහි එකොළොස් සප්තකයෙක. අෂ්ටකමාතෘකායෙහි එක් අෂ්ටකයෙක. නවකමාතෘකායෙහි එක් නවකයෙක. දශකමාතෘකායෙහි එක් මැ දශකයෙකි. මෙහැම නිද්දේසයෙහි ලා විභාග කොට දක්වනුලැබේ.

බුද්දකවත්ථුච්ඡිඛ්‍ය : මෙහි ක්ලේශධර්මයෝ විභාග වෙති. නානාප්‍රකාරක්ලේශ ධර්මයන් එකොළොස් අයුරෙකින් සංග්‍රහ කොට මාතෘකා තබා යළි උද්දිෂ්ටපදනුක්‍රම යෙන් නිර්දේශ කරනලද යැ. එහි එකකමාතෘකායෙහි පටන් දශකමාතෘකා තෙක් පිළිවෙළින් පරිච්ඡේද දශයෙක් ද අවසානයෙහි තණ්හාවිචරිත දෑ යි එකොළොස් පරිච්ඡේද යෙක් වෙයි. එකකමාතෘකා තෙසැත්තෑවෙක් වෙයි. ද්විකමාතෘකා අටළොසෙක. ත්‍රිකමාතෘකා පන්තිසෙක. චතුෂ්කමාතෘකා තුදුසෙක. පඤ්චකමාතෘකා පසළොසෙක ෂට්කමාතෘකා තුදුසෙක. සප්තකමාතෘකා සතෙක. අෂ්ටකමාතෘකා අටෙක. නවක මාතෘකා නවයෙක. දශකමාතෘකා සතෙක. අෂ්ටාදශකමාතෘකා සයෙකි. මෙසේ අටසියක් ක්ලේශධර්මයන් මාතෘකා කොට තබා එහැම නිද්දේසයෙහි ලා විභාග කොට දක්වන ලදි.

ධම්මහදසවිභංග : මෙහි ස්කන්ධාදි ද්වාදශ ධර්ම කෙනෙක් විභාග වෙති. විභාගචාර දශයෙකි. ප්‍රථමචාරය සබ්බසංඝාතචාර නම් වෙයි. එහි ස්කන්ධ, ආයතන, ධාතු, සත්‍ය, ඉන්ද්‍රිය, හෙතු, ආහාර, ස්පර්ශ, වේදනා, සංඥ, චේතනා, චිත්ත යන ද්වාදශසංඝාතයෝ වෙති. ද්විතීයචාරයෙහි ලා කාමධාතු ආදියෙහි යථොක්තධර්මයන්ගේ උත්පත්ති හා අනුත්පත්ති දැක්වෙයි. තෘතීයචාරයෙහි ලා කාමධාතු ආදියෙහි ස්කන්ධාදීන්ගේ පයඝා පන්ත-අපයඝාපන්ත භාවය දැක්වෙයි. චතුර්ථචාරයෙහි ලා තුන් භූමියෙහි උත්පත්ති ක්ෂණයෙහි ස්කන්ධාදීන්ගේ විද්‍යමාන-අවිද්‍යමානභාවය දැක්වෙයි. පඤ්චමචාරය ඒ ධර්මයන් භූමාන්තර වශයෙන් දක්වයි. ආෂ්ටමචාරය ඒ ඒ ගතියෙහි උත්පාදකකර්ම හා ආයුෂ්ප්‍රමාණ දක්වයි. සප්තමචාරයෙහි ස්කන්ධාදිධර්මයන්ගේ අභිඤ්ඤායාදි භාවය දැක්වෙයි. අෂ්ටමචාරයෙහි ඔවුන්ගේ සාරමමණ-අනාරමමණ භාවය දැක්වෙයි. නවම චාරයෙහි ස්කන්ධාදි ධර්මයෝ දෘෂ්ටව්‍යුත්තාදි වශයෙන් සංග්‍රහ කරනලද වෙති. දශම චාරයෙහි ස්කන්ධාදි ධර්මයන්ගේ කුශලත්‍රිකාදි සංග්‍රහය දක්වේ.

ග්‍රන්ථප්‍රමාණ : උක්තප්‍රකාර අටළොස් පරිච්ඡේදයෙකින් සමන්විත වූ විභසිත ප්‍රකරණය වාචනාමාර්ගයෙහි ආ පමණින් බන්ධවිභසිත පස් බණවරෙකින් ද ආයතන විභසිත සාතිරෙක බණවරෙකින් ද ධාතු විභසිත දෙබණවරෙකින් ද සච්ච විභසිත දෙබණ වරෙකින් ද ඉන්ද්‍රිය විභසිත සාතිරෙක බණවරෙකින් ද පච්චයාකාර විභසිත බණවර සයෙකින් ද සතිපට්ඨාන, සම්මප්පධාන, ඉද්ධිපාද, බොජ්ඣංග, මග්ග විභසිත සාතිරෙක බණවර බැවින් ද ඤාන විභසිත දෙබණවරෙකින් ද අප්පමඤ්ඤ, සික්ඛාපද, පටිසම්භිද විභසිත සාතිරෙක බණවර බැවින් ද ඤාණ විභසිත, බුද්දක විභසිත තුන් බණවර බැවින් ද ධම්මහදය විභසිත දෙබණවරෙකින් ද ' සි පන්තිස් බණවරෙකින් පරිමිත වූයේ යි.

විභසිතප්පකරණඅනුවාදය : ලඬිකාබෞද්ධමණ්ඩලය මගින් පත්කරනලද ත්‍රිපිටක මණ්ඩලය විසින් සම්මත වූයේ ත්‍රිපිටකපාළිය සිංහල අනුවාදයක් සහිත කොට ප්‍රකාශයට පමුණුවාලීම යැ. එහෙයින් විභසිතප්පකරණය වැනි විවිධ නයගහනයෙන් ගම්භීර වූ සුනිපුණ ධර්මවිභාග ඇති ප්‍රකරණයක් පවා අර්ථවායාචානයෙන් විචරණ කිරීමට අවසර යෙක් නොවීය. එහෙත් දුර්ගමස්ථානයෙහි වරහන් තුළ අතිරෙක අර්ථ යෙදීමෙන් ද, කිසි තැනෙක අටුවාගත පයඝාය අර්ථ දැක්වීමෙන් ද බෙහෙවින් අභිධර්ම-පාරිභාෂික ශබ්දයනට ප්‍රමුඛස්ථානය දෙමින් ස්වභාෂාරීතිය ද නොපිරිහෙළා මේ විභසිතානුවාදය සම්පාදනය වී ඇතිබව සැලකියයුතුය. මෙසේ විභසිතප්පකරණ ප්‍රථමභාගය ප්‍රකාශයට පමුණුවාලීමෙන් මේ උද්‍යෝග සත්කාශයෙහි සහාය වූ ත්‍රිපිටකසංස්කාරකමණ්ඩලය ශ්‍රී ලඬිකාපනරජයේ සංස්කෘතිකඅධිකාරිය හා රජයේ මුද්‍රණාංශය ඇතුළු හැම සුධිහු ප්‍රශංසාහරයෝ යි.

සියලු සත්ත්වයෝ නිදුක්වෙත්වා.

කරහම්පිටිගොඩ සුමනසාර ස්ථවිර.

1975 වෙසක්,
ත්‍රිපිටක කායඝාලය,
මහානායක වාරිකාරාමය,
115, විජේරාම මාවත,
කොළඹ - 7.

සංකේත නිරූපණය

ABBREVIATIONS

- සිමු — සිංහලාකාර මූලික විභවනප්‍රකරණය.
- සිමු සිරිමු — ශ්‍රීපාද ත්‍රිපිටක මූලය.
- මනුප — (මහනුවර පත්තිනිප්පුව) රජකිය පුස්තකාලය -
- පැව් — පැල්මඩුල්ල විහාරයට අයත් පුස්තකාලය.
- මජ්ඣ. — මජ්ඣනිමසාසකයෙහි පොතක.
- සං. — නාසිලනායෙහි මූලික - විභවනප්‍රකරණය.
- PTS — PALI TEXT SOCIETY VIBHANGAPPAKARANA

THE PALI ALPHABET IN SINHALA CHARACTERS.

VOWELS

අ a ආ ā ඉ i ඊ ī උ u ඉූ ū එ e ඔ o

CONSONANTS

ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ṅa
ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ña
ට ta	ඨ tha	ඳ da	ඬ dha	ණ na
ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na
ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma
ය ya	ර ra	ල la	ව va	ස sa
හ ha	ළ la	ඞ ṅa		
ක ka	කා kā	කි ki	කී kī	කු ku
ඛ kha	ඛා khā	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu
ග ga	ගා gā	ගි gi	ගී gī	ගු gu
				ගු ū
				ගෙ e
				ගෙ o

Conjunct - Consonants

කක kka	කඤ kkaṇṇa	ත් ra	මම් mpha
කඛ kkhha	ඡඤ chaṇṇa	ද් dda	බ්, ධ් mba
කා kya	ඤ ña	ඳ් ddha	භ් mbha
ක් kri	ඤ ඡ cha	ද් dra	ම් mma
කච kva	ඤ, ජ ja	ඳ්, ධ් dha	භ් mbha
කඡ kha	ඤ ඣ jha	ධ් dhva	ය් yya
කඨ khva	ට් ta	න් nta	ණ් nyha
කග ga	ඨ, ට් ttha	භ් ntha	ල් lla
කඝ gha	ඬ් dda	ඤ nda	ල් lya
කඞ ṅka	ඬ් ddha	ඤ ndha	ල් lha
ග් gra	ණ් ṇṇa	න් nna	භ් wha
කඞ kha	ඤ ට ta	න් nhha	ස් ssa
කඨ ṅga	ඤ ඨ tha	ප් ppa	ස් sma
කඤ ṅgha	ඤ, ඬ් dda	ප් pppha	ස් sva
ච් cca	ඡඤ chaṇṇa	බ් bba	භ් bhha
ච් ccha	න් nta	බ් bbha	භ් bhva
ජ් jja	ජ් ttha	බ් bra	ල් lha
ඡ් jjha	ච් tva	ම් mpa	

ඤ ñ ඊ ī ඊ ī උ u ඉූ ū ට ta ට ta

විභවගපපකරණ - පටිමහාග

විසය සූචි

			පිටුවකො
1. බනිවිහඬෙහි			2 - 122
1. සුතනනනහාජනියං	2 - 20
2. අභිධම්මහාජනියං	22 - 104
3. රූපකකිකො	22 - 24
4. වේදනාකකිකො	26 - 46
5. සංඝඤ්ඤාකකිකො	46 - 64
6. සංඛාරකකිකො	66 - 86
7. විඤ්ඤාණකකිකො	86 - 104
8. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	104 - 122
2. ආයනනවිහඬෙහි			124 - 148
1. සුතනනනහාජනියං	124
2. අභිධම්මහාජනියං	124 - 132
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	132 - 148
3. ධාතුවිහඬෙහි			150 - 180
1. සුතනනනහාජනියං	150 - 158
2. අභිධම්මහාජනියං	158 - 162
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	162 - 180
4. සච්චවිහඬෙහි			182 - 218
1. සුතනනනහාජනියං	182 - 192
2. අභිධම්මහාජනියං	194 - 202
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	202 - 218
5. ඉන්ද්‍රියවිහඬෙහි			220 - 242
1. අභිධම්මහාජනියං	220 - 224
2. පඤ්ඤාපුච්ඡකං	224 - 242

6. පව්වසමුපපාද විභගිතො

244 - 338

1. සුතනනනහාජනියං	244 - 248
2. අභිධම්මහාජනියං	248 - 338
3. මානිකා	348 - 256
4. පව්වසමුකකං	256 - 264
5. හෙතුචතුකකං	264 - 270
6. සම්පයුතනචතුකකං	272 - 278
7. අඤ්ඤමඤ්ඤචතුකකං	278 - 288
8. අකුසලනිද්දෙසො	288 - 294
9. කුසලනිද්දෙසො	294 - 302
10. අව්‍යාකතනිද්දෙසො	302 - 322
11. අවිජ්ජාමූලකකුසලනිද්දෙසො	322 - 326
12. කුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො	326 - 334
13. අකුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො	334 - 338

7. සතිපට්ඨානවිභගිතො

340 - 366

1. සුතනනනහාජනියං	340 - 356
කායානුපස්සනා නිද්දෙසො	340 - 344
වේදනානුපස්සනා නිද්දෙසො	344 - 346
චිත්තානුපස්සනා නිද්දෙසො	346 - 350
ධම්මානුපස්සනා නිද්දෙසො	350 - 356
2. අභිධම්මහාජනියං	356 - 360
3. පඤ්ඤපුච්ඡකං	360 - 366

8. සම්මප්පධානවිභගිතො

368 - 382

1. සුතනනනහාජනියං	368 - 372
2. අභිධම්මහාජනියං	372 - 376
3. පඤ්ඤපුච්ඡකං	376 - 382

9. ඉද්ධිපාදවිභගිතො

384 - 400

1. සුතනනනහාජනියං	384 - 388
2. අභිධම්මහාජනියං	390 - 394
3. පඤ්ඤපුච්ඡකං	396 - 400

අභිධම්මපිටකේ

විභංගපාකරණං

පඨමො භාගො

අභිධම්මපිටකේ

විභව්‍යාප්තකරණං

නමෝ තස්ස භගවතෝ අරහතෝ සම්මාසම්බුද්ධාස්ස.

1. බන්ධවිභවේශා

1. පඤ්චකකිකා: රූපකකිකෝ වේදනාකකිකෝ සංඤ්ඤාකකිකෝ සංකාරකකිකෝ විඤ්ඤාණකකිකෝ.

2. තස්ස කතමෝ රූපකකිකෝ:

යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගපච්චුප්පන්නං අජ්ඣතනං වා බහිඤ්චා වා ඕළාරිකං වා සුචුම්මං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරේ සන්තිකේ වා තදෙකජ්ඣං අභිසංඤ්ඤාතිත්වා අභිසංඛිතිත්වා, අයං චූළචති රූපකකිකෝ.

3. තස්ස කතමං රූපං අතීතං:

යං රූපං අතීතං නිරුඤ්චං විගතං විපරිණතං අත්ථභූතං අබ්භත්ථං ගතං උපපජ්ජිත්වා විගතං අතීතං අතීතංසේන සංඛගතිතං චත්තාරො ව මහාභූතා චතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදය රූපං, ඉදං චූළචති රූපං අතීතං.

4. තස්ස කතමං රූපං අනාගතං:

යං රූපං අජාතං අභූතං අසංඤ්ජාතං අනිබ්බතනං අනනිතිබ්බතනං අපානුභූතං අනුප්පන්නං අසමුප්පන්නං අනුට්ඨිතං අසමුච්ඡිතං අනාගතං අනාගතංසේන සංඛගතිතං චත්තාරො ව මහාභූතා චතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදය රූපං, ඉදං චූළචති රූපං අනාගතං.

5. තස්ස කතමං රූපං පච්චුප්පන්නං:

යං රූපං ජාතං භූතං සංඤ්ජාතං නිබ්බතනං අනිතිබ්බතනං පානුභූතං උප්පන්නං සමුප්පන්නං උට්ඨිතං සමුච්ඡිතං පච්චුප්පන්නං පච්චුප්පන්නංසේන සංඛගතිතං චත්තාරො ව මහාභූතා චතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදය රූපං, ඉදං චූළචති රූපං පච්චුප්පන්නං.

6. තස්ස කතමං රූපං අජ්ඣතනං:

යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣතනං පච්චතනං නිශ්කං¹ පාටිපුඤ්ඤාලිකං උපාදින්නං² චත්තාරො ව මහාභූතා චතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදය රූපං, ඉදං චූළචති රූපං අජ්ඣතනං.

1. නිශ්චයං - සිමු,

2. උපාදිණ්ණං - PTS.

විභවග පෙළ

ඒ හඟවත් අර්හත් සම්මාසම්බුදුරජාණන් වහන්සේට නමස්කාර වේවා!

1. සකන්ධ විභවගය

1. ස්කන්ධ පසෙකි : රූපස්කන්ධ යැ වේදනාස්කන්ධ යැ සංඥස්කන්ධ යැ සංස්කාරස්කන්ධ යැ විඤ්ඤාස්කන්ධ යි.

2. එහි රූපස්කන්ධය කවරෙ යත් :

ආධ්‍යාත්මික වේවයි බාහිර වේවයි ඔෆදරික වේවයි සුක්ෂම වේවයි හීන වේවයි ප්‍රණීක වේවයි දුර වේවයි ළඟ වේවයි අතීතානාගත ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ යම් කිසි රූපයෙක් වේ ද, එ හැම රූපය එක්පරිද්දෙකින් කැටි කොට හකුළවා ගෙන මේ රූපස්කන්ධ යයි කියනු ලැබේ.

3. එහි අතීතරූපය කවරෙ යත් :

(හව වශයෙන් හෝ ක්ෂණවශයෙන් හෝ) ඉක්ම ගිය නිරුද්ධ වූ වෙන් වැ ගියා වූ පෙරළීමට ගියා වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපද වෙන් වැ ගියා වූ ඉක්ම ගියා වූ අතීතාශයෙන් සධ්‍රුහයට ගියා වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' අතීතරූප ' යි කියනු ලැබේ.

4. එහි අනාගතරූපය කවරෙ යත් :

(හව වශයෙන් හෝ ක්ෂණවශයෙන් හෝ) නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසම්වාය යෙන් නූපත් නො නිපත් වෙසෙසින් නො නිපත් නො පහළ වූ නූපත් ප්‍රත්‍යයසම්වාය යෙන් නූපත් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යයසම්වායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාශ යෙන් සධ්‍රාහිත වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' අනාගතරූප ' යි කියනු ලැබේ.

5. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නරූපය කවරෙ යත් :

හටගත් උපත් ප්‍රත්‍යයසම්වායයෙහි උපත් නිපත් වෙසෙසින් නිපත් පහළ වූ උපත් ප්‍රත්‍යයසම්වායයෙහි උපත් නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සම්වායයෙන් නැඟුණු වර්තමාන වූ වර්තමානාශයෙන් සධ්‍රාහිත වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' ප්‍රත්‍යුත්පන්න රූප ' යි කියනු ලැබේ.

6. එහි ආධ්‍යාත්මිකරූපය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ සක්ත්වයන්ගේ තමතමන් අයත්, තමතමන් කෙරෙහි වූ, ස්වකීය වූ පුද්ගලයකු පාසා පවත්නා වූ උපාදින්න වූ යම් රූපයෙක් වේ ද, සතර මහාභුතයෝ ද, සතර මහාභුතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' ආධ්‍යාත්මිකරූප ' යි කියනු ලැබේ.

7. තත් කතමං රූපං ඛිඤ්ඤා:

යං රූපං තෙසං තෙසං පරිසරතානං පරිපුර්ණතානං අඤ්ඤාතං පච්චිකතං නිශ්චයං පාරිපුර්ණලිකං උපාදිතං චතතාරො ච මහාභූතා චතුර්තාස්ස ච මහාභූතානං උපාදය රූපං, ඉදං වූච්චති රූපං ඛිඤ්ඤා.

8. තත් කතමං රූපං ඕළාරිකං:

විකම්භයනං රූපායනං සොනායනං සද්දයනං ඝාතායනං ගක්ඛායනං ජිව්හායනං රසායනං කායායනං ථොට්ඨබ්බායනං, ඉදං වූච්චති රූපං ඕළාරිකං.

9. තත් කතමං රූපං සුමුමං:

ඉභිඤ්ඤායං පුරිසිඤ්ඤායං ජිවිතිඤ්ඤායං කායවිඤ්ඤාතනි ච විචිඤ්ඤාතනි ආකාසධාතු ආපොධාතු රූපස්ස උත්තරා රූපස්ස මුද්දතා රූපස්ස කම්මඤ්ඤාතා රූපස්ස උපවයො රූපස්ස සන්තති රූපස්ස ජරතා රූපස්ස අනිච්චතා කලිච්චිකාරො¹ ආභාරො, ඉදං වූච්චති රූපං සුමුමං.

10. තත් කතමං රූපං හිනං:

යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං උඤ්ඤාතං අවඤ්ඤාතං හිත්‍රිතං පරිභූතං අවිතතිකතං හිනං හිනමතං හිනසම්මතං අනිට්ඨං අකතනං අමනාපං රූපා සද්ද ගක්ඛා රසා ථොට්ඨබ්බා, ඉදං වූච්චති රූපං හිනං.

11. තත් කතමං රූපං පණීතං:

යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං අනුඤ්ඤාතං අනවඤ්ඤාතං අහිත්‍රිතං අපරිභූතං විතතිකතං පණීතං පණීතමතං පණීතසම්මතං ඉට්ඨං කතනං මනාපං රූපා සද්ද ගක්ඛා රසා ථොට්ඨබ්බා, ඉදං වූච්චති රූපං පණීතං, තං තං වා පන රූපං උපාදයුපාදය රූපං හිනං පණීතං දට්ඨබ්බං.

12. තත් කතමං රූපං දුරෙ:

ඉභිඤ්ඤායං -පෙ- කලිච්චිකාරො¹ ආභාරො; යං වා පනඤ්ඤාමපි අභි රූපං අනාසනො අනුපකට්ඨෙ දුරෙ අසන්තිකෙ, ඉදං වූච්චති රූපං දුරෙ.

13. තත් කතමං රූපං සන්තිකෙ:

විකම්භයනං -පෙ- ථොට්ඨබ්බායනං, යං වා පනඤ්ඤාමපි අභි රූපං ආසනො උපකට්ඨෙ අවිදුරෙ සන්තිකෙ, ඉදං වූච්චති රූපං සන්තිකෙ. තං තං වා පන රූපං උපාදයුපාදය රූපං දුරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බං.

14. තත් කතමො වෙදනාකිකො:

යා කාචි වෙදනා අනිත්තානාගතපච්චුප්පනා අඤ්ඤාතා වා ඛිඤ්ඤා වා ඕළාරිකා වා සුමුමා වා හිනා වා පණීතා වා යා දුරෙ සන්තිකෙ වා තදෙකඤ්ඤා අභිසංඤ්ඤාතිතා අභිසංඛිච්චිතා, අයං වූච්චති වෙදනාකිකො.

1. කලිච්චිකාරො - මජ්ඣිමං.

7. එහි බාහිරරූපය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ තමතමන් කෙරෙහි වූ ස්වකීය වූ පුහුලකු පාසා පවත්නා වූ උපදින්න වූ යම් රූපයෙක් වේද, සතර මහාභූතයෝ ද, සතර මහාභූතයන් නිසා පවත්නා රූපය ද යන මේ ' බාහිර රූප ' යි කියනු ලැබේ.

8. එහි ඖදරිකරූපය කවරෙ යත් :

වක්ෂුරායතන යැ රූපායතන යැ ශ්‍රෝත්‍රායතන යැ ශබ්දයතන යැ ස්‍රාණායතන යැ ගන්ධායතන යැ ජීව්වායතන යැ රසායතන යැ කායායතන යැ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායතන යැ යන මේ ' ඖදරිකරූප ' යි කියනු ලැබේ.

9. එහි සුක්ෂ්මරූපය කවරෙ යත් :

ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යැ පුරුෂෙන්ද්‍රිය යැ ජීවිතෙන්ද්‍රිය යැ කායවිඤ්ජනි යැ වාග්විඤ්ජනි යැ ආකාශධාතු යැ අඛිධාතු යැ රූපයාගේ ලසුන්ව යැ රූපයාගේ මාදුන්ව යැ රූපයාගේ කර්මණ්‍යාත්ව යැ රූපයාගේ උපවය යැ රූපයාගේ සන්තති යැ රූපයාගේ ජරතා යැ රූපයාගේ අනිත්‍යතා යැ කවලිකාරාහාර යැ යන මේ ' සුක්ෂ්මරූප ' යි කියනු ලැබේ.

10. එහි භීතරූපය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන් විසින් අවමන් කරන ලද ලාමක වශයෙන් සලකනලද බැහැර කළ පරිභව කළ නො ගරු කළ භීත වූ භීත යයි සලකනලද භීත යයි සම්මත වූ අනිෂ්ට වූ අකාන්ත වූ අමනාප වූ යම් රූපයෙක් වේද, එබඳු වූ රූපයෝ යැ ශබ්දයෝ යැ ගන්ධයෝ යැ රසයෝ යැ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ යැ යන මේ ' භීතරූප ' යි කියනු ලැබේ.

11. එහි ප්‍රණීතරූපය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන් විසින් අවමන් නො කරනලද ලාමක වශයෙන් නො සිතන ලද බැහැර නො කළ පරිභව නො කළ ගරු කළ ප්‍රණීත වූ ප්‍රණීත යයි සලකන ලද ප්‍රණීත යයි සම්මත වූ ඉෂ්ට වූ කාන්ත වූ මනවධිත යම් රූපයෙක් වේද, එබඳු වූ රූපයෝ යැ ශබ්දයෝ යැ ගන්ධයෝ යැ රසයෝ යැ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ යැ යන මේ ' ප්‍රණීතරූප ' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ රූපය නිසා භීතප්‍රණීතරූපය දතයුතු යි.

12. එහි දුරෙරූපය කවරෙ යත් :

ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යැ . . . කවලිකාරාහාර යැ, තවද අනාසන්නයෙහි බැහැර දුර නො ළඟ වූ අන්‍යා වූ ද යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' දුරෙරූප ' යි කියනු ලැබේ.

13. එහි සන්තිකෙරූපය කවරෙ යත් :

වක්ෂුරායතන යැ . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායතන යැ තවද ආසන්නයෙහි සම්පයෙහි නුදුරෙහි ළඟ වූ අන්‍යා වූ ත් යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' සන්තිකෙරූප ' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ රූපය නිසා දුරෙ සන්තිකෙ රූපය දතයුතු.

14. එහි වේදනාස්කන්ධය කවරෙ යත් :

අධ්‍යාත්ම වේවයි බාහිර වේවයි ඖදරික වේවයි සුක්ෂ්ම වේවයි භීත වේවයි ප්‍රණීත වේවයි අනිත්‍යාගතප්‍රතප්‍රත්පන්න වූ යම්කිසි වේදනාවක් වේ ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ යම් වේදනාවකුත් වේ ද, ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා මේ ' වේදනාස්කන්ධ ' යි කියනු ලැබේ.

15. තත් කතමා වේදනා අනිතා:

යා වේදනා අනිතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණතා අත්ඛතා අබන්ධංගනා උපපජ්ඣා විගතා අනිතා අනිතංසෙන සංඛගතිතා සුඛා වේදනා දුක්ඛා වේදනා අදුක්ඛමසුඛා වේදනා, අයං වුවච්ඡි වේදනා අනිතා.

16. තත් කතමා වේදනා අනාගතා:

යා වේදනා අජාතා අභූතා අසංඤ්ජාතා අභිබ්බතතා අභිනිබ්බතතා අපාකුභූතා අනුප්පන්නා අසමුප්පන්නා අනුරිකිතා අසමුරිකිතා අනාගතා අනාගතංසෙන සංඛගතිතා සුඛා වේදනා දුක්ඛා වේදනා අදුක්ඛමසුඛා වේදනා, අයං වුවච්ඡි වේදනා අනාගතා.

17. තත් කතමා වේදනා පච්චුප්පන්නා:

යා වේදනා ජාතා භූතා සංඤ්ජාතා නිබ්බතතා අභිනිබ්බතතා පාකුභූතා උප්පන්නා සමුප්පන්නා උරිකිතා සමුරිකිතා පච්චුප්පන්නා පච්චුප්පන්නංසෙන සංඛගතිතා සුඛා වේදනා දුක්ඛා වේදනා අදුක්ඛමසුඛා වේදනා, අයං වුවච්ඡි වේදනා පච්චුප්පන්නා.

18. තත් කතමා වේදනා අජ්ඣතතා:

යා වේදනා තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣතතං පච්චතතං නිසංකා පාටිප්ඤ්ඤිකා උපාදින්නා සුඛා වේදනා දුක්ඛා වේදනා අදුක්ඛමසුඛා වේදනා, අයං වුවච්ඡි වේදනා අජ්ඣතතා.

19. තත් කතමා වේදනා බහිත්තා:

යා වේදනා තෙසං තෙසං පරිසත්තානං පරිප්ප්ඤ්ඤානං අජ්ඣතතං පච්චතතං නිසංකා පාටිප්ඤ්ඤිකා උපාදින්නා සුඛා වේදනා දුක්ඛා වේදනා අදුක්ඛමසුඛා වේදනා, අයං වුවච්ඡි වේදනා බහිත්තා.

20. තත් කතමා වේදනා ඔලාරිකා සුමුමා:

අකුසලා වේදනා ඔලාරිකා, කුසලාබ්‍යාකතා වේදනා සුමුමා, කුසලා-කුසලා වේදනා ඔලාරිකා, අබ්‍යාකතා වේදනා සුමුමා, දුක්ඛා වේදනා ඔලාරිකා, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වේදනා සුමුමා, සුඛදුක්ඛා වේදනා ඔලාරිකා, අදුක්ඛමසුඛා වේදනා සුමුමා, අසමාපන්නස්ස වේදනා ඔලාරිකා, සමාපන්නස්ස වේදනා සුමුමා, සාසවා වේදනා ඔලාරිකා, අනාසවා වේදනා සුමුමා, තං තං වා පන වේදනං උපාදුසුපාදුස වේදනා ඔලාරිකා සුමුමා දට්ඨබ්බා.

21. තත් කතමා වේදනා හිනා පණ්ණිතා:

අකුසලා වේදනා හිනා, කුසලාබ්‍යාකතා වේදනා පණ්ණිතා, කුසලා-කුසලා වේදනා හිනා, අබ්‍යාකතා වේදනා පණ්ණිතා, දුක්ඛාවේදනා හිනා, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වේදනා පණ්ණිතා, සුඛදුක්ඛා වේදනා හිනා, අදුක්ඛමසුඛා වේදනා පණ්ණිතා, අසමාපන්නස්ස වේදනා හිනා, සමාපන්නස්ස වේදනා පණ්ණිතා, සාසවා වේදනා හිනා, අනාසවා වේදනා පණ්ණිතා, තං තං වා පන වේදනං උපාදුසුපාදුස වේදනා හිනා පණ්ණිතා දට්ඨබ්බා.

15. එහි අතීතවේදනා කවර යන් :

ඉක්ම ගියා වූ නිරුද්ධ වූ පහ වැ ගියා වූ විපරිණත වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපද පහ වැ ගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සම්ගෘහීත වූ යම් වේදනාවක් වේ ද, එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුඃඛවේදනා යැ උපෙක්ෂා වේදනා යැ යන මේ 'අතීතවේදනා' යි කියනු ලැබේ.

16. එහි අනාගතවේදනා කවර යන් :

නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නූපන් නො නිපන් වෙසෙසින් නො නිපන් නො පහළ වූ නූපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නූපන් අනුන්ථිත වූ අසමුත්ථිත වූ අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සම්ගෘහීත වූ යම් වේදනාවක් වේ ද, එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුඃඛවේදනා යැ උපෙක්ෂාවේදනා යැ යන මේ 'අනාගත වේදනා' යි කියනු ලැබේ.

17. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නවේදනා කවර යන් :

හටගත් උපන් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් උපන් නිපන් වෙසෙසින් නිපන් පහළ වූ උත්පන්න වූ සමුත්පන්න වූ උත්ථිත වූ සමුත්ථිත වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්නාංශයෙන් සම්ගෘහීත වූ යම් වේදනාවක් වේ ද එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුඃඛවේදනා යැ උපෙක්ෂා වේදනා යැ යන මේ 'ප්‍රත්‍යුත්පන්නවේදනා' යි කියනු ලැබේ.

18. එහි අධ්‍යාත්මවේදනා කවර යන් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ තමතමන් අයත් වූ තමතමන් කෙරෙහි වූ ස්වකීය වූ එක් එක් සුද්ගලයා සතු වූ ශරීරස්ථ වූ යම් වේදනාවක් වේ ද එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුක්වේදනා යැ නො දුක් නො සුඛ වේදනා යැ යන මේ 'අධ්‍යාත්ම වේදනා' යි කියනු ලැබේ.

19. එහි බාහිරවේදනා කවර යන් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික (වෙන වෙන පුභුලන් සතු) වූ උපාදින්න වූ යම් වේදනාවක් වේ ද, එබඳු වූ සුඛවේදනා යැ දුඃඛවේදනා යැ උපෙක්ෂා වේදනා යැ යන මේ 'බාහිරවේදනා' යි කියනු ලැබේ.

20. එහි ඖදරික-සුක්ෂ්මවේදනා කවර යන් :

අකුශලවේදනාව ඖදරික යැ කුශල-අව්‍යාකෘතවේදනා සුක්ෂ්ම යි. කුශල-අකුශල වේදනා ඖදරික යැ අව්‍යාකෘතවේදනාව සුක්ෂ්ම යි. දුඃඛවේදනාව ඖදරික යැ සුඛ වූ ද අදුඃඛමසුඛ වූ ද වේදනා සුක්ෂ්ම යි. සුඛ-දුඃඛවේදනා ඖදරික යැ අදුඃඛමසුඛවේදනාව සුක්ෂ්ම යි. සමචන් නො සමචන්ත්‍රගේ වේදනාව ඖදරික යැ සමචන් සමචන්ත්‍රගේ වේදනාව සුක්ෂ්ම යි. ආසුව සහිත වේදනාව ඖදරික යැ ආසුව රහිත වේදනාව සුක්ෂ්ම යි. තවද ඒ ඒ වේදනාව නිසා වේදනාව ඖදරිකසුක්ෂ්ම යයි දතයුතු.

21. එහි භීත-ප්‍රණීතවේදනා කවර යන් :

අකුශලවේදනාව භීත යැ කුශල-අව්‍යාකෘතවේදනා ප්‍රණීත යි. කුශල-අකුශල වේදනා භීත යැ අව්‍යාකෘතවේදනාව ප්‍රණීත යි. දුඃඛවේදනාව භීත යැ සුඛ වූ ද අදුඃඛමසුඛ වූ ද වේදනා ප්‍රණීත යි. සුඛ-දුඃඛවේදනා භීත යැ අදුඃඛමසුඛවේදනාව ප්‍රණීත යි. සමචන් නො සමචන්ත්‍රගේ වේදනාව භීත යැ සමචන් සමචන්ත්‍රගේ වේදනාව ප්‍රණීත යි. ආසුව සහිත වේදනාව භීත යැ ආසුව රහිත වේදනාව ප්‍රණීත යි. තවද ඒ ඒ වේදනාව නිසා භීත-ප්‍රණීතවේදනා දතයුතු.

22. තත් කතමා වේදනා දුරේ:

අකුසලා වේදනා කුසලාබ්‍යාකතාහි වේදනාහි දුරේ, කුසලා-
බ්‍යාකතා වේදනා අකුසලාය වේදනාය දුරේ, කුසලා වේදනා අකුසලා-
බ්‍යාකතාහි වේදනාහි දුරේ, අකුසලාබ්‍යාකතා වේදනා කුසලාය
වේදනාය දුරේ, අබ්‍යාකතා වේදනා කුසලාකුසලාහි වේදනාහි දුරේ,
කුසලාකුසලා වේදනා අබ්‍යාකතාය වේදනාය දුරේ, දුක්ඛා වේදනා
සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි දුරේ, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච
වේදනා දුක්ඛාය වේදනාය දුරේ, සුඛා වේදනා දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය
ච වේදනාහි දුරේ, දුක්ඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වේදනා සුඛාය වේදනාය
දුරේ, අදුක්ඛමසුඛා වේදනා සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි දුරේ, සුඛදුක්ඛා
වේදනා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය දුරේ, අසමාපන්නස්ස වේදනා
සමාපන්නස්ස වේදනාය දුරේ, සමාපන්නස්ස වේදනා අසමාපන්නස්ස
වේදනාය දුරේ, සාසවා වේදනා අනාසවාය වේදනාය දුරේ, අනාසවා
වේදනා සාසවාය වේදනාය දුරේ, අයං වුවිච්ඡි වේදනා දුරේ.

23. තත් කතමා වේදනා සන්තිකේ:

අකුසලා වේදනා අකුසලාය වේදනාය සන්තිකේ, කුසලා වේදනා
කුසලාය වේදනාය සන්තිකේ, අබ්‍යාකතා වේදනා අබ්‍යාකතාය වේදනාය
සන්තිකේ, දුක්ඛා වේදනා දුක්ඛාය වේදනාය සන්තිකේ, සුඛා වේදනා
සුඛාය වේදනාය සන්තිකේ, අදුක්ඛමසුඛා වේදනා අදුක්ඛමසුඛාය
වේදනාය සන්තිකේ, අසමාපන්නස්ස වේදනා අසමාපන්නස්ස වේදනාය
සන්තිකේ, සමාපන්නස්ස වේදනා සමාපන්නස්ස වේදනාය සන්තිකේ,
සාසවා වේදනා සාසවාය වේදනාය සන්තිකේ, අනාසවා වේදනා
අනාසවාය වේදනාය සන්තිකේ, අයං වුවිච්ඡි වේදනා සන්තිකේ. තං
තං වා පන වේදනං උපාදයුපාදාය වේදනා දුරේ සන්තිකේ දට්ඨබ්බා.

24. තත් කතමො සඤ්ඤාකම්මො:

යං කාචි සඤ්ඤා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣතතා වා බහිද්ධා වා
ඕළාරිකා වා සුත්තමා වා භීතා වා පණීතා වා යා දුරේ සන්තිකේ වා
තදෙකජ්ඣං අනිසඤ්ඤාහිතා අනිසඤ්ඤාහිතා, අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤාකම්මො.

25. තත් කතමා සඤ්ඤා අතීතා:

යං සඤ්ඤා අතීතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණාමා අත්ථගතා
අබ්බන්ධගතා උප්පජ්ඣා විගතා අතීතා අතීතංසෙන සංගතීතා චක්ඛු
සම්මස්සජ් සඤ්ඤා සොනසම්මස්සජ් සඤ්ඤා ඝානසම්මස්සජ් සඤ්ඤා
ජීවහාසම්මස්සජ් සඤ්ඤා කායසම්මස්සජ් සඤ්ඤා මනෝසම්මස්සජ්
සඤ්ඤා, අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤා අතීතා.

26. තත් කතමා සඤ්ඤා අනාගතා:

යං සඤ්ඤා අජාතා අභූතා අසඤ්ජාතා අනිබ්බතතා අනභිනිබ්බතතා
අපාකුභූතා අනුප්පන්නා අසමුප්පන්නා අනුච්ඡිතා අසමුච්ඡිතා අනාගතා
අනාගතංසෙන සංගතීතා චක්ඛුසම්මස්සජ් සඤ්ඤා සොනසම්මස්සජ්
සඤ්ඤා ඝානසම්මස්සජ් සඤ්ඤා ජීවහාසම්මස්සජ් සඤ්ඤා කාය
සම්මස්සජ් සඤ්ඤා මනෝසම්මස්සජ් සඤ්ඤා, අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤා
අනාගතා.

22. එහි දුරවේදනා කවර යන් :

අකුලවේදනාව කුලාච්ඡාදනවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. කුලාච්ඡාදන වේදනා අකුලවේදනායෙන් දුර වෙයි. කුලවේදනාව අකුල-අච්ඡාදනවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. අකුල-අච්ඡාදනවේදනා කුලවේදනායෙන් දුර වෙයි. අච්ඡාදනවේදනාව කුලාකුලවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. කුලාකුලවේදනා අච්ඡාදනවේදනායෙන් දුර වෙයි. දුෂ්ඨවේදනාව සුඛ-උපෙක්ෂාවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. සුඛවේදනාව ද උපෙක්ෂාවේදනාව ද දුෂ්ඨවේදනාව කෙරෙන් දුර වෙයි. සුඛවේදනාව දුෂ්ඨාපෙක්ෂාවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. දුෂ්ඨාපෙක්ෂාවේදනා සුඛවේදනාව කෙරෙන් දුර වෙයි. උපෙක්ෂාවේදනාව සුඛදුෂ්ඨවේදනාවන් කෙරෙන් දුර වෙයි. සුඛදුෂ්ඨවේදනා උපෙක්ෂාවේදනායෙන් දුර වෙයි. සමච්ඡාදන නො සමච්ඡාදනවේදනාව සමච්ඡාදන සමච්ඡාදනවේදනායෙන් දුර වෙයි. සමච්ඡාදන සමච්ඡාදනවේදනාව සමච්ඡාදන නො සමච්ඡාදනවේදනායෙන් දුර වෙයි. සාසුච වේදනාව අනාසුචවේදනායෙන් දුර වෙයි. අනාසුචවේදනාව සාසුචවේදනායෙන් දුර වේ. මේ 'දුරවේදනා' යි කියනු ලැබේ.

23. එහි සන්තිකවේදනා කවර යන් :

අකුලවේදනාව අකුලවේදනාවට ළඟ වෙයි. කුලවේදනාව කුලවේදනාවට ළඟ වෙයි. අච්ඡාදනවේදනාව අච්ඡාදනවේදනාවට ළඟ වෙයි. දුෂ්ඨවේදනාව දුෂ්ඨවේදනාවට ළඟ වෙයි. සුඛවේදනාව සුඛවේදනාවට ළඟ වෙයි. උපෙක්ෂා වේදනාව උපෙක්ෂාවේදනාවට ළඟ වෙයි. අසමාපන්නයාගේ වේදනාව අසමාපන්න යාගේ වේදනාවට ළඟ වෙයි. සමාපන්නයාගේ වේදනාව සමාපන්නයාගේ වේදනාවට ළඟ වෙයි. සාසුචවේදනාව සාසුචවේදනාවට ළඟ වෙයි. අනාසුචවේදනාව අනාසුච වේදනාවට ළඟ වේ. මේ 'සන්තිකවේදනා' යි කියනු ලැබේ. ඒ ඒ වේදනාව නිසා 'දුරෙ සන්තිකෙ වේදනා' දතයුතු.

24. එහි සංඤ්ඤාකර්මය කවරෙ යන් :

අධ්‍යාත්ම වේදයි ඛාහිර වේදයි ඔදරික වේදයි සුක්ෂ්ම වේදයි භීත වේදයි ප්‍රණීත වේදයි අතීතානාගප්‍රත්‍යන්ත වූ යම්කිසි සංඤ්චක් වේ ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හඳුන්වා මේ 'සංඤ්ඤාකර්ම' යි කියනු ලැබේ.

25. එහි අතීතසංඤ්ඤා කවර යන් :

ඉක්මණිය වූ නිරුද්ධ වූ පහවැණිය වූ විපරිණත වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපද පහවැණිය වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සඨගාහිත වූ යම් සංඤ්චක් වේ ද, එබඳු වූ චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යැ සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යැ ඝාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යැ ජීවිතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යැ කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යැ මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යි. මේ 'අතීතසංඤ්ඤා' යි කියනු ලැබේ.

26. එහි අනාගතසංඤ්ඤා කවර යන් :

නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙන් නො හටගත් නො නිපන් වෙසෙසින් නො නිපන් නො පහළ වූ නූපන් ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙන් නූපන් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සම්චායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සඨගාහිත වූ යම් සංඤ්චක් වේ ද, එබඳු වූ චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යැ සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යැ ඝාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යැ ජීවිතසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යැ කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යැ මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඤ්ඤා යි. මේ 'අනාගතසංඤ්ඤා' යි කියනු ලැබේ.

27. තත් කතමා සඤ්ඤා පච්චුප්පන්නා :

යා සඤ්ඤා ජානා භූතා සඤ්ඤානා නිබ්බතනා අභිනිබ්බතනා පාතු භූතා උප්පන්නා සමුප්පන්නා උට්ඨිතා සමුට්ඨිතා පච්චුප්පන්නා පච්චුප්පන්නං-සෙන සංඛගතිනා චක්ඛුසමථස්සජා සඤ්ඤා සොත්තසමථස්සජා සඤ්ඤා ඝානසමථස්සජා සඤ්ඤා ජ්ඣාසමථස්සජා සඤ්ඤා කායසමථස්සජා සඤ්ඤා මනෝසමථස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා පච්චුප්පන්නා.

28. තත් කතමා සඤ්ඤා අර්ඛිතතා :

යා සඤ්ඤා තෙසං තෙසං සත්තානං අර්ඛිතතං පච්චතතං නියකා පාරිපුග්ගලිකා උපාදින්නා චක්ඛුසමථස්සජා සඤ්ඤා සොත්තසමථස්සජා සඤ්ඤා ඝානසමථස්සජා සඤ්ඤා ජ්ඣාසමථස්සජා සඤ්ඤා කායසමථස්සජා සඤ්ඤා මනෝසමථස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා අර්ඛිතතා.

29. තත් කතමා සඤ්ඤා බ්‍රහ්මා :

යා සඤ්ඤා තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අර්ඛිතතං පච්චතතං නියකා පාරිපුග්ගලිකා උපාදින්නා චක්ඛුසමථස්සජා සඤ්ඤා සොත්තසමථස්සජා සඤ්ඤා ඝානසමථස්සජා සඤ්ඤා ජ්ඣාසමථස්සජා සඤ්ඤා කායසමථස්සජා සඤ්ඤා මනෝසමථස්සජා සඤ්ඤා, අයං වුච්චති සඤ්ඤා බ්‍රහ්මා.

30. තත් කතමා සඤ්ඤා ඔලාරිකා සුමුමා :

පරිඝසමථස්සජා සඤ්ඤා ඔලාරිකා, අභිච්චනසමථස්සජා සඤ්ඤා සුමුමා, අකුසලා සඤ්ඤා ඔලාරිකා. කුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා සුමුමා, කුසලාකුසලා සඤ්ඤා ඔලාරිකා, අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා සුමුමා, දුක්ඛාය වෙදනාය සමපයුත්තා සඤ්ඤා ඔලාරිකා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සමපයුත්තා සඤ්ඤා සුමුමා, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සමපයුත්තා සඤ්ඤා ඔලාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සමපයුත්තා සඤ්ඤා සුමුමා, අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤා ඔලාරිකා, සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා සුමුමා, සංසවා සඤ්ඤා ඔලාරිකා. අනාසවා සඤ්ඤා සුමුමා, නං නං වා පන සඤ්ඤා උපාදයුපාදාය සඤ්ඤා ඔලාරිකා සුමුමා දට්ඨබ්බා.

31. තත් කතමා සඤ්ඤා භිනා පණීතා :

අකුසලා සඤ්ඤා භිනා, කුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා පණීතා, කුසලා-කුසලා සඤ්ඤා භිනා, අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා පණීතා. දුක්ඛාය වෙදනාය සමපයුත්තා සඤ්ඤා භිනා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සමපයුත්තා සඤ්ඤා පණීතා, සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සමපයුත්තා සඤ්ඤා භිනා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සමපයුත්තා සඤ්ඤා පණීතා, අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤා භිනා, සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා පණීතා, සංසවා සඤ්ඤා භිනා. අනාසවා සඤ්ඤා පණීතා, නං නං වා පන සඤ්ඤා උපාදයුපාදාය සඤ්ඤා භිනා පණීතා දට්ඨබ්බා.

27. එහි ප්‍රත්‍යක්ෂත්වනසංඥා කවර යන් :

හටගත් උපන් ප්‍රත්‍යයසම්මායයෙන් හටගත් නිපන් වෙසෙසින් නිපන් පහළ වූ උපන් ප්‍රත්‍යයසම්මායයෙන් උපන් නැඟුණු ප්‍රත්‍යයසම්මායයෙන් නැඟුණු ප්‍රත්‍යක්ෂත්වන වූ ප්‍රත්‍යක්ෂත්වනාශයෙන් සබ්බාසීත වූ යම් සංඥාවක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ඛුසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ සොතසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ඝාතසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ජිව්හාසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ කායසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ මනෝසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මේ 'ප්‍රත්‍යක්ෂත්වනසංඥා' යි කියනු ලැබේ.

28. එහි අධ්‍යාත්මසංඥා කවර යන් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංඥාවක් වේ ද (එබඳු වූ) චක්ඛුසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ සොතසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ඝාතසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ජිව්හාසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ කායසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ මනෝසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මේ 'අධ්‍යාත්ම සංඥා' යි. කියනු ලැබේ.

29. එහි බාහිර සංඥා කවර යන් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංඥාවක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ඛුසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ සොතසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ඝාතසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ ජිව්හාසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ කායසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යැ මනෝසම්මස්සයෙන් උපන් සංඥා යි. මේ 'බාහිර සංඥා' යි කියනු ලැබේ.

30. එහි ඖදරිකසුක්ෂ්මසංඥා කවර යන් :

ප්‍රතිසසංස්පර්ශයෙන් (ද්වාරාලම්බන සංවිචනයෙන්) උපන් සංඥාව ඖදරික යැ අධිවචන සම්මස්ස(මනෝසම්මස්ස)යෙන් උපන් සංඥාව සුක්ෂ්ම යැ අකුශලසංඥාව ඖදරික යැ කුශලඅව්‍යාකෘත සංඥාව සුක්ෂ්ම යැ කුශලාකුශලසංඥාව ඖදරික යැ අව්‍යාකෘත සංඥාව සුක්ෂ්ම යැ දුෂ්ඨවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥාව ඖදරික යැ සුඛඋපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥාව සුක්ෂ්ම යැ සුඛදුෂ්ඨ වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥාව ඖදරික යැ උපෙක්ෂා වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥාව සුක්ෂ්ම යැ අසමාපන්නයාගේ සංඥාව ඖදරික යැ සමාපන්නයාගේ සංඥාව සුක්ෂ්ම යැ සාමුච්ඡාදන ඖදරික යැ අනාමුච්ඡාදන සුක්ෂ්ම යි. තවද ඒ ඒ සංඥාව නිසා ඖදරිකසුක්ෂ්මසංඥා දකුණු.

31. එහි භීතප්‍රණීතසංඥා කවර යන් :

අකුශලසංඥාව භීත යැ, කුශලාකුශලසංඥා ප්‍රණීත යැ. කුශලාකුශලසංඥා භීත යැ, අව්‍යාකෘතසංඥාව ප්‍රණීත යැ. දුෂ්ඨවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥාව භීත යැ, සුඛඋපෙක්ෂා වේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥාව ප්‍රණීත යැ. සුඛදුෂ්ඨවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥාව භීත යැ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥාව ප්‍රණීත යැ. අසමාපන්නයාගේ සංඥාව භීත යැ, සමාපන්නයාගේ සංඥාව ප්‍රණීත යැ. සාමුච්ඡාදන භීත යැ, අනාමුච්ඡාදන ප්‍රණීත යි. තවද ඒ ඒ සංඥාව නිසා භීතප්‍රණීතසංඥා දකුණු යි.

32. තත් කතමා සඤ්ඤා දුරෙ:

අකුසලා සඤ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, කුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා අකුසලාය සඤ්ඤාය දුරෙ, කුසලා සඤ්ඤා අකුසලාබ්‍යාකතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, අකුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා කුසලාය සඤ්ඤාය දුරෙ. අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා කුසලාකුසලාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, කුසලාකුසලා සඤ්ඤා අබ්‍යාකතාය සඤ්ඤාය දුරෙ, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුතතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුතතා සඤ්ඤා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය දුරෙ, සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුතතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සම්පයුතතා සඤ්ඤා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය දුරෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුතතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ, සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සම්පයුතතා සඤ්ඤා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය දුරෙ, අසම්පන්නස්ස සඤ්ඤා සම්පන්නස්ස සඤ්ඤාය දුරෙ, සම්පන්නස්ස සඤ්ඤා අසම්පන්නස්ස සඤ්ඤාය දුරෙ, සාසවා සඤ්ඤා අනාසවාය සඤ්ඤාය දුරෙ, අනාසවා සඤ්ඤා සාසවාය සඤ්ඤාය දුරෙ. අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤා දුරෙ.

33. තත් කතමා සඤ්ඤා සන්තීකො:

අකුසලා සඤ්ඤා අකුසලාය සඤ්ඤාය සන්තීකො, කුසලා සඤ්ඤා කුසලාය සඤ්ඤාය සන්තීකො, අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා අබ්‍යාකතාය සඤ්ඤාය සන්තීකො, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය සන්තීකො, සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය සන්තීකො, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා සඤ්ඤා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතාය සඤ්ඤාය සන්තීකො, අසම්පන්නස්ස සඤ්ඤා අසම්පන්නස්ස සඤ්ඤාය සන්තීකො, සම්පන්නස්ස සඤ්ඤා සම්පන්නස්ස සඤ්ඤාය සන්තීකො, සාසවා සඤ්ඤා සාසවාය සඤ්ඤාය සන්තීකො, අනාසවා සඤ්ඤා අනාසවාය සඤ්ඤාය සන්තීකො අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤා සන්තීකො. නං නං වා පන සඤ්ඤං උපාදයුපාදාය සඤ්ඤා දුරෙ සන්තීකො දට්ඨබ්බො.

34. තත් කතමො සඛාරකකිංකො:

යෙ කෙව් සඛාරා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣන්තං වා බ්‍රහ්මා වා ඔලාරිකා වා සුබ්බමා වා නිනා වා පණ්ණිනා වා යෙ දුරෙ සන්තීකො වා තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤානිත්වා අභිසංඛිපිත්වා අයං වුවිච්ඡි සඛාරකකිංකො.

35. තත් කතමෙ සඛාරා අතීතා:

යෙ සඛාරා අතීතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණතා අත්ඛගතා අඛන්ධඛගතා උප්පජ්ජන්තා විගතා අතීතා අතීතංසෙන සංඛගිතා චක්ඛුසම්පස්සජ්, වේතනා සොත්තසම්පස්සජ්, වේතනා ඝානසම්පස්සජ්, වේතනා ජිහ්වාසම්පස්සජ්, වේතනා කායසම්පස්සජ්, වේතනා මනෝසම්පස්සජ්, වේතනා, ඉමෙ වුවිච්ඡන්ති සඛාරා අතීතා.

36. තත් කතමෙ සඛාරා අනාගතා:

යෙ සඛාරා අජ්ඣතා අභුතා අසඤ්ඤාතා අතිබ්බන්තා අනභිතිබ්බන්තා අපාතුභුතා අනුප්පන්නා අසමුප්පන්නා අනුට්ඨිතා අසමුට්ඨිතා අනාගතා අනාගතංසෙන සංඛගිතා, චක්ඛුසම්පස්සජ්, වේතනා සොත්තසම්පස්සජ්, වේතනා ඝානසම්පස්සජ්, වේතනා ජිහ්වාසම්පස්සජ්, වේතනා කායසම්පස්සජ්, වේතනා මනෝසම්පස්සජ්, වේතනා, ඉමෙ වුවිච්ඡන්ති සඛාරා අනාගතා.

32. එහි දුරෙසංඥ කවර යන් :

අකුශලසංඥව කුශලාච්ඡාදාකෘතසංඥවත් කෙරෙත් දුර යැ. කුශලාච්ඡාදාකෘතසංඥ අකුශලසංඥයෙන් දුර යැ. කුශලසංඥව අකුශලාච්ඡාදාකෘත සංඥවත් කෙරෙත් දුර යැ. අකුශලාච්ඡාදාකෘතසංඥ කුශලසංඥයෙන් දුර යැ. අච්ඡාදාකෘත සංඥව කුශලාකුශලසංඥවත් කෙරෙත් දුර යැ. කුශලාකුශලසංඥ අච්ඡාදාකෘතසංඥයෙන් දුර යැ. දුෂ්ඨවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව සුඛඋපෙක්ෂාවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥවත් කෙරෙත් දුර යැ. සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥ දුෂ්ඨවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥයෙන් දුර යැ. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව දුෂ්ඨොපෙක්ෂාවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවත් කෙරෙත් දුර ය. දුෂ්ඨ-උපෙක්ෂා වේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥ සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥයෙන් දුර යැ. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව සුඛදුෂ්ඨ වේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවත් කෙරෙත් දුර යැ. සුඛදුෂ්ඨවේදනාවත් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥ උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥයෙන් දුර යැ. අසමාපන්නයාගේ සංඥව සමාපන්නයාගේ සංඥයෙන් දුර යැ. සමාපන්නයාගේ සංඥව අසමාපන්නයාගේ සංඥයෙන් දුර ය. සාමුච්ඡාදව අනාසුච්ඡාදයෙන් දුර යැ. අනාසුච්ඡාදව සාමුච්ඡාදයෙන් දුර යි. මේ ' දුරෙසංඥ ' යි කියනු ලැබේ.

33. එහි සන්තිකෙසංඥ කවර යන් :

අකුශලසංඥව අකුශලසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. කුශලසංඥව කුශලසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. අච්ඡාදාකෘතසංඥව අච්ඡාදාකෘතසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. දුෂ්ඨ වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව දුෂ්ඨවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥව සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥව උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. අසමාපන්නයාගේ සංඥව අසමාපන්නයාගේ සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. සමාපන්නයාගේ සංඥව සමාපන්නයාගේ සංඥවට ආසන්නයෙහි යැ. සාමුච්ඡාදව සාමුච්ඡාදවට ආසන්නයෙහි යැ. අනාසුච්ඡාදව අනාසුච්ඡාදවට ආසන්නයෙහි යි. මේ ' සන්තිකෙසංඥ ' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ සංඥව නිසා දුරෙසන්නිකෙසංඥ දතයුතු යි.

34. එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවරෙ යන් :

අධ්‍යාත්ම වේවයි බාහිර වේවයි ඕදරික වේවයි සුක්ෂ්ම වේවයි භීත වේවයි ප්‍රණීත වේවයි අතීතානාගතප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ යම්කිසි සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා මේ ' සංස්කාරස්කන්ධ ' යි කියනු ලැබේ.

35. එහි අතීතසංස්කාරයෝ කවරහ යන් :

අතීත වූ නිරුද්ධ වූ පහවැගියා වූ විපරිණත වූ අස්තභිගත වූ වෙසෙසින් අස්තභිගත වූ ඉපද පහවැගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සභිගාහිත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු වූ) චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, සාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, ජීවිහාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යි. මොහු ' අතීතසංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්,

36. එහි අනාගතසංස්කාරයෝ කවරහ යන් :

නො හටගත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙන් නො හටගත් නො නිපන් වෙසෙසින් නො නිපන් නො පහළ වූ නූපන් ප්‍රත්‍යය සම්චායයෙන් නූපන් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සම්චායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සභිගාහිත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙත් ද, (එබඳු වූ) චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, සාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, ජීවිහාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යැ, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යි. මොහු ' අනාගතසංස්කාරහ ' යි කියනු ලැබෙත්.

37. තත් කතමෙ සඛාර පච්චුප්පනා:

යෙ සඛාර ජාතා භූතා සඤ්ජානා¹ නිබ්බතනා අභිනිබ්බතනා පාතුභූතා උප්පනා සමුප්පනා උට්ඨිතා සමුට්ඨිතා පච්චුප්පනා පච්චුප්පනංසෙන සඛග්ගිතා චක්ඛුසම්ප්පය්ඤා චේතනා සොතසම්ප්පය්ඤා චේතනා ඝාතසම්ප්පය්ඤා චේතනා ජීව්හසම්ප්පය්ඤා චේතනා කායසම්ප්පය්ඤා චේතනා මනෝසම්ප්පය්ඤා චේතනා, ඉමෙ චූළචනති සඛාර පච්චුප්පනා.

38. තත් කතමෙ සඛාර අජ්ඣතනා:

යෙ සඛාර තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣතනං පච්චතනං නිග්ගාහං පාච්චුග්ගාලිකා උපාදිනා චක්ඛුසම්ප්පය්ඤා චේතනා සොතසම්ප්පය්ඤා චේතනා ඝාතසම්ප්පය්ඤා චේතනා ජීව්හසම්ප්පය්ඤා චේතනා කායසම්ප්පය්ඤා චේතනා මනෝසම්ප්පය්ඤා චේතනා, ඉමෙ චූළචනති සඛාර අජ්ඣතනා.

39. තත් කතමෙ සඛාර බහිඤා:

යෙ සඛාර තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣතනං පච්චතනං නිග්ගාහං පාච්චුග්ගාලිකා උපාදිනා චක්ඛුසම්ප්පය්ඤා චේතනා සොතසම්ප්පය්ඤා චේතනා ඝාතසම්ප්පය්ඤා චේතනා ජීව්හසම්ප්පය්ඤා චේතනා කායසම්ප්පය්ඤා චේතනා මනෝසම්ප්පය්ඤා චේතනා, ඉමෙ චූළචනති සඛාර බහිඤා.

40. තත් කතමෙ සඛාර ඔලාරිකා සුමුමා:

අකුසලා සඛාර ඔලාරිකා, කුසලාබ්‍යාකතා සඛාර සුමුමා. කුසලාකුසලා සඛාර ඔලාරිකා, අබ්‍යාකතා සඛාර සුමුමා. දුක්ඛාය වේදනාය සමපයුත්තා සඛාර ඔලාරිකා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සමපයුත්තා සඛාර සුමුමා. සුඛ දුක්ඛාහි වේදනාහි සමපයුත්තා සඛාර ඔලාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමපයුත්තා සඛාර සුමුමා. අසමාපන්නස්ස සඛාර ඔලාරිකා, සමාපන්නස්ස සඛාර සුමුමා. සංසවා සඛාර ඔලාරිකා, අනාසවා සඛාර සුමුමා. තෙ තෙ වා පන සඛාරෙ උපාදයුපාදය සඛාර ඔලාරිකා සුමුමා දට්ඨබ්බා.

41. තත් කතමෙ සඛාර භීනා පණීනා:

අකුසලා සඛාර භීනා, කුසලාබ්‍යාකතා සඛාර පණීනා. කුසලාකුසලා සඛාර භීනා, අබ්‍යාකතා සඛාර පණීනා. දුක්ඛාය වේදනාය සමපයුත්තා සඛාර භීනා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාහි සමපයුත්තා සඛාර පණීනා. සුඛදුක්ඛාහි වේදනාහි සමපයුත්තා සඛාර භීනා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සමපයුත්තා සඛාර පණීනා. අසමාපන්නස්ස සඛාර භීනා, සමාපන්නස්ස සඛාර පණීනා. සංසවා සඛාර භීනා, අනාසවා සඛාර පණීනා. තෙ තෙ වා පන සඛාරෙ උපාදයුපාදය සඛාර භීනා පණීනා දට්ඨබ්බා.

37. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්න සංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

භවගත් උපත් ප්‍රත්‍යයසම්චායයෙන් භවගත් නිපන් වෙසෙසින් නිපන් ප්‍රාදුර්භූත වූ උත්පන්න වූ සමුත්පන්න වූ උත්ථිත වූ සමුත්ථිත වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්නාංශයෙන් සංඛ්‍යාභිත වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙන් ද, (එබඳු) වක්ඛුසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, සොතසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, සානසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, ජීවිභාසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, කායසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, මනෝසම්ඵස්සජවෙනනා යි. මොහු 'ප්‍රත්‍යුත්පන්න සංස්කාරහ' යි කියනු ලැබෙත්.

38. එහි අධ්‍යාත්මසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙන් ද, (එබඳු) වක්ඛුසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, සොතසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, සානසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, ජීවිභාසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, කායසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, මනෝසම්ඵස්සජවෙනනා යි. මොහු 'අධ්‍යාත්මසංස්කාරහ' යි කියනු ලැබෙත්.

39. එහි බාහිරසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන් ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපුද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් සංස්කාර කෙනෙක් වෙන් ද, (එබඳු) වක්ඛුසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, සොතසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, සානසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, ජීවිභාසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, කායසම්ඵස්සජවෙනනා යැ, මනෝසම්ඵස්සජවෙනනා යි. මොහු 'බාහිර සංස්කාරහ' යි කියනු ලැබෙත්.

40. එහි ඖදරිකසුක්ෂ්මසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අකුලසංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, කුලලාච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ සුක්ෂ්මයහ. කුලලාච්ඡාකෘතසංස්කාරකයෝ ඖදරිකයහ, අච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ සුක්ෂ්මයහ. දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයෝ සුක්ෂ්මයහ. සුඛදුඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුක්ෂ්මයහ. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ සුක්ෂ්මයහ. සාසුචසංස්කාරයෝ ඖදරිකයහ, අනාසුචසංස්කාරයෝ සුක්ෂ්මයහ. ඒ ඒ සංස්කාරයන් නිසා ඖදරිකසුක්ෂ්මසංස්කාරයෝ දතයුක්තහ.

41. එහි භීතප්‍රණීතසංස්කාරයෝ කවරහ යත් :

අකුලසංස්කාරයෝ භීතයහ, කුලලාච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. කුලලාච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ භීතයහ, අච්ඡාකෘතසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ භීතයහ, සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. සුඛදුඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ භීතයහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ භීතයහ, සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. සාසුචසංස්කාරයෝ භීතයහ, අනාසුචසංස්කාරයෝ ප්‍රණීතයහ. ඒ ඒ සංස්කාරයන් නිසා භීතප්‍රණීතසංස්කාරයෝ දතයුක්තහ.

42. තත් කතමෙ සංඛාර දුරෙ :

අකුසලා සංඛාර කුසලාඛ්‍යාකතෙති සංඛාරෙති දුරෙ, කුසලාඛ්‍යාකතා සංඛාර අකුසලෙති සංඛාරෙති දුරෙ, කුසලා සංඛාර අකුසලාඛ්‍යාකතෙති සංඛාරෙති දුරෙ, අකුසලාඛ්‍යාකතා සංඛාර කුසලෙති සංඛාරෙති දුරෙ, අඛ්‍යාකතා සංඛාර කුසලාකුසලෙති සංඛාරෙති දුරෙ. කුසලාකුසලා සංඛාර අඛ්‍යාකතෙති සංඛාරෙති දුරෙ, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සංඛාර සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාති සම්පයුත්තෙති සංඛාරෙති දුරෙ, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාති සම්පයුත්තා සංඛාර දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තෙති සංඛාරෙති දුරෙ, සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සංඛාර දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාති සම්පයුත්තෙති සංඛාරෙති දුරෙ. දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාති සම්පයුත්තා සංඛාර සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තෙති සංඛාරෙති දුරෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සංඛාර සුඛදුක්ඛාති වේදනාති සම්පයුත්තෙති සංඛාරෙති දුරෙ, සුඛදුක්ඛාති වේදනාති සම්පයුත්තා සංඛාර අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තෙති සංඛාරෙති දුරෙ, අසමාපන්නස්ස සංඛාර සමාපන්නස්ස සංඛාරෙති දුරෙ, සමාපන්නස්ස සංඛාර අසමාපන්නස්ස සංඛාරෙති දුරෙ, සාසවා සංඛාර අනාසවෙති සංඛාරෙති දුරෙ, අනාසවා සංඛාර සාසවෙති සංඛාරෙති දුරෙ, ඉමෙ වුව්චන්ති සංඛාර දුරෙ.

43. තත් කතමෙ සංඛාර සන්තිකෙ :

අකුසලා සංඛාර අකුසලානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, කුසලා සංඛාර කුසලානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, අඛ්‍යාකතා සංඛාර අඛ්‍යාකතානං සංඛාරානං සන්තිකෙ. දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සංඛාර දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සංඛාර සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා සංඛාර අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, අසමාපන්නස්ස සංඛාර අසමාපන්නස්ස සංඛාරානං සන්තිකෙ සමාපන්නස්ස සංඛාර සමාපන්නස්ස සංඛාරානං සන්තිකෙ, සාසවා සංඛාර සාසවානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, අනාසවා සංඛාර අනාසවානං සංඛාරානං සන්තිකෙ, ඉමෙ වුව්චන්ති සංඛාර සන්තිකෙ, තෙ තෙ වා පන සංඛාරෙ උපාදයුපාදාය සංඛාර දුරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බා.

44. තත් කතමො විඤ්ඤාණකකතො :

යං ඛිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං අඤ්ඤාතං වා බහිඤ්චා වා ඔලාරිකං වා සුමුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ සන්තිකෙ වා තදෙකඤ්ඤං අභිසංඤ්ඤාතිත්වා අභිසංඛිපිත්වා, අයං වුව්චති විඤ්ඤාණකකතො.

45. තත් කතමං විඤ්ඤාණං අතීතං :

යං විඤ්ඤාණං අතීතං නිරුඤ්ඤං විගතං විපරිණතං අත්ථිතං අභ්‍යත්ථිතං උප්පජ්ජිත්වා විගතං අතීතං අතීතංසෙත සංගතිතං චක්ඛු විඤ්ඤාණං සොධවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජ්ඣානවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණං අතීතං.

42. එහි දුරෙසංස්කාරයෝ කවරහ යන් :

අකුශලසංස්කාරයෝ කුශලාව්‍යාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. කුශලා ව්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ අකුශලසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. කුශලසංස්කාරයෝ අකුශලාව්‍යාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. අකුශලාව්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ කුශලසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. අව්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ කුශලකුශල සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. කුශලකුශලසංස්කාරයෝ අව්‍යාකෘතසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ දුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. දුඛොපෙක්ෂාවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයෝ සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුඛදුඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සුඛදුඛවේදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. සාසුචසංස්කාරයෝ අනාසුච සංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. අනාසුචසංස්කාරයෝ සාසුචසංස්කාරයන් කෙරෙන් දුර වෙති. මොහු 'දුරෙසංස්කාරහ' යි කියනු ලැබෙත්.

43. එහි සන්තිකෙසංස්කාරයෝ කවරහ යන් :

අකුශලසංස්කාරයෝ අකුශලසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි (සන්නිකෙ) වෙති. කුශලසංස්කාරයෝ කුශලසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. අව්‍යාකෘතසංස්කාරයෝ අව්‍යාකෘතසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ දුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තසංස්කාරයෝ උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත සංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ අසමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයෝ සමාපන්නයාගේ සංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. සාසුචසංස්කාරයෝ සාසුචසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. අනාසුචසංස්කාරයෝ අනාසුචසංස්කාරයන්ට ආසන්නයෙහි වෙති. මොහු 'සන්තිකෙසංස්කාරහ' යි කියනු ලැබෙත්. තවද ඒ ඒ සංස්කාරයන් හෝ නිසා දුරෙසන්නිකෙ සංස්කාරයෝ දතයුත්තාහ.

44. එහි විඤ්ඤාස්කන්ධ කවරෙ යන් :

අධ්‍යාත්ම වේවයි, ඛාතිර වේවයි, ඕදරික වේවයි, සුක්ෂ්ම වේවයි, භීත වේවයි, ප්‍රණීත වේවයි, අතීතානාගතප්‍රත්‍යන්ත වූ යම්කිසි විඤ්ඤායෙක් වේ ද, දුර වූ හෝ ළඟ වූ හෝ යම් විඤ්ඤායෙක් වේ ද, ඒ සියල්ල එක් අයුරෙකින් කැටි කොට හකුළුවා ගෙන මේ 'විඤ්ඤාස්කන්ධ' යි කියනු ලැබේ.

45. එහි අතීතවිඤ්ඤාය කවරෙ යන් :

අතීත වූ නිරුද්ධ වූ පහව ගියා වූ විපයාසිත්ත වූ අස්තයට ගියා වූ වෙසෙසින් අස්තයට ගියා වූ ඉපැද පහව ගියා වූ අතීත වූ අතීතාංශයෙන් සංඛ්‍යාගිත වූ යම් විඤ්ඤායෙක් වේ ද, (එබඳු) වක්ෂුර්විඤ්ඤා යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤා යැ, ස්‍රාණවිඤ්ඤා යැ, ජීව්වාචිඤ්ඤා යැ, කායවිඤ්ඤා යැ, මනෝවිඤ්ඤා යැ යන මේ 'අතීතවිඤ්ඤා' යි කියනු ලැබේ.

46. තත් කතමං විඤ්ඤාණං අනාගතං :

යං විඤ්ඤාණං අජාතං අභූතං අසඤ්ජාතං අනිබ්බතතං අනභිනිබ්බතතං අපාත්තුභූතං අනුප්පන්නං අසමුප්පන්නං අනුච්ඡිතං අසමුච්ඡිතං අනාගතං අනාගතංසෙන සංගහිතං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං සොඛවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං චූළචති විඤ්ඤාණං අනාගතං.

47. තත් කතමං විඤ්ඤාණං පච්චුප්පන්නං :

යං විඤ්ඤාණං ජාතං භූතං සඤ්ජාතං නිබ්බතතං අභිනිබ්බතතං පාත්තුභූතං උප්පන්නං සමුප්පන්නං උච්ඡිතං සමුච්ඡිතං පච්චුප්පන්නං පච්චුප්පන්නංසෙන සංගහිතං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං සොඛවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං චූළචති විඤ්ඤාණං පච්චුප්පන්නං.

48. තත් කතමං විඤ්ඤාණං අජ්ඣතතං :

යං විඤ්ඤාණං තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣතතං පච්චතතං නිශ්කං පාචිපුග්ගලීකං උපාදින්නං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං සොඛවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං චූළචති විඤ්ඤාණං අජ්ඣතතං.

49. තත් කතමං විඤ්ඤාණං බහිඤ්ඤා :

යං විඤ්ඤාණං තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣතතං පච්චතතං නිශ්කං පාචිපුග්ගලීකං උපාදින්නං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං සොඛවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජීව්‍යාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝවිඤ්ඤාණං, ඉදං චූළචති විඤ්ඤාණං බහිඤ්ඤා.

50. තත් කතමං විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං සුමුමං :

අකුසලං විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණං සුමුමා, කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණං ඔලාරිකා, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං සුමුමං, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං, සුඛාය ච අදුක්ඛාය ච වේදනාය සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණං සුමුමා, සුඛදුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණං ඔලාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං සුමුමං, අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං සුමුමං, සාසවං විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං, අනාසවං විඤ්ඤාණං සුමුමං, තං තං වා පන විඤ්ඤාණං උපාදය්‍යපාද්‍ය විඤ්ඤාණං ඔලාරිකං සුමුමං දට්ඨබ්බං.

51. තත් කතමං විඤ්ඤාණං හිනං පණීතං :

අකුසලං විඤ්ඤාණං හිනං, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණං පණීතා, කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණං හිනා, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං පණීතං, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං හිනං, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වේදනාය සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණං පණීතා, සුඛදුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණං හිනා, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං පණීතං, අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං හිනං, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං පණීතං, සාසවං විඤ්ඤාණං හිනං, අනාසවං විඤ්ඤාණං පණීතං, තං තං වා පන විඤ්ඤාණං උපාදය්‍යපාද්‍ය විඤ්ඤාණං හිනං, පණීතං දට්ඨබ්බං.

46. එහි අනාගතවිඥනය කවරෙ යත් :

නූපත් නො වූ ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නො හටගත් නො නිපත් වෙසෙසින් නො නිපත් නො පහළ වූ නූපත් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් නූපත් නො නැඟුණු ප්‍රත්‍යය සමවායයෙන් නො නැඟුණු අනාගත වූ අනාගතාංශයෙන් සංඛගෘහිත වූ යම් විඥනයෙක් වේ ද, (එබඳු) චක්ෂුර්විඥන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥන යැ, ස්පර්ශවිඥන යැ, චිත්තවිඥන යැ, කායවිඥන යැ, මනෝවිඥන යැ යන මේ 'අනාගතවිඥන' යි කියනු ලැබේ.

47. එහි ප්‍රත්‍යුත්පන්නවිඥනය කවරෙ යත් :

හටගත් උපත් ප්‍රත්‍යයසමවායයෙන් හටගත් නිපත් වෙසෙසින් නිපත් පහළ වූ උත්පන්න වූ සමුත්පන්න වූ උත්ථිත වූ සමුත්ථිත වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූ ප්‍රත්‍යුත්පන්නාංශයෙන් සංඛගෘහිත වූ යම් විඥනයෙක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ෂුර්විඥන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥන යැ, ස්පර්ශවිඥන යැ, චිත්තවිඥන යැ, කායවිඥන යැ, මනෝවිඥන යැ යන මේ 'ප්‍රත්‍යුත්පන්නවිඥන' යි කියනු ලැබේ.

48. එහි අධ්‍යාත්මවිඥනය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් විඥනයෙක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ෂුර්විඥන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥන යැ, ස්පර්ශවිඥන යැ, චිත්තවිඥන යැ, කායවිඥන යැ, මනෝවිඥන යැ යන මේ 'අධ්‍යාත්මවිඥන' යි කියනු ලැබේ.

49. එහි බාහිරවිඥනය කවරෙ යත් :

ඒ ඒ පරසත්ත්වයන්ගේ පරපුද්ගලයන්ගේ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ ස්වකීය වූ ප්‍රාතිපද්ගලික වූ උපාදින්න වූ යම් විඥනයෙක් වේ ද, (එබඳු වූ) චක්ෂුර්විඥන යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඥන යැ, ස්පර්ශවිඥන යැ, චිත්තවිඥන යැ, කායවිඥන යැ, මනෝවිඥන යැ යන මේ 'බාහිරවිඥන' යි කියනු ලැබේ.

50. එහි ඖදරිකසුක්ෂමවිඥනය කවරෙ යත් :

අකුශලවිඥනය ඖදරික වෙයි. කුශලාචාරාකෘතවිඥනයෝ සුක්ෂම වෙති. කුසලාකුශලවිඥනයෝ ඖදරික වෙති. අචාරාකෘතවිඥනය සුක්ෂම වෙයි. දුෂ්චරිතාචාර හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනය ඖදරික වෙයි. සුඛොපෙක්ෂාවේදනාචාර හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනයෝ සුක්ෂම වෙති. සුඛදුෂ්චරිතාචාර හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනයෝ ඖදරික වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාචාර හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනය සුක්ෂම වෙයි. අසමාපන්නයාගේ විඥනය ඖදරික වෙයි. සමාපන්නයාගේ විඥනය සුක්ෂම වෙයි. සාමුච්චිඥනය ඖදරික වෙයි. අනාසුච්චිඥනය සුක්ෂම වේ. ඒ ඒ විඥනය නිසා ඖදරිකසුක්ෂමවිඥනය දක්‍යුතු.

51. එහි භීතප්‍රණීතවිඥනය කවරෙ යත් :

අකුශලවිඥනය භීත වෙයි. කුශලාචාරාකෘතවිඥනයෝ ප්‍රණීත වෙති. කුශලාකුශලවිඥනයෝ භීත වෙති. අචාරාකෘතවිඥනය ප්‍රණීත වෙයි. දුෂ්චරිතාචාර හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය භීත වෙයි. සුඛොපෙක්ෂාවේදනාචාර හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයෝ ප්‍රණීත වෙති. සුඛදුෂ්චරිතාචාර හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයෝ භීත වෙති. උපෙක්ෂාවේදනාචාර හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය ප්‍රණීත වෙයි. අසමාපන්නයාගේ විඥනය භීත වෙයි, සමාපන්නයාගේ විඥනය ප්‍රණීත වෙයි. සාමුච්චිඥනය භීත වෙයි, අනාසුච්චිඥනය ප්‍රණීත වේ. තවද ඒ ඒ විඥනය නිසා භීතප්‍රණීතවිඥනය දක්‍යුතු.

52. තත් කතමං විඤ්ඤාණං දුරෙ :

අකුසලං විඤ්ඤාණං කුසලාබ්‍යාකතෙති විඤ්ඤාණෙති දුරෙ, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා අකුසලා විඤ්ඤාණා දුරෙ, කුසලං විඤ්ඤාණං අකුසලාබ්‍යාකතෙති විඤ්ඤාණෙති දුරෙ. අකුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා කුසලා විඤ්ඤාණා දුරෙ, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං කුසලාකුසලෙති විඤ්ඤාණෙති දුරෙ, කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණා අබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා දුරෙ, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතතං විඤ්ඤාණං සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාති සම්පයුතතෙති විඤ්ඤාණෙති දුරෙ, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාති සම්පයුතතා විඤ්ඤාණා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතතං විඤ්ඤාණං දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාති සම්පයුතතා විඤ්ඤාණා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතතා විඤ්ඤාණා දුරෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතතං විඤ්ඤාණං සුඛදුක්ඛාති වෙදනාති සම්පයුතතෙති විඤ්ඤාණෙති දුරෙ, සුඛදුක්ඛාති වෙදනාති සම්පයුතතා විඤ්ඤාණා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතතා විඤ්ඤාණා දුරෙ, අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණා දුරෙ, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණා දුරෙ, සාසවං විඤ්ඤාණං අනාසවා විඤ්ඤාණා දුරෙ, අනාසවං විඤ්ඤාණං සාසවා විඤ්ඤාණා දුරෙ, ඉදං චූළිචති විඤ්ඤාණං දුරෙ.

53. තත් කතමං විඤ්ඤාණං සන්තිකෙ :

අකුසලං විඤ්ඤාණං අකුසලස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, කුසලං විඤ්ඤාණං කුසලස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං අබ්‍යාකතස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතතං විඤ්ඤාණං දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතතස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතතං විඤ්ඤාණං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතතස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතතං විඤ්ඤාණං අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතතස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, සාසවං විඤ්ඤාණං සාසවස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, අනාසවං විඤ්ඤාණං අනාසවස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ, ඉදං චූළිචති විඤ්ඤාණං සන්තිකෙ. තං තං වා පන විඤ්ඤාණං උපාදුසුපාදුය විඤ්ඤාණං දුරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බං.

සුත්තනිකාපනියං.

52. එහි දුරෙවිඥනය කවරෙ යන් :

අකුශලවිඥනය කුශලාව්‍යාකෘතවිඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, කුශලාව්‍යාකෘත විඥනයෝ අකුශලවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. කුශලවිඥනය අකුශලාව්‍යාකෘත විඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, අකුශලාව්‍යාකෘතවිඥනයෝ කුශලවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. අව්‍යාකෘතවිඥනය කුශලාකුශලවිඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, කුශලා කුශලවිඥනයෝ අව්‍යාකෘතවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. දුෛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනය සුඛොපෙක්ෂා වෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, සුඛොපෙක්ෂාවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයෝ දුෛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය දුෛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, දුෛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයෝ සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය සුඛදුෛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනයන් කෙරෙන් දුර වෙයි, සුඛදුෛවෙදනාවන් හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයෝ උපෙක්ෂා වෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය කෙරෙන් දුර වෙති. අසමාපන්නයාගේ විඥනය සමාපන්නයාගේ විඥනය කෙරෙන් දුර වෙයි, සමාපන්නයාගේ විඥනය අසමාපන්නයා ගේ විඥනය කෙරෙන් දුර වෙයි. සාසුච්චිඥනය අනාසුච්චිඥනය කෙරෙන් දුර වෙයි, අනාසුච්චිඥනය සාසුච්චිඥනය කෙරෙන් දුර වේ. මේ 'දුරෙවිඥන' යි කියනු ලැබේ.

53. එහි සන්තිකෙවිඥනය කවරෙ යන් :

අකුශලවිඥනය අකුශලවිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. කුශලවිඥනය කුශල විඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. අව්‍යාකෘතවිඥනය අව්‍යාකෘතවිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. දුෛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය දුෛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත විඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනය උපෙක්ෂා වෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තවිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. අසමාපන්නයාගේ විඥනය අසමාපන්නයාගේ විඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. සමාපන්නයාගේ විඥනය සමාපන්නයාගේ විඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. සාසුච්චිඥනය සාසුච්චිඥනයට ආසන්නයෙහි වෙයි. අනාසුච්චිඥනය අනාසුච්චිඥනයට ආසන්නයෙහි වේ. මේ 'සන්තිකෙවිඥන' යි කියනු ලැබේ. තවද ඒ ඒ විඥනය නිසා 'දුරෙසන්තිකෙ විඥනය දතයුතු.

සුත්‍රාන්තභාෂණිය යි.

54. පඤ්චකකිකො : රූපකකිකො, වේදනාකකිකො, සඤ්ඤාකකිකො, සංඛාරකකිකො, විඤ්ඤාණකකිකො.

55. තථ කතමො රූපකකිකො:

එකවිධෙන රූපකකිකො; සබ්බං රූපං න හෙතු, අහෙතුකං, හෙතුවිප්පයුත්තං, සප්පච්චයං, සබ්බතං, රූපං, ලොකියං, සාසවං, සංයොජනියං, ගජ්ඣනියං, ඔසනියං, යොගනියං, නිවරණියං, පරමධිං, උපාදානියං, සංකිලෙසිකං, අබ්‍යාකතං, අභාරමමණං, අවේනයිකං, විත්තවිප්පයුත්තං, නෙවිපිපාකනවිපාකධම්මධම්මං, අසංකිලිථි සංකිලෙසිකං, න සවිතකකසවිචාරං, න අවිතකකවිචාරමත්තං, අවිතකකඅවිචාරං, න පිතිසහගතං, න සුඛසහගතං, න උපෙක්ඛා සහගතං, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බං, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකං, නෙවාචයගාමි, නාපචයගාමි, නෙවසෙකං, නාසෙකං, පරිත්තං, කාමාවචරං, න රූපාවචරං, න අරූපාවචරං, පරියාපන්නං, නො අපරියාපන්නං, අනියතං, අනියානිකං, උප්පන්නං, ඡගි විඤ්ඤාණෙගි විඤ්ඤායාං, අනිච්චං, ඡරුහිභුතං. එවං එකවිධෙන රූපකකිකො.

56. දුට්ඨධෙන රූපකකිකො : අඤ්ඤි රූපං උපාදා, අඤ්ඤි රූපං නුපාදා. අඤ්ඤි රූපං උපාදිත්තං, අඤ්ඤි රූපං අනුපාදිත්තං. අඤ්ඤි රූපං උපාදිත්තනු පාදානියං, අඤ්ඤි රූපං අනුපාදිත්තනුපාදානියං. අඤ්ඤි රූපං සතිදස්සනං, අඤ්ඤි රූපං අනිදස්සනං. අඤ්ඤි රූපං සප්පච්චිකං, අඤ්ඤි රූපං අප්පච්චිකං. අඤ්ඤි රූපං ඉන්ද්‍රියං, අඤ්ඤි රූපං න ඉන්ද්‍රියං. අඤ්ඤි රූපං මහාභුතං, අඤ්ඤි රූපං න මහාභුතං. අඤ්ඤි රූපං විඤ්ඤාතති, අඤ්ඤි රූපං න විඤ්ඤාතති. අඤ්ඤි රූපං විත්තසමුට්ඨානං, අඤ්ඤි රූපං න විත්තසමුට්ඨානං. අඤ්ඤි රූපං විත්තසහභු, අඤ්ඤි රූපං න විත්තසහභු. අඤ්ඤි රූපං විත්තානුපරිච්ඡතති, අඤ්ඤි රූපං න විත්තානුපරිච්ඡතති. අඤ්ඤි රූපං අජ්ඣතතිකං, අඤ්ඤි රූපං බාහිරං. අඤ්ඤි රූපං ඔලාරිකං, අඤ්ඤි රූපං සුමුමං. අඤ්ඤි රූපං දුරෙ, අඤ්ඤි රූපං සතතිකෙ. -පෙ- අඤ්ඤි රූපං කබලිංකාරේ ආභාරේ, අඤ්ඤි රූපං න කබලිංකාරේ ආභාරේ. එවං දුට්ඨධෙන රූපකකිකො. [යථා රූපකකිකො විභන්නං, තථා ඉධ විභජ්ඣනබ්බං.]

57. තිවිධෙන රූපකකිකො : යං තං රූපං අජ්ඣතතිකං තං උපාදා, යං තං රූපං බාහිරං තං අඤ්ඤි උපාදා, අඤ්ඤි නුපාදා. යං තං රූපං අජ්ඣතතිකං තං උපාදිත්තං, යං තං රූපං බාහිරං තං අඤ්ඤි උපාදිත්තං, අඤ්ඤි අනුපාදිත්තං. යං තං රූපං අජ්ඣතතිකං තං උපාදිත්තනුපාදානියං, යං තං රූපං බාහිරං තං අඤ්ඤි උපාදිත්තනුපාදානියං අඤ්ඤි අනුපාදිත්තනුපාදානියං. -පෙ- යං තං රූපං අජ්ඣතතිකං තං න කබලිංකාරේ ආභාරේ, යං තං රූපං බාහිරං තං අඤ්ඤි කබලිංකාරේ ආභාරේ, අඤ්ඤි න කබලිංකාරේ ආභාරේ. එවං තිවිධෙන රූපකකිකො.

54. ස්කන්ධයේ පස්දෙනෙකි : රූපස්කන්ධ යැ, වේදනාස්කන්ධ යැ, සංඥාස්කන්ධ යැ, සංස්කාරස්කන්ධ යැ, විඤ්ඤාස්කන්ධ යි.

55. එහි රූපස්කන්ධය කවරෙ යත් :

එක් අයුරෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි. හැම රූපය හෙතු නො වෙයි, අහෙතුක යැ, හෙතුවිප්‍රසූක්ත යැ, ප්‍රත්‍යයසහිත යැ, සංඛ්‍යාත යැ, (රූපපනාටියෙන්) රූප යැ, ලොකික යැ, සාමුඛ යැ, සංයෝජනයන්ට හිත යැ, ග්‍රන්ථයන්ට හිත යැ, ඔසයන්ට හිත යැ, යොගයන්ට හිත යැ, නිවරණයන්ට හිත යැ, පරාමාණුක යැ, උපාදනයන්ට හිත ය, සංක්ලේශික ය, අව්‍යාකෘත ය, අනාලම්බන ය, අවේනසික යැ, චිත්තවිප්‍රසූක්ත යැ, නො ම විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයේ යැ, අසංක්ලේශික යැ, සචිත්තකසවිචාර නො වූයේ යැ, අචිත්තකවිචාරමාත්‍ර නො වූයේ යැ, අචිත්තකඅවිචාර යැ, ප්‍රීතිසහගත නො වූයේ යැ, සුඛසහගත නො වූයේ යැ, උපෙක්ෂා සහගත නො වූයේ යැ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය යැ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තේ යැ, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී යැ, නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ යැ, පරිත්ත යැ, කාමාවචර යැ, රූපාවචර නො වූයේ යැ, අරූපාවචර නො වූයේ යැ, පයඝාපන්න යැ, අපයඝාපන්න නො වූයේ යැ, අනියත යැ, අනෙයඝාණික යැ, උත්පන්න යැ, ඔධිවිඤ්ඤායන් විසින් දත යුත්තේ යැ, අනිත්‍ය යැ, ජරාවෙන් මධ්‍යා ලදී. මෙසේ එක් අයුරෙකින් රූපස්කන්ධය වේ.

56. ද්විප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : උපාදරූපයෙක් ඇත, උපාද නො වූ රූපයෙක් ඇති, උපාදින්නරූපයෙක් ඇත, අනුපාදින්නරූපයෙක් ඇති, උපාදිනොපාදනීය රූපයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීයරූපයෙක් ඇති, සනිදර්ශනරූපයෙක් ඇත, අනිදර්ශනරූපයෙක් ඇති, සප්‍රතිසරූපයෙක් ඇත, අප්‍රතිසරූපයෙක් ඇති, ඉන්ද්‍රියරූපයෙක් ඇත, ඉන්ද්‍රිය නො වූ රූපයෙක් ඇති, මහාභූතරූපයෙක් ඇත, මහාභූත නො වූ රූපයෙක් ඇති, විඤ්ජනරූපයෙක් ඇත, විඤ්ජන නො වූ රූපයෙක් ඇති, චිත්තසමුත්ථානරූපයෙක් ඇත, චිත්තසමුත්ථාන නො වූ රූපයෙක් ඇති, චිත්තසහභූ (සිත සමග උපන්) රූපයෙක් ඇත, චිත්තසහභූ නො වූ රූපයෙක් ඇති, චිත්තානුපරිවර්ති (සිත අනුව පෙරළෙන සුලු) රූපයෙක් ඇත, චිත්තානුපරිවර්ති නො වූ රූපයෙක් ඇති, ආධ්‍යාත්මිකරූපයෙක් ඇත, බාහිරරූපයෙක් ඇති, ඔදරිකරූපයෙක් ඇත, සුක්ෂ්මරූපයෙක් ඇති, දුරෙරූපයෙක් ඇත, සන්නිකරූපයෙක් ඇති, . . . කවලිකාරාහාරරූපයෙක් ඇත, කවලිකාරාහාර නො වූ රූපයෙක් ඇති, මෙසේ ද්විප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ. (ධම්මපදානුසංගහ රූපකාණ්ඩයෙහි විභාග කළ පරිද්දෙන් මෙහි විභාග කළ යුතු.)

57. ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ උපාද වෙයි. යම් රූපයෙක් බාහිර ද ඒ උපාද වූයෙක් ඇත, උපාද නො වූයෙක් ඇති, යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ උපාදින්න වෙයි. යම් රූපයෙක් බාහිර ද ඒ උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ උපාදින්නොපාදනීය වෙයි. යම් රූපයෙක් බාහිර ද ඒ උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇති. . . . යම් රූපයෙක් ආධ්‍යාත්මික ද ඒ කවලිකාරාහාර නො වෙයි. යම් රූපයෙක් බාහිර ද ඒ කවලිකාරාහාර වූයෙක් ඇත, කවලිකාරාහාර නො වූයෙක් ඇති. මෙසේ ත්‍රිප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

58. චතුර්ඛිධෙන රූපකකිකො: යං තං රූපං උපාද්‍ය, තං අත්ථි උපාදින්නං, අත්ථි අනුපාදින්නං. යං තං රූපං නුපාද්‍ය, තං අත්ථි උපාදින්නං, අත්ථි අනුපාදින්නං. යං තං රූපං උපාද්‍ය, තං අත්ථි උපාදින්නුපාදනිකං, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදනිකං. යං තං රූපං නුපාද්‍ය, තං අත්ථි උපාදින්නුපාදනිකං, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදනිකං. යං තං රූපං උපාද්‍ය, තං අත්ථි සප්පට්ඨං, අත්ථි අප්පට්ඨං. යං තං රූපං නුපාද්‍ය, තං අත්ථි සප්පට්ඨං, අත්ථි අප්පට්ඨං. යං තං රූපං උපාද්‍ය, තං අත්ථි ඔලාරිකං අත්ථි සුබ්බමං. යං තං රූපං නුපාද්‍ය, තං අත්ථි ඔලාරිකං අත්ථි සුබ්බමං. යං තං රූපං උපාද්‍ය, තං අත්ථි දුරෙ, අත්ථි සනතිකෙ. යං තං රූපං නුපාද්‍ය, තං අත්ථි දුරෙ, අත්ථි සනතිකෙ. -පෙ-දිරිඨං, සුතං, මුතං, විඤ්ඤානං රූපං. එවං චතුර්ඛිධෙන රූපකකිකො.

59. පඤ්ච විධෙන රූපකකිකො: පඨවිඛාතු, ආපොඛාතු, තෙජෝ-ඛාතු, වායොඛාතු, යඤ්ච රූපං උපාද්‍ය. එවං පඤ්චවිධෙන රූපකකිකො.

60. ඡර්ඛිධෙන රූපකකිකො: චක්ඛුවිඤ්ඤායං රූපං, සොත විඤ්ඤායං රූපං, ඝාතවිඤ්ඤායං රූපං, ජිව්හාවිඤ්ඤායං රූපං, කායවිඤ්ඤායං රූපං, මනෝවිඤ්ඤායං රූපං. එවං ඡර්ඛිධෙන රූපකකිකො.

61. සත්තවිධෙන රූපකකිකො: චක්ඛුවිඤ්ඤායං රූපං, සොත විඤ්ඤායං රූපං, ඝාතවිඤ්ඤායං රූපං, ජිව්හාවිඤ්ඤායං රූපං, කායවිඤ්ඤායං රූපං, මනෝඛාතුවිඤ්ඤායං රූපං, මනෝවිඤ්ඤාණ-ඛාතුවිඤ්ඤායං රූපං. එවං සත්තවිධෙන රූපකකිකො.

62. අර්ථවිධෙන රූපකකිකො: චක්ඛුවිඤ්ඤායං රූපං, සොතං විඤ්ඤායං රූපං, ඝාතවිඤ්ඤායං රූපං, ජිව්හාවිඤ්ඤායං රූපං, කායවිඤ්ඤායං රූපං අත්ථි සුඛසම්පන්නං, අත්ථි දුක්ඛසම්පන්නං, මනෝඛාතුවිඤ්ඤායං රූපං, මනෝවිඤ්ඤාණඛාතුවිඤ්ඤායං රූපං. එවං අර්ථවිධෙන රූපකකිකො.

63. නවවිධෙන රූපකකිකො: චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝාතින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, ඉන්ද්‍රියං, පුරිස්සින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, යඤ්ච රූපං න ඉන්ද්‍රියං. එවං නවවිධෙන රූපකකිකො.

64. දසවිධෙන රූපකකිකො: චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝාතින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, ඉන්ද්‍රියං, පුරිස්සින්ද්‍රියං, ජිව්හින්ද්‍රියං, න ඉන්ද්‍රියං රූපං අත්ථි සප්පට්ඨං, අත්ථි අප්පට්ඨං. එවං දසවිධෙන රූපකකිකො.

65. එකාදසවිධෙන රූපකකිකො: චක්ඛායකතං, සොතායකතං, ඝාතායකතං, ජිව්හායකතං, කායායකතං, රූපායකතං, සද්දායකතං, ගඤ්ඤායකතං, රසායකතං, ථේරිඨබ්බායකතං, යඤ්ච රූපං අනිදස්සන අප්පට්ඨං ධම්මායකතපරිපාපනං. එවං එකාදසවිධෙන රූපකකිකො. අයං වුච්චති රූපකකිකො.

රූපකකිකො නිවසිතො.

58. චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : යම් රූපයෙක් උපාද වේ ද, ඒ උපාදිත වූයෙක් ඇත, අනුපාදිත වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද ඒ උපාදිත වූයෙක් ඇත, අනුපාදිත වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ උපාදිතොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදිතොපාදනීය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද ඒ උපාදිතොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදිතොපාදනීය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ සප්තීය වූයෙක් ඇත, අප්‍රතීය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද ඒ සප්තීය වූයෙක් ඇත, අප්‍රතීය වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ ඖදරික වූයෙක් ඇත, සුක්ෂ්ම වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද ඒ ඖදරික වූයෙක් ඇත, සුක්ෂ්ම වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද වූයේ ද ඒ දුර් වූයෙක් ඇත, ළඟ වූයෙක් ඇති. යම් රූපයෙක් උපාද නොවූයේ ද, ඒ දුර් වූයෙක් ඇත, ළඟ වූයෙක් ඇති. . . . දෘෂ්ට (රූපායතන) ය ශ්‍රැත (ශබ්දයතන) ය මුත (ගන්ධ රසස්ප්‍රථව්‍යායතන) ය විඤ්ත (ධර්මායතන) රූප යි. මෙසේ චතුෂ්ප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

59. පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : පාච්චිකාකු යැ, අබ්බකු යැ, තෙජොකාකු යැ, වායුකාකු යැ, යම් උපාදරූපයෙකුත් වේ ද එය යි. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

60. ඡට්‍රප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුර්විඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ස්පර්ශවිඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ජිහ්වා විඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යැ, කායවිඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යැ, මනෝවිඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යි. මෙසේ ඡට්‍රප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

61. සප්තප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුර්විඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූපය යැ, ස්පර්ශවිඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ජිහ්වා විඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූපය යැ, කායවිඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යැ, මනෝධාතූයෙන් දතයුතු රූප යැ, මනෝවිඤ්ජනාධාතූයෙන් දතයුතු රූප යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

62. අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුර්විඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ස්පර්ශවිඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යැ, ජිහ්වා විඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූප යැ, කායවිඤ්ජනයෙන් දතයුතු රූපය සුචපභස් වූයෙක් ඇත, දුක්පභස් වූයෙක් ඇති. මනෝධාතූයෙන් දතයුතු රූප යැ, මනෝවිඤ්ජනාධාතූයෙන් දතයුතු රූප යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

63. නවප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුරින්ද්‍රිය යැ, ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය යැ, ස්පර්ශෙන්ද්‍රිය යැ, ජිහ්වෙන්ද්‍රිය යැ, කායෙන්ද්‍රිය යැ, ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යැ, පුරුෂෙන්ද්‍රිය යැ, ජීවිතෙන්ද්‍රිය යැ, ඉන්ද්‍රිය නොවූ යම් රූපයෙකුත් වේ ද, එ දෑ යි මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

64. දශප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුරින්ද්‍රිය යැ, ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය යැ, ස්පර්ශෙන්ද්‍රිය යැ, ජිහ්වෙන්ද්‍රිය යැ, කායෙන්ද්‍රිය යැ, ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යැ, පුරුෂෙන්ද්‍රිය යැ, ජීවිතෙන්ද්‍රිය යැ, ඉන්ද්‍රිය නොවූ රූපය සප්තීය වූයේ ඇත, අප්‍රතීය වූයේ ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ.

65. එකාදශප්‍රකාරයෙකින් රූපස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුරායතන යැ, ශ්‍රොත්‍රායතන යැ, ස්පර්ශායතන යැ, ජිහ්වායතන යැ, කායායතන යැ, රූපායතන යැ, ශබ්දායතන යැ, ගන්ධායතන යැ, රසායතන යැ, ස්ප්‍රථව්‍යායතන යැ, අභිදර්ශනඅප්‍රතීය වූ ධර්මායතන පයථාපන වූ යම් රූපයෙකුත් වේ ද, එ දෑ යි මෙසේ එකාදශප්‍රකාරයෙන් රූපස්කන්ධය වේ. මේ රූපස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

66. තත් කතමො වෙදනාකකිකො:

එකවිධෙන වෙදනාකකිකො: එසසසමපසුතෙනා.

ද්විධෙන වෙදනාකකිකො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාකකිකො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො.

චතුර්ධෙන වෙදනාකකිකො: අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපතෙනා;

පඤ්චවිධෙන වෙදනාකකිකො: අත්ථි සුඛච්ඡිදං, අත්ථි දුකඛ්ච්ඡිදං, අත්ථි සොමනස්සිච්ඡිදං, අත්ථි දොමනස්සිච්ඡිදං, අත්ථි උපෙකඛ්ච්ඡිදං. එවං පඤ්චවිධෙන වෙදනාකකිකො.

ඡර්ධිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසම්පූර්ණා වෙදනා, සොත සම්පූර්ණා වෙදනා, ඝානසම්පූර්ණා වෙදනා, ජිව්හාසම්පූර්ණා වෙදනා, කායසම්පූර්ණා වෙදනා, මනෝසම්පූර්ණා වෙදනා. එවං ඡර්ධිධෙන වෙදනාකකිකො.

සත්තවිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසම්පූර්ණා වෙදනා, සොත සම්පූර්ණා වෙදනා, ඝානසම්පූර්ණා වෙදනා, ජිව්හාසම්පූර්ණා වෙදනා, කායසම්පූර්ණා වෙදනා, මනෝධාතුසම්පූර්ණා වෙදනා, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතුසම්පූර්ණා වෙදනා. එවං සත්තවිධෙන වෙදනාකකිකො.

අර්ඨවිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසම්පූර්ණා වෙදනා, සොත සම්පූර්ණා වෙදනා, ඝානසම්පූර්ණා වෙදනා, ජිව්හාසම්පූර්ණා වෙදනා, කායසම්පූර්ණා වෙදනා අත්ථි සුඛා, අත්ථි දුකඛා, මනෝධාතු සම්පූර්ණා වෙදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පූර්ණා වෙදනා. එවං අර්ඨවිධෙන වෙදනාකකිකො.

නවවිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසම්පූර්ණා වෙදනා, සොත සම්පූර්ණා වෙදනා, ඝානසම්පූර්ණා වෙදනා, ජිව්හාසම්පූර්ණා වෙදනා, කායසම්පූර්ණා වෙදනා, මනෝධාතුසම්පූර්ණා වෙදනා, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතුසම්පූර්ණා වෙදනා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං නවවිධෙන වෙදනාකකිකො.

දසවිධෙන වෙදනාකකිකො: චක්ඛුසම්පූර්ණා වෙදනා, සොත සම්පූර්ණා වෙදනා, ඝානසම්පූර්ණා වෙදනා, ජිව්හාසම්පූර්ණා වෙදනා, කායසම්පූර්ණා වෙදනා අත්ථි සුඛා, අත්ථි දුකඛා, මනෝධාතුසම්පූර්ණා වෙදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පූර්ණා වෙදනා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

66. එහි වෙනස්කම් කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයකින් වෙනස්කම් වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රසක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයේ ඇත, අහේතුක වූයේ ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කර්මය වෙයි : කුසල වූ වෙනස්කර්මයෙක් ඇත, අකුසල වූයේ ඇත, අව්‍යාකෘත වූයේ ඇති.

චතුස්ප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූ වෙනස්කන්ධයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයේ ඇත, අරූපාවචර වූයේ ඇත, අපයඨාපන්න වූයේ ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : සුඛින්ද්‍රියයෙක් ඇත, දුක්ඛින්ද්‍රියයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රියයෙක් ඇත, දොමනස්සින්ද්‍රියයෙක් ඇත, උපෙක්ඛින්ද්‍රියයෙක් ඇතී. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් වෙනස්කන්ධය වේ.

ඡව්‍යකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ක්‍රසම්ප්පයෙන් උපන් වෙදනා යැ,
 සොතසම්ප්පයෙන් උපන් වෙදනා යැ, සාතසම්ප්පයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ජීවිතා
 සම්ප්පයෙන් උපන් වෙදනා යැ, කායසම්ප්පයෙන් උපන් වෙදනා යැ, මනෝසම්ප්ප
 යෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ ඡව්‍යකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

සජ්‍යාකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : වක්‍රසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස යැ, සාන්‍යසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස යැ, සාන්‍යසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස යැ, ජීවිතසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස යැ, කායසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස යැ, මනෝධාතූසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස යැ, මනෝවිඤ්ඤාධාතූසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් වෙනස යි. මෙසේ සජ්‍යාකාරයෙන් වෙනස්කන්ධය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ත්‍රසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, සාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ජීව්හා සම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා සුච වූයේ ඇත, දුක් වූයේ ඇති. මනෝධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, මනෝවිඤ්ඤාධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාසකන්ධය වෙයි : චක්ක්‍රසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, සානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, ජීව්හා සම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, මනෝධාතු සම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යැ, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා කුලඋවෙදනායෙක් ඇත, අකුලඋවෙදනායෙක් ඇත, අව්‍යාකෘතවෙදනායෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් වෙදනාසකන්ධය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් වෙනස්කන්ධය වෙයි : චක්‍රවිෂමභස්මයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය, සොනභස්මභස්මයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය, සානභස්මභස්මයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය, ජීවිතාසම්මිභස්මයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය, කාශභස්මභස්මයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය සුව වූයේ ඇත, දුක් වූයේ ඇත, මනෝධාතූභස්මභස්මයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය, මනෝවිඤ්ඤාධාතූභස්මභස්මයෙන් උපන් වෙනස්කන්ධය කුශලවෙනස්කන්ධය, අකුශලවෙනස්කන්ධය, අවිශ්වාසයෙන් වෙනස්කන්ධය, මෙය දශප්‍රකාරයෙන් වෙනස්කන්ධය වේ.

67. එකවිධෙන වේදනාකකකො: එසංසතපසුතෙනා.

දුච්චධෙන වේදනාකකකො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

ත්‍රිවිධෙන වේදනාකකකො: අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මං, අත්ථි නෙවිවිපාකනවිපාකධම්මං.

අත්ථි උපාදිනනුපාදනියො අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනඅනුපාදනියො.

අත්ථි සඛ්ඛිලිඨසඛ්ඛිලෙසිකො, අත්ථි අසඛ්ඛිලිඨසඛ්ඛිලෙසිකො, අත්ථි අසඛ්ඛිලිඨඅසඛ්ඛිලෙසිකො.

අත්ථි සචිතකකසච්චාරො, අත්ථි අචිතකකසච්චාරමතෙනා, අත්ථි අචිතකකඅච්චාරො.

අත්ථි දසංසනෙන පභාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ථි නෙව දසංසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

අත්ථි දසංසනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙව දසංසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො.

අත්ථි අචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි නෙවචයගාමීනාපචයගාමී.

අත්ථි සෙකෙකො, අත්ථි අසෙකෙකො, අත්ථි නෙවසෙකකනාසෙකෙකො.

අත්ථි පරිතෙනා, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අපපමාණො.

අත්ථි පරිතනාරමමණො, අත්ථි මහග්ගතාරමමණො, අත්ථි අපපමාණාරමමණො.

අත්ථි භිනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො.

අත්ථි මිච්ඡත්තනිකතො, අත්ථි සම්මත්තනිකතො, අත්ථි අනිකතො.

අත්ථි මග්ගාරමමණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති.

අත්ථි උපපතෙනා, අත්ථි අනුපපතෙනා, අත්ථි උදපාදි.

අත්ථි අතිතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුපපතෙනා.

අත්ථි අතිතාරමමණො, අත්ථි අනාගතාරමමණො, අත්ථි පච්චුපපතනාරමමණො.

අත්ථි අජ්ඣතෙනා, අත්ථි බහිඤ්ඤා, අත්ථි අජ්ඣතතබ්බිඤ්ඤා.

අත්ථි අජ්ඣතනාරමමණො, අත්ථි බහිඤ්ඤාරමමණො, අත්ථි අජ්ඣතතබ්බිඤ්ඤාරමමණො —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

67. එක් ප්‍රකාරයකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකවේදනාස්කන්ධය ඇත, අහෙතුක වූයේ ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නුපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නුපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශිතවූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශිත වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට-අසංක්ලේශිත වූයෙක් ඇති.

සචිතර්කසචිචාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක චිචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කඅචිචාර වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුකයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො ම ආවයගාමී නාපවයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො ම ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්භන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්භන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිථ්‍යාත්වනීයත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්වනීයත වූයෙක් ඇත, අනීයත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්භන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී (උපදනාසුලු) වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහ්‍ය වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහ්‍ය වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහ්‍යාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහ්‍යාලම්භන වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

68. එකවිධෙන වේදනාකකො : එසසමපසුතො.

ද්විධෙන වේදනාකකො : අපි හෙතුසමපසුතො, අපි හෙතු විපසුතො.

අපි න හෙතු සහෙතුකො, අපි න හෙතු අහෙතුකො.

අපි ලොකියො, අපි ලොකුතතරො.

අපි කෙනච්චි විඤ්ඤයො, අපි කෙනච්චි න විඤ්ඤයො.

අපි සාසවො, අපි අනාසවො.

අපි ආසවසමපසුතො, අපි ආසවිවිපසුතො.

අපි ආසවිවිපසුතනසාසවො, අපි ආසවිවිපසුතනඅනාසවො.

අපි සංයොජනියො, අපි අසංයොජනියො.

අපි සංයොජනසමපසුතො, අපි සංයොජනවිපසුතො.

අපි සංයොජනවිපසුතනසංයොජනියො, අපි සංයොජන විපසුතනඅසංයොජනියො.

අපි ගජ්ඣියො, අපි අගජ්ඣියො.

අපි ගජ්ඣසමපසුතො, අපි ගජ්ඣවිපසුතො.

අපි ගජ්ඣවිපසුතනගජ්ඣියො, අපි ගජ්ඣවිපසුතනඅගජ්ඣියො.

අපි ඕඝනියො, අපි අනොඝනියො.

අපි ඕඝසමපසුතො, අපි ඕඝවිපසුතො.

අපි ඕඝවිපසුතනඕඝනියො, අපි ඕඝවිපසුතනඅනොඝනියො.

අපි යොගනියො, අපි අයොගනියො.

අපි යොගසමපසුතො, අපි යොගවිපසුතො.

අපි යොගවිපසුතනයොගනියො, අපි යොගවිපසුතනඅයොගනියො.

අපි නිවරණියො, අපි අනිවරණියො.

අපි නිවරණසමපසුතො, අපි නිවරණවිපසුතො.

අපි නිවරණවිපසුතනනිවරණියො, අපි නිවරණවිපසුතන අනිවරණියො.

අපි පරාමට්ඨො, අපි අපරාමට්ඨො.

අපි පරාමාසසමපසුතො, අපි පරාමාසවිපසුතො.

අපි පරාමාසවිපසුතනපරාමට්ඨො, අපි පරාමාසවිපසුතන අපරාමට්ඨො.

අපි උපාදිනො, අපි අනුපාදිනො.

අපි උපාදනියො, අපි අනුපාදනියො.

අපි උපාදනසමපසුතො, අපි උපාදනවිපසුතො.

අපි උපාදනවිපසුතනඋපාදනියො, අපි උපාදනවිපසුතන අනුපාදනියො.

අපි සංකිලෙසිකො, අපි අසංකිලෙසිකො.

අපි සංකිලිට්ඨො, අපි අසංකිලිට්ඨො.

අපි කිලෙසසමපසුතො, අපි කිලෙසවිපසුතො.

අපි කිලෙසවිපසුතනසංකිලෙසිකො, අපි කිලෙසවිපසුතන අසංකිලෙසිකො.

68. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි ; ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙයි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් වෙයි, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් වේ.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලොකිකයෙක් ඇත, ලොකොත්තරයෙක් ඇති.

(එක්පූර්විඥාදීන් අතුරෙහි) කිසි එකෙකින් දතයුතු වූයෙක් ඇත, කිසි එකෙකින් නො දතයුතු වූයෙක් ඇති.

සාසුව වූයෙක් ඇත, අනාසුව වූයෙක් ඇති.

ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආසුවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආසුවිප්‍රයුක්ත සාසුව වූයෙක් ඇත, ආසුවිප්‍රයුක්තඅනාසුව වූයෙක් ඇති.

සංයොජනයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, සංයොජනයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තඅග්‍රන්ථනිය වූයෙක් ඇති.

ඔසයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, ඔසයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

ඔසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ඔසවිප්‍රයුක්තඔසනිය වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්තඅනොසනිය වූයෙක් ඇති.

යොගයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, යොගයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රයුක්තයොගනිය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්තඅයොගනිය වූයෙක් ඇති.

නිවරණයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, නිවරණයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය නො වූයෙක් ඇති.

පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාෂ්ට නො වූයෙක් ඇති.

පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

පරාමාසවිප්‍රයුක්තපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත වූ පරාමාෂ්ට නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනයන්ට හිත වූයෙක් ඇත, උපාදනයන්ට හිත නො වූයෙක් ඇති.

උපාදන සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රයුක්තඋපාදනිය වූයෙක් ඇත, උපාදන විප්‍රයුක්තඅනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

සාංක්ෂලෙශික වූයෙක් ඇත, සාංක්ෂලෙශික නො වූයෙක් ඇති.

සංක්ෂිප්ට වූයෙක් ඇත, සංක්ෂිප්ට නො වූයෙක් ඇති.

ක්ෂලෙශසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ෂලෙශවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ක්ෂලෙශවිප්‍රයුක්ත සාංක්ෂලෙශික වූයෙක් ඇත, ක්ෂලෙශවිප්‍රයුක්ත වූ සාංක්ෂලෙශික නො වූයෙක් ඇති.

අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බො, අත්ථි න දස්සනෙන පභාතබ්බො.

අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ථි න භාවනාය පභාතබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි න දස්සනෙන පභාතබ්බ-
හෙතුකො.

අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි න භාවනාය පභාතබ්බ-
හෙතුකො.

අත්ථි සවිතකෙකා, අත්ථි අවිතකෙකා.

අත්ථි සවිචාරො, අත්ථි අවිචාරො.

අත්ථි සප්පිතිකො, අත්ථි අප්පිතිකො.

අත්ථි පිතිසහගතො, අත්ථි න පිතිසහගතො.

අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි න කාමාවචරො.

අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි න රූපාවචරො.

අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි න අරූපාවචරො.

අත්ථි පරියාපනෙතා, අත්ථි අපරියාපනෙතා.

අත්ථි නියානිකො, අත්ථි අනියානිකො.

අත්ථි නියතො, අත්ථි අනියතො.

අත්ථි සඋත්තරො, අත්ථි අනුත්තරො.

අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිව්ඛෙත වෙදනාකකිකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි
අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසව්ඛෙත වෙදනාකකිකො.

69. එකව්ඛෙත වෙදනාකකිකො : එස්සසම්පයුත්තො.

ද්විව්ඛෙත වෙදනාකකිකො : අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිව්ඛෙත වෙදනාකකිකො : අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්ම
ධම්මො, අත්ථි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො.

අත්ථි උපාදිනනුපාදනියො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි
ඛණ්ඩාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛණ්ඩාරම්මණො -පෙ- එවං දසව්ඛෙත
වෙදනාකකිකො.

දුකමුලකං.

70. එකව්ඛෙත වෙදනාකකිකො : එස්සසම්පයුත්තො.

ද්විව්ඛෙත වෙදනාකකිකො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිව්ඛෙත වෙදනාකකිකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි
අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසව්ඛෙත වෙදනාකකිකො.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත. භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙදකයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙදක නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙද ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභෙද නැතියෙක් ඇති.

සවිතර්ක වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිචාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රීතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රීතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

පයඝාපන්න වූයෙක් ඇත, පයඝාපන්න නො වූයෙක් ඇති.

නොයඝාණික වූයෙක් ඇත, නොයඝාණික නො වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණයෙක් ඇත, අරණයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

69. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සරණ (කෙලෙස් සහිත) වූයෙක් වෙයි, අරණ වූයෙක් වේ.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නො ම විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහ්‍යාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහ්‍යාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

ද්විකමුලක යි

70. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශලයෙක් ඇත, අකුශලයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘතයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

71. එකවිධෙන වේදනාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුච්ඛෙන වේදනාකකිකො : අත්ථි හෙතුසම්පයුතො, අත්ථි හෙතු විපයුතො.

තිව්ධෙන වේදනාකකිකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන වේදනාකකිකො.

72. එකවිධෙන වේදනාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුච්ඛෙන වේදනාකකිකො : අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤයො, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤයො.

අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

අත්ථි අසම්පයුතො, අත්ථි අසම්පයුතො.

අත්ථි අසම්පයුත්තසාසවො, අත්ථි අසම්පයුත්ත අනාසවො -පෙ-.

අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිව්ධෙන වේදනාකකිකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන වේදනාකකිකො.

73. එකවිධෙන වේදනාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුච්ඛෙන වේදනාකකිකො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිව්ධෙන වේදනාකකිකො : අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො.

අත්ථි උපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සම්පිනකසම්පිවාරො, අත්ථි අපිනකසම්පිවාරමනො, අත්ථි අපිනකසම්පිවාරො.

අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො.

අත්ථි ආවයගාමී, අත්ථි අපවයගාමී, අත්ථි නෙවාවයගාමී නාපවයගාමී.

අත්ථි සෙකෙබ්බො, අත්ථි අසෙකෙබ්බො, අත්ථි නෙව සෙකෙබ්බො නාසෙකෙබ්බො.

71. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : හේතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හේතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

72. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : හේතු නො වූ සහේතුකයෙක් ඇත, හේතු නො වූ අහේතුකයෙක් ඇති.

ලොකිකයෙක් ඇත, ලොකෝත්තරයෙක් ඇති.

(වක්ෂ්‍රවිඤ්ඤාදීන් අතුරෙහි) කිසි එකෙකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි එකෙකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

සාසුචයෙක් ඇත, අනාසුචයෙක් ඇති.

ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රයුක්තවූයෙක් ඇති.

ආසුචවිප්‍රයුක්තසාසුච වූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රයුක්ත අනාසුච වූයෙක් ඇති . . .

සරණයෙක් ඇත, අරණයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

73. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සහේතුක වූයෙක් ඇත, අහේතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇත, නො ම විපාක වූ විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශික වූයෙක් ඇති.

සචිතර්කසචීචාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කචීචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කඅචීචාර වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවාය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාය වූයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාය වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවායහේතුකයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවායහේතුකයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතවායහේතුකයෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නෛවාචයගාමීනාපවයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත. නෛවශෛක්ෂනාශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති.

අපි පරිත්‍යාගා, අපි මහග්‍යානා, අපි අප්‍රමාණා.

අපි පරිත්‍යාගාරමණො, අපි මහග්‍යානාරමණො, අපි අප්‍රමාණාරමණො.

අපි හිතො, අපි මජ්ඣිමො, අපි පණ්ණිනො.

අපි චිත්තනනිකා, අපි සම්මතනනිකා, අපි අනිකා.

අපි මහාරමණො, අපි මහාගෙතුකො, අපි මහාධිපති.

අපි උප්පන්නො, අපි අනුප්පන්නො, අපි උප්පාදි.

අපි අනිකා, අපි අනාගතො, අපි පච්චුප්පන්නො.

අපි අනිතාරමණො, අපි අනාගතාරමණො, අපි පච්චුප්පනාරමණො.

අපි අජ්ඣන්තො, අපි බහිඤ්ඤා, අපි අජ්ඣන්තබහිඤ්ඤා.

අපි අජ්ඣන්තාරමණො, අපි බහිඤ්ඤාරමණො, අපි අජ්ඣන්තබහිඤ්ඤාරමණො - පෙ - එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

74. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එකසම්පය්‍යන්නො.

ද්විධෙන වෙදනාකකිකො : අපි හෙතුසම්පය්‍යන්නො, අපි හෙතුවිපය්‍යන්නො.

අපි න හෙතුසහෙතුකො, අපි න හෙතුඅහෙතුකො.

අපි ලොකියො, අපි ලොකුත්තරො.

අපි කෙනච්චි විඤ්ඤායො, අපි කෙනච්චි න විඤ්ඤායො.

අපි සාසවො, අපි අනාසවො.

අපි ආසවසම්පය්‍යන්නො, අපි ආසවවිපය්‍යන්නො.

අපි ආසවවිපය්‍යන්නසාසවො, අපි ආසවවිපය්‍යන්නඅනාසවො.

අපි සංයොජනියො, අපි අසංයොජනියො - පෙ - අපි සරණො, අපි අරණො.

තිවිධෙන වෙදනාකකිකො : අපි අජ්ඣන්තාරමණො, අපි බහිඤ්ඤාරමණො, අපි අජ්ඣන්තබහිඤ්ඤාරමණො - පෙ - එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

තිකමුලකං.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහදගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්භන වූයෙක් ඇත, මහදගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්භන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සමාක්ත්ව නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්භන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුකයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්භනයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භනයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භනයෙක් ඇති ; ... මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

74. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශමප්‍රසුක්තවූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇති.

හෙතු නො වූ සහෙතුක වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

(වක්ෂුර්විඤ්ඤාදි) කිසිවකින් දත යුත්තෙක් ඇත, කිසිවකින් නොදත යුත්තෙක් ඇති.

සාසුච වූයෙක් ඇත, අනාසුච වූයෙක් ඇති.

ආසුචසම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආසුචසම්ප්‍රසුක්තසාසුච වූයෙක් ඇත, ආසුචසම්ප්‍රසුක්තඅනාසුච වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති ... සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති ... මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

ත්‍රිකවුලක යි.

75. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසංසම්පසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

නිවිධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො-පෙ-ඵචං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

76. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසංසම්පසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි හෙතුසම්පසුතෙනා, අත්ථි හෙතු-විපසුතෙනා.

නිවිධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මං, අත්ථි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො-පෙ-ඵචං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

77. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසංසම්පසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

නිවිධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි උපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො-පෙ-ඵචං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

78. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසංසම්පසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

නිවිධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො-පෙ-ඵචං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

79. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසංසම්පසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි කෙනචි විඤ්ඤායො, අත්ථි කෙනචි න විඤ්ඤායො.

නිවිධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි අභිනක්කභවිචාරො, අත්ථි අභිනක්කභවිචාරමනෙතො, අත්ථි අභිනක්කභවිචාරො-පෙ-ඵචං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

80. එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : එසංසම්පසුතෙනා.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

නිවිධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො-පෙ-ඵචං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො.

75. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

76. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇත, නො ම විපාක වූ නොද විපාකධර්මධර්ම වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශ ප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

77. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුක වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නඅනුපාදනීය වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

78. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ලෞකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි ; සංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලෙශික වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

79. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : (වක්ෂුර්විඤ්ඤාදි) කිසිවකින් දත යුත්තෙක් ඇත, කිසිවකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සචිතර්කසචිතාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක චිතාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කඅචිතාර වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

80. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සාමුච්ච වූයෙක් ඇත, අනාමුච්ච වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතච්ඡ වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතච්ඡ වූයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතච්ඡ වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

81. එකවිධෙන වෙදනාකකකො : එසස්සමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකකො : අත්ථි අංඝවසමපසුතො, අත්ථි අංඝව-
විප්පසුතො.

තිවිධෙන වෙදනාකකකො : අත්ථි දස්සනෙන පභානබ්බහෙතුකො,
අත්ථි භාවනාය පභානබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙවදස්සනෙන න භාවනාය
පභානබ්බහෙතුකො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාකකකො.

82. එකවිධෙන වෙදනාකකකො : එසස්සමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකකො : අත්ථි අංඝවිච්ඡපසුත්තසංඝවො, අත්ථි
අංඝවිච්ඡපසුත්තඅනාසවො.

තිවිධෙන වෙදනාකකකො, අත්ථි අචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි
නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාකකකො.

83. එකවිධෙන වෙදනාකකකො : එසස්සමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකකො : අත්ථි සංයොජ්ඣියො, අත්ථි අසං-
යොජ්ඣියො.

තිවිධෙන වෙදනාකකකො : අත්ථි සෙකකො, අත්ථි අසෙකකො, අත්ථි
නෙව සෙකකනාසෙකකො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාකකකො.

84. එකවිධෙන වෙදනාකකකො : එසස්සමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකකො : අත්ථි සංයොජ්ඣනසමපසුතො, අත්ථි
සංයොජ්ඣනවිප්පසුතො.

තිවිධෙන වෙදනාකකකො, අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො,
අත්ථි අප්පමාණො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාකකකො.

85. එකවිධෙන වෙදනාකකකො : එසස්සමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකකො : අත්ථි සංයොජ්ඣනවිප්පසුත්තසංයො-
ජ්ඣියො, අත්ථි සංයොජ්ඣනවිප්පසුත්ත අසංයොජ්ඣියො.

තිවිධෙන වෙදනාකකකො : අත්ථි පරිත්තාරමමණො, අත්ථි මහග්ගනා-
රමමණො, අත්ථි අප්පමාණාරමමණො -පෙ- එවං දසවිධෙන
වෙදනාකකකො.

86. එකවිධෙන වෙදනාකකකො : එසස්සමපසුතො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකකො : අත්ථි ගන්තියො, අත්ථි අගන්තියො.

තිවිධෙන වෙදනාකකකො : අත්ථි භීතො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි
පණීතො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාකකකො.

81. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආසුව විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදනයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදනයෙක් ඇත, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදනයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

82. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ආසුවවිප්‍රයුක්තසාසුව වූයෙක් ඇත, ආසුවවිප්‍රයුක්තඅනාසුව වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

83. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො ම ශෛක්ෂ වූ නො ද අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

84. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

85. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජනවිප්‍රයුක්තසංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්තඅසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : පරිත්තාලම්භන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

86. එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථනීය නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

87. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන වේදනාකකකො : අපථි ගන්තමපසුනෙනා, අපථි ගන්තමපසුනෙනා.

නිවිධෙන වේදනාකකකො : අපථි මිච්ඡත්තනියතො, අපථි සමමත්තනියතො, අපථි අනියතො —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

88. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන වේදනාකකකො : අපථි ගන්තමපසුනත්තගන්තියො, අපථි ගන්තමපසුනත්ත අගන්තියො.

නිවිධෙන වේදනාකකකො : අපථි මග්ගාරමමණො, අපථි මග්ගභෙදුකො, අපථි මග්ගාධිපති —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

89. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන වේදනාකකකො : අපථි ඔසනියො, අපථි අනොසනියො,

නිවිධෙන වේදනාකකකො : අපථි උපපනො, අපථි අනුපපනො, අපථි උපපාදි —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

90. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන වේදනාකකකො : අපථි ඔසසමපසුනෙනා, අපථි ඔසවිපසුනෙනා.

නිවිධෙන වේදනාකකකො : අපථි අනියතො, අපථි අනාගතො, අපථි පච්චුපපනො —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

91. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන වේදනාකකකො : අපථි ඔසවිපසුනත්තඔසනියො, අපථි ඔසවිපසුනත්ත අනොසනියො.

නිවිධෙන වේදනාකකකො : අපථි අනිතාරමමණො, අපථි අනාගතාරමමණො, අපථි පච්චුපපනාරමමණො —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

92. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන වේදනාකකකො : අපථි යොගනියො, අපථි අයොගනියො,

නිවිධෙන වේදනාකකකො : අපථි අජ්ඣතො, අපථි බහිඤ්ඤා, අපථි අජ්ඣතබහිඤ්ඤා —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

93. එකවිධෙන වේදනාකකකො : එසංසමපසුනෙනා.

දුට්ඨධෙන වේදනාකකකො : අපථි යොගසමපසුනෙනා, අපථි යොගවිපසුනෙනා.

නිවිධෙන වේදනාකකකො : අපථි අජ්ඣතාරමමණො, අපථි බහිඤ්ඤාරමමණො, අපථි අජ්ඣතබහිඤ්ඤාරමමණො —පෙ— එවං දසවිධෙන වේදනාකකකො.

උගතො වඩ්ඪකං.

උපකොව්ච්ඡක සි.

94. සහනවිධෙන වෙදනාකකුණෝ : අපී කුසිලෝ, අපී අකුසලෝ, අපී අබ්‍යාකතෝ, අපී කාමාවච්චරෝ, අපී රූපාවච්චරෝ, අපී අරූපාවච්චරෝ, අපී අපරිසාපනෝ. එවං සහනවිධෙන වෙදනාකකුණෝ.

අපරෙයි සත්තව්වෙන වෙදනාකකිකෝ : අපච්චි විපාකෝ —පෙ-- අපච්චි අප්ඤ්ඤානාමමණෝ, අපච්චි ඛණ්ඩාරමමණෝ, අපච්චි අප්ඤ්ඤානාමඛණ්ඩාරමමණෝ, අපච්චි කාමාවචරේ, අපච්චි රූපාවචරේ, අපච්චි අරූපාවචරේ, අපච්චි අපරිඤ්ඤානාමමණෝ. එවං සත්තව්වෙන වෙදනාකකිකෝ.

95. චක්‍රවිකිතිවේදින වේදනාකකකො : චක්‍රසම්පාදනවයා වේදනාකකකො අති කුසලො, අති අකුසලො, අති අබ්‍යාකතො, සොකසම්පාදනවයා වේදනාකකකො -පෙ- ඝානසම්පාදනවයා වේදනාකකකො -පෙ- ජිව්‍යාසම්පාදනවයා වේදනාකකකො -පෙ- කායසම්පාදනවයා වේදනාකකකො -පෙ- මනොසම්පාදනවයා වේදනාකකකො අති කුසලො, අති අකුසලො, අති අබ්‍යාකතො, චක්‍රසම්පාදනවයා වේදනා, සොකසම්පාදනවයා වේදනා, ඝානසම්පාදනවයා වේදනා, ජිව්‍යාසම්පාදනවයා වේදනා, කායසම්පාදනවයා වේදනා, මනොසම්පාදනවයා වේදනා. එවං චක්‍රවිකිතිවේදින වේදනාකකකො.

96 අපරෙපි චතුර්විංශකී විධෙන වේදනාකකිකො: චක්කුසල්පසංඝපච්චයා වේදනාකකිකො. අනි විපාකො -පෙ- අනි අජ්ඣතනාරම්මණො, අනි බහිද්ධාරම්මණො, අනි අජ්ඣතනබහිද්ධාරම්මණො. සොකසල්පසංඝපච්චය, වේදනාකකිකො -පෙ- ඝානසල්පසංඝපච්චය, වේදනාකකිකො -පෙ- ජ්ඣාසල්පසංඝපච්චය, වේදනාකකිකො -පෙ- කායසල්පසංඝපච්චය, වේදනාකකිකො -පෙ- මනෝසල්පසංඝපච්චය, වේදනාකකිකො. අනි විපාකො -පෙ- අනි අජ්ඣතනාරම්මණො, අනි බහිද්ධාරම්මණො, අනි අජ්ඣතනබහිද්ධාරම්මණො. චක්කුසල්පසංඝජ, වේදනා -පෙ- මනෝ-සල්පසංඝජ, වේදනා. එවං චතුර්විංශකී විධෙන වේදනාකකිකො.

97. තිංතනිව්ගෙන වෙදනාකකුඤ්ඤා: චක්ඛුසල්පසංචාරය, වෙදනාකකුඤ්ඤා අත්ති කාමාවච්චරේ, අත්ති රූපාවච්චරේ, අත්ති අරූපාවච්චරේ, අත්ති අපරිශාපනේනා. සොතසල්පසංචාරය - පෙ - ඝානසල්පසංචාරය - පෙ - ජ්වහාසල්පසංචාරය, - පෙ - කායසල්පසංචාරය, - පෙ - මනෝසල්පසංචාරය වෙදනාකකුඤ්ඤා, අත්ති කාමාවච්චරේ, අත්ති රූපාවච්චරේ, අත්ති අරූපාවච්චරේ, අත්ති අපරිශාපනේනා, චක්ඛුසල්පසංචාරය වෙදනා, සොතසල්පසංචාරය වෙදනා, ඝානසල්පසංචාරය වෙදනා, ජ්වහාසල්පසංචාරය වෙදනා, කායසල්පසංචාරය වෙදනා, මනෝසල්පසංචාරය වෙදනා. එවං තිංතනිව්ගෙන වෙදනාකකුඤ්ඤා.

94. සත් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අසථ්‍යාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සත් ප්‍රකාරයෙන් වේදනා ස්කන්ධ වේ.

අනා වූ ද සත් ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අසයාසන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ ස්පන්දප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

95. සුවිසි ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ත්‍රසම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. සොතසම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය . . . සාතසම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය . . . ජිහ්‍යාසම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය . . . කායසම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය . . . මනෝසම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. චක්ත්‍රසම්පස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, සොතසම්පස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, සාතසම්පස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, ජිහ්‍යාසම්පස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, කායසම්පස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, මනෝසම්පස්සයෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ චතුර්විංශන්ප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

96. අනාය වූ ද චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය චිපාක වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය . . . ඝාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය . . . ජිව්හසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය චිපාක වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. චක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය . . . මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

97. ත්‍රි-ශක්‍රකාරයෙකින් වෙදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්‍රිසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත. රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ වෙදනාස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. චක්‍රිසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, සාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය. ජිව්හාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා ය, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙදනා යි. මෙසේ ත්‍රි-ශක්‍රකාරයෙන් වෙදනාස්කන්ධය වේ.

98. බ්‍රහ්මවිග්නිහසනං වේදනාකකිකේයො : චක්ඛුසල්පස්සපච්චයං වේදනාකකිකේයො අපථි කුසලො, අපථි අකුසලො, අපථි අබ්‍යාකතො, අපථි කාමාවචරො, අපථි රූපාවචරො, අපථි අරූපාවචරො, අපථි අපරිඨාපනො, සොකසල්පස්සපච්චයං -පෙ- ඝානසල්පස්සපච්චයං -පෙ- ජීව්හසල්පස්සපච්චයං -පෙ- කායසල්පස්සපච්චයං පෙ- මනෝසල්පස්සපච්චයං වේදනාකකිකේයො අපථි කුසලො, අපථි අකුසලො, අපථි අබ්‍යාකතො, අපථි කාමාවචරො, අපථි රූපාවචරො, අපථි අරූපාවචරො, අපථි අපරිඨාපනො, චක්ඛුසල්පස්සපථි වේදනා, සොකසල්පස්සපථි වේදනා, ඝානසල්පස්සපථි වේදනා, ජීව්හසල්පස්සපථි වේදනා, කායසල්පස්සපථි වේදනා, මනෝසල්පස්සපථි වේදනා. එවං බ්‍රහ්මවිග්නිහසනං වේදනාකකිකේයො.

99. අපරෙඨි බ්‍රහ්මවිග්නිහසනං වේදනාකකිකේයො : චක්ඛුසල්පස්සපච්චයං වේදනාකකිකේයො අපථි විපාකො -පෙ- අපථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අපථි බ්‍රහ්මාරම්මණො, අපථි අජ්ඣත්තබ්‍රහ්මාරම්මණො, අපථි කාමාවචරො, අපථි රූපාවචරො, අපථි අරූපාවචරො, අපථි අපරිඨාපනො. සොකසල්පස්සපච්චයං වේදනාකකිකේයො -පෙ- ඝානසල්පස්සපච්චයං වේදනාකකිකේයො -පෙ- ජීව්හසල්පස්සපච්චයං වේදනාකකිකේයො -පෙ- කායසල්පස්සපච්චයං වේදනාකකිකේයො -පෙ- මනෝසල්පස්සපච්චයං වේදනාකකිකේයො අපථි විපාකො -පෙ- අපථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අපථි බ්‍රහ්මාරම්මණො, අපථි අජ්ඣත්තබ්‍රහ්මාරම්මණො, අපථි කාමාවචරො, අපථි රූපාවචරො, අපථි අරූපාවචරො, අපථි අපරිඨාපනො. චක්ඛුසල්පස්සපථි වේදනා, සොකසල්පස්සපථි වේදනා, ඝානසල්පස්සපථි වේදනා, ජීව්හසල්පස්සපථි වේදනා, කායසල්පස්සපථි වේදනා, මනෝසල්පස්සපථි වේදනා. එවං බ්‍රහ්මවිග්නිහසනං වේදනාකකිකේයො.

අයං වුච්චති වේදනාකකිකේයො.

100. තත්ථ කතමො සඤ්ඤාකකිකේයො :

එකවිග්නිහසනං සඤ්ඤාකකිකේයො : එස්සසම්පප්පනො.

දුච්චිග්නිහසනං සඤ්ඤාකකිකේයො : අපථි සහෙතුකො, අපථි අහෙතුකො.

තිවිග්නිහසනං සඤ්ඤාකකිකේයො : අපථි කුසලො, අපථි අකුසලො, අපථි අබ්‍යාකතො.

චතුර්විග්නිහසනං සඤ්ඤාකකිකේයො : අපථි කාමාවචරො; අපථි රූපාවචරො, අපථි අරූපාවචරො, අපථි අපරිඨාපනො.

පඤ්චවිග්නිහසනං සඤ්ඤාකකිකේයො, අපථි සුඛිත්ථිසම්පප්පනො, අපථි දුක්ඛිත්ථිසම්පප්පනො, අපථි සොමනස්සිත්ථිසම්පප්පනො, අපථි දොමනස්සිත්ථිසම්පප්පනො, අපථි උපෙක්ඛිත්ථිසම්පප්පනො. එවං පඤ්චවිග්නිහසනං සඤ්ඤාකකිකේයො.

98. බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. සොතසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝාතසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිහාසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. චක්ඛුසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් වේදනා ය, සොතසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් වේදනා ය, ඝාතසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් වේදනා ය, ජීවිහාසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් වේදනා ය, කායසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් වේදනා ය, මනෝසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් වේදනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

99. අත්‍ය වූ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය විපාක වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. සොතසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය . . . ඝාතසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය . . . ජීවිහාසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය . . . කායසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය . . . මනෝසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ වේදනාස්කන්ධය විපාක වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. චක්ඛුසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් වේදනා ය, සොතසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් වේදනා ය, ඝාතසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් වේදනා ය, ජීවිහාසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් වේදනා ය, කායසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් වේදනා ය, මනෝසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් වේදනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ.

මේ වේදනාස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

100. එහි සංඥස්කන්ධය කවරෙ යත් :

එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා යෙදුණේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛිත්තේන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

ඡබ්බිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : චක්ඛුසල්පසාප්තං සඤ්ඤා, සොඛසල්පසාප්තං සඤ්ඤා, ඝානසල්පසාප්තං සඤ්ඤා, ජ්වහාසල්පසාප්තං සඤ්ඤා, කායසල්පසාප්තං සඤ්ඤා, මනෝසල්පසාප්තං සඤ්ඤා. එවං ඡබ්බිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

සත්තවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : චක්ඛුසල්පසාප්තං සඤ්ඤා, සොඛ-
සල්පසාප්තං සඤ්ඤා, ඝානසල්පසාප්තං සඤ්ඤා, ජ්වහාසල්පසාප්තං සඤ්ඤා,
කායසල්පසාප්තං සඤ්ඤා, මනෝධාතුසල්පසාප්තං සඤ්ඤා, මනෝවිඤ්ඤාණ
ධාතුසල්පසාප්තං සඤ්ඤා. එවං සත්තවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

අට්ඨවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : චක්ඛුසල්පසාප්තං සඤ්ඤා -පෙ- කාය
සල්පසාප්තං සඤ්ඤා අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි දුක්ඛසහගතො, මනෝධාතු
සල්පසාප්තං සඤ්ඤා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසල්පසාප්තං සඤ්ඤා. එවං
අට්ඨවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

නවවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : චක්ඛුසල්පසාප්තං සඤ්ඤා -පෙ- කාය
සල්පසාප්තං සඤ්ඤා, මනෝධාතුසල්පසාප්තං සඤ්ඤා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු
සල්පසාප්තං සඤ්ඤා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං
නවවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : චක්ඛුසල්පසාප්තං සඤ්ඤා -පෙ- කාය
සල්පසාප්තං සඤ්ඤා අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි දුක්ඛසහගතො, මනෝධාතු
සල්පසාප්තං සඤ්ඤා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසල්පසාප්තං සඤ්ඤා අත්ථි
කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකකිකො.

101. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

ද්විධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තීවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො,
අත්ථි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය
සම්පයුතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

102. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

ද්විධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තීවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො,
අත්ථි නෙව විපාකධම්මධම්මො.

අත්ථි උපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි
අනුපාදිනනුපාදනියො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙයිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙයිකො,
අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙයිකො.

අත්ථි සවිතකකසවිචාරො, අත්ථි අවිතකකසවිචාරමත්තො, අත්ථි
අවිතකකසවිචාරො.

අත්ථි පිතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො.

ඔප්පකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්‍රසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යැ, සොනසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යැ, සානසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යැ, ජීවිතසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යැ, කායසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යැ, මනෝසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ ඔප්පකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

සප්තප්‍රකාරයකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්‍රසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ ය, සොනසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ ය, සානසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ ය, ජීවිතසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ ය, කායසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ ය, මනෝධාතූසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතූසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්‍රසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ ය . . . කායසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ සුඛසහගත වූයේ ඇත, දුක්ඛසහගත වූයේ ඇති, මනෝධාතූසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ ය, මනෝවිඤ්ඤාණධාතූසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්‍රසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යැ . . . කායසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යැ, මනෝධාතූසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යැ, මනෝවිඤ්ඤාණධාතූසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ ව ඥාන වූයෙක් ඇත, අඥාන වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්‍රසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යැ . . . කායසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ සුඛසහගත වූයේ ඇත, දුක්ඛසහගත වූයේ ඇති. මනෝධාතූසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ යැ, මනෝවිඤ්ඤාණධාතූසම්ප්‍රසාරයෙන් උපන් සංඥ ව ඥාන වූයේ ඇත, අඥාන වූයේ ඇත, අව්‍යාකෘත වූයේ ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

101. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, අදුක්ඛසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

102. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සඛිකිලිවංසඛිකිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඛිකිලිවංසඛිකිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඛිකිලිවංසඛිකිලෙසික වූයෙක් ඇති.

සචිතර්කසචිතර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කසචිතර වූයෙක් ඇත. අචිතර්ක-අචිතර වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති.

අත්ති දසසනෙන පභාතබ්බො, අත්ති භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ති නෙව දසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

අත්ති දසසනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ති භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ති නෙව දසසනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො.

අත්ති ආවයගාමී, අත්ති අපචයගාමී, අත්ති නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී.

අත්ති සෙකෙබ්බො, අත්ති අසෙකෙබ්බො, අත්ති නෙව සෙකෙබ්බොනාසෙකෙබ්බො.

අත්ති පරිතො, අත්ති මහගගනො, අත්ති අප්පමාණො.

අත්ති පරිතොරමමණො, අත්ති මහගගනාරමමණො, අත්ති අප්පමාණාරමමණො.

අත්ති තිනො, අත්ති මජ්ඣමො, අත්ති පඤ්ඤිතො.

අත්ති මිච්ඡත්තනිකයනො, අත්ති සම්මත්තනිකයනො, අත්ති අනිකයනො.

අත්ති මග්ගාරමමණො, අත්ති මග්ගහෙතුකො, අත්ති මග්ගාධිපති.

අත්ති උප්පන්නො, අත්ති අනුප්පන්නො, අත්ති උප්පාදි.

අත්ති අතීතො, අත්ති අනාගතො, අත්ති පච්චුප්පන්නො.

අත්ති අතීතාරමමණො, අත්ති අනාගතාරමමණො, අත්ති පච්චුප්පන්නාරමමණො.

අත්ති අජ්ඣතො, අත්ති ඛතිඥො, අත්ති අජ්ඣතඛතිඥො.

අත්ති අජ්ඣතාරමමණො, අත්ති ඛතිඥාරමමණො, අත්ති අජ්ඣතඛතිඥාරමමණො. - පෙ - එවං දසවිධෙන සංඤ්ඤාකඛිකො.

103. එකවිධෙන සංඤ්ඤාකඛිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සංඤ්ඤාකඛිකො : අත්ති හෙතුසම්පයුතො, අත්ති හෙතු විපයුතො.

අත්ති න හෙතු සහෙතුකො, අත්ති න හෙතු අහෙතුකො.

අත්ති ලොකියො, අත්ති ලොකුත්තරො.

අත්ති කෙනවි විඤ්ඤායො, අත්ති කෙනවි න විඤ්ඤායො.

අත්ති සාසවො, අත්ති අනාසවො.

අත්ති ආසවසම්පයුතො, අත්ති ආසවවිපයුතො.

අත්ති ආසවවිපයුතසාසවො, අත්ති ආසවවිපයුතඅනාසවො.

අත්ති සංයොජ්ඣකියො, අත්ති අසංයොජ්ඣකියො.

අත්ති සංයොජ්ඣකිසම්පයුතො, අත්ති සංයොජ්ඣකිවිපයුතො.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවාය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාය වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවාහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාහෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාය වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවය ගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ නාශෛක්ෂ වූයෙක් ඇති.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්භන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණලම්භන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිත්ථ්‍යාත්වනියත වූයෙක් ඇත, සමාස්ත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්භන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතු ඇතියෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, අවශ්‍යයෙන් උපදනා (සංඥ ස්කන්ධ)යෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, වර්තමාන වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිරා ලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

103. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලෝකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

වක්ත්‍ර ආදි කිසි විඥානයකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඥානයකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

සාසුච වූයෙක් ඇත, අනාසුච වූයෙක් ඇති.

ආසුචසම්ප්‍රයුක්තවූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආසුචවිප්‍රයුක්ත සාසුච වූයෙක් ඇත, ආසුචවිප්‍රයුක්ත අනාසුච වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයෝජනීය වූයෙක් ඇති.

සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

අත්ති සංයෝජනවිපසයුත්තසංයෝජනියො, අත්ති සංයෝජනවිපසයුත්ත
අසංයෝජනියො.

අත්ති ගන්තනියො, අත්ති අගන්තනියො.

අත්ති ගන්තසම්පසුත්තො, අත්ති ගන්තවිපසයුත්තො.

අත්ති ගන්තවිපසයුත්ත ගන්තනියො, අත්ති ගන්තවිපසයුත්ත අගන්තනියො.

අත්ති ඔක්කනියො, අත්ති අනොක්කනියො.

අත්ති ඔක්කසම්පසුත්තො, අත්ති ඔක්කවිපසයුත්තො.

අත්ති ඔක්කවිපසයුත්තඔක්කනියො, අත්ති ඔක්කවිපසයුත්තඅනොක්කනියො.

අත්ති යොගනියො, අත්ති අයොගනියො.

අත්ති යොගසම්පසුත්තො, අත්ති යොගවිපසයුත්තො.

අත්ති යොගවිපසයුත්තයොගනියො, අත්ති යොගවිපසයුත්ත අයොග-
නියො.

අත්ති නිවරණියො, අත්ති අනිවරණියො.

අත්ති නිවරණසම්පසුත්තො, අත්ති නිවරණවිපසයුත්තො.

අත්ති නිවරණවිපසයුත්තනිවරණියො, අත්ති නිවරණවිපසයුත්ත
අනිවරණියො.

අත්ති පරාමට්ඨො, අත්ති අපරාමට්ඨො.

අත්ති පරාමාසසම්පසුත්තො, අත්ති පරාමාසවිපසයුත්තො.

අත්ති පරාමාසවිපසයුත්තපරාමට්ඨො, අත්ති පරාමාසවිපසයුත්ත
අපරාමට්ඨො.

අත්ති උපාදිත්තො, අත්ති අනුපාදිත්තො.

අත්ති උපාදනියො, අත්ති අනුපාදනියො.

අත්ති උපාදනසම්පසුත්තො, අත්ති උපාදනවිපසයුත්තො.

අත්ති උපාදනවිපසයුත්තඋපාදනියො, අත්ති උපාදනවිපසයුත්ත-
අනුපාදනියො.

අත්ති සංකිලෙසකො, අත්ති අසංකිලෙසකො.

අත්ති සංකිලිට්ඨො, අත්ති අසංකිලිට්ඨො.

අත්ති කිලෙසසම්පසුත්තො, අත්ති කිලෙසවිපසයුත්තො.

අත්ති කිලෙසවිපසයුත්තසංකිලෙසකො, අත්ති කිලෙසවිපසයුත්ත-
අසංකිලෙසකො.

අත්ති දස්සනෙන පභාතබ්බො, අත්ති න දස්සනෙන පභාතබ්බො.

අත්ති භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ති න භාවනාය පභාතබ්බො.

අත්ති දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ති න දස්සනෙන පභාතබ්බ-
හෙතුකො.

සංයෝජනවිප්‍රසන්න වූ සංයෝජනයෙන් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රසන්න වූ අසංයෝජනය වූයෙන් ඇති.

ග්‍රන්ථනය වූයෙන් ඇත, ග්‍රන්ථනය නො වූයෙන් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසන්න වූයෙන් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රසන්න වූයෙන් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රසන්න ග්‍රන්ථනය වූයෙන් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රසන්න වූ ග්‍රන්ථනය නො වූයෙන් ඇති.

ඔසනය වූයෙන් ඇත, අනොසනය වූයෙන් ඇති.

ඔසසම්ප්‍රසන්න වූයෙන් ඇත, ඔසවිප්‍රසන්න වූයෙන් ඇති.

ඔසවිප්‍රසන්නඔසනය වූයෙන් ඇත, ඔසවිප්‍රසන්න අනොසනය වූයෙන් ඇති.

යොගනය වූයෙන් ඇත, අයොගනය වූයෙන් ඇති.

යොගසම්ප්‍රසන්න වූයෙන් ඇත, යොගවිප්‍රසන්න වූයෙන් ඇති.

යොගවිප්‍රසන්න වූ යොගනයෙන් ඇත, යොගවිප්‍රසන්න අයොගනයෙන් ඇති.

නිවරණයෙන් ඇත, අනිවරණයෙන් ඇති.

නිවරණසම්ප්‍රසන්න වූයෙන් ඇත, නිවරණවිප්‍රසන්න වූයෙන් ඇති.

නිවරණවිප්‍රසන්න වූ නිවරණයෙන් ඇත, නිවරණවිප්‍රසන්න වූ අනිවරණයෙන් ඇති.

පරාමාණ්ඩ වූයෙන් ඇත, අපරාමාණ්ඩ වූයෙන් ඇති.

පරාමාණ්ඩසම්ප්‍රසන්න වූයෙන් ඇත, පරාමාණ්ඩවිප්‍රසන්න වූයෙන් ඇති.

පරාමාණ්ඩවිප්‍රසන්න පරාමාණ්ඩ වූයෙන් ඇත, පරාමාණ්ඩවිප්‍රසන්න අපරාමාණ්ඩ වූයෙන් ඇති.

උපාදින්න වූයෙන් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙන් ඇති.

උපාදනයන්ට භිතවූයෙන් ඇත, අනුපාදනය වූයෙන් ඇති.

උපාදනසම්ප්‍රසන්න වූයෙන් ඇත, උපාදනවිප්‍රසන්න වූයෙන් ඇති.

උපාදනවිප්‍රසන්න උපාදනය වූයෙන් ඇත, උපාදනවිප්‍රසන්න උපාදනය නො වූයෙන් ඇති.

සඬිකිලෙසික වූයෙන් ඇත, අසඬිකිලෙසික වූයෙන් ඇති.

සඬිකිලිවය වූයෙන් ඇත, අසඬිකිලිවය වූයෙන් ඇති.

ක්ලේශසම්ප්‍රසන්න වූයෙන් ඇත, ක්ලේශවිප්‍රසන්න වූයෙන් ඇති.

ක්ලේශවිප්‍රසන්නසාක්ලේශිකයෙන් ඇත, ක්ලේශවිප්‍රසන්න වූ අසාක්ලේශිකයෙන් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙන් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙන් ඇති.

භාවනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙන් ඇත, භාවනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙන් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙන් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු නැතියෙන් ඇති.

අත්ථි භාවනාය පභානබ්බහෙතුකො, අත්ථි න භාවනාය පභානබ්බ
හෙතුකො.

අත්ථි සම්මතකො, අත්ථි අම්මතකො.

අත්ථි සම්මාරො, අත්ථි අම්මාරො.

අත්ථි සප්පිතිකො, අත්ථි අප්පිතිකො.

අත්ථි පිතිසහගතො, අත්ථි න පිතිසහගතො.

අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි න සුඛසහගතො.

අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො, අත්ථි න උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි න කාමාවචරො.

අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි න රූපාවචරො.

අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි න අරූපාවචරො.

අත්ථි පරියාපනො, අත්ථි අපරියාපනො.

අත්ථි නිශ්ශාන්තිකො, අත්ථි අනිශ්ශාන්තිකො.

අත්ථි නිශ්ශො, අත්ථි අනිශ්ශො.

අත්ථි සඋත්තරො, අත්ථි අනුත්තරො.

අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

නිව්ඛෙත සඤ්ඤාකඛ්ඤො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි
අබ්බාසකතො. -පෙ- එවං දසව්ඛෙත සඤ්ඤාකඛ්ඤො.

104. එකව්ඛෙත සඤ්ඤාකඛ්ඤො : එසංසම්පයුත්තො.

දුට්ඨවෙත සඤ්ඤාකඛ්ඤො : අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

නිව්ඛෙත සඤ්ඤාකඛ්ඤො : අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො,
අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය
සම්පයුත්තො, අත්ථි විපාකො -පෙ-

අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි ඛණ්ඩාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්ත
ඛණ්ඩාරම්මණො-පෙ-එවං දසව්ඛෙත සඤ්ඤාකඛ්ඤො. [යථා කුසලතතිකෙ
විත්ථාරො එවං සබ්බෙපි තිකා විත්ථාරොතබ්බා.]

දුකමුලකං.

105. එකව්ඛෙත සඤ්ඤාකඛ්ඤො : එසංසම්පයුත්තො.

දුට්ඨවෙත සඤ්ඤාකඛ්ඤො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

නිව්ඛෙත සඤ්ඤාකඛ්ඤො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි
අබ්බාසකතො -පෙ- එවං දසව්ඛෙත සඤ්ඤාකඛ්ඤො.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාහෙනු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාහෙනු නැතියෙක් ඇති.

සවිතර්ක වූයෙක් ඇත, අවිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සවිචාර වූයෙක් ඇත, අවිචාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රීතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රීතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත නො වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

පරියාපන්න වූයෙක් ඇත, පරියාපන්න නො වූයෙක් ඇති.

නෛයශාණික වූයෙක් ඇත, අනෛයශාණික වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශලවූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

104. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. විපාක වූයෙක් ඇත . . .

අධ්‍යාත්මාරම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාරම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාරම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ. [කුශලත්‍රිකයෙහි විස්තරය මෙන් හැමත්‍රිකයෝ විස්තර කළ යුත්තාහ.]

දුකමූලක යි.

105. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශ සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

106. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පය්‍යනේනා.

ද්විධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ථි හෙතුසම්පය්‍යනේනා, අත්ථි හෙතු-
විපය්‍යනේනා, -පෙ- අත්ථි සරණෝ, අත්ථි අරණෝ.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ථි කුසලෝ, අත්ථි අකුසලෝ, අත්ථි
අබ්‍යාකතෝ -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො.

107. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පය්‍යනේනා.

ද්විධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ථි සහෙතුකෝ, අත්ථි අහෙතුකෝ.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ථි සුඛාය වේදනාය සම්පය්‍යනේනා,
අත්ථි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පය්‍යනේනා, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය
සම්පය්‍යනේනා. අත්ථි විපාකෝ -පෙ- අත්ථි අඤ්ඤාතාරම්මණෝ, අත්ථි
බහිශාරම්මණෝ, අත්ථි අඤ්ඤාතබහිශාරම්මණෝ -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකකිකේයො.

108. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පය්‍යනේනා.

ද්විධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ථි හෙතුසම්පය්‍යනේනා, අත්ථි හෙතු-
විපය්‍යනේනා -පෙ- අත්ථි සරණෝ, අත්ථි අරණෝ.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : -පෙ- අත්ථි අඤ්ඤාතාරම්මණෝ : අත්ථි
බහිශාරම්මණෝ, අත්ථි අඤ්ඤාතබහිශාරම්මණෝ, -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකකිකේයො.

තිසමුලකං.

109. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පය්‍යනේනා.

ද්විධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ථි සහෙතුකෝ, අත්ථි අහෙතුකෝ.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ථි කුසලෝ, අත්ථි අකුසලෝ, අත්ථි
අබ්‍යාකතෝ. -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො.

110. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පය්‍යනේනා.

ද්විධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ථි හෙතුසම්පය්‍යනේනා, අත්ථි හෙතු
විපය්‍යනේනා.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ථි සුඛාය වේදනාය සම්පය්‍යනේනා,
අත්ථි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පය්‍යනේනා, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය
සම්පය්‍යනේනා -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො.

111. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : එසංසම්පය්‍යනේනා.

ද්විධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ථි න හෙතු සහෙතුකෝ, අත්ථි න
හෙතු අහෙතුකෝ.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො : අත්ථි විපාකෝ, අත්ථි විපාකධම්ම
ධම්මෝ, අත්ථි නෙවි විපාක න විපාකධම්මධම්මෝ -පෙ- එවං දස-
විධෙන සඤ්ඤාකකිකේයො.

112. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි උපාදිනනුපාදානියො, අත්ථි අනුපා-
දිනනුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකකිකො.

113. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤායො, අත්ථි කෙනවි
න විඤ්ඤායො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි
අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො -පෙ-
එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

114. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි සවිතකකසවිචාරො, අත්ථි
අවිතකකවිචාරමත්තො, අත්ථි අවිතකකඅවිචාරො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකකිකො.

115. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි ආසවසම්පයුතො, අත්ථි ආසව-
විප්පයුතො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි පිතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො,
අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

116. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි ආසවවිප්පයුතනසාසවො, අත්ථි
ආසවවිප්පයුතනඅනාසවො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බො, අත්ථි
භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.
-පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

117. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි සංයොජ්ඣියො, අත්ථි අසංයොජ්ඣියො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො,
අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය
පභාතබ්බහෙතුකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

118. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි සංයොජ්ඣනසම්පයුතො, අත්ථි
සංයොජ්ඣනවිප්පයුතො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි ආචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි
නෙචාචයගාමී නාපචයගාමී -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

119. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි සංයොජනවිප්පයුතාසංයොජනීයො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුතාඅසංයොජනීයො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි සෙකෙතො, අත්ථි අසෙකෙතො, අත්ථි නෙවසෙකෙතො, නාසෙකෙතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

120. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි ගන්තීයො, අත්ථි අගන්තීයො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි පරිතො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

121. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි ගන්තම්පයුතො, අත්ථි ගන්තවිප්පයුතො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි පරිතාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

122. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි ගන්තවිප්පයුතාගන්තීයො, අත්ථි ගන්තවිප්පයුතාඅගන්තීයො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි භිනො, අත්ථි මජ්ඣමො, අත්ථි පණ්ණිනො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

123. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි ඕඝනීයො, අත්ථි අනොඝනීයො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි මිච්ඡතානියතො, අත්ථි සම්මතානියතො, අත්ථි අනියතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

124. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි ඕඝසම්පයුතො, අත්ථි ඕඝවිප්පයුතො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගභෙදාකො, අත්ථි මග්ගාධිපති -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

125. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි ඕඝවිප්පයුතාඕඝනීයො, අත්ථි ඕඝවිප්පයුතාඅනොඝනීයො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි උප්පනො, අත්ථි අනුප්පනො, අත්ථි උප්පාදි -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

119. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වුයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥාප්තකර්මය වෙයි : සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනීය වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත අසංයොජනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : ශෛක්‍ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්‍ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්‍ෂ වූ අශෛක්‍ෂ නො වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥාස්කන්ධය වේ.

120. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : ශ්‍රවණීය වූයෙන් ඇති, අශ්‍රවණීය වූයෙන් ඇති.

ත්‍රිප්කාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

121. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥාප්‍රකාශනය වෙයි : ශ්‍රී ලංකා විද්‍යාලයේ විද්‍යාලීන විද්‍යාලයේ ඇති, ශ්‍රී ලංකා විද්‍යාලයේ විද්‍යාලයේ ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : පරිත්තාලම්භන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතා-
 ලම්භන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්භන වූයෙක් ඇති... මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන්
 සංඥාස්කන්ධය වේ.

122. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥාප්තත්වය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥාප්‍රකාශය වෙයි : ග්‍රන්ථවිප්‍රසූත වූ ග්‍රන්ථනියයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූත වූ අග්‍රන්ථනියයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්කාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : භීත වූයෙන් ඇත, මධ්‍යම වූයෙන් ඇත, ප්‍රභීත වූයෙන් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

123. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥාප්තත්වය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥාප්‍රකාශය වෙයි : ඔසනිය වූයෙන් ඇත, අනොසනිය වූයෙන් ඇති.

ත්‍රිපුකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : මිත්ථාත්ථවතියන වූයෙක් ඇත, සමාස්තත්ථ-
 තියන වූයෙක් ඇත, අනියන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශපුකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

124. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥාප්තත්වය වෙයි : ඔසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිපුකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : මාර්ගාලම්භන වූයෙක් ඇත, මාර්ගනෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ දශපුකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

125. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥාප්තත්වය වෙයි : ඔසව්වුයුක්ත ඔසනියයෙක් ඇත, ඔසව්වුයුක්ත අනොසනියයෙක් ඇති.

ත්‍රිපුකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : උත්පත්ත වූයෙක් ඇත, අනුත්පත්ත වූයෙක් ඇත, උත්පාදී වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශපුකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

126. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසාසමපයුතො.

ද්විධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනි යොගනියො, අනි අයොගනියො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනි අනිතො, අනි අනාගතො, අනි පච්චුප්පනො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

127. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසාසමපයුතො.

ද්විධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනි යොගසමපයුතො, අනි යොග-
විපයයුතො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනි අනිතාරම්මණො, අනි අනාගතා-
රම්මණො, අනි පච්චුප්පනාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකකිකො.

128. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසාසමපයුතො.

ද්විධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනි යොගවිපයයුතයොගනියො, අනි
යොගවිපයයුතඅයොගනියො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනි අජ්ඣතො, අනි බහිද්ධො, අනි
අජ්ඣතබහිද්ධො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

129. එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : එසාසමපයුතො.

ද්විධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනි නිවරණියො, අනි අනිවරණියො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනි අජ්ඣතාරම්මණො, අනි බහිද්ධා-
රම්මණො, අනි අජ්ඣතබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සඤ්ඤාකකිකො.

උභයොවබ්බිකං.

130. සත්තවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනි කුසලො, අනි අකුසලො,
අනි අබ්‍යාකතො, අනි කාමාවච්චරො, අනි රූපාවච්චරො, අනි අරූපාවච්චරො,
අනි අපරියාපනො. එවං සත්තවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

අපරොපි සත්තවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අනි සුඛාය වෙදනාය
සමපයුතො, අනි දුකාය වෙදනාය සමපයුතො, අනි අදුකම්මසුඛාය
වෙදනාය සමපයුතො -පෙ-

අනි අජ්ඣතාරම්මණො, අනි බහිද්ධාරම්මණො, අනි අජ්ඣත
බහිද්ධාරම්මණො, අනි කාමාවච්චරො, අනි රූපාවච්චරො, අනි අරූපා-
වච්චරො, අනි අපරියාපනො. එවං සත්තවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

126. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

127. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොග-විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : අතීතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතා-ලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

128. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : යොගවිප්‍රයුක්ත යොගනීයයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත අයොගනීයයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

129. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : නිවරණීය වූයෙක් ඇත, අනිවරණීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

උභතොවධිස්ක යි.

130. සත් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

අනෙකුදු සත් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත. . . .

අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

131. ව්‍යුත්පන්නවීමෙන් සඳහන් කළේය : විකුණුමේ සහ පවයය සඳහන් කළේය : අත් කුසලෝ, අත් අකුසලෝ, අත් අබාහතෝ. සොන සමස්ත පවයය - පෙ - සොන සමස්ත පවයය - පෙ - ජිවන සමස්ත පවයය - පෙ - කාය සමස්ත පවයය - පෙ - මනෝ සමස්ත පවයය සඳහන් කළේය : අත් කුසලෝ, අත් අකුසලෝ, අත් අබාහතෝ, විකුණුමේ සහ පවයය : සඳහන්, සොන සමස්ත පවයය : සඳහන්, සොන සමස්ත පවයය : සඳහන්, ජිවන සමස්ත පවයය : සඳහන්, කාය සමස්ත පවයය : සඳහන්, මනෝ සමස්ත පවයය : සඳහන්, එව. ව්‍යුත්පන්නවීමෙන් සඳහන් කළේය.

අපරෙපි චතුර්විංශකාලීන සංඝසංඝභිකො : චක්ඛුසල්පසංඝපච්චයා සංඝසංඝභිකො : අනු සුඛං වෙදනං සම්පසුතො - පෙ - අනු අජිකානුරම්භො, අනු බහිරුරම්භො, අනු අජිකානු බහිරුරම්භො. සොඤ්ඤාපච්චයා - පෙ - ඤානසම්පසංඝපච්චයා - පෙ - ඤානසම්පසංඝපච්චයා - පෙ - කායසම්පසංඝපච්චයා - පෙ - මනෝසම්පසංඝපච්චයා සංඝසංඝභිකො : අනු සුඛං වෙදනං සම්පසුතො - පෙ - අනු අජිකානුරම්භො, අනු බහිරුරම්භො, අනු අජිකානු බහිරුරම්භො, චක්ඛුසල්පසංඝ : සංඝසංඝ - පෙ - මනෝසම්පසංඝ, සංඝසංඝ. එවං චතුර්විංශකාලීන සංඝසංඝභිකො.

132. කිංසතීවිධේන සඤ්ඤාකතියො : චක්ඛුසල්පස්සපච්චයා සඤ්ඤාකතියො අනි කාමාවච්චේරෙ, අනි රූපාවච්චේරෙ, අනි අරූපාවච්චේරෙ, අනි අපරියාපනේනා, සොනසල්පස්සපච්චයා -පෙ ඝානසල්පස්සපච්චයා -පෙ- ජීව්හාසල්පස්සපච්චයා -පෙ- කායසල්පස්සපච්චයා -පෙ- මනෝ-සල්පස්සපච්චයා සඤ්ඤාකතියො අනි කාමාවච්චේරෙ, අනි රූපාවච්චේරෙ, අනි අරූපාවච්චේරෙ, අනි අපරියාපනේනා. චක්ඛුසල්පස්සඡ් සඤ්ඤා-පෙ- මනෝසල්පස්සඡ් සඤ්ඤා. එවං කිංසතීවිධේන සඤ්ඤාකතියො.

133. බහුවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : චක්ඛුසල්ථස්ස පච්චයා සඤ්ඤා-
කකිකො අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො, අනි
කාමාවචරෙ, අනි රූපාවචරෙ, අනි අරූපාවචරෙ, අනි අපරියා-
පනෙනා. සොනසල්ථස්ස පච්චයා -පෙ- ඝානසල්ථස්ස පච්චයා -පෙ-
ජීව්‍හාසල්ථස්ස පච්චයා -පෙ- කායසල්ථස්ස පච්චයා -පෙ- මනෝසල්ථස්ස-
පච්චයා සඤ්ඤාකකිකො අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො,
අනි කාමාවචරෙ, අනි රූපාවචරෙ, අනි අරූපාවචරෙ, අනි
අපරියාපනෙනා. චක්ඛුසල්ථස්ස ජා සඤ්ඤා -පෙ- මනෝසල්ථස්ස ජා සඤ්ඤා.
ඵචං බහුවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො.

134. අපරෙජි බහුවිධෙන සඤ්ඤාකම්මෙය් : චක්ඛුසම්මස්සපච්චයා සඤ්ඤාකම්මෙය් අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්මයුත්තො -පෙ- අත්ථි අජ්ඣාතනාරම්මණො, අත්ථි බහිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣාතනබහිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ථි කාමාවච්චරෙ, අත්ථි රූපාවච්චරෙ, අත්ථි අරූපාවච්චරෙ, අත්ථි අපරිඨාපනෙනා. සොනසම්මස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසම්මස්සපච්චයා -පෙ- ජීවහාසම්මස්සපච්චයා -පෙ- කායසම්මස්සපච්චයා -පෙ- මනෝ සම්මස්සපච්චයා සඤ්ඤාකම්මෙය් අත්ථි අජ්ඣාතනාරම්මණො, අත්ථි බහිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣාතන බහිඤ්ඤාරම්මණො, අත්ථි කාමාවච්චරෙ, අත්ථි රූපාවච්චරෙ, අත්ථි අරූපාවච්චරෙ, අත්ථි අපරිඨාපනෙනා. චක්ඛුසම්මස්සජා සඤ්ඤා සොනසම්මස්සජා සඤ්ඤා ඝානසම්මස්සජා සඤ්ඤා ජීවහාසම්මස්සජා සඤ්ඤා කායසම්මස්සජා සඤ්ඤා මනෝසම්මස්සජා සඤ්ඤා. එවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාකම්මෙය්.

අය. වුවුවත් සඳහා කවි ගීත.

131. චතුර්විංශතිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : චක්ෂුසංස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. ශ්‍රොත්‍රසංස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් . . . ස්පර්ශසංස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් . . . තීර්ථාසංස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසංස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනාසංස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. චක්ත්‍රසම්ථස්සර සංඥ ය, සොතසම්ථස්සර සංඥ ය, සාතසම්ථස්සර සංඥ ය, තීර්ථාසම්ථස්සර සංඥ ය, කායසම්ථස්සර සංඥ ය, මනෝසම්ථස්සර සංඥ යි. මෙසේ චතුර්විංශතිප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

අත්‍ය වූ ද වතුර්වි-ශක්තිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්ත්‍රසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය සුවචේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවහාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය සුවචේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. වක්ත්‍රසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ ය . . . මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ වතුර්වි-ශක්තිප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

132. **ત્રિ-ශක්ત્રપ્રකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි :** වක්ත්‍රසම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. සොතසම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් ... සාතසම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් ... ජිවහාසම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් ... කායසම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් ... මනෝසම්පස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥස්කන්ධය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. වක්ත්‍රසම්පස්සයෙන් උපන් සංඥ යැ ... මනෝසම්පස්සයෙන් උපන් සංඥ යි. මෙසේ ත්‍රි-ශක්ත્રකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

133. බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥාස්කන්ධය වෙයි : චක්ත්‍රසමිප්පසප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. සොකසමිප්පසප්‍රත්‍යයෙන් . . . සානසමිප්පසප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිවිහාසමිප්පසප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසමිප්පසප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසමිප්පසප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංඥාස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. චක්ත්‍රසමිප්පසයෙන් උපන් සංඥා ය . . . මනෝසමිප්පසයෙන් උපන් සංඥා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥාස්කන්ධය වේ.

134. අනාය වු ද බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වෙයි : වක්ත්‍රසම්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වු සංඥස්කන්ධය සුවවෙදනාව හා සම්ප්‍රස්ක්ත වුයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වුයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වුයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වුයෙක් ඇත, කාමාවචර වුයෙක් ඇත, රූපාවචර වුයෙක් ඇත, අරූපාවචර වුයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වුයෙක් ඇති. සොනසම්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . සානසම්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිවහාසම්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනොසම්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වු සංඥස්කන්ධය අධ්‍යාත්මාලම්බන වුයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වුයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වුයෙක් ඇත, කාමාවචර වුයෙක් ඇත, රූපාවචර වුයෙක් ඇත, අරූපාවචර වුයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වුයෙක් ඇති. වක්ත්‍රසම්ප්ප්සර සංඥ යැ, සොනසම්ප්ප්සර සංඥ ය, සාන සම්ප්ප්සර සංඥ ය, ජිවහාසම්ප්ප්සර සංඥ ය කායසම්ප්ප්සර සංඥ ය, මනොසම්ප්ප්සර සංඥ යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ.

මේ සංදේශයෙන්ම සි කියනු ලැබේ.

135. තත් කතමො සඛාරකකො :

එකවිධෙන සඛාරකකො විත්තසම්පයුතො.

ද්විධෙන සඛාරකකො : අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සඛාරකකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො.

චතුර්විධෙන සඛාරකකො : අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපනො.

පඤ්චවිධෙන සඛාරකකො : අත්ථි සුඛිත්ථියසම්පයුතො, අත්ථි දුක්ඛිත්ථියසම්පයුතො, අත්ථි සොමනස්සිත්ථිය සම්පයුතො, අත්ථි දෛමනස්සිත්ථිය සම්පයුතො, අත්ථි උපෙක්ඛිත්ථිය සම්පයුතො. එවං පඤ්චවිධෙන සඛාරකකො.

ඡබ්බිධෙන සඛාරකකො : චක්ඛුසම්පයුතො, වේදනා, සොධ-සම්පයුතො, වේදනා, ඝාතසම්පයුතො, වේදනා, ජීවහාසම්පයුතො, වේදනා, කායසම්පයුතො, වේදනා, මනෝසම්පයුතො, වේදනා. එවං ඡබ්බිධෙන සඛාරකකො.

සත්තවිධෙන සඛාරකකො : චක්ඛුසම්පයුතො, වේදනා, සොධ-සම්පයුතො, වේදනා, ඝාතසම්පයුතො, වේදනා, ජීවහාසම්පයුතො, වේදනා, කායසම්පයුතො, වේදනා, මනෝධාතුසම්පයුතො, වේදනා, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතුසම්පයුතො, වේදනා. එවං සත්තවිධෙන සඛාරකකො.

අට්ඨවිධෙන සඛාරකකො : චක්ඛුසම්පයුතො, වේදනා -පෙ-කායසම්පයුතො, වේදනා, අත්ථි සුඛසහගතා, අත්ථි දුක්ඛසහගතා, මනෝ-ධාතුසම්පයුතො, වේදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු සම්පයුතො, වේදනා. එවං අට්ඨවිධෙන සඛාරකකො.

නවවිධෙන සඛාරකකො : චක්ඛුසම්පයුතො, වේදනා -පෙ-මනෝධාතුසම්පයුතො, වේදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයුතො, වේදනා, අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං නවවිධෙන සඛාරකකො.

දසවිධෙන සඛාරකකො : චක්ඛුසම්පයුතො, වේදනා -පෙ-කාය-සම්පයුතො, වේදනා, අත්ථි සුඛසහගතා, අත්ථි දුක්ඛසහගතා, මනෝධාතු-සම්පයුතො, වේදනා, මනෝවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයුතො, වේදනා, අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා, එවං දසවිධෙන සඛාරකකො.

136. එකවිධෙන සඛාරකකො : විත්තසම්පයුතො.

ද්විධෙන සඛාරකකො : අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සඛාරකකො : අත්ථි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ථි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො.

135. එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවරේ යත් :

එක් ප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූ (සංස්කාරස්කන්ධ) යෙක් ඇත, හෙතු නො වූ (සංස්කාරස්කන්ධ) යෙක් ඇති.

උපකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුලෙ වූයෙක් ඇත, අකුලෙ වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

වතුප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි ; සුඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දු:ඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛිතේන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

ඡට්‍රිකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්‍රවෂම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙනතා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙනතා ය, සාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙනතා ය, ජීව්හා සම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙනතා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙනතා ය, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙනතා යි. මෙසේ ඡට්‍රිකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ත්‍රසම්ප්‍රසයෙන් උපන් වෙනතා ය, සොතසම්ප්‍රසයෙන් උපන් වෙනතා ය, සානසම්ප්‍රසයෙන් උපන් වෙනතා ය, ජීවිහසම්ප්‍රසයෙන් උපන් වෙනතා ය, කායසම්ප්‍රසයෙන් උපන් වෙනතා ය, මනෝසම්ප්‍රසයෙන් උපන් වෙනතා ය, මනෝවිඤ්ඤාකායානුසම්ප්‍රසයෙන් උපන් වෙනතා යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වේ : චක්ත්‍රසම්ප්‍රසංයෙන් උපන් වෙනතා ය . . . කායසම්ප්‍රසංයෙන් උපන් වෙනතාච සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනෝධාතුසම්ප්‍රසංයෙන් උපන් වෙනතා ය, මනෝචිද්‍රැක්ෂණධාතුසම්ප්‍රසංයෙන් උපන් වෙනතා යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ත්‍රසම්ප්‍රසංයෙන් උපන් වෙනතා ය . . . මනොධාතූසම්ප්‍රසංයෙන් උපන් වෙනතා ය, මනොවිඤ්ඤාධාතූසම්ප්‍රසංයෙන් උපන් වෙනතාව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චක්ත්‍රසම්ප්පයෙන් උපන් වෙනතා ය . . . කායසම්ප්පයෙන් උපන් වෙනතාව සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇති, මනෝධාතුසම්ප්පයෙන් උපන් වෙනතා ය, මනෝවිඤ්ඤාධාතුසම්ප්පයෙන් උපන් වෙනතාව කුලෙ වූයෙක් ඇත, අකුලෙ වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

136. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරණයකින්ද වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙන් ඇත, හෙතු නො වූයෙන් ඇති.

ත්‍රිප්කාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

අත්ති විපාකො, අත්ති විපාක ධම්ම ධම්මො, අත්ති නෙවවිපාක න විපාක ධම්මධම්මො.

අත්ති උපාදිනනුපාදානියො, අත්ති අනුපාදිනනුපාදානියො, අත්ති අනුපාදිනනඅනුපාදානියො.

අත්ති සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ති අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ති අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අත්ති සවිතකකසවිචාරො, අත්ති අවිතකකවිචාරමනෙතා, අත්ති අවිතකක අවිචාරො.

අත්ති පීතිසහගතො, අත්ති සුඛසහගතො, අත්ති උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ති දස්සනෙන පභාතබ්බො, අත්ති භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ති නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

අත්ති දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ති භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ති නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො.

අත්ති අචයගාමී, අත්ති අපචයගාමී, අත්ති නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී.

අත්ති සෙකෙතො, අත්ති අසෙකෙතො, අත්ති නෙවසෙකෙතො නාසෙකෙතො.

අත්ති පරිතො, අත්ති මහග්ගතො, අත්ති අප්පමාණො.

අත්ති පරිතතාරමමණො, අත්ති මහග්ගතාරමමණො, අත්ති අප්පමාණාරමමණො.

අත්ති භිනො, අත්ති මජ්ඣිමො, අත්ති පණ්ණිනො.

අත්ති මිච්ඡතනානියතො, අත්ති සම්මතනානියතො, අත්ති අනියතො.

අත්ති මග්ගාරමමණො, අත්ති මග්ගහෙතුකො, අත්ති මග්ගාධිපති.

අත්ති උප්පනො, අත්ති අනුප්පනො, අත්ති උප්පාදි.

අත්ති අතිතො, අත්ති අනාගතො, අත්ති පච්චුප්පනො.

අත්ති අතිතාරමමණො, අත්ති අනාගතාරමමණො, අත්ති පච්චුප්පනාරමමණො.

අත්ති අජ්ඣතො, අත්ති ඛණ්ඩො, අත්ති අජ්ඣතඛණ්ඩො.

අත්ති අජ්ඣතතාරමමණො, අත්ති ඛණ්ඩාරමමණො, අත්ති අජ්ඣතඛණ්ඩාරමමණො - පෙ - එවං දසවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො.

137. එකවිධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : චිත්තසම්පයුතො.

ද්විධෙන සංඛාරකකුක්ඛො : අත්ති සහෙතුකො, අත්ති අහෙතුකො.

අත්ති හෙතුසම්පයුතො, අත්ති හෙතුවිප්පයුතො.

අත්ති හෙතුවේච සහෙතුකො ච, අත්ති සහෙතුකො වේච න ච හෙතු.

අත්ති හෙතු වේච හෙතු සම්පයුතො ච, අත්ති හෙතු සම්පයුතො වේච න ච හෙතු.

විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාක ධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති.

සඬිකිලිවයසඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඬිකිලිවයසඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇත, අසඬිකිලිවයඅසඬිකිලෙසික වූයෙක් ඇති.

සචිතර්කසචිචාර වූයෙක් ඇත, අචිතර්කචිචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක-අචිචාර වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇතියෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්භන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්භන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිත්ථායත්වනියත වූයෙක් ඇත, සමාක්ත්වනියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්භන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උපදනාසුලු වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇති, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

137. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රසක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

හෙතුසම්ප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතුවිප්‍රසක්ත වූයෙක් ඇති.

හෙතු ද වූ සහෙතුක ද වූයෙක් ඇත, සහෙතුක ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

හෙතු ද වූ හෙතුසම්ප්‍රසක්ත ද වූයෙක් ඇත, හෙතුසම්ප්‍රසක්ත ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

අත්ති න හෙතු සහෙතුකො, අත්ති න හෙතු අහෙතුකො.

අත්ති ලොකියො, අත්ති ලොකුත්තරො.

අත්ති කෙනචි විඤ්ඤායො, අත්ති කෙනචි න විඤ්ඤායො.

අත්ති ආසවො, අත්ති නො ආසවො.

අත්ති සාසවො, අත්ති අනාසවො.

අත්ති ආසව සම්පයුත්තො, අත්ති ආසව විපයුත්තො.

අත්ති ආසවො චෙව සාසවො ච, අත්ති සාසවො චෙව නො ච ආසවො.

අත්ති ආසවො චෙව ආසව සම්පයුත්තො ච, අත්ති ආසව සම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවො.

අත්ති ආසව විපයුත්ත සාසවො, අත්ති ආසව විපයුත්ත අනාසවො.

අත්ති සංයෝජනං, අත්ති නො සංයෝජනං.

අත්ති සංයෝජනියො, අත්ති අසංයෝජනියො.

අත්ති සංයෝජන සම්පයුත්තො, අත්ති සංයෝජන විපයුත්තො.

අත්ති සංයෝජනං චෙව සංයෝජනියො ච, අත්ති සංයෝජනියො චෙව නො ච සංයෝජනං.

අත්ති සංයෝජනං චෙව සංයෝජන සම්පයුත්තො ච, අත්ති සංයෝජන-සම්පයුත්තො චෙව නො ච සංයෝජනං.

අත්ති සංයෝජන විපයුත්ත සංයෝජනියො, අත්ති සංයෝජන විපයුත්ත අසංයෝජනියො.

අත්ති ගන්තො, අත්ති නො ගන්තො.

අත්ති ගන්තනියො, අත්ති අගන්තනියො.

අත්ති ගන්ත සම්පයුත්තො, අත්ති ගන්ත විපයුත්තො.

අත්ති ගන්තො චෙව ගන්තනියො ච, අත්ති ගන්තනියො චෙව නො ච ගන්තො.

අත්ති ගන්තො චෙව ගන්ත සම්පයුත්තො ච, අත්ති ගන්ත සම්පයුත්තො චෙව නො ච ගන්තො.

අත්ති ගන්ත විපයුත්ත ගන්තනියො, අත්ති ගන්ත විපයුත්ත අගන්තනියො.

අත්ති ඔඤ්ඤා, අත්ති නො ඔඤ්ඤා.

අත්ති ඔඤ්ඤනියො, අත්ති අනොඤ්ඤනියො.

අත්ති ඔඤ්ඤ සම්පයුත්තො, අත්ති ඔඤ්ඤ විපයුත්තො.

අත්ති ඔඤ්ඤා චෙව ඔඤ්ඤනියො ච, අත්ති ඔඤ්ඤනියො චෙව නො ච ඔඤ්ඤා.

අත්ති ඔඤ්ඤා චෙව ඔඤ්ඤ සම්පයුත්තො ච, අත්ති ඔඤ්ඤ සම්පයුත්තො චෙව නො ච ඔඤ්ඤා.

අත්ති ඔඤ්ඤ විපයුත්ත ඔඤ්ඤනියො, අත්ති ඔඤ්ඤ විපයුත්ත අනොඤ්ඤනියො.

අත්ති යොගො, අත්ති නො යොගො.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

(චක්ෂුරාදී) කිසි විභූතියකින් දක්වන්නෙක් ඇත, කිසි විභූතියකින් නො දක්වන්නෙක් ඇති.

ආසුව වූයෙක් ඇත, ආසුව නො වූයෙක් ඇති.

සාසුව වූයෙක් ඇත, අනාසුව වූයෙක් ඇති.

ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආසුවවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආසුව ද වූ ආසුව සහිත ද වූයෙක් ඇත, ආසුව සහිත ද වූ නො ද ආසුව වූයෙක් ඇති.

ආසුව ද වූ ආසුව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ආසුව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද ආසුව වූයෙක් ඇති.

ආසුව විප්‍රයුක්ත සාසුව වූයෙක් ඇත, ආසුවවිප්‍රයුක්ත අනාසුව වූයෙක් ඇති.

සංයොජන වූයෙක් ඇත, සංයොජන නො වූයෙක් ඇති.

සංයොජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයොජනීය වූයෙක් ඇති.

සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

සංයොජන ද වූ සංයොජනීය ද වූයෙක් ඇත, සංයොජනීය ද වූ නො ද සංයොජන වූයෙක් ඇති.

සංයොජන ද වූ සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද සංයොජන වූයෙක් ඇති.

සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනීය වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ අසංයොජනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථ වූ (සංස්කාරන්ධ) යෙක් ඇත. ග්‍රන්ථ නො වූ (සංස්කාරන්ධ) යෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථ ද වූ ග්‍රන්ථනීය ද වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථනීය ද වූ නො ද ග්‍රන්ථ වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථ ද වූ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද ග්‍රන්ථ වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්තග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ඔස වූයෙක් ඇත, ඔස නො වූයෙක් ඇති.

ඔසනීය වූයෙක් ඇත, අනොසනීය වූයෙක් ඇති.

ඔසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ඔස ද වූ ඔසනීය ද වූයෙක් ඇත, ඔසනීය ද වූ නො ද ඔස වූයෙක් ඇති.

ඔස ද වූ ඔසසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, ඔසසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද ඔස වූයෙක් ඇති.

ඔසවිප්‍රයුක්ත ඔසනීය වූයෙක් ඇත, ඔසවිප්‍රයුක්ත අනොසනීය වූයෙක් ඇති.

යොග වූයෙක් ඇත, යොග නො වූයෙක් ඇති.

අත්ථි යොගනීයො, අත්ථි අයොගනීයො.

අත්ථි යොගසම්පයුතො, අත්ථි යොගවිපයුතො.

අත්ථි යොගො චෙව යොගනීයො ච, අත්ථි යොගනීයො චෙව නො ච යොගො.

අත්ථි යොගො චෙව යොගසම්පයුතො ච, අත්ථි යොගසම්පයුතො චෙව නො ච යොගො.

අත්ථි යොගවිපයුතායොගනීයො, අත්ථි යොගවිපයුතා අයොගනීයො.

අත්ථි නිවරණං, අත්ථි නො නිවරණං.

අත්ථි නිවරණීයො, අත්ථි අනිවරණීයො.

අත්ථි නිවරණසම්පයුතො, අත්ථි නිවරණවිපයුතො.

අත්ථි නිවරණං චෙව නිවරණීයො ච, අත්ථි නිවරණීයො චෙව නො ච නිවරණං.

අත්ථි නිවරණං චෙව නිවරණසම්පයුතො ච, අත්ථි නිවරණසම්පයුතො චෙව නො ච නිවරණං.

අත්ථි නිවරණවිපයුතානිවරණීයො, අත්ථි නිවරණවිපයුතා අනිවරණීයො.

අත්ථි පරාමාසො, අත්ථි නො පරාමාසො.

අත්ථි පරාමධෙයා, අත්ථි අපරාමධෙයා.

අත්ථි පරාමාසම්පයුතො, අත්ථි පරාමාසවිපයුතො.

අත්ථි පරාමාසො චෙව පරාමධෙයා ච, අත්ථි පරාමධෙයා චෙව නො ච පරාමාසො.

අත්ථි පරාමාසවිපයුතාපරාමධෙයා, අත්ථි පරාමාසවිපයුතා අපරාමධෙයා.

අත්ථි උපාදිනො, අත්ථි අනුපාදිනො.

අත්ථි උපාදානං, අත්ථි නො උපාදානං.

අත්ථි උපාදානීයො, අත්ථි අනුපාදානීයො.

අත්ථි උපාදානසම්පයුතො, අත්ථි උපාදානවිපයුතො.

අත්ථි උපාදානඤ්චෙව උපාදානීයො ච, අත්ථි උපාදානීයො චෙව නො ච උපාදානං.

අත්ථි උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුතො ච, අත්ථි උපාදානසම්පයුතො චෙව නො ච උපාදානං.

අත්ථි උපාදානවිපයුතා උපාදානීයො, අත්ථි උපාදානවිපයුතා අනුපාදානීයො.

අත්ථි කිලෙසො, අත්ථි නො කිලෙසො.

අත්ථි සංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සංකිලීධෙයා, අත්ථි අසංකිලීධෙයා.

අත්ථි කිලෙසසම්පයුතො, අත්ථි කිලෙසවිපයුතො.

යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

යොගසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

යොග ද වූ යොගනීය ද වූයෙක් ඇත, යොගනීය ද වූ නො ද යොග වූයෙක් ඇති.

යොග ද වූ යොග සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, යොගසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද යොග වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රයුක්ත යොගනීය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

නිවරණ වූයෙක් ඇත, නිවරණ නො වූයෙක් ඇති.

නිවරණීය වූයෙක් ඇත, අනිවරණීය වූයෙක් ඇති.

නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

නිවරණ ද වූ නිවරණීය ද වූයෙක් ඇත, නිවරණීය ද වූ නො ද නිවරණ වූයෙක් ඇති.

නිවරණ ද වූ නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද නිවරණ වූයෙක් ඇති.

නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණීය වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණීය වූයෙක් ඇති.

පරාමාස වූයෙක් ඇත, පරාමාස නො වූයෙක් ඇති.

පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

පරාමාස ද වූ පරාමාෂ්ට ද වූයෙක් ඇත, පරාමාෂ්ට ද වූ නො ද පරාමාස වූයෙක් ඇති.

පරාමාසවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇත, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ට වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදන වූයෙක් ඇත, උපාදන නො වූයෙක් ඇති.

උපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

උපාදන ද වූ උපාදනීය ද වූයෙක් ඇත, උපාදනීය ද වූ නො ද උපාදන වූයෙක් ඇති.

උපාදන ද වූ උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, උපාදනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද උපාදන වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රයුක්තඋපාදනීය වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රයුක්ත අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශ වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශ නො වූයෙක් ඇති.

සාක්ලෙශික වූයෙක් ඇත, අසාක්ලෙශික වූයෙක් ඇති.

සංක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට වූයෙක් ඇති.

ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

අත්ති කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකො ව, අත්ති සංකිලෙසිකො වෙව නො ව කිලෙසො.

අත්ති කිලෙසො වෙව සංකිලිධො ව, අත්ති සංකිලිධො වෙව නො ව කිලෙසො.

අත්ති කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුතො ව, අත්ති කිලෙස සම්පයුතො වෙව නො ව කිලෙසො.

අත්ති කිලෙස විපයුතසංකිලෙසිකො, අත්ති කිලෙසවිපයුත අසංකිලෙසිකො.

අත්ති දස්සනෙන පභාතබ්බො, අත්ති න දස්සනෙන පභාතබ්බො.

අත්ති භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ති න භාවනාය පභාතබ්බො.

අත්ති දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ති න දස්සනෙන පභාතබ්බ-
හෙතුකො.

අත්ති භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ති න භාවනාය පභාතබ්බ-
හෙතුකො.

අත්ති සවිතකෙකා, අත්ති අවිතකෙකා.

අත්ති සවිචාරො, අත්ති අවිචාරො.

අත්ති සප්පිතිකො, අත්ති අප්පිතිකො.

අත්ති පිතිසහගතො, අත්ති න පිතිසහගතො.

අත්ති සුඛසහගතො, අත්ති න සුඛසහගතො.

අත්ති උපෙකකාසහගතො, අත්ති න උපෙකකාසහගතො.

අත්ති කාමාවචරො, අත්ති න කාමාවචරො.

අත්ති රූපාවචරො, අත්ති න රූපාවචරො.

අත්ති අරූපාවචරො, අත්ති න අරූපාවචරො.

අත්ති පරියාපනො, අත්ති අපරියාපනො.

අත්ති නිශ්ශාන්තිකො, අත්ති අනිශ්ශාන්තිකො.

අත්ති නිශ්චයො, අත්ති අනිශ්චයො.

අත්ති සඋත්තරො, අත්ති අනුත්තරො.

අත්ති සරණො, අත්ති අරණො.

තිව්ධෙන සංකාරකකුසො : අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති
අඛ්‍යාතකුසො-පෙ-ඵවං දසව්ධෙන සංකාරකකුසො.

138. එකව්ධෙන සංකාරකකුසො : විත්තසම්පයුතො.

ද්විධෙන සංකාරකකුසො : අත්ති සරණො, අත්ති අරණො.

තිව්ධෙන සංකාරකකුසො : අත්ති සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො
-පෙ-

අත්ති අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ති ඛණ්ඩාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣන්ත-
ඛණ්ඩාරම්මණො-පෙ-ඵවං දසව්ධෙන සංකාරකකුසො.

දුකමුලකං.

ක්ලේශ ද වූ සංක්ලේශික ද වූයෙක් ඇත, සංක්ලේශික ද වූ නො ද ක්ලේශ වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශ ද වූ සංක්ලිෂ්ට ද වූයෙක් ඇත, සංක්ලිෂ්ට ද වූ නො ද ක්ලේශ වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශ ද වූ ක්ලේශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයෙක් ඇත, ක්ලේශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ නො ද ක්ලේශ වූයෙක් ඇති.

ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත සංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත අසංක්ලේශික වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවායෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවා නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතවායෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවා නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවාහෙතු ඇතියෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවාහෙතු නැතියෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාහෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාහෙතු නැතියෙක් ඇති.

සචිතර්ක වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සචිචාර වූයෙක් ඇත, අචිචාර වූයෙක් ඇති.

සප්‍රිතික වූයෙක් ඇත, අප්‍රිතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රීතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත නො වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

පරියාපන්න වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

නෛයඛාණික වූයෙක් ඇත, අනෛයඛාණික වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණ (රාගාදි ක්ලේශ සහිත) වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අවායාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

138. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රසූක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසූක්ත වූයෙක් ඇත. . . .

අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

ද්විකමුලක යි.

139. එකවිධෙන සංඛාරකකකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකො.

140. එකවිධෙන සංඛාරකකකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකො.

141. එකවිධෙන සංඛාරකකකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකො.

142 එකවිධෙන සංඛාරකකකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්ත බහිද්ධාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකො.

තිකමූලකං.

143 එකවිධෙන සංඛාරකකකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකො.

144 එකවිධෙන සංඛාරකකකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සංඛාරකකකො : අත්ථි සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකකො.

139. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

උපකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ දහප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

140. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිපුකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වේයි : කුලල වූයෙන් ඇත, අකුලල වූයෙන් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙන් ඇති. . . . මෙසේ දශපුකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

141. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි: චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නොවූයෙක් ඇති.

ත්‍රිපුකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත,
 බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ
 දශපුකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

142. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි: චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : (රාගාදි) රණ සහිත වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිපුකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත,
 බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ දශ
 පුකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

ත්‍රිකුමාරයා යි.

143. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඈත, අකුශල වූයෙක් ඈත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඈති. . . මෙසේ දහම්ප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

144. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සහෙනුක වූයෙක් ඇත, අහෙනුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සුවච්ඡේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙන් ඇත, දුඃච්ඡේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙන් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙන් ඇත. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

145 එකවිධෙන සංඛාරකකතො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි හෙතු සම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතු විපයුත්තො.

නිවිධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවි විපාක න විපාකධම්මධම්මො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකතො.

146 එකවිධෙන සංඛාරකකතො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි හෙතු චෙව සහෙතුකො ච, අත්ථි සහෙතුකො චෙව න ච හෙතු.

නිවිධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි උපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකතො.

147 එකවිධෙන සංඛාරකකතො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තො ච, අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො චෙව න ච හෙතු.

නිවිධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකතො.

148 එකවිධෙන සංඛාරකකතො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

නිවිධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි සචිත්තකසම්චාරො, අත්ථි අචිත්තක විචාරම්භො, අත්ථි අචිත්තක අචිචාරො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකතො.

149 එකවිධෙන සංඛාරකකතො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

නිවිධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි පිතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො, -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකතො.

150. එකවිධෙන සංඛාරකකතො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤායො, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤායො.

නිවිධෙන සංඛාරකකතො : අත්ථි දසසනෙන පභානබ්බො, අත්ථි භාවනාය පභානබ්බො, අත්ථි නෙවි දසසනෙන න භාවනාය පභානබ්බො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකතො.

145. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

146. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු ද වූ සහෙතුක ද වූයෙක් ඇත, සහෙතුක ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : උපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනිය වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

147. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු ද වූ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයෙක් ඇත, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ නො ද හෙතු වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වූයෙක් ඇත, අසංක්ලිෂ්ට-අසංක්ලේශික වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

148. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සචිතර්කසචිතර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක චිතරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක-අචිතර වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

149. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකොත්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

150. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කිසි විඤ්ඤායෙකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතවාස වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාස වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතවාස වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

151. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි ආසවො, අත්ථි නො ආසවො.

තිවිධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංකාරකකිකො.

152. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි සාසවො. අත්ථි අනාසවො.

තිවිධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි ආවයගාමී, අත්ථි අපවයගාමී, අත්ථි නෙවාවයගාමී නාපවයගාමී -පෙ- එවං දසවිධෙන සංකාරකකිකො.

153. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසව විපයුත්තො.

තිවිධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි සෙකකො, අත්ථි අසෙකකො, අත්ථි නෙව සෙකකො නාසෙකකො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංකාරකකිකො.

154. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි ආසවො චෙව සාසවො ච, අත්ථි සාසවො චෙව නො ච ආසවො.

තිවිධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගනො, අත්ථි අප්පමාණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංකාරකකිකො.

155. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තො ච, අත්ථි ආසව විපයුත්තො චෙව නො ච ආසවො.

තිවිධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගනාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංකාරකකිකො.

156. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි ආසව විපයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසව විපයුත්තඅනාසවො.

තිවිධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි භීනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පඤ්ඤො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංකාරකකිකො.

157. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි සංයෝජනං, අත්ථි නො සංයෝජනං.

තිවිධෙන සංකාරකකිකො : අත්ථි මිච්ඡන්තනියනො, අත්ථි සම්මන්තනියනො, අත්ථි අනියනො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංකාරකකිකො.

158. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පය්‍යනො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අනි සංයෝජනියො අනි අසංයෝජනියො.

නිවිධෙන සංකාරකකිකො : අනි මඤ්ඤාරම්මණො, අනි මඤ්ඤභෙදාකො,
අනි මඤ්ඤාධිපති -පෙ- එවං දසවිධෙන සංකාරකකිකො.

159. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පය්‍යනො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අනි සංයෝජනසම්පය්‍යනො, අනි
සංයෝජනවිපය්‍යනො.

නිවිධෙන සංකාරකකිකො : අනි උප්පන්නො, අනි අනුප්පන්නො,
අනි උප්පාදි -පෙ- එවං දසවිධෙන සංකාරකකිකො.

160. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පය්‍යනො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අනි සංයෝජනඤ්ඤව සංයෝජනියො ච,
අනි සංයෝජනියො චෙව නො ච සංයෝජනං.

නිවිධෙන සංකාරකකිකො : අනි අතීතො, අනි අනාගතො, අනි
පච්චුප්පන්නො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංකාරකකිකො.

161. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පය්‍යනො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අනි සංයෝජනඤ්ඤව සංයෝජන-
සම්පය්‍යනො ච, අනි සංයෝජනසම්පය්‍යනො චෙව නො ච සංයෝජනං.

නිවිධෙන සංකාරකකිකො : අනි අතීතාරම්මණො, අනි අනාගතා-
රම්මණො, අනි පච්චුප්පන්නාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සංකාරකකිකො.

162. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පය්‍යනො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අනි සංයෝජනවිපය්‍යනසංයෝජනියො,
අනි සංයෝජනවිපය්‍යනඅසංයෝජනියො.

නිවිධෙන සංකාරකකිකො : අනි අජ්ඣන්තො, අනි ඛණ්ඩො, අනි
අජ්ඣන්තඛණ්ඩො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංකාරකකිකො.

163. එකවිධෙන සංකාරකකිකො : විත්තසම්පය්‍යනො.

දුට්ඨධෙන සංකාරකකිකො : අනි ගන්තො, අනි නො ගන්තො.

නිවිධෙන සංකාරකකිකො : අනි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අනි ඛණ්ඩා-
රම්මණො, අනි අජ්ඣන්තඛණ්ඩාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන
සංකාරකකිකො.

උගතොව ඛණ්ඩකං.

158. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංයොජනිය වූයෙක් ඇත, අසංයොජනිය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : මාර්ගාලම්භන වූයෙක් ඇත, මාර්ග
 හෙතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාර
 ස්කන්ධය වේ.

159. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජනයන් හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයෝජනයන් හා විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : උත්පත්ත වූයෙක් ඇත, අනුත්පත්ත වූයෙක් ඇත, උපද්‍යාසුලු වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

160. එක් ප්‍රකාරයකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජනීය ද වූයෙක් ඇත, සංයෝජනීය ද වූයේ ම නො ද සංයෝජන වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිපුකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යක්ෂපත්ත වූයෙක් ඇති. . . මෙසේ දශපුකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

161. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රයක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජන සම්ප්‍ර-
 යුක්ත ද වූයෙක් ඇත, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද සංයෝජන වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්කාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අනිතාලම්බන වූයෙක් ඇත, අනාගතා
 ලම්බන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන්
 සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

162. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේයි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : සංයෝජන විප්‍රයුක්ත වූ සංයෝජනීය ව්‍යයක් ඇත, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූ අසංයෝජනීය ව්‍යයක් ඇත.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත. අධ්‍යාත්ම-බාහිර වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දෙප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

163. එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : ග්‍රන්ථ වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථ නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිර
 ලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරලම්බන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන්
 සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

උපකොව්ඩ්ස්ක සි.

164. සත්තවිධෙන සංඛාරකකුණො : අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො, අත්ති කාමාවචරො, අත්ති රූපාවචරො, අත්ති අරූපාවචරො, අත්ති අපරියාපනො. එවං සත්තවිධෙන සංඛාරකකුණො.

165. අපරෙපි සත්තවිධෙන සංඛාරකකුණො : අත්ති සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ති දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ති අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ති විපාකො -පෙ- අත්ති අජ්ඣන්තාරමමණො, අත්ති ඛණ්ඩාරමමණො, අත්ති අජ්ඣන්තඛණ්ඩාරමමණො, අත්ති කාමාවචරො, අත්ති රූපාවචරො, අත්ති අරූපාවචරො, අත්ති අපරියාපනො. එවං සත්තවිධෙන සංඛාරකකුණො.

166. චතුර්විධෙන සංඛාරකකුණො : චක්ඛුසම්මසුපච්චයා සංඛාරකකුණො අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො. සොනසම්මසුපච්චයා -පෙ- ඝානසම්මසුපච්චයා -පෙ- ජීව්‍හාසම්මසුපච්චයා -පෙ- කායසම්මසුපච්චයා -පෙ- මනෝසම්මසුපච්චයා සංඛාරකකුණො අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො. චක්ඛුසම්මසුපච්චයා චේතනා -පෙ- මනෝසම්මසුපච්චයා චේතනා. එවං චතුර්විධෙන සංඛාරකකුණො.

167. අපරෙපි චතුර්විධෙන සංඛාරකකුණො : චක්ඛුසම්මසුපච්චයා සංඛාරකකුණො අත්ති සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො -පෙ- අත්ති අජ්ඣන්තාරමමණො, අත්ති ඛණ්ඩාරමමණො, අත්ති අජ්ඣන්ත ඛණ්ඩාරමමණො. සොනසම්මසුපච්චයා -පෙ- ඝානසම්මසුපච්චයා -පෙ- ජීව්‍හාසම්මසුපච්චයා -පෙ- කායසම්මසුපච්චයා -පෙ- මනෝසම්මසුපච්චයා සංඛාරකකුණො අත්ති සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො -පෙ- අත්ති අජ්ඣන්තාරමමණො, අත්ති ඛණ්ඩාරමමණො, අත්ති අජ්ඣන්ත ඛණ්ඩාරමමණො. චක්ඛුසම්මසුපච්චයා චේතනා, සොනසම්මසුපච්චයා චේතනා, ඝානසම්මසුපච්චයා චේතනා, ජීව්‍හාසම්මසුපච්චයා චේතනා, කායසම්මසුපච්චයා චේතනා, මනෝසම්මසුපච්චයා චේතනා. එවං චතුර්විධෙන සංඛාරකකුණො.

168. තිංසතිවිධෙන සංඛාරකකුණො : චක්ඛුසම්මසුපච්චයා සංඛාරකකුණො අත්ති කාමාවචරො, අත්ති රූපාවචරො, අත්ති අරූපාවචරො, අත්ති අපරියාපනො. සොනසම්මසුපච්චයා -පෙ- ඝානසම්මසුපච්චයා -පෙ- ජීව්‍හාසම්මසුපච්චයා -පෙ- කායසම්මසුපච්චයා -පෙ- මනෝසම්මසුපච්චයා සංඛාරකකුණො අත්ති කාමාවචරො, අත්ති රූපාවචරො, අත්ති අරූපාවචරො, අත්ති අපරියාපනො. චක්ඛුසම්මසුපච්චයා චේතනා -පෙ- මනෝසම්මසුපච්චයා චේතනා. එවං තිංසතිවිධෙන සංඛාරකකුණො.

169. බහුවිධෙන සංඛාරකකිකො: චක්ඛුසල්පස්සපච්චයං සංඛාරකකිකො අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනො. සොතසල්පස්සපච්චයං -පෙ- ඝානසල්පස්සපච්චයං -පෙ- ජීව්හාසල්පස්සපච්චයං -පෙ- කායසල්පස්සපච්චයං -පෙ- මනෝසල්පස්සපච්චයං සංඛාරකකිකො අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනො. චක්ඛුසල්පස්සඡා වෙනනා, සොතසල්පස්සඡා වෙනනා, ඝානසල්පස්සඡා වෙනනා, ජීව්හාසල්පස්සඡා වෙනනා, කායසල්පස්සඡා වෙනනා, මනෝසල්පස්සඡා වෙනනා. එවං බහුවිධෙන සංඛාරකකිකො.

170. අපරෙපි බහුවිධෙන සංඛාරකකිකො: චක්ඛුසල්පස්සපච්චයං සංඛාරකකිකො අනි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අනි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අනි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො -පෙ- අනි අජ්ඣිත්තාරම්මණො, අනි බහිඤ්ඤාරම්මණො, අනි අජ්ඣිත්ත බහිඤ්ඤාරම්මණො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනො. සොතසල්පස්සපච්චයං -පෙ- ඝානසල්පස්සපච්චයං -පෙ- ජීව්හාසල්පස්සපච්චයං -පෙ- කායසල්පස්සපච්චයං -පෙ- මනෝසල්පස්සපච්චයං සංඛාරකකිකො අනි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො -පෙ- අනි අජ්ඣිත්තාරම්මණො, අනි බහිඤ්ඤාරම්මණො, අනි අජ්ඣිත්තබහිඤ්ඤාරම්මණො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනො. චක්ඛුසල්පස්සඡා වෙනනා, සොතසල්පස්සඡා වෙනනා, ඝානසල්පස්සඡා වෙනනා, ජීව්හාසල්පස්සඡා වෙනනා, කායසල්පස්සඡා වෙනනා, මනෝසල්පස්සඡා වෙනනා. එවං බහුවිධෙන සංඛාරකකිකො.

අයං වුවච්ඡි සංඛාරකකිකො.

171. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණකකිකො:

එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො එස්ස සම්පයුතො.

දුවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි සහෙතුකො, අනි අහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො.

චතුර්විධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනො.

පඤ්චවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අනි සුඛිත්‍යසම්පයුතො, අනි දුක්ඛිත්‍යසම්පයුතො, අනි සොමනස්සිත්‍යසම්පයුතො, අනි දොමනස්සිත්‍යසම්පයුතො, අනි උපෙක්ඛිත්‍යසම්පයුතො. එවං පඤ්චවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

ඡබ්බිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජීව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනෝවිඤ්ඤාණං. එවං ඡබ්බිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

169. බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හසම්ඵස්සයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. වක්ඛුසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, සාතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, ජිව්හසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා ය, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වෙතනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

170. අත්‍ය වූ ද බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . සාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජිව්හසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරස්කන්ධය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත. වක්ඛුසම්ඵස්සජ වෙතනා ය, සොතසම්ඵස්සජ වෙතනා ය, සාතසම්ඵස්සජ වෙතනා ය, ජිව්හසම්ඵස්සජ වෙතනා ය, කායසම්ඵස්සජ වෙතනා ය, මනෝසම්ඵස්සජ වෙතනා යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ.

මේ සංස්කාරස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

171. එහි විභ්‍යාස්කන්ධය කවරේ යත් :

එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුෂ්ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත. රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : සුඛිත්ථිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛිත්ථිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සිත්ථිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සිත්ථිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛිත්ථිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇති. මෙසේ පඤ්චප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

ෂට්ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : වක්ඛුර්විභ්‍යා ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යා ය, ස්‍රාණ විභ්‍යා ය, ජිහ්වා විභ්‍යා ය, කායවිභ්‍යා ය, මනෝවිභ්‍යා යි. මෙසේ ෂට්ප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුචිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජීවහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනෝධාතු, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

අර්ථවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුචිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජීවහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු. එවං අර්ථවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

නවවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුචිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජීවහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනෝධාතු, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො. එවං නවවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුචිඤ්ඤාණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අබ්‍යාකතං. එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

172. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසම්පයුතො.

ද්විධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තීවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ථි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ථි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො.

අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මො.

අත්ථි උපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනුපාදනියො, අත්ථි අනුපාදිනනඅනුපාදනියො.

අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො.

අත්ථි සචිතකකචිචාරො, අත්ථි අචිතකකචිචාරමනො, අත්ථි අචිතකකඅචිචාරො.

අත්ථි පිතීසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ථි දස්සනෙන පභානබ්බො, අත්ථි භාවනාය පභානබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බො.

අත්ථි දස්සනෙන පභානබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පභානබ්බ-හෙතුකො, අත්ථි නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකො.

අත්ථි අචයගාමී, අත්ථි අපචයගාමී, අත්ථි නෙචාචයගාමී නාපචයගාමී

අත්ථි සෙකෙහි, අත්ථි අසෙකෙහි, අත්ථි නෙවසෙකකිනාසෙකෙහි¹.

1. නෙවසෙකකිනාසෙකෙහි - සිරිමු.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විභ්‍යා ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යා ය, ස්‍රාණවිභ්‍යා ය, පිත්ථාවිභ්‍යා ය, කායවිභ්‍යාය, මනොධාතු ය, මනොවිභ්‍යාධාතු යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විභ්‍යා ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යා ය, ස්‍රාණවිභ්‍යා ය, පිත්ථාවිභ්‍යා ය, කායවිභ්‍යාය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇති, මනොධාතු ය, මනොවිභ්‍යාධාතු යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විභ්‍යා ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යා ය, ස්‍රාණවිභ්‍යා ය, පිත්ථාවිභ්‍යා ය, කායවිභ්‍යාය, මනොධාතු ය, මනොවිභ්‍යාධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : වක්ෂුර්විභ්‍යා ය . . . කායවිභ්‍යාය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවිභ්‍යාධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

172. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

චිපාක වූයෙක් ඇත, විපාකධර්මස්වභාව වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකධර්මස්වභාව නො වූයෙක් ඇති.

උපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න-අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සංක්ඛිණ්ණික වූයෙක් ඇත, අසංක්ඛිණ්ණික වූ සංක්ඛිණ්ණික වූයෙක් ඇත, අසංක්ඛිණ්ණික-අසංක්ඛිණ්ණික වූයෙක් ඇති.

සචිත්තසචිචාර වූයෙක් ඇත, අචිත්තසචිචාරමාත්‍ර වූයෙක් ඇත, අචිත්තක-අචිචාර වූයෙක් ඇති.

ප්‍රීතිසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇතියෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇතියෙක් ඇත, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

ආවයගාමී වූයෙක් ඇත, අපවයගාමී වූයෙක් ඇත, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී වූයෙක් ඇති.

ශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, අශෛක්ෂ වූයෙක් ඇත, නො මැ ශෛක්ෂ වූ අශෛක්ෂ නො වූයෙක් ඇති.

අත්ති පරිත්තො, අත්ති මහග්ගතො, අත්ති අප්පමාණො.

අත්ති පරිත්තාරමමණො, අත්ති මහග්ගතාරමමණො, අත්ති අප්පමාණාරමමණො.

අත්ති තිනො, අත්ති මජ්ඣමො, අත්ති පණ්ණිනො.

අත්ති මිච්ඡන්තනියතො, අත්ති සම්මන්තනියතො, අත්ති අනියතො.

අත්ති මග්ගාරමමණො, අත්ති මග්ගභෙදාකො, අත්ති මග්ගාධිපති.

අත්ති උප්පන්නො, අත්ති අනුප්පන්නො, අත්ති උප්පාදි.

අත්ති අතිතො, අත්ති අනාගතො, අත්ති පච්චුප්පන්නො.

අත්ති අතිතාරමමණො, අත්ති අනාගතාරමමණො, අත්ති පච්චුප්පන්නාරමමණො.

අත්ති අජ්ඣන්තො, අත්ති බහිද්ධො අත්ති අජ්ඣන්තබහිද්ධො

අත්ති අජ්ඣන්තාරමමණො, අත්ති බහිද්ධාරමමණො, අත්ති අජ්ඣන්තබහිද්ධාරමමණො-පෙ-ඵලං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

173 එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එකසම්පය්‍යන්නො.

ද්විධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති භෙදාසම්පය්‍යන්නො, අත්ති භෙදා-විපය්‍යන්නො.

අත්ති න භෙදාසම්පය්‍යන්නො, අත්ති න භෙදා අභෙදාකො.

අත්ති ලොකියො, අත්ති ලොකුත්තරො.

අත්ති කෙනචි විඤ්ඤායො, අත්ති කෙනචි න විඤ්ඤායො.

අත්ති සාසවො, අත්ති අනාසවො.

අත්ති ආසවසම්පය්‍යන්නො, අත්ති ආසවවිපය්‍යන්නො.

අත්ති ආසවවිපය්‍යන්නාසාසවො, අත්ති ආසවවිපය්‍යන්නාඅනාසවො.

අත්ති සංයොජනියො, අත්ති අසංයොජනියො.

අත්ති සංයොජනසම්පය්‍යන්නො, අත්ති සංයොජනවිපය්‍යන්නො.

අත්ති සංයොජනවිපය්‍යන්නාසංයොජනියො, අත්ති සංයොජනවිපය්‍යන්නාඅසංයොජනියො.

අත්ති ගන්තරියො, අත්ති අගන්තරියො.

අත්ති ගන්තසම්පය්‍යන්නො, අත්ති ගන්තවිපය්‍යන්නො.

අත්ති ගන්තවිපය්‍යන්නාගන්තරියො, අත්ති ගන්තවිපය්‍යන්නාඅගන්තරියො.

අත්ති ඔඝනියො අත්ති අනොඝනියො.

අත්ති ඔඝසම්පය්‍යන්නො, අත්ති ඔඝවිපය්‍යන්නො.

අත්ති ඔඝවිපය්‍යන්නාඔඝනියො, අත්ති ඔඝවිපය්‍යන්නාඅනොඝනියො.

අත්ති යොගනියො, අත්ති අයොගනියො.

පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්ගත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති.

පරිත්තාලම්භන වූයෙක් ඇත, මහද්ගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණාලම්භන වූයෙක් ඇති.

භීත වූයෙක් ඇත, මධ්‍යම වූයෙක් ඇත, ප්‍රණීත වූයෙක් ඇති.

මිත්ථ්‍යාත්වනීයත වූයෙක් ඇත, සම්‍යක්ත්වනීයත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

මාර්ගාලම්භන වූයෙක් ඇත, මාර්ගහේතුක වූයෙක් ඇත, මාර්ගාධිපති වූයෙක් ඇති.

උත්පන්න වූයෙක් ඇත, අනුත්පන්න වූයෙක් ඇත, උපද්‍රව්‍යාල වූයෙක් ඇති.

අතීත වූයෙක් ඇත, අනාගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්න වූයෙක් ඇති.

අතීතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිර වූයෙක් ඇති.

අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්ම-බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යාස්කන්ධය වේ.

173. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යාස්කන්ධය වෙයි : හේතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හේතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

හේතු නො වූ සහේතුක වූයෙක් ඇත, හේතු නො වූ අහේතුක වූයෙක් ඇති.

ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකෝත්තර වූයෙක් ඇති.

කිසි විභ්‍යාසයකින් දතයුත්තෙක් ඇත, කිසි විභ්‍යාසයකින් නො දතයුත්තෙක් ඇති.

සාමුප වූයෙක් ඇත, අනාමුප වූයෙක් ඇති.

ආමුපසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ආමුපවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ආමුපවිප්‍රයුක්ත වූ සාමුප වූයෙක් ඇත, ආමුපවිප්‍රයුක්ත වූ අනාමුප වූයෙක් ඇති.

සංයොජනීය වූයෙක් ඇත, අසංයොජනීය වූයෙක් ඇති.

සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

සංයොජනවිප්‍රයුක්ත වූ සංයොජනීයයෙක් ඇත, සංයොජන විප්‍රයුක්ත වූ අසංයොජනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූ ග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇත, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත වූ අග්‍රන්ථනීය වූයෙක් ඇති.

මසනීය වූයෙක් ඇත, අනොසනීය වූයෙක් ඇති.

මසසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, මසවිප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

මසවිප්‍රයුක්ත වූ මසනීය වූයෙක් ඇත, මසවිප්‍රයුක්ත වූ අනොසනීය වූයෙක් ඇති.

යොගනීය වූයෙක් ඇත, අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

අත්ති යොගසම්පයුතෙනා, අත්ති යොගවිපයයුතෙනා.

අත්ති යොගවිපයයුතනගනනියො, අත්ති යොගවිපයයුතනඅයො-
ගනනියො.

අත්ති නිවරණියො, අත්ති අනිවරණියො.

අත්ති නිවරණසම්පයුතෙනා, අත්ති නිවරණවිපයයුතෙනා.

අත්ති නිවරණවිපයයුතනනිවරණියො, අත්ති නිවරණවිපයයුතන-
අනිවරණියො.

අත්ති පරමට්ඨො, අත්ති අපරමට්ඨො.

අත්ති පරමාසම්පයුතෙනා, අත්ති පරමාසවිපයයුතෙනා.

අත්ති පරමාසවිපයයුතනපරමට්ඨො, අත්ති පරමාසවිපයයුතන-
අපරමට්ඨො.

අත්ති උපාදිකෙනා, අත්ති අනුපාදිකෙනා.

අත්ති උපාදුනියො, අත්ති අනුපාදුනියො.

අත්ති උපාදුනසම්පයුතෙනා, අත්ති උපාදුනවිපයයුතෙනා.

අත්ති උපාදුනවිපයයුතනඋපාදුනියො, අත්ති උපාදුනවිපයයුතන-
අනුපාදුනියො.

අත්ති සංකිලෙසිකො, අත්ති අසංකිලෙසිකො.

අත්ති සංකිලිට්ඨො, අත්ති අසංකිලිට්ඨො.

අත්ති කිලෙස සම්පයුතෙනා, අත්ති කිලෙස විපයයුතෙනා,

අත්ති කිලෙසවිපයයුතනසංකිලෙසිකො, අත්ති කිලෙසවිපයයුතන-
අසංකිලෙසිකො.

අත්ති දස්සනෙන පභානබ්බො, අත්ති න දස්සනෙන පභානබ්බො.

අත්ති භාවනාය පභානබ්බො, අත්ති න භාවනාය පභානබ්බො.

අත්ති දස්සනෙන පභානබ්බ භෙදාකො, අත්ති න දස්සනෙන පභානබ්බ
භෙදාකො.

අත්ති භාවනාය පභානබ්බභෙදාකො, අත්ති න භාවනාය පභානබ්බ
භෙදාකො.

අත්ති සවිතකෙකා, අත්ති අවිතකෙකා.

අත්ති සවිචාරො, අත්ති අවිචාරො.

අත්ති සප්පිතිකො, අත්ති අප්පිතිකො.

අත්ති පිතිසහගතො, අත්ති න පිතිසහගතො.

අත්ති සුඛසහගතො, අත්ති න සුඛසහගතො.

අත්ති උපෙක්ඛාසහගතො, අත්ති න උපෙක්ඛාසහගතො.

අත්ති කාමාවචරො, අත්ති න කාමාවචරො.

අත්ති රූපාවචරො, අත්ති න රූපාවචරො.

යොගසම්ප්‍රසන්න වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රසන්න වූයෙක් ඇති.

යොගවිප්‍රසන්න වූ යොගනීය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රසන්න වූ අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

නිවරණය වූයෙක් ඇත, අනිවරණය වූයෙක් ඇති.

නිවරණසම්ප්‍රසන්න වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රසන්න වූයෙක් ඇති.

නිවරණවිප්‍රසන්න වූ නිවරණය වූයෙක් ඇත, නිවරණවිප්‍රසන්න වූ අනිවරණය වූයෙක් ඇති.

පරාමාණ්ඩ වූයෙක් ඇත, අපරාමාණ්ඩ වූයෙක් ඇති.

පරාමණ්ඩසම්ප්‍රසන්නයෙක් ඇත, පරාමණ්ඩවිප්‍රසන්නයෙක් ඇති.

පරාමණ්ඩවිප්‍රසන්න වූ පරාමාණ්ඩ වූයෙක් ඇත, පරාමණ්ඩවිප්‍රසන්න වූ අපරාමාණ්ඩ වූයෙක් ඇති.

උපාදින්න වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනීය වූයෙක් ඇත, අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

උපාදනසම්ප්‍රසන්න වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රසන්න වූයෙක් ඇති.

උපාදනවිප්‍රසන්න වූ උපාදනීය වූයෙක් ඇත, උපාදනවිප්‍රසන්න වූ අනුපාදනීය වූයෙක් ඇති.

සාංක්ෂලික වූයෙක් ඇත, අසාංක්ෂලික වූයෙක් ඇති.

සංක්ෂිප්ත වූයෙක් ඇත, අසංක්ෂිප්ත වූයෙක් ඇති.

ක්ෂලයෙන් හා සම්ප්‍රසන්න වූයෙක් ඇත, ක්ෂලයෙන් හා විප්‍රසන්න වූයෙක් ඇති.

ක්ෂලවිප්‍රසන්න වූ සාංක්ෂලික වූයෙක් ඇත, ක්ෂලවිප්‍රසන්න වූ අසාංක්ෂලික වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූයෙක් ඇත, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයෙක් ඇති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇත, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූ හෙතු ඇතියෙක් ඇති.

සචිතර්ක වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සචිතර්ක වූයෙක් ඇත, අචිතර්ක වූයෙක් ඇති.

සමිතික වූයෙක් ඇත, අසමිතික වූයෙක් ඇති.

ප්‍රිතිසහගත වූයෙක් ඇත, ප්‍රිතිසහගත නො වූයෙක් ඇති.

සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, සුඛසහගත නො වූයෙක් ඇති.

උපෙක්ෂාසහගත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාසහගත නො වූයෙක් ඇති.

කාමාවචර වූයෙක් ඇත, කාමාවචර නො වූයෙක් ඇති.

රූපාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර නො වූයෙක් ඇති.

අපි පරිඨාපනො, අපි අපරිඨාපනො.

අපි නිග්ගානිකො, අපි අනිග්ගානිකො.

අපි නිග්ගො, අපි අනිග්ගො.

අපි සඋත්තරො, අපි අනුත්තරො.

අපි සරණො, අපි අරණො.

තිව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්බාසකතො - පෙ - එවං දසව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

174. එකව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

ද්විධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපි සරණො, අපි අරණො.

තිව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අපි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අපි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො.

අපි විපාකො-පෙ-අපි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අපි ඛනිඤ්ඤාරම්මණො, අපි අජ්ඣන්තඛනිඤ්ඤාරම්මණො-පෙ-එවං දසව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

දුක්ඛමුලකං

175. එකව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො:

ද්විධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපි සහෙතුකො, අපි අහෙතුකො.

තිව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්බාසකතො-පෙ-එවං දසව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

176. එකව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

ද්විධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපි හෙතුසම්පයුතො, අපි හෙතු විපයුතො-පෙ-අපි සරණො, අපි අරණො.

තිව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපි කුසලො, අපි අකුසලො, අපි අබ්බාසකතො-පෙ-එවං දසව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

177. එකව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

ද්විධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපි සහෙතුකො, අපි අහෙතුකො.

තිව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අපි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අපි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අපි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො.

අපි විපාකො-පෙ-අජ්ඣන්තාරම්මණො, අපි ඛනිඤ්ඤාරම්මණො, අපි අජ්ඣන්තඛනිඤ්ඤාරම්මණො -පෙ- එවං දසව්ධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

පයථාපන්න වූයෙක් ඇත, අපයථාපන්න වූයෙක් ඇති.

නෛයථාණික වූයෙක් ඇත, අනෛයථාණික වූයෙක් ඇති.

නියත වූයෙක් ඇත, අනියත වූයෙක් ඇති.

සඋත්තර වූයෙක් ඇත, අනුත්තර වූයෙක් ඇති.

සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

තුන් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි. කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

174. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි, සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි, සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

විපාක වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

ද්විකමුලක යි.

175. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

176. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි, ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු විප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

177. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

විපාක වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

178. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති හෙතුසම්පයුතො: අත්ති හෙතු විපයයුතො. -පෙ- අත්ති සරණො, අත්ති අරණො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ති ඛණ්ඩාරම්මණො, අත්ති අජ්ඣන්තාඛණ්ඩාරම්මණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

නිකමුලකං.

179. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති සහෙතුකො, අත්ති අහෙතුකො,

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති කුසලො, අත්ති අකුසලො, අත්ති අබ්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

180. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති හෙතුසම්පයුතො, අත්ති හෙතු විපයයුතො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ති දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතො, අත්ති අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතො. -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

181. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො, එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති න හෙතුසහෙතුකො, අත්ති න හෙතුඅහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති විපාකො, අත්ති විපාකධම්මං, අත්ති නෙච්චිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

182. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති ලොකියො, අත්ති ලොකුත්තරො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති උපාදිනනුපාදනියො, අත්ති අනුපාදිනනුපාදනියො, අත්ති අනුපාදිතනුපාදනියො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

183. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති කෙනචි විඤ්ඤායො, අත්ති කෙනචි න විඤ්ඤායො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ති අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ති අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො. -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

178. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . සරණ වූයෙක් ඇත, අරණ වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාත්මය වේ.

ත්‍රිකමුලක යි.

179. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාත්මය වේ.

180. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, හෙතු ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාත්මය වේ.

181. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : ස්පර්ශය සා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ඇත, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාව ධර්මවූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාත්මය වේ.

182. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : ලොකික වූයෙක් ඇත, ලොකොක්තර වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : උපාදින්නොපාදතිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නොපාදතිය වූයෙක් ඇත, අනුපාදින්නඅනුපාදතිය වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාත්මය වේ.

183. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : කිසි විඤ්ඤාත්මයකින් දත යුත්තෙක් ඇත, කිසි විඤ්ඤාත්මයකින් නො දත යුත්තෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාත්මය වෙයි : සංක්ෂිප්තසංක්ෂේපක වූයෙක් ඇත, අසංක්ෂිප්තසංක්ෂේපක වූයෙක් ඇත, අසංක්ෂිප්තඅසංක්ෂේපක වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාත්මය වේ.

184. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි සාසවො, අනි අනාසවො.

නිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි සවිතකකසවිවාදො, අනි අවිතකක විවාදමනො: අනි අවිතකක අවිවාදො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

185. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො, එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකතො, අනි ආසවවිප්පයුතො, අනි අසවවිප්පයුතො,

නිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි පිතිසහගතො, අනි සුඛසහගතො, අනි උපෙකතාසහගතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

186. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො, එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි ආසවවිප්පයුතනසාසවො, අනි අසවවිප්පයුතනඅනාසවො.

නිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි දස්සනෙන පභාතබ්බො, අනි භාවනාය පභාතබ්බො, අනි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

187. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි සංයෝජනියො, අනි අසංයෝජනියො.

නිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො, අනි දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අනි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අනි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

188. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි සංයෝජනවිප්පයුතො, අනි සංයෝජනවිප්පයුතො.

නිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි ආවයගාමි, අනි අපවයගාමි, අනි නෙවාවයගාමි නාපවයගාමි -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

189. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: එසංසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි සංයෝජනවිප්පයුතනසංයෝජනියො, අනි සංයෝජනවිප්පයුතනඅසංයෝජනියො.

නිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි සෙකෙති, අනි අසෙකෙති, අනි නෙව සෙකතිනාසෙකෙති -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

190. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: එසංසම්පයුතො,

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි ගන්තියො, අනි අගන්තියො.

නිවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො: අනි පරිනො, අනි මහගනො, අනි අප්පමාණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකතො.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වෙයි : පරිත්ත වූයෙක් ඇත, මහද්වත වූයෙක් ඇත, අප්‍රමාණ වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙකින් විඤ්ඤාස්කන්ධය වේ.

191. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති ගන්තසමපයුතෙනා, අත්ති ගන්තවිපපයුතෙනා.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති පටිත්තාරමමණො, අත්ති මහග්ගනාරමමණො, අත්ති අපපමාණාරමමණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

192. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්තිගන්තවිපපයුතතගන්තියො, අත්ති ගන්තවිපපයුතතඅගන්තියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති තිනො, අත්ති මජ්ඣිමො, අත්ති පඤ්ඤිතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

192. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති ඕසනියො, අත්ති අනොසනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති මිච්ඡන්තනියතො, අත්ති සමමන්තනියතො, අත්ති අනියතො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

194. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති ඕසසමපයුතෙනා, අත්ති ඕසවිපපයුතෙනා.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති මග්ගාරමමණො, අත්ති මග්ගභෙදුකො, අත්ති මග්ගාධිපති -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

195. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති ඕසවිපපයුතතඕසනියො, අත්ති ඕසවිපපයුතත අනොසනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති උප්පන්නො, අත්ති අනුප්පන්නො, අත්ති උප්පාදි -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

196. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති යොගනියො, අත්ති අයොගනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති අතීතො, අත්ති අනාගතො, අත්ති පච්චුප්පන්නො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

197. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එසසසමපයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති යොගසමපයුතෙනා, අත්ති යොගවිපපයුතෙනා.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ති අතීතාරමමණො, අත්ති අනාගතාරමමණො, අත්ති පච්චුප්පන්නාරමමණො -පෙ- එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභූතස්කන්ධය වෙයි : අතීතාලම්භන වූයෙක් ඇත, අනාගතාලම්භන වූයෙක් ඇත, ප්‍රඥාපත්තනාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභූතස්කන්ධය වේ.

198. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ථි යොගවිපසයුතතයොගනීයො, අත්ථි යොගවිපසයුතතඅයොගනීයො.

තිට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ථි අජ්ඣතො, අත්ථි බහිඤ්ඤා, අත්ථි අජ්ඣතතබහිඤ්ඤා —පෙ— එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

199. එකවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: එස්සසම්පයුතො.

දුට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ථි නිවරණීයො, අත්ථි අනිවරණීයො.

තිට්ඨධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ථි අජ්ඣතතාරමමණො, අත්ථි බහිඤ්ඤාරමමණො, අත්ථි අජ්ඣතත බහිඤ්ඤාරමමණො —පෙ— එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

උපායො ච බිඛිකං.

200. සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපනො. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

201. අපරොපි සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො —පෙ— අත්ථි අජ්ඣතතාරමමණො, අත්ථි බහිඤ්ඤාරමමණො, අත්ථි අජ්ඣතතබහිඤ්ඤාරමමණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපනො. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

202. චතුර්විසතිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුසම්පයුතවිධො විඤ්ඤාණකකිකො: අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, සොතසම්පයුතවිධො —පෙ— ඝානසම්පයුතවිධො —පෙ— ජීව්හාසම්පයුතවිධො —පෙ— කායසම්පයුතවිධො —පෙ— මනොසම්පයුතවිධො විඤ්ඤාණකකිකො. අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො. චක්ඛුචිඤ්ඤාණං, සොතචිඤ්ඤාණං, ඝානචිඤ්ඤාණං, ජීව්හාචිඤ්ඤාණං, කායචිඤ්ඤාණං, මනොචිඤ්ඤාණං. එවං චතුර්විසතිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

203. අපරොපි චතුර්විසතිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුසම්පයුතවිධො විඤ්ඤාණකකිකො. අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුතො, අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නොවි විපාක න විපාකධම්මධම්මො —පෙ— අත්ථි අජ්ඣතතාරමමණො, අත්ථි බහිඤ්ඤාරමමණො, අත්ථි අජ්ඣතතබහිඤ්ඤාරමමණො, සොතසම්පයුතවිධො —පෙ— ඝානසම්පයුතවිධො —පෙ— ජීව්හාසම්පයුතවිධො —පෙ— කායසම්පයුතවිධො —පෙ— මනොසම්පයුතවිධො විඤ්ඤාණකකිකො. අත්ථි අජ්ඣතතාරමමණො, අත්ථි බහිඤ්ඤාරමමණො, අත්ථි අජ්ඣතතබහිඤ්ඤාරමමණො, චක්ඛුචිඤ්ඤාණං, සොතචිඤ්ඤාණං, ඝානචිඤ්ඤාණං, ජීව්හාචිඤ්ඤාණං, කායචිඤ්ඤාණං, මනොචිඤ්ඤාණං. එවං චතුර්විසතිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

198. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේයි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභනස්කන්ධය වෙයි : යොගවිප්‍රයුක්ත යොගනීය වූයෙක් ඇත, යොගවිප්‍රයුක්ත අයොගනීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභනස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්ම වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිර වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභනස්කන්ධය වේ.

199. එක් ප්‍රකාරයෙකින් විභනස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් විභනස්කන්ධය වෙයි : නිවරණීය වූයෙක් ඇත, අනිවරණීය වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් විභනස්කන්ධය වෙයි : අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් විභනස්කන්ධය වේ.

උභතොවධිසංක සි.

200. ස්ප්‍රකාරයෙකින් විභනස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ ස්ප්‍රකාරයෙන් විභනස්කන්ධය වේ.

201. අන්‍යත් ස්ප්‍රකාරයෙකින් විභනස්කන්ධය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇති. මෙසේ ස්ප්‍රකාරයෙන් විභනස්කන්ධය වේ.

202. චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් විභනස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභනස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝාතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිහාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභනස්කන්ධය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. චක්ඛුර්විභන ය, ශ්‍රොත්‍ර විභන ය, ස්පර්ශවිභන ය, ජිහ්වා විභන ය, කාය විභන ය, මනෝවිභන යි. මෙසේ චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙන් විභනස්කන්ධය වේ.

203. අන්‍යත් චතුර්විංශත්ප්‍රකාරයෙකින් විභනස්කන්ධය වෙයි : චක්ඛුසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභනස්කන්ධය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, විපාක වූයෙක් ඇත, විපාකස්වභාවධර්ම වූයෙක් ඇත, නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, සොතසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභනස්කන්ධය . . . ඝාතසම්ඵස්ස ප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිහාසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝ සම්ඵස්සප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභනස්කන්ධය අධ්‍යාත්මාලම්භන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන වූයෙක් ඇති. චක්ඛුර්විභන ය, ශ්‍රොත්‍රවිභන ය, ස්පර්ශවිභන ය, ජිහ්වා විභන ය, කාය විභන ය, මනෝවිභන යි. මෙසේ චතුර්විංශත් ප්‍රකාරයෙන් විභනස්කන්ධය වේ.

204. තිංසතිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුසල්පස්සපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනෙනා, සොනසල්පස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසල්පස්සපච්චයා -පෙ- ජිවහාසල්පස්සපච්චයා -පෙ- කායසල්පස්සපච්චයා -පෙ- මනෝසල්පස්සපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනෙනා, චක්ඛු-විඤ්ඤාණං, සොනවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිවහාවිඤ්ඤාණං, කාය-විඤ්ඤාණං, මනෝවිඤ්ඤාණං. එවං තිංසතිවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

205. බහුවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුසල්පස්සපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනෙනා, සොනසල්පස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසල්පස්සපච්චයා -පෙ- ජිවහාසල්පස්සපච්චයා -පෙ- කායසල්පස්සපච්චයා -පෙ- මනෝසල්පස්සපස්සයා විඤ්ඤාණකකිකො අනි කුසලො, අනි අකුසලො, අනි අබ්‍යාකතො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනෙනා, චක්ඛු-විඤ්ඤාණං -පෙ- මනෝවිඤ්ඤාණං. එවං බහුවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො.

206. අපරොපි බහුවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො: චක්ඛුසල්පස්සපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො අනි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො -පෙ- අනි අජ්ඣිත්තාරම්මණො, අනි බ්‍රහ්මාරම්මණො, අනි අජ්ඣිත්තබ්‍රහ්මාරම්මණො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනෙනා, සොනසල්පස්සපච්චයා -පෙ- ඝානසල්පස්සපච්චයා -පෙ- ජිවහාසල්පස්සපච්චයා -පෙ- කායසල්පස්සපච්චයා -පෙ- මනෝසල්පස්සපච්චයා විඤ්ඤාණකකිකො අනි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතො, -පෙ- අනි අජ්ඣිත්තාරම්මණො, අනි බ්‍රහ්මාරම්මණො, අනි අජ්ඣිත්තබ්‍රහ්මාරම්මණො, අනි කාමාවචරො, අනි රූපාවචරො, අනි අරූපාවචරො, අනි අපරියාපනෙනා චක්ඛු-විඤ්ඤාණං, සොනවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජිවහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනෝවිඤ්ඤාණං. එවං බහුවිධෙන විඤ්ඤාණකකිකො. අයං වුච්චති විඤ්ඤාණකකිකො.

අභිබ්බහාජනියං.

207. පඤ්චකකිකො: රූපකකිකො, වේදනාකකිකො, සංඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො, විඤ්ඤාණකකිකො.

208. පඤ්චන්තං බ්‍රහ්මන්තං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා:

209. රූපකකිකො අබ්‍යාකතො. චන්තාරො බ්‍රහ්ම සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා.

දො බ්‍රහ්මන්ත චන්තබ්බා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාතිපි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාතිපි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාතිපි. තයො බ්‍රහ්ම සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා.

204. ත්‍රිංශත්ප්‍රකාරයෙකින් විභ්‍යන්තකත්වය වෙයි : චක්ඛුසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍යන්තකත්වය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, සොනසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝාතසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිහාසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍යන්තකත්වය කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, චක්ඡුර්විභ්‍යන්ත ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යන්ත ය, ස්‍රාණවිභ්‍යන්ත ය, ජීව්වාච්භ්‍යන්ත ය, කායවිභ්‍යන්ත ය, මනෝවිභ්‍යන්ත යි. මෙසේ ත්‍රිංශත්ප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යන්තකත්වය වේ.

205. බහුප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යන්තකත්වය වෙයි : චක්ඛුසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍යන්තකත්වය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, සොනසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝාතසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිහාසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍යන්තකත්වය කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, චක්ඡුර්විභ්‍යන්ත යැ . . . මනෝවිභ්‍යන්ත යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යන්තකත්වය වේ.

206. අන්‍යද්බහුප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යන්තකත්වය වෙයි : චක්ඛුසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍යන්තකත්වය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, සොනසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . ඝාතසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . ජීවිහාසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . කායසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් . . . මනෝසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූ විභ්‍යන්තකත්වය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, . . . අධ්‍යාත්මාලම්බන වූයෙක් ඇත, බාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන වූයෙක් ඇත, කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපරියාපන්න වූයෙක් ඇත, චක්ඡුර්විභ්‍යන්ත ය, ශ්‍රොත්‍රවිභ්‍යන්ත ය, ස්‍රාණවිභ්‍යන්ත ය, ජීවිහාසම්ප්ප්ප්‍රත්‍යයෙන් වූයෙක් ඇත, කායවිභ්‍යන්ත ය, මනෝවිභ්‍යන්ත යි. මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් විභ්‍යන්තකත්වය වේ. මේ විභ්‍යන්තකත්වය කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාෂණය යි.

207. ස්කන්ධයෝ පස්දෙනෙකි : රූපස්කන්ධ යැ, වේදනාස්කන්ධ යැ, සංඤ්ඤාස්කන්ධ යැ, සංස්කාරස්කන්ධ යැ, විභ්‍යන්තකත්වය යි.

208. පඤ්චස්කන්ධයන් අතුරෙහි කෙනෙක් කුශලයෝ ද, කෙනෙක් අකුශලයෝ ද, කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද, . . . කෙනෙක් සරණයෝ ද, කෙනෙක් අරණයෝ ද යත් :

209. රූපස්කන්ධය අව්‍යාකෘත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ කුසල් විය හෙති, අකුසල් විය හෙති, අව්‍යාකෘත විය හෙති.

ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද නො කිය යුත්තාහ. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ විය හෙති, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ විය හෙති, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ විය හෙති.

රූපකකුඤ්ඤා නෙවිච්ඡාදානවිපාකධම්මධම්මො, චන්තාරෙ ඛණ්ඩා සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මො, සියා නෙවිච්ඡාදානවිපාකධම්මධම්මො.

රූපකකුඤ්ඤා සියා උපාදිනනුපාදනියො, සියා අනුපාදිනනුපාදනියො. චන්තාරෙ ඛණ්ඩා සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනනුපාදනියා.

රූපකකුඤ්ඤා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො. චන්තාරෙ ඛණ්ඩා සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ-අසංකිලෙසිකා.

රූපකකුඤ්ඤා අවිනක්කඅවිචාරෙ, තයො ඛණ්ඩා සියා සවිනක්ක-සවිචාර, සියා අවිනක්කවිචාරමනනා, සියා අවිනක්කඅවිචාර. සඤ්ඤා-රකුඤ්ඤා සියා සවිනක්කසවිචාරෙ, සියා අවිනක්කවිචාරමනනා, සියා අවිනක්කඅවිචාරෙ, සියා නවනතබ්බො සවිනක්කසවිචාරෙතිපි, අවිනක්කවිචාරමනනාතිපි, අවිනක්කඅවිචාරෙතිපි.

රූපකකුඤ්ඤා න චන්තබ්බො පිතිසහගතොතිපි, සුඛසහගතොතිපි, උපෙක්ඛාසහගතොතිපි. වෙදනාකකුඤ්ඤා සියා පිතිසහගතො න සුඛ-සහගතො න උපෙක්ඛාසහගතො, සියා න චන්තබ්බො පිතිසහගතොති. තයො ඛණ්ඩා සියා පිතිසහගතනා සියා සුඛසහගතනා, සියා උපෙක්ඛා-සහගතනා, සියා න චන්තබ්බො පිතිසහගතනාතිපි, සුඛසහගතනාතිපි, උපෙක්ඛාසහගතනාතිපි.

රූපකකුඤ්ඤා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො. චන්තාරෙ ඛණ්ඩා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බො, සියා භාවනාය පභාතබ්බො, සියා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

රූපකකුඤ්ඤා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො. චන්තාරෙ ඛණ්ඩා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා, සියා භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බ හෙතුකා.

රූපකකුඤ්ඤා නෙවාචයගාමී නාපචයගාමී. චන්තාරෙ ඛණ්ඩා සියා ආචයගාමීනො, සියා අපචයගාමීනො, සියා නෙවාචයගාමී නාපචය-ගාමීනො.

රූපකකුඤ්ඤා නෙව සෙකකො¹ නාසෙකකො. චන්තාරෙ ඛණ්ඩා සියා සෙකකො, සියා අසෙකකො, සියා නෙව සෙකකො නාසෙකකො.

රූපකකුඤ්ඤා පරිනෙතා, චන්තාරෙ ඛණ්ඩා සියා පරිනතා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා.

රූපකකුඤ්ඤා අභාරමමණො, චන්තාරෙ ඛණ්ඩා සියා පරිනතාරමමණා සියා මහග්ගතාරමමණා, සියා අප්පමාණාරමමණා, සියා න චන්තබ්බො පරිනතාරමමණාතිපි, මහග්ගතාරමමණාතිපි, 'අප්පමාණාරමමණාතිපි'.

රූපකකුඤ්ඤා මජ්ඣිමො, චන්තාරෙ ඛණ්ඩා සියා භිනා, සියා සියා මජ්ඣිමා, සියා පඤ්ඤා.

රූපකකුඤ්ඤා අනියතො, චන්තාරෙ ඛණ්ඩා සියා මිච්ඡන්තනියතා, සියා සමමන්තනියතා, සියා අනියතා.

රූපස්කන්ධය නො මැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම වූයේ නො වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ විපාක ද වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහ, නො මැ විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්ම වන්නාහ.

රූපස්කන්ධය උපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ යැ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නේ යි. සතර ස්කන්ධයෝ උපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය ද වන්නාහ.

රූපස්කන්ධය අසංකිලිච්ඡාසංකිලෙසික යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සංකිලිච්ඡා සංකිලෙසික ද වන්නාහ, අසංකිලිච්ඡාසංකිලෙසික ද වන්නාහ, අසංකිලිච්ඡාසංකිලෙසික ද වන්නාහ ය.

රූපස්කන්ධය අවිනර්කඅවිචාර යැ ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සවිනර්කසවිචාර ද වන්නාහ, අවිනර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අවිනර්කඅවිචාර ද වන්නාහ, සංස්කාරස්කන්ධය සවිනර්කසවිචාර ද වන්නේ යැ, අවිනර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ යැ, අවිනර්කඅවිචාර ද වන්නේ යැ, සවිනර්කසවිචාර යි ද, අවිනර්කවිචාරමාත්‍ර යි ද, අවිනර්කඅවිචාර යි ද, නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ප්‍රීතිසහගත යි ද, සුඛසහගත යි ද, උපෙක්ෂාසහගත යි ද නො කිය යුත්තේ යැ, වෙදනාස්කන්ධය ප්‍රීතිසහගත වන්නේ යැ, සුඛසහගත නො වෙයි, උපෙක්ෂා සහගත නො වෙයි. ප්‍රීතිසහගතැයි නො කියයුතු වන්නේ යැ, ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ. ප්‍රීතිසහගත යහ යි ද, සුඛසහගතයහ යි ද, උපෙක්ෂාසහගතයහ යි ද, නො කියයුතු වන්නාහ.

රූපස්කන්ධය නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය යැ, සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ යැ.

රූපස්කන්ධය නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇත්තේ යැ. සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇත්තාහු ද වන්නාහ, භාවනා යෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතුක ද වන්නාහ යැ.

රූපස්කන්ධය නො මැ ආවයගාමී වූයේ නො ද අපවයගාමී යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ආවයගාමී ද වන්නාහ, අපවයගාමී ද වන්නාහ, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නාහ යැ.

රූපස්කන්ධය නො මැ ශෛක්ෂ වූයේ නො ද අශෛක්ෂ වූයේ යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහ, නො මැ ශෛක්ෂ ද නො ද අශෛක්ෂ ද වන්නාහ යැ.

රූපස්කන්ධය පරිත්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ පරිත්ත ද වන්නාහ, මහද්ගත ද වන්නාහ, අප්‍රමාණ ද වන්නාහ යැ.

රූපස්කන්ධය අනාලම්භන ය. සතර ස්කන්ධයෝ පරිත්තාලම්භන ද වන්නාහ, මහද්ගතාලම්භන ද වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්භන ද වන්නාහ, පරිත්තාලම්භන යි ද, මහද්ගතාලම්භන යි ද, අප්‍රමාණාලම්භන යි ද, නො කියයුතු වන්නාහ යැ.

රූපස්කන්ධය මධ්‍යම යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ඝීන ද වන්නාහ, මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රභීත ද වන්නාහ ය.

රූපස්කන්ධය අනියත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නාහ, සමාක්ත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහ යැ.

රූපකකිකො අනාරම්මණො, චත්තාරෙ බඩ්ඩා සියා මග්ගාරම්මණො, සියා මග්ගභෙදාකා සියා මග්ගාභිපතීනො, සියා න චත්තබ්බො මග්ගාරම්මණාතිපි මග්ගභෙදාකාතිපි මග්ගාභිපතීනොතිපි.

සියා උපපන්නා, සියා අනුපපන්නා, සියා උපපාදිනො.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුපපන්නා.

රූපකකිකො අනාරම්මණො, චත්තාරෙ බඩ්ඩා, සියා අතීතාරම්මණො, සියා අනාගතාරම්මණො, සියා පච්චුපපන්නාරම්මණො, සියා න චත්තබ්බො අතීතාරම්මණාතිපි අනාගතාරම්මණාතිපි පච්චුපපන්නාරම්මණාතිපි.

සියා අජ්ඣන්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣන්තබහිද්ධා.

රූපකකිකො අනාරම්මණො. චත්තාරෙ බඩ්ඩා සියා අජ්ඣන්තාරම්මණො, සියා බහිද්ධාරම්මණො, සියා අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණො, සියා න චත්තබ්බො අජ්ඣන්තාරම්මණාතිපි බහිද්ධාරම්මණාතිපි අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණාතිපි.

චත්තාරෙ බඩ්ඩා අනිදස්සනඅප්පට්ඨො. රූපකකිකො සියා සනිදස්සනඅප්පට්ඨො, සියා අනිදස්සනඅප්පට්ඨො, සියා අනිදස්සනඅප්පට්ඨො.

210. චත්තාරෙ බඩ්ඩා න භෙදා. සඛ්ඛාරකකිකො සියා භෙදා, සියා න භෙදා.

රූපකකිකො අභෙදාකො. චත්තාරෙ බඩ්ඩා සියා සභෙදාකා, සියා අභෙදාකා.

රූපකකිකො භෙදාච්චප්පය්‍යන්තො. චත්තාරෙ බඩ්ඩා සියා භෙදාසම්පය්‍යන්තා, සියා භෙදාච්චප්පය්‍යන්තා.

රූපකකිකො න චත්තබ්බො භෙදා චෙ ව සභෙදාකොතිපි සභෙදාකො චෙව න ව භෙදාතිපි. තයො බඩ්ඩා න චත්තබ්බො භෙදා චෙව සභෙදාකාතිපි, සියා සභෙදාකා චෙව න ව භෙදා, සියා න චත්තබ්බො සභෙදාකා චෙව න ව භෙදාති. සඛ්ඛාරකකිකො සියා භෙදා චෙව සභෙදාකො ව සියා සභෙදාකො චෙව න ව භෙදා, සියා න චත්තබ්බො භෙදා චෙව සභෙදාකොතිපි සභෙදාකො චෙව න ව භෙදාතිපි.

රූපකකිකො න චත්තබ්බො භෙදා චෙව භෙදාසම්පය්‍යන්තොතිපි, භෙදාසම්පය්‍යන්තො චෙව න ව භෙදාතිපි. තයො බඩ්ඩා න චත්තබ්බො භෙදා චෙව භෙදාසම්පය්‍යන්තාති, සියා භෙදාසම්පය්‍යන්තා චෙව න ව භෙදා, සියා න චත්තබ්බො භෙදාසම්පය්‍යන්තා චෙව න ව භෙදා ති. සඛ්ඛාරකකිකො සියා භෙදා චෙව භෙදාසම්පය්‍යන්තො ව, සියා භෙදාසම්පය්‍යන්තො චෙව න ව භෙදා, සියා න චත්තබ්බො භෙදා චෙව භෙදාසම්පය්‍යන්තොතිපි, භෙදාසම්පය්‍යන්තො චෙව න ව භෙදාතිපි.

රූපකකිකො න භෙදා අභෙදාකො. තයො බඩ්ඩා සියා න භෙදා සභෙදාකා, සියා න භෙදා අභෙදාකා. සඛ්ඛාරකකිකො සියා න භෙදා සභෙදාකො, සියා න භෙදා අභෙදාකො, සියා න චත්තබ්බො න භෙදා සභෙදාකොතිපි න භෙදා අභෙදාකොතිපි.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ මාර්ගාලම්බන ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ. මාර්ගාලම්බනහ යි ද, මාර්ග හෙතුකහ යි ද, මාර්ගාධිපතිහ යි ද නොකියයුතු වන්නාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ අතීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ද වන්නාහ. අතීතාලම්බනහ යි ද අනාගතාලම්බනහ යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනහ යි ද නො කියයුත්තාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය අනාලම්බන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ අධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්නාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්නාහ. අධ්‍යාත්මාලම්බනහ යි ද, බාහිරාලම්බනහ යි ද, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බනහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යැ.

සතර ස්කන්ධයෝ අනිදර්ශනඅප්‍රතිසයෝ යැ, රූපස්කන්ධය සනිදර්ශනසප්‍රතිස ද වන්නේ යැ, අනිදර්ශනසප්‍රතිස ද වන්නේ යැ, අනිදර්ශනඅප්‍රතිස ද වන්නේ යි.

210. සතර ස්කන්ධයෝ හෙතු නො වෙති. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු ද වන්නේ යැ නහෙතු ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය අහෙතුක යැ. සතර ස්කන්ධයෝ සහෙතුක ද වන්නාහ, අහෙතුක ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය හෙතුවිප්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුත්තේ යැ, තුන් ස්කන්ධයෝ හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක යි ද නො කියයුත්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු මැ නො ද හෙතු ද වන්නාහ, සහෙතුක ද වූවාහු මැ නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූයේ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ යැ, හෙතු ද වූයේ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුත්තේ යැ, තුන් ස්කන්ධයෝ හෙතු ද වූවාහු මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කිය යුත්තාහ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු මැ නො ද හෙතු ද වන්නාහ. හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු මැ නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු ද වූයේ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යැ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ යැ, හෙතු ද වූයේ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කියයුත්තේ යි.

රූපස්කන්ධය හෙතු නො වූයේ අහෙතුක යැ, තුන් ස්කන්ධයෝ හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නාහ, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ යැ, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ යැ, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුත්තේ වන්නේ යි.

211. සප්පච්චයා, සඞ්ඛිනා.

චත්තාරෙ ඛඩ්ඛා අනිදස්සනා. රූපකකිකො සියා සනිදස්සනො,
සියා අනිදස්සනො,

චත්තාරෙ ඛඩ්ඛා අප්පච්චිසා. රූපකකිකො සියා සප්පච්චිසො, සියා
අප්පච්චිසො.

රූපකකිකො රූපං. චත්තාරෙ ඛඩ්ඛා අරූපා.

රූපකකිකො ලොකියො. චත්තාරෙ ඛඩ්ඛා සියා ලොකියා, සියා
ලොකුත්තර.

කෙනච්චි විඤ්ඤායා, කෙනච්චි න විඤ්ඤායා.

212. චත්තාරෙ ඛඩ්ඛා නො ආසවා. සඞ්ඛාරකකිකො සියා ආසවො,
සියා නො ආසවො.

රූපකකිකො සාසවො. චත්තාරෙ ඛඩ්ඛා සියා ආසවා, සියා
අනාසවා.

රූපකකිකො ආසවවිප්පයුත්තො. චත්තාරෙ ඛඩ්ඛා සියා ආසව
සම්පයුත්තා, සියා ආසවවිප්පයුත්තා.

රූපකකිකො න චත්තබ්බො ආසවො චෙව සාසවො චාති,¹ සාසවො,
චෙව නො ච ආසවො. තයො ඛඩ්ඛා න චත්තබ්බො ආසවා චෙව
සාසවා චාති,² සියා සාසවා චෙව නො ච ආසවා, සියා න චත්තබ්බො
සාසවා චෙව නො ච ආසවාති. සඞ්ඛාරකකිකො සියා ආසවො චෙව
සාසවො ච, සියා සාසවො චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තබ්බො
ආසවො චෙව සාසවොති³ පි සාසවො චෙව නො ච ආසවොතිපි.

රූපකකිකො න චත්තබ්බො ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තොතිපි,
ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවොති³ පි. තයො ඛඩ්ඛා න
චත්තබ්බො ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තොති, සියා ආසවසම්පයුත්තා
චෙව නො ච ආසවා, සියා න චත්තබ්බො ආසවසම්පයුත්තා චෙව
නො ච ආසවාති. සඞ්ඛාරකකිකො සියා ආසවො චෙව ආසවසම්ප-
යුත්තො ච, සියා ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවො, සියා න
චත්තබ්බො ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තො තිපි, ආසවසම්පයුත්තො
චෙව නො ච ආසවොතිපි.

රූපකකිකො ආසවවිප්පයුත්තසාසවො. චත්තාරෙ ඛඩ්ඛා සියා
ආසවවිප්පයුත්තසාසවා, සියා ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවා සියා න
චත්තබ්බො ආසව විප්පයුත්ත සාසවා තිපි ආසව විප්පයුත්ත අනාසවා තිපි.

213. චත්තාරෙ ඛඩ්ඛා නො සඤ්ඤාජනා සඞ්ඛාරකකිකො සියා
සඤ්ඤාජනං, සියා නො සඤ්ඤාජනං.

රූපකකිකො සඤ්ඤාජනියො. චත්තාරෙ ඛඩ්ඛා සියා සඤ්ඤාජනියා,
සියා අසඤ්ඤාජනියා.

රූපකකිකො සඤ්ඤාජනවිප්පයුත්තො. චත්තාරෙ ඛඩ්ඛා සියා
සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තා, සියා සඤ්ඤාජනවිප්පයුත්තා.

1 සාසවොති - සිරිමු.

2 සාසවාති - සිරිමු.

211. (පඤ්චස්කන්ධයෝ) සප්තායෝ යි. සංඛතයෝ යි.

සතර ස්කන්ධයෝ අනිදර්ශනායෝ යැ. රූපස්කන්ධය සනිදර්ශන ද වන්නේ ය, අනිදර්ශන ද වන්නේ යි.

සතර ස්කන්ධයෝ අප්‍රතිසයෝ යැ, රූපස්කන්ධය සප්‍රතිස ද වන්නේ යැ, අප්‍රතිස ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය රූප යැ, සතර ස්කන්ධයෝ අරූපයෝ යි.

රූපස්කන්ධය ලොකික යැ, සතර ස්කන්ධයෝ ලොකික ද වන්නාහ, ලොකෝත්තර ද වන්නාහු යැ.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) කිසි විඤ්ඤායකින් දහයුත්තාහ, කිසි විඤ්ඤායකින් නො දහ යුත්තාහු යැ.

212. සතර ස්කන්ධයෝ ආසුච නො වන්නාහ, සංස්කාරස්කන්ධය ආසුච ද වන්නේ ය, ආසුච නො ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සාසුච යැ, සතර ස්කන්ධයෝ ආසුච ද වන්නාහ, අනාසුච ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය ආසුචචිත්‍රයුක්ත යැ, සතර ස්කන්ධයෝ ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ආසුචචිත්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය ආසුච ද වූයේ මැ සාසුච ද වේ යයි නො කියයුත්තේ යැ, සාසුච ද වූයේ මැ නො ද ආසුච වූයේ යි. තුන් ස්කන්ධයෝ ආසුච ද වූවාහු මැ සාසුච ද වූහ යි නො කියයුත්තාහ, සාසුච ද වූවාහු මැ නො ද ආසුච ද වන්නාහ, සාසුච ද වූවාහු මැ නො ද ආසුච වූහ යි නො කියයුත්තාහ, සංස්කාරස්කන්ධය ආසුච ද වූයේ මැ සාසුච ද වන්නේ යැ, සාසුච ද වූයේ මැ නො ද ආසුච වන්නේ ය, ආසුච ද වූයේ මැ සාසුච යි ද සාසුච ද වූයේ මැ නො ද ආසුච යි ද නො කිය යුත්තේ යි.

රූපස්කන්ධය ආසුච වූයේ මැ ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත යි ද, ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ආසුච යයි ද නො කියැ යුතු. තුන් ස්කන්ධයෝ ආසුච ද වූවාහු මැ ආසුච සම්ප්‍රයුක්තාහ යි නොකියයුත්තාහ. ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත වූවාහු මැ නො ද ආසුච වන්නාහ, ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත වූවාහු මැ නො ද ආසුචයෝ යයි නොකියැයුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය ආසුච ද වූයේ මැ ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේය. ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ආසුච වන්නේය. ආසුච ද වූයේ මැ ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ආසුචයෙකැයි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ආසුචචිත්‍රයුක්තසාසුච ය, සතර ස්කන්ධයෝ ආසුචචිත්‍රයුක්ත සාසුච ද වන්නාහ, ආසුචචිත්‍රයුක්ත අනාසුච ද වන්නාහ, ආසුචචිත්‍රයුක්ත සාසුචහ යි ද, ආසුචචිත්‍රයුක්ත අනාසුචහ යි ද නො කිය යුත්තාහු ය.

213. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජන නො වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය සංයොජන ද වන්නේ යැ, සංයොජන නො ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සංයොජනීය යැ. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජනීය ද වන්නාහ, අසංයොජනීය ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය සංයොජනචිත්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, සංයොජනචිත්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපකකිකො, න වත්තබ්බො, සංඝෙඤ්ඤාජනං වෙච්ච සංඝෙඤ්ඤාජනියොති සංඝෙඤ්ඤාජනියො වෙච්ච නො ච සංඝෙඤ්ඤාජනං. නයො බ්බු, න වත්තබ්බො සංඝෙඤ්ඤාජනං වෙච්ච සංඝෙඤ්ඤාජනියාති; සියා සංඝෙඤ්ඤාජනියා වෙච්ච නො ච සංඝෙඤ්ඤාජනං, සියා න වත්තබ්බො සංඝෙඤ්ඤාජනියා වෙච්ච නො ච සංඝෙඤ්ඤාජනං නි. සංඛාරකකිකො, සියා සංඝෙඤ්ඤාජනංඤචච සංඝෙඤ්ඤාජනියො ච, සියා සංඝෙඤ්ඤාජනියො වෙච්ච නො ච සංඝෙඤ්ඤාජනං, සියා න වත්තබ්බො සංඝෙඤ්ඤාජනංඤචච සංඝෙඤ්ඤාජනියොතිපි, සංඝෙඤ්ඤාජනියො වෙච්ච නො ච සංඝෙඤ්ඤාජනනති'පි.

රූපකකිකො, න වත්තබ්බො, සංඝෙඤ්ඤාජනංඤචච සංඝෙඤ්ඤාජනං සම්පයුතො වා'තිපි, සංඝෙඤ්ඤාජනං සම්පයුතො වෙච්ච නො ච සංඝෙඤ්ඤාජනනති'පි. නයො බ්බු, න වත්තබ්බො සංඝෙඤ්ඤාජනං වෙච්ච සංඝෙඤ්ඤාජනං සම්පයුතො වා'ති, සියා සංඝෙඤ්ඤාජනං සම්පයුතො වෙච්ච නො ච සංඝෙඤ්ඤාජනං, සියා න වත්තබ්බො සංඝෙඤ්ඤාජනං සම්පයුතො වෙච්ච නො ච සංඝෙඤ්ඤාජනාති, සංඛාරකකිකො, සියා සංඝෙඤ්ඤාජනංඤචච සංඝෙඤ්ඤාජනං සම්පයුතො ච, සියා සංඝෙඤ්ඤාජනං සම්පයුතො වෙච්ච නො ච සංයොජනං; සියා න වත්තබ්බො සංඝෙඤ්ඤාජනං වෙච්ච සංඝෙඤ්ඤාජනං සම්පයුතොතිපි, සංඝෙඤ්ඤාජනං සම්පයුතො වෙච්ච නො ච සංඝෙඤ්ඤාජනනතිපි.

රූපකකිකො, සංඝෙඤ්ඤාජනං විපයුතං සංඝෙඤ්ඤා යා, වත්තාරො බ්බු, සියා සංඝෙඤ්ඤාජනං විපයුතං සංඝෙඤ්ඤාජනියා, සියා සංඝෙඤ්ඤාජනං විපයුතං අසංඝෙඤ්ඤාජනියා, සියා න වත්තබ්බො සංඝෙඤ්ඤාජනං විපයුතං සංයොජනියා නිපි, සංඝෙඤ්ඤාජනං විපයුතං අසංයොජනියාතිපි.

214. වත්තාරො බ්බු, නො ගන්තො සංඛාරකකිකො, සියා ගන්තො, සියා නො ගන්තො.

රූපකකිකො, ගන්තනියො. වත්තාරො බ්බු, සියා ගන්තනියා, සියා අගන්තනියා.

රූපකකිකො, ගන්තං විපයුතො. වත්තාරො බ්බු, සියා ගන්තං සම්පයුතො, සියා ගන්තං විපයුතො.

රූපකකිකො, න වත්තබ්බො ගන්තො වෙච්ච ගන්තනියො වා'ති;¹ ගන්තනියො වෙච්ච නො ච ගන්තො. නයො බ්බු, න වත්තබ්බො ගන්තො වෙච්ච ගන්තනියා වා'ති;² සියා ගන්තනියා වෙච්ච නො ච ගන්තො, සියා න වත්තබ්බො ගන්තනියා වෙච්ච නො ච ගන්තාති. සංඛාරකකිකො, සියා ගන්තො වෙච්ච ගන්තනියො ච, සියා ගන්තනියො වෙච්ච නො ච ගන්තො; සියා න වත්තබ්බො ගන්තො වෙච්ච ගන්තනියො වා'තිපි.¹ ගන්තනියො වෙච්ච නො ච ගන්තාතිපි.

රූපකකිකො, න වත්තබ්බො ගන්තො වෙච්ච ගන්තං සම්පයුතො වා'තිපි, ගන්තං සම්පයුතො වෙච්ච නො ච ගන්තාතිපි. නයො බ්බු, න වත්තබ්බො ගන්තො වෙච්ච ගන්තං සම්පයුතො වා'ති,³ සියා ගන්තං සම්පයුතො වෙච්ච නො ච ගන්තො; සියා න වත්තබ්බො ගන්තං සම්පයුතො වෙච්ච නො ච ගන්තාති. සංඛාරකකිකො, සියා ගන්තො වෙච්ච ගන්තං සම්පයුතො ච, සියා ගන්තං සම්පයුතො වෙච්ච නො ච ගන්තො; සියා න වත්තබ්බො ගන්තො වෙච්ච ගන්තං සම්පයුතො වා'ති, ගන්තං සම්පයුතො වෙච්ච නො ච ගන්තාතිපි.

1. ගන්තනියොති - සිරිමු.

2. ගන්තනියාති - සිරිමු.

3. ගන්තං සම්පයුතොති - සිරිමු.

රූපස්කන්ධය සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනිය යි ද, සංයෝජනිය ද වූ මැ නො ද සංයෝජනායි නො කිය යුත්තේ යැ. තුන් ස්කන්ධයෝ සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනියහ යි නො කිය යුත්තාහ, සංයෝජනිය ද වූවාහු මැ නො ද සංයෝජන ද වන්නාහ, සංයෝජනිය ද වූවාහු මැ නො ද සංයෝජන වූහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය සංයෝජන ද වූයේ මැ සංයෝජනිය ද වන්නේ යැ, සංයෝජනිය ද වූයේ මැ නො ද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන වූ ම සංයෝජනිය යි ද, සංයෝජනිය ද වූ ම නො ද සංයෝජන යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තයෙකැයි ද, සංයෝජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජනයෙකැ යි ද නො කිය යුත්තේ ය. තුන්ස්කන්ධයෝ සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කිය යුත්තාහ, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජන ද වන්නාහ, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජනහ යි ද නො කිය යුතු වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තයෙකැයි ද, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද සංයෝජන යි ද නො කිය යුත්තේ යි.

රූපස්කන්ධය සංයෝජනවිප්‍රයුක්තසංයෝජනිය වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත සංයෝජනිය ද වන්නාහ, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වූ අසංයෝජනිය ද වන්නාහ, සංයෝජවිප්‍රයුක්ත සංයෝජනියහ යි ද, සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත අසංයෝජනියහ යි ද නො කිය යුත්තාහු යැ.

214. සතර ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථ නොවන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වන්නේ යැ, ග්‍රන්ථ නො ද වන්නේයි.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථනීය යැ. සතරස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, අග්‍රන්ථ නීය ද වන්නාහුයි.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයෙකැයි ද ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථයි නො කිය යුතු වන්නේ යැ. තුන්ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයහයි නො කිය යුතු ද වන්නාහ. ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථවන්නාහ. ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථය හ යි ද නො කියයුතු වන්නා හු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූයේ මැ ග්‍රන්ථනීය ද වන්නේ යැ. ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථවන්නේ යැ. ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථනීයයි ද ග්‍රන්ථනීය ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථයි ද නො කියයුතු වන්නේ යැ.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ය යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථ ය යි ද නො කියයුතු යි. තුන්ස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නොකිය යුතු වන්නාහුය. ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථ වන්නාහුය. ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථ වන්නේ යැ. ග්‍රන්ථ ද වූ මැ ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්තය යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ග්‍රන්ථය යි ද නො කියයුතු වන්නේයි.

රූපකකකො ගන්ථිපසුත්තගන්ථියො. චත්තාරො බඩ්ඩා සියා ගන්ථිපසුත්තගන්ථියා; සියා ගන්ථිපසුත්තආගන්ථියා; සියා න චත්තබ්බො ගන්ථිපසුත්තගන්ථියාතිපි, ගන්ථිපසුත්තආගන්ථියාතිපි;

215-216. චත්තාරො බඩ්ඩා නො ඕසා -පෙ- නො යොගා -පෙ-

217. චත්තාරො බඩ්ඩා නො නිවරණං. සඤ්ඤාකකකො සියා නිවරණං, සියා නො නිවරණං.

රූපකකකො නිවරණියො. චත්තාරො බඩ්ඩා සියා නිවරණියා, සියා ආනිවරණියා.

රූපකකකො නිවරණිපසුත්තො. චත්තාරො බඩ්ඩා සියා නිවරණ-සම්පසුත්තා, සියා නිවරණිපසුත්තා.

රූපකකකො න චත්තබ්බො නිවරණං චෙව නිවරණියො චාති¹. නිවරණියො චෙව නො ච නිවරණං. තයො බඩ්ඩා න චත්තබ්බො නිවරණං චෙව නිවරණියා චාති, සියා නිවරණියා චෙව නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො නිවරණියා චෙව නො ච නිවරණං¹ති. සඤ්ඤාකකකො සියා, නිවරණං චෙව නිවරණියො ච, සියා නිවරණියො චෙව නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො නිවරණං චෙව නිවරණියොති²පි, නිවරණියො චෙව නො ච නිවරණනතිපි.

රූපකකකො න චත්තබ්බො නිවරණං චෙව නිවරණසම්පසුත්තො-චාති³පි, නිවරණසම්පසුත්තො චෙව නො ච නිවරණනති⁴පි. තයො බඩ්ඩා න චත්තබ්බො නිවරණං චෙව නිවරණසම්පසුත්තා චාති, සියා නිවරණ සම්පසුත්තා චෙව නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො නිවරණ සම්පසුත්තා චෙව නො ච නිවරණංති. සඤ්ඤාකකකො සියා නිවරණං චෙව නිවරණ-සම්පසුත්තො ච, සියා නිවරණසම්පසුත්තො චෙව නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො නිවරණං චෙව නිවරණසම්පසුත්තො චාති⁵පි, නිවරණ සම්පසුත්තො චෙව නො ච නිවරණනති⁶පි.

රූපකකකො නිවරණ විපසුත්තනිවරණියො. චත්තාරො බඩ්ඩා සියා නිවරණවිපසුත්තනිවරණියා, සියා නිවරණවිපසුත්තආනිවරණියා, සියා න චත්තබ්බො නිවරණවිපසුත්තනිවරණියාති⁷පි නිවරණවිපසුත්ත ආනිවරණියාති⁸පි.

218. චත්තාරො බඩ්ඩා නො පරාමාසා. සඤ්ඤාකකකො සියා පරාමාසො, සියා නො පරාමාසො.

රූපකකකො පරාමවේයා. චත්තාරො බඩ්ඩා සියා පරාමවේයා, සියා ආපරාමවේයා.

රූපකකකො පරාමාසවිපසුත්තො. තයො බඩ්ඩා සියා පරාමාස-සම්පසුත්තා, සියා පරාමාසවිපසුත්තා. සඤ්ඤාකකකො සියා පරාමාස-සම්පසුත්තො, සියා පරාමාසවිපසුත්තො, සියා න චත්තබ්බො පරාමාස සම්පසුත්තොතිපි පරාමාසවිපසුත්තොති⁹පි.

1. නිවරණියොති - සිරිමු.

රූපස්කන්ධය ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තග්‍රන්ථනිය වෙයි. සතරස්කන්ධයෝ ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ග්‍රන්ථනියවන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත අග්‍රන්ථනියවන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තග්‍රන්ථනිය හ යි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තඅග්‍රන්ථනිය හ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

215-216. සතරස්කන්ධයෝ ඔසයෝ නො වෙත්. . . යොගයෝ නො වෙත්.

217. සතර ස්කන්ධයෝ නිවරණයෝ නො වෙත්. සංස්කාරස්කන්ධය නිවරණ වන්නේ යැ. නො ද නිවරණ වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය නිවරණය වෙයි. සතරස්කන්ධයෝ නිවරණයද වන්නාහ. අනිවරණය ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය නිවරණ විප්‍රසූක්ත වෙයි. සතරස්කන්ධයෝ නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ. නිවරණවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය නිවරණ ද වූයේ මැ නිවරණය යි ද නිවරණ ය ද වූයේ මැ නො ද නිවරණ යයි ද නො කියයුතු වන්නේ යැ. තුන්ස්කන්ධයෝ නිවරණ ද වූ නිවරණයහ යි නොකියයුතු වන්නාහ. නිවරණය ද වූ නො ද නිවරණවන්නාහ. නිවරණය ද වූ මැ නො ද නිවරණහ යි නො කියයුතු වන්නාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය නිවරණ ද වූ ම නිවරණය ද වන්නේ යැ. නිවරණය ද වූ මැ නො ද නිවරණ වන්නේ යැ. නිවරණ ද වූ මැ නිවරණය යි ද නිවරණය ද වූ මැ නො ද නිවරණ යි ද නො කියයුතු වේ.

රූපස්කන්ධය නිවරණ ද වූ මැ නිවරණසම්ප්‍රසූක්තය යි ද නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද නිවරණයයි ද නො කියයුතු වෙයි. තුන් ස්කන්ධයෝ නිවරණ ද වූ මැ නිවරණ සම්ප්‍රසූක්තයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහ. නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද නිවරණයහයි නො කියයුතු වන්නාහුයැ. සංස්කාරස්කන්ධය නිවරණ ද වූ මැ නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වෙයි, නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද නිවරණ වෙයි. නිවරණ ද වූ මැ නිවරණ සම්ප්‍රසූක්ත ද නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ ම නො ද නිවරණ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යැ.

රූපස්කන්ධය නිවරණවිප්‍රසූක්තනිවරණය වේ. සතරස්කන්ධයෝ නිවරණ විප්‍රසූක්තනිවරණයවන්නාහ. නිවරණවිප්‍රසූක්තඅනිවරණයවන්නාහ. නිවරණවිප්‍රසූක්ත නිවරණයහ යි ද නිවරණවිප්‍රසූක්තඅනිවරණයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

218. සතරස්කන්ධයෝ පරාමාස නො වෙත්. සංස්කාරස්කන්ධය පරාමාස ද වන්නේ ය. නො ද පරාමාස වන්නේ ය.

රූපස්කන්ධය පරාමාසට වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ පරාමාසට ද වන්නාහ. අපරාමාසට ද වන්නාහ.

රූපස්කන්ධය පරාමාසවිප්‍රසූක්තවූයේ වෙයි. තුන් ස්කන්ධයෝ පරාමාස සම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ. පරාමාසවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ. සංස්කාරස්කන්ධය පරාමාසසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය. පරාමාසවිප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය. පරාමාසසම්ප්‍රසූක්ත යි ද පරාමාසවිප්‍රසූක්ත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපකකිකො න චතතබ්බො පරාමාසො වෙච්ච පරාමධෙයාති,
පරාමධෙයා වෙච්ච නො ච පරාමාසො. තයො බඩ්ඩා න චතතබ්බො පරාමාසා
වෙච්ච පරාමධෙයාති, සියා පරාමධෙයා වෙච්ච නො ච පරාමාසා, සියා න
චතතබ්බො පරාමධෙයා වෙච්ච නො ච පරාමාසාති. සංකාරකකිකො සියා
පරාමාසො වෙච්ච පරාමධෙයා ච, සියා පරාමධෙයා වෙච්ච නො ච පරාමාසො,
සියා න චතතබ්බො පරාමාසො වෙච්ච පරාමධෙයාතිපි, පරාමධෙයා වෙච්ච
නො ච පරාමාසොති'පි.

රූපකකිකො පරාමාසවිපජ්ජනනපරාමධෙයා. චතතාරො බඩ්ඩා සියා
පරාමාසවිපජ්ජනනපරාමධෙයා, සියා පරාමාසවිපජ්ජනනඅපරාමධෙයා, සියා
න චතතබ්බො පරාමාසවිපජ්ජනනපරාමධෙයාති'පි, පරාමාසවිපජ්ජනන
අපරාමධෙයාති'පි.

219. රූපකකිකො අනාරම්මණො. චතතාරො බඩ්ඩා සාරම්මණො.

විඤ්ඤාණකකිකො චිතතං. චතතාරො බඩ්ඩා නො චිතතා.

තයො බඩ්ඩා වෙතසිකා. ඥෙ බඩ්ඩා අවෙතසිකා.

තයො බඩ්ඩා චිතතසම්පජ්ජනනා. රූපකකිකො චිතතවිපජ්ජනනො.
විඤ්ඤාණකකිකො න චතතබ්බො චිතතෙන සම්පජ්ජනනාති'පි චිතතෙන
විපජ්ජනනාති'පි.

තයො බඩ්ඩා චිතතසංසථියා. රූපකකිකො චිතතවිසංසථෙයා.
විඤ්ඤාණකකිකො න චතතබ්බො චිතතෙන සංසථෙයාති'පි චිතතෙන
විසංසථෙයාති'පි.

තයො බඩ්ඩා චිතතසමුට්ඨානා. විඤ්ඤාණකකිකො නො චිතත-
සමුට්ඨානො. රූපකකිකො සියා චිතතසමුට්ඨානො, සියා නො
චිතතසමුට්ඨානො.

තයො බඩ්ඩා චිතතසහභූනො. විඤ්ඤාණකකිකො නො චිතතසහභූ.
රූපකකිකො සියා චිතතසහභූ සියා නො චිතතසහභූ.

තයො බඩ්ඩා චිතතානුපරිච්ඡතීනො. විඤ්ඤාණකකිකො නො චිතතානු-
පරිච්ඡතී, රූපකකිකො සියා චිතතානුපරිච්ඡතී, සියා නො චිතතානු-
පරිච්ඡතී.

තයො බඩ්ඩා චිතතසංසථිය සමුට්ඨානා. ඥෙ බඩ්ඩා නො චිතතසංසථිය
සමුට්ඨානා.

තයො බඩ්ඩා චිතතසංසථියසමුට්ඨානසහභූනො. ඥෙ බඩ්ඩා නො
චිතතසංසථිය සමුට්ඨානසහභූනො.

තයො බඩ්ඩා චිතතසංසථියසමුට්ඨානානුපරිච්ඡතීනො. ඥෙ බඩ්ඩා නො
චිතතසංසථියසමුට්ඨානානුපරිච්ඡතීනො.

විඤ්ඤාණකකිකො අජ්ඣතතීකො. තයො බඩ්ඩා බාහිරා, රූපකකිකො
සියා අජ්ඣතතීකො, සියා බාහිරො.

චතතාරො බඩ්ඩා නො උපාදා. රූපකකිකො සියා උපාදා, සියා නො
උපාදා.

සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා

රූපස්කන්ධය පරාමාස ද වූ ම පරාමාෂ්ට යි ද පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස යි ද නො කියයුතු වෙයි. තුන් ස්කන්ධයෝ පරාමාස ද වූ ම පරාමාෂ්ටයහ යි නො කිය යුත්තාහ. පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස වන්නාහ. පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාසයහ යි නො කිය යුත්තාහ. සංස්කාරස්කන්ධය පරාමාස ද වූ ම පරාමාෂ්ට ද වෙයි, පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස වන්නේ ය. පරාමාස ද වූ ම පරාමාෂ්ට යි ද පරාමාෂ්ට ද වූ ම නො ද පරාමාස යි ද නො කියයුතුවන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය පරාමාසවිප්‍රයුක්තපරාමාෂ්ට ද වෙයි. සතර ස්කන්ධයෝ පරාමාස විප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ට ද වන්නාහ. පරාමාසවිප්‍රයුක්තපරාමාෂ්ට ද වන්නාහු ය. පරාමාස විප්‍රයුක්තපරාමාෂ්ට යි ද පරාමාසවිප්‍රයුක්තපරාමාෂ්ට යි ද නො කියයුත්තේ යි.

219. රූපස්කන්ධය අනාලම්භන යැ. සතර ස්කන්ධයෝ ආලම්භන සහිතයෝ යි.

විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්ත වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ චිත්තයෝ නො වෙත්.

තුන් ස්කන්ධයෝ චෛතසිකයෝ යැ, ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් අචෛතසිකයෝ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ යැ, රූපස්කන්ධය චිත්තවිප්‍රයුක්ත යැ විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද, චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුත්තේ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටයෝ යැ, රූපස්කන්ධය චිත්තවිසංසෘෂ්ට යැ විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්තය හා සංසෘෂ්ට යි ද චිත්තය හා විසංසෘෂ්ට යි ද නො කියයුත්තේ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තය සමුත්ථාන කොට ඇත්තාහු යැ විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්ත සමුත්ථාන නො වූයේ යැ, රූපස්කන්ධය චිත්තසමුත්ථාන ද වන්නේ යැ චිත්තසමුත්ථාන නො ද වන්නේ ය.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තය හා උපන්නාහු යැ, විඤ්ඤාස්කන්ධය චිත්තසහභූ නො වූයේ යැ රූපස්කන්ධය චිත්තසහභූ ද වන්නේ යැ, චිත්තසහභූ නො ද වන්නේ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ සිත අනුව පවත්නාහු යැ විඤ්ඤාස්කන්ධය සිත අනුව නො පවත්නේ යැ, රූපස්කන්ධය සිත අනුව පවත්නේ ද වන්නේ යැ සිත අනුව නො පවත්නේ ද වන්නේ යි.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයහ, ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථාන නො වෙත්.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයහභූහ. ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයහභූ නො වෙත්.

තුන් ස්කන්ධයෝ චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහ. ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසෘෂ්ට සමුත්ථානානුපරිවර්තී නො වෙත්.

විඤ්ඤාස්කන්ධය ආධ්‍යාත්මික ය. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් බාහිරයෝ යැ. රූප ස්කන්ධය ආධ්‍යාත්මික ද වන්නේ යැ බාහිර ද වන්නේ යි.

සතර ස්කන්ධයෝ උපාද නො වෙති, රූපස්කන්ධය උපාද ද වන්නේ යැ උපාද නො ද වන්නේ යි.

(පඤ්චස්කන්ධයෝ) උපාදින්න ද වෙති, අනුපාදින්න ද වෙත්.

220. චන්තාරො බන්ධා නො උපාද්නා. සංඛාරකකන්ධො සියා උපාද්නා, සියා නො උපාද්නා.

රූපකකන්ධො උපාද්නියො. චන්තාරො බන්ධා සියා උපාද්නියා, සියා අනුපාද්නියා.

රූපකකන්ධො උපාද්නවිපසුත්තො. චන්තාරො බන්ධා සියා උපාද්න සම්පසුත්තා, සියා උපාද්නවිපසුත්තා.

රූපකකන්ධො න චන්තබ්බො උපාද්නං වෙච්ච උපාද්නියො'ති, උපාද්නියො වෙච්ච නො ච උපාද්නං. නයො බන්ධා න චන්තබ්බො උපාද්නා වෙච්ච උපාද්නියා'ති, සියා උපාද්නියා වෙච්ච නො ච උපාද්නා, සියා න චන්තබ්බො උපාද්නියා වෙච්ච නො ච උපාද්නාති. සංඛාරකකන්ධො සියා උපාද්නඤ්ච උපාද්නියො ච, සියා උපාද්නියො වෙච්ච නො ච උපාද්නං, සියා න චන්තබ්බො උපාද්නං වෙච්ච උපාද්නියොති'පි, උපාද්නියො වෙච්ච නො ච උපාද්නනති'පි.

රූපකකන්ධො න චන්තබ්බො උපාද්නං වෙච්ච උපාද්නසම්පසුත්තො ති'පි, උපාද්නසම්පසුත්තො වෙච්ච නො ච උපාද්නනති'පි. නයො බන්ධා න චන්තබ්බො උපාද්නා වෙච්ච උපාද්නසම්පසුත්තා'ති, සියා උපාද්න-සම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච උපාද්නා, සියා න චන්තබ්බො උපාද්නසම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච උපාද්නාති. සංඛාරකකන්ධො සියා උපාද්නං වෙච්ච උපාද්න සම්පසුත්තො ච, සියා උපාද්නසම්පසුත්තො වෙච්ච නො ච උපාද්නං, සියා න චන්තබ්බො උපාද්නං වෙච්ච උපාද්නසම්පසුත්තොති'පි, උපාද්නසම්පසුත්තො වෙච්ච නො ච උපාද්නනති'පි.

රූපකකන්ධො උපාද්නවිපසුත්තඋපාද්නියො. චන්තාරො බන්ධා සියා උපාද්නවිපසුත්තඋපාද්නියා, සියා උපාද්නවිපසුත්තඅනුපාද්නියා, සියා න චන්තබ්බො උපාද්නවිපසුත්තඋපාද්නියාති'පි උපාද්නවිපසුත්ත-අනුපාද්නියාති'පි.

221. චන්තාරො බන්ධා නො කිලෙසා. සංඛාරකකන්ධො සියා කිලෙසො, සියා නො කිලෙසො.

රූපකකන්ධො සංකිලෙසිකො. චන්තාරො බන්ධා සියා සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලෙසිකා.

රූපකකන්ධො අසංකිලිට්ඨො. චන්තාරො බන්ධා සියා සංකිලිට්ඨා, සියා අසංකිලිට්ඨා.

රූපකකන්ධො කිලෙසවිපසුත්තො. චන්තාරො බන්ධා සියා කිලෙස සම්පසුත්තා, සියා කිලෙසවිපසුත්තා.

රූපකකන්ධො න චන්තබ්බො කිලෙසො වෙච්ච සංකිලෙසිකොති, සංකිලෙසිකො වෙච්ච නො ච කිලෙසො. නයො බන්ධා න චන්තබ්බො කිලෙසා වෙච්ච සංකිලෙසිකාති, සියා සංකිලෙසිකා වෙච්ච නො ච කිලෙසා, සියා න චන්තබ්බො සංකිලෙසිකා වෙච්ච නො ච කිලෙසාති. සංඛාරකකන්ධො සියා කිලෙසො වෙච්ච සංකිලෙසිකො ච, සියා සංකිලෙසිකො වෙච්ච නො ච කිලෙසො, සියා න චන්තබ්බො කිලෙසො වෙච්ච, සංකිලෙසිකො ති'පි සංකිලෙසිකො වෙච්ච නො ච කිලෙසොති'පි.

220. සතර ස්කන්ධයෝ උපාදන නො වෙති, සංස්කාරස්කන්ධය උපාදන ද වන්නේ යැ නො ද උපාදන වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය උපාදනිය වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ උපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදනිය ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය උපාදනවිප්‍රසූක්ත යැ. සතර ස්කන්ධයෝ උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු යැ.

රූපස්කන්ධය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය යි නො කියයුත්තේ ය, උපාදනිය ද වූයේ ම නො ද උපාදන වෙයි. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් උපාදන ද වූවාහු මැ උපාදනිය ද වෙති නො කියයුත්තාහ, උපාදනිය ද වූවාහු මැ නො ද උපාදන වන්නාහ, උපාදනිය ද වූවාහු මැ නො ද උපාදන වෙති නො කියයුත්තාහ. සංස්කාරස්කන්ධය උපාදන ද වූයේ මැ උපාදනිය ද වන්නේ ය, උපාදනිය ද වූයේ මැ නො ද උපාදන වන්නේ ය, උපාදන ද වූ ම උපාදනිය යි ද උපාදනිය ද වූ මැ නො ද උපාදන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය උපාදන ද වූයේ මැ උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද උපාදන යි ද නො කියයුත්තේ ය. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් උපාදන ද වූ මැ උපාදනසම්ප්‍රසූක්තයෝ යි නො කියයුත්තාහ, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද උපාදන වන්නාහ, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ මැ නො ද උපාදනැ යි නො කියයුතු වන්නාහ. සංස්කාර ස්කන්ධය උපාදන ද වූ මැ උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ මැ නො ද උපාදන වන්නේ ය, උපාදන ද වූ මැ උපාදනසම්ප්‍රසූක්තයෙකැ යි ද උපාදන සම්ප්‍රසූක්ත ද වූ ම නො ද උපාදනයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනිය වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ උපාදනවිප්‍රසූක්ත උපාදනිය වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනිය යි ද උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනිය යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යැ.

221. සතර ස්කන්ධයෝ ක්ලේශයෝ නො වෙති, සංස්කාරස්කන්ධය ක්ලේශ ද වන්නේ ය, නො ද ක්ලේශ ද වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය සංක්ලේශික ය, සතර ස්කන්ධයෝ සංක්ලේශික ද වන්නාහ, අසංක්ලේශික ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය අසංක්ලිෂ්ට ය, සතර ස්කන්ධයෝ සංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත ය, සතර ස්කන්ධයෝ ක්ලේශසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, ක්ලේශවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය ක්ලේශ ද වූයේ මැ සංක්ලේශික යි නො කියයුත්තේ යැ සංක්ලේශික ද වූ මැ නො ද ක්ලේශ වූයේ යැ. ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ක්ලේශ ද වූ මැ සංක්ලේශික යි නො කියයුත්තාහ, සංක්ලේශික ද වූ මැ නො ද ක්ලේශ වන්නාහ, සංක්ලේශික ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලේශ වූහ යි නො කියයුත්තාහ, සංස්කාර ස්කන්ධය ක්ලේශ ද වූයේ මැ සංක්ලේශික ද වන්නේ යැ සංක්ලේශික ද වූයේ නො ද ක්ලේශ වන්නේ යැ ක්ලේශ ද වූයේ මැ සංක්ලේශික යි ද සංක්ලේශික ද වූ මැ නො ද ක්ලේශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපකකකො: න වතනබ්බො කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨොතිපි, සංකිලිට්ඨො: වෙව නො ච කිලෙසොතිපි. නයො බකො න වතනබ්බො කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨොති, සියා සංකිලිට්ඨො: වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වතනබ්බො සංකිලිට්ඨො: වෙව නො ච කිලෙසොති. සඛිංරකකකො: සියා කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨො ච, සියා සංකිලිට්ඨො: වෙව නො ච කිලෙසො. සියා න වතනබ්බො කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨොතිපි, සංකිලිට්ඨො: වෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

රූපකකකො: න වතනබ්බො කිලෙසො වෙව කිලෙස සම්පයුතොතිපි, කිලෙසම්පයුතො: වෙව නො ච කිලෙසොතිපි. නයො බකො න වතනබ්බො කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුතොති, සියා කිලෙසසම්පයුතො: වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වතනබ්බො කිලෙසසම්පයුතො: වෙව නො ච කිලෙසොති. සඛිංරකකකො: සියා කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුතො ච, සියා කිලෙසසම්පයුතො: වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වතනබ්බො කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුතොතිපි, කිලෙසසම්පයුතො: වෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

රූපකකකො: කිලෙසවිපයුතනසංකිලෙසිකො. වතනාරො බකො සියා කිලෙසවිපයුතනසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිපයුතනඅසංකිලෙසිකා, සියා න වතනබ්බො කිලෙසවිපයුතනසංකිලෙසිකාතිපි, කිලෙසවිපයුතනඅසංකිලෙසිකාතිපි.

222. රූපකකකො: න දස්සනෙන පභාතබ්බො. වතනාරො බකො සියා දස්සනෙන පභාතබ්බො, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බො.

රූපකකකො: න භාවනාය පභාතබ්බො. වතනාරො බකො සියා භාවනාය පභාතබ්බො, සියා න භාවනාය පභාතබ්බො.

රූපකකකො: න දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො. වතනාරො බකො සියා දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා.

රූපකකකො: න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො. වතනාරො බකො සියා භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා.

රූපකකකො: අවිතකකා. වතනාරො බකො සියා සවිතකකා සියා අවිතකකා.

රූපකකකො: අවිචාරො. වතනාරො බකො සියා සවිචාරො සියා අවිචාරො.

රූපකකකො: අප්පිතිකො වතනාරො බකො සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා.

රූපකකකො: න පිතිසහගතො. වතනාරො බකො සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

ඥො බකො න සුඛසහගතා. නයො බකො සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

ඥො බකො න උපෙකකාසහගතා. නයො බකො සියා උපෙකකාසහගතා, සියා න උපෙකකාසහගතා.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සංක්ඛිත්තං යි ද සංක්ඛිත්තං ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුත්තේ යැ ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු මැ සංක්ඛිත්තං වූහ යි නො කියයුත්තාහ, සංක්ඛිත්තං ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නාහ, සංක්ඛිත්තං ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලෙශයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සංස්කාරස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සංක්ඛිත්තං ද වන්නේ යැ සංක්ඛිත්තං ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නේ යැ ක්ලෙශ ද වූයේ මැ සංක්ඛිත්තං යි ද සංක්ඛිත්තං ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූයේ මැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුත්තේ යැ ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූවාහු මැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත යි නො කියයුත්තාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු මැ නො ද ක්ලෙශයෝ යි නො කියයුතු වන්නාහු යැ. සංස්කාරස්කන්ධය ක්ලෙශ ද වූ මැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යැ ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ වන්නේ යැ ක්ලෙශ ද වූ මැ ක්ලෙශ සම්ප්‍රයුක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

රූපස්කන්ධය ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තසංක්ලෙශික යැ සතර ස්කන්ධයෝ ක්ලෙශ විප්‍රයුක්තසංක්ලෙශික ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසංක්ලෙශික ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රයුක්ත සංක්ලෙශික යි ද ක්ලෙශවිප්‍රයුක්තඅසංක්ලෙශික යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු යි.

222. රූපස්කන්ධය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයේ යැ, සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො වූයේ යැ, සතර ස්කන්ධයෝ භාවනා-යෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතුක නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ දර්ශන-යෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු ය.

රූපස්කන්ධය අවිතර්ක යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සවිතර්ක ද වන්නාහ, අවිතර්ක ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අවිචාර යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අප්‍රීතික යැ සතර ස්කන්ධයෝ සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය ප්‍රීතියහගත නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ ප්‍රීතියහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතියහගත නො ද වන්නාහු යි.

ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් සුඛසහගත නො වෙති, ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් සුඛ සහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු ය.

ස්කන්ධයෝ දෙදෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත නො වන්නාහ, ස්කන්ධයෝ තිදෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්නාහු යි.

රූපකකිකො කාමාවචරෙ චන්තාරෙ බ්‍රහ්ම සියා කාමාවචර, සියා න කාමාවචර.

රූපකකිකො න රූපාවචරෙ. චන්තාරෙ බ්‍රහ්ම සියා රූපාවචර සියා න රූපාවචර.

රූපකකිකො න අරූපාවචරෙ. චන්තාරෙ බ්‍රහ්ම සියා අරූපාවචර සියා න අරූපාවචර.

රූපකකිකො පරියාපන්නො. චන්තාරො බ්‍රහ්ම සියා පරියාපන්නා සියා අපරියාපන්නා.

රූපකකිකො අනියානිකො. චන්තාරො බ්‍රහ්ම සියා නියානිකා, සියා අනියානිකා.

රූපකකිකො අනියතො. චන්තාරෙ බ්‍රහ්ම සියා නියතා සියා අනියතා.

රූපකකිකො සථිත්තරෙ. චන්තාරෙ බ්‍රහ්ම සියා සථිත්තර, සියා අනුත්තර.

රූපකකිකො අරණො. චන්තාරෙ බ්‍රහ්ම සියා සරණා සියා අරණානි.

පඤ්ඤාප්පිකං.

බ්‍රහ්මවිහරෙණං නිවසිතො.

රූපස්කන්ධය කාමාවචර යැ, සතර ස්කන්ධයෝ කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය රූපාවචර නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ රූපාවචර ද වන්නාහ, රූපාවචර නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අරූපාවචර නො වෙයි, සතර ස්කන්ධයෝ අරූපාවචර ද වන්නාහ, අරූපාවචර නො ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය පයඝාපන්න යැ, සතර ස්කන්ධයෝ පයඝාපන්න ද වන්නාහ, අපයඝාපන්න ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අනෙයඝාණික යැ සතර ස්කන්ධයෝ නෙයඝාණික ද වන්නාහ, අනෙයඝාණික ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අනියත යැ, සතර ස්කන්ධයෝ නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය සලත්තර යැ, සතර ස්කන්ධයෝ සලත්තර ද වන්නාහ, අනුත්තර ද වන්නාහු යි.

රූපස්කන්ධය අරණ ය, සතර ස්කන්ධයෝ සරණ ද වන්නාහ, අරණ ද වන්නාහු යි.

පඤ්චස්ථිතිය යි.

ස්කන්ධවිභවය නිමයේ යි.

2. ආයතන විභවේශා

223. ආදසායනනානි : චක්කායනනං, රූපායනනං, සොනායනනං, සද්දායනනං, ඝානායනනං, ගක්කායනනං, ජිව්හායනනං, රසායනනං කායායනනං, ථොට්ඨබ්බායනනං, මනායනනං, ධම්මායනනං.

224. චක්ඛුං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං, රූපා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, සොනං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං. සද්දා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, ඝානං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං, ගක්කා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, ජිව්හා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, රසා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, කායො අනිච්චො දුක්ඛො අනත්තා විපරිණාමධම්මො, ථොට්ඨබ්බා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා, මනො අනිච්චො දුක්ඛො අනත්තා විපරිණාමධම්මො, ධම්මො අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා.

සුත්තනනායකප්පිතං.

225. ආදසායනනානි : චක්කායනනං, සොනායනනං, ඝානායනනං, ජිව්හායනනං, කායායනනං, මනායනනං, රූපායනනං, සද්දායනනං, ගක්කායනනං, රසායනනං, ථොට්ඨබ්බායනනං, ධම්මායනනං.

226. තත්ථ කතමං චක්කායනනං, යං චක්ඛුං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරියාපනො අනිදස්සනො සප්පට්ඨො, යෙන චක්ඛුනා අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන රූපං සනිදස්සනං සප්පට්ඨං පසසී වා පසස්සති වා පසසීස්සති වා පස්සෙ වා, චක්ඛුමෙපනං චක්කායනනමෙපනං චක්ඛුධාතුපෙසා චක්ඛුන්ද්‍රියමෙපනං ලොකොපෙසො ආරුපෙසා සමුද්දෙපෙසො පණ්ඩරමෙපනං බෙත්තමෙපනං චන්ද්‍රමෙපනං නෙත්තමෙපනං නයනමෙපනං ඔරිමං තීරමෙපනං සුඤ්ඤං ගාමොපෙසො ඉදං වුව්චිති චක්කායනනං.

227. තත්ථ කතමං සොනායනනං : යං සොනං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරියාපනො අනිදස්සනො, සප්පට්ඨො යෙන සොනෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන සද්දං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං සුඤ්ඤී වා සුඤ්ඤාති වා සුඤ්ඤීස්සති වා සුඤ්ඤෙ වා සොනමෙපනං සොනායනනමෙපනං සොනධාතුපෙසා සොනින්ද්‍රියමෙපනං ලොකොපෙසො ආරුපෙසා සමුද්දෙපෙසො පණ්ඩරමෙපනං බෙත්තමෙපනං චන්ද්‍රමෙපනං ඔරිමං තීරමෙපනං සුඤ්ඤං ගාමො පෙසො ඉදං වුව්චිති සොනායනනං.

2. ආයතන විභාගනය

223. ආයතන දෙලොසෙක : වක්ඛායතන ය, රූපායතන ය, සොනායතන ය, සද්දයතන ය, සානායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජිවිහායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, ථොට්ඨබ්බායතන ය, මනායතන ය, ධම්මායතන ය.

224. වක්ඛුස අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. රූපයෝ අනිත්‍යායන දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. ශ්‍රොත්‍රය අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ශබ්දයෝ අනිත්‍යායන දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. ස්‍රාණය අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ගන්ධයෝ අනිත්‍යායන දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. ජිවිහාව අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. රසයෝ අනිත්‍යායන දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. කාය අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යයෝ අනිත්‍යායන දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි. මනස අනිත්‍ය ය දුඃඛ ය අනාත්ම ය විපරිණාමධර්ම යි. ධර්මයෝ අනිත්‍යායන දුඃඛයහ අනාත්මයහ විපරිණාමධර්මයෝ යි.

සුත්‍රාන්තභාජනිය යි.

225. ආයතන දෙලොසෙක : වක්ඛායතන ය, රූපායතන ය, සොනායතන ය, සද්දයතන ය, සානායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජිවිහායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, ථොට්ඨබ්බායතන ය, මනායතන ය, ධම්මායතන ය.

226. එහි වක්ඛුරායතනය කවරෙ යත් : යම් ඇසෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ආත්මභාවපයඝාපන්න වූ අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ ප්‍රසාදය වේ ද, අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ යම් ඇසෙකින් සනිද්ශිත වූ සප්‍රතිස වූ රූපය දුටුයේ හෝ දකී හෝ දක්නේ හෝ දක්නේ නම් හෝ (දර්ශනපරිණායකාර්ථයෙන්) තෙල වක්ඛු නමුදු වෙයි, (සංජාතසමොසරණාර්ථයෙන්) තෙල වක්ඛායතන නමුදු වෙයි, (ශුන්‍යතාදි අර්ථයෙන්) තෙල වක්ඛුධාතු නමුදු වෙයි, (දර්ශනලක්ෂණයෙහි ඉන්ද්‍රාර්ථය කරවා නුයි) තෙල වක්ඛුරින්ද්‍රිය නමුදු වෙයි, (ලුප්පන පලුප්පනාර්ථයෙන්) තෙල ලොක නමුදු වෙයි, (වලඤ්ජනාර්ථයෙන්) තෙල ද්වාර නමුදු වෙයි, (අපරිපූරණාර්ථයෙන්) තෙල සමුද්ද නමුදු වෙයි, (පරිශුද්ධාර්ථයෙන්) තෙල පණ්ඩර නමුදු වෙයි, (ස්පර්ශාදියෙන් උපදනා හෙයින්) තෙල ඛේත නමුදු වෙයි, (ඔවුනට ම ප්‍රතිෂ්ඨා වන හෙයින්) තෙල වත්ථු නමුදු වෙයි, (සමවිෂම දක්වමින් ආත්මභාවය පමුණුවානුයි) තෙල තෙත්ත නමුදු වෙයි, (එ අරුතින් ම) තෙල නයන නමුදු වෙයි, (සත්කායපයඝාපන්නාර්ථයෙන්) තෙල ඔරිමකීර නමුදු වෙයි, (බහුසාධාරණාර්ථයෙන් අස්වාමිකාර්ථයෙන්) තෙල සුඤ්ඤභාම නමුදු වේ. මේ වක්ඛුරායතනය යි කියනු ලැබේ.

227. එහි ශ්‍රොත්‍රායතනය කවරෙ යත් : යම් ශ්‍රොත්‍රයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ආත්මභාවපයඝාපන්න වූ අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ ප්‍රසාදය වේ ද, අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ යම් ශ්‍රොත්‍රයෙකින් අනිදර්ශන වූ සප්‍රතිස වූ ශබ්දය ඇසුයේ හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ තෙල (ශ්‍රොත්‍රප්‍රසාදය) ශ්‍රොත්‍ර නමුදු වෙයි, තෙල ශ්‍රොත්‍රායතන නමුදු වෙයි, තෙල ශ්‍රොත්‍රධාතු නමුදු වෙයි, තෙල ශ්‍රොත්‍රෙන්ද්‍රිය නමුදු වෙයි, තෙල ලොක නමුදු වෙයි, තෙල ද්වාර නමුදු වෙයි, තෙල සමුද්‍ර නමුදු වෙයි, තෙල පණ්ඩර නමුදු වෙයි, තෙල ඛේත නමුදු වෙයි, තෙල වාස්තු නමුදු වෙයි, තෙල ඔරිමකීර නමුදු වෙයි, තෙල ශුන්‍යග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ශ්‍රොත්‍රායතනය යි කියනු ලැබේ.

228. තත් කතමං භානායතනං : යං භානං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරියාපනෙනා අතිදක්ඛනො සප්පට්ඨො යෙන භානෙන අතිදක්ඛනෙන සප්පට්ඨෙන ගඤ්ඤං අතිදක්ඛනං සප්පට්ඨං භාසී වා භායතී වා භාසිස්සතී වා භායෙ වා භානමෙපනං භානායතනමෙපනං භානධාතුපෙසං භානිත්ථිමෙපනං ලොකොපෙසං ආරාපෙසං සමුද්දෙපෙසං පණ්ඩරමෙපනං බෙනතමෙපනං චන්ද්‍රමෙපනං ඔරිමං තිරමෙපනං සුඤ්ඤං ගාමොපෙසං, ඉදං වුවචති භානායතනං.

229. තත් කතමං ජීව්‍හායතනං : යං ජීව්‍හං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරියාපනෙනා අතිදක්ඛනො සප්පට්ඨො යං ජීව්‍හං අතිදක්ඛනාය සප්පට්ඨාය රසං අතිදක්ඛනං සප්පට්ඨං සාසී වා සායතී වා සාසිස්සතී වා සායෙ වා ජීව්‍හාපෙසං ජීව්‍හායතනමෙපනං ජීව්‍හාධාතුපෙසං ජීව්‍හිත්ථිමෙපනං ලොකොපෙසං ආරාපෙසං සමුද්දෙපෙසං පණ්ඩරමෙපනං බෙනතමෙපනං චන්ද්‍රමෙපනං ඔරිමං තිරමෙපනං සුඤ්ඤං ගාමොපෙසං, ඉදං වුවචති ජීව්‍හායතනං.

230. තත් කතමං කායායතනං : යො කායො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ අත්තභාවපරියාපනෙනා අතිදක්ඛනො සප්පට්ඨො යෙන කායෙන අතිදක්ඛනෙන සප්පට්ඨෙන ථොට්ඨබ්බං අතිදක්ඛනං සප්පට්ඨං චුසී වා චුසතී වා චුසිස්සතී වා චුසෙ වා, කායොපෙසං කායායතනමෙපනං කායධාතුපෙසං කායිත්ථිමෙපනං ලොකොපෙසං ආරාපෙසං සමුද්දෙපෙසං පණ්ඩරමෙපනං බෙනතමෙපනං චන්ද්‍රමෙපනං ඔරිමං තිරමෙපනං සුඤ්ඤං ගාමොපෙසං, ඉදං වුවචති කායායතනං.

231. තත් කතමං මනායතනං : එකවිධෙන මනායතනං : එස්සසම්පයුත්තං.

දුට්ඨධෙන මනායතනං : අත්ථි සහෙතුකං, අත්ථි අහෙතුකං.

තිට්ඨධෙන මනායතනං : අත්ථි කුසලං අත්ථි අකුසලං අත්ථි අව්‍යාකතං.

චතුර්ධෙන මනායතනං : අත්ථි කාමාවචරං අත්ථි රූපාවචරං අත්ථි අරූපාවචරං අත්ථි අපරියාපනං.

පඤ්චධෙන මනායතනං : අත්ථි සුඛිත්ථිමං සම්පයුත්තං අත්ථි දුක්ඛිත්ථිමං සම්පයුත්තං, අත්ථි සොමනස්සිත්ථිමං සම්පයුත්තං, අත්ථි දෙමනස්සිත්ථිමං සම්පයුත්තං, අත්ථි උපෙක්ඛිත්ථිමං සම්පයුත්තං.

ඡබ්බධෙන මනායතනං : චක්ඛුච්ඤ්ඤං සොඤ්ඤං භාන-ච්ඤ්ඤං ජීව්‍හාච්ඤ්ඤං කායච්ඤ්ඤං මනොච්ඤ්ඤං, එවං ඡබ්බධෙන මනායතනං.

සත්තවිධෙන මනායතනං : චක්ඛුච්ඤ්ඤං සොඤ්ඤං භාන-ච්ඤ්ඤං ජීව්‍හාච්ඤ්ඤං කායච්ඤ්ඤං මනොධාතු මනොච්ඤ්ඤං ධාතු. එවං සත්තවිධෙන මනායතනං.

අට්ඨවිධෙන මනායතනං : චක්ඛුච්ඤ්ඤං -පෙ- කායච්ඤ්ඤං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං මනොධාතු මනොච්ඤ්ඤං ධාතු. එවං අට්ඨවිධෙන මනායතනං.

228. එහි ස්‍රාණායතනය කවරෙ යත් : යම් ස්‍රාණයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ ආත්මභාවපයඝාතන නම් වූයේ අතිදර්ශනසප්‍රතිස වූයේ ද, අතිදර්ශන සප්‍රතිස වූ යම් ස්‍රාණයෙකින් අතිදර්ශනසප්‍රතිස වූ ගන්ධය ඇඟි හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ තෙල (ස්‍රාණප්‍රසාදය) ස්‍රාණ නමුදු තෙල ස්‍රාණායතන නමුදු තෙල ස්‍රාණාධාතු නමුදු තෙල ස්‍රාණෙන්දිය නමුදු තෙල ලොක නමුදු තෙල ද්වාර නමුදු තෙල සමුද්‍ර නමුදු තෙල පණ්ඩර නමුදු තෙල ක්ෂෙත්‍ර නමුදු තෙල වාස්තු නමුදු තෙල ඔරිමතීර නමුදු තෙල භූතානුම නමුදු වේ. මේ ස්‍රාණායතනය යි කියනු ලැබේ.

229. ජීවිතායතනරූපය කවරේ යත් : යම් ජීවිතාවක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ ආත්මතාවපයභීෂ්ටන වූයේ අතිදර්ශනසප්තීය වූයේ ද, අතිදර්ශනසප්තීය වූ යම් දිවෙකින් අතිදර්ශන සප්තීය වූ රසය වින්දේ හෝ විඳි හෝ විඳින්නේ හෝ විඳිනේ නම් හෝ තෙල (ජීවිතාප්‍රසාදය) ජීවිතා නමුදු තෙල ජීවිතායතන නමුදු තෙල ජීවිතාධාතු නමුදු තෙල ජීවිතෝද්‍රිය නමුදු තෙල ලෝක නමුදු තෙල ද්වාර නමුදු තෙල සමුද්‍ර නමුදු තෙල පණ්ඩර නමුදු තෙල ක්ෂෙත්‍ර නමුදු තෙල වාස්තු නමුදු තෙල ඔරිමතීර නමුදු තෙල ශුන්‍යාශ්‍රාම නමුදු වේ. මේ ජීවිතායතනය යි කියනු ලැබේ.

230. එහි කායායතනය කවරේ යත් : යම් කයෙක් සතර මහාභ්‍යාසයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ ආත්මභාවපයාපන්න අනිදර්ශන සප්‍රතිස වූයේ ද, අනිදර්ශනසප්‍රතිස වූ යම් කයෙකින් අනිදර්ශනසප්‍රතිස වූ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායක් පැහැසි හෝ පහසා හෝ පහසන්නේ හෝ පහසන්නේ නම් හෝ තෙල (කායප්‍රසාදය) කාය නමුදු තෙල කායායතන නමුදු තෙල කායධාතු නමුදු තෙල කායෝත්තිය නමුදු තෙල ලෝක නමුදු තෙල ද්වාර නමුදු තෙල සමුද්‍ර නමුදු තෙල පණ්ඩර නමුදු තෙල ක්ෂේත්‍ර නමුදු තෙල වාස්තු නමුදු තෙල ඔරිමතිර නමුදු තෙල ඉත්තයග්‍රාම නමුදු වේ. මේ කායායතන යි කියනු ලැබේ.

231. එහි මනායතනය කවරේ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි, ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : කුලල වූයෙක් ඇත, අකුලල වූයෙක් ඇත, අවසානක වූයෙක් ඇති.

ව්‍යුහානුකූලයෙන් මනායනනය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපයානාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සුඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සින්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂෙන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයෙක් ඇති.

ඡට්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි: වක්ෂුර්විඥන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥන ය, ස්පාණ විඥන ය, ජිවිතාවිඥන ය, කායවිඥන ය, මනෝවිඥන යි. මෙසේ ඡට්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

සජ්ජකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : චක්ෂුර්විඥාන ය, ශ්‍රොත්‍රවිඥාන ය, ස්පර්ශ් විඥාන ය, ජීව්හාවිඥාන ය, කායවිඥාන ය, මනෝධාතු ය, මනෝවිඥානධාතු යි. මෙසේ සජ්ජකාරයෙන් මනායතනය වේ.

අඡ්චුකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි: චක්ෂුර්විඤ්ඤා ය, ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤා ය, ස්පර්ශ්විඤ්ඤා ය, ජීවිතාවිඤ්ඤා ය, කායවිඤ්ඤා ය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවිඤ්ඤාධාතු යි. මෙසේ අඡ්චුකාරයෙන් මනායතනය වේ.

නවවිධෙන මනායතනං : චක්ඛුචිඤ්ඤාණං -පෙ- කායචිඤ්ඤාණං, මනෝධාතු මනෝචිඤ්ඤාණධාතු අපචි කුසලං අපචි අකුසලං, අපචි අව්‍යාකතං. එවං නවවිධෙන මනායතනං.

දසවිධෙන මනායතනං : චක්ඛුචිඤ්ඤාණං සොතචිඤ්ඤාණං ඝාන-චිඤ්ඤාණං ජීවහාචිඤ්ඤාණං, කායචිඤ්ඤාණං අපචි සුඛසහගතං, අපචි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝචිඤ්ඤාණධාතු අපචි කුසලං, අපචි අකුසලං, අපචි අව්‍යාකතං. එවං දසවිධෙන මනායතනං.

232. එකවිධෙන මනායතනං : එසසප්පයුතනං.

ද්විධෙන මනායතනං : අපචි සහෙතුකං අපචි අහෙතුකං.

තිවිධෙන මනායතනං : අපචි සුඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, අපචි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුතනං, අපචි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතනං -පෙ- එවං බ්‍රහ්මවිධෙන මනායතනං. ඉදං වුවිච්ඡි මනායතනං.

233. තත්ථ කතමං රූපායතනං : යං රූපං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය වණ්ණෙනිභා සතිදස්සනං සප්පට්ඨිකං නීලං පිතකං¹ ලොහිතකං² ඔද්දනං කාලකං මඤ්ජරිකං හරි හරිවණ්ණං³ අමබ්බකුරවණ්ණං දීඝං රස්සං අණුං ඵුලං වට්ටං පරිමණ්ඩලං චතුරස්සං ඡද්‍රංසං අට්ඨංසං සොළසංසං නිත්තං එලං ඡායා ආතපො ආලෝකො අකිකාරො අබ්‍යා මතිකා ධූමො රජො චන්දමණ්ඩලස්ස වණ්ණෙනිභා සුරියමණ්ඩලස්ස වණ්ණෙනිභා තාරක රූපානං වණ්ණෙනිභා ආදාසමණ්ඩලස්ස වණ්ණෙනිභා මණ්ණිසබ්බමුත්තා⁴ වෙළුරියස්ස වණ්ණෙනිභා ජාතරූපරජතස්ස වණ්ණෙනිභා යං වා පනඤ්ඤමපී අපචි රූපං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය වණ්ණෙනිභා සතිදස්සනං සප්පට්ඨිකං යං රූපං සතිදස්සනං සප්පට්ඨිකං චක්ඛුතා අතිදස්සනෙන සප්පට්ඨිකෙන පසසී වා පසසති වා පසසියසති වා පසෙස වා රූප මෙපනං රූපායතනමෙපනං රූපධාතුපෙසා. ඉදං වුවිච්ඡි රූපායතනං.

234. තත්ථ කතමං සද්දායතනං : යො සද්දො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය අතිදස්සනො සප්පට්ඨිකො, හෙරිසද්දො, මුතිබ්බසද්දො, සබ්බසද්දො පනවිසද්දො, හිතසද්දො, වාදිතසද්දො, සම්මසද්දො, පාණිසද්දො, සත්තානං නිශෙසාසසද්දො, ධාතුනං සන්තිඝාතසද්දො, වාතසද්දො, උදකසද්දො, මනුස්සසද්දො, අමනුස්සසද්දො, යො වා පනඤ්ඤමපී අපචි සද්දො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය අතිදස්සනො සප්පට්ඨිකො, යං සද්දො අතිදස්සනං සප්පට්ඨිකො තොධෙන අතිදස්සනෙන සප්පට්ඨිකෙන සුණ්ඨි වා සුණාති වා සුණ්ඨියසති වා සුණෙ වා සද්දොපෙසො සද්දායතනමෙපනං සද්දධාතුපෙසා ඉදං වුවිච්ඡි සද්දායතනං.

235. තත්ථ කතමං ගක්ඛායතනං : යො ගක්ඛො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය අතිදස්සනො සප්පට්ඨිකො මූලගක්ඛො සාරගක්ඛො තවගක්ඛො පත්තගක්ඛො පුප්ඵගක්ඛො එලගක්ඛො ආමගක්ඛො විස්සගක්ඛො සුගක්ඛො දුග්ගගක්ඛො, යො වා පනඤ්ඤමපී අපචි ගක්ඛො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදාය අතිදස්සනො සප්පට්ඨිකො යං ගක්ඛො අතිදස්සනං සප්පට්ඨිකො ඝාතෙන අතිදස්සනෙන සප්පට්ඨිකෙන ඝාසි වා ඝායති වා ඝාසියසති වා ඝායෙ වා ගක්ඛොපෙසො ගක්ඛායතනමෙපනං ගක්ඛධාතුපෙසා, ඉදං වුවිච්ඡි ගක්ඛායතනං.

1. පිතං - සිරිමු. 2. ලොහිතං - සිරිමු. 3. හරිවණ්ණං - සි.
4. මුත්ත - සිමු, මජ්ඣං.

නවප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : වක්ෂුර්විඤ්ඤා ය, . . . කායවිඤ්ඤා ය, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤ්ඤාධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : වක්ෂුර්විඤ්ඤා ය, ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤා ය, ස්‍රාණ විඤ්ඤා ය, ජීවිතාවිඤ්ඤා ය, කායවිඤ්ඤා ය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනෝධාතු ය, මනෝවිඤ්ඤාධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ.

232. එක් ප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් මනායතනය වෙයි : සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් මනායතනය වේ. මේ මනායතනය යි කියනු ලැබේ.

233. එහි රූපායතනය කවරේ යත් : යම් රූපයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් පැහැසට්ඨන වූයේ සනිදර්ශනසප්තකිස වූ නිල ය, කහවන, ලේපැහැ ය, සුදු ය, කළු ය, මදට ය, සම්චන, නිල්කණ්පැහැ ය, අඹදලුපැහැ ය, උස් ය, මිටි ය, කුදු ය, මහත් ය, වට ය, පිරිමිඳුලු ය, සිරිඳු ය, සඟු ය, අටු ය, සොළසැස් ය, වළ ය, ගොඩ ය, සෙවණ ය, අවු ය, එළි ය, අඳුරු ය, වලා ය, හිම ය, දුම් ය, රජස් ය, සඳුමඩලෙහි පැහැ ය, හිරුමඩලෙහි පැහැ ය, තරුපැහැ ය, කැටපත්මඩලෙහි පැහැ ය, මිණි-සක්-මුතු-වෙරළමිණිපැහැ ය, රන්-රිදිපැහැ ය, යළි අන්‍ය වූ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් පැහැසට්ඨන යි කියන ලද සනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, සනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම් රූපයක් සනිදර්ශන සප්තකිස වූ ඇසින් දුටුයේ හෝ දකි හෝ දක්නේ හෝ දක්නේ නම් හෝ තෙල (රූ සට්ඨන) රූප නමුදු වෙයි, තෙල රූපායතන නමුදු වෙයි, රූපධාතු නමුදු වේ. මේ රූපායතනය යි කියනු ලැබේ.

234. එහි ශබ්දයතනය කවරේ යත් : යම් ශබ්දයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකිස වූයේ ද, බේරහඩ ය, මිහිභූත ය, සක්භූත ය, පණාබේරහඩ ය, ගීහඩ ය, වැයුම්භඩ ය, කස්තලභඩ ය, අත්තලභඩ ය, සත්ත්වයන්ගේ නිර්සොෂ (අවියන්) භඩ ය, ධාතුන්ගේ උනුන් ගැටුම්භඩ ය, සුළංභඩ ය, දියභඩ ය, මිනිස්භඩ ය, නොමිනිස් භඩ ය, යළි අන්‍ය වූ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම් ශබ්දයෙකුත් ඇද්ද, අනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම් ශබ්දයකුත් අනිදර්ශනසප්තකිස වූ ශ්‍රෝත්‍රයෙන් ඇසි හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ තෙල ශබ්ද නමුදු වෙයි, තෙල ශබ්දයතන නමුදු වෙයි, තෙල ශබ්දධාතු නමුදු වේ. මේ ශබ්දයතනය යි කියනු ලැබේ.

235. එහි ගන්ධායතනය කවරේ යත් : යම් ගන්ධයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකිස වූයේ මුල්ගඳ ය, හරගඳ ය, පොකුගඳ ය, පත්ගඳ ය, මල්ගඳ ය, එලගඳ ය, අමුගඳ ය, කුණුගඳ ය, සුවඳ ය, දුගඳ ය, යළි අන්‍ය වූ ද සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම් ගන්ධයෙක් හෝ ඇද්ද, අනිදර්ශනසප්තකිස වූ යම්ගන්ධයක් අනිදර්ශන සප්තකිස වූ ස්‍රාණයෙන් ඇසි හෝ අසා හෝ අසන්නේ හෝ අසන්නේ නම් හෝ ගඳ නමුදු තෙල ය, ගන්ධායතන නමුදු තෙල ය, ගන්ධධාතු නමුදු තෙල යි. මේ ගන්ධායතනය යි කියනු ලැබේ.

236. තත් කතමං රසායනනං : යො රසො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය අනිදස්සනො සප්පට්ඨො මූලරසො ඛණ්ඩරසො තවරසො පත්තරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො අමිලං මධුරං තිත්තකං කට්ඨකං ලොණිකං බාලිකං ලපිලකං¹ කසාවො සාදු අසාදු, යො වා පනඤ්ඤපී අත්ථි රසො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය අනිදස්සනො සප්පට්ඨො යං රසං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං ජිව්හාය අනිදස්සනාය සප්පට්ඨාය සාගි වා සායති වා සාගිස්සති වා සායෙ වා රසොපෙසො රසායනනමෙපනං රසවාතුපෙසා, ඉදං වුච්චති රසායනනං.

237. තත් කතමං ථොට්ඨබ්බායනනං : පථවිධාතු තෙජෝධාතු වායොධාතු කකකලං මුද්දකං සණ්ඨං ඵරුසං සුඛසම්පස්සං දුක්ඛසම්පස්සං ගරුකං ලහුකං යං ථොට්ඨබ්බං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං කායෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන පුඨි වා පුඨති වා පුට්ඨස්සති වා පුසෙ වා ථොට්ඨබ්බො-
'පෙසො ථොට්ඨබ්බායනනමෙපනං ථොට්ඨබ්බධාතුපෙසා, ඉදං වුච්චති ථොට්ඨබ්බායනනං.

238. තත් කතමං ධම්මායනනං : වෙදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛිංරකකිකො, යං ච රූපං අනිදස්සනං අප්පට්ඨං ධම්මායනනපරියං පත්තං අසඛිතා ච ධාතු.

තත් කතමො වෙදනාකකිකො : එකවිධෙන වෙදනාකකිකො : ඵස්සසම්පසුත්තො.

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි සහෙතුකො අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි කුසලො අත්ථි අකුසලො අත්ථි අව්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො -පෙ- එවං බහුවිධෙන වෙදනාකකිකො. අයං වුච්චති වෙදනාකකිකො.

තත් කතමො සඤ්ඤාකකිකො : එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : ඵස්සසම්පසුත්තො.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි සහෙතුකො අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි කුසලො අත්ථි අකුසලො අත්ථි අව්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො -පෙ- එවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො, අයං වුච්චති සඤ්ඤාකකිකො.

තත් කතමො සඛිංරකකිකො : එකවිධෙන සඛිංරකකිකො : විත්ත සම්පසුත්තො.

දුට්ඨධෙන සඛිංරකකිකො : අත්ථි හෙතු අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සඛිංරකකිකො : අත්ථි කුසලො අත්ථි අකුසලො අත්ථි අව්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සඛිංරකකිකො -පෙ- එවං බහුවිධෙන සඛිංරකකිකො. අයං වුච්චති සඛිංරකකිකො.

1. ලමිලං - මජ්ඣං.

236. එහි රසායනනය කවරෙ යත් : යම් රසයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකය වූයේ මුල්රස ය, කදරස ය, පොතුරස ය, පත්රස ය, මල්රස ය, පලරස ය, ඇඹුල් ය, මිහිරි ය, තිත්ත ය, කුච ය, ලුණු ය, කර ය, ලපිල (දිවුල ඇ කසටැඹුල) ය, මිහිරි ය, නො මිහිරි ය, යළි අන්‍ය වූ ද, සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්තකය වූ යම් රසයෙක් හෝ ඇද්ද, අනිදර්ශනසප්තකය වූ යම් රසයක් අනිදර්ශන සප්තකය වූ දිවින් වින්දේ හෝ විදි හෝ විදින්තේ හෝ විදින්තේ නම් හෝ තෙල රස නමුදු වෙයි, තෙල රසායනන නමුදු වෙයි, තෙල රසධාතු නමුදු වේ, මේ රසායනනය යි කියනු ලැබේ.

237. එහි ඵොට්ඨබ්බායනනය කවරෙ යත් : තද වූ මොලොක් වූ සිලුටු වූ රඵ වූ සුවපහස් වූ දුක්පහස් වූ බර වූ නො බර වූ (කර්කශත්වලක්ෂණ වූ) පාරිච්ඛාතු ය, (උෂ්ණත්ව ලක්ෂණ වූ) තෙජොධාතු ය, (වික්ෂම්භන ලක්ෂණ වූ) වායොධාතු ය, අනිදර්ශනසප්තකය වූ යම් ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායක් අනිදර්ශනසප්තකය වූ කයින් පැහැයි හෝ පහසා හෝ පහස්තේ හෝ පහස්තේ නම් හෝ තෙල (පඨවි-ආපො-තෙජොධාතුව) ඵොට්ඨබ්බ නමුදු වෙයි, තෙල ඵොට්ඨබ්බායනන නමුදු වෙයි, තෙල ඵොට්ඨබ්බධාතු නමුදු වේ, මේ ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායනනය යි කියනු ලැබේ.

238. එහි ධර්මායනනය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිස වූ ධර්මායනනපයඝාපන්න වූ යම් රූපයෙකුත් ඇද්ද, අසඨ්ඛතධාතුව දැයි.

එහි වේදනාස්කන්ධය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ. මේ වේදනාස්කන්ධය යි කියනු ලැබේ.

එහි සංඥස්කන්ධය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුක වූයෙක් ඇත, අහෙතුක වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුසල් වූයෙක් ඇත, අකුසල් වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ. මේ සංඥස්කන්ධය යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුසල් වූයෙක් ඇත, අකුසල් වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. මේ සංස්කාරස්කන්ධය යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං රූපං අතිදක්ඛන අප්පට්ඨං ධම්මායතන පරියාපනනං :
ඉන්ද්‍රියං පුරිස්සන්ධියං -පෙ- කබලිංකාරො ආහාරො. ඉදං වුච්චති රූපං
අතිදක්ඛනං අප්පට්ඨං ධම්මායතනපරියාපනනං.

තත් කතමා අසඬිතා ධාතු : රාගකකයො දෝසකකයො මොහකකයො
අයං වුච්චති අසඬිතා ධාතු, ඉදං වුච්චති ධම්මායතනං.

අභිධම්මනාමයං.

* 239. ආදසායනනාති : චක්ඛායතනං, රූපායතනං, සොඛායතනං,
සද්දායතනං, ඝානායතනං, ගඤ්ඤායතනං, ජීව්හායතනං, රසායතනං,
කායායතනං, ථොට්ඨබ්බායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං.

240. ආදසනනං ආයතනනං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති
අව්‍යාකතා -පෙ- කති සරණා, කති අරණා.

241. දසායතනා අව්‍යාකතා, ආයතනා සියා කුසලා, සියා අකුසලා,
සියා අව්‍යාකතා.

දසායතනා න චත්තබ්බා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි, දුක්ඛාය
වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි.
මනායතනං සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වේදනාය
සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, ධම්මායතනං සියා
සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා
අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා න චත්තබ්බං සුඛාය වේදනාය
සම්පයුත්තනාති'පි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනාති'පි අදුක්ඛමසුඛාය
වේදනාය සම්පයුත්තනාති'පි.

දසායතනා නෙව විපාකන විපාකධම්මධම්මා, ආයතනා සියා විපාකා,
සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙව විපාකන විපාකධම්මධම්මා.

පඤ්චායතනා උපාදිනනුපාදනියා, සද්දායතනං අනුපාදිනනුපාදනියං
චත්තාරො ආයතනා සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, ආයතනා සියා
උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිතන
අනුපාදනියා.

දසායතනා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, ආයතනා සියා සංකිලිට්ඨ-
සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ-
අසංකිලෙසිකා.

දසායතනා අවිතකකඅවිචාර, මනායතනං සියා සවිතකකසවිචාරං
සියා අවිතකකවිචාරමත්තං, සියා අවිතකකඅවිචාරං. ධම්මායතනං සියා
සවිතකකසවිචාරං, සියා අවිතකකවිචාරමත්තං, සියා අවිතකකඅවිචාරං
සියා න චත්තබ්බං සවිතකකසවිචාරනාති'පි අවිතකකවිචාරමත්තනාති'පි.
අවිතකකඅවිචාරනාති'පි.

එහි ධර්මායතනපයභාපන්න වූ අනිදර්ශනඅප්‍රතිසරූපය කවරෙ යත් : ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය ය, පුරුෂෙන්ද්‍රිය ය, . . . කවලිකාරාහාර යි. මේ ධර්මායතනපයභාපන්න වූ අනිදර්ශන අප්‍රතිසරූපය යි කියනු ලැබේ.

එහි අසංඛතධාතු කවරෙ යත් : රාගක්ෂය ය, දොෂක්ෂය ය, මොහක්ෂය යි. මේ අසංඛතධාතූය යි කියනු ලැබේ. මේ ධර්මායතනය යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාෂණිය යි.

239. ආයතන දෙළොසෙකි : වක්ෂුරායතන ය, රූපායතන ය, ශ්‍රොත්‍රායතන ය, ශබ්දයතන ය, ස්පර්ශායතන ය, ගන්ධායතන ය, ජීවිහායතන ය, රසායතන ය, කායායතන ය, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යායතන ය, මනායතන ය, ධර්මායතන යි.

240. දෙළොස් ආයතනයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙනෙක් ද, අකුශලයෝ කෙනෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙනෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙනෙක් ද, අරණයෝ කෙනෙක් ද යත් :

241. දශආයතන කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් කුසල් ද වන්තාහ, අකුසල් ද වන්තාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්තාහු යි.

දශආයතන කෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කියයුක්තාහ. මනායතනය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. ධර්මායතනය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ ය.

දශායතනයෝ නොමැ විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම ද නො වූවාහු ය, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් විපාක ද වන්තාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්තාහ, නෛවිවිපාකනවිපාක ස්වභාවධර්ම ද වන්තාහු යි.

පස් ආයතන කෙනෙක් උපාදිනෙතාපාදනිය වෙකි, ශබ්දයතනය අනුපාදිනෙතාපාදනිය වෙයි, සතර ආයතන කෙනෙක් උපාදිනෙතාපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදිනෙතාපාදනිය ද වන්තාහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් උපාදිනෙතාපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදිනෙතාපාදනිය ද වන්තාහ, අනුපාදිනතඅනුපාදනිය ද වන්තාහු යි.

දශායතනයෝ අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශිකයෝ ය, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික ද වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලෙශික ද වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ට අසංක්ලෙශික ද වන්තාහු යි.

දශායතනයෝ අවිතර්කඅවිචාරයහ. මනායතනය සවිතර්කසවිචාර ද වන්නේ ය, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ ය. ධර්මායතනය සවිතර්ක සවිචාර ද වන්නේ ය, අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අවිතර්කඅවිචාර ද වන්නේ ය, සවිතර්කසවිචාර යි ද අවිතර්කවිචාරමාත්‍ර යි ද අවිතර්කඅවිචාර යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දසායතනා න චත්තබ්බො පිතීසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛාසහගතාති'පි, ආයතනා සියො පිතීසහගතා, සියො සුඛසහගතා, සියො උපෙක්ඛාසහගතා, සියො න චත්තබ්බො පිතීසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛාසහගතාති'පි.

දසායතනා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො, ආයතනා සියො දස්සනෙන පභාතබ්බො, සියො භාවනාය පභාතබ්බො, සියො නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො.

දසායතනා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා, ආයතනා සියො දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා, සියො භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා, සියො නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා.

දසායතනා නෙවාචයගාමීනාපචයගාමීනො, ආයතනා සියො ආචයගාමීනො, සියො අපචයගාමීනො, සියො නෙවආචයගාමීනාපචයගාමීනො.

දසායතනා නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා, ආයතනා සියො සෙක්ඛා, සියො අසෙක්ඛා, සියො නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා.

දසායතනා පරිත්තා, ආයතනා සියො පරිත්තා, සියො මහග්ගතා, සියො අපපමාණා.

දසායතනා අනාරම්මණා, ආයතනා සියො පරිත්තාරම්මණා, සියො මහග්ගාරම්මණා, සියො අපපමාණාරම්මණා, සියො න චත්තබ්බො පරිත්තාරම්මණාතිපි මහග්ගාරම්මණාතිපි අපපමාණාරම්මණාතිපි.

දසායතනා මජ්ඣිමා, ආයතනා සියො භිනා, සියො මජ්ඣිමා, සියො පඤ්ඤා.

දසායතනා අනිසත්තා, ආයතනා සියො මිච්ඡත්තනිසත්තා, සියො සම්මත්තනිසත්තා, සියො අනිසත්තා.

දසායතනා අනාරම්මණා, ආයතනා සියො මග්ගාරම්මණා, සියො මග්ගහෙතුකා, සියො මග්ගාධිපතීනො, සියො න චත්තබ්බො මග්ගාරම්මණාති'පි මග්ගහෙතුකාති'පි මග්ගාධිපතීනොති'පි.

පඤ්චායතනා සියො උප්පත්තා, සියො උප්පාදීනො, න චත්තබ්බො අනුප්පත්තාති, සද්දායතනං සියො උප්පත්තං, සියො අනුප්පත්තං, න චත්තබ්බො උප්පාදීති, පඤ්චායතනා සියො උප්පත්තා, සියො අනුප්පත්තා සියො උප්පාදීනො, ධම්මායතනං සියො උප්පත්තං, සියො අනුප්පත්තං, සියො උප්පාදී, සියො න චත්තබ්බො උප්පත්තනති'පි අනුප්පත්තනති'පි උප්පාදීති'පි.

ඵකාදසායතනා සියො අනිත්තා, සියො අනාගතා, සියො පච්චුප්පත්තා, සියො න චත්තබ්බො අනිත්තනති'පි අනාගතනති'පි පච්චුප්පත්තනති'පි.

දසායතනා අනාරම්මණා, ආයතනා සියො අනිතාරම්මණා සියො අනාගතාරම්මණා, සියො පච්චුප්පත්තාරම්මණා, සියො න චත්තබ්බො අනිතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පත්තාරම්මණාති'පි.

දශයනනයෝ ප්‍රතිසහගතන යි ද සුබසහගතන යි ද උපෙක්ෂාසහගතන යි ද නො කිය යුතු වන්නාහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රතිසහගත ද වන්නාහ, සුබ සහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රතිසහගතන යි ද සුබසහගතන යි ද උපෙක්ෂාසහගතන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

දශයනනයෝ නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයහ. ආයතන යෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහු ය.

දශයනනයෝ නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වූ හෙතු ඇත්තාහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ. නො මැ දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතුක ද වන්නාහු ය.

දශයනනයෝ නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමීහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ආවයගාමී ද වන්නාහ, අපවයගාමී ද වන්නාහ, නො මැ ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නාහු ය.

දශයනනයෝ නො මැ ශෛක්ෂයහ, නො ද අශෛක්ෂයහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහ, නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ ද වන්නාහු ය.

දශයනනයෝ පරිත්තයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් පරිත්ත ද වන්නාහ, මහද්ගත ද වන්නාහ, අප්‍රමාණ ද වන්නාහු ය.

දශයනනයෝ අනාලම්බනයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් පරිත්තාලම්බන ද වන්නාහ, මහද්ගතාලම්බන ද වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්බන ද වන්නාහ, පරිත්තාලම්බනන යි ද මහද්ගතාලම්බනන යි ද අප්‍රමාණාලම්බනන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

දශයනනයෝ මධ්‍යමයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් භීත ද වන්නාහ, මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු ය.

දශයනනයෝ අතීයතයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් මීර්‍යාත්වතීයත ද වන්නාහ, සමාක්ත්වතීයත ද වන්නාහ. අතීයත ද වන්නාහු ය.

දශයනනයෝ අනාලම්බනයහ, ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් මාර්ගාලම්බන ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, මාර්ගාලම්බන යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

ආයතනයෝ පස් දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහ, අනුත්පන්නන යි නො කියයුතු වන්නාහ. ශබ්දයතනය උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ ය, උත්පාදී ය යි නො කියයුතු ය. ආයතනයෝ පස් දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහ, ධර්මායතනය උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ ය, උත්පාදී ද වන්නේ ය, උත්පන්න යි ද අනුත්පන්න යි ද උත්පාදී යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, පවිච්ඡිපන්න ද වන්නාහ. ධර්මායතනය අතීත ද වන්නේ ය, අනාගත ද වන්නේ ය, පවිච්ඡිපන්න ද වන්නේ ය, අතීත යි ද අනාගත යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්න යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දශයනනයෝ අනාලම්බනයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අතීතාලම්බන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්බන ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බන ද වන්නාහ, අතීතාලම්බනන යි ද අනාගතාලම්බනන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්බනන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

සියං අජ්ඣන්තා, සියං බහිඤා, සියං අජ්ඣන්තබහිඤා.

දසායතනා අනාරම්භා. ආයතනා සියං අජ්ඣන්තාරම්භා, සියං බහිඤාරම්භා, සියං අජ්ඣන්තබහිඤාරම්භා, සියං න චත්තබ්බං අජ්ඣන්තාරම්භානිපි බහිඤාරම්භානිපි අජ්ඣන්තබහිඤාරම්භානිපි.

රූපායතනං සනිදස්සනසප්පච්ඡං, නවායතනා අනිදස්සනසප්පච්ඡං, ආයතනා අනිදස්සනඅප්පච්ඡං.

242. එකාදසායතනා න හෙතු. ධම්මායතනං සියං හෙතු, සියං න හෙතු.

දසායතනා අහෙතුකා. ආයතනා සියං සහෙතුකා, සියං අහෙතුකා.

දසායතනා හෙතුවිප්පයුත්තා. ආයතනා සියං හෙතුසම්පයුත්තා, සියං හෙතුවිප්පයුත්තා.

දසායතනා න චත්තබ්බං හෙතු චෙව සහෙතුකානි'පි, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතුනි'පි. මනායතනං න චත්තබ්බං හෙතු චෙව සහෙතුකානි, සියං සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු, සියං න චත්තබ්බං සහෙතුකාඤ්ච ච හෙතුනි. ධම්මායතනං සියං හෙතු චෙව සහෙතුකාඤ්ච, සියං සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු, සියං න චත්තබ්බං හෙතු චෙව සහෙතුකානි'පි සහෙතුකාඤ්ච ච න ච හෙතුනි'පි.

දසායතනා න චත්තබ්බං හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තානි'පි හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතුනි'පි. මනායතනං න චත්තබ්බං හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තානි, සියං හෙතුසම්පයුත්තං චෙව න ච හෙතු, සියං න චත්තබ්බං හෙතුසම්පයුත්තං චෙව න ච හෙතුනි, ධම්මායතනං සියං හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තං ච, සියං හෙතුසම්පයුත්තං චෙව න ච හෙතු, සියං න චත්තබ්බං හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තානි'පි හෙතුසම්පයුත්තං චෙව න ච හෙතුනි'පි.

දසායතනා න හෙතු අහෙතුකං. මනායතනං සියං න හෙතු සහෙතුකං, සියං න හෙතු අහෙතුකං. ධම්මායතනං සියං න හෙතු සහෙතුකං, සියං න හෙතු අහෙතුකං, සියං න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකානි'පි, න හෙතු අහෙතුකානි'පි.

243. එකාදසායතනා සප්පච්චයා. ධම්මායතනං සියං සප්පච්චයං සියං අප්පච්චයං.

එකාදසායතනා සංඛිතා. ධම්මායතනං සියං සංඛිතං සියං අසංඛිතං.

රූපායතනං සනිදස්සනං. එකාදසායතනා අනිදස්සනා.

දසායතනා සප්පච්ඡං. ආයතනා අප්පච්ඡං.

දසායතනා රූපා. මනායතනං අරූපං, ධම්මායතනං සියං රූපං, සියං අරූපං.

දසායතනා ලොකියා. ආයතනා සියං ලොකියා, සියං ලොකුත්තරං කෙනවි විඤ්ඤායා, කෙනවි න විඤ්ඤායා.

(දෙළොස් ආයතනයෝ) අද්ධ්‍යාත්ම ද වන්තාහ, බාහිර ද වන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්ම බාහිර ද වන්තාහු ය.

දශායතනයෝ අනාලම්බනයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්තාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

රූපායතනය සනිදර්ශනසප්තිය ය, ආයතනයෝ නවදෙනෙක් අනිදර්ශනසප්තියයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අනිදර්ශනසප්තිය වන්තාහු යි.

242. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් හෙතු නො වෙති. ධර්මායතනය හෙතු ද වෙයි, නහෙතු ද වෙ.

දශායතනයෝ අහෙතුකයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් සහෙතුක ද වන්තාහ, අහෙතුක ද වන්තාහු ය.

දශායතනයෝ හෙතුවිප්‍රයුක්තයහ. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තාහ, හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වන්තාහු ය.

දශායතනයෝ හෙතු ද වූ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූ මැ නො ද හෙතු යි ද නො කිය යුක්තාහ. මනායතනය හෙතු ද වූ මැ සහෙතුක යි නො කියයුතු ය. සහෙතුක වූ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ ය. සහෙතුක වූ මැ නො ද හෙතු යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය, ධර්මායතනය හෙතු ද වූ මැ සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූ මැ නො ද හෙතු ද වන්නේ ය, හෙතු ද වූ මැ සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ හෙතු ද වූ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයහ යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නො ද හෙතුහ යි ද නො කියයුක්තාහ. මනායතනය හෙතු ද වූ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුතු ය. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත වූ මැ නොද හෙතු ද වන්නේ ය. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නොද හෙතු යි නො කියයුතු ය. ධර්මායතනය හෙතු ද වූ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නොද හෙතු ද වන්නේ ය, හෙතු ද වූ මැ හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ මැ නොද හෙතුයෙකැයි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ හෙතු නො වූ අහෙතුකයෝ ය. මනායතනය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ ය. ධර්මායතනය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

243. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් සප්තායෝ ය. ධර්මායතනය සප්තාය ද වන්නේ ය, අප්තාය ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් සංඛත වන්තාහ. ධර්මායතනය සංඛත ද වන්නේ ය, අසංඛත ද වන්නේ යි.

රූපායතනය සනිදර්ශන ය. එකොළොස් ආයතනයෝ අනිදර්ශනයෝ යි.

දශායතනයෝ සප්තියයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් අප්තියයෝ යි.

දශායතනයෝ රූපයෝ ය. මනායතනය අරූප ය, ධර්මායතනය රූප ද වන්නේ ය, අරූප ද වන්නේ යි.

දශායතනයෝ ලොකිකයෝ ය. ආයතනයෝ දෙදෙනෙක් ලොකික ද වන්තාහ, ලොකොත්තර ද වන්තාහු ය.

(දෙළොස් ආයතනයෝ) කිසි විඤ්ඤායෙකින් දහයුක්තාහ. කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දහ යුක්තාහු ය.

244. එකාදසායනනා නො ආසවා, ධම්මායනනං සියා ආසවො සියා නො ආසවො.

දසායනනා සාසවා, ද්වායනනා සියා සාසවා සියා අනාසවා.

දසායනනා ආසව විපසුත්තා, ද්වායනනා සියා ආසවසම්පසුත්තා, සියා ආසවවිපසුත්තා.

දසායනනා න වත්තබ්බං ආසවා චෙව සාසවාහි, සාසවා චෙව නො ව ආසවා; මනායනනං න වත්තබ්බං ආසවො චෙව සාසවනහි, සියා සාසවං චෙව නො ව ආසවො, සියා න වත්තබ්බං සාසවං චෙව නො ව ආසවොහි; ධම්මායනනං සියා ආසවො චෙව සාසවං ව, සියා සාසවං චෙව නො ව ආසවො, සියා න වත්තබ්බං ආසවො චෙව සාසවනහිපි, සාසවං චෙව නො ව ආසවොහිපි.

දසායනනා න වත්තබ්බං ආසවා චෙව ආසවසම්පසුත්තාහිපි, ආසව සම්පසුත්තා චෙව නො ව ආසවාහිපි; මනායනනං න වත්තබ්බං ආසවො චෙව ආසවසම්පසුත්තනහි. සියා ආසවසම්පසුත්තං චෙව නො ව ආසවො, සියා න වත්තබ්බං ආසවසම්පසුත්තං චෙව නො ව ආසවොහි; ධම්මායනනං සියා ආසවො චෙව ආසවසම්පසුත්තං ව, සියා ආසවසම්පසුත්තං චෙව නො ව ආසවො, සියා න වත්තබ්බං ආසවො චෙව ආසවසම්පසුත්තනහිපි, ආසවසම්පසුත්තං චෙව නො ව ආසවොහිපි.

දසායනනා ආසවවිපසුත්තසාසවා, ද්වායනනා සියා ආසවවිපසුත්ත සාසවා, සියා ආසවවිපසුත්ත අනාසවා, සියා න වත්තබ්බං ආසවවිපසුත්තසාසවාහිපි ආසවවිපසුත්තඅනාසවාහිපි.

245. එකාදසායනනා නො සඤ්ඤාජනා, ධම්මායනනං සියා සඤ්ඤාජනං, සියා නො සඤ්ඤාජනං.

දසායනනා සඤ්ඤාජනියා, ද්වායනනා සියා සංයෝජනියා සියා අසංයෝජනියා.

දසායනනා සඤ්ඤාජනවිපසුත්තා, ද්වායනනා සියා සඤ්ඤාජන-සම්පසුත්තා, සියා සඤ්ඤාජනවිපසුත්තා.

දසායනනා න වත්තබ්බං සඤ්ඤාජනා චෙව සඤ්ඤාජනියාහි, සඤ්ඤාජනියා චෙව නො ව සඤ්ඤාජනා; මනායනනං න වත්තබ්බං සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජනියනහි, සියා සඤ්ඤාජනියං චෙව නො ව සඤ්ඤාජනං, සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤාජනියං චෙව නො ව සඤ්ඤාජනනහි. ධම්මායනනං සියා සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජනියං ව. සියා සඤ්ඤාජනියං චෙව නො ව සඤ්ඤාජනං. සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජනියනහිපි, සඤ්ඤාජනියං චෙව නො ව සඤ්ඤාජනනහිපි.

දසායනනා න වත්තබ්බං සඤ්ඤාජනා චෙව සඤ්ඤාජනසම්පසුත්තා හිපි, සඤ්ඤාජනසම්පසුත්තා චෙව නො ව සඤ්ඤාජනාහිපි. මනායනනං න වත්තබ්බං සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජනසම්පසුත්තනහි, සියා සඤ්ඤාජනසම්පසුත්තං චෙව නො ව සඤ්ඤාජනං, සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤාජනසම්පසුත්තං චෙව නො ව සඤ්ඤාජනනහි. ධම්මායනනං සියා සඤ්ඤාජනඤ්ඤව සඤ්ඤාජනසම්පසුත්තං ව, සියා සඤ්ඤාජන සම්පසුත්තං චෙව නො ව සඤ්ඤාජනං, සියා න වත්තබ්බං සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජනසම්පසුත්තනහිපි, සඤ්ඤාජනසම්පසුත්තං චෙව නො ව සඤ්ඤාජනනහිපි.

244. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් ආසුව නො වන්නාහ. ධර්මායතනය ආසුව ද වන්නේ ය, නොද ආසුව ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ ආසුවසහිතයේ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සාසුව ද වන්නාහ, අනාසුව ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ආසුවවිප්‍රසුක්තයේ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහ, ආසුවවිප්‍රසුක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ආසුව ද වූ මැ සාසුවහ යි නො කියයුත්තාහ. සාසුව ද වූ මැ නොද ආසුවයේ ය. මනායතනය ආසුව ද වූ මැ සාසුවයෙකැ යි නො කියයුතු ය, සාසුව ද වූයේ මැ නොද ආසුව ද වන්නේ ය. සාසුව ද වූයේ මැ නොද ආසුව යැ යි නො කියයුත්තේ ය. ධර්මායතනය ආසුව ද වූයේ මැ සාසුව ද වන්නේ ය. සාසුව ද වූයේ මැ නො ද ආසුව ද වන්නේ ය, ආසුව ද වූයේ ම සාසුවයෙකැ යි ද සාසුව ද වූ මැ නොද ආසුවයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ යි.

දශායතනයේ ආසුව ද වූ මැ ආසුවසම්ප්‍රසුක්තහ යි ද ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ මැ නො ද ආසුවහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ආසුව ද වූ ම ආසුවසම්ප්‍රසුක්තයෙකැ යි නො කියයුතු ය, ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ මැ නොද ආසුව ද වන්නේ ය, ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ මැ නොද ආසුවයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ආසුව ද වූ මැ ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නේ ය, ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ මැ නොද ආසුව ද වන්නේ ය, ආසුව ද වූයේ මැ ආසුවසම්ප්‍රසුක්තයෙකැ යි ද ආසුවසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ මැ නොද අසුවයෙකැ යි ද නොකියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ආසුවවිප්‍රසුක්තසාසුවයේ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ආසුව විප්‍රසුක්තසාසුව ද වන්නාහ, ආසුවවිප්‍රසුක්තඅනාසුව ද වන්නාහ, ආසුවවිප්‍රසුක්තසාසුවහ යි ද ආසුවවිප්‍රසුක්තඅනාසුවහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

245. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් සංයෝජනයේ නො වෙති. ධර්මායතනය සංයෝජන ද වන්නේ ය, නොද සංයෝජන ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ සංයෝජනයේ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංයෝජනය ද වන්නාහ, අසංයෝජනය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ සංයෝජනවිප්‍රසුක්තයේ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංයෝජන සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහ, සංයෝජනවිප්‍රසුක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනයහ යි නො කිය යුත්තාහ, සංයෝජනය ද වූ ම නොද සංයෝජන වෙති. මනායතනය සංයෝජන ද වූ මැ සංයෝජනය ය යි නො කියයුතු ය, සංයෝජනය ද වූ මැ නොද සංයෝජන වන්නේ ය, සංයෝජනය ද වූ ම නොද සංයෝජන යි නො කියයුතු ය. ධර්මායතනය සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජනය ද වන්නේ ය. සංයෝජනය ද වූයේ ම නොද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන ද වූයේ මැ සංයෝජනය යි ද සංයෝජනය ද වූයේ ම නොද සංයෝජන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ සංයෝජන ද වූවාහු මැ සංයෝජනසම්ප්‍රසුක්තහ යි ද සංයෝජනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාහු ම නොද සංයෝජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජනසම්ප්‍රසුක්තයෙක යි නො කියයුතු ය. සංයෝජනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නොද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නොද සංයෝජන යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජන සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නේ ය, සංයෝජනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ ම නොද සංයෝජන ද වන්නේ ය, සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජනසම්ප්‍රසුක්තයෙක යි ද සංයෝජනසම්ප්‍රසුක්ත ද වූ ම නොද සංයෝජනයෙක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දසායතනා සංඝේඤ්ඤාජනවිපජ්ජනනසංඝේඤ්ඤාජනියා, ආයතනා සියා සංඝේඤ්ඤාජනවිපජ්ජනනසංඝේඤ්ඤාජනියා. සියා සංඝේඤ්ඤාජනවිපජ්ජනන අසංඝේඤ්ඤාජනියා, සියා න චතතබ්බං සංඝේඤ්ඤාජනවිපජ්ජනනසංඝේඤ්ඤාජනියාතිපි, සංඝේඤ්ඤාජනවිපජ්ජනන අසංඝේඤ්ඤාජනියාතිපි.

246. එකාදසායතනා නො ගන්තා, ධම්මායතනං සියා ගන්තො, සියා නො ගන්තො.

දසායතනා ගන්තියා, ආයතනා සියා ගන්තියා, සියා අගන්තියා.

දසායතනා ගන්තවිපජ්ජනනා, ආයතනා සියා ගන්තසම්පජ්ජනනා සියා ගන්තවිපජ්ජනනා.

දසායතනා න චතතබ්බං ගන්තා චෙව ගන්තියාති. ගන්තියා චෙව නො ච ගන්තා, මනායතනං න චතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තියනති. සියා ගන්තියං චෙව නො ච ගන්තො, සියා න චතතබ්බං ගන්තියං චෙව නො ච ගන්තොති; ධම්මායතනං සියා ගන්තො චෙව ගන්තියඤ්ඤා, සියා ගන්තියං චෙව නො ච ගන්තො, සියා න චතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තියනතිපි ගන්තියං චෙව නො ච ගන්තොතිපි.

දසායතනා න චතතබ්බං ගන්තා චෙව ගන්තසම්පජ්ජනනාතිපි. ගන්තසම්පජ්ජනනා චෙව නො ච ගන්තොතිපි. මනායතනං න චතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තසම්පජ්ජනනනති, සියා ගන්තසම්පජ්ජනනං චෙව නො ච ගන්තො. සියා න චතතබ්බං ගන්තසම්පජ්ජනනං චෙව නො ච ගන්තොති. ධම්මායතනං සියා ගන්තො චෙව ගන්තසම්පජ්ජනනං ච, සියා ගන්තසම්පජ්ජනනං චෙව නො ච ගන්තො, සියා න චතතබ්බං ගන්තො චෙව ගන්තසම්පජ්ජනනනතිපි. ගන්තසම්පජ්ජනනං චෙව නො ච ගන්තොතිපි, දසායතනා ගන්තවිපජ්ජනන ගන්තියා, ආයතනා සියා ගන්තවිපජ්ජනනගන්තියා. සියා ගන්තවිපජ්ජනන අගන්තියා, සියා න චතතබ්බං ගන්තවිපජ්ජනනගන්තියාතිපි ගන්තවිපජ්ජනන අගන්තියාතිපි.

247. එකාදසායතනා නො ඕසා -පෙ- නො යොගා -පෙ-

249. නො නිවරණං, ධම්මායතනං සියා නිවරණං, සියා නො නිවරණං.

දසායතනා නිවරණියා, ආයතනා සියා නිවරණියා, සියා අනිවරණියා.

දසායතනා නිවරණවිපජ්ජනනා; ආයතනා සියා නිවරණසම්පජ්ජනනා, සියා නිවරණවිපජ්ජනනා.

දසායතනා න චතතබ්බං නිවරණං චෙව නිවරණියාති, නිවරණියා චෙව නො ච නිවරණං, මනායතනං න චතතබ්බං නිවරණං චෙව නිවරණියනති; සියා නිවරණියඤ්ඤා ච නො ච නිවරණං; සියා න චතතබ්බං නිවරණියඤ්ඤාව නො ච නිවරණනති ධම්මායතනං සියා නිවරණඤ්ඤාව නිවරණියඤ්ඤාව, සියා නිවරණියඤ්ඤාව නො ච නිවරණං; සියා න චතතබ්බං නිවරණඤ්ඤාව නිවරණියනතිපි, නිවරණියඤ්ඤාව නො ච නිවරණනතිපි.

දශායතනයේ සංයෝජනවිප්‍රසූක්තසංයෝජනිය වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංයෝජනවිප්‍රසූක්තසංයෝජනිය ද වන්නාහ, සංයෝජනවිප්‍රසූක්තසංයෝජනිය ද වන්නාහ, සංයෝජනවිප්‍රසූක්තසංයෝජනියයි ද සංයෝජනවිප්‍රසූක්තසංයෝජනියයි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

246. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් ග්‍රන්ථයේ නො වෙති. ධර්මායතනය ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, නොද ග්‍රන්ථ ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ ග්‍රන්ථනිය වන්නාහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථනිය ද වන්නාහ, අග්‍රන්ථනිය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ග්‍රන්ථ ද වුවාහු ම ග්‍රන්ථනියහ යි නො කියයුත්තාහ. ග්‍රන්ථනිය ද වූ මැ නොද ග්‍රන්ථ වෙති. මනායතනය ග්‍රන්ථ ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනිය යි නො කියයුතු ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ යැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ග්‍රන්ථ ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනිය ද වන්නේ ය. ග්‍රන්ථනිය ද වූයේ ම ග්‍රන්ථයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ යි.

දශායතනයේ ග්‍රන්ථ ද වුවාහු ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත වෙති යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වුවාහු ම නොද ග්‍රන්ථ වෙති ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ග්‍රන්ථ ද වූයේ ම ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රසූක්ත ය යි නො කියයුතු ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙක යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ග්‍රන්ථ ද වූ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්තයෙක් ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථ ද වූ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්තයෙක යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද ග්‍රන්ථයෙක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ග්‍රන්ථනිය වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථ විප්‍රසූක්තග්‍රන්ථනිය වෙති, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තඅග්‍රන්ථනිය ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ග්‍රන්ථනියයි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තඅග්‍රන්ථනියයි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

247-249. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් ඔසයෝ නො වෙති. . . . යොගයෝ නො වෙති. . . . නිවරණයෝ නො වෙති. ධර්මායතනය නිවරණ ද වන්නේ ය, නොද නිවරණ ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ නිවරණිය වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නිවරණිය ද වන්නාහ, අනිවරණිය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ නිවරණවිප්‍රසූක්තයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නිවරණසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ නිවරණ ද වූ ම නිවරණියහ යි නො කියයුත්තාහ, නිවරණිය ද වූවාහු ම නොද නිවරණ වෙති. මනායතනය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණියහ යි නො කියයුතු ය, නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණ ද වන්නේ ය. නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණිය ද වන්නේ ය, නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණයෙක් ද වන්නේ ය, නිවරණය ද වූයේ ම නිවරණිය යි ද නිවරණිය ද වූයේ ම නොද නිවරණ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දසායතනා න චත්තබ්බං නිවරණං වෙව් නිවරණසම්පයුත්තාති'පි, නිවරණසම්පයුත්තා වෙව් නො ච නිවරණාති'පි; මනායතනං න චත්තබ්බං නිවරණඤ්ච නිවරණසම්පයුත්තනති; සියා නිවරණසම්පයුත්තඤ්ච නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බං නිවරණසම්පයුත්තඤ්ච නො ච නිවරණනති, ධම්මායතනං සියා නිවරණඤ්ච නිවරණසම්පයුත්තඤ්ච, සියා නිවරණසම්පයුත්තඤ්ච නො ච නිවරණ, සියා න චත්තබ්බං නිවරණඤ්ච නිවරණසම්පයුත්තනතිපි, නිවරණසම්පයුත්තඤ්ච නො ච නිවරණනති'පි.

දසායතනා නිවරණවිපයුත්තනිවරණියා; ආයතනා සියා නිවරණ-විපයුත්තනිවරණියා, සියා නිවරණවිපයුත්තනිවරණියා; සියා න චත්තබ්බං නිවරණවිපයුත්තනිවරණියාති'පි නිවරණවිපයුත්තනිවරණියාති'පි.

250. එකාදසායතනා නො පරමාසා; ධම්මායතනං සියා පරමාසො, සියා නො පරමාසො.

දසායතනා පරමට්ඨා, ආයතනා සියා පරාමට්ඨා, සියා අපරාමට්ඨා;

දසායතනා පරාමාසවිපයුත්තා; මනායතනං සියා පරාමාසසම්පයුත්තං, සියා පරාමාසවිපයුත්තං; ධම්මායතනං සියා පරාමාසසම්පයුත්තං, සියා පරාමාසවිපයුත්තං, සියා න චත්තබ්බං පරාමාසසම්පයුත්තනතිපි පරාමාසවිපයුත්තනතිපි.

දසායතනා න චත්තබ්බං පරාමාසා වෙව් පරාමට්ඨාති, පරමට්ඨා වෙව් නො ච පරාමාසා; මනායතනං න චත්තබ්බං පරාමාසො වෙව් පරාමට්ඨානති, සියා පරාමට්ඨා වෙව් නො ච පරාමාසො; සියා න චත්තබ්බං පරාමට්ඨා වෙව් නො ච පරාමාසොති; ධම්මායතනං සියා පරාමාසො වෙව් පරාමට්ඨාඤ්ච, සියා පරාමට්ඨාඤ්ච නො ච පරාමාසො, සියා න චත්තබ්බං පරාමාසො වෙව් පරාමට්ඨානතිපි. පරාමට්ඨා වෙව් නො ච පරාමාසොතිපි.

දසායතනා පරාමාසවිපයුත්තපරාමට්ඨා; ආයතනා සියා පරාමාස-විපයුත්තපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිපයුත්තඅපරාමට්ඨා; සියා න චත්තබ්බං පරාමාසවිපයුත්ත පරාමට්ඨාති'පි, පරාමාසවිපයුත්තඅපරාමට්ඨාති'පි.

251. දසායතනා අනාරම්භො; මනායතනං සාරම්භො, ධම්මායතනං සියා සාරම්භො, සියා අනාරම්භො.

මනායතනං චිත්තං, එකාදසායතනා නො චිත්තා.

එකාදසායතනා අවේනසිකා, ධම්මායතනං සියා වේනසිකං, සියා අවේනසිකං.

දසායතනා චිත්තවිපයුත්තා; ධම්මායතනං සියා චිත්තසම්පයුත්තං, සියා චිත්තවිපයුත්තං; මනායතනං න චත්තබ්බං චිත්තෙන සම්පයුත්තනතිපි චිත්තෙන විපයුත්තනති'පි;

දසායතනා චිත්තවිසංසට්ඨා, ධම්මායතනං සියා චිත්තසංසට්ඨං, සියා චිත්තවිසංසට්ඨං, මනායතනං න චත්තබ්බං චිත්තෙන සංසට්ඨනති'පි චිත්තෙන විසංසට්ඨනති'පි.

දශායතනයේ නිවරණ ද වුවාහු ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්තයි ද නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද නිවරණයි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුතු ය. නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොදනිවරණ ද වන්නේ ය. නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොදනිවරණයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද නිවරණ ද වන්නේ ය. නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ය යි ද නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොදනිවරණයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණය වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නිවරණ විප්‍රයුක්තනිවරණය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්තඅනිවරණය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්ත නිවරණයහ යි ද නිවරණවිප්‍රයුක්තඅනිවරණයහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

250. එකොළොස් ආයතන කෙනෙක් පරාමාසයෝ නො වෙති. ධර්මායතනය පරාමාස ද වන්නේ ය, නොද පරාමාස ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ පරාමාසට වන්නාහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් පරාමාසට ද වන්නාහ, අපරාමාසට ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ පරාමාසවිප්‍රයුක්තයහ. මනායතනය පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. පරාමාසවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි. ධර්මායතනය පරාමාසසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමාසවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමාස සම්ප්‍රයුක්ත යි ද පරාමාසවිප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ පරාමාස ද වුවාහු ම පරාමාසටහ යි නො කියයුත්තාහ, පරාමාසට ද වුවාහු ම නොදපරාමර්ථ වෙති. මනායතනය පරාමර්ථ ද වූයේ ම පරාමාසටයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය, පරාමාසට ද වූයේ ම නොදපරාමර්ථ ද වන්නේ ය, පරාමාසට ද වූයේ ම නොදපරාමර්ථයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය පරාමර්ථ ද වූයේ ම පරාමාසට ද වන්නේ ය, පරාමාසට ද වූයේ ම නොදපරාමර්ථ ද වන්නේ ය, පරාමර්ථ ද වූයේ ම පරාමාසටයෙක යි ද පරාමාසට ද වූයේ ම නොදපරාමර්ථ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ පරාමර්ථවිප්‍රයුක්ත වූ පරාමාසටයෝ ය, ආයතනයේ දෙදෙනෙක් පරාමර්ථවිප්‍රයුක්තපරාමාසට ද වන්නාහ, පරාමර්ථයුක්තඅපරාමාසට ද වන්නාහ, පරාමර්ථ විප්‍රයුක්ත වූ පරාමාසටහ යි ද පරාමර්ථවිප්‍රයුක්ත වූ අපරාමාසටහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

251. දශායතනයේ අනාලම්බනයෝ ය. මනායතනය සාලම්බන ය. ධර්මායතනය සාලම්බන ද වන්නේ ය, අනාලම්බන ද වන්නේ යි.

මනායතනය චිත්ත යි. එකොළොස් ආයතනයේ චිත්තයෝ නො වෙත්.

එකොළොස් ආයතනයේ අවෙක්ෂිකයෝ යි. ධර්මායතනය වෙක්ෂික ද වන්නේ ය, අවෙක්ෂික ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ චිත්තවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ධර්මායතනය චිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. චිත්තවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි. මනායතනය චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුත්තේ යි.

දශායතනයේ චිත්තය හා විසංසාණයහ. ධර්මායතනය චිත්තසංසාණට ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංසාණට ද වන්නේ ය. මනායතනය චිත්තය හා සංසාණ යි ද චිත්තය හා විසංසාණ යි ද නො කියයුත්තේ යි.

ජායතනා නො විත්තසමුට්ඨානා, ජායතනා සියා විත්තසමුට්ඨානා, සියා නො විත්තසමුට්ඨානා.

එකාදසායතනා නො විත්තසහභුනො, ධම්මායතනං සියා විත්තසහභු, සියා නො විත්තසහභු.

එකාදසායතනා නො විත්තානුපරිවත්තිනො, ධම්මායතනං සියා විත්තානුපරිවත්ති, සියා නො විත්තානුපරිවත්ති.

එකාදසායතනා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා, ධම්මායතනං සියා විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං, සියා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං.

එකාදසායතනා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨාන සහභුනො, ධම්මායතනං සියා විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු, සියා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨාන-සහභු.

එකාදසායතනා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො, ධම්මායතනං සියා විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්ති, සියා නො විත්ත සංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්ති.

ජායතනා අජ්ඣතතිකා, ජායතනා බාහිරා.

නවායතනා උපාදා, ආයතනා නො උපාදා, ධම්මායතනං සියා උපාදා සියා නො උපාදා.

පඤ්චායතනා උපාදින්නා, සද්දායතනං අනුපාදින්නං, ජායතනා සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා.

252. එකාදසායතනා නො උපාදනා, ධම්මායතනං සියා උපාදනං, සියා නො උපාදනං.

දසායතනා උපාදනියා, ආයතනා සියා උපාදනියා, සියා අනුපාදනියා.

දසායතනා උපාදනවිප්පය්‍යන්නා, ආයතනා සියා උපාදනසම්පය්‍යන්නා, සියා උපාදනවිප්පය්‍යන්නා.

දසායතනා න චත්තබ්බං උපාදනාවෙච උපාදනියාති, උපාදනියා වෙච නො ච උපාදනා, මනායතනං න චත්තබ්බං උපාදනඤ්ච උපාදනියනති, සියා උපාදනියං වෙච නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බං උපාදනියඤ්ච නො ච උපාදනනති, ධම්මායතනං සියා උපාදනඤ්ච උපාදනියඤ්ච, සියා උපාදනියඤ්ච නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බං උපාදනං වෙච උපාදනියනති පි, උපාදනියඤ්ච නො ච උපාදනනති'පි.

දසායතනා න චත්තබ්බං උපාදනාවෙච උපාදනසම්පය්‍යන්නාති'පි, උපාදනසම්පය්‍යන්නා වෙච නො ච උපාදනාති'පි; මනායතනං න චත්තබ්බං උපාදනඤ්ච උපාදනසම්පය්‍යන්නති, සියා උපාදනසම්පය්‍යන්නං වෙච නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බං උපාදනසම්පය්‍යන්නඤ්ච නො ච උපාදනනති; ධම්මායතනං සියා උපාදනඤ්ච උපාදන සම්පය්‍යන්නඤ්ච, සියා උපාදන සම්පය්‍යන්නඤ්ච නො ච උපාදනං, සියා න චත්තබ්බං උපාදනඤ්ච උපාදනසම්පය්‍යන්නති'පි, උපාදනසම්පය්‍යන්නඤ්ච නො ච උපාදනනති'පි.

ආයතනයේ සඳෙනෙක් විත්තසමුත්ථාන නො වෙයි. ආයතනයේ සඳෙනෙක් විත්තසමුත්ථාන ද වන්නාහ, විත්තසමුත්ථාන නොද වන්නාහු ය.

එකොළොස් ආයතනයේ විත්තසහභූ නො වෙයි. ධර්මායතනය විත්තසහභූ ද වන්නේ ය, නො ද විත්තසහභූ ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයේ විත්තය අනුව පවත්නාහු නො වෙයි. ධර්මායතනය විත්තානුපරිවර්තී ද වන්නේ ය, නොද විත්තානුපරිවර්තී ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයේ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයේ නො වෙයි. ධර්මායතනය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, නොදවිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයේ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙයි. ධර්මායතනය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය. නොදවිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ යි.

එකොළොස් ආයතනයේ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු නො වෙයි. ධර්මායතනය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී ද වන්නේ ය, නොද විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී ද වන්නේ යි.

ආයතනයේ සඳෙනෙක් ආද්ධ්‍යාත්මිකයෝ ය. ආයතනයේ සඳෙනෙක් බාහිරයෝ යි.

ආයතනයේ නවඳෙනෙක් උපාදු වෙයි. ආයතනයේ දෙඳෙනෙක් උපාදු නො වෙයි. ධර්මායතනය උපාදු ද වන්නේ ය, නො ද උපාදු ද වන්නේ යි.

ආයතනයේ පස්ඳෙනෙක් උපාදින්නයෝ ය. ශබ්දයතනය අනුපාදින්න ය, ආයතනයේ සඳෙනෙක් උපාදින්න ද වන්නාහ, අනුපාදින්න ද වන්නාහු ය.

252. එකොළොස් ආයතනයේ උපාදනයෝ නො වෙයි. ධර්මායතනය උපාදන ද වන්නේ ය, නොද උපාදන ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ උපාදනිය වෙයි. ආයතනයේ දෙඳෙනෙක් උපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදනිය ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ උපාදනවිප්‍රසූක්තයහ. ආයතනයේ දෙඳෙනෙක් උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනියහ යි නො කියයුක්තාහ, උපාදනිය ද වූ ම නොදඋපාදන වෙයි. මනායතනය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය යි නො කියයුතු ය. උපාදනිය ද වූයේ ම නො ද උපාදන ද වන්නේ ය. උපාදනිය ද වූයේ ම නොද උපාදන යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය ද වන්නේ ය, උපාදනිය ද වූයේ ම නොදඋපාදන ද වන්නේ ය. උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය යි ද උපාදනිය ද වූයේ ම නොදඋපාදන යි ද නො කියයුක්තේ යි.

දශායතනයේ උපාදන ද වූ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්තයහ යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත වූ ම නොදඋපාදනහ යි ද නො කියයුක්තාහ. මනායතනය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්තය යි නො කියයුක්තේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොදඋපාදන යි නො කියයුතු වන්නේ ය, ධර්මායතනය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොදඋපාදන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දසායතනා උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියා, ආයතනා සියා උපාදන-
විපසුත්තඋපාදනියා, සියා උපාදනවිපසුත්තඅනුපාදනියා, සියා න
වත්තබ්බා උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියානි'පි, උපාදනවිපසුත්තඅනුපා-
දනියානි'පි.

253. එකාදසායතනා නො කිලෙසා, ධම්මායතනං සියා කිලෙසො,
සියා නො කිලෙසො.

දසායතනා සංකිලෙසිකා, ආයතනා සියා සංකිලෙසිකා, සියා
අසංකිලෙසිකා.

දසායතනා අසංකිලිට්ඨා, ආයතනා සියා සංකිලිට්ඨා, සියා
අසංකිලිට්ඨා;

දසායතනා කිලෙසවිපසුත්තා, ආයතනා සියා කිලෙසසම්පසුත්තා,
සියා කිලෙසවිපසුත්තා.

දසායතනා න වත්තබ්බා කිලෙසාවෙව් සංකිලෙසිකා නි, සංකිලෙසිකා
වෙව් නො ච කිලෙසා, මනායතනං න වත්තබ්බං කිලෙසො වෙව්
සංකිලෙසිකනනි, සියා සංකිලෙසිකඤ්චව් නො ච කිලෙසො, සියා න
වත්තබ්බං සංකිලෙසිකඤ්චව් නො ච කිලෙසො නි; ධම්මායතනං සියා
කිලෙසො වෙව් සංකිලෙසිකඤ්ච, සියා සංකිලෙසිකඤ්චව් නො ච
කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං කිලෙසො වෙව් සංකිලෙසිකනනි'පි,
සංකිලෙසිකඤ්චව් නො ච කිලෙසොනි'පි.

දසායතනා න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව් සංකිලිට්ඨානි'පි, සංකිලිට්ඨා
වෙව් නො ච කිලෙසානි'පි; මනායතනං න වත්තබ්බං කිලෙසො වෙව්
සංකිලිට්ඨනනි, සියා සංකිලිට්ඨං වෙව් නො ච කිලෙසො, සියා න
වත්තබ්බං සංකිලිට්ඨං වෙව් නො ච කිලෙසො නි; ධම්මායතනං සියා
කිලෙසො වෙව් සංකිලිට්ඨං ච, සියා සංකිලිට්ඨං වෙව් නො ච කිලෙසො,
සියා න වත්තබ්බං කිලෙසො වෙව් සංකිලිට්ඨනනි'පි, සංකිලිට්ඨං වෙව්
නො ච කිලෙසො නි'පි.

දසායතනා න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව් කිලෙසසම්පසුත්තානි'පි
කිලෙස සම්පසුත්තා වෙව් නො ච කිලෙසානි'පි; මනායතනං න වත්තබ්බං
කිලෙසො වෙව් කිලෙසසම්පසුත්තනනි; සියා කිලෙසසම්පසුත්තං වෙව්
නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං කිලෙසසම්පසුත්තං වෙව් නො ච
කිලෙසො නි, ධම්මායතනං සියා කිලෙසො වෙව් කිලෙසසම්පසුත්තං ච,
සියා කිලෙසසම්පසුත්තං වෙව් නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බං
කිලෙසො වෙව් කිලෙසසම්පසුත්තනනි'පි කිලෙසසම්පසුත්තං වෙව් නො ච
කිලෙසොනි'පි.

දසායතනා කිලෙසවිපසුත්තසංකිලෙසිකා, ආයතනා සියා කිලෙස-
විපසුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිපසුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න
වත්තබ්බා කිලෙසවිපසුත්ත සංකිලෙසිකානි'පි, කිලෙස විපසුත්ත
අසංකිලෙසිකානි'පි.

254. දසායතනා න දසුනෙන පභානබ්බා, ආයතනා සියා
දසුනෙන පභානබ්බා, සියා න දසුනෙන පභානබ්බා.

දසායතනා න භාවනාය පභානබ්බා, ආයතනා සියා භාවනාය
පභානබ්බා, සියා න භාවනාය පභානබ්බා.

දශායතනයේ උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනියයේ වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදන විප්‍රසූක්තඋපාදනියහ යි ද උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනියහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

253. එකොළොස් ආයතනයේ ක්ලෙශයේ නො වෙති. ධර්මායතනය ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ යි.

දශායතනයේ සංක්ලෙශිකයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසංක්ලෙශික ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අසංක්ලිෂ්ටයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහ. අසංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ක්ලෙශ ද වූවාහු ම සංක්ලෙශික වෙති නො කිය යුත්තාහ, සංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නොදක්ලෙශයේ වෙති. මනායතනය ක්ලෙශ ද වූයේ ම සංක්ලෙශිකයෙකු යි නො කියයුතු ය, සංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය. සංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොදක්ලෙශයෙකු යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලෙශික ද වන්නේ ය, සංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොදක්ලෙශ ද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලෙශික යි ද සංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොදක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ක්ලෙශ ද වූවාහු ම සංක්ලිෂ්ටහ යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නොද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ය යි නො කියයුතු ය, සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකු යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ද වන්නේ ය, සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශ යෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නොද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ක්ලෙශ ද වූවාහු ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූවාහු ම නොද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනායතනය ක්ලෙශ ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්තය යි නො කියයුතු ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකු යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මායතනය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ ම නොද ක්ලෙශයෙකු යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

දශායතනයේ ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තසංක්ලෙශිකයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තසංක්ලෙශික ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තඅසංක්ලෙශික ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තසංක්ලෙශිකහ යි ද ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තඅසංක්ලෙශිකහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

254. දශායතනයේ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නොද වන්නාහු ය.

දසායනනා න දසායනෙන පභානබ්බගෙතුකා, ද්වායනනා සියා දසායනෙන පභානබ්බගෙතුකා, සියා න දසායනෙන පභානබ්බගෙතුකා.

දසායනනා න භාවනාය පභානබ්බගෙතුකා, ද්වායනනා සියා භාවනාය පභානබ්බගෙතුකා. සියා න භාවනාය පභානබ්බගෙතුකා.

දසායනනා අවිතකකා, ද්වායනනා සියා සවිතකකා, සියා අවිතකකා.

දසායනනා අවිචාරි, ද්වායනනා සියා සවිචාරි, සියා අවිචාරි;

දසායනනා අපජිතිකා, ද්වායනනා සියා සපජිතිකා, සියා අපජිතිකා;

දසායනනා න පිතීසහගතා, ද්වායනනා සියා පිතීසහගතා, සියා න පිතීසහගතා.

දසායනනා න සුඛසහගතා, ද්වායනනා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

දසායනනා න උපෙකකාසහගතා, ද්වායනනා සියා උපෙකකාසහගතා, සියා න උපෙකකාසහගතා;

දසායනනා කාමාවචරි, ද්වායනනා සියා කාමාවචරි, සියා න කාමාවචරි.

දසායනනා න රූපාවචරි, ද්වායනනා සියා රූපාවචරි, සියා න රූපාවචරි;

දසායනනා න අරූපාවචරි, ද්වායනනා සියා අරූපාවචරි, සියා න අරූපාවචරි;

දසායනනා පරියොපන්නා. ද්වායනනා සියා පරියොපන්නා, සියා අපරියොපන්නා;

දසායනනා අනියානිකා, ද්වායනනා සියා නියානිකා සියා අනියානිකා:

දසායනනා අනියතා, ද්වායනනා සියා නියතා, සියා අනියතා;

දසායනනා සඋත්තරි, ද්වායනනා සියා ස උත්තරා සියා අනුත්තරා,

දසායනනා අරණා, ද්වායනනා සියා සරණා, සියා අරණා'ති.

පඤ්ඤාපුච්ඡකා.

ආයතනවිභවේශ නිවේශනා

දශායතනයේ දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදයක් නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදයක් ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදයක් නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදය ඇත්තාහු නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදයක් ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදයක් නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අවිතර්කයහ, ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සවිතර්කය වන්නාහ, අවිතර්කය වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අවිචාරයහ. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අප්‍රීතිකයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ ප්‍රීතිසහගතයෝ නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ සුඛසහගත නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ කාමාවචරයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ රූපාවචරයෝ නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් රූපාවචර ද වන්නාහ, රූපාවචර නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අරූපාවචරයෝ නො වෙයි. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් අරූපාවචර ද වන්නාහ, අරූපාවචර නොද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ පයඝාපන්නයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් පයඝාපන්න ද වන්නාහ, අපයඝාපන්න ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අනෙයයඝාතකයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් අනෙයයඝාතක ද වන්නාහ, අනෙයයඝාතක ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අනියතයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ සඋත්තරයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සඋත්තර ද වන්නාහ, අනුත්තර ද වන්නාහු ය.

දශායතනයේ අරණයෝ ය. ආයතනයේ දෙදෙනෙක් සරණයෝ ද වන්නාහ, අරණයෝ ද වන්නාහු ය යි.

පඤ්චපාවෂ්ක යි.

ආයතන විභාගය නිමි.

3. බාහුවිභවෙනා

255. ඡර්මානුයෝ: පරිවිධානු, ආපොධානු, තෙජෝධානු, වායොධානු, ආකාශධානු, විශ්වකාශධානු.

256. තත්ත්වං කතමා පරිවිධානු : පරිවිධානු ද්වයං : අභි අභිකතනිකා, අභි බාහිරා.

තත්ත්වං කතමා අභිකතනිකා පරිවිධානු : යං අභිකතනං පච්චන්තං කකලං බරිගතං කකලන්තං කකලන්තාවො අභිකතනං උපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : කෙසා ලොමා නබා දන්තා නවො මංසං නහාරා අධි අධිමිඤ්ජා චක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඨාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කාරිසං, යං වා පනඤ්ඤමපි අභි අභිකතනං පච්චන්තං කකලං බරිගතං කකලන්තං කකලන්තාවො අභිකතනං උපාදින්නං. අයං වුව්වති අභිකතනිකා පරිවිධානු.

තත්ත්වං කතමා බාහිරා පරිවිධානු : යං බාහිරං කකලං බරිගතං කකලන්තං කකලන්තාවො බහිඨා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : අයො ලොහං තිප්ප සිසං සජ්ඣ¹. මුත්තා මණි වෙඨරියො සංඝො සිලා පචාලං රජතං ජාතරූපං ලොභිතභේකා මසාරගලං තිණං කට්ඨං සකකරං කඳලං භූමි පාසාණො පබ්බතො යං වා පනඤ්ඤමපි අභි බාහිරං කකලං බරිගතං කකලන්තං කකලන්තාවො බහිඨා අනුපාදින්නං. අයං වුව්වති බාහිරා පරිවිධානු.

යා ච අභිකතනිකා පරිවිධානු යා ච බාහිරා පරිවිධානු තදෙකඤ්ඤං අභිසංඤ්ඤාතිත්වා අභිසංඛිඛිපිත්වා අයං වුව්වති පරිවිධානු.

257. තත්ත්වං කතමා අපොධානු : අපොධානු ද්වයං : අභි අභිකතනිකා අභි බාහිරා.

තත්ත්වං කතමා අභිකතනිකා අපොධානු : යං අභිකතනං පච්චන්තං අපො අපොගතං සෙනහො සෙනහගතං බක්ඛන්තං රූපස්ස අභිකතනං උපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : පිත්තං සෙමං පුබ්බො ලොභිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා බෙලො සිඛිකානිකා ලසිකා මුත්තං, යං වා පනඤ්ඤමපි අභි අභිකතනං පච්චන්තං අපො අපොගතං සෙනහො සෙනහගතං බක්ඛන්තං රූපස්ස අභිකතනං උපාදින්නං. අයං වුව්වති අභිකතනිකා අපොධානු.

තත්ත්වං කතමා බාහිරා අපොධානු : යං බාහිරං අපො අපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං බක්ඛන්තං රූපස්ස බහිඨා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : මුලරසො බක්ඛරසො තචරසො පත්තරසො පුප්ඨරසො ඵලරසො, බීරං දඬි සප්පි නවතිතං තෙලං මධු ඵාණිතං භූමානි වා උදකානි අන්තප්‍රිකානි වා, යං වා පනඤ්ඤමපි අභි බාහිරං අපො අපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං බක්ඛන්තං රූපස්ස බහිඨා අනුපාදින්නං. අයං වුව්වති බාහිරා අපොධානු.

යා ච අභිකතනිකා අපොධානු යා ච බාහිරා අපොධානු තදෙකඤ්ඤං අභිසංඤ්ඤාතිත්වා අභිසංඛිඛිපිත්වා, අයං වුව්වති අපොධානු.

1. සජ්ඣං - සිමු.

3. ධාතු විභාගය

255. ධාතුහු සදෙනෙකි : පයව්ධාතු ය, ආපොධාතු ය, නෙජොධාතු ය, වායො ධාතු ය, ආකාසධාතු ය, විඤ්ඤාණධාතු යි.

256. එහි පයව්ධාතු කවර යත් : පාච්චිධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි ආධ්‍යාත්මික පාච්චිධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ (තමා කෙරෙහි පිහිටි) කර්කශ වූ පරුෂ වූ කර්කශභාවය ඇති කර්කශස්වභාව ඇති අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න (ශරීරස්ථ) වූ යම් කොටසෙක් ඇද්ද, ඒ මෙසේ ය : කෙස් ලොම් නිය දත් සිව් මස් නහර ඇට ඇටමිදුළු වකුගඩු හදවත් අක්මා දලඬු බඩදිව පපුමස අතුණු අතුණුබහන නො පැසුණුඅහර පැසුණුඅහර ය. අන්‍ය වූ ද අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ තද වූ රළු වූ තදබව ඇති තදසැහැවි ඇති අධ්‍යාත්ම වූ ශරීරස්ථ වූ යම් කොටසෙක් හෝ ඇද්ද, මේ ආධ්‍යාත්මිකපාච්චිධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිර වූ පාච්චිධාතු කවර යත් : කර්කශ වූ රළු වූ රළුබව ඇති රළුසැහැවි ඇති බාහ්‍ය වූ අනුපාදින්න වූ යම් බාහිර කොටසෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : යකඩ ලොහො හෙළතුඹු කළුතුඹු රිදී මුතු මැණික් වෙරළමිණි සක් සල පබළු කහවන රත් රත්මිණි මැසිරිගල් තණ දඩුකඩ කැට කැබිලිති පොළෝ පහණ පටු ය, අන්‍ය වූ ද බාහිර වූ කර්කශ වූ රළු වූ කැකුළුබවට ගිය බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ යමක් හෝ ඇද්ද, මේ බාහිරපාච්චිධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මිකපාච්චිධාතුවකුත් වේ ද යම් බාහිරපාච්චිධාතුවකුත් වේ ද එය එක් රැස් කොට හකුළුවා මේ පාච්චිධාතු යි කියනු ලැබේ.

257. එහි ආපොධාතු කවර යත් : ආපොධාතු දෙකොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි අධ්‍යාත්මිකආපොධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් ආපයෙක් ආපොගනයෙක් ස්නෙහයෙක් ස්නෙහගනයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ භූතරූපයාගේ ඛන්ධනභාවයෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : පිත ය සෙම ය. සැරව ය ලෙහෙ ය සෝදිය ය මෙදස් ය කඳුළු ය වුරුණුතෙල ය කෙළ ය. සොටු ය සදම්දුලු ය මු ය, යළි අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් ආපයෙක් ආපොගනයෙක් ස්නෙහයෙක් ස්නෙහගනයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ රූපයාගේ ඛන්ධනත්වයෙක් වේ ද, මේ ආධ්‍යාත්මික ආපොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිර ආපොධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් ආපයෙක් ආපොගනයෙක් ස්නෙහයෙක් ස්නෙහගනයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න (ශරීරස්ථ නො වූ) රූපයාගේ ඛන්ධනත්වයෙක් වේ ද ඒ මෙසේ ය : මුල්රස ය කදරස ය පොතුරස ය පන්රස ය මල්රස ය පලරස ය, කිරි ය දිහි ය ගිතෙල් ය වෙඩරු ය (තල ආදි) තෙල් ය මිහි ය පැණි ය භූමිස්ථ වූ හෝ ආකාශස්ථ වූ හෝ දිය ය, යළි අන්‍ය වූ ද බාහිර වූ යම් ආපයෙක් ආපොගනයෙක් ස්නෙහයෙක් ස්නෙහගනයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ රූපයාගේ ඛන්ධනත්වයෙක් වේ ද, මේ බාහිර ආපොධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මික අබිධාතුවකුත් යම් බාහිර අබිධාතුවකුත් වේ ද එය එක්රැස් කොට හකුළුවා මේ ආපොධාතු යි කියනු ලැබේ.

258. තත් කතමා තෙජෝ ධාතු : තෙජෝධාතු ආයං : අපී අජ්ඣතතිකා, අපී බාහිරා.

තත් කතමා අජ්ඣතතිකා තෙජෝ ධාතු : යං අජ්ඣතනං පච්චතනං තෙජෝ තෙජෝගතං උසමා උසමාගතං උසුමං උසුමගතං අජ්ඣතනං උපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : යෙන ච සන්නප්පති යෙන ච ජරියති, යෙන ච පරිබ්‍යාසති, යෙන ච අසිත්තපිත්තබ්බසාසිතං සමමා පරිණාමං ගච්ඡති, යං වා පනඤ්ඤමපි අපී අජ්ඣතනං පච්චතනං තෙජෝ තෙජෝගතං උසමා උසමාගතං උසුමං උසුමගතං අජ්ඣතනං උපාදින්නං, අයං වුවචති අජ්ඣතතිකා තෙජෝධාතු.

තත් කතමා බාහිරා තෙජෝ ධාතු : යං බාහිරං තෙජෝ තෙජෝගතං උසමා උසමාගතං උසුමං උසුමගතං බිහිඬා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : කට්ඨග්ගි සකලිකග්ගි¹ තිණග්ගි ගෝමග්ගි ථුසග්ගි සඞ්ඝාරග්ගි ඉද්දග්ගි අග්ගිසන්නාපො සුරියසන්නාපො කට්ඨසන්නිවයසන්නාපො තිණසන්නිවය සන්නාපො බඤ්ඤසන්නිවයසන්නාපො භණ්ඩසන්නිවයසන්නාපො, යං වා පනඤ්ඤමපි අපී බාහිරං තෙජෝ තෙජෝගතං උසමා උසමාගතං උසුමං උසුමගතං බිහිඬා අනුපාදින්නං, අයං වුවචති බාහිරා තෙජෝධාතු.

යා ච අජ්ඣතතිකා තෙජෝධාතු යා ච බාහිරා තෙජෝධාතු තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාතිත්වා අභිසංඛිපිත්වා, අයං වුවචති තෙජෝධාතු.

259. තත් කතමා වායෝධාතු : වායෝධාතුආයං : අපී අජ්ඣතතිකා, අපී බාහිරා.

තත් කතමා අජ්ඣතතිකා වායෝධාතු : යං අජ්ඣතනං පච්චතනං වායෝ වායෝගතං ඵමනිත්තනං රූපස්ස අජ්ඣතනං උපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : උඬ්ඛිතමා වාතා, අධෝගමා වාතා, කුච්ඡ්ඝයා වාතා කොට්ඨසයා² වාතා. අභිගමභිනානුසාරිනො වාතා, සන්තප්පවාතා, චුරකවාතා උප්පලකවාතා, අස්සාසො, පස්සාසො, ඉති වා යං වා පනඤ්ඤමපි අපී අජ්ඣතනං පච්චතනං වායෝ වායෝගතං ඵමනිත්තනං රූපස්ස අජ්ඣතනං උපාදින්නං. අයං වුවචති අජ්ඣතතිකා වායෝධාතු.

තත් කතමා බාහිරා වායෝධාතු : යං බාහිරං වායෝ වායෝගතං ඵමනිත්තනං රූපස්ස බිහිඬා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : පුරන්තිමා වාතා පච්ඡිමා වාතා, උත්තරා වාතා, දක්ඛිණා වාතා, සරජා වාතා, අරජා වාතා, සීතා වාතා, උණ්ණා වාතා, පරිත්තා වාතා, අභිමත්තා වාතා, කාලවාතා, වෙරමවාතා² පකඛවාතා සුපණ්ණවාතා තාලවණ්ටවාතා විධුපනවාතා, යං වා පනඤ්ඤමපි අපී බාහිරං වායෝ වායෝගතං ඵමනිත්තනං රූපස්ස බිහිඬා අනුපාදින්නං, අයං වුවචති බාහිරා වායෝ ධාතු.

260. තත් කතමා ආකාසධාතු : ආකාසධාතු ආයං : අපී අජ්ඣතතිකා : අපී බාහිරා.

1. පලාලග්ගි - මජ්ඣං.

2. කොට්ඨසයා - සිරිමු. 2. වෙරමවාතා - සිරිමු, මජ්ඣං.

258. එහි තෙජොධාතු කවර යත් : තෙජොධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි ආධ්‍යාත්මිකතෙජොධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් උණුසුම් අයුරෙක් උණුසුම් බවෙක් බලවත් උණුසුමෙක් බලවත් උණුසුම් බවෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්නයෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : යම් තෙජස කින් තැවේ ද යමෙකින් දිරායේ ද යමෙකින් දූවේ ද වැළඳු පී කැරසවිදි දූය මැනැවින් පැසීමට යේ ද, යළි අත්‍ය වූ හෝ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් හුණුඅයුරෙක් හුණු බවෙක් උණුසුම් අයුරෙක් උණුසුම් බවෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්නයෙක් වේ ද, මේ ආධ්‍යාත්මික වූ තෙජොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිර තෙජොධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් උණු අයුරෙක් උණු බවෙක් උණුසුම් අයුරෙක් උණුසුම් බවෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්නයෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : දරගිනි ය පතුරුගිනි ය තණගිනි ය ගොමැරැටිගිනි ය දහවියාගිනි ය කසළගිනි ය සෙනගිනි ය ගිනිතැවුළු ය හිරුතැවුළු ය දඬුරැසෙහි තැවුළු ය තණරැසෙහි තැවුළු ය ධාන්‍යරැසෙහි තැවුළු ය භාණ්ඩ රැසෙහි තැවුළු ය, තවද අත්‍ය වූත් බාහිර වූ තෙජසෙක් තෙජොගතයෙක් උස්මායෙක් උස්මාගතයෙක් උසුමයෙක් උසුමගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූයෙක් ඇද්ද, මේ බාහිරතෙජොධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මිකතෙජොධාතුවකුත් වේ ද යම් බාහිරතෙජොධාතුවකුත් වේ ද ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා මේ තෙජොධාතු යි කියනු ලැබේ.

259. එහි වායොධාතු කවර යත් : වායොධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

එහි ආධ්‍යාත්මිකවායොධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් වායුවෙක් වායොගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ රූපයාගේ පිරුණු බවෙක් වේ ද ඒ මෙසේ ය : උර්ධවභිගමවාත ය අධොගමවාත ය කුසෙහි වූ වාත ය අතුණු තුළ වූ වාත ය අභපසගෙහි හැසිරෙන වාත ය (සදබහන් සිඳින) ශස්ත්‍රකවාත ය (හදවන පළන) ක්ෂුරක වාත ය (හදමස් උපුරන) උත්පාටකවාත ය ආශ්වාස ය ප්‍රශ්වාස ය මෙසේ වූ හෝ යළි අත්‍ය වූ හෝ අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ වායුවෙක් වායොගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ රූපයාගේ යම් පිරුණු බවෙක් ඇද්ද, මේ අධ්‍යාත්මිකවායොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිරවායොධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් වායුවෙක් වායොගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ රූපයාගේ පිරුණු බවෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : පෙරදිගින් හැමු වාත ය, පැළදිගින් හැමු වාත ය උතුරුදිගින් හැමු වාත ය දකුණුදිගින් හැමු වාත ය රජස් සහිත වාත ය රජස් රහිත වාත ය සිහිල් වාත ය හුණු වාත ය මද වාත ය සැඩසුළඟ ය වැසිසුළඟ ය වෙරම්බවාත ය පියාපන්සුළඟ ය ගරුඩවාත ය තල්වැටසුළඟ ය විජිනිසුළඟ ය යළි අත්‍ය වූ ද බාහිර වූ වායුවෙක් වායොගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ රූපයාගේ යම් පිරුණු බවෙක් හෝ ඇද්ද, මේ බාහිරවායොධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මික වූ වායොධාතුවෙකුත් වේ ද යම් බාහිර වූ වායොධාතුවෙකුත් වේ ද ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා මේ වායොධාතු යි කියනු ලැබේ.

260. එහි ආකාසධාතු කවර යත් : ආකාසධාතු දෙ කොටසෙකි : ආධ්‍යාත්මික වූයෙක් ඇත, බාහිර වූයෙක් ඇති.

තත්ත්ව කතමා අජ්ඣන්තිකා ආකාසධාතු : යං අජ්ඣන්තං පච්චන්තං ආකාසො ආකාසගතං අසං අසගතං විවරො විවරගතං, අසමුප්පයං මංසලොභිතෙති අජ්ඣන්තං උපාදින්නං, සෙය්‍යපීදං : කණ්ණවජ්ඣං නාසවජ්ඣං මුඛදාරං යෙන ච අසිතපිතබාසිතසාසිතං අජ්ඣාභරතී, යත් ච අසිතපිතබාසිතසාසිතං සන්තිට්ඨතී, යෙන ච අසිතපිතබාසිතසාසිතං අධොහාගං නික්කමති, යං චා පනඤ්ඤමපී අත්ථි අජ්ඣන්තං පච්චන්තං ආකාසො ආකාසගතං අසං අසගතං විවරො විවරගතං අසමුප්පයං මංසලොභිතෙති අජ්ඣන්තං උපාදින්නං, අයං වුච්චති අජ්ඣන්තිකා ආකාසධාතු.

තත්ත්ව කතමා බාහිරා ආකාසධාතු, යං බාහිරං ආකාසො ආකාසගතං අසං අසගතං විවරො විවරගතං අසමුප්පයං චතුති මහාභූතෙති බිතිථා අනුපාදින්නං, අයං වුච්චති බාහිරා ආකාසධාතු.

යාච අජ්ඣන්තිකා ආකාසධාතු යාච බාහිරා ආකාසධාතු තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාතිත්වා අභිසබ්බපිත්වා, අයං වුච්චති ආකාසධාතු.

261. තත්ත්ව කතමා විඤ්ඤාණධාතු, චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු, සොභ-
විඤ්ඤාණධාතු, ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජීවහා විඤ්ඤාණධාතු, කායවිඤ්ඤාණ-
ධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණධාතු.

ඉමා ජධාතුයො

262. අපරාපි ජ ධාතුයො : සුඛධාතු, දුක්ඛධාතු, සොමනස්සධාතු, දොමනස්සධාතු, උපෙක්ඛාධාතු, අවිජ්ජාධාතු.

තත්ත්ව කතමා සුඛධාතු : යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්පූර්ණං සාතං සුඛං වෙදසිතං කායසම්පූර්ණං සාතං සුඛං වෙදනා, අයං වුච්චති සුඛධාතු.

තත්ත්ව කතමා දුක්ඛධාතු : යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්පූර්ණං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං කායසම්පූර්ණං අසාතං දුක්ඛං වෙදනා, අයං වුච්චති දුක්ඛධාතු.

තත්ත්ව කතමා සොමනස්සධාතු : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතො සම්පූර්ණං සාතං සුඛං වෙදසිතං චේතො සම්පූර්ණං සාතං සුඛං වෙදනා, අයං වුච්චති සොමනස්සධාතු.

තත්ත්ව කතමා දොමනස්සධාතු : යං චේතසිකං අසාතං චේතසිකං දුක්ඛං චේතොසම්පූර්ණං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං චේතොසම්පූර්ණං අසාතං දුක්ඛං වෙදනා, අයං වුච්චති දොමනස්සධාතු.

තත්ත්ව කතමා උපෙක්ඛා ධාතු : යං චේතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චේතොසම්පූර්ණං අදුක්ඛමසුඛං වෙදසිතං චේතො සම්පූර්ණං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනා, අයං වුච්චති උපෙක්ඛාධාතු.

එහි ආධ්‍යාත්මිකආකාශධාතු කවර යත් : අධ්‍යාත්ම වූ ප්‍රත්‍යාත්ම වූ යම් ආකාශයක් ආකාශගතයෙක් (නො ගැටෙන බැවින්) අසයෙක් අසගතයෙක් විවරයෙක් විවරගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ මස්ලෙහෙයින් නො පහස්නා ලද්දෙක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : කන්සිදුරු ය නැහැසිදුරු ය මුවදෙර ය, යම් විවරයෙකින් අසිතපිතබායිත සායිතය පරගලකෙරේද යම් තැනෙක අසිතපිතබායිතසායිතය රැස්ව සිටීද යම් විවරයෙකින් අසිතපිතබායිතසායිතය අධොභාගයට නික්මේ ද යළි අන්‍ය වූ ද ආකාශයෙක් ආකාශගතයෙක් අසයෙක් අසගතයෙක් විවරයෙක් විවරගතයෙක් අධ්‍යාත්ම වූ උපාදින්න වූ මස්ලෙහෙයින් යම් නො පහස්නා ලද්දෙක් ඇද්ද, මේ ආධ්‍යාත්මිකආකාශධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි බාහිරආකාශධාතු කවර යත් : බාහිර වූ යම් ආකාශයෙක් ආකාශගතයෙක් අසයෙක් අසගතයෙක් විවරයෙක් විවරගතයෙක් බාහිර වූ අනුපාදින්න වූ සත්‍රමභාභුතයන් විසින් නො පහස්නා ලද්දෙක් වේ ද, මේ බාහිරආකාශධාතු යි කියනු ලැබේ.

යම් ආධ්‍යාත්මික වූ ආකාශධාතුවෙකුත් වේ ද යම් බාහිර වූ ආකාශධාතුවෙකුත් වේ ද ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හඳුළුවා මේ ආකාශධාතු යි කියනු ලැබේ.

261. එහි විඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : චක්ෂුර්විඤ්ඤාධාතු ය ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාධාතු ය ස්පර්ශවිඤ්ඤාධාතු ය ජිහ්වාවිඤ්ඤාධාතු ය කායවිඤ්ඤාධාතු ය මනෝවිඤ්ඤාධාතු යි. මේ විඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

මේ ඡට්ඨාතු යි.

262. අන්‍ය වූ ද ධාතුහු සදෙනෙකි : සුඛධාතු ය, දුක්ඛධාතු ය, සොමනස්සධාතු ය, දෙමනස්සධාතු ය, උපෙක්ඛාධාතු ය, අවිජ්ජාධාතු යි.

එහි සුඛධාතු කවර යත් : යම් කායික වූ මිහිරෙක් කායික වූ සුඛයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් මිහිරි වූ සුඛ වූ වෙදයිතයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ සුඛධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි දුක්ඛධාතු කවර යත් : යම් කායික වූ අමිහිරෙක් කායිකදුක්ඛයෙක් කාපහසින් උපන් අමිහිරි වූ දුක් වූ වෙදයිතයෙක් කාපහසින් උපන් අමිහිරි වූ දුක් වූ වෙදනාවක් වේ ද මේ දුක්ඛධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සොමනස්සධාතු කවර යත් : යම් චෛතසික වූ මිහිරෙක් චෛතසික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාත වූ සුඛ වූ වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාතසුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ සොමනස්සධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි දෙමනස්සධාතු කවර යත් : යම් චෛතසික වූ අසාතයෙක් චෛතසික වූ දුක්ඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුක්ඛ වූ වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුක්ඛ වූ වෙදනාවක් වේ ද, මේ දෙමනස්සධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි උපෙක්ඛාධාතු කවර යත් : යම් චෛතසික වූ නො මැ සාත වූ අසාත නො වූ චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුඛ වූ යම් වෙදයිතයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අදුක්ඛමසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ උපෙක්ඛාධාතු යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා බාහු : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං අනභිසම්මයො අනුබ්බොධො අසම්බොධො අප්පට්ඨෙධො අසම්භාහනා අපරියොගාහනා අසම්පෙකනා අපච්චෙකනා අපච්චකකම්මං දුමමජ්ඣං බාලාං අසම්පජ්ඤාං මොහො පමොහො සමමොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජාඝෝ අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරිවූඨානං අවිජ්ජාලබ්ධි මොහො අකුසලමූලං, අයං වූච්චති අවිජ්ජාබාහු.

ඉමා ජ බාහුයො.

263. අපරාපි ඡබාහුයො : කාමබාහු, ව්‍යාපාදබාහු, විහිංසා බාහු, නෙකම්මබාහු, අව්‍යාපාදබාහු, අවිහිංසාබාහු.

තත්ථ කතමා කාමබාහු : කාමපට්ඨසංයුතො තකෙකා විතකෙකා සංකප්පො අප්පනා ව්‍යාප්පනා චෙනසො අභිනිරූපනා මිච්ඡාසංකප්පො, අයං වූච්චති කාමබාහු, හෙට්ඨනො අවිචිතිරයං පරියන්තං කන්තා උපරිතො පරතිමිත්තවසවන්ති දෙවෙ අනො කරිත්වා යං එතස්මිං අන්තරෙ එත්ථාවචරා එත්ථ පරියාපන්නා බ්‍රහ්මබාහුආයතනා රූපා වේදනා සඤ්ඤා සංඛාරා විඤ්ඤාණං, අයං වූච්චති කාමබාහු.

තත්ථ කතමා ව්‍යාපාද බාහු : ව්‍යාපාදපට්ඨසංයුතො තකෙකා විතකෙකා - පෙ - මිච්ඡාසංකප්පො, අයං වූච්චති ව්‍යාපාදබාහු. දසසු වා ආභාතවන්තිසු විත්තස්ස ආභාතො පටිඝාතො පටිඝං පටිවිරොධො කොපො පකොපො සම්පකොපො ද්වේශො පද්වේශො සම්පද්වේශො විත්තස්ස ව්‍යාපනති මනොපද්වේශො කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතත්තං ද්වේශො දුස්සනා දුස්සිතත්තං ව්‍යාපනති ව්‍යාපජ්ජනා ව්‍යාපජ්ජිතත්තං විරෝධො පටිවිරෝධො චණ්ඩිකකං අසුරෝපො අනත්තමනනා විත්තස්ස, අයං වූච්චති ව්‍යාපාදබාහු.

තත්ථ කතමා විහිංසා බාහු : විහිංසා පට්ඨසංයුතො තකෙකා විතකෙකා - පෙ - මිච්ඡාසංකප්පො, අයං වූච්චති විහිංසාබාහු. ඉධෙකච්චො පාණිනා වා ලොභික්ඛනා වා දමෝභින වා සන්තොන වා රජ්ජයා වා අඤ්ඤා තරඤ්ඤාතරෙන වා සත්තෙ විභේදෙති, යා එවරූපා හෙරිනා විභේරිනා හිංසනා විහිංසනා රොසනා විරෝසනා පරූපඝාතො, අයං වූච්චති විහිංසාබාහු.

තත්ථ කතමා නෙකම්මබාහු : නෙකම්මපට්ඨසංයුතො තකෙකා විතකෙකා - පෙ - සම්මාසංකප්පො, අයං වූච්චති නෙකම්මබාහු. සබ්බෙපි කුසලා ධර්මා නෙකම්මබාහු.

තත්ථ කතමා අව්‍යාපාදබාහු : අව්‍යාපාදපට්ඨසංයුතො තකෙකා විතකෙකා - පෙ - සම්මාසංකප්පො, අයං වූච්චති අව්‍යාපාදබාහු. යා සත්තෙසු මෙතති මෙත්තායනා මෙත්තාසිතත්තං මෙත්තා වෙත්තො විමුක්ති, අයං වූච්චති අව්‍යාපාදබාහු.

එහි අවිජ්ජාධාතු කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් අනවබෝධයෙක් අනනුබෝධයෙක් අසම්බෝධයෙක් අප්‍රතිවේධයෙක් අසංග්‍රාහණයෙක් භාත්පසින් නො බැසැගැන්මෙක් සම ව නො බැලීමෙක් ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා නො කිරීමෙක් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කිරීමෙක් අපච්ඡිද්‍ර බවෙක් බාල බවෙක් අසමාග්ඤ්‍යයෙක් මොහයෙක් ප්‍රමොහයෙක් සම්මොහයෙක් අවිද්‍යායෙක් අවිද්‍යාඕසයෙක් අවිද්‍යායොගයෙක් අවිද්‍යානුශයෙක් අවිද්‍යාපරිශ්‍රන්ථානයෙක් අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාධාතු යි කියනු ලැබේ.

මේ ෂඩ්ධාතුහු යි.

263. අන්‍යා වූ ද ධාතුහු සඳෙනෙකි : කාමධාතු ය, ව්‍යාපාදධාතු ය, විභිංසාධාතු ය, නෙක්ඛම්මධාතු ය, අව්‍යාපාදධාතු ය, අවිභිංසාධාතු යි.

එහි කාමධාතු කවර යත් : කාමප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් සංකල්පයෙක් අර්පණයෙක් බලවත් අර්පණයෙක් (අරමුණෙහි) සිත පිහිටුවීමෙක් මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ කාමධාතු යි කියනු ලැබේ. යටින් අවිචිතිය හිමි කොට මත්තෙහි පරනිර්මිතවශවර්තදේවියන් ඇතුළු කොට මෙඅතුරෙහි මෙහි බැසැගෙන සිටින මෙහි ඇතුළු වූ යම් ස්කන්ධධාතු ආයතන කෙනෙක් වෙත් ද, රූප-වේදනා-සංඤ-සංස්කාර-විඤ්ඤායෙක් වේ ද, මේ කාමධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ව්‍යාපාදධාතු කවර යත් : ව්‍යාපාදප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ ව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ. දශආසාතවස්තුයෙහි හෝ චිත්තයාගේ ආසාතයෙක් ප්‍රතිසාතයෙක් ප්‍රතිසයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් කොපයෙක් ප්‍රකොපයෙක් සම්ප්‍රකොපයෙක් දෛශයෙක් ප්‍රදෛශයෙක් සම්ප්‍රදෛශයෙක් චිත්තයාගේ විපරිත බවෙක් චිත්තයාගේ ප්‍රදෛශයෙක් ක්‍රොධයෙක් ක්‍රොධාකාරයෙක් ක්‍රෑද්ධ බවෙක් ද්වේෂයෙක් ද්වේෂාකාරයෙක් ද්විෂ්ට බවෙක් විපරිතයෙක් විපරිතාකාරයෙක් විපරිතස්ත බවෙක් විරෝධයෙක් ප්‍රතිවිරෝධයෙක් සැඬ බවෙක් අසුරොපයෙක් (නො පිරිපුන් වචන ඇති බවෙක්) චිත්තයාගේ නො සතුටු බවෙක් වේ ද, මේ ව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි විභිංසාධාතු කවර යත් : විභිංසාප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . මිථ්‍යාසංකල්පයෙක් වේ ද, මේ විභිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ. මෙහි එකෙක් අතින් හෝ කැටින් හෝ දඬියෙන් හෝ සැනින් හෝ රැහැනින් හෝ එක්තරාඑක්තරයෙකින් හෝ සතුන් පෙළාද, මෙ බුදු වූ යම් පෙළීමෙක් වෙසෙසින් පෙළීමෙක් හිංසායෙක් විභිංසායෙක් ගැටීමෙක් වෙසෙසින් ගැටීමෙක් මෙරමාහට හිංසායෙක් වේ ද, මේ විභිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි නෙක්ඛම්මධාතු කවර යත් : නෛෂ්ක්‍රමාප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . සමාන්සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ නෙක්ඛම්මධාතු යි කියනු ලැබේ. සියලු ම කුශලධර්මයෝ නෙක්ඛම්මධාතු යි.

එහි අව්‍යාපාදධාතු කවර යත් : අව්‍යාපාදප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් . . . සමාන්සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ අව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ. සත්ත්වයන් විෂයයෙහි යම් මෛත්‍රියක් මෙන් වඩන අයුරෙක් මෙන් වැඩු බවෙක් මෛත්‍රීවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ අව්‍යාපාදධාතු යි කියනු ලැබේ.

තත්ත්ව කතමා අවිහිංසාධාතු : අවිහිංසාපටිසංයුතො තකෙකා විතකෙකා සංකප්පො අප්පනා ව්‍යප්පනා චේතසො අභිනිරෝපනා සම්මාසංකප්පො අයං වුව්වති අවිහිංසාධාතු. යා සන්තෙසු කරුණා කරුණායනා කරුණාසිත්තං කරුණාවේතොවිවුත්ති, අයං වුව්වති අවිහිංසාධාතු. ඉමා ඡ ධාතුයො.

ඉති ඉමානි තිණි ඡක්කානි, තදෙකඡක්කං අභිසංඝුහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා අවිහාරස ධාතුයො භොනති.

සුත්තානන්තරණං.

264 අවිහාරස ධාතුයො : චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුචික්ඛුඤ්ණධාතු, සොඛධාතු, සද්දධාතු, සොඛචික්ඛුඤ්ණධාතු, ඝානධාතු, ගන්ධධාතු, ඝානචික්ඛුඤ්ණධාතු, ජීව්‍යධාතු, රසධාතු, ජීව්‍යචික්ඛුඤ්ණධාතු, කායධාතු, ථොට්ඨබ්බධාතු, කායචික්ඛුඤ්ණධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනොචික්ඛුඤ්ණධාතු.

තත්ත්ව කතමා චක්ඛුධාතු : යං චක්ඛුං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ -පෙ- සුඤ්ඤා ගාමො 'පෙසො. අයං වුව්වති චක්ඛුධාතු.

තත්ත්ව කතමා රූපධාතු : යං රූපං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය විණ්ණනිභා -පෙ- රූපධාතුපෙසා, අයං වුව්වති රූපධාතු.

තත්ත්ව කතමා චක්ඛුචික්ඛුඤ්ණධාතු : චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනිඤ්ඨයං චික්ඛුඤ්ණං චික්ඛුඤ්ණකකිකො තජ්ජා චක්ඛුචික්ඛුඤ්ණධාතු. අයං වුව්වති චක්ඛුචික්ඛුඤ්ණධාතු.

තත්ත්ව කතමා සොඛධාතු : යං සොඛං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ -පෙ- සුඤ්ඤා ගාමො 'පෙසො. අයං වුව්වති සොඛධාතු.

තත්ත්ව කතමා සද්දධාතු : යො සද්දෙ චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය අතිදස්සනො සප්පට්ඨො -පෙ- සද්දධාතුපෙසා, අයං වුව්වති සද්දධාතු.

තත්ත්ව කතමා සොඛචික්ඛුඤ්ණධාතු : සොඛඤ්ච පටිච්ච සද්දෙ ච උප්පජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනිඤ්ඨයං චික්ඛුඤ්ණං චික්ඛුඤ්ණකකිකො තජ්ජා සොඛචික්ඛුඤ්ණධාතු. අයං වුව්වති සොඛචික්ඛුඤ්ණධාතු.

තත්ත්ව කතමා ඝානධාතු : යං ඝානං චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ - පෙ - සුඤ්ඤා ගාමො 'පෙසො, අයං වුව්වති ඝානධාතු.

තත්ත්ව කතමා ගන්ධධාතු : යො ගන්ධො චතුත්තං මහාභුතානං උපාදය අතිදස්සනො සප්පට්ඨො -පෙ- ගන්ධධාතු 'පෙසො. අයං වුව්වති ගන්ධධාතු.

තත්ත්ව කතමා ඝානචික්ඛුඤ්ණධාතු : ඝානඤ්ච පටිච්ච ගන්ධෙ ච උප්පජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං, පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනිඤ්ඨයං චික්ඛුඤ්ණං චික්ඛුඤ්ණකකිකො තජ්ජා ඝානචික්ඛුඤ්ණධාතු, අයං වුව්වති ඝානචික්ඛුඤ්ණධාතු.

එහි අවිභිංසාධාතු කවර යත් : අවිභිංසාප්‍රතිසංයුක්ත වූ තර්කයෙක් විතර්කයෙක් සංකල්පයෙක් අර්පණයෙක් ව්‍යර්පණයෙක් (අරමුණෙහි) සිත පිහිටුවීමෙන් සමාන් සංකල්පයෙක් වේ ද, මේ අවිභිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ. සත්ත්වයන් විෂයයෙහි යම් කරුණායෙක් කරුණාඅයුරෙන් කරුණා ඇති බවෙන් කරුණාවිත්තවිමුක්තියෙක් වේ ද, මේ අවිභිංසාධාතු යි කියනු ලැබේ.

මේ ඡඩ්ධාතු යි.

මෙසේ මේ තුන් ඡට්ඨකයෝ ය, ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළුවා අටළොස් ධාතුහු වෙත්.

සූත්‍රාන්තභාජනිය යි.

264. අටළොස් ධාතු කෙනෙකි : වක්ඛ්‍යාධාතු ය, රූපධාතු ය, වක්ඛ්‍යවිඤ්ඤාණධාතු ය සොතධාතු ය, සද්දධාතු ය, සොතවිඤ්ඤාණධාතු ය, ඝාතධාතු ය, ගන්ධධාතු ය, ඝාතවිඤ්ඤාණධාතු ය, ජීවිතධාතු ය, රසධාතු ය, ජීවිතවිඤ්ඤාණධාතු ය, කායධාතු ය, ථොට්ඨබ්බධාතු ය, කායවිඤ්ඤාණධාතු ය, මනොධාතු ය, ධම්මධාතු ය, මනොවිඤ්ඤාණධාතු යි.

එහි වක්ඛ්‍යාධාතු කවර යත් : යම් ඇසෙන් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වූයේ . . . තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුණු වේ. මේ වක්ඛ්‍යාධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි රූපධාතු කවර යත් : යම් රූපයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් පැහැසටහන වූයේ . . . තෙල රූපධාතු නමුණු වේ. මේ රූපධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි වක්ඛ්‍යවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : ඇස ද රූප ද නිසා විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් (පණ්ඩර වූ) හවාංග සිතෙක්, මනසෙක් මන සංඛ්‍යාත වූ මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤනයෙක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ වක්ඛ්‍යවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ වක්ඛ්‍යවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සොතධාතු කවර යත් : යම් ශ්‍රොත්‍රයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාද රූපය වූයේ . . . තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුණු වේ. මේ සොතධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සද්දධාතු කවර යත් : යම් ශබ්දයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශන සප්‍රතිස වූ . . . තෙල සද්දධාතු නමුණු වේ. මේ සද්දධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි සොතවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : කන ද ශබ්දය ද නිසා විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් (පණ්ඩර වූ) හවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤනයෙක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ සොතවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ඝාතධාතු කවර යත් : යම් නැහැයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදයෙක් වේ ද . . . තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුණු වේ. මේ ඝාතධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ගන්ධධාතු කවර යත් : යම් ගන්ධයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශනසප්‍රතිස වූ . . . තෙල ගන්ධධාතු නමුණු වේ. මේ ගන්ධධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ඝාතවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : නැහැය ද ගන්ධය ද නිසා සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක්, සිතෙක් හවාංගසිතෙක්, මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤනයෙක් විඤනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ ඝ්‍රාණවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ ඝාතවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

තත්ත කතමා ජීවහාමාතු : යා ජීවහා චතුන්නං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ-පෙ-සුඤ්ඤාගාමො 'පෙසො, අයං වුච්චති ජීවහාමාතු.

තත්ත කතමා රසමාතු : යො රසො චතුන්නං මහාභුතානං උපාදය අභිදසානො සප්පට්ඨො-පෙ-රසමාතු පෙසා, අයං වුච්චති රසමාතු.

තත්ත කතමා ජීවහාවිඤ්ඤාණමාතු : ජීවහඤ්ච පටිච්ච රසෙ ච උපපජ්ජති විතතං-මනො මානසං හදයං පණ්ණිරං මනො මනායතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා ජීවහාවිඤ්ඤාණමාතු, අයං වුච්චති ජීවහාවිඤ්ඤාණමාතු.

තත්ත කතමා කායමාතු : යො කායො චතුන්නං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ-පෙ-සුඤ්ඤාගාමො 'පෙසො, අයං වුච්චති කායමාතු.

තත්ත කතමා ථොට්ඨබ්බමාතු : පථවිමාතු-පෙ-ථොට්ඨබ්බමාතු පෙසා, අයං වුච්චති ථොට්ඨබ්බමාතු.

තත්ත කතමා කායවිඤ්ඤාණමාතු : කායඤ්ච පටිච්ච ථොට්ඨබ්බෙ ච උපපජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං පණ්ණිරං මනො මනායතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා කායවිඤ්ඤාණමාතු, අයං වුච්චති කායවිඤ්ඤාණමාතු.

තත්ත කතමා මනොමාතු : චක්ඛුචිඤ්ඤාණමාතුයා උපපජ්ජති තිරුඤ්ඤාමනන්තර උපපජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං පණ්ණිරං මනො මනායතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා මනොමාතු, සොත්ථවිඤ්ඤාණමාතුයා-පෙ-ඝානවිඤ්ඤාණමාතුයා-පෙ-ජීවහා-විඤ්ඤාණමාතුයා -පෙ- කායවිඤ්ඤාණමාතුයා උපපජ්ජති තිරුඤ්ඤාමනන්තර උපපජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං පණ්ණිරං මනො මනායතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා මනොමාතු, සබ්බධමෙසු වා පන පථමසමන්තාභාරෙ උපපජ්ජති විතතං මනො මානසං හදයං පණ්ණිරං මනො මනායතනං මනිජ්ඣයං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා මනොමාතු, අයං වුච්චති මනොමාතු.

තත්ත කතමා ධම්මමාතු : වෙදනාකකිකො, සඤ්ඤාකකිකො, සංඛාරකකිකො, යං ච රූපං අභිදසානං අප්පට්ඨං ධම්මායතනපටියාපනං අසංඛිතා ච බාතු.

තත්ත කතමො වෙදනාකකිකො : එකවිධෙන වෙදනාකකිකො, එසසසම්පයුතෙනා,

දුට්ඨධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො,

තිවිධෙන වෙදනාකකිකො : අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො අත්ථි අව්‍යාකතො-පෙ-එවං දසවිධෙන වෙදනාකකිකො-පෙ-එවං බහුවිධෙන වෙදනාකකිකො, අයං වුච්චති වෙදනාකකිකො.

තත්ත කතමො සඤ්ඤාකකිකො : එකවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො, එසසසම්පයුතෙනා.

දුට්ඨධෙන සඤ්ඤාකකිකො : අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො,

තිවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො-අත්ථි කුසලො අත්ථි අකුසලො අත්ථි අව්‍යාකතො-පෙ-එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො-පෙ-එවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාකකිකො. අයං වුච්චති සඤ්ඤාකකිකො.

එහි ජීවහාධාතු කවර යත් : යම් දිවෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදයෙන් වේ ද . . . තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ ජීවහාධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි රසධාතු කවර යත් : යම් රසයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් අනිදර්ශන සප්‍රතිස වූ . . . තෙල රසධාතු නමුදු වේ. මේ රසධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ජීවහාවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : දිව ද රස ද නිසා චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංගසිතෙක්, මනසෙක් මන සංඛ්‍යාත මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ ජිව්වාච්ඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ ජීවහාවිඤ්ඤාණධාතු කියනු ලැබේ.

එහි කායධාතු කවර යත් : යම් කයෙක් සතර මහාභූතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදයෙන් වේ ද . . . තෙල ඉන්‍යාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ කායධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ථොට්ඨබ්බධාතු කවර යත් : පෘථිවිධාතු . . . තෙල ථොට්ඨබ්බධාතු නමුදු වේ. මේ ථොට්ඨබ්බධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි කායවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : කය ද ස්පර්ශය ද නිසා චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංගසිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ කායවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, මේ කායවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි මනොධාතු කවර යත් : වක්ෂුර්විඤ්ඤාණධාතුහු ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප මනොවිඤ්ඤාණධාතුයෙක් උපදී ද, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාණධාතුහු . . . ස්පර්ශවිඤ්ඤාණධාතුහු . . . ජිව්වාච්ඤ්ඤාණධාතුහු . . . කායවිඤ්ඤාණධාතුහු ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනොධාතුයෙක් (උපදී ද) යළි සියලු දහමුත් හෝ උපදනා කල්හි ප්‍රථම සමන්තාහාරය වූ චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක්, මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනොධාතු යෙක් උපදී ද, මේ මනොධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි ධම්මධාතු කවර යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිස වූ ධර්මායතනපයඝාපන්න වූ යම් රූපයෙකුත් වේ ද, අසංඛතධාතුව ද යි.

එහි වේදනාස්කන්ධය කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් වේදනාස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් වේදනාස්කන්ධය වේ. මේ වේදනාස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

එහි සංඥස්කන්ධය කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රයුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංඥස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති . . . මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් සංඥස්කන්ධය වේ. මේ සංඥස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො සංඛාරකකිකො : එකවිධෙන සංඛාරකකිකො විතත සමපසුනෙනා,

උවිධෙන සංඛාරකකිකො : අත්ථි හෙතු අත්ථි න හෙතු,

තිවිධෙන සංඛාරකකිකො : අත්ථි කුසලො අත්ථි අකුසලො අත්ථි අව්‍යාකතො -පෙ- එවං දසවිධෙන සංඛාරකකිකො -පෙ- එවං බහු-විධෙන සංඛාරකකිකො. අයං වුවච්ඡි සංඛාරකකිකො.

තත්ථ කතමං රූපං අනිදස්සනං අප්පටිඝං ධම්මායතනපරියාපනතං : ඉත්ථිත්ථිං-පෙ-කබලිංකාරෙණ ආභාරෙණ. ඉදං වුවච්ඡි රූපං අනිදස්සනං අප්පටිඝං ධම්මායතනපරියාපනතං.

තත්ථ කතමා අසංඛිතා ධාතු : රුහකකියො දෙසකකියො මොහකකියො. අයං වුවච්ඡි අසංඛිතා ධාතු. අයං වුවච්ඡි ධම්මධාතු.

තත්ථ කතමා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු : චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතූයා උප්පජ්ඣිකා නිරුද්ධිසමනන්තර උප්පජ්ඣිකි මනෝධාතු, මනෝධාතූයා'පි උප්පජ්ඣිකා නිරුද්ධිසමනන්තර උප්පජ්ඣිකි විතතං මනෝ මානසං, හදයං පණ්ඩරං මනෝ මනායතනං මනිත්ථිං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතූයා-පෙ-ඝානවිඤ්ඤාණධාතූයා-පෙ-ජීව්හා විඤ්ඤාණධාතූයා-පෙ-කායවිඤ්ඤාණධාතූයා උප්පජ්ඣිකා නිරුද්ධි සමනන්තර උප්පජ්ඣිකි මනෝධාතු, මනෝධාතූයා'පි උප්පජ්ඣිකා නිරුද්ධි සමනන්තර උප්පජ්ඣිකි විතතං මනෝ මානසං-පෙ-තජ්ජා මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු' මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ඣිකි විතතං මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩරං මනෝ මනායතනං මනිත්ථිං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකො තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුවච්ඡි මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු.

අභිධම්මභාෂණියං.

265. අට්ඨාරස ධාතුයො, චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු, සිද්ධධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතු, ඝානධාතු, ගතිධාතු, ඝානවිඤ්ඤාණධාතු, ජීව්හාධාතු, රසධාතු, ජීව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු ඵොට්ඨබ්බධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනෝධාතු, ධම්මධාතු, මනෝ-විඤ්ඤාණධාතු.

266. අට්ඨාරසනතං ධාතුනං කති කුසලා කති අකුසලා කති අව්‍යාකතා -පෙ- කති සරණා කති අරණා :

සොලස ධාතුයො අව්‍යාකතා, ද්වෙ ධාතුයො සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

එහි සංස්කාරස්කන්ධය කවර යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : විත්තය හා සම්ප්‍රසක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : හෙතු වූයෙක් ඇත, හෙතු නො වූයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් සංස්කාරස්කන්ධය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. . . . මෙසේ ද්විප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. . . . මෙසේ ත්‍රිප්‍රකාරයෙන් සංස්කාරස්කන්ධය වේ. මේ සංස්කාරස්කන්ධ යි කියනු ලැබේ.

එහි අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිස වූ ධර්මායතනපයඝාපන්න වූ රූපය කවර යත් : ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය ය . . . කවලීකාරාභාර යි. මේ අනිදර්ශන වූ අප්‍රතිස වූ ධර්මායතනපයඝාපන්න වූ රූපය යි කියනු ලැබේ.

එහි අසංඛ්‍යාතධාතු කවර යත් : රාගක්ෂය ය, දෛශ්‍යය ය, මොහක්ෂය යි. මේ අසංඛ්‍යාතධාතු යි කියනු ලැබේ. මේ ධම්මධාතු යි කියනු ලැබේ.

එහි මනෝවිඤ්ඤාණධාතු කවර යත් : චක්ෂුර්විඤ්ඤාණධාතු ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව මනෝධාතුව උපදී. මනෝධාතුව ද ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව (යම්) විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාණධාතුවෙක් උපදී ද, ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාණධාතු . . . ස්පර්ශවිඤ්ඤාණධාතු . . . ජීව්චාවිඤ්ඤාණධාතු . . . කායවිඤ්ඤාණධාතු . . . ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව මනෝධාතුව උපදී, මනෝධාතුව ද ඉපිද නිරුද්ධ වූවහුට සමනන්තර ව (යම්) විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝ විඤ්ඤාණධාතුවෙක් (උපදී ද) මනස ද ධර්මයන් ද නිසා (යම්) විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් සිතෙක් භවාංග සිතෙක් මනසෙක් මනායතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඤ්ඤාණයෙක් විඤ්ඤාණස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාණධාතුවෙක් උපදී ද, මේ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාෂනීය යි.

265. ධාතුහු අටළොස් දෙනෙකි : චක්ඛුධාතු ය, රූපධාතු ය, චක්ඛුචිඤ්ඤාණධාතු සොතධාතු ය, සද්දධාතු ය, සොතචිඤ්ඤාණධාතු ය, ඝාතධාතු ය ගන්ධධාතු ය, ඝාතචිඤ්ඤාණධාතු ය, ජීව්හාධාතු ය, රසධාතු ය, ජීව්හාචිඤ්ඤාණධාතු ය, කායධාතු ය, ථොට්ඨබ්බධාතු ය, කායචිඤ්ඤාණධාතු ය, මනෝධාතු ය, ධම්මධාතු ය, මනෝචිඤ්ඤාණධාතු යි.

266. අටළොස් ධාතූන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙතෙක් ද අකුශලයෝ කෙතෙක් ද අව්‍යාකෘතයෝ කෙතෙක් ද . . . සරණයෝ කෙතෙක් ද අරණයෝ කෙතෙක් ද යත් :

සොළොස් ධාතු කෙතෙක් අව්‍යාකෘතයහ, ධාතුහු දෙදෙනෙක් කුශල වන්තාහ, අකුශල වන්තාහ, අව්‍යාකෘත වන්තාහු ය.

දස බාහුයො න චත්තබ්බා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි අදුක්ඛමිසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි. පඤ්චබාහුයො අදුක්ඛමිසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. කායවිඤ්ඤාණබාහු සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. මනෝවිඤ්ඤාණබාහු සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමිසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. ධම්මබාහු සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමිසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. සියා න චත්තබ්බා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි, දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි අදුක්ඛමිසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තාති'පි.

දස බාහුයො නෙව විපාකන විපාකධම්මමිමා, පඤ්ච බාහුයො විපාකා, මනෝබාහු සියා විපාකා සියා නෙව විපාකන විපාකධම්මමිමා. ඥේ බාහුයො සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මමිමා, සියා නෙව විපාක න විපාකධම්මමිමා.

දස බාහුයො උපාදිනනුපාදනියා, සද්ධබාහු අනුපාදිනනුපාදනියා, පඤ්ච බාහුයො සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, ඥේ බාහුයො සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා.

සොළස බාහුයො අසංකිලිට්ඨ සංකිලිසෙකා, ඥේ බාහුයො සියා සංකිලිට්ඨ සංකිලිසෙකා, සියා අසංකිලිට්ඨ සංකිලිසෙකා, සියා අසංකිලිට්ඨ අසංකිලිසෙකා.

පණ්ණරස බාහුයො අවිතක්ක අවිචාර. මනෝබාහු සවිතක්ක අවිචාර. මනෝවිඤ්ඤාණබාහු සියා සවිතක්ක අවිචාර, සියා අවිතක්ක අවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්ක අවිචාර. ධම්මබාහු සියා සවිතක්ක අවිචාර, සියා අවිතක්ක අවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්ක අවිචාර, සියා න චත්තබ්බා සවිතක්ක අවිචාරති'පි අවිතක්ක අවිචාරමත්තාති'පි අවිතක්ක අවිචාරති'පි.

දස බාහුයො න චත්තබ්බා පීතිසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛා සහගතාති'පි. පඤ්චබාහුයො උපෙක්ඛාසහගතා. කායවිඤ්ඤාණබාහු න පීතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, න උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න චත්තබ්බා සුඛසහගතාති'පි. ඥේ බාහුයො සියා පීතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න චත්තබ්බා පීතිසහගතාති'පි සුඛසහගතාති'පි උපෙක්ඛාසහගතාති'පි.

සොළස බාහුයො නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බා. ඥේ බාහුයො සියා දස්සනෙන පභානබ්බා, සියා භාවනාය පභානබ්බා සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බා.

සොළස බාහුයො නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා. ඥේ බාහුයො සියා දස්සනෙන පභානබ්බහෙතුකා, සියා භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා.

සොළස බාහුයො නෙව ආචයගාමි නාපචයගාමිනො. ඥේ බාහුයො සියා ආචයගාමිනො, සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙව ආචයගාමි නාපචයගාමිනො.

සොළස බාහුයො නෙව සෙඛා නාසෙඛා. ඥේ බාහුයො සියා සෙඛා, සියා අසෙඛා, සියා නෙව සෙඛා නාසෙඛා.

දශබාහු කෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද නො කියයුතු වන්නාහ. බාහුහු පස් දෙනෙක් උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයහ. කායවිඤ්ඤාධාතුව සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය. ධර්මධාතුව සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වන්නේ ය, සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශබාහු කෙනෙක් නො මැ විපාක වූ නො ද විපාකස්වභාවධර්මයහ. බාහුහු පස් දෙනෙක් විපාකයහ. මනෝබාහු විපාක වන්නේ ය, නො මැ විපාක වූ නො ද විපාක ස්වභාවධර්ම වන්නේ ය. බාහුහු දෙදෙනෙක් විපාක වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම වන්නාහ, නො මැ විපාක වූ නොද විපාකස්වභාවධර්ම වන්නාහු ය.

දශබාහු කෙනෙක් උපාදින්නොපාදනියහ. ශබ්දබාහුව අනුපාදින්නොපාදනිය ය. බාහුහු පස් දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය වන්නාහ. බාහුහු දෙදෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය වන්නාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශිකයහ. බාහුහු දෙදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ට සංක්ලේශික වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට අසංක්ලේශික වන්නාහු ය.

පසළොස් බාහු කෙනෙක් අචිතර්කභවිචාරයහ. මනෝබාහුව සචිතර්කසචිචාර ය. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව සචිතර්කසචිචාර වන්නේ ය, අචිතර්කචිචාරමාත්‍ර වන්නේ ය, අචිතර්කභවිචාර වන්නේ ය. ධර්මබාහුව සචිතර්කසචිචාර වන්නේ ය, අචිතර්කචිචාර මාත්‍ර වන්නේ ය, අචිතර්කභවිචාර වන්නේ ය, සචිතර්කසචිචාර හි ද අචිතර්කචිචාරමාත්‍ර හි ද අචිතර්කභවිචාර හි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දශබාහුහු ප්‍රීතියහගත හි ද සුඛසහගත හි ද උපෙක්ෂාසහගත හි ද නො කිය යුත්තාහ. බාහුහු පස් දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගතයහ. කායවිඤ්ඤාධාතුව ප්‍රීතියහගත නො වෙයි, සුඛසහගත වන්නේ ය, උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි, සුඛසහගත හි ද නො කිය යුතු වන්නේ ය. බාහුහු දෙදෙනෙක් ප්‍රීතියහගත වන්නාහ, සුඛසහගත වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත වන්නාහ, ප්‍රීතියහගත හි ද සුඛසහගත හි ද උපෙක්ෂාසහගත හි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

සොළොස්බාහුහු නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහ. බාහුහු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇත්තාහ. බාහුහු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක වන්නාහ, නො මැ දර්ශනයෙන් නොද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු නො ම ආවයගාමී වූ නො ද අපවයගාමී වෙති. බාහුහු දෙදෙනෙක් ආවයගාමී වන්නාහ, අපවයගාමී වන්නාහ, නො මැ ආවයගාමී වූ නොද අපවයගාමී වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු නො මැ ශෛක්ෂ වූ නොද අශෛක්ෂයහ. බාහුහු දෙදෙනෙක් ශෛක්ෂ වන්නාහ, අශෛක්ෂ වන්නාහ, නො මැ ශෛක්ෂ නොද අශෛක්ෂ වන්නාහු ය.

සොළස බාහුයො පරිත්තා. දො බාහුයො සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා.

දස බාහුයො අනාරමමණා. ඡ බාහුයො පරිත්තාරමමණා. දො බාහුයො සියා පරිත්තාරමමණා, සියා මහග්ගතාරමමණා, සියා අප්පමාණාරමමණා. සියා න චත්තබ්බා පරිත්තාරමමණාති'පි මහග්ගතාරමමණාති'පි අප්පමාණාරමමණාති'පි.

සොළස බාහුයො මජ්ඣමා. දො බාහුයො සියා භිනා, සියා මජ්ඣමා, සියා පණ්ණිනා.

සොළස බාහුයො අනියතා. දො බාහුයො සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා සමමත්තනියතා, සියා අනියතා.

දස බාහුයො අනාරමමණා. ඡ බාහුයො න චත්තබ්බා මග්ගාරමමණාති'පි මග්ගභෙදාකාති'පි මග්ගාධිපතීනොති'පි. දො බාහුයො සියා මග්ගාරමමණා, සියා මග්ගභෙදාකා, සියා මග්ගාධිපතීනො. සියා න චත්තබ්බා මග්ගාරමමණාති'පි මග්ගභෙදාකාති'පි මග්ගාධිපතීනොති'පි.

දස බාහුයො සියා උප්පත්තා, සියා උප්පාදිනො, සියා න චත්තබ්බා අනුප්පත්තාති. සද්ධබාහු සියා උප්පත්තා, සියා අනුප්පත්තා න චත්තබ්බා උප්පාදිති. ඡ බාහුයො සියා උප්පත්තා, සියා අනුප්පත්තා' සියා උප්පාදිනො. ධම්මබාහු සියා උප්පත්තා, සියා අනුප්පත්තා, සියා උප්පාදිති, සියා න චත්තබ්බා උප්පත්තාති'පි අනුප්පත්තාති'පි උප්පාදිතිති'පි.

සත්තරස බාහුයො සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පත්තා. ධම්මබාහු සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පත්තා, සියා න චත්තබ්බා අතීතාති'පි අනාගතාති'පි පච්චුප්පත්තාති'පි.

දස බාහුයො අනාරමමණා. ඡ බාහුයො පච්චුප්පත්තාරමමණා. දො බාහුයො සියා අතීතාරමමණා, සියා අනාගතාරමමණා, සියා පච්චුප්පත්තාරමමණා, සියා න චත්තබ්බා අතීතාරමමණාති'පි අනාගතාරමමණාති'පි, පච්චුප්පත්තාරමමණාති'පි.

සියා අජ්ඣත්තා, සියා බභිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබභිද්ධා.

දස බාහුයො අනාරමමණා. ඡ බාහුයො සියා අජ්ඣත්තාරමමණා, සියා බභිද්ධාරමමණා, සියා අජ්ඣත්තබභිද්ධාරමමණා. දො බාහුයො සියා අජ්ඣත්තාරමමණා, සියා බභිද්ධාරමමණා, සියා අජ්ඣත්තබභිද්ධාරමමණා, සියා න චත්තබ්බා අජ්ඣත්තාරමමණාති'පි බභිද්ධාරමමණාති'පි අජ්ඣත්තබභිද්ධාරමමණාති'පි.

රූපබාහු සතිදස්සනසප්පට්ඨා. නව බාහුයො අතිදස්සන සප්පට්ඨා. අවය් බාහුයො අතිදස්සනඅප්පට්ඨා.

267. සත්තරස බාහුයො න භෙදා. ධම්මබාහු සියා භෙදා, සියා න භෙදා.

සොළස බාහුයො අභෙදාකා. දො බාහුයො සියා සභෙදාකා, සියා අභෙදාකා.

සොළස බාහුයො භෙදාවිප්පය්සත්තා. දො බාහුයො සියා භෙදාසම්පය්සත්තා, සියා භෙදාවිප්පය්සත්තා.

සොළොස් ධාතුහු පරිත්තයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් පරිත්ත වන්නාහ, මහද්ගත වන්නාහ, අප්‍රමාණ වන්නාහු ය.

දශධාතු කෙනෙක් අනාලම්භයහ. ධාතුහු සදෙනෙක් පරිත්තාලම්භයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් පරිත්තාලම්භ වන්නාහ, මහද්ගතාලම්භ වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්භ වන්නාහ, පරිත්තාලම්භන යි ද මහද්ගතාලම්භන යි ද අප්‍රමාණාලම්භන යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු මධ්‍යමයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් භීත වන්නාහ, මධ්‍යම වන්නාහ, ප්‍රභීත වන්නාහු ය.

සොළොස් ධාතුහු අනියතයහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් මීථ්‍යාත්වනියත වන්නාහ, සමාක්ත්වනියත වන්නාහ, අනියත වන්නාහු ය.

දශධාතුහු අනාලම්භයහ. ධාතුහු සදෙනෙක් මාර්ගාලම්භන යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුත්තාහ. ධාතුහු දෙදෙනෙක් මාර්ගාලම්භන වන්නාහ, මාර්ග හෙතුක වන්නාහ, මාර්ගාධිපති වන්නාහ, මාර්ගාලම්භන යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය.

දශධාතුහු උත්පන්න වන්නාහ, උත්පාදී වන්නාහ, අනුත්පන්න යි නො කියයුතු වන්නාහ. ශබ්දධාතුව උත්පන්න වන්නේ ය, අනුත්පන්න වන්නේ ය, උත්පාදීනී යි නො කියයුතු ය. ධාතුහු සදෙනෙක් උත්පන්න වන්නාහ, අනුත්පන්න වන්නාහ, උත්පාදී වන්නාහ. ධර්මධාතුව උත්පන්න වන්නේ ය, අනුත්පන්න වන්නේ ය, උත්පාදීනී වන්නේ ය, උත්පන්න යි ද අනුත්පන්න යි ද උත්පාදීනී යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සතළොස් ධාතුහු අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු ය. ධර්මධාතුව අතීත ද වන්නේ ය, අනාගත ද වන්නේ ය, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නේ ය, අතීත යි ද අනාගත යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්න යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

ධාතු දශයෙක් අනාලම්භන ය. ධාතු සයෙක් ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් අතීතාලම්භන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්භන ද වන්නාහු ය, අතීතාලම්භන යි ද අනාගතාලම්භන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

අටළොස් ධාතුහු අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු යි.

ධාතු දශයෙක් අනාලම්භන ය. ධාතු සයෙක් අධ්‍යාත්මාලම්භන ද වන්නේ ය, බාහිරාලම්භන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන ද වන්නේ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් අධ්‍යාත්මාලම්භන ද වන්නාහ, බාහිරාලම්භන ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන ද වන්නාහු ය, අධ්‍යාත්මාලම්භන යි ද බාහිරාලම්භන යි ද අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

රූපධාතුව සනිදර්ශනසප්‍රතිස ය. ධාතුහු නව දෙනෙක් අනිදර්ශන සප්‍රතිසයෝ ය. ධාතුහු අටදෙනෙක් අනිදර්ශන අප්‍රතිසයෝ යි.

267. ධාතුහු සතළොස් දෙනෙක් හෙතු නො වෙති. ධර්මධාතු හෙතු ද වෙයි, නො ද හෙතු වේ.

සොළොස් ධාතුහු අහෙතුකයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් සහෙතුකයෝ ද වෙති, අහෙතුකයෝ ද වෙත්.

සොළොස් ධාතුහු හෙතුවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො හෙතු චෙව සහෙතුකාතිපි, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතුතිපි. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න චත්තබ්බො හෙතු චෙව සහෙතුකාති, සියා සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බො සහෙතුකා චෙව න ච හෙතුති. ධම්මබාහු සියා හෙතු චෙව සහෙතුකා ච, සියා සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බො හෙතු චෙව සහෙතුකාතිපි, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතුතිපි.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තාතිපි, හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතුතිපි. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න චත්තබ්බො හෙතු චෙව හෙතු සම්පයුත්තා ති, සියා හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බො හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතුති. ධම්මබාහු සියා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තා ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බො හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තාතිපි හෙතු සම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතුතිපි.

සොළස බාහුයො න හෙතු අහෙතුකා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා. ධම්මබාහු සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා, සියා න චත්තබ්බො න හෙතු සහෙතුකාතිපි න හෙතු අහෙතුකාතිපි.

268. සත්තරස බාහුයො සප්පච්චයා. ධම්මබාහු සියා සප්පච්චයා, සියා අප්පච්චයා.

සත්තරස බාහුයො සඛ්ඛතා. ධම්මබාහු සියා සඛ්ඛතා, සියා අසඛ්ඛතා,

රූපබාහු සනිදස්සනා. සත්තරස බාහුයො අනිදස්සනා.

දස බාහුයො සප්පට්ඨා. අට්ඨ බාහුයො අප්පට්ඨා.

දස බාහුයො රූපා. සත්තබාහුයො අරූපා. ධම්මබාහු සියා රූපා සියා අරූපා.

සොළස බාහුයො ලොකියා. දො බාහුයො සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා.

කෙනචි විඤ්ඤායා, කෙනචි න විඤ්ඤායා.

269. සත්තරස බාහුයො නො ආසවා. ධම්මබාහු සියා ආසවා, සියා නො ආසවා.

සොළස බාහුයො සාසවා. දො බාහුයො සියා සාසවා, සියා අනාසවා,

සොළස බාහුයො ආසවවිප්පයුත්තා. දො බාහුයො සියා ආසව සම්පයුත්තා, සියා ආසවවිප්පයුත්තා.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො ආසවා චෙව සාසවාති, සාසවා චෙව නො ච ආසවා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න චත්තබ්බො ආසවො චෙව සාසවාති, සියා සාසවා චෙව නො ච ආසවො සියා න චත්තබ්බො සාසවා චෙව නො ච ආසවොති. ධම්මබාහු සියා ආසවො චෙව සාසවා ච, සියා සාසවා චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තබ්බො ආසවො චෙව සාසවා තිපි, සාසවා චෙව නො ච ආසවො'තිපි.

සොළොස් බාහුවු හෙතු ද වූ ම සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නාහු ය. මනොවිඤ්ඤාබාහුව හෙතු ද වූ ම සහෙතුකයෙකැ යි නො කිය යුතු වෙයි, සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය. සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ධර්මබාහුව හෙතු ද වූ ම සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය, හෙතු ද වූ ම සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූ ම නොද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුවු හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තතා යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නාහ. මනොවිඤ්ඤාබාහුව හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්ම බාහුව හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතු වන්නේ ය, හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද හෙතුයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුවු හෙතු නො වූ අහෙතුකයෝ ය. මනොවිඤ්ඤාබාහුව හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය. ධර්මබාහුව හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙක් ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුකයෙකැ යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුකයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

268. සතළොස් බාහුවු සප්තයෝ ය. ධර්මබාහුව සප්තය ද වන්නේ ය, අප්තය ද වන්නේ යි.

සතළොස් බාහුවු සංඛතයෝ ය. ධර්මබාහුව සංඛත ද වන්නේ ය, අසංඛත ද වන්නේ යි.

රූපබාහුව සනිදර්ශන ය. සතළොස් බාහුවු අනිදර්ශනයෝ යි.

බාහු දශයෙක් සප්තකිස ය. බාහු අටෙක් අප්තකිස යි.

බාහු දශයෙක් රූපි ය. බාහු සතෙක් අරූපි ය. ධර්මබාහුව රූපි ද වන්නේ ය, අරූපි ද වන්නේ යි.

බාහු සොළොසෙක් ලොකික ය. බාහුවු දෙදෙනෙක් ලොකික ද වන්නාහ, ඓලොකොත්තර ද වන්නාහු යි.

අටළොස් බාහුවු (වක්ෂුර්විඤ්ඤාදි) කිසිවකින් දතයුත්තාහ, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දතයුත්තාහු යි.

269. සතළොස් බාහුවු ආසුව නො වෙති. ධර්මබාහුව ආසුව ද වන්නේ ය, ආසුව නොද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුවු සාසුවයෝ ය. බාහුවු දෙදෙනෙක් සාසුව ද වන්නාහු, අනාසුව ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුවු ආසුවවිප්‍රයුක්තයෝ ය, බාහුවු දෙදෙනෙක් ආසුව සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ආසුවවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුවු ආසුව ද වූ ම සාසුවයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සාසුව ද වූ ම නොද ආසුවයෝ වෙති. මනොවිඤ්ඤාබාහුව ආසුව ද වූයේ ම සාසුවයෙකැ යි නො කියයුතු ය, සාසුව ද වූ ම නොද අසුවයෙක් වන්නේ ය, සාසුව ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙකැ යි නො කිය යුතු වන්නේ ය. ධර්මබාහුව ආසුවයෙක් ද වූයේ ම සාසුව ද වන්නේ ය, සාසුව ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙක් වන්නේ ය. ආසුවයෙක් ද වූ ම සාසුව යි ද සාසුව ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො ආසවො චෙව ආසවසම්පය්‍යන්තාතිපි, ආසවසම්පය්‍යන්තා චෙව නො ච ආසවාතිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බො ආසවො චෙව ආසවසම්පය්‍යන්තා ති, සිය ආසවසම්පය්‍යන්තා චෙව නො ච ආසවො, සිය න චත්තබ්බො ආසවසම්පය්‍යන්තා චෙව නො ච ආසවො ති. ධම්මබාහු සිය ආසවො චෙව ආසවසම්පය්‍යන්තා ච, සිය ආසවසම්පය්‍යන්තා චෙව නො ච ආසවො, සිය න චත්තබ්බො ආසවො චෙව ආසවසම්පය්‍යන්තාති පි, ආසවසම්පය්‍යන්තා චෙව නො ච ආසවොතිපි.

සොළස බාහුයො ආසවවිප්පය්‍යන්තසාසවා. දො බාහුයො සිය ආසවවිප්පය්‍යන්තසාසවා, සිය ආසවවිප්පය්‍යන්තඅනාසවා, සිය න චත්තබ්බො ආසවවිප්පය්‍යන්තසාසවාතිපි ආසවවිප්පය්‍යන්තඅනාසවාතිපි.

270. සත්තරස බාහුයො නො සඤ්ඤාජනා. ධම්මබාහු සිය සඤ්ඤාජනං, සිය නො සඤ්ඤාජනං.

සොළස බාහුයො සඤ්ඤාජනියා. දො බාහුයො සිය සඤ්ඤාජනියා, සිය අසඤ්ඤාජනියා.

සොළස බාහුයො සඤ්ඤාජනවිප්පය්‍යන්තා. දො බාහුයො සිය සඤ්ඤාජනසම්පය්‍යන්තා, සිය සඤ්ඤාජනවිප්පය්‍යන්තා.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො සඤ්ඤාජනා චෙව සඤ්ඤාජනියා ති, සඤ්ඤාජනියා චෙව නො ච සඤ්ඤාජනා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බො සඤ්ඤාජනං චෙ ව සඤ්ඤාජනියා ති, සිය සඤ්ඤාජනියා චෙ ව නො ච සඤ්ඤාජනං, සිය න චත්තබ්බො සඤ්ඤාජනියා චෙ ව නො ච සඤ්ඤාජනනි, ධම්මබාහු සිය සඤ්ඤාජනං චෙ ව සඤ්ඤාජනියා ච, සිය සඤ්ඤාජනියා චෙ ව නො ච සඤ්ඤාජනං, සිය න චත්තබ්බො සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජනියාතිපි සඤ්ඤාජනියා චෙ ව නො ච සඤ්ඤාජනනතිපි.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො සඤ්ඤාජනා චෙව සඤ්ඤාජන සම්පය්‍යන්තාතිපි, සඤ්ඤාජනසම්පය්‍යන්තා චෙව නො ච සඤ්ඤාජනාතිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බො සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජන-සම්පය්‍යන්තාති, සිය සඤ්ඤාජන සම්පය්‍යන්තා චෙව නො ච සඤ්ඤාජනං, සිය න චත්තබ්බො සඤ්ඤාජනසම්පය්‍යන්තා චෙව නො ච සඤ්ඤාජන-ජනනි. ධම්මබාහු සිය සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජනසම්පය්‍යන්තා ච, සිය සඤ්ඤාජනසම්පය්‍යන්තා චෙව නො ච සඤ්ඤාජනං, සිය න චත්තබ්බො සඤ්ඤාජනං චෙව සඤ්ඤාජනසම්පය්‍යන්තාතිපි, සඤ්ඤාජන-සම්පය්‍යන්තා චෙව නො ච සඤ්ඤාජනනතිපි.

සොළස බාහුයො සඤ්ඤාජනවිප්පය්‍යන්තසඤ්ඤාජනියා. දො බාහුයො සිය සඤ්ඤාජනවිප්පය්‍යන්තසඤ්ඤාජනියා සිය සඤ්ඤාජන-විප්පය්‍යන්තඅසඤ්ඤාජනියා, සිය න චත්තබ්බො සඤ්ඤාජනවිප්පය්‍යන්ත-සඤ්ඤාජනියා'ති පි, සඤ්ඤාජනවිප්පය්‍යන්තඅසඤ්ඤාජනියා තිපි.

271. සත්තරස බාහුයො - නො ගන්තො. ධම්මබාහු සිය ගන්තො, සිය නො ගන්තො.

සොළසබාහු ගන්තියා. දො බාහුයො සිය ගන්තියා, සිය අගන්තියා.

සොළස බාහුයො ගන්තවිප්පය්‍යන්තා. දො බාහුයො සිය ගන්තසම්ප-ය්‍යන්තා, සිය ගන්තවිප්පය්‍යන්තා.

සොළොස් බාහුව ආසුව ද වූවාහු ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ආසුව සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද ආසුවහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව ආසුව ද වූයේ ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය, ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආසුව ද වන්නේ ය, ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ආසුවයෙක් ද වූයේ ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙක් වන්නේ ය, ආසුවයෙක් ද වූයේ ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි ද ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නොද ආසුවයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුව ආසුවච්ඡිද්‍රයුක්තසාසුවයෝ ය. බාහුව දෙදෙනෙක් ආසුවච්ඡිද්‍රයුක්ත සාසුව ද වන්නාහ, ආසුවච්ඡිද්‍රයුක්තඅනාසුව ද වන්නාහ, ආසුවච්ඡිද්‍රයුක්තසාසුවහ යි ද ආසුවච්ඡිද්‍රයුක්තඅනාසුවහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

270. සතළොස් බාහුව සංයොජනයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන නොද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුව සංයොජනීය වන්නාහ. බාහුව දෙදෙනෙක් සංයොජනීය ද වන්නාහ, අසංයොජනීය ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුව සංයොජනච්ඡිද්‍රයුක්තයෝ ය. බාහුව දෙදෙනෙක් සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, සංයොජනච්ඡිද්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනීයහ යි නො කියයුත්තාහ, සංයොජනීය ද වූවාහු ම නොද සංයොජනය වෙති. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනීයෙකැ යි නො කියයුතු ය, සංයොජනීය ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජනීය ද වූ ම නොද සංයොජන යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ධර්ම ධාතුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනීය ද වන්නේ ය, සංයොජනීය ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන ද වූ ම සංයොජනීය යි ද සංයොජනීය ද වූ ම නොද සංයොජන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුව සංයොජන වූවාහු ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නොද සංයොජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනෝවිඤ්ඤාධාතුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත යි නො කියයුතු ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන යි නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ධර්මධාතුව සංයොජන ද වූ ම සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන ද වන්නේ ය, සංයොජන ද වූ ම සංයොජන සම්ප්‍රයුක්ත යි ද සංයොජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද සංයොජන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුව සංයොජනච්ඡිද්‍රයුක්තසංයොජනීයයෝ වෙති. බාහුව දෙදෙනෙක් සංයොජනච්ඡිද්‍රයුක්ත සංයොජනීය ද වන්නාහ, සංයොජනච්ඡිද්‍රයුක්තඅසංයොජනීය ද වන්නාහ, සංයොජනච්ඡිද්‍රයුක්තසංයොජනීයහ යි ද සංයොජනච්ඡිද්‍රයුක්තඅසංයොජනීයහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

271. සතළොස් බාහුව ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව ග්‍රන්ථ ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථ නොද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුව ග්‍රන්ථනීයයෝ වෙති. බාහුව දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහ, අග්‍රන්ථනීය ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුව ග්‍රන්ථච්ඡිද්‍රයුක්තයෝ වෙති. බාහුව දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, ග්‍රන්ථච්ඡිද්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො ගන්තො චෙව ගන්තීයාති, ගන්තීයා චෙව නො ච ගන්තො. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බො ගන්තො චෙව ගන්තීයාති, සියා ගන්තීයා චෙව නො ච ගන්තො, සියා න චත්තබ්බො ගන්තීයා චෙව නො ච ගන්තොති. ධම්මබාහු සියා ගන්තො චෙව ගන්තීයා ච, සියා ගන්තීයා චෙව නො ච ගන්තො, සියා න චත්තබ්බො ගන්තො චෙව ගන්තීයාතිපි. ගන්තීයා චෙව නො ච ගන්තොතිපි.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො ගන්තො චෙව ගන්තසම්පයුත්තාතිපි, ගන්තසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්තොතිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බො ගන්තො චෙව ගන්තසම්පයුත්තාති, සියා ගන්තසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්තො, සියා න චත්තබ්බො ගන්තසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්තොති. ධම්මබාහු සියා ගන්තො චෙව ගන්තසම්පයුත්තා ච, සියා ගන්තසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්තො, සියා න චත්තබ්බො ගන්තො චෙව ගන්තසම්පයුත්තාතිපි ගන්තසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්තොතිපි.

සොළස බාහුයො ගන්තවිපයුත්තගන්තීයා. දො බාහුයො සියා ගන්තවිපයුත්තගන්තීයා, සියා ගන්තවිපයුත්තඅගන්තීයා, සියා න චත්තබ්බො ගන්තවිපයුත්තගන්තීයාතිපි, ගන්තවිපයුත්තඅගන්තීයාතිපි.

272-274. සත්තරසධාහුයො නො ඕඝා - පෙ - නො යොගා - පෙ - නො නිවරණං. ධම්මබාහු සියා නිවරණං, සියා නො නිවරණං.

සොළස බාහුයො නිවරණීයා. දො බාහුයො සියා නිවරණීයා සියා අනිවරණීයා.

සොළස බාහුයො නිවරණවිපයුත්තා. දො බාහුයො සියා නිවරණ සම්පයුත්තා, සියා නිවරණවිපයුත්තා.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො නිවරණං චෙව නිවරණීයාති, නිවරණීයා චෙව නො ච නිවරණං. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බො නිවරණඤ්ඤව නිවරණීයාති, සියා නිවරණීයා චෙව නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො නිවරණීයා චෙව නො ච නිවරණනති. ධම්මබාහු සියා නිවරණං චෙව නිවරණීයා ච, සියා නිවරණීයා චෙව නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො නිවරණඤ්ඤ ව නිවරණීයාතිපි, නිවරණීයා චෙව නො ච නිවරණනතිපි.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො නිවරණං චෙව නිවරණසම්පයුත්තා තිපි, නිවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණාතිපි. මනොවිඤ්ඤාණ ධාතු න චත්තබ්බො නිවරණඤ්ඤව නිවරණසම්පයුත්තාති, සියා නිවරණ සම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො නිවරණ සම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණනති. ධම්මබාහු සියා නිවරණඤ්ඤව නිවරණසම්පයුත්තා ච, නිවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො නිවරණඤ්ඤව නිවරණසම්පයුත්තාතිපි, නිවරණ සම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණනතිපි.

සොළස බාහුයො නිවරණවිපයුත්තනිවරණීයා. දො බාහුයො සියා නිවරණවිපයුත්තනිවරණීයා. සියා නිවරණවිපයුත්තඅනිවරණීයා. සියා න චත්තබ්බො නිවරණවිපයුත්තනිවරණීයාතිපි නිවරණවිපයුත්ත-අනිවරණීයාතිපි.

සෞළොස් ධාතු නිවරණවිප්‍රසූක්තනිවරණීය වෙති. ධාතු දෙදෙනෙක් නිවරණ විප්‍රසූක්තනිවරණීය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රසූක්තඥනිවරණීය ද වන්නාහ, නිවරණ විප්‍රසූක්තනිවරණීයහ සි ද නිවරණවිප්‍රසූක්තඥනිවරණීයහ සි ද නො කියුතු වන්නාහු සි.

275. සත්තරස බාහුයො නො පරමාසා. ධම්මබාහු සිය පරමාසා, සිය නො පරමාසා,

සොළස බාහුයො පරමට්ඨා. ද්වෙ බාහුයො සිය පරමට්ඨා, සිය අපරමට්ඨා.

සොළස බාහුයො පරමාසවිපසයුත්තා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු සිය පරමාසසම්පසුත්තා, සිය පරමාසවිපසයුත්තා. ධම්මබාහු සිය පරමාසසම්පසුත්තා, සිය පරමාසවිපසයුත්තා, සිය න චත්තබ්බො පරමාසසම්පසුත්තානිපි පරමාසවිපසයුත්තා නිපි.

සොළස බාහුයො න චත්තබ්බො පරමාසා වෙච පරමට්ඨානි, පරමට්ඨා වෙච නො ච පරමාසා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න චත්තබ්බො පරමාසො වෙච පරමට්ඨානි, සිය පරමට්ඨා වෙච නො ච පරමාසො, සිය න චත්තබ්බො පරමට්ඨා වෙච නො ච පරමාසොනි. ධම්මබාහු සිය පරමාසො වෙච පරමට්ඨා ච, සිය පරමට්ඨා වෙච නො ච පරමාසො, සිය න චත්තබ්බො පරමාසො වෙච පරමට්ඨානිපි පරමට්ඨා වෙච නො ච පරමාසොනිපි.

සොළස බාහුයො පරමාසවිපසයුත්තපරමට්ඨා. ද්වෙ බාහුයො සිය පරමාසවිපසයුත්තපරමට්ඨා, සිය පරමාසවිපසයුත්තඅපරමට්ඨා, සිය න චත්තබ්බො පරමාසවිපසයුත්තපරමට්ඨානිපි පරමාසවිපසයුත්ත අපරමට්ඨානිපි.

276. දස බාහුයො අනාරමමණා. සත්ත බාහුයො සාරමමණා ධම්මබාහු සිය සාරමමණා, සිය අනාරමමණා.

සත්ත බාහුයො විත්තා. එකාදස බාහුයො නො විත්තා.

සත්තරස බාහුයො අවෙනසිකා. ධම්මබාහු සිය වෙනසිකා, සිය අවෙනසිකා.

දස බාහුයො විත්තවිපසයුත්තා. ධම්මබාහු සිය විත්තසම්පසුත්තා, සිය විත්තවිපසයුත්තා. සත්ත බාහුයො න චත්තබ්බො විත්තෙන සම්පසුත්තා නිපි විත්තෙන විපසයුත්තානිපි.

දස බාහුයො විත්තවිසංසට්ඨා. ධම්මබාහු සිය විත්තසංසට්ඨා සිය විත්තවිසංසට්ඨා. සත්ත බාහුයො න චත්තබ්බො විත්තෙන සංසට්ඨානිපි විත්තෙන විසංසට්ඨානිපි.

ආදස බාහුයො නො විත්තසමුට්ඨානා. ඡ බාහුයො සිය විත්තසමුට්ඨානා, සිය නො විත්තසමුට්ඨානා.

සත්තරස බාහුයො නො විත්තසහභුනො. ධම්මබාහු සිය විත්තසහභු, සිය නො විත්තසහභු.

සත්තරස බාහුයො නො විත්තානුපරිචන්තිනො. ධම්මබාහු සිය විත්තානුපරිචන්ති, සිය නො විත්තානුපරිචන්ති.

සත්තරස බාහුයො නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. ධම්මබාහු සිය විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා, සිය නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා.

සත්තරස බාහුයො නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. ධම්මබාහු සිය විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු, සිය නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු.

275. සකළොස් ධාතුහු පරාමිඥයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව පරාමිඥ ද වන්නේ ය, පරාමිඥ නොද වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු පරාමාණ්ටයෝ ය. ධාතුහු දෙදෙනෙක් පරාමාණ්ට ද වන්නාහ, අපරාමාණ්ට ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ධාතුහු පරාමිඥවිප්‍රසූක්තයෝ ය. මනොවිඤ්ඤාධාතුව පරාමිඥසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, පරාමිඥවිප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය. ධර්මධාතුව පරාමිඥසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, පරාමිඥවිප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, පරාමිඥසම්ප්‍රසූක්ත යි ද පරාමිඥවිප්‍රසූක්ත යි ද නො කිය යුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු පරාමිඥ ද වූවාහු ම පරාමාණ්ටහ යි නො කියයුත්තාහ, පරාමාණ්ට ද වූවාහු ම නොද පරාමිඥයෝ වෙත්. මනොවිඤ්ඤාධාතුව පරාමිඥයෙක් ද වූයේ ම පරාමාණ්ට යි නො කියයුත්තේ ය, පරාමාණ්ට ද වූ ම නොද පරාමිඥයෙක් වන්නේ ය, පරාමාණ්ට ද වූයේ ම නොද පරාමිඥයෙකු යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව පරාමිඥයෙක් ද වූයේ ම පරාමාණ්ට ද වන්නේ ය, පරාමාණ්ට ද වූයේ ම නොද පරාමිඥයෙක් වන්නේ ය. පරාමිඥයෙක් ද වූයේ ම පරාමාණ්ට යි ද පරාමාණ්ට ද වූයේ ම නොද පරාමිඥයෙකු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් ධාතුහු පරාමිඥවිප්‍රසූක්තපරාමාණ්ටයෝ වෙති. ධාතුහු දෙදෙනෙක් පරාමිඥවිප්‍රසූක්තපරාමාණ්ට ද වන්නාහ, පරාමිඥවිප්‍රසූක්තඅපරාමාණ්ට ද වන්නාහ, පරාමිඥවිප්‍රසූක්තපරාමාණ්ට යි ද පරාමිඥවිප්‍රසූක්තඅපරාමාණ්ට යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

276. ධාතුහු දශ දෙනෙක් අනාලම්භනයෝ ය. ධාතුහු සත් දෙනෙක් සාලම්භනයෝ ය. ධර්මධාතුව සාලම්භන ද වන්නේ ය, අනාලම්භන ද වන්නේ යි.

ධාතුහු සත් දෙනෙක් චිත්තයෝ ය. ධාතුහු එකොළොස් දෙනෙක් චිත්තයෝ නො වෙත්.

සකළොස් ධාතු කෙනෙක් අවෙතසිකයෝ ය. ධර්මධාතුව අවෙතසික ද වන්නේ ය, අවෙතසික ද වන්නේ යි.

ධාතුහු දශ දෙනෙක් චිත්තවිප්‍රසූක්තයෝ ය. ධර්මධාතුව චිත්තසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තවිප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය. ධාතුහු සත් දෙනෙක් චිත්තය හා සම්ප්‍රසූක්ත යි ද චිත්තය හා විප්‍රසූක්ත යි ද නො කියයුත්තාහු යි.

ධාතුහු දශ දෙනෙක් චිත්තය හා විසංසාණ්ටයෝ ය. ධර්මධාතුව චිත්තසංසාණ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංසාණ්ට ද වන්නේ ය. ධාතුහු සත් දෙනෙක් චිත්තය හා සංසාණ්ටහ යි ද චිත්තය හා විසංසාණ්ටහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ධාතුහු දෙළොස් දෙනෙක් චිත්තසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ධාතුහු සදෙනෙක් චිත්තසමුත්ථාන ද වන්නාහ, චිත්තසමුත්ථාන නොද වන්නාහු ය.

සකළොස් ධාතුහු චිත්තසහභූ නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්තසහභූ ද වන්නේ ය, චිත්තසහභූ නොද වන්නේ යි.

සකළොස් ධාතුහු චිත්තානුපරිවර්තිහු නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්තානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය. චිත්තානුපරිවර්ති නොද වන්නේ යි.

සකළොස් ධාතුහු චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථාන නොද වන්නේ යි.

සකළොස් ධාතුහු චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙති. ධර්මධාතුව චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය, චිත්තසංසාණ්ටසමුත්ථානසහභූ නොද වන්නේ යි.

සත්තරස බාහුයො නො විත්තසංසථිසමුච්ඡානානුපරිචතනිනො, ධම්මබාහු සියා විත්තසංසථිසමුච්ඡානානුපරිචතනි, සියා නො විත්ත සංසථිසමුච්ඡානානුපරිචතනි.

ආදස බාහුයො අස්ඛිතනිකා. ඡ බාහුයො බාහිරු.

නව බාහුයො උපාද, අධ්මබාහුයො නො උපාද, ධම්මබාහු සියා උපාද, සියා නො උපාද.

දස බාහුයො උපාදින්නා. සද්ධබාහු අනුපාදින්නා. සත්තබාහුයො සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා.

277. සත්තරස බාහුයො නො උපාදනා. ධම්මබාහු සියා උපාදනං සියා නො උපාදනං.

සොළස බාහුයො උපාදනියා. දො බාහුයො සියා උපාදනියා, සියා අනුපාදනියා.

සොළස බාහුයො උපාදනවිපසුත්තා. දො බාහුයො සියා උපාදනසම්පසුත්තා, සියා උපාදනවිපසුත්තා.

සොළස බාහුයො න විත්තබ්බො උපාදනා වෙච්ච උපාදනියානි, උපාදනියා වෙච්ච නො ච උපාදනා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න විත්තබ්බො උපාදනඤ්ඤව උපාදනියානි, සියා උපාදනියා වෙච්ච නො ච උපාදනං, සියා න විත්තබ්බො උපාදනියා වෙච්ච නො ච උපාදනනි. ධම්මබාහු සියා උපාදනඤ්ඤව උපාදනියා ච, සියා උපාදනියා වෙච්ච නො ච උපාදනං, සියා න විත්තබ්බො උපාදනඤ්ඤව උපාදනියානිපි උපාදනියා වෙච්ච නො ච උපාදනනිපි.

සොළස බාහුයො න විත්තබ්බො උපාදනා වෙච්ච උපාදනසම්පසුත්තානි'පි උපාදනසම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච උපාදනානි'පි. මනො-විඤ්ඤාණධාතු න විත්තබ්බො උපාදනඤ්ඤව උපාදනසම්පසුත්තානි, සියා උපාදනසම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච උපාදනං, සියා න විත්තබ්බො උපාදනසම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච උපාදනනි. ධම්මබාහු සියා උපාදනඤ්ඤව උපාදනසම්පසුත්තා ච සියා උපාදනසම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච උපාදනං, සියා න විත්තබ්බො උපාදනඤ්ඤව උපාදනසම්පසුත්තානි'පි උපාදනසම්පසුත්තා වෙච්ච නො ච උපාදනනිපි.

සොළස බාහුයො උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියා. දො බාහුයො සියා උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියා, සියා උපාදනවිපසුත්තඅනුපාදනියා, සියා න විත්තබ්බො උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියානි'පි උපාදනවිපසුත්ත-අනුපාදනියානි'පි

278. සත්තරසබාහුයො නො කිලෙසා. ධම්මබාහු සියා කිලෙසා සියා නො කිලෙසා.

සොළස බාහුයො සංකිලෙසිකා. දො බාහුයො සියා සංකිලෙසිකා සියා අසංකිලෙසිකා.

සොළස බාහුයො අසංකිලිච්ඡා. දො බාහුයො සියා සංකිලිච්ඡා සියා අසංකිලිච්ඡා.

සතළොස් බාහු චිත්තසංසාදයෙන් උපාදාන පරිවර්තී නො වෙති. ධර්මබාහුව චිත්තසංසාදයෙන් උපාදාන පරිවර්තී ද වන්නේ ය, චිත්තසංසාදයෙන් උපාදාන පරිවර්තී නොද වන්නේ යි.

බාහු දෙළොස් දෙනෙක් ආධ්‍යාත්මිකයෝ ය. බාහු ස දෙනෙක් බාහිරයෝ යි.

බාහු නව දෙනෙක් උපාදාන වෙති. බාහු අට දෙනෙක් උපාදාන නො වෙති. ධර්ම බාහුව උපාදාන ද වන්නේ ය, උපාදාන නොද වන්නේ යි.

බාහු දස දෙනෙක් උපාදානීන් ය. ශබ්දබාහුව අනුපාදානීන් ය. බාහු සත් දෙනෙක් උපාදානීන් ද වන්නාහ, අනුපාදානීන් ද වන්නාහ යි.

277. සතළොස් බාහු උපාදාන යෝ නො වෙති. ධර්මබාහුව උපාදාන ද වන්නේ ය, උපාදාන නො ද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු උපාදානීන් වෙති. බාහු දෙදෙනෙක් උපාදානීන් ද වන්නාහ, අනුපාදානීන් ද වන්නාහ යි.

සොළොස් බාහු උපාදාන විප්‍රසූක්තයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් උපාදාන සම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, උපාදාන විප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ යි.

බාහු සොළොස් දෙනෙක් උපාදාන ද වූ ම උපාදානීන් වෙති යි නො කියුක්තාහ, උපාදානීන් ද වූවාහු ම නොද උපාදාන යෝ වෙති. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව උපාදාන ද වූයේ ම උපාදානීන් යි නො කියුක්තේ ය. උපාදානීන් ද වූයේ ම උපාදාන ද වන්නේ ය. උපාදානීන් ද වූයේ ම නොද උපාදාන යෙකු යි නො කියුක්ත වන්නේ ය. ධර්මබාහුව උපාදාන ද වූයේ ම උපාදානීන් ද වන්නේ ය, උපාදානීන් ද වූයේ ම නොද උපාදාන යෙක් වන්නේ ය, උපාදාන යෙක් ද වූයේ ම උපාදානීන් යි ද උපාදානීන් ද වූයේ ම නොද උපාදාන යෙකු යි ද නො කියුක්ත වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු උපාදාන ද වූවාහු ම උපාදාන සම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදාන සම්ප්‍රසූක්ත ද වූවාහු ම නොද උපාදාන යි ද නො කියුක්තාහ. මනෝවිඤ්ඤාබාහුව උපාදාන යෙක් ද වූයේ ම උපාදාන සම්ප්‍රසූක්ත යැ යි නො කියුක්තේ ය, උපාදාන සම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම උපාදාන යෙක් නොද වන්නේ ය, උපාදාන සම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදාන යෙකු යි නො කියුක්ත වන්නේ ය. ධර්මබාහුව උපාදාන යෙක් ද වූයේ ම උපාදාන සම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, උපාදාන සම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදාන යෙක් ද වන්නේ ය, උපාදාන යෙක් ද වූයේ ම උපාදාන සම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදාන සම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නොද උපාදාන යි ද නො කියුක්ත වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු උපාදාන විප්‍රසූක්ත උපාදානීන් වෙති. බාහු දෙ දෙනෙක් උපාදාන විප්‍රසූක්ත උපාදානීන් ද වන්නාහ, උපාදාන විප්‍රසූක්ත අනුපාදානීන් ද වන්නාහ, උපාදාන විප්‍රසූක්ත උපාදානීන් යි ද නො කියුක්ත වන්නාහ යි.

278. සතළොස් බාහු ක්ලෙශයෝ නො වෙති. ධර්මබාහුව ක්ලෙශ ද වන්නේ ය, ක්ලෙශ නොද වන්නේ යි.

සොළොස් බාහු සංකල්පයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් සංකල්පයෝ ද වන්නාහ, අසංකල්පයෝ ද වන්නාහ යි.

සොළොස් බාහු අසංකල්පයෝ ය. බාහු දෙදෙනෙක් අසංකල්පයෝ ද වන්නාහ, අසංකල්පයෝ ද වන්නාහ යි.

සොළස බාහුයො කිලෙසවිපය්‍යනාං. ද්වෙ බාහුයො සියා කිලෙස සමපය්‍යනාං, සියා කිලෙසවිපය්‍යනාං.

සොළස බාහුයො න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකාති, සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසා. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකාති, සියා සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසොති. ධම්මබාහු සියා කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකා ච, සියා සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකාතිපි සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

සොළස බාහුයො න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව සංකිලිට්ඨාතිපි සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨාති, සියා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි. ධම්මබාහු සියා කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨා ච, සියා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨාතිපි. සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

සොළස බාහුයො න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව කිලෙසසමපය්‍යනාතිපි කිලෙසසමපය්‍යනා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි. මනොවිඤ්ඤාණබාහු න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව කිලෙසසමපය්‍යනාති කිලෙසසමපය්‍යනා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසසමපය්‍යනා වෙව නො ච කිලෙසොති. ධම්මබාහු සියා කිලෙසො වෙව කිලෙසසමපය්‍යනා ච සියා කිලෙසසමපය්‍යනා වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසො වෙව කිලෙසසමපය්‍යනාතිපි කිලෙසසමපය්‍යනා වෙව නො ච කිලෙසොතිපි.

සොළස බාහුයො කිලෙසවිපය්‍යනසංකිලෙසිකා, ද්වෙ බාහුයො සියා කිලෙසවිපය්‍යනසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිපය්‍යනඅසංකිලෙසිකා, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසවිපය්‍යනසංකිලෙසිකාතිපි කිලෙසවිපය්‍යනඅසංකිලෙසිකාතිපි.

279. සොළස බාහුයො න දස්සනෙන පභානබ්බා. ද්වෙ බාහුයො සියා දස්සනෙන පභානබ්බා, සියා න දස්සනෙන පභානබ්බා.

සොළස බාහුයො න භාවනාය පභානබ්බා. ද්වෙ බාහුයො සියා භාවනාය පභානබ්බා, සියා න භාවනාය පභානබ්බා.

සොළස බාහුයො න දස්සනෙන පභානබ්බහෙතුකා. ද්වෙ බාහුයො සියා දස්සනෙන භවනබ්බහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පභානබ්බහෙතුකා.

සොළස බාහුයො න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා. ද්වෙ බාහුයො සියා භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා, සියා න භාවනාය පභානබ්බහෙතුකා.

පණ්ණරස බාහුයො අවිතකකා. මනොබාහු සවිතකකා, ද්වෙ බාහුයො සියා සවිතකකා සියා අවිතකකා.

සොළොස් බාහුවු ක්ලෙශවිප්‍රසුක්තයෝ ය. බාහුවු දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුවු ක්ලෙශ ද වූ ම සංක්ලෙශිකයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නොද ක්ලෙශයෝ වෙති. මනොවිඤ්ඤාධාතුව ක්ලෙශ යෙක් ද වූයේ ම සංක්ලෙශික යි නො කියයුත්තේ ය, සංක්ලෙශික ද වූයේ ම ක්ලෙශයෙක් නොද වන්නේ ය. සංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලෙශික ද වන්නේ ය, සංක්ලෙශික ද වූයේ ම ක්ලෙශයෙක් නොද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම සංක්ලෙශික යි ද සංක්ලෙශික ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුවු ක්ලෙශ ද වූ ම සංක්ලිෂ්ටහ යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූවාහු ම නොද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඤ්ඤාධාතුව ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම සංක්ලිෂ්ට යෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශ ද වන්නේ ය. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ක්ලෙශ යෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ද වන්නේ ය. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම සංක්ලිෂ්ටයෙකැ යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුවු ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්තහ යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාහු ම නොද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. මනොවිඤ්ඤාධාතුව ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය. ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙක් වෙයි. ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි නො කියයුතු වන්නේ ය. ධර්මධාතුව ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නේ ය. ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය. ක්ලෙශයෙක් ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්තයෙකැ යි ද ක්ලෙශසම්ප්‍රසුක්ත ද වූයේ ම නොද ක්ලෙශයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සොළොස් බාහුවු ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත වූ සංක්ලෙශිකයෝ ය. බාහුවු දෙ දෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත සංක්ලෙශික ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත අසංක්ලෙශික ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත සංක්ලෙශිකහ ' යි ද, ක්ලෙශවිප්‍රසුක්ත අසංක්ලෙශිකහ ' යි ද නො කිය යුතු වන්නාහු ය.

279. සොළොස් බාහුවු දර්ශනයෙන් ප්‍රභාණය නො කටයුත්තාහ. බාහුවු දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාණය කටයුතු ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාණය නො කටයුතු ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුවු භාවනායෙන් ප්‍රභාණය නො කටයුත්තාහ. බාහුවු දෙ දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාණය කටයුතු ද වන්නාහ. භාවනායෙන් ප්‍රභාණය නො කටයුතු ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුවු දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙති. බාහුවු දෙ දෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ. දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

සොළොස් බාහුවු භාවනායෙන් ප්‍රභාණය කටයුතු හෙතු නැත්තාහ, බාහුවු දෙ දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක නො ද වන්නාහු යි.

පසළොස් බාහු කෙනෙක් අවිතර්කයෝ ය, මනොධාතුව සවිතර්ක ය. බාහුවු දෙ දෙනෙක් සවිතර්ක ද වන්නාහ, අවිතර්ක ද වන්නාහු යි.

පණ්ණරස බාහුයො අවිචාරු. මනොබාහු සවිචාරු. ද්වෙ බාහුයො සිය සවිචාරු සිය අවිචාරු.

සොළස බාහුයො අපථිතිකා. ද්වෙබාහුයො සිය සපථිතිකා. සිය අපථිතිකා.

සොළස බාහුයො න පිතිසහගතා. ද්වෙ බාහුයො සිය පිතිසහගතා සිය න පිතිසහගතා.

පණ්ණරස බාහුයො න සුඛසහගතා. තියෙසා බාහුයො සිය සුඛසහගතා, සිය න සුඛසහගතා.

එකාදස බාහුයො න උපෙක්ඛාසහගතා. පඤ්ච බාහුයො උපෙක්ඛාසහගතා. ද්වෙ බාහුයො සිය උපෙක්ඛාසහගතා, සිය න උපෙක්ඛාසහගතා.

සොළස බාහුයො කාමාවචරු. ද්වෙ බාහුයො සිය කාමාවචරු, සිය න කාමාවචරු.

සොළස බාහුයො න රූපාවචරු. ද්වෙ බාහුයො සිය රූපාවචරු. සිය න රූපාවචරු.

සොළස බාහුයො න අරූපාවචරු. ද්වෙ බාහුයො සිය අරූපාවචරු. සිය න අරූපාවචරු.

සොළස බාහුයො පරියාපන්නා ද්වෙ බාහුයො සිය පරියාපන්නා. සිය අපරියාපන්නා.

සොළස බාහුයො අනියානිකා. ද්වෙ බාහුයො සිය නියානිකා සිය අනියානිකා.

සොළස බාහුයො අනියනා. ද්වෙ බාහුයො සිය නියනා සිය අනියනා.

සොළස බාහුයො සඋත්තරු. ද්වෙ බාහුයො සිය සඋත්තරු, සිය අනුත්තරු.

සොළස බාහුයො අරණා. ද්වෙ බාහුයො සිය සරණා, සිය අරණානි.

පඤ්ඤපුච්ඡකං.

බාහුවිභවෙහි නිවසිනො

පසළොස් බාහු කෙනෙක් අවිචාරයෝ ය. මනොබාහුව සවිචාර ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු අප්‍රීතිකයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු ප්‍රීතිසහගතයෝ නො වෙති. බාහුහු දෙ දෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු ය.

පසළොස් බාහු කෙනෙක් සුඛසහගත නො වෙති. බාහුහු තිදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු ය.

එකොළොස් බාහු කෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත නො වෙති. බාහුහු පස් දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගතයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත නොද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු කාමාවචරයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් කාමාවචර ද වන්නාහ, කාමාවචර නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු රූපාවචරයෝ නො වෙති. බාහුහු දෙ දෙනෙක් රූපාවචර ද වන්නාහ, රූපාවචරයෝ නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු අරූපාවචරයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් අරූපාවචරයෝ ද වන්නාහ, අරූපාවචරයෝ නො ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු පයඝාපන්නයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් පයඝාපන්න ද වන්නාහ, අපයඝාපන්න ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු අනෙයඝාණිකයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් නෙයඝාණික ද වන්නාහ, අනෙයඝාණික ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු අනියතයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු සඋත්තරයෝ ය. බාහුහු දෙදෙනෙක් සඋත්තර ද වන්නාහ, අනුත්තර ද වන්නාහු ය.

සොළොස් බාහුහු අරණයෝ ය. බාහුහු දෙ දෙනෙක් සරණ ද වන්නාහ, අරණ ද වන්නාහු යයි.

පඤ්චපුව්ඡක යි.

බාහුවිභව්‍ය නිමි.

4. සච්චිහ්නවග්ගො

280. චන්තාරි අරියසච්චානි : දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයො අරියසච්චං, දුක්ඛනිරෝධො අරියසච්චං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං.

281. නත්තමං දුක්ඛං අරියසච්චං : ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා, මරණපි දුක්ඛං, සොකපරිදේවදුක්ඛදොමනස්සපායාසාපි දුක්ඛා, අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො, පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො, යම්පිඡං න ලභති නම්පි දුක්ඛං, සඛ්ඛිනෙන්න පඤ්චුපාදනකකිකා දුක්ඛා.

නත්තමං ජාති : යා තෙසං තෙසං සත්තානං නම්භි නම්භි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කන්ති අභිනිබ්බන්ති ඛක්ඛානං පානුභාවො අයතනානං පටිලාභො, අයං වුච්චති ජාති.

නත්තමං ජරා : යා තෙසං තෙසං සත්තානං නම්භි නම්භි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිච්චං පාලිච්චං චලිතතචනා ආයුනො සංභාති ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො, අයං වුච්චති ජරා.

නත්තමං මරණං : යා තෙසං තෙසං සත්තානං නම්භා නම්භා සත්තනිකායා වුත්ති ච්චනතා හෙදො අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛක්ඛානං හෙදො කලෙබරස්ස නිකේඛපො ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපවේණදො, ඉදං වුච්චති මරණං.

නත්තමො සොකො : ඤාතිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස හොග-ව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස සීලව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතතනං අනෙතා සොකො අනෙතා පරිසොකො චෙතසො පරිජ්ඣායනා දොමනස්සං සොකසලං, අයං වුච්චති සොකො.

නත්තමො පරිදෙවො : ඤාතිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස හොග-ව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස රොගව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස සීලව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතතනං පරිදෙවිතතනං වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලපො ලාලප්පනා ලාලප්පිතතනං, අයං වුච්චති පරිදෙවො.

නත්තමං දුක්ඛං : යං කායිකං අසානං කායිකං දුක්ඛං කාය සම්පස්සජං අසානං දුක්ඛං වේදයිතං, කායසම්පස්සජං අසානා දුක්ඛා වේදනා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

4. සත්‍යවිභවය

280. ආයතීයත්‍යයෝ සතර දෙනෙකි : දූඛායතීයත්‍යය, දූඛසමුදයායතීයත්‍යය, දූඛනිරෝධායතීයත්‍යය, දූඛනිරෝධගාමිනිප්‍රතිපදායතීයත්‍යය යි.

එහි දූඛායතීයත්‍යය කවරෙ යත් : ජාතිය ද දුක් ය, ජරාව ද දුක් ය, මරණය ද දුක් ය, සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසයෝ ද දුක්භ, අප්‍රියසම්ප්‍රයෝගය දුක් ය, ප්‍රියවිප්‍රයෝගය දුක් ය, කැමැති වූයේ යමක් නො ලබා නම් හෙ ද දුක් ය, සැකෙවින් පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ දූඛයෝ යි.

එහි 'ජාති' කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන් ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි (අපරිපූර්ණායතන විසින්) යම් ඉපැද්මෙක් (පරිපූර්ණායතන විසින්) මොනවට ඉපැද්මෙක් (අණ්ඩපජරායුජ විසින්) අවක්‍රාන්තියෙක් (සංඝෙට්ඨජ උපපාදුක විසින්) වෙසෙසින් ඉපැද්මෙක් ස්කන්ධයන් ගේ පහළවීමක් ආයතනයන් ගේ ප්‍රතිලාභයෙක් වේ ද, මේ 'ජාති' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'ජරා' කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ යම් දිරිමෙක් දිරණ අයුරෙක් (දන්තනබාදීන් ගේ) බණ්ඩිත බවෙක් (කෙශාදීන් ගේ) පැසුණු බවෙක් රැළි නැඟුණු සම ඇති බවෙක් ආයුෂ්‍යයා ගේ පිරිහීමක් ඉදුරන් මිහිකිරීමක් වේ ද, මේ 'ජරා' යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන් ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙන් යම් ව්‍යුතියක් ව්‍යුතවන බවෙක් බිඳීමක් අතුරුදහන් වීමක් මෘත්‍යු සංඛ්‍යාත මරණයෙක් කල්‍යාණිකිරීමක් ස්කන්ධයන් ගේ බිඳීමක් කල්‍යාණයාගේ බහා තැබීමක් ජීවිතෙන්ද්‍රියයා ගේ සිඳීමක් වේ ද, මේ 'මරණ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සොක' කවරෙ යත් : ඤාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි භොග ව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහු ගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දූඛ හෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහු ගේ ශොකයෙක් ශොකාකාරයෙක් ශොක කළ බවෙක් ඇතුළත ශොකයෙක් ඇතුළත පරිශොකයෙක් සිත දවන අයුරෙක් දෙමනසෙක් ශොක ශල්‍යයෙක් වේ ද, මේ 'සොක' යයි කියනු ලැබේ.

එහි 'පරිදෙව' කවරෙ යත් : ඤාතිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි භොග ව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි රොගව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි ශීලව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි දෘෂ්ටිව්‍යසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතරව්‍යසනයෙකින් සමන්විත වූවහු ගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දූඛහෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහු ගේ නම් කියා හැඬීමක් ගුණ කියා හැඬීමක් නම් කියා හඬන අයුරෙක් ගුණ කියා හඬන අයුරෙක් නම් කියා හඬන බවෙක් ගුණ කියා හඬන බවෙක් වචනයක් ප්‍රලාපයක් විප්‍රලාපයක් පුනපුනා කීමක් පුනපුනා කියන අයුරෙක් පුනපුනා කී බවෙක් වේ ද මේ 'පරිදෙව' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දූඛය' කවරෙ යත් : කායික වූ යම් නො සුවයෙක් කායික වූ දුකෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙද්ධිතයෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ 'දූඛ' යි කියනු ලැබේ.

නත්ත කතමං දෙමනස්සං : යං චෙනසිකං අසානං චෙනසිකං දුක්ඛං චෙනොසමථස්සජ් අසානං දුක්ඛං චෙදසිනං චෙනොසමථස්සජ් අසානං දුක්ඛං චෙදනා, ඉදං වුච්චති දෙමනස්සං.

නත්ත කතමො උපායාසො : ඤාතිව්‍යසනෙන වා සුච්චස්ස භොග-ව්‍යසනෙන වා සුච්චස්ස රොගව්‍යසනෙන වා සුච්චස්ස සීලව්‍යසනෙන වා සුච්චස්ස දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා සුච්චස්ස අඤ්ඤානරඤ්ඤානරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤානරඤ්ඤානරෙන දුක්ඛධම්මෙන සුච්චස්ස ආයාසො උපායාසො ආයාසිනතතං උපායාසිනතතං, අයං වුච්චති උපායාසො.

නත්ත කතමො අප්පියෙති සමපයොගො දුක්ඛො : ඉධ යස්ස නෙ භොනති අනිච්ඡා අකන්තා අමනාපා රූපා සද්දා ගඤ්ඤා රසා ථොච්ච්ඛො, යෙ වා පනස්ස නෙ භොනති අන්තකාමා අභිනකාමා ආභාසකකාමා අයොගකෙඛිකාමා, යා නෙති සඛිනති සමාගමො සමොධානං ඡිස්සිභාවො, අයං වුච්චති අප්පියෙති සමපයොගො දුක්ඛො.

නත්ත කතමො පියෙති විපපයොගො දුක්ඛො : ඉධ යස්ස නෙ භොනති ඉච්ඡා කන්තා මනාපා රූපා සද්දා ගඤ්ඤා රසා ථොච්ච්ඛො, යෙ වා පනස්ස නෙ භොනති අන්තකාමා භිනකාමා ආභාසකකාමා යොගකෙඛිකාමා මානා වා පිනා වා භානා වා භගිනී වා ඡිත්තාමච්චා වා ඤාතිසාලොභිනා වා, යා නෙති අසඛිනති අසමාගමො අසමොධානං අඡිස්සිභාවො, අයං වුච්චති පියෙති විපපයොගො දුක්ඛො.

නත්ත කතමං යංපිච්ඡං න ලභති නමපි දුක්ඛං : ජාතිධම්මානං සත්තානං ඵලං ඉච්ඡා උපපජ්ජති : අහො වත මයං න ජාතිධම්මා අස්සාම, න ච වත නො ජාති ආගචේශ්ශාති, න බො පනෙනං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං, ඉදමපි යමපිච්ඡං න ලභති නමපි දුක්ඛං, ජරාධම්මානං සත්තානං -පෙ- ව්‍යාධිධම්මානං සත්තානං -පෙ- මරණධම්මානං සත්තානං -පෙ- සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසධම්මානං සත්තානං ඵලං ඉච්ඡා උපපජ්ජති : අහො වත මයං න සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාස ධම්මා අස්සාම, න ච වත නො සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසා ආගචේශ්ශාති, න බො පනෙනං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං. ඉදමපි යමපිච්ඡං න ලභති නමපි දුක්ඛං.

නත්ත කතමෙ සංඛිනෙනන පඤ්චුපාදනකකිකා දුක්ඛා. සෙය්‍යථිදං : රූපුපාදනකකිකො, වෙදනුපාදනකකිකො, සඤ්ඤාපාදනකකිකො, සඛිනාරූපාදනකකිකො, විඤ්ඤාණුපාදනකකිකො, ඉමෙ වුච්චනති සංඛිනෙනන පඤ්චුපාදනකකිකා දුක්ඛා.

ඉදං වුච්චති දුක්ඛං අරියසච්චං.

එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : වෛතසික වූ යම් නො සුවයෙක් වෛතසික වූ දුකෙක් සිත් පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෛදයිතයෙක් දුක්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වෛදනායෙක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යයි කියනු ලැබේ.

එහි උපායාස කවරෙ යත් : ඥාතියාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි භොග වාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි රොගවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි ශීලවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි දෘෂ්ටිවාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහු ගේ වේවයි අනාත්තරාත්තරවාසනයෙකින් සමන්වාගත වූවහු ගේ, අනාත්තරාත්තරදුඃඛ හෙතුවකින් පහස්නා ලද්දහු ගේ ආයාසයෙක් බලවත් ආයාසයෙක් ආයාසයට පැමිණි බවෙක් උපායාසයට පැමිණි බවෙක් වේ ද, මේ 'උපායාස' යයි කියනු ලැබේ.

එහි අප්‍රියසම්ප්‍රයෝගදුඃඛය කවරෙ යත් : මෙලොව අතීත වූ අකාන්ත වූ අමනාප වූ රූප, ඉන්ද්‍රිය, ගන්ධ, රස, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය කෙනෙක් වෙත් ද, යළි අනර්ථය කැමැති වූ අතීතය කැමැති වූ නො සුවය කැමැති වූ අයෝගක්ෂෙමය කැමැති වූ යම් කෙනෙක් හෝ වෙත් ද, ඔවුන් සමග යම් එක්වීමක් සමාගමයෙක් සංයෝගයෙක් මිශ්‍රිතාවයෙක් වේ ද, මේ 'අප්‍රියසම්ප්‍රයෝගදුඃඛය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'ප්‍රියවිප්‍රයෝගදුඃඛය' කවරෙ යත් : මෙලොව ඉෂ්ට වූ කාන්ත වූ මනාප වූ යම් රූප, ඉන්ද්‍රිය, ගන්ධ, රස, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍ය කෙනෙක් වෙත් ද, යළි වැඩ කැමැති වූ හිත කැමැති වූ මව හෝ පියා හෝ බැයා හෝ බුන්දාණිය හෝ සගයහඵලෝ හෝ නැසහලේ නැයෝ හෝ යන යම් කෙනෙක් හෝ වෙත් ද, ඔවුන් සමග යම් අසංගමයෙක් අසමාගමයෙක් අසම වධානයෙක් අමිශ්‍රිතාවයෙක් වේ ද, මේ 'ප්‍රියවිප්‍රයෝගදුඃඛය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'යමක් කැමැති වනුයේ එය නො ලබා නම් හෙ ද දුකය' යනු කවරෙ යත් : ජාතිය ස්වභාවය කොට ඇති සත්තට මෙබඳු තෘෂ්ණායෙක් උපදී. " ඇපි ජාතිය ස්වභාව කොට ඇති නො වමෝ වා, අපට ජාතිය නො ද පැමිණේ ව " යි. එතෙකුදුවත් තෙල ප්‍රාර්ථනායෙන් නො ලැබිය යුතු ය. මෙ ද 'යමක් කැමැති වනුයේ නො ලබා නම් හෙ ද දුකැ' යි කියනු ලැබේ. ජරාව ස්වභාව කොට ඇති සත්තට . . . ව්‍යාධිය ස්වභාව කොට ඇති සත්තට . . . මරණය ස්වභාව කොට ඇති සත්තට . . . සොකපරිදෙවදුක්ඛදෙමනස්ස පායාස ස්වභාව කොට ඇති සත්තට මෙසේ තෘෂ්ණාව උපදී. ' ඇපි සොකපරිදෙව දුක්ඛදෙමනස්සපායාස ස්වභාව කොට ඇති නොවමෝ වා ', අපට සොකපරිදෙවදුක්ඛ දෙමනස්සපායාසයෝ නො ද පැමිණෙත්ව' යි. එතෙකුදුවත් තෙල ප්‍රාර්ථනායෙන් නො ලැබිය යුත්තේ ය. මෙ ද 'යමක් කැමැති වනුයේ නො ලබා නම් හෙ ද දුකැ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සැකෙවින් පඤ්චොපාදනස්කන්ධදුඃඛයෝ කවරහ යත් : ඒ මෙසේ ය : රූපොපාදනස්කන්ධ ය, වේදනොපාදනස්කන්ධ ය, සංඥොපාදනස්කන්ධ ය, සංස්කාරොපාදනස්කන්ධ ය, විඤ්ඤාපාදනස්කන්ධ ය. මේ සැකෙවින් පඤ්චොපාදනස්කන්ධ දුඃඛයෝ ය යි කියනු ලැබෙත්.

මේ දුඃඛායාසත්‍යය යි කියනු ලැබේ.

282. තත් කතමං දුක්ඛසම්මුදයො අරියසම්මං : යායං තණ්හා පොනොභවිකා නන්දිරාගසහගතා තුග්‍ර තුග්‍රාහිනන්දිති, සෙය්‍යපීදං : කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා.

සා බො පනෙසා තණ්හා තත් උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, තත් නිවිසමානා නිවිසති. යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් නිවිසමානා නිවිසති.

තිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං : චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් නිවිසමානා නිවිසති. සොතං ලොකෙ -පෙ- ඝාතං ලොකෙ -පෙ- ජීව්‍යා ලොකෙ -පෙ- කායො ලොකෙ -පෙ- මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් නිවිසමානා නිවිසති.

රූපා¹ ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් නිවිසමානා නිවිසති. සද්දා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- රසා ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බා ලොකෙ -පෙ- ධම්මා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් නිවිසමානා නිවිසති. සොතච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- ඝාතච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- ජීව්‍යාච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- කායච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ -පෙ- මනොච්ඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුසම්මසො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් නිවිසමානා නිවිසති. සොතසම්මසො ලොකෙ -පෙ- ඝාතසම්මසො ලොකෙ -පෙ- ජීව්‍යාසම්මසො ලොකෙ -පෙ- කායසම්මසො ලොකෙ -පෙ- මනොසම්මසො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුසම්මසාජ්ඣ වේදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් නිවිසමානා නිවිසති. සොතසම්මසාජ්ඣ වේදනා ලොකෙ -පෙ- ඝාතසම්මසාජ්ඣ වේදනා ලොකෙ -පෙ- ජීව්‍යාසම්මසාජ්ඣ වේදනා ලොකෙ -පෙ- කායසම්මසාජ්ඣ වේදනා ලොකෙ -පෙ- මනොසම්මසාජ්ඣ වේදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් නිවිසමානා නිවිසති.

රූපස්ඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති එත් නිවිසමානා නිවිසති. සද්දස්ඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- රසස්ඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බස්ඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ධම්මස්ඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එතෙ'සා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත් නිවිසමානා නිවිසති.

1. රූපං—කත්ථි,

282. එහි දූෂකප්‍රදායකයක සත්‍යය කවරෙ යත් : පුනර්භවය පිණිස පවත්නා වූ නන්දිරාගය සමග පවත්නා වූ රූපාදි ඒ ඒ අරමුණෙහි ඇලෝන්තා වූ යම් තෘෂ්ණාවක් වේ ද, ඒ මෙසේ ය : කාමතණ්හා ය, භවතණ්හා ය, විභවතණ්හා ය.

ඒ තෙල තෘෂ්ණාව උපද්‍රව්‍ය කොති උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති කොති පිහිටා සිටී ද යත් : ලොව යම් ප්‍රියස්වභාවයෙක් මධුරස්වභාවයෙක් වේ ද උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති (පුනපුනා පැවැතුම් විසින්) මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව ප්‍රියස්වභාවය, මධුරස්වභාවය කවරෙ යත් : ලොකයෙහි ඇස ප්‍රියස්වභාව මධුරස්වභාව වෙයි. තෙල තෘෂ්ණාව උපද්‍රව්‍ය මෙහි උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටී. ලොව ශ්‍රොත්‍රය . . . ලොව ස්පර්ශය . . . ලොව ජීවිතය . . . ලොව කය . . . ලොව මනස ප්‍රියරූප ය, සාකරූප ය. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව රූපයෝ ප්‍රියරූප ය, සාකරූප ය. මෙහි උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව ශබ්දයෝ . . . ලොව ගන්ධයෝ . . . ලොව රසයෝ . . . ලොව ස්ප්‍රස්වභාවයෝ ලොව ධර්මයෝ ප්‍රියරූප ය, සාකරූප ය. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව චක්ෂුර්විඤ්ඤා ප්‍රියරූප ය, සාකරූප ය. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති මෙහි පිහිටා සිටී . . . ලොව ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤා . . . ලොව ස්පර්ශවිඤ්ඤා . . . ලොව ජීවිතවිඤ්ඤා . . . ලොව කායවිඤ්ඤා . . . ලොව මනෝවිඤ්ඤා ප්‍රියරූප ය, සාකරූප ය. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව චක්ෂුසම්ඵස්සය ප්‍රියරූප ය, සාකරූප ය. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව සොකසම්ඵස්සය . . . ලොව සානසම්ඵස්සය . . . ලොව ජීවිතසම්ඵස්සය . . . ලොව කායසම්ඵස්සය . . . ලොව මනෝසම්ඵස්සය ප්‍රියරූප ය, සාකරූප ය. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව චක්ෂුසම්ඵස්සය වේදනාව ප්‍රියරූප ය, සාකරූප ය. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව සොකසම්ඵස්සය වේදනාව . . . ලොව සානසම්ඵස්සය වේදනාව ලොව ජීවිතසම්ඵස්සය වේදනාව . . . ලොව කායසම්ඵස්සය වේදනාව . . . ලොව මනෝසම්ඵස්සය වේදනාව ප්‍රියරූප ය, සාකරූප ය. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොව රූපසංඤ්ච ප්‍රියරූප ය, සාකරූප ය. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති මෙහි පිහිටා සිටී. ලොව ශබ්ද සංඤ්ච . . . ලොව ගන්ධසංඤ්ච . . . ලොව රසසංඤ්ච . . . ලොව ස්ප්‍රස්වභාවසංඤ්ච . . . ලොව ධර්මසංඤ්ච ප්‍රියරූප ය, සාකරූප ය. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපද්‍රව්‍ය පිහිටා සිටිති මෙහි පිහිටා සිටී.

රූපසංඝෝධනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති, සද්දසංඝෝධනා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤසංඝෝධනා ලොකෙ -පෙ- රසසංඝෝධනා ලොකෙ -පෙ- ථෝට්ඨබ්බසංඝෝධනා ලොකෙ -පෙ- ධම්මසංඝෝධනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති.

රූපතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. සද්දතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤතණ්හා ලොකෙ -පෙ- රසතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ථෝට්ඨබ්බතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ධම්මතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති.

රූපවිතකේයා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. සද්දවිතකේයා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤවිතකේයා ලොකෙ -පෙ- රසවිතකේයා ලොකෙ -පෙ- ථෝට්ඨබ්බවිතකේයා ලොකෙ -පෙ- ධම්මවිතකේයා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති.

රූපවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. සද්දවිචාරෙ ලොකෙ පියරූපං, සාතරූපං එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. ගඤ්ඤවිචාරෙ ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. රසවිචාරෙ ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. ථෝට්ඨබ්බවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති. ධම්මවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා උපපජ්ජමානා උපපජ්ජති, එත්ත නිවිසමානා නිවිසති.

ඉදං චුච්චති දුක්ඛසමුදයො අරියසච්චං.

283. තත්ත කතමං දුක්ඛනිරෝධො අරියසච්චං : යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරහනිරෝධො චායො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො.

සා බො පනෙසා තණ්හා කත්ත පභියමානා පභියති, කත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති, යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

කිංඤ්ඤ ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං : චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතං ලොකෙ -පෙ- භානං ලොකෙ -පෙ- ජීව්හං ලොකෙ -පෙ- කායො ලොකෙ -පෙ- මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

ලොවු රූපසංවේතනාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවු සද්දසංවේතනාව . . . ලොවු ගන්ධ සංවේතනාව . . . ලොවු රසසංවේතනාව . . . ලොවු ඵොට්ඨබ්බසංවේතනාව . . . ලොවු ධම්මසංවේතනාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවු රූපතණ්හාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවු සද්දතණ්හාව . . . ලොවු ගන්ධතණ්හාව . . . ලොවු රසතණ්හාව . . . ලොවු ඵොට්ඨබ්බතණ්හාව . . . ලොවු ධම්මතණ්හාව ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

ලොවු රූපචිතර්කය ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ලොවු ශබ්දචිතර්කය . . . ලොවු ගන්ධ චිතර්කය . . . ලොවු රසචිතර්කය . . . ලොවු ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාචිතර්කය . . . ලොවු ධර්ම චිතර්කය ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

රූපවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ශබ්දවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ගන්ධවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ශබ්දවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ගන්ධවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. රසවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී. ධර්මවිචාරය ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. උපද්‍රව්‍ය වූ තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි උපදී. පිහිටා සිටිනී මෙහි පිහිටා සිටී.

මේ දූෛබමුද්‍රයායාසිසත්‍යය යි කියනු ලැබේ.

283. එහි දූෛනිරොධායාසිසත්‍යය කවරෙ යත් : ඒ තෘෂ්ණාව හේ මැ යම් අසෙස වීරාගනිරොධයෙක් ත්‍යාගයෙක් දුර්ලබමෙක් මිදීමෙක් නො ඇලීමෙක් වේ ද, එය යි.

ප්‍රතිණ වන්තා වූ තෙල තෘෂ්ණාව කොහි ප්‍රතිණ වේ ද, නිරුද්ධ වන්ති කොහි නිරුද්ධ වේ ද යත් : යමෙක් ලොකයෙහි ප්‍රියස්වභාව මධුරස්වභාව වූයේ ද, ප්‍රතිණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්ති මෙහි නිරුද්ධ වේ.

කුමක් ලොකයෙහි ප්‍රියස්වභාව මධුරස්වභාව වූයේ ද යත් : ඇස ලොකයෙහි ප්‍රිය රූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රතිණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්ති මෙහි නිරුද්ධ වේ. කන ලොකයෙහි . . . නැහැය ලොකයෙහි . . . දිව ලොකයෙහි . . . කය ලොකයෙහි . . . මනස ලොකයෙහි ප්‍රියරූප ය, සාතරූප යි. ප්‍රතිණ වන තෙල තෘෂ්ණාව මෙහි ප්‍රතිණ වෙයි, නිරුද්ධ වන්ති මෙහි නිරුද්ධ වේ.

රූපා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සද්දා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- රසා ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බා ලොකෙ -පෙ- ධම්මා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

චක්ඛුචික්ඛාදානං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතචික්ඛාදානං ලොකෙ -පෙ- ඤානචික්ඛාදානං ලොකෙ -පෙ- ජීව්හාචික්ඛාදානං ලොකෙ -පෙ- කායචික්ඛාදානං ලොකෙ -පෙ- මනෝචික්ඛාදානං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

චක්ඛුසම්ප්පෙසා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතසම්ප්පෙසා ලොකෙ -පෙ- ඤානසම්ප්පෙසා ලොකෙ -පෙ- ජීව්හාසම්ප්පෙසා ලොකෙ -පෙ- කායසම්ප්පෙසා ලොකෙ -පෙ- මනෝසම්ප්පෙසා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

චක්ඛුසම්ප්පෙසා වේදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොත-සම්ප්පෙසා වේදනා ලොකෙ -පෙ- ඤානසම්ප්පෙසා වේදනා ලොකෙ -පෙ- ජීව්හාසම්ප්පෙසා වේදනා ලොකෙ -පෙ- කායසම්ප්පෙසා වේදනා ලොකෙ -පෙ- මනෝසම්ප්පෙසා වේදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපසංඝාදා ලොකෙ -පෙ- සද්දසංඝාදා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤාදා ලොකෙ -පෙ- රසසංඝාදා ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බසංඝාදා ලොකෙ -පෙ- ධම්මසංඝාදා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති. එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපසංඝෝචනනා ලොකෙ -පෙ- සද්දසංඝෝචනනා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤෝචනනා ලොකෙ -පෙ- රසසංඝෝචනනා ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බසංඝෝචනනා ලොකෙ -පෙ- ධම්මසංඝෝචනනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපතණ්හා ලොකෙ -පෙ- සද්දතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤාතණ්හා ලොකෙ -පෙ- රසතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බතණ්හා ලොකෙ -පෙ- ධම්මතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපවිතකෙකා ලොකෙ -පෙ- සද්දවිතකෙකා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤවිතකෙකා ලොකෙ -පෙ- රසවිතකෙකා ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බවිතකෙකා ලොකෙ -පෙ- ධම්මවිතකෙකා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපවිවාඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- සද්දවිවාඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ගඤ්ඤවිවාඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- රසවිවාඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ථොට්ඨබ්බවිවාඤ්ඤා ලොකෙ -පෙ- ධම්මවිවාඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එතෙසා තණ්හා පතියමානා පතියති, එත්ත නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

ඉදං මුම්භති දුක්ඛනිශ්චයො ආර්යසම්මා.

මේ දූෂිතරාධායකයෙකු සි කියනු ලැබේ.

284. තත්ත්ව කතමං දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසම්මං : අයමෙව අරියො අට්ඨබ්බිකො මග්ගො. සෙය්‍යපිදං : සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසංඛ්‍යාපො, සම්මාචාරා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආර්ථවො, සම්මාචාරායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

තත්ත්ව කතමා සම්මාදිට්ඨි : දුක්ඛි සද්දණං දුක්ඛසමුදයෙ සද්දණං දුක්ඛනිරෝධෙ සද්දණං දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සද්දණං, අයං වුච්චති සම්මාදිට්ඨි.

තත්ත්ව කතමො සම්මාසංඛ්‍යාපො : නෙක්ඛම්මසංඛ්‍යාපො අව්‍යාපාද-සංඛ්‍යාපො අවිතිංසාසංඛ්‍යාපො, අයං වුච්චති සම්මාසංඛ්‍යාපො.

තත්ත්ව කතමා සම්මාචාරා : මුසාවාදා වෙරමණී පිසුනාවාචා වෙරමණී ඵරාසාවාචා වෙරමණී සම්මප්පලාපා වෙරමණී, අයං වුච්චති සම්මාචාරා.

තත්ත්ව කතමො සම්මාකම්මන්තො : පාණාතිපාතා වෙරමණී අදිත්තා-දනා වෙරමණී කාමෙසු මිච්ඡාචාරා වෙරමණී, අයං වුච්චති සම්මා කම්මන්තො.

තත්ත්ව කතමො සම්මා ආර්ථවො : ඉධ අරියසාවකො මිච්ඡා ආර්ථවං පහාය සම්මා ආර්ථවෙන ජීවිකං කප්පෙති, අයං වුච්චති සම්මා ආර්ථවො.

තත්ත්ව කතමො සම්මා වායාමො : ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති, වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති, වායමති විරියං ආරහති, චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීතියා අසම්මොසාය හිසොසාහාවාය වෙසුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති, වායමති, විරියං ආරහති, චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අයං වුච්චති සම්මා වායාමො.

තත්ත්ව කතමා සම්මා සති : ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සි විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං, වෙදනාසු -පෙ- විතෙත -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං, අයං වුච්චති සම්මාසති.

තත්ත්ව කතමො සම්මාසමාධි : ඉධ භික්ඛු විවිධෙව'ව කාමෙහි විවිධව අකුලෙහි ධම්මෙහි සම්පිනක්කං සම්චාරං විවෙකජං පිතිසුඛං පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති, විතක්කම්චාරානං වූපසමා අජ්ඣන්තං සම්පසාදනං වෙනසො එකොදිභාවං අපිනක්කං අම්චාරං සමාධිජං පිතිසුඛං දුතියං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති, පිතියා ව විරාගා උපෙක්ඛකො ව විහරති සන්තො'ව සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති යං තං අරියං ආචික්ඛන්ති උපෙක්ඛකො ව සතිමා සුඛවිහාරීති තං තතියං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති, සුඛස්ස ව පහානා දුක්ඛස්ස ව පහානා පුබ්බෙ'ව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ඨගමා, අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසති පාරිසුද්ධිං චතුස්සං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති, අයං වුච්චති සම්මා සමාධි.

ඉදං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසම්මං.

සුත්තනනභාජනියං.

284. එහි 'දුෛතිරොධගාමීතිප්‍රතිපදයාසිසත්‍යය' කවරෙ යන් : මෙ මැ ආයාසී අෂ්ටාසිතිකමාර්ගය යි. ඒ කවරෙ යන් : සම්මාදිවයි ය, සම්මාසඬිකප්ප ය, සම්මාවාචා ය, සම්මාකම්මන්ත ය, සම්මාආචීව ය, සම්මාවායාම ය, සම්මාසනී ය, සම්මාසමාධි යි.

එහි 'සම්මාදිවයි' කවර යන් : දුෛසත්‍යයෙහි ඥාන ය, දුෛසමුද්‍රයසත්‍යයෙහි ඥාන ය, දුෛතිරොධසත්‍යයෙහි ඥාන ය, දුෛතිරොධගාමීතිප්‍රතිපදයාසිසත්‍යයෙහි ඥාන යයි. මේ 'සම්මාදිවයි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසංකප්ප' කවරෙ යන් : තෙනේත්‍රමයසංකල්ප ය, අව්‍යාපාදසංකල්ප ය, අවිතිංසාසංකල්ප යි. මේ සම්මාසඬිකප්ප යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාවාචා' කවර යන් : මුසවායෙන් වෙන්වීම ය, පිසුනුබසින් වෙන්වීම ය, රචබසින් වෙන්වීම ය, හිස්බස්බිණිමෙන් වෙන්වීම යි. මේ 'සම්මාවාචා' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාකම්මන්ත' කවරෙ යන් : පණිවායෙන් වෙන්වීම ය, අයිතාදනින් වෙන්වීම ය, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීමෙන් වෙන්වීම යි. මේ 'සම්මාකම්මන්ත' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාආචීව' කවරෙ යන් : මෙසස්නෙහි ආයාසිග්‍රාවක තෙමේ මිථ්‍යාආචීවය හැර සමාක් ආචීවයෙන් දිවි රකී ද, මේ සමාක් ආචීව යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාවායාම' කවරෙ යන් : මෙසස්නෙහි මහණ තෙම නූපන් ලාමක අකුලල ධර්මයන් නො ඉපදවීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි. ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියාරම්භ කෙරෙයි, සිත දූඩි කොටගනී, ප්‍රධන්වියා කෙරේ. උපන් ලාමක අකුලලධර්මයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියාරම්භ කෙරෙයි, සිත දූඩිකොටගනී, ප්‍රධන්වියා කෙරේ. නූපන් කුලලධර්මයන් ඉපදවීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියාරම්භ කෙරෙයි, සිත දූඩිකොටගනී, ප්‍රධන්වියා කෙරේ. උපන් කුලලධර්මයන් ගේ පැවැත්ම පිණිස නො නැසීම පිණිස බහුල බව පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ වීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියාරම්භ කෙරෙයි, සිත දූඩිකොටගනී, ප්‍රධන්වියා කෙරේ. මේ 'සම්මාවායාම' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසනී' කවර යන් : මෙසස්නෙහි මහණ තෙම කෙලෙසුන් තවන වියාසී ඇත්තේ, සමාක්ප්‍රඥ ඇත්තේ සිහි ඇත්තේ කායලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට කයෙහි කය අනුව බලමින් වාසය කෙරෙයි, වෙදනාවන්හි . . . චින්තයෙහි . . . ධර්මයන්හි කෙලෙසුන් තවන වැර ඇතිගේ සමාග්ඥා ඇතිගේ සිහි ඇතිගේ (ස්කන්ධාදි ධර්ම සංඛ්‍යාත) ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට ධර්මානුදර්ශී ව වාසය කෙරේ. මේ 'සම්මාසනී' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසමාධි' කවරෙ යන් : මෙසස්නෙහි මහණ තෙම කාමවඡන්දනීවරණ යෙන් වෙන් ව ම (ශෙෂනීවරණ සංඛ්‍යාත) අකුලලධර්මයන්ගෙන් වෙන් ව ම විතර්ක සහිත වූ විචාර සහිත වූ විවෙකයෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, විතර්කවිචාරයන් ගේ ඉක්මැවීමෙන් අධ්‍යාන්තයෙහි පැහැදීම ඇති චින්තයා ගේ එකොදිභාවය (එකභ බව) ඇති අවිතර්ක වූ අවිචාර වූ සමාධියෙන් උපන් ප්‍රීතිය හා සුඛය ඇති ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි, ප්‍රීතිය ගේ ද ඉක්මැවීමෙන් උපෙක්ෂා ඇත්තේ වෙසෙයි, සිහි ඇතිගේ සමාග්ඥා ඇතිගේ නාමකයින් සුඛය ද විදි. ආයාසියෝ යම් ධ්‍යානයක් හෙතුකොටගෙන උපෙක්ෂා ඇත්තේ ස්මානිමත් වූයේ සුඛවිහරණ ඇතැ යි ප්‍රකාශ කෙරෙත් ද, ඒ තෘතීයධ්‍යානයට පැමිණ වෙසෙයි. සුඛයා ගේ ද ප්‍රභාණයෙන් දුෛශා ගේ ද ප්‍රභාණයෙන් පළමු (උපවාරක්ෂණයෙහි) ම සොමිනස්දෙමිනසුන් ගේ ප්‍රභාණයෙන් දුක් නො වූ සුඛ නො වූ උපෙක්ෂායෙන් උපන් ස්මානිපාරිශුද්ධිය ඇති, වතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ. මේ 'සම්මාසමාධි' යි කියනු ලැබේ.

මේ දුෛතිරොධ ගාමීතිප්‍රතිපදයාසිසත්‍යය ' යි කියනු ලැබේ.

සුත්තන්තභාජනිය යි.

285. චන්තාරි සච්චානි : දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයො, දුක්ඛනිරෝධො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා.

නස්ස කතමො දුක්ඛසමුදයො : නණ්ඤා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

නස්ස කතමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, නිණ්ඤා ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙච්ඡා කුසලා නාකුසලා හ ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

නස්ස කතමො දුක්ඛනිරෝධො : නණ්ඤාය පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

නස්ස කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසම්මං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පනතියා විච්චේච්ච කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාභිඤ්ඤා, නසම්මං සමයෙ අර්ථඛිතිකො මග්ගො භොති : සම්මාදිට්ඨි -පෙ- සම්මා සමාධි.

නස්ස කතමා සම්මා දිට්ඨි : යා පඤ්ඤා පජ්ජනනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්මොඤ්ඤාධර්මො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනතං. අයං වුච්චති සම්මාදිට්ඨි.

නස්ස කතමො සම්මාසංකප්පො : යො නකෙකා විතකෙකා -පෙ- සම්මාසංකප්පො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චති සම්මා සංකප්පො.

නස්ස කතමා සම්මාචාරා : යා චතුති චට්ඨචාරිනෙති ආරති විරති පටිවිරති චෙරමණ්ඤි අකිරියා අකරණං අනඤ්ඤාපතති චෙලාඅනතික්කමො සෙතුඝාතො සම්මාචාරා මග්ගඛං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චති සම්මාචාරා.

නස්ස කතමො සම්මාකම්මනෙතා : යා නීති කායදුච්චාරිනෙති ආරති විරති පටිවිරති චෙරමණ්ඤි අකිරියා අකරණං අනඤ්ඤාපතති චෙලාඅනතික්කමො සෙතුඝාතො සම්මාකම්මනෙතා මග්ගඛං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චති සම්මාකම්මනෙතා.

නස්ස කතමො සම්මා ආජීවො : යා මිච්ඡාආජීවා ආරති විරති පටිවිරති චෙරමණ්ඤි අකිරියා අකරණං අනඤ්ඤාපතති චෙලාඅනතික්කමො සෙතුඝාතො සම්මාආජීවො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චති සම්මාආජීවො.

නස්ස කතමො සම්මාචාරායාමො : යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරායාමො විරියසම්මොඤ්ඤාධර්මො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චති සම්මාචාරායාමො.

නස්ස කතමා සම්මාසති : යා සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති සති-සම්මොඤ්ඤාධර්මො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චති සම්මාසති.

නස්ස කතමො සම්මාසමාධි : යා විතසංසා ඝීති සණ්ඨිති -පෙ- සම්මාසමාධි, සමාධිසම්මොඤ්ඤාධර්මො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චති සම්මාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පසුත්තා.

285. සත්‍යයෝ සතර දෙනෙකි : දුක්ඛ ය, දුක්ඛසමුදය ය, දුක්ඛනිරෝධ ය, දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද්‍ය යි.

එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණා යි. මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත් : අවශෙෂක්ලෙශයෝ ද, අවශෙෂඅකුශලධර්මයෝ ද, සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද, අවශෙෂ වූ සාසුචකුශලධර්මයෝ ද, සාසුච වූ කුශලාකුශල ධර්මයන් ගේ විපාකයෝ ද, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, භූම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාප්‍රභාණය යි, මේ 'දුක්ඛනිරෝධය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද්‍ය' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙකැ දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්ටාංගිකමාර්ගය වෙයි, සම්මාදිට්ඨිය . . . සම්මාසමාධි යි.

එහි 'සම්මාදිට්ඨි' කවර යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් සිව්සස් දහම් විමසීමෙන් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිවය සම්මොඛාධ්‍යානගයෙන් වෙ ද, මේ 'සම්මාදිට්ඨි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසංකප්ප' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් තර්ක යෙක් විතර්කයෙක් සමාක්සංකල්පයෙන් වෙ ද, මේ 'සම්මාසංකප්ප' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාවාචා' කවර යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් සතර වාග් දුශ්චරිතයන් ගෙන් වෙන්වීමෙන් චිරතියෙක් පටිචිරතියෙක් චිරමණයෙක් අක්‍රියායෙක් නො කිරීමෙන් නො පැමිණීමෙන් ආචාරසීමාව නො ඉක්මවීමෙන් ප්‍රත්‍යය නැසීමෙන් සමාග්චරිතයෙක් වෙ ද, මේ 'සම්මාවාචා' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාකම්මන්ත' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් තුන් කායදුශ්චරිතයන් ගෙන් වෙන්වීමෙන් චිරතියෙක් පටිචිරතියෙක් චිරමණයෙක් අක්‍රියා යෙක් අකරණයෙක් නො පැමිණීමෙන් වෙලාඅනනිත්‍රමණයෙන් ප්‍රත්‍යය නැසීමෙන් සමාක් කර්මාන්තයෙක් වෙ ද, මේ 'සම්මාකම්මන්ත' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාආජීව' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් මිථ්‍යා ආජීවයෙන් වෙන්වීමෙන් චිරතියෙක් පටිචිරතියෙක් චිරමණයෙක් අක්‍රියායෙක් අකරණ යෙක් නො පැමිණීමෙන් වෙලාඅනනිත්‍රමණයෙන් ප්‍රත්‍යය නැසීමෙන් සමාගාජීවයෙක් වෙ ද, මේ 'සම්මාආජීව' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාවායාම' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් වෛතසික වියඝාරම්භයෙන් . . . සමාග්ව්‍යායාමයෙන් වියඝසම්බොධ්‍යානගයෙන් වෙ ද, මේ 'සම්මා වායාම' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසති' කවර යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සමාක් ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යානගයෙන් වෙ ද, මේ 'සම්මා සති' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසමාධි' කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් චිත්තයා ගේ සිටීමෙන් මොනවට සිටීමෙන් . . . සමාක්සමාධියෙන් සමාධිසම්බොධ්‍යානගයෙන් වෙ ද, මේ 'සම්මාසමාධි' යි කියනු ලැබේ.

286. තත් කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසා අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත් කතමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බං ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත් කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, ඉධ භික්ඛු යසම්මි සමයෙ ලොකුත්තරං කුෂානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතනියා, විවිච්චෝච කාමෙහි-පෙ-පථමං කුෂානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තසම්මි සමයෙ අධ්වංසිකො මග්ගො භොති සම්මාදිට්ඨිං-පෙ-සම්මාසමාධිං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

287. තත් කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත් කතමං දුක්ඛං : තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත් කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසම්මි සමයෙ ලොකුත්තරං කුෂානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතනියා, විවිච්චෝච කාමෙහි-පෙ-පථමං කුෂානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං : තසම්මි සමයෙ අධ්වංසිකො මග්ගො භොති : සම්මාදිට්ඨිං-පෙ-සම්මා සමාධිං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

288. තත් කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත් කතමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණිඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

286. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ද ඉතිරි ව සිටි ක්ලෙශයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යන් : ඉතිරි ව සිටි අකුශලධර්මයෝ ද, සාසුව වූ තුන් කුශල මූලයෝ ද, ඉතිරි ව සිටි සාසුව වූ කුශලධර්මයෝ ද, කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාසුව වූ විපාකයෝ ද, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ගේ ද, අවශේෂ වූ ක්ලෙශයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' කවර යන් : යම් කලෙකැ දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කෙරෙයි. එසමයෙහි අෂ්ටාංගිකමාර්ගය වෙයි ; සම්මාදිව්ඨී ය, . . . සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිප්‍රතිපද' යි කියනු ලැබේ. ඉතිරි ව සිටි ධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමිනි ප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

287. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ද ඉතිරි ව සිටි ක්ලෙශයෝ ද ඉතිරි ව සිටි අකුශලධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යන් : සාසුව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද, ඉතිරි ව සිටි සාසුව වූ කුශලධර්මයෝ ද, සාසුව වූ කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ විපාකයෝ ද, නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාවගේ ද ඉතිරි ව සිටි කෙලෙසුන් ගේ ද ඉතිරි ව සිටි අකුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' කවර යන් : මෙසස්නෙහි මහණ දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක්ඛප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්ටාංගිකමාර්ගය වෙයි : සම්මාදිව්ඨී ය, . . . සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිප්‍රතිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂ ධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමිනිප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

288. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ද අවශේෂ ක්ලෙශයෝ ද, අවශේෂ අකුශලධර්මයෝ ද, සාසුව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යන් : අවශේෂ වූ සාසුව කුශලධර්මයෝ ද, සාසුව වූ කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ විපාකයෝ ද, නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ගේ ද, අවශේෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද, අවශේෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද, සාසුව වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං කුසානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතනියා, විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං කුසානං උපසම්පජ්ජ විහරති, දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨබ්බිකො මග්ගො භොති : සමමාදිට්ඨි -පෙ- සමමාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පසුත්තා.

289. තත් කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා. අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත් කතමං දුක්ඛං : සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණිඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං, අවසෙසානඤ්ච සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං කුසානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතනියා, විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං කුසානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨබ්බිකො මග්ගො භොති, සමමාදිට්ඨි -පෙ- සමමාසමාධි, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සම්පසුත්තා.

290. චත්තාරි සච්චානි : දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයො, දුක්ඛනිරෝධො, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා.

තත් කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත් කතමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය පභානං. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං කුසානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතනියා, විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං කුසානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චබ්බිකො මග්ගො භොති : සමමා දිට්ඨි, සමමා සංකප්පො, සමමා වායාමො, සමමා සති, සමමා සමාධි.

තත් කතමො සමමාදිට්ඨි : යා පඤ්ඤා පජ්ඣනා -පෙ- අමොහො, ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචයසංකප්පො ධම්මානං මග්ගං මග්ග පරියාපනං, අයං වුච්චති සමමාදිට්ඨි.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්වාභිතිකමාර්ගය වෙයි. සම්මාදිව්‍යී ය . . . සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමිනිප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

289. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ද, අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද, අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද, සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද අවශෙෂ වූ සාසුචකුශල ධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යත් : කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාසුච වූ විපාකයෝ ද නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, භෑම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ද අවශෙෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද අවශෙෂ වූ සාසුච කුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අෂ්වාභිතිකමාර්ගය වෙයි : සම්මාදිව්‍යී ය . . . සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමිනිප්‍රතිපදව හා සම්ප්‍රසුක්තයෝ යි.

290. සතර සත්‍යයෝ ය : දුක්ඛ ය, දුක්ඛසමුදය ය, දුක්ඛනිරෝධය, දුක්ඛනිරෝධ ගාමිනිපටිපද යි.

එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව යි. මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි දුක්ඛය කවරෙ යත් : ඉතිරි ව සිටි කෙලෙස්ස ද ඉතිරි ව සිටි අකුසල්දහම්ම ද ආසුච සහිත වූ තුන් කුසල්මූල්‍ය ද ඉතිරි ව සිටි සාසුච වූ කුසල්දහම්ම ද කුසල්අකුසල් දහමුත් ගේ සාසුච වූ විපාකයෝ ද නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කම්ච්චා වූ යම් කිරියදහම් කෙනෙකුත් වෙන් ද, භෑම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛ නිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' කවර යත් : මෙසස්නෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පක්ඛවාභිතිකමාර්ගය වෙයි : සම්මාදිව්‍යී ය, සම්මාසංකප්ප ය, සම්මාවායාම ය, සම්මාසනි ය, සම්මාසමාධි යි.

එහි 'සම්මාදිව්‍යී' කවර යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියෙක් ධර්මවිචය සම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාදිව්‍යී' යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමෝ සමමාසඛිකපෙසා : යො තකෙකා -පෙ- සමමාසඛිකපෙසා මග්ගඛං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුච්චති සමමාසඛිකපෙසා.

තත් කතමෝ සමමාචාරාමෝ : යො චේතසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමාචාරාමෝ විරියසමෝඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුච්චති සමමාචාරාමෝ.

තත් කතමා සමමාසති : යා සති අනුස්සති -පෙ- සමමාසති සතිසමෝඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනනං—අයං වුච්චති සමමාසති.

තත් කතමෝ සමමාසමාධි : යා විතතස්ස සීති -පෙ- සමමාසමාධි සමාධිසමෝඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනනං. අයං වුච්චති සමමාසමාධි. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සමපයුතතා.

291. තත් කතමෝ දුක්ඛසමුදයෝ : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමුලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයෝ.

තත් කතමං දුක්ඛං : සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා, කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කමමවිපාකා සබ්බඤ්චරූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමෝ දුක්ඛනිරෝධෝ : තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණඤ්ච කුසල මුලානං සාසවානං, අවසෙසානඤ්ච සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධෝ.

තත් කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුතතරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතනියා විවිච්චෙව කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ පඤ්චබ්බිකො මග්ගො භොති : සමමාදිට්ඨි සමමාසඛිකපෙසා සමමාචාරාමෝ සමමාසති සමමාසමාධි. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා, අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය සමපයුතතා.

292. චතතාරි සච්චානි : දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයෝ, දුක්ඛනිරෝධෝ, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා.

තත් කතමෝ දුක්ඛසමුදයෝ : තණ්හා. අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයෝ.

තත් කතමං දුක්ඛං : අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණි ච කුසලමුලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කමමවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමෝ දුක්ඛනිරෝධෝ : තණ්හාය පභානං. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධෝ.

තත් කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුතතරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතනියා විවිච්චෙව කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ එසෙය්‍යා භොති -පෙ- අවිකෙබ්බෙසා භොති, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධ ගාමිනී පටිපදා.

එහි 'සම්මාසංකප්ප' කවරෙ යන් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපන්න වූ යම් තර්කයක් . . . සමාන්තසංකප්පයෙක් වේ ද මේ 'සම්මාසංකප්ප' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාවායාම' කවරෙ යන් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපන්න වූ යම් වෛතසික වූ වියාර්ථකයෙක් . . . සමාන්තවායාමයෙක් වියාර්ථකයෙක් වියාර්ථකයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාවායාම' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසනි' කවරෙ යන් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සමාන්තස්මෘතියක් ස්මෘතියම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාසනි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සම්මාසමාධි' කවරෙ යන් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපන්න වූ යම් චිත්තයාගේ සිටීමක් . . . සමාන්තසමාධියෙක් සමාධිසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මාසමාධි' යි කියනු ලැබේ. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂ වූ ධර්මයෝ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

291. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ද අවශේෂ ක්ලේශයෝ ද අවශේෂ අකුශලධර්මයෝ ද සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද අවශේෂ වූ සාසුච කුශලධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යන් : කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාසුච වූ විපාකයෝ ය, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද, හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව ගේ ද අවශේෂ ක්ලේශයන් ගේ ද අවශේෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද අවශේෂ වූ සාසුච වූ කුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' කවරෙ යන් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයාර්ථක වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි පඤ්චාභිතිකමාර්ග වෙයි : සම්මාදිට්ඨිය, සම්මාසංකප්ප ය, සම්මාවායාම ය, සම්මාසනි ය, සම්මාසමාධි යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' යි කියනු ලැබේ. අවශේෂධර්මයෝ දුක්ඛනිරෝධගාමිනි ප්‍රතිපදා හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

292. සතර සත්‍යයෝ ය : දුක්ඛ ය, දුක්ඛසමුදය ය, දුක්ඛනිරෝධ ය, දුක්ඛනිරෝධ ගාමිනිපටිපද යි.

එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාව යි. මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවරෙ යන් : අවශේෂ ක්ලේශයෝ ද අවශේෂ අකුශලධර්මයෝ ද සාසුච වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද සාසුච වූ අවශේෂ කුශලධර්මයෝ ද කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාසුච වූ විපාකයෝ ද නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවරෙ යන් : තෘෂ්ණාවගේ ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' කවරෙ යන් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයාර්ථක වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති දත්ත වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි. . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනිපටිපද' යි කියනු ලැබේ.

293. තත් කතමො දුක්ඛසමුදයො : තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ඤි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, අයං වුච්චති දුක්ඛසමුදයො.

තත් කතමං දුක්ඛං : සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සබ්බස්ස උපං, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

තත් කතමො දුක්ඛනිරෝධො : තණ්හාය ච අවසෙසානස්ස කිලෙසානං, අවසෙසානස්ස අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ඤාස්ස කුසල මූලානං සාසවානං, අවසෙසානස්ස සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පභානං, අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධො.

තත් කතමා දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සම්මෙ ලොකුත්තරං ක්කානං ගාචෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෙ'ව කාමෙහි -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිකාදායං, තස්මිං සම්මෙ ඵස්සො හොති -පෙ- අවිකේතපො හොති. අයං වුච්චති දුක්ඛනිරෝධ ගාමිනී පටිපදා.

අභිධම්මභාෂණියං.

294. චත්තාරි අරියසම්මානි : දුක්ඛං අරියසම්මං, දුක්ඛසමුදයො අරියසම්මං, දුක්ඛනිරෝධො අරියසම්මං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසම්මං.

295. චතුක්කං අරියසම්මානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අව්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා :

සමුදයසම්මං අකුසලං. මග්ගසම්මං කුසලං. නිරෝධසම්මං අව්‍යාකතං. දුක්ඛසම්මං සියා කුසලං, සියා අකුසලං සියා අව්‍යාකතං.

ඥෙ සම්මා සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. නිරෝධසම්මං න චත්තබ්බං සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනනි'පි. දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනනි'පි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනනි'පි. දුක්ඛසම්මං සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා න චත්තබ්බං සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනනි'පි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනනි'පි අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනනි'පි.

ඥෙ සම්මා විපාකධම්මධම්මා. නිරෝධසම්මං නෙව විපාකනවිපාක-ධම්මධම්මං. දුක්ඛසම්මං සියා විපාකං, සියා විපාකධම්මධම්මං, සියා නෙව විපාකනවිපාකධම්මධම්මං.

සමුදයසම්මං අනුපාදිනනුපාදනියං. ඥෙ සම්මා අනුපාදිනන-අනුපාදනියා. දුක්ඛසම්මං සියා උපාදිනනුපාදනියං, සියා අනුපාදිනනු පාදනියං.

සමුදයසම්මං සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං. ඥෙ සම්මා අසංකිලිට්ඨ අසංකිලෙසිකා. දුක්ඛසම්මං සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං.

293. එහි 'දුක්ඛසමුදය' කවර යත් : තෘෂ්ණාව ද අවශෙෂ ක්ලෙශයෝ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයෝ ද සාසුව වූ තුන් කුශලමූලයෝ ද සාසුව වූ අවශෙෂ කුශල ධර්මයෝ ද යන මේ 'දුක්ඛසමුදය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛය' කවර යත් : කුශලාකුශලධර්මයන් ගේ සාසුව වූ විපාකයෝ ය, නො ම කුශල වූ අකුශල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ යම් ක්‍රියාධර්ම කෙනෙකුත් වෙන් ද හැම රූපය ද යන මේ 'දුක්ඛ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධය' කවර යත් : තෘෂ්ණාව ගේ ද අවශෙෂ ක්ලෙශයන් ගේ ද අවශෙෂ අකුශලධර්මයන් ගේ ද සාසුව වූ තුන් කුශලමූලයන් ගේ ද සාසුව වූ අවශෙෂ කුශලධර්මයන් ගේ ද ප්‍රභාණය යි. මේ 'දුක්ඛනිරෝධ' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපද' කවර යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන් ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤාන වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤාන ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ 'දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපද' යි කියනු ලැබේ.

අභිධම්මභාෂනීය යි.

294. සතර ආයාසිකත්‍වයෝ වෙති : දුෛඛායාසිකත්‍වය ය, දුෛඛසමුදයායාසිකත්‍වය ය, දුෛඛනිරෝධායාසිකත්‍වය ය, දුෛඛනිරෝධගාමිනීප්‍රතිපදායාසිකත්‍වය යි.

295. වතුරායාසිකත්‍වයන් අතුරෙහි කෙනෙක් කුශලයෝ ද, කෙනෙක් අකුශලයෝ ද, කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද, . . . කෙනෙක් සරණයෝ ද, කෙනෙක් අරණයෝ ද යත් :

සමුදයසත්‍යය අකුශල ය, මාර්ගසත්‍යය කුශල ය, නිරෝධසත්‍යය අව්‍යාකෘත ය, දුෛඛසත්‍යය කුශල ද වන්නේ ය, අකුශල ද වන්නේ ය. අව්‍යාකෘත ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය. නිරෝධසත්‍යය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුෛඛ වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද අදුක්ඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියුතු ය. දුෛඛසත්‍යය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, දුෛඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, අදුෛඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද දුෛඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද අදුෛඛමසුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද නො කියුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විපාකස්වභාවධර්මයහ. නිරෝධසත්‍යය නො ම විපාක වූ නවිපාකස්වභාවධර්මය. දුෛඛසත්‍යය විපාක ද වන්නේ ය, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නේ ය, නො ම විපාකනවිපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය අනුපාදින්නොපාදනීය වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අනුපාදින්න අනුපාදනීය වෙති. දුෛඛසත්‍යය උපාදින්නොපාදනීය ද වන්නේ ය, අනුපාදින්නොපාදනීය ද වන්නේ ය.

සමුදයසත්‍යය සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලේශික ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ට අසාංක්ලේශිකයෝ ය. දුෛඛසත්‍යය සංක්ලිෂ්ටසාංක්ලේශික ද වන්නේ ය, අසංක්ලිෂ්ට සාංක්ලේශික ද වන්නේ යි.

සමුදයසච්චං සවිතකකසච්චාරං. නිරෝධසච්චං අවිතකකඅච්චාරං. මග්ගසච්චං සියා සවිතකකසච්චාරං, සියා අවිතකකච්චාරමන්තං, සියා අවිතකකඅච්චාරං. දුක්ඛසච්චං සියා සවිතකකසච්චාරං, සියා අවිතකකච්චාරමන්තං, සියා අවිතකකඅච්චාරං, සියා න වත්තබ්බං සවිතකකසච්චාරනති'පි අවිතකකච්චාරමන්තනති'පි අවිතකකඅච්චාරනති'පි.

දො සච්චා සියා පීතීසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛා සහගතා. නිරෝධසච්චං න වත්තබ්බං පීතීසහගතනති'පි, සුඛසහගතනති'පි, උපෙක්ඛාසහගතනති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා පීතීසහගතං, සියා සුඛසහගතං, සියා උපෙක්ඛාසහගතං. සියා න වත්තබ්බං පීතීසහගතනති'පි සුඛසහගතනති'පි උපෙක්ඛාසහගතනති'පි.

දො සච්චා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා. සමුදයසච්චං සියා දස්සනෙන පභාතබ්බං, සියා භාවනාය පභාතබ්බං. දුක්ඛසච්චං සියා දස්සනෙන පභාතබ්බං, සියා භාවනාය පභාතබ්බං, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බං.

දො සච්චා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා. සමුදයසච්චං සියා දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකං, සියා භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකං. දුක්ඛසච්චං සියා දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකං, සියා භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකං, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකං.

සමුදයසච්චං ආචයගාමි. මග්ගසච්චං අපචයගාමි. නිරෝධසච්චං නෙවආචයගාමිනාපචයගාමි. දුක්ඛසච්චං සියා ආචයගාමි, සියා නෙව ආචයගාමි නාපචයගාමි.

මග්ගසච්චං සෙක්ඛං. තිණ්ණි සච්චාති නෙව සෙක්ඛා නාසෙක්ඛා.

සමුදය සච්චං පරිත්තං. දො සච්චා අප්පමාණා, දුක්ඛසච්චං සියා පරිත්තං, සියා මහග්ගතං.

නිරෝධසච්චං අනාරමමණං. මග්ගසච්චං අප්පමාණාරමමණං. සමුදයසච්චං සියා පරිත්තාරමමණං, සියා මහග්ගතාරමමණං, න අප්පමාණාරමමණං, සියා න වත්තබ්බං පරිත්තාරමමණනති'පි මහග්ගතාරමමණනති'පි. දුක්ඛසච්චං සියා පරිත්තාරමමණං, සියා මහග්ගතාරමමණං, සියා අප්පමාණාරමමණං, සියා න වත්තබ්බං පරිත්තාරමමණනති'පි මහග්ගතාරමමණනති'පි අප්පමාණාරමමණනති'පි.

සමුදයසච්චං භීනං. දො සච්චා පණ්ණිනා. දුක්ඛසච්චං සියා භීනං, සියා මජ්ඣමං.

නිරෝධසච්චං අනියතං. මග්ගසච්චං සම්මත්තනියතං. දො සච්චා සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා අනියතා.

නිරෝධසච්චං අනාරමමණං. සමුදයසච්චං න වත්තබ්බං මග්ගාරමමණනති'පි මග්ගහෙතුකනති'පි මග්ගාධිපතීති'පි. මග්ගසච්චං න මග්ගාරමමණං මග්ගහෙතුකං, සියා මග්ගාධිපතී, සියා න වත්තබ්බං මග්ගාධිපතීති. දුක්ඛසච්චං සියා මග්ගාරමමණං න මග්ගහෙතුකං, සියා මග්ගාධිපතී, සියා න වත්තබ්බං මග්ගාරමමණනති'පි මග්ගාධිපතීති'පි.

සමුදයසත්‍යය සචිතරක්කසච්චාර ය. නිරොධසත්‍යය අචිතරක්කසච්චාර ය. මාර්ග සත්‍යය සචිතරක්කසච්චාර ද වන්නේ ය, අචිතරක්කසච්චාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අචිතරක්ක සච්චාර ද වන්නේ යි. දුඃඛසත්‍යය සචිතරක්කසච්චාර ද වන්නේ ය, අචිතරක්කසච්චාරමාත්‍ර ද වන්නේ ය, අචිතරක්කසච්චාර ද වන්නේ ය, සචිතරක්කසච්චාර යි ද අචිතරක්කසච්චාරමාත්‍ර යි ද අචිතරක්කසච්චාර යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහු ය. නිරොධසත්‍යය ප්‍රීතිසහගත යි ද සුඛසහගත යි ද උපෙක්ෂාසහගත යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි. දුඃඛසත්‍යය ප්‍රීතිසහගත ද වන්නේ ය, සුඛසහගත ද වන්නේ ය, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නේ ය, ප්‍රීතිසහගත යි ද සුඛසහගත යි ද උපෙක්ෂා සහගත යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය. සමුදයසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ යි. දුඃඛසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ ය, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහ. සමුදයසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ යි. දුඃඛසත්‍යය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ ය, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආවයගාමී ය. මාර්ගසත්‍යය අපවයගාමී ය. නිරොධසත්‍යය නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ය. දුඃඛසත්‍යය ආවයගාමී ද වන්නේ ය, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නේ යි.

මාර්ගසත්‍යය ශෛක්ෂ ය. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂ වන්නාහු ය.

සමුදයසත්‍යය පරිත්ත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අප්‍රමාණයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය පරිත්ත ද වන්නේ ය, මහද්ගත ද වන්නේ යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්භන ය. මාර්ගසත්‍යය අප්‍රමාණාලම්භන ය. සමුදයසත්‍යය පරිත්තාලම්භන ද වන්නේ ය, මහද්ගතාලම්භන ද වන්නේ ය, අප්‍රමාණාලම්භන නො වන්නේ ය, පරිත්තාලම්භන යි ද මහද්ගතාලම්භන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ ය. දුඃඛසත්‍යය පරිත්තාලම්භන ද වන්නේ ය, මහද්ගතාලම්භන ද වන්නේ ය, අප්‍රමාණාලම්භන ද වන්නේ ය, පරිත්තාලම්භන යි ද මහද්ගතාලම්භන යි ද අප්‍රමාණාලම්භන යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය.

සමුදයසත්‍යය භීත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ප්‍රණීතයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය භීත ද වන්නේ ය, මධ්‍යම ද වන්නේ යි.

නිරොධසත්‍යය අනියත ය. මාර්ගසත්‍යය සමයක්ත්වනියත ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්භන ය. සමුදයසත්‍යය මාර්ගාලම්භන යි ද මාර්ගහෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුත්තේ ය. මාර්ගසත්‍යය මාර්ගාලම්භන නො වූයේ මාර්ග හෙතුක ය, මාර්ගාධිපති ද වන්නේ ය, මාර්ගාධිපති යි නො කියයුතු වන්නේ ය. දුඃඛ සත්‍යය මාර්ගාලම්භන වූයේ මාර්ගහෙතුක ද වන්නේ ය, මාර්ගාධිපති ද වන්නේ ය, මාර්ගාලම්භන යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දො සම්මා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න චත්තබ්බා උප්පාදිනොති. නිරෝධස්සවං න චත්තබ්බං උප්පන්නනති'පි අනුප්පන්නනති'පි උප්පාදිති'පි. දුක්ඛස්සවං සියා උප්පන්නං, සියා අනුප්පන්නං, සියා උප්පාදි.

නිණ්ණි සම්මාති සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. නිරෝධස්සවං න චත්තබ්බං අතීතනති'පි අනාගතනති'තිපි පච්චුප්පන්නනති'පි.

නිරෝධස්සවං අනාරම්භං. මග්ගස්සවං න චත්තබ්බං අතීතාරම්භනති'පි අනාගතාරම්භනති'පි පච්චුප්පන්නාරම්භනති'පි. දො සම්මා සියා අතීතාරම්භං, සියා අනාගතාරම්භං, සියා පච්චුප්පන්නාරම්භං, සියා න චත්තබ්බං අතීතාරම්භනති'පි අනාගතාරම්භනති'පි පච්චුප්පන්නාරම්භනති'පි.

නිරෝධස්සවං බ්බිභ්බා. නිණ්ණි සම්මාති සියා අජ්ඣත්තා, සියා බ්බිභ්බා, සියා අජ්ඣත්තබ්බිභ්බා.

නිරෝධස්සවං අනාරම්භං. මග්ගස්සවං බ්බිභ්බාරම්භං. සමුදයස්සවං සියා අජ්ඣත්තාරම්භං, සියා බ්බිභ්බාරම්භං, සියා අජ්ඣත්ත බ්බිභ්බාරම්භං. දුක්ඛස්සවං සියා අජ්ඣත්තාරම්භං, සියා බ්බිභ්බාරම්භං, සියා අජ්ඣත්තබ්බිභ්බාරම්භං, සියා න චත්තබ්බං අජ්ඣත්තාරම්භනති'පි බ්බිභ්බාරම්භනති'පි අජ්ඣත්තබ්බිභ්බාරම්භනති'පි.

නිණ්ණි සම්මාති අනිදස්සනඅප්පට්ඨං. දුක්ඛස්සවං සියා සනිදස්සනඅප්පට්ඨං, සියා අනිදස්සනඅප්පට්ඨං, සියා අනිදස්සනඅප්පට්ඨං.

296. සමුදයස්සවං හෙතු. නිරෝධස්සවං න හෙතු. දො සම්මා සියා හෙතු, සියා න හෙතු.

දො සම්මා සහෙතුකා. නිරෝධස්සවං අහෙතුකං. දුක්ඛස්සවං සියා සහෙතුකං, සියා අහෙතුකං.

දො සම්මා හෙතුසම්පයුත්තා. නිරෝධස්සවං හෙතුවිප්පයුත්තං. දුක්ඛස්සවං සියා හෙතුසම්පයුත්තං, සියා හෙතුවිප්පයුත්තං.

සමුදයස්සවං හෙතු චෙච් සහෙතුකඤ්ච. නිරෝධස්සවං න චත්තබ්බං හෙතු චෙච් සහෙතුකනති'පි සහෙතුකඤ්ච'ච න ච හෙතුති'පි. මග්ගස්සවං සියා හෙතු චෙච් සහෙතුකඤ්ච, සියා සහෙතුකඤ්ච'ච න ච හෙතු. දුක්ඛස්සවං සියා හෙතුවෙ'ච සහෙතුකඤ්ච සියා සහෙතුකඤ්ච'ච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බං හෙතුවෙ'ච සහෙතුකනති'පි සහෙතුකඤ්ච'ච න ච හෙතුති'පි.

සමුදයස්සවං හෙතුවෙ'ච හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච. නිරෝධස්සවං න චත්තබ්බං හෙතුවෙ'ච හෙතුසම්පයුත්තනති'පි හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච'ච න ච හෙතුති'පි. මග්ගස්සවං සියා හෙතුවෙ'ච හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච'ච න ච හෙතු. දුක්ඛස්සවං සියා හෙතුවෙ'ච හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච'ච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බං හෙතුවෙ'ච හෙතුසම්පයුත්තනති'පි. හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච'ච න ච හෙතුති'පි.

නිරෝධස්සවං න හෙතුඅහෙතුකං. සමුදයස්සවං න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකනති'පි න හෙතු අහෙතුකනති'පි. මග්ගස්සවං සියා න හෙතු සහෙතුකං, සියා න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකනති'පි න හෙතු අහෙතුකනති'පි. දුක්ඛස්සවං සියා න හෙතු සහෙතුකං, සියා න හෙතු අහෙතුකං. සියා න චත්තබ්බං න හෙතු සහෙතුකනති'පි න හෙතු අහෙතුකනති'පි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදිහු යයි නො කියයුත්තාහ. නිරොධසත්‍යය උත්පන්න යි ද අනුත්පන්න යි ද උත්පාදී යයි ද නො කියයුත්තේ ය. දූඛසත්‍යය උත්පන්න ද වන්නේ ය, අනුත්පන්න ද වන්නේ ය, උත්පාදී ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහ, නිරොධසත්‍යය අතීත යි ද අනාගත යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්න යි ද නො කියයුත්තේ යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්භන ය. මාර්ගසත්‍යය අතීතාලම්භන යි ද අනාගතාලම්භන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන යි ද නො කියයුත්තේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අතීතාලම්භන ද වන්නාහ, අනාගතාලම්භන ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන ද වන්නාහ, අතීතාලම්භන යි ද අනාගතාලම්භන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය බාහිර ය. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු යි.

නිරොධසත්‍යය අනාලම්භන ය. මාර්ගසත්‍යය බාහිරාලම්භන ය. සමුදයසත්‍යය අධ්‍යාත්මාලම්භන ද වන්නේ ය, බාහිරාලම්භන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන ද වන්නේ ය. දූඛසත්‍යය අධ්‍යාත්මාලම්භන ද වන්නේ ය, බාහිරාලම්භන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන ද වන්නේ ය, අධ්‍යාත්මාලම්භන යි ද බාහිරාලම්භන යි ද අධ්‍යාත්මබාහිරාලම්භන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අනිදර්ශනඅප්‍රතිසයෝ ය. දූඛසත්‍යය සනිදර්ශනසප්‍රතිස ද වන්නේ ය. අනිදර්ශනසප්‍රතිස ද වන්නේ ය, අනිදර්ශනඅප්‍රතිස ද වන්නේ යි.

296. සමුදයසත්‍යය හෙතු වෙයි. නිරොධසත්‍යය හෙතු නො වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් හෙතු ද වන්නාහ, නො ද හෙතු ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සහෙතුකයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අහෙතුක ය. දූඛසත්‍යය සහෙතුක ද වන්නේ ය, අහෙතුක ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. නිරොධසත්‍යය හෙතුවිප්‍රයුක්ත ය. දූඛසත්‍යය හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, හෙතුවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වෙයි. නිරොධසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. මාර්ග සත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වන්නේ ය. සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු ද වන්නේ ය. දූඛසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වන්නේ ය, සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු වන්නේ ය, හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක යි ද සහෙතුක ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. නිරොධසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. මාර්ගසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු ද වන්නේ ය. දූඛසත්‍යය හෙතු ද වූයේ ම හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු ද වන්නේ ය, හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද හෙතු යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

නිරොධසත්‍යය හෙතු නො වූ අහෙතුක වෙයි. සමුදයසත්‍යය හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු ය. මාර්ගසත්‍යය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කිය යුතු වන්නේ ය. දූඛසත්‍යය හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්නේ ය, හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

297. තිණි සච්චානි සප්පච්චයා. නිරොධසච්චං අප්පච්චයං.

තිණි සච්චානි සඛිකතා. නිරොධසච්චං අසඛිකං.

තිණි සච්චානි අනිදස්සනා. දුක්ඛසච්චං සියා සනිදස්සනං, සියා අනිදස්සනං.

තිණි සච්චානි අප්පට්ඨා. දුක්ඛසච්චං සියා සප්පට්ඨං සියා අප්පට්ඨං.

තිණි සච්චානි අරූපානි. දුක්ඛසච්චං සියා රූපං, සියා අරූපං.

ඥෙ සච්චා ලොකියා. ඥෙ සච්චා ලොකුත්තරා.

කෙනචි විඤ්ඤායා, කෙනචි න විඤ්ඤායා.

298. සමුදයසච්චං ආසවො. ඥෙ සච්චා නො ආසවා දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො, සියා නො ආසවො.

ඥෙ සච්චා සාසවා. ඥෙ සච්චා අනාසවා.

සමුදයසච්චං ආසවසම්පයුත්තං. ඥෙ සච්චා ආසවවිප්පයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවසම්පයුත්තං, සියා ආසව විප්පයුත්තං.

සමුදයසච්චං ආසවො චෙව සාසවඤ්ඤා. ඥෙ සච්චා න චත්තඛං ආසවාචෙව සාසවානි'පි සාසවා චෙව නො ච ආසවානි'පි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො චෙව සාසවඤ්ඤා, සියා සාසවඤ්ඤා'ව නො ච ආසවො.

සමුදයසච්චං ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තඤ්ඤා. ඥෙ සච්චා න චත්තඛං ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තානි'පි ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවානි'පි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තඤ්ඤා, සියා ආසවසම්පයුත්තඤ්ඤා'ව නො ච ආසවො, සියා න චත්තඛං ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තනානි'පි ආසවසම්පයුත්තඤ්ඤා'ව නො ච ආසවානි'පි.

ඥෙ සච්චා ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවා. සමුදයසච්චං න චත්තඛං ආසවවිප්පයුත්ත සාසවනනි'පි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවනනි'පි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවවිප්පයුත්තසාසවං, සියා න චත්තඛං ආසවවිප්පයුත්තසාසවනනි'පි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවනනි'පි.

299. සමුදයසච්චං සංයෝජනං. ඥෙ සච්චා නො සංයෝජනා. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤාජනං, සියා නො සඤ්ඤාජනං.

ඥෙ සච්චා සඤ්ඤාජනියා. ඥෙ සච්චා අසඤ්ඤාජනියා.

සමුදයසච්චං සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තං. ඥෙ සච්චා සඤ්ඤාජන-විප්පයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තං, සියා සඤ්ඤාජන-විප්පයුත්තං.

සමුදයසච්චං සඤ්ඤාජනඤ්ඤා'ව සඤ්ඤාජනියඤ්ඤා. ඥෙ සච්චා න චත්තඛං සඤ්ඤාජනාචෙව සඤ්ඤාජනියානි'පි සඤ්ඤාජනියා චෙව නො ච සඤ්ඤාජනානි'පි. දුක්ඛසච්චං සියා සඤ්ඤාජනඤ්ඤා'ව සඤ්ඤාජනියඤ්ඤා, සියා සඤ්ඤාජනියංචෙව නො ච සඤ්ඤාජනං.

297. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් සප්තායෝ ය. නිරොධසත්‍යය අප්‍රත්‍යය යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් සංඛතයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අසංඛත යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අනිදර්ශන‍යෝ ය. දූඛසත්‍යය සනිදර්ශන ද වන්නේ ය ; අනිදර්ශන ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අප්‍රතිසයෝ ය. දූඛසත්‍යය සප්‍රතිස ද වන්නේ ය, අප්‍රතිස ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අරූපයෝ ය. දූඛසත්‍යය රූප ද වන්නේ ය, අරූප ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ලොකිකයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ලොකොත්තරයෝ යි.

චතුස්සත්‍යයෝ කිසිවිඤ්ඤායෙකින් දතයුත්තාහ, කිසිවිඤ්ඤායෙකින් නො දතයුත්තාහු යි.

298. සමුදයසත්‍යය ආසුචයෙකි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආසුචයෝ නො වෙති. දූඛසත්‍යය ආසුචයෙක් ද වන්නේ ය, නො ද ආසුචයෙක් ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආසුච සහිතයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අනාසුචයෝ යි.

සමුදයසත්‍යය ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආසුචවිප්‍රයුක්තයෝ ය. දූඛසත්‍යය ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආසුචවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආසුචයෙක් ද වූයේ ම සාසුච ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආසුච ද වූ ම සාසුචහ යි ද සාසුච ද වූ ම නො ද ආසුචහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දූඛසත්‍යය ආසුචයෙක් ද වූයේ ම සාසුච ද වන්නේ ය, සාසුච ද වූයේ ම නො ද ආසුච ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ආසුච ද වූයේ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්තයෙක් ද වන්නේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආසුච ද වූවාහු ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආසුචහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දූඛසත්‍යය ආසුච ද වූයේ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ආසුච ද වන්නේ ය, ආසුචයෙක් ද වූයේ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත යි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආසුචයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ආසුචවිප්‍රයුක්ත අනාසුචයෝ ය. සමුදයසත්‍යය ආසුච විප්‍රයුක්තසාසුචයෙකැ යි ද ආසුචවිප්‍රයුක්තඅනාසුචයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ ය, දූඛ සත්‍යය ආසුචවිප්‍රයුක්තසාසුචයෙක් ද වන්නේ ය. ආසුචවිප්‍රයුක්තසාසුචයෙකැ යි ද ආසුචවිප්‍රයුක්තඅනාසුචයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

299. සමුදයසත්‍යය සංයෝජන‍යෙකි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයෝජන නො වන්නාහ. දූඛසත්‍යය සංයෝජන ද වන්නේ ය, නො ද සංයෝජන ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයෝජනියයෝ වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අසංයෝජනියයෝ වෙත්.

සමුදයසත්‍යය සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයෝජනවිප්‍රයුක්තයෝ ය. දූඛසත්‍යය සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජනිය ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයෝජන ද වූවාහු ම සංයෝජනිය වෙති ද සංයෝජනිය ද වූවාහු ම නො ද සංයෝජන වෙති ද නො කියයුත්තාහ. දූඛසත්‍යය සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජනියයෙක් ද වන්නේ ය, සංයෝජනිය ද වූයේ ම නො ද සංයෝජනයෙක් ද වන්නේ යි.

සමුදයසච්චං සඤ්ඤාජනඤ්ඤාවි සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තඤ්ඤාව. ඥෙ සච්චං න චත්තබ්බං සඤ්ඤාජනං, චෙව සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තාති'පි, සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තං චෙව නො ච සඤ්ඤාජනාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියං සඤ්ඤාජනඤ්ඤාවි සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තඤ්ඤාව, සියං සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තඤ්ඤාවි නො ච සඤ්ඤාජනං, සියං න චත්තබ්බං සඤ්ඤාජනඤ්ඤාවි සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තනති'පි, සඤ්ඤාජනසම්පයුත්තඤ්ඤාවි නො ච සඤ්ඤාජනනති'පි.

ඥෙ සච්චං සඤ්ඤාජනවිපයුත්ත අසඤ්ඤාජනියං. සමුදයසච්චං න චත්තබ්බං සඤ්ඤාජනවිපයුත්තසඤ්ඤාජනියනතිපි, සඤ්ඤාජනවිපයුත්තඅසඤ්ඤාජනියනතිපි. දුක්ඛසච්චං සියං සඤ්ඤාජනවිපයුත්තසංයෝජනියං, සියං න චත්තබ්බං සඤ්ඤාජනවිපයුත්තසඤ්ඤාජනියනති'පි, සඤ්ඤාජනවිපයුත්ත අසඤ්ඤාජනියනති'පි.

300. සමුදයසච්චං ගණො. ඥෙ සච්චං නො ගණො. දුක්ඛසච්චං සියං ගණො, සියං නො ගණො.

ඥෙ සච්චං ගණනියං. ඥෙ සච්චං අගණනියං.

ඥෙ සච්චං ගණවිපයුත්තං. ඥෙ සච්චං සියං ගණසම්පයුත්තං, සියං ගණවිපයුත්තං.

සමුදයසච්චං ගණො චෙව ගණනියඤ්ඤාව. ඥෙ සච්චං න චත්තබ්බං ගණො චෙ'ව ගණනියාති'පි ගණනියං චෙ'ව නො ච ගණාති'පි. දුක්ඛසච්චං සියං ගණො චෙ'ව ගණනියඤ්ඤාව, සියං ගණනියඤ්ඤාව නො ච ගණො.

සමුදයසච්චං ගණො චෙව ගණසම්පයුත්තඤ්ඤාව, සියං න චත්තබ්බං ගණො චෙව ගණසම්පයුත්තනතිපි, ගණසම්පයුත්තඤ්ඤාව නො ච ගණොතිපි. ඥෙ සච්චං න චත්තබ්බං ගණො චෙව ගණසම්පයුත්තාති'පි, ගණසම්පයුත්තං චෙව නො ච ගණාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියං ගණො චෙව ගණසම්පයුත්තඤ්ඤාව, සියං ගණසම්පයුත්තඤ්ඤාව නො ච ගණො, සියං න චත්තබ්බං ගණො චෙව ගණසම්පයුත්තනතිපි, ගණසම්පයුත්තඤ්ඤාව නො ච ගණොතිපි.

ඥෙ සච්චං ගණවිපයුත්තඅගණනියං. ඥෙ සච්චං සියං ගණවිපයුත්තගණනියං, සියං න චත්තබ්බං ගණවිපයුත්තගණනියං නිපි ගණවිපයුත්තඅගණනියාතිපි.

301-302-303. සමුදයසච්චං ඔණො -පෙ- යොගො -පෙ- නිවරණං. ඥෙ සච්චං නො නිවරණං. දුක්ඛසච්චං සියං නිවරණං, සියං නො නිවරණං.

ඥෙ සච්චං නිවරණියං. ඥෙ සච්චං අනිවරණියං.

සමුදයසච්චං නිවරණසම්පයුත්තං. ඥෙ සච්චං නිවරණවිපයුත්තං. දුක්ඛසච්චං සියං නිවරණසම්පයුත්තං, සියං නිවරණවිපයුත්තං.

සමුදයසච්චං නිවරණං චෙව නිවරණියඤ්ඤාව. ඥෙ සච්චං න චත්තබ්බං නිවරණං චෙව නිවරණියාතිපි, නිවරණියං චෙව නො ච නිවරණාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියං නිවරණඤ්ඤාව නිවරණියඤ්ඤාව, සියං නිවරණියඤ්ඤාව නො ච නිවරණං.

සමුදයසත්‍යය සංයෝජනයෙන් ද වූයේ ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයෝජන ද වූවාහු ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද සංයෝජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දූඛසත්‍යය සංයෝජනයෙන් ද වූයේ ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද සංයෝජනයෙන් ද වන්නේ ය, සංයෝජන ද වූයේ ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත යි ද සංයෝජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද සංයෝජන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සංයෝජනවිප්‍රසූක්තඝසංයෝජනයෝ ය. සමුදයසත්‍යය සංයෝජනවිප්‍රසූක්තසංයෝජනය යි ද සංයෝජනවිප්‍රසූක්තඝසංයෝජනය යි ද නො කිය යුත්තේ ය. දූඛසත්‍යය සංයෝජනවිප්‍රසූක්ත සංයෝජනය ද වන්නේ ය, සංයෝජන විප්‍රසූක්තසංයෝජනය යි ද සංයෝජනවිප්‍රසූක්තඝසංයෝජනය යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

300. සමුදයසත්‍යය ග්‍රන්ථයෙකි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. දූඛසත්‍යය ග්‍රන්ථයෙක් ද චන්තෝ ය, නො ද ග්‍රන්ථයෙක් ද චන්තෝ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථනීය වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අග්‍රන්ථනීය වෙති.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථ
සම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාභ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාභු යි.

සම්ප්‍රදායිකත්වය ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනීය ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථනීය වෙති යි ද ග්‍රන්ථනීය ද වූවාහු ම නොද ග්‍රන්ථ වෙති යි ද නො කිය යුක්තය. දූෂිතත්වය ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථනීය ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථනීය ද වූයේ ම නො ද ග්‍රන්ථයෙක් ද වන්නේ යි.

සම්ප්‍රදායන්‍යය ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වෙයි, ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද ග්‍රන්ථයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථ ද වූවාහු ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්තහ යි ද ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රසූක්ත ද වූවාහු ම නො ද ග්‍රන්ථහ යි ද, නො කියයුත්තහ. දූෂිතත්‍යය ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද ග්‍රන්ථයෙක් ද වන්නේ ය, ග්‍රන්ථයෙක් ද වූයේ ම ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත යි ද ග්‍රන්ථසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද ග්‍රන්ථයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තඥග්‍රන්ථනීය වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ග්‍රන්ථනීය ද වන්තාහ, ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්තග්‍රන්ථනීයහ යි ද ග්‍රන්ථවිප්‍රසූක්ත ඥග්‍රන්ථනීයහ යි ද නො කියයුතු වන්තාහු යි.

301-302-303. සමුදයසත්‍යය ඔසයෙකි, ... යොගයෙකි, ... නිවරණයෙකි, සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නිවරණයෝ නො වෙති. දුඛසත්‍යය නිවරණ ද වන්නේ ය, නිවරණ නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නිවරණය වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අනිවරණය වෙත්.

සමුදයසභාය නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ය. සභායෝ දෙදෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්ත යෝ ය. දෘඪසභාය නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, නිවරණවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණිය ද වෙයි. සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණියහ යි ද නිවරණිය ද වූවාහු ම නො ද නිවරණහ යි ද නො කිය යුක්තහ. දූඛසත්‍යය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණිය ද වන්නේ ය, නිවරණිය ද වූයේ ම නො ද නිවරණ ද වන්නේ යි.

සමුදයසච්චං නිවරණඤ්ඤව නිවරණසමපයුත්තඤ්ඤව. ඥෙ සච්චං න වත්තබ්බං නිවරණංවෙච නිවරණසමපයුත්තානි'පි, නිවරණසමපයුත්තං වෙච නො ච නිවරණානිපි. දුක්ඛසච්චං සියා නිවරණං වෙච නිවරණ සමපයුත්ත ච, සියා නිවරණසමපයුත්තං වෙච නො ච නිවරණං, සියා න වත්තබ්බං නිවරණං වෙච නිවරණසමපයුත්තනනිපි නිවරණසමපයුත්තං වෙච නො ච නිවරණනනිපි.

ඥෙ සච්චං නිවරණවිපසයුත්තඅනිවරණියා. සමුදයසච්චං න වත්තබ්බං නිවරණවිපසයුත්තනිවරණියනනිපි නිවරණවිපසයුත්තඅනිවරණියනනි'පි. දුක්ඛසච්චං සියා නිවරණවිපසයුත්තනිවරණියං, සියා න වත්තබ්බං නිවරණවිපසයුත්තනිවරණියනනි'පි නිවරණවිපසයුත්තඅනිවරණියනනිපි.

304. නිණ්ණි සච්චානි නො පරමාසං. දුක්ඛසච්චං සියා පරමාසං, සියා නො පරමාසං.

ඥෙ සච්චං පරමට්ඨං. ඥෙ සච්චං අපරමට්ඨං.

ඥෙ සච්චං පරමාසවිපසයුත්තං. සමුදයසච්චං සියා පරමාස සමපයුත්තං, සියා පරමාසවිපසයුත්තං. දුක්ඛසච්චං සියා පරමාස සමපයුත්තං, සියා පරමාසවිපසයුත්තං, සියා න වත්තබ්බං පරමාස සමපයුත්තනනි'පි පරමාසවිපසයුත්තනනි'පි.

සමුදයසච්චං න වත්තබ්බං පරමාසං වෙච පරමට්ඨනනි පරමට්ඨංවෙච නො ච පරමාසං. ඥෙ සච්චං න වත්තබ්බං පරමාසං වෙච පරමට්ඨානිපි පරමට්ඨංවෙච නො ච පරමාසානි'පි. දුක්ඛසච්චං සියා පරමාසං වෙච පරමට්ඨං ච, සියා පරමට්ඨං වෙච නො ච පරමාසං.

ඥෙ සච්චං පරමාසවිපසයුත්තඅපරමට්ඨං. ඥෙ සච්චං සියා පරමාසවිපසයුත්තපරමට්ඨං, සියා න වත්තබ්බං පරමාසවිපසයුත්ත පරමට්ඨානි'පි පරමාසවිපසයුත්ත අපරමට්ඨානි'පි.

305. ඥෙ සච්චං සාරම්මණං. නිරෝධසච්චං අනාරම්මණං. දුක්ඛසච්චං සියා සාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං.

නිණ්ණි සච්චානි නො විතතං. දුක්ඛසච්චං සියා විතතං, සියා නො විතතං.

ඥෙ සච්චං වෙනසිකා. නිරෝධසච්චං අවෙනසිකං. දුක්ඛසච්චං සියා වෙනසිකං, සියා අවෙනසිකං.

ඥෙ සච්චං විතතසමපයුත්තං. නිරෝධසච්චං විතතවිපසයුත්තං. දුක්ඛසච්චං සියා විතතසමපයුත්තං, සියා විතතවිපසයුත්තං, සියා න වත්තබ්බං විතතන සමපයුත්තනනි'පි විතතනවිපසයුත්තනනි'පි.

ඥෙ සච්චං විතතසංසට්ඨං. නිරෝධසච්චං විතතවිසංසට්ඨං. දුක්ඛසච්චං සියා විතතසංසට්ඨං, සියා විතතවිසංසට්ඨං, සියා න වත්තබ්බං විතතන සංසට්ඨනනි'පි, විතතන විසංසට්ඨනනි'පි.

සමුදයසත්‍යය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්තහ සි ද නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නිවරණහ සි ද නො කියයුත්තාහ. දූඛසත්‍යය නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද නිවරණ ද වන්නේ ය, නිවරණ ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත සි ද නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද නිවරණ සි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්ත වූ අනිවරණීය වෙති. සමුදයසත්‍යය නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණීය සි ද නිවරණවිප්‍රයුක්තඅනිවරණීය සි ද නො කියයුත්තේ ය. දූඛසත්‍යය නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණීය ද වන්නේ ය. නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණීය සි ද නිවරණවිප්‍රයුක්තඅනිවරණීය සි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

304. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් පරාමඤ්ජයෝ නො වෙති. දූඛසත්‍යය පරාමඤ්ජ ද වන්නේ ය, පරාමඤ්ජ නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමාෂ්ටයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අපරාමාෂ්ට යෝ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමඤ්ජිප්‍රයුක්තයෝ ය. සමුදයසත්‍යය පරාමඤ්ජසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමඤ්ජිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. දූඛසත්‍යය පරාමඤ්ජසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමඤ්ජිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, පරාමඤ්ජසම්ප්‍රයුක්ත සි ද පරාමඤ්ජිප්‍රයුක්ත සි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය පරාමඤ්ජ ද වූයේ ම පරාමාෂ්ට සි නො කියයුත්තේ ය. පරාමාෂ්ට ද වූයේ ම නො ද පරාමඤ්ජයෙක් වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමඤ්ජ ද වූවාහු ම පරාමාෂ්ට සි ද පරාමාෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමඤ්ජ සි ද නො කියයුත්තාහ. දූඛසත්‍යය පරාමඤ්ජ ද වූයේ ම පරාමාෂ්ටයෙක් ද වන්නේ ය, පරාමාෂ්ට ද වූයේ ම නො ද පරාමඤ්ජයෙක් ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමඤ්ජිප්‍රයුක්තඅපරාමාෂ්ටයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පරාමඤ්ජිප්‍රයුක්තපරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමඤ්ජිප්‍රයුක්තපරාමාෂ්ටහ සි ද පරාමඤ්ජිප්‍රයුක්තඅපරාමාෂ්ටහ සි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

305. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සාලම්බනයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අනාලම්බන ය. දූඛසත්‍යය සාලම්බන ද වන්නේ ය, අනාලම්බන ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් චිත්තයෝ නො වෙති. දූඛසත්‍යය චිත්ත ද වන්නේ ය, නො ද චිත්ත ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චෛතසිකයෝ ය. නිරොධසත්‍යය අචෛතසික ය. දූඛ සත්‍යය චෛතසික ද වන්නේ ය, අචෛතසික ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. නිරොධසත්‍යය චිත්තවිප්‍රයුක්ත ය, දූඛසත්‍යය චිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත සි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත සි ද නො කියයුතු ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් චිත්තසංසාෂ්ටයෝ ය. නිරොධසත්‍යය චිත්තවිසංසාෂ්ට ය. දූඛසත්‍යය චිත්තසංසාෂ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංසාෂ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තය හා සංසාෂ්ට සි ද චිත්තය හා විසංසාෂ්ට සි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

දො සච්චා විත්තසමුට්ඨානා. නිරෝධසච්චං නො විත්තසමුට්ඨානං.
දුක්ඛසච්චං සියා විත්තසමුට්ඨානං, සියා නො විත්තසමුට්ඨානං.

දො සච්චා විත්තසහභුනො. නිරෝධසච්චං නො විත්තසහභු.
දුක්ඛසච්චං සියා විත්තසහභු, සියා නො විත්තසහභු.

දො සච්චා විත්තානුපරිච්ඡන්තො, නිරෝධසච්චං නො විත්තානු-
පරිච්ඡන්ති. දුක්ඛසච්චං සියා විත්තානුපරිච්ඡන්ති, සියා නො විත්තානුපරිච්ඡන්ති.

දො සච්චා විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානා. නිරෝධසච්චං නො
විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානං. දුක්ඛසච්චං සියා විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානං,
සියා නො විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානං.

දො සච්චා විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානසහභුනො. නිරෝධසච්චං නො
විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානසහභු. දුක්ඛසච්චං සියා විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨාන
සහභු, සියා නො විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානසහභු.

දො සච්චා විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්තො. නිරෝධසච්චං
නො විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති. දුක්ඛසච්චං සියා විත්තසංසංඛි-
තසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති, සියා නො විත්තසංසංඛිතසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති.

ඒණ්ණි සච්චාති බාහිරං. දුක්ඛසච්චං සියා අභිකන්තිකං, සියා බාහිරං.

නිණ්ණි සච්චාති නො උපාදු. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදු, සියා නො
උපාදු.

නිණ්ණි සච්චාති අනුපාදින්නා. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදින්නං, සියා
අනුපාදින්නං.

306. සමුදයසච්චං උපාදනං. දො සච්චා නො උපාදනං. දුක්ඛ
සච්චං සියා උපාදනං, සියා නො උපාදනං.

දො සච්චා උපාදනියා. දො සච්චා අනුපාදනියා.

දො සච්චා උපාදනවිපසුන්නා. දො සච්චා සියා උපාදනසම්පසුන්නා,
සියා උපාදනවිපසුන්නා.

සමුදයසච්චං උපාදනං චෙච්ච උපාදනියඤ්ච. දො සච්චා න
විත්තබ්බං උපාදනං චෙච්ච උපාදනියාතිපි, උපාදනියා චෙච්ච නො ච
උපාදනාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදනං චෙච්ච උපාදනියඤ්ච, සියා
උපාදනියං චෙච්ච නො ච උපාදනං.

සමුදයසච්චං සියා උපාදනං චෙච්ච උපාදනසම්පසුන්නඤ්ච, සියා න
විත්තබ්බං උපාදනං චෙච්ච උපාදනසම්පසුන්නනතිපි, උපාදනසම්ප-
සුන්නඤ්චෙච්ච නො ච උපාදනනතිපි. දො සච්චා න විත්තබ්බං උපාදනං
චෙච්ච උපාදනසම්පසුන්නාතිපි උපාදනසම්පසුන්නා චෙච්ච නො ච
උපාදනාතිපි. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදනං චෙච්ච උපාදනසම්පසුන්නං ච,
සියා උපාදනසම්පසුන්නං චෙච්ච නො ච උපාදනං, සියා න විත්තබ්බං
උපාදනං චෙච්ච උපාදනසම්පසුන්නනතිපි, උපාදනසම්පසුන්නං චෙච්ච
නො ච උපාදනනතිපි.

දො සච්චා උපාදනවිපසුන්නඅනුපාදනියා, දො සච්චා සියා
උපාදනවිපසුන්නඋපාදනියා, සියා න විත්තබ්බං උපාදනවිපසුන්න-
උපාදනියාතිපි, උපාදනවිපසුන්නඅනුපාදනියාතිපි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසමුත්ථානයෝ ය. නිරොධසත්‍යය විත්තසමුත්ථාන නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය විත්තසමුත්ථාන ද වන්නේ ය. විත්තසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසහභූ වන්නාහ. නිරොධසත්‍යය විත්තසහභූ නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය විත්තසහභූ ද වන්නේ ය. විත්ත සහභූ නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විත්තානුපරිවර්තීහ. නිරොධසත්‍යය විත්තානුපරිවර්තී නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය විත්තානුපරිවර්තී ද වන්නේ ය. විත්තානුපරිවර්තී නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය. නිරොධසත්‍යය විත්ත සංසාෂ්ටසමුත්ථාන නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූහ. නිරොධසත්‍යය විත්ත සංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහ. නිරොධසත්‍යය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො වෙයි. දුඃඛසත්‍යය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානු පරිවර්තී ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් බාහිරයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය ආධ්‍යාත්මික ද වන්නේ ය, බාහිර ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් උපාද නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය උපාද ද වන්නේ ය, උපාද නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අනුපාදින්නයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය උපාදින්න ද වන්නේ ය, අනුපාදින්න ද වන්නේ යි.

306. සමුදයසත්‍යය උපාදන වෙයි. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් උපාදනයෝ නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය උපාදන ද වන්නේ ය, උපාදන නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනිය වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අනුපාදනිය වෙත්.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදන සම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනිය වෙති ද උපාදනිය ද වූවාහු ම නො ද උපාදන වෙති ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනිය ද වන්නේ ය, උපාදනිය ද වූයේ ම නො ද උපාදන ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද උපාදන යි න නො කියයුතු වන්නේ ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් උපාදන ද වූවාහු ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදන සම්ප්‍රසූක්ත ද වූවාහු ම නො ද උපාදන යි ද නො කියයුත්තාහ. දුඃඛසත්‍යය උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය, උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද උපාදන ද වන්නේ ය. උපාදන ද වූයේ ම උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත යි ද උපාදනසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද උපාදන යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනිය වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනිය යි ද උපාදනවිප්‍රසූක්ත අනුපාදනිය යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

307. සමුදයසච්චං කිලෙසො, ඥෙ සච්චා නො කිලෙසා, දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො, සියා නො කිලෙසො.

ඥෙ සච්චා සංකිලෙසිකා, ඥෙ සච්චා අසංකිලෙසිකා.

සමුදයසච්චං සංකිලිට්ඨං, ඥෙ සච්චා අසංකිලිට්ඨා, දුක්ඛසච්චං සියා සංකිලිට්ඨං, සියා අසංකිලිට්ඨං.

සමුදයසච්චං කිලෙසසම්පයුත්තං, ඥෙ සච්චා කිලෙසවිපයුත්තා, දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසසම්පයුත්තං, සියා කිලෙසවිපයුත්තං.

සමුදයසච්චං කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකඤ්ච, ඥෙ සච්චා න චත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලෙසිකානිපි සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසානිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකඤ්ච, සියා සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසො.

සමුදයසච්චං කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨං ච, ඥෙ සච්චා න චත්තබ්බා කිලෙසා චෙව සංකිලිට්ඨානිපි සංකිලිට්ඨාචෙව නො ච කිලෙසානිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨඤ්ච, සියා සංකිලිට්ඨඤ්ච ච නො ච කිලෙසො, සියා න චත්තබ්බං කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨානිපි සංකිලිට්ඨං චෙව නො ච කිලෙසොනිපි.

සමුදයසච්චං කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තඤ්ච, ඥෙ සච්චා න චත්තබ්බා කිලෙසා චෙව කිලෙසසම්පයුත්තානිපි කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසානිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තං ච, සියා කිලෙසසම්පයුත්තංචෙව නො ච කිලෙසො, සියා න චත්තබ්බං කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තානිපි කිලෙසසම්පයුත්තං චෙව නො ච කිලෙසොනිපි.

ඥෙ සච්චා කිලෙසවිපයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සමුදයසච්චං න චත්තබ්බං කිලෙසවිපයුත්තසංකිලෙසිකානිපි කිලෙසවිපයුත්තඅසංකිලෙසිකානිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසවිපයුත්තසංකිලෙසිකං, සියා න චත්තබ්බං කිලෙසවිපයුත්තසංකිලෙසිකානිපි කිලෙසවිපයුත්තඅසංකිලෙසිකානිපි.

308. ඥෙ සච්චා න දස්සනෙන පභාතබ්බා, ඥෙ සච්චා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බා, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බා.

ඥෙ සච්චා න භාවනාය පභාතබ්බා, ඥෙ සච්චා සියා භාවනාය පභාතබ්බා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බා.

ඥෙ සච්චා න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙතුකා, ඥෙ සච්චා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බභෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙතුකා.

ඥෙ සච්චා න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා, ඥෙ සච්චා සියා භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා.

සමුදයසච්චං සවිතක්කං, නිරෝධසච්චං අවිතක්කං, ඥෙ සච්චා සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා.

307. සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශයෙකි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශයෝ නො වෙති. දූඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සාංක්ෂලිකයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අසාං
ක්ෂලිකයෝ යි.

සමුදයසත්‍යය සංක්ෂිප්ත ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් අසංක්ෂිප්තයෝ ය, දූඛසත්‍යය සංක්ෂිප්ත ද වන්නේ ය, අසංක්ෂිප්ත ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත යෝ ය. දූඛසත්‍යය ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නේ ය. ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත ද වන්නේ යි.

සමුද්‍යයක් ලෙසයෙක් ද වූයේ ම සාක්ෂි ලෙසිනි ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙස ද වූවාහු ම සාක්ෂි ලෙසිනි යි ද සාක්ෂි ලෙසිනි ද වූවාහු ම නො ද කෙලෙසන යි ද නො කියුනි නිසා. දූෂිතයන් ක්ලෙසයෙක් ද වූයේ ම සාක්ෂි ලෙසිනි ද වන්නේ ය. සාක්ෂි ලෙසිනි ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙසයෙක් ද වන්නේ යි.

සමුදයසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙශ ද්විවාහු ම සංක්ලිෂ්ටහ සි ද සංක්ලිෂ්ට ද ද්විවාහු ම නො ද ක්ලෙශහ සි ද නො කිය යුක්තාහ. දුඛසත්‍යය ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට ද වන්නේ ය, සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙක් ද වන්නේ ය, ක්ලෙශයෙක් ද වූයේ ම සංක්ලිෂ්ට සි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශයෙකැ සි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

සමුදායනය ක්ලෙයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙයම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් ක්ලෙය ද වුවාහු ම ක්ලෙයම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ක්ලෙයම්ප්‍රයුක්ත ද වුවාහු ම නො ද ක්ලෙයහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දූඛසත්‍යය ක්ලෙයයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙයම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, ක්ලෙයම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙයයෙක් ද වන්නේ ය, ක්ලෙයයෙක් ද වූයේ ම ක්ලෙයම්ප්‍රයුක්ත යි ද ක්ලෙයම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙයයෙකැ යි ද නො කියයුතු වන්නේ යි.

[illegible]

308. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාකවයයෝ නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාකවය ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාකවය නො ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතවයයෝ නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතවය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතවය නො ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදක නො වෙති. සත්‍යයේ දෙදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදක ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදක නො ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදයක් නො වෙති. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදයක් ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යභේදයක් නො ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය සවිතර්ක ය. නිරොධසත්‍යය අවිතර්ක ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් සවිතර්ක ද වන්තාහ, අවිතර්ක ද වන්තාහු යි.

සමුදය සච්චං සච්චාරං. නිරෝධසච්චං අච්චාරං. දො සච්චා සියා සච්චාරු, සියා අච්චාරු.

නිරෝධසච්චං අප්පිනිකං. තිණ්ණි සච්චානි සියා සප්පිනිකා, සියා අප්පිනිකා.

නිරෝධසච්චං න පිනිසහගතං. තිණ්ණි සච්චානි සියා පිනිසහගතා, සියා න පිනිසහගතා.

නිරෝධසච්චං න සුඛසහගතං. තිණ්ණි සච්චානි සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

නිරෝධසච්චං න උපෙක්ඛාසහගතං. තිණ්ණි සච්චානි සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

සමුදයසච්චං කාමාවචරං. දො සච්චා න කාමාවචරු. දුක්ඛසච්චං සියා කාමාවචරං, සියා න කාමාවචරං.

තිණ්ණි සච්චානි න රූපාවචරු. දුක්ඛසච්චං සියා රූපාවචරං, සියා න රූපාවචරං.

තිණ්ණි සච්චානි න අරූපාවචරු. දුක්ඛසච්චං සියා අරූපාවචරං, සියා න අරූපාවචරං.

දො සච්චා පරියාපනතා දො සච්චා අපරියාපනතා.

මග්ගසච්චං නියයානිකං. තිණ්ණි සච්චානි අනියයානිකා.

මග්ගසච්චං නියනං. නිරෝධසච්චං අනියනං. දො සච්චා සියා නියනා, සියා අනියනා.

දො සච්චා සඋත්තරු. දො සච්චා අනුත්තරු.

සමුදයසච්චං සරණං. දො සච්චා අරණා. දුක්ඛසච්චං සියා සරණං සියා අරණනති.

පඤ්ඤාපුච්ඡකං.

සච්චිහරෙයා නිබ්බිතො.

සමුදයසත්‍යය සවිචාර ය. නිරෝධසත්‍යය අවිචාර ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් සවිචාර ද වන්නාහ, අවිචාර ද වන්නාහු යි.

නිරෝධසත්‍යය අප්‍රීතික ය. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් සප්‍රීතික ද වන්නාහ, අප්‍රීතික ද වන්නාහු යි.

නිරෝධසත්‍යය ප්‍රීතිසහගත නො වෙයි. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්නාහු යි.

නිරෝධසත්‍යය සුඛසහගත නො වෙයි. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් සුඛසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත නො ද වන්නාහු යි.

නිරෝධසත්‍යය උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්නාහු යි.

සමුදයසත්‍යය කාමාවචර ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් කාමාවචර නො වෙති. දුඃඛ සත්‍යය කාමාවචර ද වන්නේ ය, කාමාවචර නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් රූපාවචර නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය රූපාවචර ද වන්නේ ය, රූපාවචර නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අරූපාවචර නො වෙති. දුඃඛසත්‍යය අරූපාවචර ද වන්නේ ය, අරූපාවචර නො ද වන්නේ යි.

සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් පයඝාපන්නයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් අපයඝා පන්නයෝ යි.

මාර්ගසත්‍යය නොයඝාණික ය. සත්‍යයෝ තිදෙනෙක් අනොයඝාණිකයෝ යි.

මාර්ගසත්‍යය නියත ය. නිරෝධසත්‍යය අනියත ය. සත්‍යයෝ දෙදෙනෙක් නියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් සඋත්තරයෝ ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් අනුත්තරයෝ යි.

සමුදයසත්‍යය සරණ ය. සත්‍යයෝ දෙ දෙනෙක් අරණයෝ ය. දුඃඛසත්‍යය සරණ ද වන්නේ ය. අරණ ද වන්නේ ය යි.

පඤ්චස්ථිතිය යි.

සත්‍යවිභව්‍යාස නිමි.

5. ඉන්ද්‍රිය විභවෙනා

309. බාවිසතින්ද්‍රියානි, චක්ඛුන්ද්‍රියං : සොතින්ද්‍රියං, ඝාතින්ද්‍රියං, ජ්විතින්ද්‍රියං, කාශින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ජ්විතින්ද්‍රියං, ඉන්ද්‍රියන්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං, සද්ධිත්ද්‍රියං, විරිසිත්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධිත්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං, අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතින්ද්‍රියං, අඤ්ඤින්ද්‍රියං, අඤ්ඤානාවිත්ද්‍රියං.

310. තත්ථ කතමං චක්ඛුන්ද්‍රියං : යං චක්ඛු චතුන්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ -පෙ- සුඤ්ඤා ගාමොපෙසො. ඉදං වුව්චති චක්ඛුන්ද්‍රියං.

311-314. තත්ථ කතමං සොතින්ද්‍රියං -පෙ- ඝාතින්ද්‍රියං -පෙ- ජ්විතින්ද්‍රියං -පෙ- කාශින්ද්‍රියං : යො කායො චතුන්තං මහාභුතානං උපාදය පසාදෙ -පෙ- සුඤ්ඤා ගාමො පෙසො. ඉදං වුව්චති කාශින්ද්‍රියං.

315. තත්ථ කතමං මනින්ද්‍රියං : එකවිධෙන මනින්ද්‍රියං : එස්සසම්ප- සුත්තං.

දුට්ඨධෙන මනින්ද්‍රියං : අත්ථි සහෙතුකං, අත්ථි අහෙතුකං.

තිවිධෙන මනින්ද්‍රියං : අත්ථි කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අව්‍යාකතං.

චතුර්විධෙන මනින්ද්‍රියං : අත්ථි කාමාවචරං, අත්ථි රූපාවචරං, අත්ථි අරූපාවචරං, අත්ථි අපරිසාපත්තං.

පඤ්චවිධෙන මනින්ද්‍රියං : අත්ථි සුඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං අත්ථි දුක්ඛින්ද්‍රිය- සම්පයුත්තං, අත්ථි සොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්ථි දොමනස්සින්ද්‍රිය- සම්පයුත්තං, අත්ථි උපෙක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං.

ඡර්ඛධෙන මනින්ද්‍රියං : චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං, සොඛච්ඤ්ඤාණං, ඝාන- විඤ්ඤාණං, ජ්වහාච්ඤ්ඤාණං, කාශච්ඤ්ඤාණං, මනොච්ඤ්ඤාණං. එවං ඡර්ඛධෙන මනින්ද්‍රියං.

සත්තවිධෙන මනින්ද්‍රියං : චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කාශච්ඤ්ඤාණං, මනොඛාතු, මනොච්ඤ්ඤාණඛාතු. එවං සත්තවිධෙන මනින්ද්‍රියං.

අට්ඨවිධෙන මනින්ද්‍රියං : චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කාශච්ඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනොඛාතු මනොච්ඤ්ඤාණඛාතු. එවං අට්ඨවිධෙන මනින්ද්‍රියං.

නවවිධෙන මනින්ද්‍රියං : චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කාශච්ඤ්ඤාණං, මනොඛාතු, මනොච්ඤ්ඤාණඛාතු අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අව්‍යාකතා. එවං නවවිධෙන මනින්ද්‍රියං.

දසවිධෙන මනින්ද්‍රියං : චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං -පෙ- කාශච්ඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනොඛාතු, මනොච්ඤ්ඤාණඛාතු අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අව්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන මනින්ද්‍රියං. [උපා විඤ්ඤාණකකෙඤ්ඤා නථා විත්ථාරො] -පෙ- එවං ඛුර්වධෙන මනින්ද්‍රියං. ඉදං වුව්චති මනින්ද්‍රියං.

5. ඉන්ද්‍රිය විභවනය

309. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙවිසි දෙනෙකි : වක්ඛන්ද්‍රිය ය, සොතින්ද්‍රිය ය, ඝාතින්ද්‍රිය ය, ජීවිතින්ද්‍රිය ය, කායින්ද්‍රිය ය, මනින්ද්‍රිය ය, ජීවිතින්ද්‍රිය ය, ඉත්ථිත්තන්ද්‍රිය ය, පුරිසිත්තන්ද්‍රිය ය, සුඛිත්තන්ද්‍රිය ය, දුක්ඛිත්තන්ද්‍රිය ය, සොමනස්සිත්තන්ද්‍රිය ය, දෙමනස්සිත්තන්ද්‍රිය ය, උපෙක්ඛිත්තන්ද්‍රිය ය, සද්ධිත්තන්ද්‍රිය ය, විරිසිත්තන්ද්‍රිය ය, සතිත්තන්ද්‍රිය ය, සමාධිත්තන්ද්‍රිය ය, පඤ්ඤිත්තන්ද්‍රිය ය, අනඤ්ඤිත්තන්ද්‍රිය ය, සාමිතිත්තන්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤිත්තන්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤාචිත්තන්ද්‍රිය යි.

310. එහි වක්ඛන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් ඇසෙක් සතර මහාභුතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වේ ද . . . තෙල ' භුතාග්‍රාම ' නමුදු වේ. මේ වක්ඛන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

311-314. එහි සොතින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : . . . ඝාතින්ද්‍රිය . . . ජීවිතින්ද්‍රිය . . . කායින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් කයෙක් සතර මහාභුතයන් නිසා උපන් ප්‍රසාදය වේ ද . . . තෙල භුතාග්‍රාම නමුදු වේ. මේ කායින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

315. එහි මනින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : එක් ප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි. ස්පර්ශය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයේ යි.

ද්විප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : සහෙතුකයෙක් ඇත, අහෙතුකයෙක් ඇති.

ත්‍රිප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති.

චතුස්ප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : කාමාවචර වූයෙක් ඇත, රූපාවචර වූයෙක් ඇත, අරූපාවචර වූයෙක් ඇත, අපයඝාපන්න වූයෙක් ඇති.

පඤ්චප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : සුඛිත්තන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දුක්ඛිත්තන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, සොමනස්සිත්තන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, දෙමනස්සිත්තන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇත, උපෙක්ඛිත්තන්ද්‍රිය හා සම්ප්‍රසුක්ත වූයෙක් ඇති.

ෂට් ප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤ්ඤා ය, ග්‍රොත්‍රවිඤ්ඤා ය, ජිහ්වා විඤ්ඤා ය, කායවිඤ්ඤා ය, මනොවිඤ්ඤා යි. මෙසේ ෂට් ප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

සප්තප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤ්ඤා ය . . . කායවිඤ්ඤා ය මනොධාතු ය මනොවිඤ්ඤාධාතු යි. මෙසේ සප්තප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

අෂ්ටප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤ්ඤා ය . . . කායවිඤ්ඤාය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවිඤ්ඤාධාතු යි. මෙසේ අෂ්ටප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

නවප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤ්ඤා ය . . . කායවිඤ්ඤා ය, මනොධාතු ය, මනොවිඤ්ඤාධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ නවප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ.

දශප්‍රකාරයෙකින් මනින්ද්‍රිය වෙයි : වක්ඛුර්විඤ්ඤා ය . . . කායවිඤ්ඤාය සුඛසහගත වූයෙක් ඇත, දුඃඛසහගත වූයෙක් ඇත, මනොධාතු ය, මනොවිඤ්ඤාධාතුව කුශල වූයෙක් ඇත, අකුශල වූයෙක් ඇත, අව්‍යාකෘත වූයෙක් ඇති. මෙසේ දශප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ. (විස්තරය විඤ්ඤාස්කන්ධය මෙනි) . . . මෙසේ බහුප්‍රකාරයෙන් මනින්ද්‍රිය වේ. මේ මනින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

316. තත්ථ කතමං ජීවිතින්ද්‍රියං: ජීවිතින්ද්‍රියං දුට්ඨෙන: අත්ථ රූපජීවිතින්ද්‍රියං, අත්ථී අරූපජීවිතින්ද්‍රියං.

තත්ථ කතමං රූපජීවිතින්ද්‍රියං: යො තෙසං රූපිනං ධම්මානං ආයු සීති යපනා යාපනා ඉරියනා චත්තනා පාලනා ජීවිතං ජීවිතින්ද්‍රියං, ඉදං වුච්චති රූපජීවිතින්ද්‍රියං.

තත්ථ කතමං අරූපජීවිතින්ද්‍රියං: යො තෙසං අරූපිනං ධම්මානං ආයු සීති යපනා යාපනා ඉරියනා චත්තනා පාලනා ජීවිතං ජීවිතින්ද්‍රියං, ඉදං වුච්චති අරූපජීවිතින්ද්‍රියං. ඉදං වුච්චති ජීවිතින්ද්‍රියං.

317. තත්ථ කතමං ඉත්ථීන්ද්‍රියං: යං ඉත්ථීයා ඉත්ථීලිඛිතං ඉත්ථීනිමිත්තං ඉත්ථීකුත්තං ඉත්ථීකපෙපා ඉත්ථීත්තං ඉත්ථීභාවො, ඉදං වුච්චති ඉත්ථීන්ද්‍රියං.

318. තත්ථ කතමං පුරිසින්ද්‍රියං: යං පුරිසස්ස පුරිසලිඛිතං පුරිසනිමිත්තං පුරිසකුත්තං පුරිසකපෙපා පුරිසත්තං පුරිසභාවො, ඉදං වුච්චති පුරිසින්ද්‍රියං.

319. තත්ථ කතමං සුඛින්ද්‍රියං: යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්පූර්ණං සාතං සුඛං වෙදයිතං කායසම්පූර්ණං සාතං සුඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති සුඛින්ද්‍රියං.

320. තත්ථ කතමං දුක්ඛින්ද්‍රියං: යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්පූර්ණං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්පූර්ණං අසාතං දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛින්ද්‍රියං.

321. තත්ථ කතමං සොමනස්සින්ද්‍රියං: යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසම්පූර්ණං සාතං සුඛං වෙදයිතං චේතොසම්පූර්ණං සාතං සුඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති සොමනස්සින්ද්‍රියං.

322. තත්ථ කතමං දෛමනස්සින්ද්‍රියං: යං චේතසිකං අසාතං චේතසිකං දුක්ඛං චේතො සම්පූර්ණං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චේතො සම්පූර්ණං අසාතං දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දෛමනස්සින්ද්‍රියං.

323. තත්ථ කතමං උපෙක්ඛින්ද්‍රියං: යං චේතසිකං නෙවසාතං භාසාතං චේතොසම්පූර්ණං අදුක්ඛම්සුඛං වෙදයිතං චේතොසම්පූර්ණං අදුක්ඛම්සුඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති උපෙක්ඛින්ද්‍රියං.

324. තත්ථ කතමං සඤ්ඤින්ද්‍රියං: යා සඤ්ඤා සඤ්ඤනා ඕකප්පනා අභිප්පසාදො සඤ්ඤා සඤ්ඤින්ද්‍රියං සඤ්ඤාබලං, ඉදං වුච්චති සඤ්ඤින්ද්‍රියං.

325. තත්ථ කතමං විරිසින්ද්‍රියං: යො චේතසිකො විරියාරම්භො නික්කමො පරික්කමො උත්තරාමො වායාමො උත්තරාමො උත්තරාමො ටාමො ධිති අසිපිලපරික්කමනා අතික්ඛිත්තත්ථකුත්තා අතික්ඛිත්තමුත්තා මුත්තා සම්පූර්ණා විරියං විරිසින්ද්‍රියං විරියබලං, ඉදං වුච්චති විරිසින්ද්‍රියං.

316. එහි ජීවිතීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ද්විප්‍රකාරයෙකින් ජීවිතීන්ද්‍රිය වෙයි : රූප ජීවිතේන්ද්‍රියයෙක් ඇත, අරූපජීවිතේන්ද්‍රියයෙක් ඇත.

එහි රූපජීවිතේන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ඒ රූපී ධර්මයන්ගේ යම් ආයුෂයෙක් සිටීමෙන් යැපීමෙන් යැපෙන අයුරෙක් ඉරියව් පැවැත්මෙන් වැටුමෙන් පාලනයෙන් ජීවිතයෙක් ජීවිතේන්ද්‍රියයෙක් වේ ද, මේ රූපජීවිතේන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

එහි අරූපජීවිතේන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ඒ අරූපීධර්මයන්ගේ යම් ආයුෂයෙක් සිටීමෙන් යැපීමෙන් යැපෙන අයුරෙක් ඉරියව් පැවැත්මෙන් වර්තනයෙන් පාලනයෙන් ජීවිතයෙක් ජීවිතේන්ද්‍රියයෙක් වේ ද, මේ අරූපජීවිතේන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ. මේ ජීවිතේන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

317. එහි ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : ස්ත්‍රීය පිළිබඳ වූ යම් ස්ත්‍රීලිඛයෙක් ස්ත්‍රීනිමිත්ත යෙක් ස්ත්‍රීක්‍රියායෙක් ස්ත්‍රීආකල්පයෙක් ස්ත්‍රීත්වයෙක් ස්ත්‍රීභාවයෙක් වේ ද, මේ ස්ත්‍රීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

318. එහි පුරුෂේන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : පුරුෂයා පිළිබඳ යම් පුරුෂලිඛයෙක් පුරුෂ නිමිත්තයෙක් පුරුෂකාන්‍යායෙක් පුරුෂාකල්පයෙක් පුරුෂත්වයෙක් පුරුෂභාවයෙක් වේ ද, මේ පුරුෂේන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

319. එහි සුඛීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් කායික වූ මිහිරෙක් කායිකසුඛයෙක් කාය සංස්පර්ශයෙන් උපන් සාත්‍යසුඛවේදයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාත්‍යසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ සුඛීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

320. එහි දුක්ඛීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් කායික වූ නො මිහිරෙක් කායික වූ දුඃඛයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො මිහිරි වූ දුක් වූ වේදයෙක් කායසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො මිහිරි වූ දුක් වූ වේදනාවක් වේ ද, මේ දුක්ඛීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

321. එහි සොමනස්සීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ සාතයෙක් වෛතසික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාත්‍යසුඛවේදයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාත්‍යසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ සොමනස්සීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

322. එහි දෙමනස්සීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ අසාතයෙක් වෛතසික වූ දුඃඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වේදයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් අසාත වූ දුඃඛ වූ වේදනායෙක් වේ ද, මේ දෙමනස්සීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

323. එහි උපෙක්ඛීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වේදනායෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුඛ වේදයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නො දුක් නො සුඛ වේදනායෙක් වේ ද, මේ උපෙක්ඛීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

324. එහි සද්ධින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් හැඳහීමෙන් හඳුනා අයුරෙක් (ගුණයෙහි) බැස ගැනීමෙන් අධිකප්‍රසාදයෙක් ශ්‍රද්ධාවක් ශ්‍රද්ධෙන්ද්‍රියයෙක් ශ්‍රද්ධාබලයෙක් වේ ද, මේ සද්ධින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

325. එහි විරිධීන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ වියාරම්භයෙක් (කුසිත බැවින් නික්මීමෙන් පරාක්‍රමයෙක් උදාමයෙක් ව්‍යායාමයෙක් උත්සාහයෙක් අධිමාත්‍ර උත්සාහයෙක් ටාමයෙක් (කුලලසන්නානය) ධැරීමෙන් නො ලිහිල් පරාක්‍රම ඇති බවෙන් නො තැබූ (කුලල) ඡන්ද ඇති බවෙන් නො තැබූ (වියාරී) ධූර ඇති බවෙන් වියාරීය දඩ් කොට ගැනීමෙන් වියාරීයෙක් වියාරීන්ද්‍රියයෙක් වියාරීබලයෙක් වේ ද, මේ වියාරීන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

326. තත්ථ කතමං සතින්ද්‍රියං: යා සති අනුස්සාති පටිස්සාති සති සරණතා, ධාරණතා අපිලාපනතා අසමමුස්සනතා සති සතින්ද්‍රියං සතිබලං සමමාසති, ඉදං වුවච්ඡි සතින්ද්‍රියං.

327. තත්ථ කතමං සමාධින්ද්‍රියං: යා විතතස්ස සිති සණ්ඨති අවට්ඨති අවිසාභාගේ අවිකේධපො අවිසාභට්මානසතා සමථො සමාධින්ද්‍රියං සමාධිබලං සමමාසමාධි, ඉදං වුවච්ඡි සමාධින්ද්‍රියං.

328. තත්ථ කතමං පඤ්ඤින්ද්‍රියං: යා පඤ්ඤා පජානනා විචයො පවිචයො -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි, ඉදං වුවච්ඡි පඤ්ඤින්ද්‍රියං.

329. තත්ථ කතමං අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතින්ද්‍රියං: යා තෙසං ධම්මානං අනඤ්ඤානානං අදිට්ඨානං අපතතානං අවිදිතානං අසච්ඡිකතානං සච්ඡිකිරියාය පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචයසමොඤ්ඤාඤාමොභො මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුවච්ඡි අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතින්ද්‍රියං.

330. තත්ථ කතමං අඤ්ඤින්ද්‍රියං: යා තෙසං ධම්මානං ඤානානං දිට්ඨානං පතතානං විදිතානං සච්ඡිකතානං සච්ඡිකිරියාය පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචයසමොඤ්ඤාඤාමොභො මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුවච්ඡි අඤ්ඤින්ද්‍රියං.

331. තත්ථ කතමං අඤ්ඤානාවින්ද්‍රියං: යා තෙසං ධම්මානං අඤ්ඤානාවිනං දිට්ඨානං පතතානං විදිතානං සච්ඡිකතානං සච්ඡිකිරියාය පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචයසමොඤ්ඤාඤාමොභො මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුවච්ඡි අඤ්ඤානාවින්ද්‍රියං.

අභිධම්මභාෂණියං.

332. බාවිසතින්ද්‍රියානි, චක්ඛුන්ද්‍රියං: සොතින්ද්‍රියං, ඝාතීන්ද්‍රියං ජීවිතින්ද්‍රියං කාසින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, ඉන්ද්‍රියන්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛිත්තියං, සද්ධිත්තියං, විරිසිත්තියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධිත්තියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං, අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතින්ද්‍රියං, අඤ්ඤින්ද්‍රියං, අඤ්ඤානාවින්ද්‍රියං.

333. බාවිසතිනං ඉන්ද්‍රියානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අව්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා:

දසින්ද්‍රියා අව්‍යාකතා. දොමනස්සින්ද්‍රියං අකුසලං. අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්සාමිතින්ද්‍රියං කුසලං. චතතාරිත්තියා සියා කුසලා, සියා අව්‍යාකතා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අව්‍යාකතා.

326. එහි සතින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් ප්‍රතිස්මෘතියක් ස්මෘති සංඛ්‍යාත සරණතායෙක් ධර්ම බවෙක් (අරමුණෙහි) බැසගැනීමෙන් නො මුළු වන බවෙක් ස්මෘතියක් ස්මෘතින්ද්‍රියයෙක් ස්මෘතිබලයෙක් සමාක්ස්මෘතියක් වේ ද, මේ සතින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

327. එහි සමාධින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙන් මොනොවට සිටීමෙන් බැසගෙන සිටීමෙන් නො විසිරීමෙන් අවික්ෂේපයෙක් නො විසුළසිත ඇති බවෙක් ශමථයෙක් සමාධින්ද්‍රියයෙක් සමාධිබලයෙක් සමාක් සමාධියෙක් වේ ද, මේ සමාධින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

328. එහි පඤ්ඤන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : යම් ප්‍රඥාවක් පජානනාකාරයෙක් විමසීමෙන් ප්‍රකර්ෂයෙන් විමසීමෙන් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ පඤ්ඤන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

329. එහි අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රිය කවරෙ යත් : නො දත් නො දුටු නො පැමිණි (නුවණින්) ප්‍රකට නො කළ ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කළ ඒ ධර්මයන් සාක්ෂාත් කරනු පිණිස මාර්ගාභිග චූ මාර්ගපයඝාපන්න චූ යම් ප්‍රඥාවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිචයසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ අනඤ්ඤ තඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

330. එහි අඤ්ඤන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : දන්නා ලද දක්නා ලද පැමිණි ප්‍රකට කළ ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ ඒ ධර්මයන් සාක්ෂාත් කරනු පිණිස මාර්ගාභිග චූ මාර්ගපයඝාපන්න චූ යම් ප්‍රඥාවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්ම විචයසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ අඤ්ඤන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

331. එහි අඤ්ඤතාවන්ද්‍රිය කවරෙ යත් : දනසිටි දක්නා ලද අධිගමය කළ ප්‍රකට කළ ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ ඒ ධර්මයන් සාක්ෂාත් කරනු පිණිස මාර්ගාභිග චූ මාර්ගපයඝාපන්න චූ යම් ප්‍රඥාවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්දෘෂ්ටියක් ධර්ම විචයසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ අඤ්ඤතාවන්ද්‍රිය යි කියනු ලැබේ.

අභිධර්මභාජනිය යි.

332. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙ විස්සෙකි : වක්ඛන්ද්‍රිය ය, සොතින්ද්‍රිය ය, ඝානින්ද්‍රිය ය, පිච්භාඉන්ද්‍රිය ය, කායින්ද්‍රිය ය, මනින්ද්‍රිය ය, ජීවිතින්ද්‍රිය ය, ඉන්ධ්‍රිය ය, පුරිසින්ද්‍රිය ය, සුඛින්ද්‍රිය ය, දුක්ඛින්ද්‍රිය ය, සොමනස්සින්ද්‍රිය ය, දෙමනස්සින්ද්‍රිය ය, උපෙක්ඛින්ද්‍රිය ය, සද්ධිත්තිය ය, චිරිසිත්තිය ය, සතින්ද්‍රිය ය, සමාධිත්තිය ය, පඤ්ඤන්ද්‍රිය ය, අනඤ්ඤ තඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤන්ද්‍රිය ය, අඤ්ඤතාවන්ද්‍රිය යි.

333. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙනෙක් ද අකුශලයෝ කෙනෙක් ද අව්‍යාකෘතයෝ කෙනෙක් ද . . . සරණයෝ කෙනෙක් ද අරණයෝ කෙනෙක් ද යත් :

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් අව්‍යාකෘත වෙති, දෙමනස්සින්ද්‍රියය අකුශල ය, අනඤ්ඤ තඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියය කුශල ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් කුශලයෝ ද වන්නාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් කුශල ද වන්නාහ, අකුශල ද වන්නාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්නාහු යි.

ආදයිත්‍රියා න චතතබ්බා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානිපි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානිපි, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තානිපි. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. තිණ්ණිත්‍රියා සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තා. ජිවිතිත්‍රියං සියා සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තං, සියා න චතතබ්බං සුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනති'පි දුක්ඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනති'පි, අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුත්තනති'පි.

සත්තිත්‍රියා නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මා. තිණ්ණිත්‍රියා විපාකා. ද්විත්‍රියා විපාකධම්මධම්මා. අඤ්ඤිත්‍රියං සියා විපාකං, සියා විපාක ධම්මධම්මං. නවිත්‍රියා සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙව විපාක න විපාකධම්මධම්මා.

නවිත්‍රියා උපාදිනනුපාදනියා. දෙමනස්සිත්‍රියං අනුපාදිනනුපාදනියං. තිණ්ණිත්‍රියා අනුපාදිනන අනුපාදනියා. නවිත්‍රියා සියා උපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනුපාදනියා, සියා අනුපාදිනනඅනුපාදනියා.

නවිත්‍රියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා. දෙමනස්සිත්‍රියං සංකිලිට්ඨ-සංකිලෙසිකං. තිණ්ණිත්‍රියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. තිණ්ණිත්‍රියා සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ-අසංකිලෙසිකා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨ සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

නවිත්‍රියා අවිතකකආවිචාරං. දෙමනස්සිත්‍රියං සවිතකකසවිචාරං. උපෙක්ඛිත්‍රියං සියා සවිතකකසවිචාරං, සියා අවිතකකආවිචාරං. එකා-දසිත්‍රියා සියා සවිතකකසවිචාරං. සියා අවිතකකවිචාරමත්තා, සියා අවිතකකආවිචාරං.

එකාදසිත්‍රියා න චතතබ්බා පිතිසහගතානි'පි සුඛසහගතානි'පි උපෙක්ඛාසහගතානි'පි. සොමනස්සිත්‍රියං සියා පිතිසහගතං, න සුඛසහගතං, න උපෙක්ඛාසහගතං, සියා න චතතබ්බං පිතිසහගතනති. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා. චත්තාරිත්‍රියා සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න චතතබ්බා පිතිසහගතානි'පි සුඛසහගතානි'පි උපෙක්ඛාසහගතානි'පි.

පණ්ණරසිත්‍රියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බා. දෙමනස්සිත්‍රියං සියා දස්සනෙන පභානබ්බං, සියා භාවනාය පභානබ්බං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා දස්සනෙන පභානබ්බා, සියා භාවනාය පභානබ්බා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බා.

පණ්ණරසිත්‍රියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා. දෙමනස්සිත්‍රියං සියා දස්සනෙන පභානබ්බභෙතුකං, සියා භාවනාය පභානබ්බභෙතුකං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා දස්සනෙන පභානබ්බභෙතුකා, සියා භාවනාය පභානබ්බභෙතුකා, සියා නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභානබ්බ භෙතුකා.

ඉන්ද්‍රියයේ දෙළොස් දෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි දි දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි දි උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි දි නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයේ ස දෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත දි වන්තාහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත දි වන්තාහ. ඉන්ද්‍රියයේ නිදෙනෙක් සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත දි වන්තාහ, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත දි වන්තාහ, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත දි වන්තාහු ය. ජීවිතෙන්ද්‍රියය සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත දි වන්නේ ය, දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත දි වන්නේ ය, උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත දි වන්නේ ය, සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි දි දුඃඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි දි උපෙක්ෂාවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත හි දි නො කියයුතු දි වන්නේ ය.

ඉන්ද්‍රියයේ සත් දෙනෙක් නො ම විපාක වූ විපාකස්වභාවධර්ම නො වූවාහු ය. ඉන්ද්‍රියයේ නිදෙනෙක් විපාකයේ වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ දෙදෙනෙක් විපාකස්වභාවධර්මයේ ය. අඤ්ඤාන්ද්‍රියය විපාක දි වන්නේ ය, විපාකස්වභාවධර්ම දි වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් විපාක දි වන්තාහ, විපාකස්වභාවධර්ම දි වන්තාහ, නො ම විපාක වූ නො දි විපාකස්වභාවධර්ම දි වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය අනුපාදින්නොපාදනිය ය. ඉන්ද්‍රියයේ නිදෙනෙක් අනුපාදින්නොපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් උපාදින්නොපාදනිය දි වන්තාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය දි වන්තාහ, අනුපාදින්නොපාදනිය දි වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික ය. ඉන්ද්‍රියයේ නිදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ නිදෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික දි වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික දි වන්තාහ. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික දි වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික දි වන්තාහ, අසංක්ලිෂ්ටසංක්ලේශික දි වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් අචිත්තර්කභවිචාර වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය සචිත්තර්ක සචිචාර ය. උපෙක්ෂෙන්ද්‍රියය සචිත්තර්කසචිචාර දි වන්නේ ය, අචිත්තර්කභවිචාර දි වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයේ එකොළොසෙක් සචිත්තර්කසචිචාර දි වන්තාහ, අචිත්තර්ක චිචාරමාත්‍ර දි වන්තාහ, අචිත්තර්කභවිචාර දි වන්තාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත හි දි සුඛසහගත හි දි උපෙක්ෂාසහගත හි දි දි නො කියයුත්තාහ. සොමනස්සින්ද්‍රියය ප්‍රීතිසහගත වන්නේ ය. සුඛසහගත නො වෙයි උපෙක්ෂාසහගත නො වෙයි, ප්‍රීතිසහගත හි දි නො කියයුතු දි වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත දි වන්තාහ, සුඛසහගත දි වන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත දි වන්තාහ. ඉන්ද්‍රියයේ සතර දෙනෙක් ප්‍රීතිසහගත දි වන්තාහ, සුඛසහගත දි වන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත දි වන්තාහ, ප්‍රීතිසහගත හි දි සුඛසහගත හි දි දි, උපෙක්ෂාසහගත හි දි දි නො කියයුතු දි වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයේ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රිය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය දි වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය දි වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය දි වන්තාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය දි වන්තාහ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයේ දි වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇත්තාහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක දි වන්නේ ය, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක දි වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතුක දි වන්තාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක දි වන්තාහ, නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතුක දි වන්තාහු යි.

දසිනුයා භෙව ආවයගාමි නාපවයගාමිනො. දොමනසසිනුයං ආවයගාමි. අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමීතිනුයං අපවයගාමි. අඤ්ඤිනුයං සියා අපවයගාමි, සියා නෙවාපවයගාමි නාපවයගාමි. නවිනුයා සියා ආවයගාමිනො, සියා අපවයගාමිනො, සියා භෙව ආවයගාමි නාපවයගාමිනො.

දසිනුයා භෙව සෙකබ්බා නාසෙකබ්බා. දවිනුයා සෙකබ්බා. අඤ්ඤානා-විනුයං අසෙකබ්බං. නවිනුයා සියා සෙකබ්බා, සියා අසෙකබ්බා, සියා භෙව සෙකබ්බා නාසෙකබ්බා.

දසිනුයා පරිත්තා. තිණ්ණිනුයා අප්පමාණා. නවිනුයා සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා.

සත්තිනුයා අනාරමමණා. දවිනුයා පරිත්තාරමමණා. තිණ්ණිනුයා අප්පමාණාරමමණා. දොමනසසිනුයං සියා පරිත්තාරමමණං, සියා මහග්ගතාරමමණං, න අප්පමාණාරමමණං. සියා න වත්තබ්බං පරිත්තාරමමණනති'පි මහග්ගතාරමමණනති'පි. නවිනුයා සියා පරිත්තාරමමණා, සියා මහග්ගතාරමමණා, සියා අප්පමාණාරමමණා, සියා න වත්තබ්බං පරිත්තාරමමණනති'පි මහග්ගතාරමමණනති'පි අප්පමාණාරමමණනති'පි.

නවිනුයා මජ්ඣිමා. දොමනසසිනුයං භිනං. තිණ්ණිනුයා පණ්ණිනා. තිණ්ණිනුයා සියා මජ්ඣිමා, සියා පණ්ණිනා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා භිනා, සියා මජ්ඣිමා, සියා පණ්ණිනා.

දසිනුයා අතියතා. අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමීතිනුයං සමමත්තනියතං. වත්තාරිනුයා සියා සමමත්තනියතා, සියා අතියතා. දොමනසසිනුයං සියා ඕච්ඡත්තනියතං, සියා අතියතං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ඕච්ඡත්තනියතා, සියා සමමත්තනියතා, සියා අතියතා.

සත්තිනුයා අනාරමමණා. වත්තාරිනුයා න වත්තබ්බං මග්ගාරමමණා-ති'පි මග්ගභෙදාකාති'පි මග්ගාධිපතීනොති'පි. අනඤ්ඤානඤ්ඤාසාමීතිනුයං න මග්ගාරමමණං, සියා මග්ගභෙදාකං, සියා මග්ගාධිපතී, සියා න වත්තබ්බං මග්ගභෙදාකනති'පි මග්ගාධිපතීති'පි. අඤ්ඤිනුයං න මග්ගාරමමණං, සියා මග්ගභෙදාකං, සියා මග්ගාධිපතී, සියා න වත්තබ්බං මග්ගභෙදාකනති'පි මග්ගාධිපතීති'පි. නවිනුයා සියා මග්ගාරමමණා, සියා මග්ගභෙදාකා, සියා මග්ගාධිපතීනො, සියා න වත්තබ්බං මග්ගාරමමණනති'පි මග්ගභෙදාකාති'පි මග්ගාධිපතීනොති'පි.

දසිනුයා සියා උප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො, න වත්තබ්බං අනුප්පන්නාති. දවිනුයා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න වත්තබ්බං උප්පාදිනොති. දසිනුයා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

සත්තිනුයා අනාරමමණා. දවිනුයා පච්චුප්පන්නාරමමණා. තිණ්ණිනුයා න වත්තබ්බං අතීතාරමමණනති'පි අනාගතාරමමණනති'පි පච්චුප්පන්නාරමමණනති'පි. දසිනුයා සියා අතීතාරමමණා, සියා අනාගතාරමමණා, සියා පච්චුප්පන්නාරමමණා, සියා න වත්තබ්බං අතීතාරමමණනති'පි අනාගතාරමමණනති'පි පච්චුප්පන්නාරමමණනති'පි.

සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධා.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමීහු ය. දෙමනස්සින්ද්‍රියය ආවයගාමී වෙයි. අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියය අපවයගාමී ය. අඤ්ඤන්ද්‍රියය අපවයගාමී ද වන්නේ ය, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ආවයගාමී ද වන්නාහ, අපවයගාමී ද වන්නාහ, නො ම ආවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නො ම ශෛක්ෂ නො ද අශෛක්ෂයෝ යි. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් ශෛක්ෂයෝ ය. දඤ්ඤතාවන්ද්‍රියය අශෛක්ෂ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහ, නොම ශෛක්ෂ වූවාහු නො ද අශෛක්ෂ ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරිත්තයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ කිදෙනෙක් අප්‍රමාණයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරිත්ත ද වන්නාහ, මහද්ගත ද වන්නාහ, අප්‍රමාණ ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්භන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් පරිත්තාලම්භන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ කිදෙනෙක් අප්‍රමාණාලම්භන වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය පරිත්තාලම්භන ද වන්නේ ය, මහද්ගතාලම්භන ද වන්නේ ය, අප්‍රමාණාලම්භන නො වෙයි. පරිත්තාලම්භන යි ද මහද්ගතාලම්භන යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරිත්තාලම්භන ද වන්නාහ, මහද්ගතාලම්භන ද වන්නාහ, අප්‍රමාණාලම්භන ද වන්නාහ, පරිත්තාලම්භන යි ද මහද්ගතාලම්භන යි ද අප්‍රමාණාලම්භන යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් මධ්‍යම වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය භීත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ කිදෙනෙක් ප්‍රණීතයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ කිදෙනෙක් මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් භීත ද වන්නාහ, මධ්‍යම ද වන්නාහ, ප්‍රණීත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් අනියතයහ. අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියය සමයක්ත්වනියත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් සමයක්ත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහ, දෙමනස්සින්ද්‍රියය මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නේ ය. අනියත ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් මිථ්‍යාත්වනියත ද වන්නාහ, සමයක්ත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්භන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් මාර්ගාලම්භන යි ද මාර්ගභෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුත්තාහ. අනඤ්ඤතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියය මාර්ගාලම්භන නො වෙයි, මාර්ගභෙතුක ද වන්නේ ය, මාර්ගාධිපති ද වන්නේ ය, මාර්ගභෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු ද වන්නේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් මාර්ගාලම්භන ද වන්නාහ, මාර්ගභෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, මාර්ගාලම්භන යි ද මාර්ගභෙතුක යි ද මාර්ගාධිපති යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහ, අනුත්පන්න යි නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදීහු ය යි නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහු යි.

(දෙවියි ඉන්ද්‍රියයෝ) අකිත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් අනාලම්භනයෝය. ඉන්ද්‍රියයෝ දෙදෙනෙක් වච්ඡානාලම්භනයෝය. ඉන්ද්‍රියයෝ කිදෙනෙක් අකිතාලම්භනයයි ද අනාගතාලම්භනයයි ද වච්ඡානාලම්භනයයි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් අකිතාලම්භන ද අනාගතාලම්භන ද වච්ඡානාලම්භන ද වන්නාහ, අකිතාලම්භනයයි ද අනාගතාලම්භනයයි ද වච්ඡානාලම්භනයයි ද නොකියයුතු වන්නාහ.

(දෙවියි ඉන්ද්‍රියයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ. බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්ම බාහිර ද වන්නාහු යි.

සතතින්ද්‍රියා අනාරම්භණා, තිණින්ද්‍රියා බහිශාරම්භණා, චතතාරින්ද්‍රියා සියා අජකිත්තාරම්භණා, සියා බහිශාරම්භණා, සියා අජකිත්තබහිශාරම්භණා, අට්ඨන්ද්‍රියා සියා අජකිත්තාරම්භණා, සියා බහිශාරම්භණා, සියා අජකිත්තබහිශාරම්භණා, සියා න චතතබ්බා අජකිත්තාරම්භණාති'පි බහිශාරම්භණාති'පි අජකිත්තබහිශාරම්භණාති'පි.

පඤ්ඤින්ද්‍රියා අනිදස්සනසප්පඨිකා, සත්තරස්සින්ද්‍රියා අනිදස්සන අප්පඨිකා.

334. චතතාරින්ද්‍රියා හෙතු. අට්ඨාරස්සින්ද්‍රියා න හෙතු.

සතතින්ද්‍රියා සහෙතුකා, නවින්ද්‍රියා අහෙතුකා, ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සහෙතුකා, සියා අහෙතුකා.

සතතින්ද්‍රියා හෙතුසම්පයුත්තා, නවින්ද්‍රියා හෙතුවිපයුත්තා, ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා හෙතුසම්පයුත්තා, සියා හෙතුවිපයුත්තා.

චතතාරින්ද්‍රියා හෙතු වෙච්ච සහෙතුකා ච, නවින්ද්‍රියා න චතතබ්බා හෙතු වෙච්ච සහෙතුකාති'පි, සහෙතුකා වෙච්ච න ච හෙතුති'පි. තිණින්ද්‍රියා න චතතබ්බා හෙතු වෙච්ච සහෙතුකාති, සහෙතුකා වෙච්ච න ච හෙතු. ඡ ඉන්ද්‍රියා න චතතබ්බා හෙතු වෙච්ච සහෙතුකාති, සියා සහෙතුකා වෙච්ච න ච හෙතු, සියා න චතතබ්බා සහෙතුකාවෙච්ච න ච හෙතුති.

චතතාරින්ද්‍රියා හෙතු වෙච්ච හෙතු සම්පයුත්තා ච, නවින්ද්‍රියා න චතතබ්බා හෙතු වෙච්ච හෙතුසම්පයුත්තාති'පි හෙතුසම්පයුත්තා වෙච්ච න ච හෙතුති'පි. තිණින්ද්‍රියා න චතතබ්බා හෙතු වෙච්ච හෙතුසම්පයුත්තාති, හෙතුසම්පයුත්තා වෙච්ච න ච හෙතු. ඡ ඉන්ද්‍රියා න චතතබ්බා හෙතු වෙච්ච හෙතු සම්පයුත්තාති, සියා හෙතුසම්පයුත්තා වෙච්ච න ච හෙතු, සියා න චතතබ්බා හෙතුසම්පයුත්තා වෙච්ච න ච හෙතුති.

නවින්ද්‍රියා න හෙතු අහෙතුකා, තිණින්ද්‍රියා න හෙතු සහෙතුකා, චතතාරින්ද්‍රියා න චතතබ්බා න හෙතු සහෙතුකාති'පි න හෙතු අහෙතුකාති'පි. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා.

335. සප්පච්චයා, සභිකා, අනිදස්සනා.

පඤ්ඤින්ද්‍රියා සප්පඨිකා, සත්තරස්සින්ද්‍රියා අප්පඨිකා.

සතතින්ද්‍රියා රූපා, චුරුස්සින්ද්‍රියා අරූපා, ඡ විකිත්තියං සියා රූපං, සියා අරූපං.

දස්සින්ද්‍රියා ලොකියා, තිණින්ද්‍රියා ලොකුත්තරං, නවින්ද්‍රියා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරං.

කෙනවි විඤ්ඤායා කෙනවි න විඤ්ඤායා.

ඉන්ද්‍රියයේ සත් දෙනෙක් අනාලම්බනයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් බාහිරාලම්බනයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ සතර දෙනෙක් අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්තාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්තාහ. ඉන්ද්‍රියයේ අට දෙනෙක් අද්ධ්‍යාත්මාලම්බන ද වන්තාහ, බාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන ද වන්තාහ, අධ්‍යාත්මාලම්බන යි ද බාහිරාලම්බන යි ද අද්ධ්‍යාත්මබාහිරාලම්බන යි ද නො කියුතු වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයේ පස් දෙනෙක් අනිදර්ශනසප්තිසයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ සතළොස් දෙනෙක් අනිදර්ශනසප්තිසයෝ යි.

334. ඉන්ද්‍රියයේ සතර දෙනෙක් හෙතුහු වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ අටළොස් දෙනෙක් හෙතුහු නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයේ සත් දෙනෙක් සහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් අහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් සහෙතුක ද වන්තාහ, අහෙතුක ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයේ සත් දෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් හෙතුවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්තාහ, හෙතු විප්‍රයුක්ත ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයේ සතර දෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකයෝ ද වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකහ යි ද සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහ යි ද නො කියුත්තාහු ය. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් හෙතු ද වූ ම සහෙතුකයෝ යි නො කියුත්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකයෝ යි නො කියුත්තාහ. සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු ද වෙති. සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති නො කියුත්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයේ සතර දෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහ යි ද නො කියුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි නො කියුත්තාහ. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් හෙතු ද වූවාහු ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි නො කියුත්තාහ. හෙතු සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු ද වන්තාහ. හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහ යි නො කියුතු වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් හෙතු නො වූ අහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් හෙතු නො වූ සහෙතුකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ සතර දෙනෙක් හෙතු නො වූ සහෙතුකහ යි ද හෙතු නො වූ අහෙතුකහ යි ද නො කියුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයේ සදෙනෙක් හෙතු නො වූ සහෙතුක ද වන්තාහ, හෙතු නො වූ අහෙතුක ද වන්තාහු යි.

335. (දෙවියි ඉන්ද්‍රියයේ) සප්තයෝ ය. සංඛ්‍යාතයෝ ය. අනිදර්ශනයෝ යි.

ඉන්ද්‍රියයේ පස් දෙනෙක් සප්තිසයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ සතළොස් දෙනෙක් සප්තිසයෝ යි.

ඉන්ද්‍රියයේ සත් දෙනෙක් රූපවත්හ. ඉන්ද්‍රියයේ තුදස් දෙනෙක් අරූපයෝ ය. ජීවිතෙන්ද්‍රියය රූප ද වන්නේ ය, අරූප ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයේ දස දෙනෙක් ලොකිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ තිදෙනෙක් ලොකොත්තරයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයේ නව දෙනෙක් ලොකික ද වන්තාහ, ලොකොත්තර ද වන්තාහු යි.

(දෙවියි ඉන්ද්‍රියයේ) කිසි විභ්‍යාසයකින් දහ යුත්තාහ, කිසි විභ්‍යාසයකින් නො දහ යුත්තාහු යි.

336. නො ආසවා.

දසිනියා සාසවා. තිණිනියා අනාසවා. නවිනියා සියා සාසවා, සියා අනාසවා.

පණණරසිනියා ආසවවිප්පයුතනා. දෙමනසිනියා ආසවසම්පයුතනං. ඡ ඉනියා සියා ආසවසම්පයුතනා, සියා ආසවවිප්පයුතනා.

දසිනියා න වතනබ්බා ආසවා වෙව් සාසවාති, සාසවා වෙව් නො ච ආසවාති. තිණිනියා න වතනබ්බා ආසවා වෙව් සාසවාති'පි සාසවා වෙව් නො ච ආසවාති'පි. නවිනියා න වතනබ්බා ආසවා වෙව් සාසවාති, සියා සාසවා වෙව් නො ච ආසවා, සියා න වතනබ්බා සාසවා වෙව් නො ච ආසවාති.

පණණරසිනියා න වතනබ්බා ආසවා වෙව් ආසවසම්පයුතනාති'පි, ආසවසම්පයුතනා වෙව් නො ච ආසවාති'පි. දෙමනසිනියා න වතනබ්බා ආසවො වෙව් ආසවසම්පයුතනනති, ආසවසම්පයුතනං වෙව් නො ච ආසවො. ඡ ඉනියා න වතනබ්බා ආසවා වෙව් ආසවසම්පයුතනාති, සියා ආසවසම්පයුතනා වෙව් නො ච ආසවා, සියා න වතනබ්බා ආසවසම්පයුතනා වෙව් නො ච ආසවාති.

නවිනියා ආසවවිප්පයුතනසාසවා. තිණිනියා ආසවවිප්පයුතන-අනාසවා. දෙමනසිනියා න වතනබ්බා ආසවවිප්පයුතනසාසවනති'පි ආසවවිප්පයුතනඅනාසවනති'පි. තිණිනියා සියා ආසවවිප්පයුතන සාසවා, සියා ආසවවිප්පයුතනඅනාසවා. ඡ ඉනියා සියා ආසවවිප්පයුතනසාසවා, සියා ආසවවිප්පයුතන අනාසවා, සියා න වතනබ්බා ආසවවිප්පයුතන-සාසවාති'පි ආසවවිප්පයුතනඅනාසවාති'පි.

337. නො සංයෝජනා.

දසිනියා සංයෝජනියා. තිණිනියා අසංයෝජනියා. නවිනියා සියා සංයෝජනියා, සියා අසංයෝජනියා.

පණණරසිනියා සංයෝජනවිප්පයුතනා. දෙමනසිනියා සංයෝජන-සම්පයුතනං. ඡ ඉනියා සියා සංයෝජනසම්පයුතනා, සියා සංයෝජන-විප්පයුතනා.

දසිනියා න වතනබ්බා සංයෝජනා වෙව් සංයෝජනියාති, සංයෝ-ජනියා වෙව් නො ච සංයෝජනා. තිණිනියා න වතනබ්බා සංයෝජනා-වෙව් සංයෝජනියාති'පි සංයෝජනියා වෙව් නො ච සංයෝජනාති'පි. නවිනියා න වතනබ්බා සංයෝජනාවෙව් සංයෝජනියාති, සියා සංයෝ-ජනියා වෙව් නො ච සංයෝජනා, සියා න වතනබ්බා සංයෝජනියා වෙව් නො ච සංයෝජනාති.

පණණරසිනියා න වතනබ්බා සංයෝජනාවෙව් සංයෝජනසම්ප-යුතනාති'පි සංයෝජනසම්පයුතනා වෙව් නො ච සංයෝජනාති'පි. දෙමනසිනියා න වතනබ්බා සංයෝජනා වෙව් සංයෝජනසම්පයුතනනති, සංයෝජනසම්පයුතනං වෙව් නො ච සංයෝජනං. ඡ ඉනියා න වතනබ්බා සංයෝජනා වෙව් සංයෝජනසම්පයුතනාති, සියා සංයෝජනසම්ප-යුතනා වෙව් නො ච සංයෝජනා, සියා න වතනබ්බා සංයෝජනසම්ප-යුතනා වෙව් නො ච සංයෝජනාති.

336. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ ආසුරයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් සාප්‍රවයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නිදෙනෙක් අසාප්‍රවයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ආප්‍රවයෝ ද වන්නාහ, අසාප්‍රවයෝ ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ආශ්‍රව්‍යප්‍රසූක්ත වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය ආශ්‍රවසම්ප්‍රසූක්ත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සඳෙනෙක් ආශ්‍රවසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, ආශ්‍රව්‍යප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් ආසුව ද වූවාහු ම සාසුව යි ද සාසුව ද වූවාහු ම නො ද ආසුව යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ආසුව ද වූවාහු ම සාසුව යි ද සාසුව ද වූවාහු ම නො ද ආසුව යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියෝ නව දෙනෙක් ආසුව ද වූ ම සාසුවයෝ යි නො කියයුත්තාහ, සාසුව ද වූවාහු ම නො ද ආසුව ද වන්නාහ. සාසුව ද වූ ම නො ද ආසුවයෝ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ආසුව ද වුවානු ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වුවානු ම නො ද ආසුවහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දෙමතස්සිත්තීය ආසුවයෙක් ද වූයේ ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය. ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද ආසුවයෙක් වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ සඳෙනෙක් ආසුව ද වුවානු ම ආසුවසම්ප්‍රයුක්තහ යි නො කියයුත්තාහ. ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වුවානු ම නො ද ආසුව ද වන්නාහ. ආසුවසම්ප්‍රයුක්ත ද වුවානු ම නො ද ආසුවහ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් ආසුවච්ඡුක්කසාසුවයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ආසුවච්ඡුක්කසාසුවයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රිය ආසුවච්ඡුක්කසාසුවයෙකැ යි ද ආසුව ච්ඡුක්කසාසුවයෙකැ යි ද නො කියයුත්තේ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ආසුව ච්ඡුක්කසාසුව ද චන්තාහ, ආසුවච්ඡුක්කසාසුව ද චන්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ආසුවච්ඡුක්කසාසුව ද චන්තාහ, ආසුවච්ඡුක්කසාසුව ද චන්තාහ, ආසුවච්ඡුක්ක සාසුවහ යි ද ආසුවච්ඡුක්කසාසුවහ යි ද නො කියයුතු ද චන්තාහු යි.

337. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ සංයෝජනයෝ නො වෙත්.

ඉන්දියයෝ දස දෙනෙක් සංයෝජනයහ, ඉන්දියයෝ තිදෙනෙක් අසංයෝජනයහ. ඉන්දියයෝ නව දෙනෙක් සංයෝජනය ද වන්නාහ, අසංයෝජනය ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රියය සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සඳෙනෙක් සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ. සංයෝජනවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් සංයෝජන ද වූවාහු ම සංයෝජනියහ යි නො කියයුත්තාහ, සංයෝජනිය ද වූවාහු ම නො ද සංයෝජන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනියහ යි ද සංයෝජනිය ද වූ ම නො ද සංයෝජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් සංයෝජන ද වූ ම සංයෝජනියහ යි නො කියයුත්තාහු ද සංයෝජනිය ද වූවාහු ම නො ද සංයෝජන ද වන්නාහ, සංයෝජනිය ද වූ ම නො ද සංයෝජනහ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සංයෝජන ද වුවාහු ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වුවාහු ම නො ද සංයෝජනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දෙමතස්සි ත්‍රිදිස සංයෝජනයෙක් ද වූයේ ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුත්තේ ය. සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද සංයෝජන වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ සඳෙනෙක් සංයෝජන ද වුවාහු ම සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි නො කියයුත්තාහ. සංයෝජන සම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද සංයෝජන ද වන්නාහ, සංයෝජනසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද සංයෝජනහ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

නවින්ද්‍රියා සංයෝජනවිප්පයුත්තසංයෝජනියා, තිණ්ණින්ද්‍රියා සංයෝජන විප්පයුත්තඅසංයෝජනියා, දෙමනස්සින්ද්‍රියං න චත්තබ්බං සංයෝජන විප්පයුත්තසංයෝජනියනතිපි සංයෝජනවිප්පයුත්තඅසංයෝජනියනතිපි. තිණ්ණින්ද්‍රියා සියා සංයෝජනවිප්පයුත්තසංයෝජනියා, සියා සංයෝජන විප්පයුත්තඅසංයෝජනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සංයෝජනවිප්පයුත්ත සංයෝජනියා, සියා සංයෝජනවිප්පයුත්තඅසංයෝජනියා, සියා න චත්තබ්බං සංයෝජනවිප්පයුත්තසංයෝජනියාතිපි සංකෘත්‍යජනවිප්ප- යුත්තඅසංයෝජනියාතිපි.

338. නො ගන්තා.

දසින්ද්‍රියා ගන්තනියා තිණ්ණින්ද්‍රියා අගන්තනියා. නවින්ද්‍රියා සියා ගන්තනියා, සියා අගන්තනියා.

පණණරසින්ද්‍රියා ගන්තවිප්පයුත්තා. දෙමනස්සින්ද්‍රියං ගන්තසම්පයුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ගන්තසම්පයුත්තා, සියා ගන්තවිප්පයුත්තා.

දසින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං ගන්තා චෙව ගන්තනියාති, ගන්තනියා චෙව නොව ගන්තා. තිණ්ණින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං ගන්තා චෙව ගන්තනියාතිපි ගන්තනියා චෙව නොව ගන්තාතිපි. නවින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං ගන්තා චෙව ගන්තනියාති, සියා ගන්තනියා චෙව නොව ගන්තා, සියා න චත්තබ්බං ගන්තනියා චෙව නොව ගන්තාති.

පණණරසින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං ගන්තා චෙව ගන්තසම්පයුත්තාතිපි ගන්ත සම්පයුත්තා චෙව නොව ගන්තාතිපි. දෙමනස්සින්ද්‍රියං න චත්තබ්බං ගන්තා චෙව ගන්තසම්පයුත්තනති, ගන්තසම්පයුත්තං චෙව නොව ගන්තා. ඡ ඉන්ද්‍රියා න චත්තබ්බං ගන්තා චෙව ගන්තසම්පයුත්තාති, සියා ගන්තසම්ප- යුත්තා චෙව නොව ගන්තා, සියා න චත්තබ්බං ගන්තසම්පයුත්තා චෙව නොව ගන්තාති.

නවින්ද්‍රියා ගන්තවිප්පයුත්තගන්තනියා. තිණ්ණින්ද්‍රියා ගන්තවිප්පයුත්ත අගන්තනියා. දෙමනස්සින්ද්‍රියං න චත්තබ්බං ගන්තවිප්පයුත්තගන්තනියනතිපි ගන්තවිප්පයුත්තඅගන්තනියනතිපි. තිණ්ණින්ද්‍රියා සියා ගන්තවිප්පයුත්තගන්තනියා, සියා ගන්තවිප්පයුත්තඅගන්තනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ගන්තවිප්පයුත්තගන්තනියා, සියා ගන්තවිප්පයුත්තඅගන්තනියා, සියා න චත්තබ්බං ගන්තවිප්පයුත්ත ගන්තනියාතිපි ගන්තවිප්පයුත්තඅගන්තනියාතිපි.

339.-341. නො ඔඝා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නිවරණා.

දසින්ද්‍රියා නිවරණියා, තිණ්ණින්ද්‍රියා අනිවරණියා. නවින්ද්‍රියා සියා නිවරණියා, සියා අනිවරණියා.

පණණරසින්ද්‍රියා නිවරණවිප්පයුත්තා. දෙමනස්සින්ද්‍රියං නිවරණ සම්පයුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා නිවරණසම්පයුත්තා සියා නිවරණවිප්පයුත්තා.

දසින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං නිවරණා චෙව නිවරණියාති, නිවරණියා චෙව නොව නිවරණා. තිණ්ණින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං නිවරණා චෙව නිවරණියාතිපි නිවරණියා චෙව නොව නිවරණාතිපි. නවින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං නිවරණා චෙව නිවරණියාති. සියා නිවරණියා චෙව නොව නිවරණා, සියා න චත්තබ්බං නිවරණියා චෙව නොව නිවරණාති.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණියහ යි නො කියයුත්තාහ,
නිවරණිය ද වූවාහු ම නො ද නිවරණයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ කි දෙනෙක් නිවරණ ද
වූවාහු ම නිවරණියහ යි ද නිවරණිය ද වූවාහු ම නො ද නිවරණහ යි ද නො කියයුත්තාහ.
ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණියහ යි නො කියයුත්තාහ.
නිවරණිය ද වූවාහු ම නො ද නිවරණ ද වන්නාහ, නිවරණිය ද වූවාහු ම නො ද නිවරණහ යි
නො කියයුතු වන්නාහු යි.

පණණරසිඤ්ඤා න වතතබ්බං නිවරණං වෙච නිවරණසම්පයුත්තාති'පි නිවරණසම්පයුත්තං වෙච නො ච නිවරණාති'පි. දෙමනස්සිඤ්ඤා න වතතබ්බං නිවරණං වෙච නිවරණසම්පයුත්තනති, නිවරණසම්පයුත්තං වෙච නො ච නිවරණං. ඡ ඉන්ද්‍රියං න වතතබ්බං නිවරණං වෙච නිවරණසම්පයුත්තාති, සියං නිවරණසම්පයුත්තං වෙච නො ච නිවරණං, සියං න වතතබ්බං නිවරණසම්පයුත්තං වෙච නො ච නිවරණාති.

නවිඤ්ඤා නිවරණවිපයුත්තනිවරණියා. නිඤ්ඤා නිවරණවිපයුත්ත අනිවරණියා. දෙමනස්සිඤ්ඤා න වතතබ්බං නිවරණවිපයුත්තනිවරණියනති'පි, නිවරණවිපයුත්ත අනිවරණියනති'පි. නිඤ්ඤා සියං නිවරණවිපයුත්තනිවරණියා, සියං නිවරණවිපයුත්ත අනිවරණියා. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං නිවරණවිපයුත්තනිවරණියා, සියං නිවරණවිපයුත්ත අනිවරණියා, සියං නිවරණවිපයුත්ත අනිවරණියා, සියං න වතතබ්බං නිවරණවිපයුත්තනිවරණියාති'පි නිවරණවිපයුත්ත අනිවරණියාති'පි.

342. නො පරාමාසා.

දසිඤ්ඤා පරාමට්ඨා. නිඤ්ඤා අපරාමට්ඨා. නවිඤ්ඤා සියං පරාමට්ඨා, සියං අපරාමට්ඨා.

සොළසිඤ්ඤා පරාමාසවිපයුත්තා. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං පරාමාස සම්පයුත්තා, සියං පරාමාස විපයුත්තා.

දසිඤ්ඤා න වතතබ්බං පරාමාසා වෙච පරාමට්ඨාති, පරාමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසා. නිඤ්ඤා න වතතබ්බං පරාමාසා වෙච පරාමට්ඨාති'පි, පරාමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසාති'පි. නවිඤ්ඤා න වතතබ්බං පරාමාසා වෙච පරාමට්ඨාති, සියං පරාමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසා, සියං න වතතබ්බං පරාමට්ඨා වෙච නො ච පරාමාසාති.

දසිඤ්ඤා පරාමාසවිපයුත්තපරාමට්ඨා. නිඤ්ඤා පරාමාසවිපයුත්ත අපරාමට්ඨා, නිඤ්ඤා සියං පරාමාසවිපයුත්තපරාමට්ඨා සියං පරාමාසවිපයුත්ත අපරාමට්ඨා. ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං පරාමාසවිපයුත්තපරාමට්ඨා, සියං පරාමාසවිපයුත්ත අපරාමට්ඨා, සියං න වතතබ්බං පරාමාසවිපයුත්ත පරාමට්ඨාති'පි පරාමාසවිපයුත්ත අපරාමට්ඨාති'පි.

343. සතතිඤ්ඤා අනාරම්භො. චුද්දසිඤ්ඤා සාරම්භො. ජිවිතිඤ්ඤා සියං සාරම්භො, සියං අනාරම්භො.

ඵකවිසතිඤ්ඤා නො විතතා. මතිඤ්ඤා විතතං.

තෙරසිඤ්ඤා චෙතසිකා. අටසිඤ්ඤා අචෙතසිකා. ජිවිතිඤ්ඤා සියං චෙතසිකා, සියං අචෙතසිකා.

තෙරසිඤ්ඤා විතතසම්පයුත්තා. සතතිඤ්ඤා විතතවිපයුත්තා. ජිවිතිඤ්ඤා සියං විතතසම්පයුත්තං, සියං විතතවිපයුත්තං. මතිඤ්ඤා න වතතබ්බං විතෙතන සම්පයුත්තනති'පි විතෙතන විපයුත්තනති'පි.

තෙරසිඤ්ඤා විතතසංසට්ඨා. සතතිඤ්ඤා විතතවිසංසට්ඨා. ජිවිතිඤ්ඤා සියං විතතසංසට්ඨා, සියං විතතවිසංසට්ඨා. මතිඤ්ඤා න වතතබ්බං විතෙතන සංසට්ඨනති'පි විතෙතන විසංසට්ඨනති'පි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නිවරණ සම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නිවරණහ යි ද නො කියයුක්තාහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය නිවරණ යෙක් ද වූයේ ම නිවරණසම්ප්‍රයුක්තයෙකැ යි නො කියයුක්තේ ය, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූයේ ම නො ද නිවරණ වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් නිවරණ ද වූවාහු ම නිවරණ සම්ප්‍රයුක්තහ යි නො කියයුක්තාහ, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නිවරණ ද වන්නාහ, නිවරණසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද නිවරණහ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්තඅනිවරණිය වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රිය නිවරණවිප්‍රයුක්ත නිවරණිය යි ද නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණිය යි ද නො කියයුතු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්ත නිවරණිය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණිය ද වන්නාහ, ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් නිවරණවිප්‍රයුක්තනිවරණිය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණිය ද වන්නාහ, නිවරණවිප්‍රයුක්ත නිවරණියහ යි ද නිවරණවිප්‍රයුක්ත අනිවරණියහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

342. (දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ) පරාමාසයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරාමාෂ්ටයහ, ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් අපරාමාෂ්ටයහ, ඉන්ද්‍රියයෝ නව දෙනෙක් පරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, අපරාමාෂ්ට ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සොළොස් දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්තයහ, ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් පරාමර්ශසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරාමර්ශ ද වූවාහු ම පරාමාෂ්ටහ යි නො කියයුක්තාහ, පරාමාෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් පරාමර්ශ ද වූ ම පරාමාෂ්ටහ යි ද පරාමාෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශහ යි ද නො කියයුක්තාහ. ඉන්ද්‍රිය යෝ නව දෙනෙක් පරාමර්ශ ද වූ ම නො ද පරාමාෂ්ටහ යි නො කියයුක්තාහ, පරාමාෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශ ද වන්නාහ, පරාමාෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද පරාමර්ශහ යි නො කිය යුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දස දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ටයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ටයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ති දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ට ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ ස දෙනෙක් පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ට ද වන්නාහ, පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත පරාමාෂ්ටහ යි ද පරාමර්ශවිප්‍රයුක්ත අපරාමාෂ්ටහ යි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

343. ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් අනාලම්භයහ. ඉන්ද්‍රියයෝ තුදස් දෙනෙක් සාලම්භයහ. ජීවිතින්ද්‍රිය සාලම්භන ද වන්නේ ය, අනාලම්භන ද වන්නේ යි.

එක්විසි ඉන්ද්‍රියයෝ චිත්තයෝ නො වෙති. මනින්ද්‍රිය චිත්ත වෙ.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් චෛතසිකයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් අචෛතසිකයෝ ය. ජීවිතින්ද්‍රිය චෛතසික ද වන්නේ ය, අචෛතසික ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් චිත්තවිප්‍රයුක්තයෝ ය. ජීවිතින්ද්‍රිය චිත්තසම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය, චිත්තවිප්‍රයුක්ත ද වන්නේ ය. මනින්ද්‍රිය චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කිය යුක්තේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් චිත්තසංසාෂ්ටයහ, ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් චිත්ත විසංසාෂ්ටයෝ ය. ජීවිතින්ද්‍රිය චිත්තසංසාෂ්ට ද වන්නේ ය, චිත්තවිසංසාෂ්ට ද වන්නේ ය. මනින්ද්‍රිය චිත්තය හා සංසාෂ්ට යි ද චිත්තය හා විසංසාෂ්ට යි ද නො කිය යුක්තේ යි.

තෙරයිනිසංඝාතං විතතසමුට්ඨානං. අට්ඨිනිසංඝාතං විතතසමුට්ඨානං. ජිවිතිනිසංඝාතං විතතසමුට්ඨානං, සියං නො විතතසමුට්ඨානං.

තෙරයිනිසංඝාතං විතතසහභුතං. අට්ඨිනිසංඝාතං විතතසහභුතං. ජිවිතිනිසංඝාතං විතතසහභුතං, සියං නො විතතසහභුතං.

තෙරයිනිසංඝාතං විතතානුපරිච්ඡන්ති. අට්ඨිනිසංඝාතං විතතානුපරිච්ඡන්ති. ජිවිතිනිසංඝාතං විතතානුපරිච්ඡන්ති, සියං නො විතතානුපරිච්ඡන්ති.

තෙරයිනිසංඝාතං විතතසංඝාතසමුට්ඨානං. අට්ඨිනිසංඝාතං විතතසංඝාතසමුට්ඨානං. ජිවිතිනිසංඝාතං විතතසංඝාතසමුට්ඨානං, සියං නො විතතසංඝාතසමුට්ඨානං.

තෙරයිනිසංඝාතං විතතසංඝාතසමුට්ඨානසහභුතං. අට්ඨිනිසංඝාතං විතතසංඝාතසමුට්ඨානසහභුතං. ජිවිතිනිසංඝාතං විතතසංඝාතසමුට්ඨානසහභුතං, සියං නො විතතසංඝාතසමුට්ඨානසහභුතං.

තෙරයිනිසංඝාතං විතතසංඝාතසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති. අට්ඨිනිසංඝාතං විතතසංඝාතසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති. ජිවිතිනිසංඝාතං විතතසංඝාතසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති, සියං නො විතතසංඝාතසමුට්ඨානානුපරිච්ඡන්ති.

ඡ ඉන්ද්‍රියං අජඤ්ඤාතං. සොළසිනිසංඝාතං.

සතතිනිසංඝාතං උපාදං. චුද්ධිනිසංඝාතං උපාදං. ජිවිතිනිසංඝාතං උපාදං, සියං නො උපාදං.

නවිනිසංඝාතං උපාදං. චතතාරිනිසංඝාතං අනුපාදං. නවිනිසංඝාතං උපාදං, සියං අනුපාදං.

344. නො උපාදං.

දසිනිසංඝාතං උපාදං. නිඤ්ඤාතං අනුපාදං. නවිනිසංඝාතං උපාදං, සියං අනුපාදං.

සොළසිනිසංඝාතං උපාදං. චුද්ධිනිසංඝාතං, ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං උපාදං. නවිනිසංඝාතං සියං උපාදං.

දසිනිසංඝාතං න චතතාරිනිසංඝාතං උපාදං. චුද්ධිනිසංඝාතං න චතතාරිනිසංඝාතං උපාදං. නවිනිසංඝාතං න චතතාරිනිසංඝාතං උපාදං, සියං අනුපාදං. නවිනිසංඝාතං න චතතාරිනිසංඝාතං උපාදං, සියං අනුපාදං.

සොළසිනිසංඝාතං න චතතාරිනිසංඝාතං උපාදං. චුද්ධිනිසංඝාතං, ඡ ඉන්ද්‍රියං සියං උපාදං. නවිනිසංඝාතං සියං උපාදං. නවිනිසංඝාතං න චතතාරිනිසංඝාතං උපාදං, සියං අනුපාදං. නවිනිසංඝාතං න චතතාරිනිසංඝාතං උපාදං, සියං අනුපාදං.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසමුත්ථානයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය විත්තසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, විත්තසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසහභූ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තසහභූ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය විත්තසහභූ ද වන්නේ ය, විත්තසහභූ නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තානුපරිවර්තිනූ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තානුපරිවර්ති නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය විත්තානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය, විත්තානුපරිවර්ති නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයෝ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථාන නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අට දෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො ද වන්නේ යි.

තෙළෙස් ඉන්ද්‍රියයෝ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්ති වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අටදෙනෙක් විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්ති නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්ති ද වන්නේ ය, විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්ති නො ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ආධ්‍යාත්මිකයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සොළොස් දෙනෙක් බාහිරයෝ වෙති.

ඉන්ද්‍රියයෝ සත් දෙනෙක් උපාද වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තුදස් දෙනෙක් උපාද නො වෙති. ජීවිතින්ද්‍රිය උපාද ද වන්නේ ය, උපාද නො ද වන්නේ යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදින්නයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සතර දෙනෙක් අනුපාදින්නයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදින්න ද වන්නාහ, අනුපාදින්න ද වන්නාහු යි.

344. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ උපාදනයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් උපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අනුපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදනිය ද වන්නාහ, අනුපාදනිය ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ සොළොස් දෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසුක්කයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසුක්ක ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනියහ යි නො කියයුත්තාහ. උපාදනිය ද වූවාහු ම නො ද උපාදන වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනියහ යි ද උපාදනිය ද වූ ම නො ද උපාදනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනියහ යි නො කියයුත්තාහ. උපාදනිය ද වූවාහු ම නො ද උපාදන ද වන්නාහ, උපාදනිය ද වූවාහු ම නො ද උපාදනියයෝ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

සොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්කහ යි ද උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වූ ම නො ද උපාදනහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් උපාදන ද වූ ම උපාදනසම්ප්‍රසුක්කයෝ යි නො කියයුත්තාහ. උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වූ ම නො ද උපාදන ද වන්නාහ. උපාදනසම්ප්‍රසුක්ක ද වූ ම නො ද උපාදනයෝ යි නො කියයුතු වන්නාහු යි.

දසිනිසං උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියා. තිණිනිසං උපාදන-
විපසුත්ත අනුපාදනියා. තිණිනිසං සියා උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියා,
සියා උපාදනවිපසුත්තඅනුපාදනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා උපාදනවිප-
සුත්තඋපාදනියා, සියා උපාදනවිපසුත්තඅනුපාදනියා, සියා න
වත්තබ්බා උපාදනවිපසුත්තඋපාදනියාති'පි උපාදනවිපසුත්ත-
අනුපාදනියාති'පි.

345. නො කිලෙසා.

දසිනිසං සංකිලෙසිකා, තිණිනිසං අසංකිලෙසිකා, නවිනිසං සියා
සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලෙසිකා.

පණණරසිනිසං අසංකිලිට්ඨා, දෙමනසිනිසං සංකිලිට්ඨා, ඡ
ඉන්ද්‍රියා සියා සංකිලිට්ඨා සියා අසංකිලිට්ඨා.

පණණරසිනිසං කිලෙසවිපසුත්තා, දෙමනසිනිසං කිලෙස-
සමපසුත්තං, ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කිලෙසසමපසුත්තා, සියා කිලෙසවිපසුත්තා.

දසිනිසං න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකාති, සංකිලෙසිකා
වෙව නො ව කිලෙසා. තිණිනිසං න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව සංකි-
ලෙසිකාති'පි සංකිලෙසිකා වෙව නො ව කිලෙසාති'පි. නවිනිසං න
වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකාති, සියා සංකිලෙසිකා වෙව නො ව
කිලෙසා සියා න වත්තබ්බා සංකිලෙසිකා වෙව නො ව කිලෙසාති.

පණණරසිනිසං න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව සංකිලිට්ඨාති'පි
සංකිලිට්ඨා වෙව නො ව කිලෙසාති'පි. දෙමනසිනිසං න වත්තබ්බා
කිලෙසා වෙව සංකිලිට්ඨනති, සංකිලිට්ඨඤ්ච ව නො ව කිලෙසා.
ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව සංකිලිට්ඨාති, සියා සංකිලිට්ඨා වෙව
නො ව කිලෙසා, සියා න වත්තබ්බා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ව
කිලෙසාති.

පණණරසිනිසං න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව කිලෙසසමපසුත්තාති'පි
කිලෙසසමපසුත්තා වෙව නො ව කිලෙසාති'පි. දෙමනසිනිසං න
වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව කිලෙසසමපසුත්තනති, කිලෙසසමපසුත්තං
වෙව නො ව කිලෙසා. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා කිලෙසා වෙව
කිලෙසසමපසුත්තාති, සියා කිලෙසසමපසුත්තා වෙව නො ව කිලෙසා,
සියා න වත්තබ්බා කිලෙසසමපසුත්තා වෙව නො ව කිලෙසාති.

නවිනිසං කිලෙසවිපසුත්ත සංකිලෙසිකා. තිණිනිසං කිලෙසවිප-
සුත්තඅසංකිලෙසිකා. දෙමනසිනිසං න වත්තබ්බා කිලෙසවිපසුත්ත-
සංකිලෙසිකනති'පි කිලෙසවිපසුත්තඅසංකිලෙසිකනති'පි. තිණිනිසං
සියා කිලෙසවිපසුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිපසුත්තඅසංකි-
ලෙසිකා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කිලෙසවිපසුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙස-
විපසුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න වත්තබ්බා කිලෙසවිපසුත්තසංකි-
ලෙසිකාති'පි කිලෙසවිපසුත්ත අසංකිලෙසිකාති'පි.

346. පණණරසිනිසං න දසුනෙන පභාතබ්බා. සතතිනිසං සියා
දසුනෙන පභාතබ්බා සියා න දසුනෙන පභාතබ්බා.

* පණණරසිනිසං න භාවනාය පභාතබ්බා. සතතිනිසං සියා භාවනාය
පභාතබ්බා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බා.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනිය වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් උපාදනවිප්‍රසූක්තඋපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනිය ද වන්නාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් උපාදන විප්‍රසූක්තඋපාදනිය ද වන්නාහ, උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනිය ද වන්නාහ. උපාදන විප්‍රසූක්තඋපාදනියහ යි ද උපාදනවිප්‍රසූක්තඅනුපාදනියහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

345. දෙවිසි ඉන්ද්‍රියයෝ ක්ලෙශයෝ නො වෙත්.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් සාංක්ලෙශිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් අසාං ක්ලෙශිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් සාංක්ලෙශික ද වන්නාහ, අසාංක්ලෙශික ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අසංක්ලිෂ්ටයහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය සංක්ලිෂ්ට ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් සංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහ, අසංක්ලිෂ්ට ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තයෝ වෙති. දෙමනස්සින්ද්‍රිය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වන්නාහ, ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සාංක්ලෙශිකහ යි නො කිය යුත්තාහ, සාංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සාංක්ලෙශිකහ යි ද සාංක්ලෙශික ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සාංක්ලෙශිකහ යි නො කියයුත්තාහ, සාංක්ලෙශික ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශ ද වන්නාහ, සාංක්ලෙශික ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සංක්ලිෂ්ටහ යි ද සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දෙමනස්සින්ද්‍රිය කෙලෙශ ද වූ ම සංක්ලිෂ්ට යි නො කියයුතු ය. සංක්ලිෂ්ට ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශ වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම සංක්ලිෂ්ටහ යි නො කියයුත්තාහ, සංක්ලිෂ්ට ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශ යෝ ද වන්නාහ, සංක්ලිෂ්ට ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්තහ යි ද ක්ලෙශ සම්ප්‍රසූක්ත ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි ද නො කියයුත්තාහ. දෙමනස්සින්ද්‍රියය ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්තයෙකු යි නො කියයුතු ය, ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූයේ ම නො ද ක්ලෙශ ද වෙයි. ඉන්ද්‍රියයෝ සදෙනෙක් ක්ලෙශ ද වූ ම ක්ලෙශ සම්ප්‍රසූක්තහ යි නො කියයුත්තාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූවාහු ම නො ද ක්ලෙශ ද වන්නාහ, ක්ලෙශසම්ප්‍රසූක්ත ද වූ ම නො ද ක්ලෙශහ යි නො කියයුතු ද වන්නාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත සාංක්ලෙශිකයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත අසාංක්ලෙශිකයෝ ය. දෙමනස්සින්ද්‍රියය ක්ලෙශ විප්‍රසූක්ත සාංක්ලෙශිකයෙකු යි ද ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත අසාංක්ලෙශිකයෙකු යි ද නො කියයුතු ය. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදෙනෙක් ක්ලෙශවිප්‍රසූක්තසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත අසාංක්ලෙශික ද වන්නාහ. ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත සාංක්ලෙශිකහ යි ද ක්ලෙශවිප්‍රසූක්ත අසාංක්ලෙශිකහ යි ද නො කියයුතු වන්නාහු යි.

346. පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රිය යෝ සත් දෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සත්දෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය ද වන්නාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය නො ද වන්නාහු යි.

පණණරසිඤ්ඤා න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙතුකා. සතතිඤ්ඤා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බභෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙතුකා.

පණණරසිඤ්ඤා න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා. සතතිඤ්ඤා සියා භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා.

නවිඤ්ඤා අවිතකකා. දොමනස්සිඤ්ඤා සවිතකකා. ආදසිඤ්ඤා සියා සවිතකකා, සියා අවිතකකා.

නවිඤ්ඤා අවිචාර. දොමනස්සිඤ්ඤා සවිචාර. ආදසිඤ්ඤා සියා සවිචාර, සියා අවිචාර.

ඵකාදසිඤ්ඤා අපට්ඨිකා. ඵකාදසිඤ්ඤා සියා සපට්ඨිකා, සියා අපට්ඨිකා.

ඵකාදසිඤ්ඤා න පිතිසහගතා. ඵකාදසිඤ්ඤා සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

ආදසිඤ්ඤා න සුඛසහගතා. දසිඤ්ඤා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

ආදසිඤ්ඤා න උපෙක්ඛාසහගතා. දසිඤ්ඤා සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

දසිඤ්ඤා කාමාවචර. තිණ්ණිඤ්ඤා න කාමාවචර. නවිඤ්ඤා සියා කාමාවචර, සියා න කාමාවචර.

තෙරසිඤ්ඤා න රූපාවචර. නවිඤ්ඤා සියා රූපාවචර. සියා න රූපාවචර.

වුද්දසිඤ්ඤා න අරූපාවචර. අට්ඨිඤ්ඤා සියා අරූපාවචර. සියා න අරූපාවචර.

දසිඤ්ඤා පරියාපනතා. තිණ්ණිඤ්ඤා අපරියාපනතා. නවිඤ්ඤා සියා පරියාපනතා, සියා අපරියාපනතා.

ඵකාදසිඤ්ඤා අනියානිකා. අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්මිතිඤ්ඤා නියානිකා. දසිඤ්ඤා සියා නියානිකා, සියා අනියානිකා.

දසිඤ්ඤා අනියතා. අනඤ්ඤානඤ්ඤාස්මිතිඤ්ඤා නියතා. ඵකාදසිඤ්ඤා සියා නියතා, සියා අනියතා.

දසිඤ්ඤා සඋත්තර. තිණ්ණිඤ්ඤා අනුත්තර. නවිඤ්ඤා සියා සඋත්තර, සියා අනුත්තර.

පණණරසිඤ්ඤා අරණා. දොමනස්සිඤ්ඤා සරණා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සරණා, සියා අරණාති.

පඤ්ඤාප්පච්ඡිකං.

ඉන්ද්‍රිය විභවෙහා නිට්ඨිතො.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යාප්තිය ඇත්තාහු නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සන්දේශනක් දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යාප්තිය ද වන්තාහ, දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යාප්තිය නො ද වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යාප්තිය නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ සන්දේශනක් භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යාප්තිය ද වන්තාහ, භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යාප්තිය නො ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදේශනක් අවිච්ඡේදයෝ ය. දේශනාසම්පන්නයෝ සම්පන්නයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ දේශනාසම්පන්නයෝ සම්පන්නයෝ ද වන්තාහ, අවිච්ඡේදයෝ ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ නවදේශනක් අවිච්ඡේදයෝ ය. දේශනාසම්පන්නයෝ සම්පන්නයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ දේශනාසම්පන්නයෝ සම්පන්නයෝ ද වන්තාහ, අවිච්ඡේදයෝ ද වන්තාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අප්‍රිතිකයෝ ය. එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අප්‍රිතිකයෝ ද වන්තාහ, අප්‍රිතිකයෝ ද වන්තාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ප්‍රිතිසහගතයෝ නො වෙති. එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් ප්‍රිතිසහගතයෝ ද වන්තාහ, ප්‍රිතිසහගතයෝ ද වන්තාහු යි.

දෙළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් සුඛසහගතයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදේශනක් සුඛසහගතයෝ ද වන්තාහ, සුඛසහගතයෝ ද වන්තාහු යි.

දෙළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් උපෙක්ඛාසහගතයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදේශනක් උපෙක්ඛාසහගතයෝ ද වන්තාහ, උපෙක්ඛාසහගතයෝ ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදේශනක් කාමාවචරයෝ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදේශනක් කාමාවචරයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදේශනක් කාමාවචරයෝ ද වන්තාහ, කාමාවචරයෝ ද වන්තාහු යි.

තෙළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් රූපාවචරයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදේශනක් රූපාවචරයෝ ද වන්තාහ, රූපාවචරයෝ ද වන්තාහු යි.

තුළුස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අරූපාවචරයෝ නො වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ අටදේශනක් අරූපාවචරයෝ ද වන්තාහ, අරූපාවචරයෝ ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදේශනක් පයඝාතයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදේශනක් අපයඝාතයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදේශනක් පයඝාතයෝ ද වන්තාහ, අපයඝාතයෝ ද වන්තාහු යි.

එකොළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අනෙයාසානිකයෝ වෙති. අනෙයාසානිකයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ දසදේශනක් අනෙයාසානිකයෝ ද වන්තාහ, අනෙයාසානිකයෝ ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදේශනක් අනියතයෝ. අනෙයාසානිකයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදේශනක් අනියතයෝ වෙති. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදේශනක් අනියතයෝ ද වන්තාහ, අනියතයෝ ද වන්තාහු යි.

ඉන්ද්‍රියයෝ දසදේශනක් සඋත්තරයෝ. ඉන්ද්‍රියයෝ තිදේශනක් අනුත්තරයෝ. ඉන්ද්‍රියයෝ නවදේශනක් සඋත්තරයෝ ද වන්තාහ, අනුත්තරයෝ ද වන්තාහු යි.

පසළොස් ඉන්ද්‍රිය කෙනෙක් අරණයෝ. දේශනාසම්පන්නයෝ සරණයෝ ය. ඉන්ද්‍රියයෝ සදේශනක් සරණයෝ ද වන්තාහ, අරණයෝ ද වන්තාහු යි.

පඤ්චප්පච්ඡය යි.

ඉන්ද්‍රිය විභව්‍යාප්තිය නිමි.

6. පටිච්චසමුප්පාද විභවෙනා

347. අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං, සලායතනපච්චයා ඵසෙයා, ඵසෙයපච්චයා වෙදනා, වෙදනා පච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං සොකපටිදෙවිදුක්ඛදෙමනස්සුපායාසා සමභවනතී, එවමෙ-
තස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතී.

348. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං, අයං වුච්චතී අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමෙ අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා : පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො කායසංඛාරො වච්චසංඛාරො විතතසංඛාරො.

තත්ථ කතමො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො : කුසලාවෙනනා කාමාවචරා රූපාවචරා දානමයා සීලමයා භාවනාමයා, අයං වුච්චතී පුඤ්ඤාභි-
සංඛාරො.

තත්ථ කතමො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො : අකුසලා වෙනනා කාමාවචරා, අයං වුච්චතී අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො.

තත්ථ කතමො ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො : කුසලා වෙනනා අරූපාවචරා, අයං වුච්චතී ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො.

තත්ථ කතමො කායසංඛාරො : කායසංඤ්චනනා කායසංඛාරො, වච්චසංඤ්චනනා වච්චසංඛාරො, මනෝසංඤ්චනනා විතතසංඛාරො. ඉමෙ වුච්චනතී අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා.

349. තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : චක්ඛුචිඤ්ඤාණං සොභවිඤ්ඤාණං ඝානවිඤ්ඤාණං ජීවහාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනෝ විඤ්ඤාණං, ඉදං වුච්චතී සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

350. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං : අභි නාමං, අභි රූපං.

තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සංඛාරාක්ඛන්ධො, ඉදං වුච්චතී නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං : චක්ඛාරො ච මහාභූතා චතුර්නං ච මහා භූතානං උපාදාය රූපං, ඉදං වුච්චතී රූපං. ඉතී ඉදං ච නාමං ඉදං ච රූපං, ඉදං වුච්චතී විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

351. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං : චක්ඛායතනං සොභායතනං ඝානායතනං ජීවහායතනං කායායතනං මනායතනං, ඉදං වුච්චතී නාමරූපපච්චයා සලායතනං.

6. ප්‍රතික්ෂේපයේ විවේචනය

347. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයෝ වෙති, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් (විපාක) විඤ්ඤාන ය, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඛණ්ඩායනය වෙයි, ඛණ්ඩායනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන ය, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් (උප ප්‍රාප්ති) භවය වෙයි, (කර්ම) භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරා-මරණ ද සොකපරිදේවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසයෝ ද වෙත්. මෙසේ තෙල සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ ඉපදීම වේ.

348. එහි අවිද්‍යා කවර යත් : දුක්ඛසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුක්ඛසම්මුදයසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුක්ඛනිරෝධසත්‍යයෙහි නො දැනීම ය, දුක්ඛනිරෝධගාමීනීප්‍රතිපදාසත්‍යයෙහි නො දැනීම යි. මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් (උපදාන) සංස්කාරයෝ කවරහ යත් : පුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, අපුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, ආනඤ්ජාභිසංස්කාර ය, කායසංස්කාර ය, වාක්සංස්කාරය, චිත්තසංස්කාර යි.

එහි පුණ්‍යාභිසංස්කාර කවරෙ යත් : දනමය වූ ද සීලමය වූ ද භාවනාමය වූ ද කාමාවචර වූ රූපාවචර වූ කුශලවේතනා යි. මේ පුණ්‍යාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි අපුණ්‍යාභිසංස්කාර කවරෙ යත් : කාමාවචර අකුශලවේතනා යි. මේ අපුණ්‍යාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි ආනඤ්ජාභිසංස්කාර කවරෙ යත් : අරූපාවචර කුශලවේතනා යි. මේ ආනඤ්ජාභිසංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි කායසංස්කාර කවරෙ යත් : කායසඤ්ඤාවේතනාව කායසංස්කාර ය, වාක්සඤ්ඤාවේතනාව වාක්සංස්කාර ය, මනස්සඤ්ඤාවේතනාව චිත්තසංස්කාර යි. මොහු අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන සංස්කාරහ යි කියනු ලැබෙත්.

349. එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන විඤ්ඤාන කවරෙ යත් : වක්ඡුර්විඤ්ඤාන ය, ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤාන ය, ස්පර්ශවිඤ්ඤාන ය, ජිහ්වාවිඤ්ඤාන ය, කායවිඤ්ඤාන ය, මනෝවිඤ්ඤාන යි. මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන ' විඤ්ඤාන ' යි කියනු ලැබේ.

350. එහි විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇති, රූපයෙක් ඇති.

එහි නාම කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඥාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි රූප කවරෙ යත් : සතර මහාභ්‍යාසයෝ ද සතර මහාභ්‍යාසයන් නිසා උපන් රූපය ද යි මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන ' නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ.

351. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන ඛණ්ඩායනය කවරෙ යත් : වක්ඛායනය ය, සොකායනය ය, ඝාතායනය ය, ජීවිහායනය ය, කායායනය ය, මනායනය යි. මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් උපදාන ඛණ්ඩායනය යි කියනු ලැබේ.

352. තත් කතමො සලායතනපච්චයා එසොයා : චක්ඛුසල්පසොයා සොතසල්පසොයා ඝානසල්පසොයා ජ්වහාසල්පසොයා කායසල්පසොයා මනෝසල්පසොයා, අයං වුච්චති සලායතනපච්චයා එසොයා.

353. තත් කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා : චක්ඛුසල්පස්සජා වෙදනා සොතසල්පස්සජා වෙදනා ඝානසල්පස්සජා වෙදනා ජ්වහාසල්පස්සජා වෙදනා කායසල්පස්සජා වෙදනා මනෝසල්පස්සජා වෙදනා, අයං වුච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

354. තත් කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා : රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ථේරිඨිබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා, අයං වුච්චති වෙදනාපච්චයා තණ්හා.

355. තත් කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං : කාමුපාදානං දිට්ඨිපාදානං සීලබ්බතුපාදානං අතතවාදුපාදානං, ඉදං වුච්චති තණ්හා පච්චයා උපාදානං.

356. තත් කතමො උපාදානපච්චයා භවො : භවො දුච්චෙත . අත්ථි කම්මභවො අත්ථි උපපත්තිභවො.

තත් කතමො කම්මභවො : පුඤ්ඤාභිසංඛාරො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො, අයං වුච්චති කම්මභවො. සබ්බප්පි භවගාමීකම්මං කම්මභවො.

තත් කතමො උපපත්තිභවො : කාමභවො රූපභවො අරූපභවො සඤ්ඤාභවො අසඤ්ඤාභවො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා භවො එක වොකාරභවො චතුර්වොකාරභවො පඤ්චවොකාරභවො, අයං වුච්චති උපපත්තිභවො. අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා භවො.

257. තත් කතමා භවපච්චයා ජාති : යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කන්ති අභිතිබ්බන්ති බ්බොනං පාතුභාවො ආයතනානං පටිලාභො. අයං වුච්චති භවපච්චයා ජාති.

258. තත් කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං : අත්ථි ජරා, අත්ථි මරණං.

තත් කතමා ජරා : යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකායෙ ජරා ජරණතා බණ්ඞිච්චං පාලිච්චං චලිත්තවතා ආයුනො සංභාති ඉත්ථිකානං පටිපාඨකො. අයං වුච්චති ජරා.

තත් කතමං මරණං : යා තෙසං තෙසං සත්තානං තමහි තමහි සත්තනිකායා චුති ච්චන්තා හෙදො අන්තර්ධානං මච්චු මරණං කාලතිරියා බ්බොනං හෙදො කලෙබ්බස්ස නිකේධපො ජීවිතිත්ථිකස්ස උපවෙජ්ඣෙදො ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයං ච ජරා ඉදං ච මරණං, ඉදං වුච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

352. එහි ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ස්පර්ශය කවරෙ යත් : වක්ඛ්‍යසම්ඵස්ස ය, සොතසම්ඵස්ස ය, සානසම්ඵස්ස ය, ජීවිහාසම්ඵස්ස ය, කායසම්ඵස්ස ය, මනෝ සම්ඵස්ස යි. මේ ෂඩායතනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ.

353. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා වේදනා කවර යත් : වක්ඛ්‍යසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, සොතසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, සානසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, ජීවිහාසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා ය, මනෝසම්ඵස්සයෙන් උපන් වේදනා යි. මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා වේදනා යි කියනු ලැබේ.

354. එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා තෘෂ්ණා කවර යත් : රූපතෘෂ්ණා ය, ශබ්ද තෘෂ්ණා ය, ගන්ධතෘෂ්ණා ය, රසතෘෂ්ණා ය, ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාතෘෂ්ණා ය, ධර්මතෘෂ්ණා යි. මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

355. එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා උපාදන කවරෙ යත් : කාමොපාදන ය, දෘෂ්ට්‍යූපාදන ය, ශීලට්‍රිකොපාදන ය, ආත්මවාදෙපාදන යි. මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා උපාදන යි කියනු ලැබේ.

356. එහි උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා භවය කවරෙ යත් : භවය ද්විප්‍රකාරයෙන් වෙයි : කර්මභවයෙක් ඇත, උපප්‍රාප්තිභවයෙක් ඇති.

එහි කර්මභව කවරෙ යත් : පුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, අපුණ්‍යාභිසංස්කාර ය, ආනඤ්ජාභි සංස්කාර යි. මේ කර්මභව යි කියනු ලැබේ. හැම භවගාමීකර්මය කර්මභව වේ.

එහි උපප්‍රාප්තිභව කවරෙ යත් : කාමභව ය, රූපභව ය, අරූපභව ය, සංඤ්භව ය, අසංඤ්භව ය, නෛවසංඤ්ඤාසංඤ්භව ය, එකචෝකාරභව ය, චතුචෝකාරභව ය, පඤ්චචෝකාරභව යි. මේ උපප්‍රාප්තිභව යි කියනු ලැබේ. මේ උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා භව යි කියනු ලැබේ.

357. එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ජාති කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි යම් ඉපැද්මෙක් (පරිපූර්ණායතන විසින්) මොනොවට ඉපැද්මෙක් අවක්‍රාන්තිකයෙක් වෙසෙසින් ඉපැද්මෙක් ස්කන්ධයන්ගේ පහළ වීමෙක් ආයතනයන්ගේ ප්‍රතිලාභයෙක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති යි කියනු ලැබේ.

358. එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරායෙක් ඇත, මරණ යෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙහි ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ යම් දිරිමෙක් දිරනඅයුරෙක් බණ්ඩිත බවෙක් පැසුණු බවෙක් රැලිනැඟුණු සම ඇති බවෙක් ආයුෂ්‍යයාගේ පිරිහීමෙක් ඉදුරන් මිනි කිරීමෙක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ඒ සත්ත්වයන්ගේ ඒ ඒ සත්ත්වනිකායයෙන් යම් ව්‍යුතියෙක් ව්‍යුත වන බවෙක් බිඳීමෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් මාත්‍රසංඛ්‍යාත මරණයෙක් කල්පය කිරීමෙක් ස්කන්ධයන්ගේ බිඳීමෙක් කලෙවරයාගේ බහා තැබීමෙක් ජීවිතෙන්ද්‍රියයාගේ සිඳීමෙක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද යි මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් උපදනා ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

359. තත් කතමො සොකො : සුඛව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, භොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, සීලව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, අඤ්ඤානරඤ්ඤානරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤානරඤ්ඤානරෙන දුක්ඛධමෙමන චුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතතං අනෙතාසොකො අනෙතා පරිසොකො වෙනසො පරිඤ්ඤායනා දොමනස්සං සොකසලං, අයං වුච්චති සොකො.

360. තත් කතමො පරිදෙවො : සුඛව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, භොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, සීලව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, අඤ්ඤානරඤ්ඤානරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤානරඤ්ඤානරෙන දුක්ඛධමෙමන චුට්ඨස්ස, ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතතං පරිදෙවිතතං වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලසො ලාලසනා ලාලපටිතතං, අයං වුච්චති පරිදෙවො.

361. තත් තතමං දුක්ඛං : යං කාසිකං අසාතං කාසිකං දුක්ඛං කායසම්පස්සජ් අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං, කායසම්පස්සජ් අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දුක්ඛං.

362. තත් කතමං දොමනස්සං : යං වෙනසිකං අසාතං වෙනසිකං දුක්ඛං වෙනො සම්පස්සජ් අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං, වෙනො සම්පස්සජ් අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, ඉදං වුච්චති දොමනස්සං.

363. තත් කතමො උපායාසො : සුඛව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, භොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, රොගව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, සීලව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, දිට්ඨිව්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, අඤ්ඤානරඤ්ඤානරෙන ව්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤානරඤ්ඤානරෙන දුක්ඛධමෙමන චුට්ඨස්ස, ආයාසො උපායාසො ආයාසිතතං උපායාසිතතං, අයං වුච්චති උපායාසො.

364. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොතිති : එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සම්භවති භොති. සමාගමො භොති. සමොධානං භොති. පාතුභාවො භොති, තෙන වුච්චති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොතිති.

සුතනනනභාජනියං.

365. අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනතං, ඡට්ඨායනතපච්චයා එසො, එසපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති.

359. එහි ශෝක කවරෙ යත් : ඥාතියාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි භොග්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි රොග්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි ශීල්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි දාෂ්ට්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතර්‍යාසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃභෙදව කින් පහස්නා ලද්දහුගේ ශෝකයෙක් ශෝකාකාරයෙක් ශෝක කළ බවෙක් ඇතුළත ශෝකයෙක් ඇතුළත පරිශෝකයෙක් සිත දවන අයුරෙක් දෙමනසෙක් ශෝකශ්‍රයෙක් වේ ද, මේ 'ශෝක' යි කියනු ලැබේ.

360. එහි පරිදෙව කවරෙ යත් : ඥාතියාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි භොග්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි රොග්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි ශීල්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි දාෂ්ට්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතර්‍යාසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃභෙදව කින් පහස්නා ලද්දහුගේ (යම්) නම කියා හැඳීමෙන් නම කියා හඬන අයුරෙක් ගුණ කියා හඬන අයුරෙක් නම කියා හඬන බවෙක් ගුණ කියා හඬන බවෙක් වචනයෙක් ප්‍රලාපයෙක් විප්‍රලාපයෙක් පුනපුනා කීමෙන් පුනපුනා කියන අයුරෙක් පුනපුනා කී බවෙක් වේ ද, මේ 'පරිදෙව' යි කියනු ලැබේ.

361. එහි දුඃභ කවරෙ යත් : යම් කායික වූ නො සුවයෙක් කායික වූ දුකෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වේදයිතයෙක් කාපහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වේදනායෙක් වේ ද, මේ 'දුඃභ' යි කියනු ලැබේ.

362. එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ නො සුවයෙක් වෛතසික වූ දුකෙක් සිත්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වේදයිතයෙක් සිත්පහසින් උපන් නො සුව වූ දුක් වූ වේදනායෙක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ.

363. එහි 'උපායාස' කවරෙ යත් : ඥාතියාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි භොග්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි රොග්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි ශීල්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි දාෂ්ට්‍යාසනයෙන් පහස්නා ලද්දහුගේ වේවයි අන්‍යතරාන්‍යතර්‍යාසනයෙකින් සමන්විත වූවහුගේ අන්‍යතරාන්‍යතර දුඃභෙදවකින් පහස්නා ලද්දහුගේ ආයාසයෙක් බලවත් ආයාසයෙක් ආයාසයට පැමිණි බවෙක් උපායාසයට පැමිණි බවෙක් වේ ද, මේ 'උපායාස' යි කියනු ලැබේ.

364. 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යනු : මෙසේ තෙල අමිත්‍ර වූ නොහොත් සියලු දුඃඛරාශිහුගේ එක්වීම වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

සූත්‍රාන්තභාජනිය යි.

365. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ තෙල සියලු දුඃඛරාශිහුගේ පහළවීම වේ.

අවිජ්ජාපචයා සංකාරො, සංකාරපචයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපචයා නාමං, නාමපචයා ඵසො, ඵසාපචයා වේදනා, වේදනාපචයා තණ්හා, තණ්හාපචයා උපාදානං, උපාදානපචයා භවො, භවපචයා ජාති, ජාතිපචයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකඛකම්මස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා, සංකිංචරො, සංකිංචරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ-
පච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡව්ඨායනනං, ඡව්ඨායනනපච්චයා
ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා
උපාදනං, උපාදනපච්චයා භවො. භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා
ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකුස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංකිතාරො, සංකිතාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා¹ එසොසා, එසොසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකුස්ස සමුදයො භොති.

සම්මන්ත්‍රණය.

366. අවිජ්ජාපච්චයා සංකාරො අවිජ්ජාභෙදානුකො, සංකාරපච්චයා විසුද්ධාණං සංකාරභෙදානුකො, විසුද්ධාණපච්චයා නාමං විසුද්ධාණභෙදානුකො, නාමපච්චයා ඡව්ඨායනනං නාමභෙදානුකො, ඡව්ඨායනනපච්චයා එසෙසා ඡව්ඨායනනභෙදානුකො, එසෙසපච්චයා වේදනා එසෙසභෙදානුකා, වේදනාපච්චයා නිශ්භා වේදනාභෙදානුකා, නිශ්භාපච්චයා උපාද්ධං නිශ්භාභෙදානුකො, උපාද්ධපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනෙසං කෙවලෙසං දුක්ඛකිකුසෙසං සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංකිතං අවිජ්ජාභෙදානං, සංකිතරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංකිතභෙදානං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙදානං, නාමපච්චයා ඵසො නාමභෙදානං, ඵසුපච්චයා වේදනා ඵසුභෙදානං, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙදානං, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකුස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංකිතො රූ අවිජ්ජාගෙනුකො, සංකිතරූපච්චයා විඤ්ඤාණං සංකිතරූපෙනුකං, විඤ්ඤාණරූපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණගෙනුකං, නාමරූපච්චයා ඡව්ඨායතනං නාමරූපගෙනුකං, ඡව්ඨායතනරූපච්චයා එසො ඡව්ඨායතනගෙනුකො, එසොරූපච්චයා වේදනා එසොගෙනුකා, වේදනාරූපච්චයා තණ්හා වේදනාගෙනුකා, තණ්හාරූපච්චයා උපාදානං තණ්හාගෙනුකං, උපාදානරූපච්චයා භවො, භවරූපච්චයා ජාති, ජාතිරූපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකිකිස්ස සමුදයො භොති.

1. සම්ප්‍රායනනපථවයා - සිරිමු, සංඝා.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමරූපභෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා ඡට්ඨායතනභෙතුකො¹, එසෙසපච්චයා වේදනා එසෙසභෙතුකා වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

භෙතුචතුක්ඛනං.

367. අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එසෙසපච්චයා වේදනා එසෙසසම්පයුත්තා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරෙ අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා එසෙසා නාමසම්පයුත්තො, එසෙසපච්චයා වේදනා එසෙසසම්පයුත්තා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං², නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං,³ ඡට්ඨායතනපච්චයා එසෙසා ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එසෙසපච්චයා වේදනා එසෙසසම්පයුත්තා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

1. සලායතනභෙතුකො - සායා.

2. විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං - සිරිමු.

3. නාමරූපසම්පයුත්තං - සිරිමු, මජ්ඣං.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හෙතුකොට ඇති සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර හෙතුකොට ඇති විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය හෙතුකොට ඇති නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප හෙතුකොට ඇති ෂ්ඛායතනය වෙයි, ෂ්ඛායතනප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ඛායතනය හෙතුකොට ඇති ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය හෙතුකොට ඇති වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව හෙතුකොට ඇති තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව හෙතුකොට ඇති උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දෑධර්මයින්ගේ සම්මුතිය වේ.

හෙතුවතුමක යි.

367. අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාන වෙයි. විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේතසානන්තරය වෙයි, ඡේතසානන්තරප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතසානන්තරසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදානා වෙයි, උපාදානාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඥනය වෙයි, විඥනප්‍රත්‍යයෙන් විඥනසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

අවදානාවක් ඇති අවස්ථාවක දී සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විභවය වෙයි, විභවප්‍රත්‍යයෙන් නිමැවීම වෙයි, නිමැවීමේ විභවය සම්ප්‍රයුක්ත ය, නිමැවීමේ ප්‍රත්‍යයෙන් නිමැවීමේ ප්‍රත්‍යය වූ ජීවිතය වෙයි, ජීවිතයෙන් ප්‍රත්‍යයෙන් ජීවිතය සම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්වරූපය වෙයි, ස්වරූපයෙන් ස්වරූපසම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙනුවට වෙයි, වෙනුවෙන් ප්‍රත්‍යයෙන් වෙනුවෙන් සම්ප්‍රයුක්ත වූ කාලය වෙයි, කාලයෙන් කාලය සම්ප්‍රයුක්ත වූ උපද්‍රවය වෙයි, උපද්‍රවයෙන් උපද්‍රවයෙන් ආගම වෙයි, ආගමයෙන් ආගම සම්ප්‍රයුක්ත වූ උපද්‍රවයෙන් උපද්‍රවයෙන් ආගම වෙයි, ආගමයෙන් ආගම සම්ප්‍රයුක්ත වූ උපද්‍රවයෙන් උපද්‍රවයෙන් ආගම වෙයි, ආගමයෙන් ආගම සම්ප්‍රයුක්ත වූ උපද්‍රවයෙන් උපද්‍රවයෙන් ආගම වෙයි.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණසම්පයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුතං නාමං¹, නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුතං ඡට්ඨායතනං,² ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො ඡට්ඨායතනසම්පයුතො, එසාපච්චයා වේදනා එසාසම්පයුතා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතා, තණ්හා පච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුතං උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකුස්ස සමුදයො භොති.

සම්පයුතතචතුක්කං.

368. අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො එසාපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, එසාපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකුස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා එසො එසාපච්චයා'පි නාමං, එසාපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකුස්ස සමුදයො භොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමරූපං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො එසාපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, එසාපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකුස්ස සමුදයො භොති.

1. විඤ්ඤාණසම්පයුතං - සිපාවි.

2. නාමරූපසම්පයුතං සලායතනං - සිරිමු.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං සලායතනපච්චයා'පි නාමරූපං, ඡර්ඛායතනපච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා'පි ඡර්ඛායතනං, එසෙසපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එසෙසා, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

අඤ්ඤාමඤ්ඤාචක්ඛානං.

369. සංඛාරපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- විඤ්ඤාණපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- නාමපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- ඡර්ඛායතනපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- එසෙසපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- වේදනාපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- තණ්හාපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- උපාදානපච්චයා අවිජ්ජා -පෙ- අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡර්ඛායතනං, ඡර්ඛායතනපච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

මානිකා

370. කතමෙ ධම්මො අකුසලා : යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතතං උප්පන්නං භොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතත්තමප්පන්නං රූපාරමමණං වා සංස්පරමමණං වා ගඤ්ඤාරමමණං වා රසාරමමණං වා ථොට්ඨබ්බාරමමණං වා ධම්මාරමමණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජා-පච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡර්ඛායතනං, ඡර්ඛායතනපච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

371. තත්ථ කතමො අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං අනභිසම්යො අනනුබොධො අසම්බොධො අප්පට්ඨෙධො අසංඛිතාහණා අපරියොගාහණා අසම්පෙකකිණා අපට්ඨවේකකිණා අපට්ඨකකිකමං දුමමෙක්ඛං බාලාං අසම්පජ්ඣාදා මොහො පමොහො සමමොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජාණො අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරිසුට්ඨානං අවිජ්ජාලබ්ඪි මොහො අකුසලමූලං, අයං චුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො : යං වේතනා සංඤ්ඤාතනා වේතසිතතනං, අයං චුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො.

අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම රූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි. නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යතාවය වෙයි, ඡේද්‍යතාවයෙන් නාමරූප වෙයි. ඡේද්‍යතාවයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යතාවය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛත්වත්තයාගේ සමුදය වේ.

අනෙකුත් ප්‍රකාශන කිහිපයක්.

369. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . නාමප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . ඡේද්‍යතාවයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව වෙයි . . . අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි. නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යතාවය වෙයි. ඡේද්‍යතාවයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි. උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛත්වත්තයාගේ සමුදය වේ.

මාතෘකා යි.

370. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්බන වේවයි, ශබ්ද ලම්බන වේවයි ගන්ධාලම්බන වේවයි රසාලම්බන වේවයි සප්තව්‍යාලම්බන වේවයි ධර්මාලම්බන වේවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳැ සොමනස් සහගත වූ මිත්‍යාදෘෂ්ටිය හා එකොත්පාදි ප්‍රකාරයෙන් යුක්ත වූ අකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යතාවය වෙයි. ඡේද්‍යතාවයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණා ප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි. උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛය උපදනේ වේ.

371. එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් සිව්සස් නො දැනීමක් නො දැකීමක් අනව බෝධයෙන් අනනුබෝධයෙන් අසම්බෝධයෙන් අප්‍රතිවේධයෙන් (අනිත්‍යාදි සමාන්‍ය හෙයින්) මොනොවට නො ගැනීමක් භාත්පසින් නො බැසගැනීමක් සමච නො බැලීමක් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා නො කිරීමක් ප්‍රත්‍යක්ෂ නො කිරීමක් දුර්මේධ්‍ය (අපවිත්‍ර) බවක් බාලයෙන් අසමාග්‍යයෙන් මොහයෙන් ප්‍රමොහයෙන් සම්මොහයෙන් අවිද්‍යාවක් අවිද්‍යාඛණ්ඩයක් අවිද්‍යායෝගයක් අවිද්‍යාඅනුශයයක් අවිද්‍යාපරිසරයක් අවිද්‍යාපරිසරයක් මොහ සම්බන්ධ අකුශලමූලයක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යා' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සංවෙනතාවක් සිත්ත ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩරං මනෝ මනායතනං මනිඤ්ඤං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකෝ තප්පා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වේදනාකකිකෝ සංඤ්ඤාකකිකෝ සංඛාරකකිකෝ, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං : යං විතතං මනෝ මානසං හදයං පණ්ඩරං මනෝ මනායතනං මනිඤ්ඤං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණකකිකෝ තප්පා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමෝ ඡට්ඨායතනපච්චයා එසොයා : යො එසොයා පුසනා සමුප්පනා සමුප්පිතතනං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා එසොයා.

තත්ථ කතමා එසංපච්චයා වේදනා : යං වේතයිකං සාතං වේතයිකං සුඛං වේතොසල්ඨස්සජං සාතං සුඛං වේදසිතං වේතොසල්ඨස්සජා සාතා සුඛා වේදනා, අයං වුච්චති එසංපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමා වේදනාපච්චයා තණ්හා : යො රුගො සාරුගො අනුතයො අනුරොධො නඤ්ඤි නඤ්ඤරුගො විතතස්ස සාරුගො, අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං : යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසුකාසිකං දිට්ඨිවිපථඤ්ඤං දිට්ඨිසංඤ්ඤාජනං ගාභො පතිට්ඨාභො අභිනිවේසො පරාමාසො කුමමග්ගො මිච්ඡාපථො මිච්ඡතනං තිත්ථායතනං විපරිසෙසගාභො, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං.

තත්ථ කතමෝ උපාදානපච්චයා භවො : ධාපෙතො උපාදානං වේදනාකකිකෝ සංඤ්ඤාකකිකෝ සංඛාරකකිකෝ විඤ්ඤාණකකිකෝ, අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා භවො.

තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති : යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති සංඤ්ජාති තිබ්බතති අභිනිබ්බතති පාතුභාවො, අයං වුච්චති භවපච්චයා ජාති.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං : අජී ජරා අජී මරණං.

තත්ථ කතමා ජරා : යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජරා ජරණතා ආයුතො සංභාති, අයං වුච්චති ජරා.

තත්ථ කතමං මරණං : යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අතිච්චතා අන්තර්ධානං, ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං, ඉදං වුච්චති ජාති පච්චයා ජරාමරණං.

ඵවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතිති ඵවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සංඛතා භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාතුභාවො භොති, තෙන වුච්චති ඵවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතිති.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් වූ විඥනය කවර යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් චිත්තයෙක් (පණ්ඩර) භවාධිගචිත්තයෙක් මනස්ථාන මානසතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥනයෙක් විඥනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනෝවිඥානාත්මයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඥනප්‍රත්‍යයෙන් (උපදාන) නාමය කවර යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥ ස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' විඥනප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය කවර යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් භාදයෙක් පණ්ඩරයෙක් මන ස්ථාන මානසතනයෙක් මනින්ද්‍රියයෙක් විඥනයෙක් විඥනස්කන්ධයෙක් තදනුරූප වූ මනෝවිඥානාත්මයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවර යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවර යත් : යම් වෛතසික වූ මිහිරි බවෙක් වෛතසික වූ සුබයෙක් වෛතසමඵළසයෙන් උපන් සාත්‍යබවේදයිතයෙක් වෛතස මඵළසයෙන් උපන් සාත්‍යබවේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් අනුනායෙක් අනුරොධයෙක් (ඇලීමක්) නන්දියෙක් නන්දිරාගයෙක් චිත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන කවර යත් : යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් දෘෂ්ටිගතනයෙක් දෘෂ්ටිකාන්තාරයෙක් විරූපදෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිවිෂ්පන්දිතයෙක් දෘෂ්ටි සංයෝජනයෙක් ග්‍රාහයෙක් පිහිටා සිටීමෙක් බැසැගෙන සිටීමෙක් පරාමර්ශයෙක් කුන්සිත මාර්ගයෙක් මිථ්‍යාපථයෙක් මිථ්‍යාත්වයෙක් කීර්ථායතනයෙක් විපර්යාසග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන යි කියනු ලැබේ.

එහි උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භව කවර යත් : උපාදාන තබා වේදනාස්කන්ධය සංඥ ස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඥනස්කන්ධය යන මේ උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භව යයි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවර යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ඉපැදීමක් මොනොවට ඉපැදීමක් නිපැදීමක් වෙසෙසින් නිපැදීමක් පහළවීමක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති යයි කියනු ලැබේ.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවර යත් : ජරායෙක් ඇත, මරණයෙක් ඇති.

එහි ජරා කවර යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් දිරීමක් දිරන බවෙක් ආයුෂ්‍යා ගේ පිරිහීමක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ.

එහි මරණ කවර යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ක්ෂය වීමක් ව්‍යාය වීමක් බිදීමක් භාත්පසින් බිදීමක් අනිත්‍ය බවෙක් අකුරුදහන් වීමක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද, මේ මරණය ද යන මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යනු මෙසේ මේ සියලු දුඃඛාභිභූතේ සධිගතිය වෙයි. සමාගමය වෙයි. සමවධානය වෙයි. ප්‍රාදුර්භාවය වෙයි. එහෙයින් ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි කියනු ලැබේ.

372. තත්ථි සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හා පච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො : යා චේතනා සංඤ්චනනා චේතසිතතනං, අයං වුව්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වේදනාකකුක්ඛො සඤ්ඤාකකුක්ඛො සංඛාරකකුක්ඛො, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

නාමපච්චයා ඵසොති, තත්ථ කතමං නාමං : ධ්වෙත්තා ඵසං වේදනාකකුක්ඛො සඤ්ඤාකකුක්ඛො සංඛාරකකුක්ඛො විඤ්ඤාණකකුක්ඛො, ඉදං වුව්චති නාමං.

තත්ථ කතමො නාමපච්චයා ඵසො : යො ඵසො චුත්තො සම්චුත්තො සම්චුත්තතනං, අයං වුව්චති නාමපච්චයා ඵසො. -පෙ- තෙන වුව්චති ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො භොතිති.

373. තත්ථි සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡ්වර්යායතනං, ඡ්වර්යායතනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො : යා චේතනා සංචේතනා චේතසිතතනං, අයං වුව්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං : අත්ථිනාමං, අත්ථිරූපං. තත්ථ කතමං නාමං, වේදනාකකුක්ඛො සඤ්ඤාකකුක්ඛො සංඛාරකකුක්ඛො, ඉදං වුව්චති නාමං.

තත්ථ කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපවයො, සොනායතනස්ස උපවයො, ඝානායතනස්ස උපවයො, ඡ්වර්යායතනස්ස උපවයො, කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤාමපි අත්ථි රූපං විතතජ්ජා විතතභෙත්තං විතතසමුට්ඨානං ඉදං වුව්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං.

372. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි, විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන වෙයි, උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛත්වයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යන් : යම් අඤ්ඤානෙක් අදර්ශනෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසරයෙක් මොහසඬ්ඛාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යායි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවර යන් : යම් වේතනාවක් සඤ්ඤානාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන කවර යන් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤානාදියෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානයි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවර යන් : වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාම යි කියනු ලැබේ.

'නාමපච්චයා එස්සො' යි එහි නාමය කවර යන් : ස්පර්ශය තඤා වේදනා ස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවර යන් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවක් වේ ද, මේ නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්වයන්ගේ සමුදයො හොති' යි කියනු ලැබේ.

373. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන වෙයි. විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි. නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතියානතාය වෙයි. ඡේතියානතායප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන වෙයි. උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිජ්ජා කවර යන් : යම් අඤ්ඤානෙක් අදර්ශනෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසරයෙක් මොහ සඬ්ඛාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවර යන් : යම් වේතනාවක් සඤ්ඤානාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන කවර යන් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤානාදියෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප කවර යන් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවර යන් : වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවර යන් : චක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැදීම ය, ශ්‍රොත්‍රායතනයාගේ ඉපැදීම ය, ස්පර්ශායතනයාගේ ඉපැදීම ය, ජිහ්වායතනයාගේ ඉපැදීම ය, කායායතනයාගේ ඉපැදීම ය, යළි අනා වූ ද චිත්තය වූ චිත්තය හෙතු කොට ඇති චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විඤ්ඤානප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපවයා ඡර්ඛායතනනති අඤ්ඤි නාමං, අඤ්ඤි රූපං, තත්ත කතමං නාමං : වේදනාකකකො සංකුසුකකකො සංකාරකකකො, ඉදං චුච්චති නාමං.

තත්ත කතමං රූපං : යං රූපං තිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වතනති, ඉදං චුච්චති රූපං, ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං චුච්චති නාමරූපං.

තත්ත කතමං නාමරූපපවයා ඡර්ඛායතනං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති නාමරූපපවයා ඡර්ඛායතනං.

තත්ත කතමො ඡර්ඛායතනපවයා එස්සො : යො එස්සො ජුසනා සමුජ්ජනා සමුජ්ජිතතතං, අයං චුච්චති ඡර්ඛායතනපවයා එස්සො-පෙ- තෙන චුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකකකකස්ස සමුදයො හොතිති.

374. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපවයා සංකාරො, සංකාරපවයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපවයා නාමරූපං, නාමරූපපවයා සලායතනං, ඡර්ඛායතනපවයා එස්සො, එස්සපවයා වේදනා, වේදනාපවයා තණ්හා, තණ්හාපවයා උපාදානං, උපාදානපවයා භවො, භවපවයා ජාති, ජාතිපවයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුකකකකස්ස සමුදයො හොති

තත්ත කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්භි මොහො අකුසලමූලං, අයං චුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ත කතමො අවිජ්ජාපවයා සංකාරො : යා වේතනා සංඤ්ඤානනා වේතයිතතතං, අයං චුච්චති අවිජ්ජාපවයා සංකාරො.

තත්ත කතමං සංකාරපවයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති සංකාරපවයා විඤ්ඤාණං.

තත්ත කතමං විඤ්ඤාණපවයා නාමරූපං : අඤ්ඤි නාමං, අඤ්ඤි රූපං. තත්ත කතමං නාමං : වේදනාකකකො සංකුසුකකකො සංකාරකකකො, ඉදං චුච්චති නාමං.

තත්ත කතමං රූපං : චකකායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤාමි අඤ්ඤි රූපං විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුච්චානං, ඉදං චුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං චුච්චති විඤ්ඤාණපවයා නාමරූපං.

නාමරූපපවයා සලායතනනති අඤ්ඤි නාමං, අඤ්ඤි රූපං.

තත්ත කතමං නාමං : වේදනාකකකො සංකුසුකකකො සංකාරකකකො, ඉදං චුච්චති නාමං.

'නාමරූපපච්චයා ජවයායතනං' යන මෙහි නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාමයයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද, මේ රූපයයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ නාමරූපයයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්වුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයායතනයයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේදයායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදයායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශයයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි කියනු ලැබේ.

374. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයායතනය වෙයි, ඡේදයායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහු හේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංවිධාන අකුලලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යායයි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වේතනාවක් සංවේතනාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරයයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තද්වුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤායයි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත. රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාමයයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ඛායතනයා හේ ඉපැත්මෙක් . . . කායායතනයාහේ ඉපැත්මෙක් වේ ද. අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේතක වූ චිත්තසමුච්ඡායන වූ. යම් රූපයෙක් වේ ද, මේ රූපයයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යන මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපයයි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා සළායතනං යනු නාමයෙක් ඇත රූපයෙක් ඇති.

එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය මේ නාමයයි කියනු ලැබේ.

තත්ත කතමං රූපං : චිත්තාඥේ ච මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චිත්තනී, ඉදං චූළචිති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං චූළචිති නාමරූපං.

තත්ත කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං : චික්ඛායතනං සොනායතනං ඝානායතනං ජීවහායතනං කායායතනං මනායතනං, ඉදං චූළචිති නාමරූපපච්චයා සලායතනං.

තත්ත කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එසොයා : යො එසොයා ණ්ඨසනා සමුණ්ඨසනා සමුණ්ඨසිත්තනං. අයං චූළචිති ඡට්ඨායතනපච්චයා එසොයා -පෙ- තෙන චූළචිති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොතිති.

පච්චයචතුක්ඛං.

375 තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරාඥේ අවිජ්ජාභෙතුකො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමභෙතුකං, ඡට්ඨායතන- පච්චයා එසොයා ඡට්ඨායතනභෙතුකො, එසොයාපච්චයා වේදනා එසොයාභෙතුකා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති.

තත්ත කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොහො අකුසලමූලං, අයං චූළචිති අවිජ්ජා.

තත්ත කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරාඥේ අවිජ්ජාභෙතුකො : යා වේතනා සංඤ්ඤානා වේතසිත්තනං, අයං චූළචිති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරාඥේ අවිජ්ජාභෙතුකො.

තත්ත කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළචිති සංඛාර- පච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං.

තත්ත කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං : වේදනාකකිකො සංඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො, ඉදං චූළචිති විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං.

තත්ත කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමභෙතුකං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළචිති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමභෙතුකං.

තත්ත කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එසොයා ඡට්ඨායතනභෙතුකො : යො එසොයා ණ්ඨසනා සමුණ්ඨසනා සමුණ්ඨසිත්තනං, අයං චූළචිති ඡට්ඨායතන- පච්චයා එසොයා ඡට්ඨායතනභෙතුකො.

තත්ත කතමා එසොයාපච්චයා වේදනා එසොයාභෙතුකා : යං වේතසිකං සානං වේතසිකං සුඛං වේතොසමඵසොජං සානං සුඛං වේදසිතං වේතො- සමඵසොජං සානං සුඛං වේදනා, අයං චූළචිති එසොයාපච්චයා වේදනා එසොයාභෙතුකා.

එහි රූප කවරෙ යත්: සතර මහා භූතයෝ ද යම් රූපයකුත් ඇසිරි කොටගෙන මනෝවිඤ්ඤාධාතු ව පවතී ද, මේ රූප යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යන මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් සලායතන කවරෙ යත්: වක්ඛායතන ය සොත්තායතන ය සාත්තායතන ය ජීවිහායතන ය කායායතන ය මනායතන යි මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් සලායතන යි කියනු ලැබේ.

එහි ජට්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත්: යම්ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේද මේ ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් 'එව මෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛන්තන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි කියනු ලැබේ.

ප්‍රත්‍යයවතුණි යි.

375. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාරය වේ. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඤ්ඤාය වේ. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාභේතුක වූ නාමය වේ. නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ ඡේදායතනය වේ. ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනභේතුක වූ ස්පර්ශය වේ. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභේතුක වූ වේදනාව වේ. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේතුක වූ තෘෂ්ණාව වේ. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභේතුක වූ උපාදාය වේ. උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේ. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේ. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාව හා මරණය වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත්: යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසංඛාරාන අකුලලමුලයෙක් වේ ද මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාරය කවරෙ යත්: යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිතනලදබවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඤ්ඤාය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාභේතුක වූ නාමය කවරෙ යත්. වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාභේතුක වූ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ ඡේදායතනය කවරෙ යත්: යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ ඡේදායතන යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනභේතුක වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත්: යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදායතනභේතුක වූ ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ භේතුක වූ වේදනාව කවරෙ යත්: යම් චේතනික වූ සාතයෙක් චේතනික වූ සුඛයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් සාත-සුඛ-වේදයිතයෙක් වේදනාසම්ප්ප්ප් සාත-සුඛ-වේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභේතුක වූ වේදනාව යයි කියනු ලැබේ.

තත් කතමා වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා : යො රුගො සාරුගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරුගො, අයං වුව්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා.

තත් කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං : යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- විපරියෙසගාභො, ඉදං වුව්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං -පෙ- තෙන වුව්චති ඵවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතිති.

376. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමපච්චයා ඵස්සො නාමභෙතුකො, ඵස්සපච්චයා වේදනා ඵස්සභෙතුකා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතිති.

තත් කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති අවිජ්ජා.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො : යා චේතනා සංඤ්චිතනා චේතසිත්තනං අයං වුව්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො.

තත් කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං : යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනො විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සංඛාර-පච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං : වේදනාක්ඛිකො සඤ්ඤාක්ඛිකො සංඛාරාක්ඛිකො, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං.

නාමපච්චයා ඵස්සො නාමභෙතුකොති තත් කතමං නාමං : ධූපෙඤ්ඤා ඵස්සං වේදනාක්ඛිකො සඤ්ඤාක්ඛිකො සංඛාරාක්ඛිකො විඤ්ඤාණාක්ඛිකො, ඉදං වුව්චති නාමං.

තත් කතමො නාමපච්චයා ඵස්සො නාමභෙතුකො : යො ඵස්සො චුසනා සමචුසනා සමචුසිත්තනං, අයං වුව්චති නාමපච්චයා ඵස්සො නාමභෙතුකො -පෙ- තෙන වුව්චති ඵවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතිති.

377. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමරූපපච්චයා ඡරියායතනං නාමරූපභෙතුකං, ඡරියායතනපච්චයා ඵස්සො ඡරියායතනභෙතුකො, ඵස්සපච්චයාවේදනා ඵස්සභෙතුකා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙතුකා තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොතිති.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේතුක වූ තෘෂ්ණාව කවර යත් : යම් රාගයෙක් සංරාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා භේතුක වූ තෘෂ්ණාව යයි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභේතුක වූ උපාදනය කවර යත් : යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභේතුක වූ උපාදනා යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් 'එවමෙක්ස ස්වභාවස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි කියනු ලැබේ.

376. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඤ්ජය වෙයි, විඤ්ජප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජභේතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභේතුක වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේතුක වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභේතුක වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ජනයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිභයෙක් මොහසඬ්ඛ්‍යාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාරය කවර යත් : යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් සිත්ත ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර භේතුක වූ විඤ්ජය කවර යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ජනාදියෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේතුක වූ විඤ්ජ යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ජප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජභේතුක වූ නාමය කවර යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ජකන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය යන මේ විඤ්ජප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජභේතුක වූ නාම යයි කියනු ලැබේ.

"නාමපච්චයා එස්සො නාමභේතුකො" යි එහි නාමය කවර යත් : ස්පර්ශය තබා වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ජකන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ජස්කන්ධ ය යන මේ නාම යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ ස්පර්ශය කවර යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභේතුක වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් "එව මෙක්ස ස්වභාවස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති" යි කියනු ලැබේ.

377. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේතුක වූ සංස්කාරය වෙයි. සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර භේතුක වූ විඤ්ජය වෙයි, විඤ්ජප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජභේතුක වූ නාම රූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේතුක වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනභේතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභේතුක වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේතුක වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා භේතුක වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

තත් කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං චූළිති අවිජ්ජා.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙදානං : යා චේතනා සංඤ්චනනා චේතසිත්තනං, අයං චූළිති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙදානං.

තත් කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණං ආතු. ඉදං චූළිති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානං.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙදානං : අජ්ඣි නාමං, අජ්ඣි රූපං, තත් කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො ඉදං චූළිති නාමං.

තත් කතමං රූපං : විකල්පයනසං උපච්චයො -පෙ- කායායනසං උපච්චයො, යං වා පනඤ්ඤමි අජ්ඣි රූපං චිත්තජං චිත්තභෙදානං චිත්තසමූප්පාදානං, ඉදං චූළිති රූපං, ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදංඤ්ච රූපං-ඉදං චූළිති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙදානං.

නාමරූපපච්චයා ඡර්ථායනනං නාමරූපභෙදානනි : අජ්ඣි නාමං, අජ්ඣි රූපං. තත් කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො-ඉදං චූළිති නාමං.

තත් කතමං රූපං : යං රූපං නිස්සංසං මනෝවිඤ්ඤාණං ආතු විත්තනි, ඉදං චූළිති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදංඤ්ච රූපං, ඉදං චූළිති නාමරූපං.

තත් කතමං නාමරූපපච්චයා ඡර්ථායනනං නාමරූපභෙදානං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණං ආතු, ඉදං චූළිති නාමරූපපච්චයා ඡර්ථායනනං නාමරූපභෙදානං.

තත් කතමො ඡර්ථායනපච්චයා එස්සො ඡර්ථායනභෙදානො : යො එස්සො චුක්ඛනා සමචුක්ඛනා සමචුක්ඛිත්තනං, අයං චූළිති ඡර්ථායනපච්චයා එස්සො ඡර්ථායනන භෙදානො -පෙ- තෙන චූළිති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතිති.

378. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙදානො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙදානං, නාමරූපපච්චයා ඡර්ථායනනං නාමරූපභෙදානං, ඡර්ථායනපච්චයා එස්සො ඡර්ථායනනභෙදානො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සභෙදානො, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙදානො, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතිති.

තත් කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං චූළිති අවිජ්ජා.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙදානො : යා චේතනා සංඤ්චනනා චේතසිත්තනං, අයං චූළිති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාභෙදානො.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අභ්‍යන්තර අදර්ශනයක් . . . අවිද්‍යාපරිසරයක් මොහසඬ්ඛාන අනුශලනලයක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යයි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේදය වූ සංස්කාරය කවර යත් : යම් චේතනාවක් සංචේතනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේදය වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේදය වූ විභ්‍යාස කවර යත් : යම් චිත්තයක් මතයක් මාතයක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිභ්‍යාසයක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේදය වූ විභ්‍යාස යයි කියනු ලැබේ.

එහි විභ්‍යාසප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාසභේදය වූ නාමරූපය කවර යත් : නාමයක් ඇත, රූපයක් ඇත. එහි නාමය කවර යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවර යත් : චක්ෂුරායතනය හෝ ඉපැද්මක් . . . කායායතනය හෝ ඉපැද්මක් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තය වූ චිත්තභේදය වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයක් හෝ ඇද්ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විභ්‍යාසප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාසභේදය වූ නාමරූපය යයි කියනු ලැබේ.

‘නාමරූපපච්චයා ජට්ඨායතනං නාමරූපභේදයං’ යනු : නාමයක් ඇත, රූපයක් ඇත. එහි නාමය කවර යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යන මේ නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවර යත් : යම් රූපයක් නිසා මනෝවිභ්‍යාසයට පවතී ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ නාමරූපය යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේදය වූ ඡේද්‍යායතනය කවර යත් : යම් චිත්තයක් මතයක් මාතයක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිභ්‍යාසයක් වේ ද, මේ නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේදය වූ ඡේද්‍යායතනය යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනභේදය වූ ස්පර්ශය කවර යත් : යම් ස්පර්ශයක් ස්පර්ශ කරන අයුරක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරක් ස්පර්ශ කරන ලද බවක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනභේදය වූ ස්පර්ශය යයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් “ එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ” යි කියනු ලැබේ.

378. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේදය වූ සංස්කාර වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේදය වූ විභ්‍යාස වෙයි, විභ්‍යාසප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාසභේදය වූ නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේදය වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනභේදය වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභේදය වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේදය වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා භේදය වූ උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛාශිඝ්‍ර හෝ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අභ්‍යන්තර අදර්ශනයක් . . . අවිද්‍යාපරිසරයක් මොහසඬ්ඛාන අනුශලනලයක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යයි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේදය වූ සංස්කාරය කවර යත් : යම් චේතනාවක් සංචේතනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාභේදය වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

තත්ත කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළවති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදානං.

තත්ත කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙදානං : අජ්ඣි නාමං, අජ්ඣි රූපං. තත්ත කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො, ඉදං චූළවති නාමං.

තත්ත කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤාමපි අජ්ඣි රූපං විතතජං විතතභෙදානං විතතසමුද්ධානං, ඉදං චූළවති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං, ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං චූළවති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙදානං.

නාමරූපපච්චයා සමුදයතනං නාමරූපභෙදානනි : අජ්ඣි නාමං, අජ්ඣි රූපං. තත්ත කතමං නාමං : වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො, ඉදං චූළවති නාමං.

තත්ත කතමං රූපං : චතතාරො ව මහාභුතා, යං ව රූපං නිසායා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චතතනි, ඉදං චූළවති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං චූළවති නාමරූපං.

තත්ත කතමං නාමරූපපච්චයා සමුදයතනං නාමරූපභෙදානං : චක්ඛායතනං -පෙ- මනායතනං, ඉදං චූළවති නාමරූපපච්චයා සමුදයතනං නාමරූපභෙදානං.

තත්ත කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො ඡට්ඨායතනභෙදානො : යො එසො සුසනා සමසුසනා සමසුසිතතනං, අයං චූළවති ඡට්ඨායතන පච්චයා එසො ඡට්ඨායතනභෙදානො.

තත්ත කතමො එසාපච්චයා වේදනා එසාභෙදානා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතො සමථස්සජං සාතං සුඛං වේදසිතං චේතොසමථස්සජං සාතා සුඛා වේදනා, අයං චූළවති එසාපච්චයා වේදනා එසාභෙදානා.

තත්ත කතමො වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙදානා : යො රුගො සාරුගො -පෙ- විතතස්ස සාරුගො, අයං චූළවති වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාභෙදානා.

තත්ත කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙදානං : යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- තිජ්ජායතනං විපරිඤ්ඤාසංගො, ඉදං චූළවති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙදානං -පෙ- තෙන චූළවති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො ගොතීති.

භෙදානානං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේදය වූ විභවය කවරෙ යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිභවයකුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභේදය වූ විභවය යයි කියනු ලැබේ.

එහි විභවප්‍රත්‍යයෙන් විභවභේදය වූ නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති, එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාර ස්කන්ධය යන මේ නාමයයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනනයාගේ ඉපැදීමක් වේ ද . . . කායායනනයාගේ ඉපැදීමක් වේ ද, යළි අත්‍ය වූ ද විත්තය වූ විත්තභේදය වූ විත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විභවප්‍රත්‍යයෙන් විභවභේදය වූ නාමරූපය යයි කියනු ලැබේ.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේදය වූ භවයනනය යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාර ස්කන්ධය යයි. මේ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද, යළි යම් රූපයක් නිසා මනෝවිභවයක් වූ පච්ඡි ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද මේ නාමරූපය යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේදය වූ භවයනනය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනනය . . . මනායනනය යයි, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපභේදය වූ භවයනනය යයි කියනු ලැබේ.

එහි භවයනනයප්‍රත්‍යයෙන් භවයනනයභේදය වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ භවයනනයප්‍රත්‍යයෙන් භවයනනයභේදය වූ ස්පර්ශය යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභේදය වූ වේදනාව කවරෙ යත් : යම් වේදනාසික වූ සාතයෙක් වේදනාසික වූ සුඛයෙක් වේදනාසම්ප්ප්ප් සාත-සුඛ-වේදනාසිකයෙක් වේදනා සම්ප්ප්ප් සාත-සුඛ-වේදනාසිකයෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභේදය වූ වේදනා යයි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේදය වූ තෘෂ්ණා කවරෙ යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . විත්තයාගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාභේදය වූ තෘෂ්ණා යයි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභේදය වූ උපාදාන කවරෙ යත් : යම් දෘෂ්ටියෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . තීර්ථායනනයෙක් විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාභේදය වූ උපාදාන යයි කියනු ලැබේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි: " එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්ථස්ස සමුදයො භොති " යි.

භේදවිභවය යි.

379. තත්ථං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං, නාමපච්චයා ඡර්ථායතනං නාමසම්පයුතං, ඡර්ථායතනපච්චයා එසො ඡර්ථායතනසම්පයුතො, එසංපච්චයා වේදනා එසංසම්පයුතා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුතං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකිස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුව්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො : යං චේතනා සංඤ්චනනා චේතසිතතනං, අයං වුව්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං : යං චිතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං : වේදනාකිකිඤ්ඤා සංඤ්ඤාකිකිඤ්ඤා සංඛාරකිකිඤ්ඤා, ඉදං වුව්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡර්ථායතනං නාමසම්පයුතං : යං චිතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුව්චති නාමපච්චයා ඡර්ථායතනං නාමසම්පයුතං.

තත්ථ කතමො ඡර්ථායතනපච්චයා එසො ඡර්ථායතනසම්පයුතො : යො එසො චුක්ඛා සමුජ්ජනා සමුජ්ජිතතනං, අයං වුව්චති ඡර්ථායතනපච්චයා එසො ඡර්ථායතනසම්පයුතො.

තත්ථ කතමා එසංපච්චයා වේදනා එසංසම්පයුතා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසම්පස්සජ්ජං සාතං සුඛං වේදසිතං චේතො සම්පස්සජ්ජං සාතං සුඛං වේදනා, අයං වුව්චති එසංපච්චයා වේදනා එසංසම්පයුතා.

තත්ථ කතමා වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතා : යො රාගො සාද්ධංගො -පෙ- චිත්තස්ස සාද්ධංගො, අයං වුව්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතා.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හා සම්පයුතං : යං දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- තිත්ථායතනං විපරිඤ්ඤාසංගො, ඉදං වුව්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුතං -පෙ- තෙන වුව්චති “එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකිස්ස සමුදයො භොති”ති.

379. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා සම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ සම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදාය වෙයි, උපාදාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරා මරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඨ රාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසරයෙක් මොහසඬායාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාව හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවර යත් : යම් වේදනාවක් සඤ්ඤායෙන් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය කවර යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤා යයි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවර යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි, මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය කවර යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවර යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව කවර යත් : යම් වේදනාසික වූ සාතයෙක් වේදනාසික වූ සුඛයෙක් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සාත-සුඛ-වේද්‍යායෙක් වේදනා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සාත-සුඛ-වේදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනා යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණා යි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදාය කවර යත් : යම් දෘෂ්ටි යෙක් දෘෂ්ටිගතයෙක් . . . තීර්ථායතනයෙක් විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදාය යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : “ එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ” යි.

380. තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො : සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං, නාමපච්චයා ඵසො නාමසම්පයුතො, ඵසාපච්චයා වේදනා ඵසාසම්පයුතා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුතං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො : යං වේදනා සංඤ්චනනා වේදනසිත්තනං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූං. ඉදං වුච්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං : වේදනාකඛන්ධො සඤ්ඤාකඛන්ධො සංඛාරකඛන්ධො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුතං.

නාමපච්චයා ඵසො නාමසම්පයුතොති තත්ථ කතමං නාමං : ධූපෙනා ඵසං, වේදනාකඛන්ධො සඤ්ඤාකඛන්ධො සංඛාරකඛන්ධො විඤ්ඤාණකඛන්ධො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමො නාමපච්චයා ඵසො නාමසම්පයුතො : යො ඵසො චුසනා සමුච්ඡිසනා සමුච්ඡිසිත්තනං, අයං වුච්චති නාමපච්චයා ඵසො නාමසම්පයුතො -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සමුදයො භොති'ති.

381. තසම් සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුතං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුතං නාමං, නාමරූපපච්චයා ඡර්ඨායතනං නාමසම්පයුතං, ඡර්ඨායතනපච්චයා ඵසො ඡර්ඨායතනසම්පයුතො, ඵසාපච්චයා වේදනා ඵසාසම්පයුතා, වේදනාපච්චයා තණ්හා වේදනාසම්පයුතා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුතං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො : යං වේදනා සංඤ්චනනා වේදනසිත්තනං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාසම්පයුතො.

380. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදාය වෙයි, උපාදාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඨ්ඨාන අකුලලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවර යත් : යම් වේදනාවක් සඤ්ඤානාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය කවර යත් : යම් විත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවර යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය යි කියනු ලැබේ.

නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය යනු : එහි නාමය කවර යත් : ස්පර්ශය තඛා වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි, මේ නාමය යි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවර යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති” යි.

381. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමය විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්තය, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාසම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදාය වෙයි, උපාදාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනායෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඨ්ඨාන අකුලලමුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවර යත් : යම් වේදනාවක් සඤ්ඤානාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය යි කියනු ලැබේ.

තත්ත්ව කතමං සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛාරසමපයුත්තං : යං විත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුවිච්චි සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛාරසමපයුත්තං.

තත්ත්ව කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, විඤ්ඤාණසමපයුත්තං නාමං : අත්ති නාමං, අත්ති රූපං. තත්ත්ව කතමං නාමං : වේදනාකකිකේ, සඤ්ඤාකකිකේ සඛාරකකිකේ, ඉදං වුවිච්චි නාමං.

තත්ත්ව කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤාපි අත්ති රූපං. විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුට්ඨානං, ඉදං වුවිච්චි රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුවිච්චි විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසමපයුත්තං නාමං.

නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසමපයුත්තනති : අත්ති නාමං, අත්ති රූපං. තත්ත්ව කතමං නාමං : වේදනාකකිකේ, සඤ්ඤාකකිකේ සඛාරකකිකේ, ඉදං වුවිච්චි නාමං.

තත්ත්ව කතමං රූපං : යං රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති ඉදං වුවිච්චි රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුවිච්චි නාමරූපං.

තත්ත්ව කතමං නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසමපයුත්තං : යං විත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුවිච්චි නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසමපයුත්තං.

තත්ත්ව කතමො ඡට්ඨායතන පච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසමපයුත්තො : යො එස්සො ඵ්ඵසනා සමඵ්ඵසනා සමඵ්ඵසිත්තනං, අයං වුවිච්චි ඡට්ඨායතන පච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසමපයුත්තො -පෙ- තෙන වුවිච්චි එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොතිති.

382. තසමිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරේ අවිජ්ජාසමපයුත්තො, සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛාරසමපයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාම රූපං විඤ්ඤාණසමපයුත්තං නාමං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාම සමපයුත්තං ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතන සමපයුත්තො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සසමපයුත්තො, වේදනා පච්චයා තණ්හා වේදනා සමපයුත්තො, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හා සමපයුත්තං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති.

තත්ත්ව කතමො අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිති මොභො අකුසලමූලං, අයං වුවිච්චි අවිජ්ජා.

තත්ත්ව කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරේ අවිජ්ජාසමපයුත්තො : යා චේතනා සඤ්ඤාතනා චේතසිත්තනං, අයං වුවිච්චි අවිජ්ජාපච්චයා සඛාරේ අවිජ්ජාසමපයුත්තො.

තත්ත්ව කතමං සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛාරසමපයුත්තං : යං විත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුවිච්චි සඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛාරසමපයුත්තං.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විභවය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිභවයකුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත විභවය යයි කියනු ලැබේ.

එහි විභව ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය, විභවසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇත. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඥාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැදීම ය . . . කායායතනයාගේ ඉපැදීම ය, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේදක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද මේ නාමරූපය යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිභවයකුයෙක් වේ ද, මේ නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය යයි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : “ එවමෙත්ස සංකප්පය සංකප්පය සංකප්පය හොති ” යි.

382. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විභවය වෙයි, විභවප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමය විභවසම්ප්‍රයුක්ත යි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනය නාමසම්ප්‍රයුක්ත යි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා සම්ප්‍රයුක්ත වූ තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාසම්ප්‍රයුක්ත වූ උපාදනය වෙයි, උපාදනප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණය වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දෑ බරාගිණු ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාව කවරෙ යත් : යම් අභ්‍යන්තරයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසරයෙක් මොහසඬ්ඛාන අකුලලවුලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යාසම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වේදනාවක් සංකප්පවේදනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් අවිද්‍යා සම්ප්‍රයුක්ත වූ සංස්කාරය යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විභවය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිභවයකුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විභවය යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං : අත්ති නාමං, අත්ති රූපං. තත් කතමං නාමං : වේදනාකකිකේ, සඤ්ඤාකකිකේ, සංඛාරකකිකේ, ඉදං වුවිති නාමං.

තත් කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො, යං වා පනඤ්ඤාපි අත්ති රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං, ඉදං වුවිති රූපං. ඉති ඉදඤ්ඤා නාමං, ඉදඤ්ඤා රූපං, ඉදං වුවිති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං.

නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනනිති : අත්ති නාමං, අත්ති රූපං. තත් කතමං නාමං : වේදනාකකිකේ, සඤ්ඤාකකිකේ, සංඛාරකකිකේ, ඉදං වුවිති නාමං.

තත් කතමං රූපං : චත්තාරො ව මහාභූතා, යඤ්ඤා රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චත්තනි, ඉදං වුවිති රූපං. ඉති ඉදඤ්ඤා නාමං ඉදඤ්ඤා රූපං, ඉදං වුවිති නාමරූපං.

තත් කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනං : චක්ඛායතනං -පෙ- මනායතනං, ඉදං වුවිති නාම රූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනං.

තත් කතමො ඡට්ඨායතන පච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො : යො එස්සො චුසනා සමචුසනා සමචුසිතතනං, අයං වුවිති ඡට්ඨායතන-පච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො -පෙ- තෙන වුවිති එව මෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොතිති.

සම්පයුත්තචතුකකං.

383. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො එස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, එස්සපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එස්සො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හා-පච්චයා උපාදනං උපාදනපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොතිති.

තත් කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්භි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුවිති අවිජ්ජා.

තත් කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො : යා චේතනා සඤ්ඤාතනා චේතසිතතනං, අයං වුවිති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො. තත් කතමා සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්භි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුවිති සංඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

එහි විභවප්‍රකාරණයෙන් නාමරූපය, විභවසම්ප්‍රසූතක වූ නාමය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත. රූපයෙක් ඇති, එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි, මේ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනයා ගේ ඉපැදීමෙක් . . . කායායතනයා ගේ ඉපැදීමෙක් වේ ද, යළි අත්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභෙදක වූ චිත්තසමුත්ථාන වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද යන මේ විභවප්‍රකාරණයෙන් නාමරූපය විභවසම්ප්‍රසූතක වූ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

නාමරූපප්‍රකාරණයෙන් භවයතනය නාමසම්ප්‍රසූතක වූ ඡේදයතනය යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි, මේ නාමය යයි කියනු ලැබේ.

එහි රූපය කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද, යම් රූපයකුත් නිසා මනෝවිභවයා වූ පවති ද, මේ රූපය යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද, මේ රූපය ද, යන මේ නාමරූපය යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමරූපප්‍රකාරණයෙන් භවයතනය, නාමසම්ප්‍රසූතක වූ ඡේදයතනය කවරෙ යත් : චක්ෂුරායතනය . . . මායායතනය යි, මේ නාමරූපප්‍රකාරණයෙන් භවයතනය නාමසම්ප්‍රසූතක වූ ඡේදයතනය යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේදයතනප්‍රකාරණයෙන් ඡේදයතනයම්ප්‍රසූතක වූ ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදයතනප්‍රකාරණයෙන් ඡේදයතනයම්ප්‍රසූතක වූ ස්පර්ශය යයි කියනු ලැබේ, . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : “ එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛස්ස නිවර්තනස්ස සමුදයො භොති ” යි.

සම්ප්‍රසූතකවතුණික යි.

383. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රකාරණයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රකාරණයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි. සංස්කාරප්‍රකාරණයෙන් විභවය වෙයි, විභවප්‍රකාරණයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි. විභවප්‍රකාරණයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රකාරණයෙන් ද විභවය වෙයි. නාමප්‍රකාරණයෙන් ඡේදයතනය වෙයි, ඡේදයතනප්‍රකාරණයෙන් ද නාමය වෙයි. ඡේදයතනප්‍රකාරණයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රකාරණයෙන් ද ඡේදයතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රකාරණයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රකාරණයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි. වෙදනාප්‍රකාරණයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රකාරණයෙන් ද වෙදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රකාරණයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රකාරණයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි. උපාදායප්‍රකාරණයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රකාරණයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රකාරණයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛානුග්‍රහණේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඛ්ඛාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රකාරණයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් ' යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රකාරණයෙන් සංස්කාරය යයි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාරප්‍රකාරණයෙන් ද අවිද්‍යාව කවර යත් ' යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඛ්ඛාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රකාරණයෙන් ද අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරේ : යා චේතනා සඤ්ඤාතනා චේතසිතතනං, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරේ.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වේදනාකකිකේ, සඤ්ඤාකකිකේ, සඛ්ඛාරකකිකේ, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. තත්ථ කතමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝ විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡර්ඣායතනං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡර්ඣායතනං. තත්ථ කතමං ඡර්ඣායතනපච්චයා'පි නාමං : වේදනාකකිකේ, සඤ්ඤාකකිකේ, සඛ්ඛාරකකිකේ, ඉදං වුච්චති ඡර්ඣායතනපච්චයා'පි නාමං.

තත්ථ කතමො ඡර්ඣායතනපච්චයා එසෙය් : යො එසෙය් සුඝනා සමුදුසනා සමුදුසිතතනං, අයං වුච්චති ඡර්ඣායතනපච්චයා එසෙය්. තත්ථ කතමං එසෙය්පච්චයා'පි ඡර්ඣායතනං : යං චිත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති එසෙය්පච්චයා'පි ඡර්ඣායතනං.

තත්ථ කතමො එසෙය්පච්චයා වේදනා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසම්ඵසෙජ් සාතං සුඛං වේදසිතං චේතොසම්ඵසෙජ් සාතා සුඛා වේදනා, අයං වුච්චති එසෙය්පච්චයා වේදනා. තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා'පි එසෙය් : යො එසෙය් සුඝනා සමුදුසනා සමුදුසිතතනං, අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා'පි එසෙය්.

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා තණ්හා : යො රාගො සාරගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරගො, අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා තණ්හා. තත්ථ කතමො තණ්හා පච්චයා'පි වේදනා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසම්ඵසෙජ් සාතං සුඛං වේදසිතං චේතොසම්ඵසෙජ් සාතා සුඛා වේදනා, අයං වුච්චති තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං : යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං -පෙ- නිත්ථායතනං විපරිඤ්ඤාගො, ඉදං වුච්චති තණ්හාපච්චයා උපාදානං. තත්ථ කතමො උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, යො රාගො -පෙ- චිත්තස්ස සාරගො, අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා.

තත්ථ කතමො උපාදානපච්චයා භවො : ථපෙකා උපාදානං, වේදනාකකිකේ, සඤ්ඤාකකිකේ, සඛ්ඛාරකකිකේ, විඤ්ඤාණකකිකේ, අයං වුච්චති උපාදානපච්චයා භවො.

තත්ථ කතමො භවපච්චයා ජාති : යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බතති අභිනිබ්බතති පාතුභාවො, අයං වුච්චති භවපච්චයා ජාති.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විභවය කවර යත් : යම් චිත්තයක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිභවයකුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විභවය යයි කියනු ලැබේ. එහි විභවප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය කවර යත් ' යම් වෙනතාවක් සංස්කාරවනාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ විභවප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යයි කියනු ලැබේ.

එහි විභවප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවර යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ විභවප්‍රත්‍යයෙන් නාම යයි කියනු ලැබේ, එහි නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ද විභවය කවර යත් : යම් චිත්තයක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිභවයකුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විභවය යයි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයානතය කවර යත් : යම් චිත්තයක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිභවයකුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයානතය යයි කියනු ලැබේ. එහි ඡේදයානතප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය කවර යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ ඡේදයානතප්‍රත්‍යයෙන් ද නාම යයි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේදයානතප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවර යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශකාරයෙක් සංස්පර්ශකාරයෙක් ස්පර්ශ කළ බවක් වේ ද, මේ ඡේදයානතප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය යයි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේදයානතය කවර යත් : යම් චිත්තයක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිභවයකුයෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේදයානතය යයි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව කවර යත් : යම් වේදනාසික වූ සාතයෙක් වේදනාසික වූ සුඛයෙක් වේදනාසම්ප්ප්ප් සාත-සුඛ-වේදනාසිකයෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා යයි කියනු ලැබේ. එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය කවර යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශකාරයෙක් සංස්පර්ශකාරයෙක් ස්පර්ශ කළ බවක් වේ ද, මේ වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණා යයි කියනු ලැබේ. එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව කවර යත් : යම් වේදනාසික වූ සාතයෙක් වේදනාසික වූ සුඛයෙක් වේදනාසම්ප්ප්ප් සාත-සුඛ-වේදනාසිකයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනා යයි කියනු ලැබේ.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය කවර යත් : යම් දෘෂ්ටිකාන්තයෙක් . . . තීර්ථානතයෙක් විපරිතග්‍රාහයෙක් වේ ද, මේ තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය යයි කියනු ලැබේ. එහි උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව කවර යත් : යම් රාගයෙක් . . . චිත්තයා ගේ බලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණා යයි කියනු ලැබේ.

එහි උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවර යත් : උපාදාය තබා වේදනාස්කන්ධ ය සංඥාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විභවස්කන්ධ ය, මේ උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය යයි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය කවර යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ජාතියෙක් සංජාතියෙක් නිර්වාතියෙක් අභිනිර්වාතියෙක් ප්‍රාදුර්භාවයෙක් වේ ද, මේ භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය යයි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං : අත්ථි ජරා අත්ථි මරණං. තත්ථ කතමා ජරා : යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණතා ආයුතො සංඝාති, අයං වුච්චති ජරා. තත්ථ කතමං මරණං : යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො චයො හෙදෙ පරිහෙදෙ අනිච්චතා අන්තර්ධානං, ඉදං වුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං, ඉදං වුච්චති ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො හොතීති ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සංඛතී හොතී, සමාගමො හොතී, සමොධානං හොතී, පාඤ්ඤාවො හොතී, තෙන වුච්චති “ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො හොතී”ති.

384. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො සංඛාරපච්චයා‘පි අවිජ්ජා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා‘පි සංඛාරො, විඤ්ඤාපච්චයා නාමං නාමපච්චයා‘පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඵසො ඵසාපච්චයා‘පි නාමං, ඵසාපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා‘පි ඵසො, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා‘පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානපච්චයා‘පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො හොතී.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිතොභො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො : යා චේතනා සංඤ්චතනා චේතසිතතනං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො : තත්ථ කතමා සංඛාරපච්චයා‘පි අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිතොභො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති සංඛාරපච්චයා‘පි අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනො විඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං වුච්චති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා‘පි සංඛාරො, යා චේතනා සංඤ්චතනා චේතසිතතනං, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා‘පි සංඛාරො.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වේදනාකකුක්ඛො සඤ්ඤාකකුක්ඛො සංඛාරකකුක්ඛො, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං. තත්ථ කතමං නාමපච්චයා‘පි විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා‘පි විඤ්ඤාණං.

නාමපච්චයා ඵසොති : තත්ථ කතමං නාමං : ධූපෙතො ඵසො වේදනාකකුක්ඛො සඤ්ඤාකකුක්ඛො සංඛාරකකුක්ඛො විඤ්ඤාණකකුක්ඛො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමො නාම පච්චයා ඵසො : යො ඵසො ජුසනා සමුජුසනා සමුජුසිතතනං, අයං වුච්චති නාමපච්චයා ඵසො. තත්ථ කතමං ඵසාපච්චයා‘පි නාමං : වේදනාකකුක්ඛො සඤ්ඤාකකුක්ඛො සංඛාරකකුක්ඛො විඤ්ඤාණකකුක්ඛො, ඉදං වුච්චති ඵසාපච්චයා‘පි නාමං -පෙ- තෙන වුච්චති “ඵච්චමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො හොතී”ති.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරායෙක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ජරාවක් දිරන බවෙක් ආයුෂ්‍යා ගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ජරා යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ඒ ධර්මයන් ගේ යම් ක්ෂය වීමෙක් වාය වීමෙක් හෙදයෙක් පරිහෙදයෙක් අනිත්‍යතායෙක් අන්තර්ධානයෙක් වේ ද, මේ මරණ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද, මේ මරණය ද යන මේ ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ යි කියනු ලැබේ.

“ එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ” යනු : මෙසේ මේ සියලු දුඃඛසමූහයා ගේ එක්වීම වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි : “ එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ” යි.

384. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිග්‍රහේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසංඛ්‍යාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ. එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ.

නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය යනු : එහි නාම කවරෙ යත් : ස්පර්ශය තඛා වේදනා ස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ඤාස්කන්ධ යි, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ යයි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාම කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ඤාස්කන්ධ යි, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද නාම යයි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් “ එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ” යි කියනු ලැබේ.

385. තසමිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ, සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූප-පච්චයා ඡර්ථායතනං, ඡර්ථායතනපච්චයා'පි නාමරූපං, ඡර්ථායතන-පච්චයා ඵසෙසා, ඵසෙසපච්චයා'පි ඡර්ථායතනං, ඵසෙසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා'පි ඵසෙසා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදාන-පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛනි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ : යා චේතනා සඤ්ඤානනා චේතසිතතනං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරේ. තත්ථ කතමා සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා : යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛනි මොභො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරේ : යා චේතනා සඤ්ඤානනා චේතසිතතනං, අයං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරේ.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං : අභි නාමං, අභි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාකිකේ සඤ්ඤාකිකේ සඛ්ඛාරකිකේ, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො යං වා පනඤ්ඤමපි අභි රූපං විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණනි, අභි නාමං, අභි රූපං, තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාකිකේ සඤ්ඤාකිකේ සඛ්ඛාරකිකේ, ඉදං වුච්චති නාමං, තත්ථ කතමං රූපං : යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු විතතති, ඉදං වුච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං : තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

නාමරූපපච්චයා ඡර්ථායතනනි, අභි නාමං අභි රූපං, තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාකිකේ සඤ්ඤාකිකේ සඛ්ඛාරකිකේ, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං : යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු විතතති, ඉදං වුච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා ඡර්ථායතනං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා ඡර්ථායතනං. තත්ථ කතමං ඡර්ථායතනපච්චයා'පි නාමරූපං : අභි නාමං, අභි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං : වේදනාකිකේ සඤ්ඤාකිකේ සඛ්ඛාරකිකේ, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං : චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤමපි අභි රූපං විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං, ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති ඡර්ථායතනපච්චයා'පි නාමරූපං.

385. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූපය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි, උපාදායප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඬ්ඛාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවර යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා කවර යත් : යම් නො දැන්මෙක් නො දැක්මෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහසඬ්ඛාත අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යා යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවර යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ. එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර කවර යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාර යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය කවර යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවර යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවර යත් : චක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අත්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභෙතුක වූ චිත්තසමුත්පාත වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් 'නාමරූප' යි කියනු ලැබේ. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤා යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවර යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවර යත් : යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද මේ රූප යයි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ නාමරූප යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාය කවර යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤා යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවර යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ නාම යයි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවර යත් : යම් රූපයක් නිසා මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ 'නාම රූප' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන කවර යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන යි කියනු ලැබේ. එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූපය කවර යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවර යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඥස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවර යත් : චක්ෂුරායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායතනයාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අත්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභෙතුක වූ චිත්තසමුත්පාත වූ යම් රූපයෙක් හෝ ඇද්ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමරූප යයි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායනනපච්චයා එසෙසා: යො එසෙසා පුසනා සමුප්පනා, සමුප්පිතතනං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායනනපච්චයා එසෙසා: තත්ථ කතමං එසෙසපච්චයා'පි ඡට්ඨායනනං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති එසෙසපච්චයා'පි ඡට්ඨායනනං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොති'ති.

386. තසමිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමරූප-පච්චයා සලායතනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා'පි නාමරූපං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එසෙසා එසෙසපච්චයා'පි ඡට්ඨායනනං,¹ එසෙසපච්චයා වේදනා වේදනා-පච්චයා'පි එසෙසා, වේදනාපච්චයා තණ්හා තණ්හාපච්චයා'පි වේදනා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා'පි තණ්හා, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජා ලඛ්ඛි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො: යා චේතනා සංචේතනා චේතසිතතනං² අයං වුච්චති අවිජ්ජා පච්චයා සඛ්ඛාරො. තත්ථ කතමො සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛ්ඛි මොහො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා'පි අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු-ඉදං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරො: යා චේතනා සංචේතනා චේතසිතතනං,² අයං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සඛ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං, තත්ථ කතමං නාමං: වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: චක්ඛායතනස්ස උපවයො -පෙ- කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤමපි අත්ථි රූපං විතතජං විතතභෙතුකං විතතසමුට්ඨානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදං ච රූපං, ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං. නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණනා: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: යං රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චතතති, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ඤා නාමං ඉදංඤ්ඤා රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං.

1. සලායතනං - සිමු. සායා

2. සංචේතසිතතනං - සායා, මජ්ඣ.

එහි ඡේදයානන්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ ඡේදයානන්‍යයෙන් ස්පර්ශ යි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේදයානන්‍යය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේදයානන්‍යය යයි කියනු ලැබේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්ථත්ථස්ස සමුදයො හොති ' යි.

386. එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් ද අවිද්‍යාව වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාය වෙයි. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයානන්‍යය වෙයි, ඡේදයානන්‍යයෙන් ද නාමරූප වෙයි. ඡේදයානන්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේදයානන්‍යය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් ද වෙදනාව වෙයි. තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාය වෙයි, උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් ද තෘෂ්ණාව වෙයි. උපාදානප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි, මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහ සංඛාරාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද මේ අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. එහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිඝයෙක් මොහසංඛාරාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙහි අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා යයි කියනු ලැබේ. එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙහි සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනතායාගේ ඉපැද්මෙක් . . . කායායනතායාගේ ඉපැද්මෙක් වේ ද, යළි අත්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභෙතුක වූ චිත්තසමුත්පාත වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ' විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ. නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤා යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති, එහි නාම කවරෙයත් : වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' නාම ' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : යම් රූපයක් නිසා මනොවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද, මේ ' රූප ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ ' නාමරූප ' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ ' නාමරූපප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ.

නාමරූපපච්චයා සලායතනනති: අත්ථි නාමං අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වේදනාකකිකේ සඤ්ඤාකකිකේ සඤ්ඤාකකිකේ, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: චිත්තාභේදාදි මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිසංසාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චිත්තනි, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදංඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති නාමරූපං. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං: චිත්තායතනං සොනායතනං ඝානායතනං ජ්වහායතනං කායායතනං මනායතනං, ඉදං වුච්චති නාමරූපපච්චයා සලායතනං. තත්ථ කතමං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමරූපං: අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං: වේදනාකකිකේ සඤ්ඤාකකිකේ සඤ්ඤාකකිකේ, ඉදං වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං: චිත්තායතනස්ස උපචයො -පෙ- කායායතනස්ස උපචයො යං වා පනඤ්ඤාපි අත්ථි රූපං විතතථං විතතභෙතුකං විතතසමුච්චානං, ඉදං වුච්චති රූපං. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං ඉදංඤ්ච රූපං, ඉදං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමරූපං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵසො: යො ඵසො චුසනා සමුප්පනා සමුප්පිතතනං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵසො. තත්ථ කතමං ඵසපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති ඵසපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමා ඵසපච්චයා වේදනා: යං වේතසිකං සාතං වේතසිකං සුඛං වේතොසමථස්සථං සාතං සුඛං වේදසිතං වේතො සමථස්සථං සාතං සුඛං වේදනා, අයං වුච්චති ඵසපච්චයා වේදනා -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

අඤ්ඤාමඤ්ඤාචතුක්ඛානං.

387. කතමෙ ධම්මො අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතතං උප්පන්නං භොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං සසඤ්ඤාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිප්පයුත්තං -පෙ- සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිප්පයුත්තං සසඤ්ඤාරෙන රූපාරම්භො වා -පෙ- ධම්මාරම්භො වා, යං යං වා පනාරම්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඤ්ඤාරෙන, සඤ්ඤාපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හපච්චයා අධිමොකෙඤ්ඤා,¹ අධිමොකකිකිපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති.

388. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිතී මොභො අකුසලමූලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඤ්ඤාරෙන: යා වේතනා සඤ්ඤාතනා වේතසිතතනං, අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඤ්ඤාරෙන -පෙ-

නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යයන යනු : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ 'නාම' යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : සතර මහාභූතයෝ ද යම් රූපයකුත් නිසා මනෝවිඤ්ඤාධාතුව පවතී ද (එදී යි) මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ 'නාමරූප' යි කියනු ලැබේ. එහි නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යයන කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනන ය ශ්‍රෝත්‍රායනන ය ස්පර්ශායනන ය ජීව්වායනන ය කායායනන ය මනායනන යි. මේ 'නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යයන' යි කියනු ලැබේ. එහි ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙහි නාමරූපය කවරෙ යත් : නාමයෙක් ඇත, රූපයෙක් ඇති. එහි නාම කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ "නාම" යි කියනු ලැබේ. එහි රූපය කවරෙ යත් : වක්ෂුරායනනයාගේ ඉපැද්මෙන් . . . කායායනනයාගේ ඉපැද්මෙන් වේ ද, යළි අන්‍ය වූ ද චිත්තජ වූ චිත්තභේදක වූ චිත්තසමුත්පාන වූ යම් රූපයෙක් ඇද්ද, මේ 'රූප' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ නාමය ද මේ රූපය ද යි මේ 'ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙහි නාමරූප' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය කවරෙ යත් : යම් පහසෙක් පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා අයුරෙක් මොනොවට පහස්නා ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'ඡේද්‍යායනන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය' යි කියනු ලැබේ. එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙහි ඡේද්‍යායනනය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඤ්ඤාධාතුවෙක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙහි ඡේද්‍යායනන' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ සාතයෙක් වෛතසික වූ සුඛයෙක් වෛතසිකවේද්‍යයෙක් වූ සාතසුඛවේද්‍යයෙක් වෛතසිකවේද්‍යයෙක් වූ සාත සුඛ වේදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එව මෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

අන්‍යෝන්‍යාවකුෂ්ක යි.

387. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක සොම්නස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, . . . සොම්නස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොම්නස් සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රයුක්ත වූ (අකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනනය වෙයි, ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

388. එහි අවිද්‍යා කවරෙ යත් : යම් අඤ්ඤායෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංවිධාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යා' යි කියනු ලැබේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . .

නත්තං කතමො තණ්හාපච්චයා අභිමොකේනා: යො විතතං අභිමොකේනා¹ අභිමුච්චනා තදභිමුත්තනා, අයං වුච්චති තණ්හාපච්චයා අභිමොකේනා.

නත්තං කතමො අභිමොකපච්චයා භවො: ධූපෙත්වා අභිමොකං වෙදනාකකිකේනා සඤ්ඤාකකිකේනා සඛිංරකකිකේනා විඤ්ඤාණකකිකේනා, අයං වුච්චති අභිමොකපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති ඵවමෙතං කෙවලං දුක්ඛකකිකිං සමුදයො භොතිති.

389. කතමෙ² ධම්මො අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතතං උපපන්නං භොති උපෙකිංසභගනං දිව්භිගතසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංරො, සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො, ඵසං පච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵවමෙතං කෙවලං දුක්ඛකකිකිං සමුදයො භොතිති.

390. නත්තං කතමො අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලඛිතී මොභො අකුසලමුලං, අයං වුච්චති අවිජ්ජා, -පෙ- නත්තං කතමො ඵසංපච්චයා වෙදනා: යං චේතසිකං නොව සාතං නාසාතං චේතො සම්පස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදසිතං චේතො සම්පස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනා, අයං වුච්චති ඵසංපච්චයා වෙදනා -පෙ- තෙන වුච්චති ඵවමෙතං කෙවලං දුක්ඛකකිකිං සමුදයො භොතිති.

391. කතමෙ ධම්මො අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතතං උපපන්නං භොති උපෙකිංසභගනං දිව්භිගතසම්පයුත්තං සසඛිංරෙන -පෙ- උපෙකිංසභගනං දිව්භිගතවිපයුත්තං -පෙ- උපෙකිංසභගනං දිව්භිගතවිපයුත්තං සසඛිංරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංරො, සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො, ඵසං පච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා අභිමොකේනා, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵවමෙතං කෙවලං දුක්ඛකකිකිං සමුදයො භොතිති.

නත්තං කතමො අවිජ්ජා: -පෙ- තෙන වුච්චති ඵවමෙතං කෙවලං දුක්ඛකකිකිං සමුදයො භොතිති.

392. කතමෙ ධම්මො අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතතං උපපන්නං භොති ද්වේශනංසභගනං පටිඝසම්පයුත්තං -පෙ- ද්වේශනංසභගනං පටිඝසම්පයුත්තං සසඛිංරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛිංරො, සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො, ඵසං පච්චයා වෙදනා, වෙදනා පච්චයා පටිඝං, පටිඝපච්චයා අභිමොකේනා, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵවමෙතං කෙවලං දුක්ඛකකිකිං සමුදයො භොතිති.

1. අභිමොකේනා - සිපාචි.

2. නත්තං කතමෙ - සිපාචි.

එහි තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යන් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂ යෙක් (අරමුණෙහි නිශ්චයෙක්) අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ 'තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යන් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඝස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විභ්‍යාස්කන්ධය යි. මේ අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් 'භව' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබේ : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

389. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යන් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුසල්සිත උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාසය වෙයි, විභ්‍යාසප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් උපාදානය වෙයි, උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛාශිභ්‍රයෝ සමුදය වේ.

390. එහි අවිද්‍යා කවර යන් : යම් අභ්‍යන්තරයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සංවිධාන අකුශලමූලයෙක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යා' යි කියනු ලැබේ. . . . එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යන් : වෛතසික වූ නොම සාත වූ අසාත නොවූ චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් නොදුක් නොසුව වූ යම් වෛද්‍යිකයෙක් චිත්තසංස්පර්ශයෙන් උපන් උපෙක්ෂාවෙදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබේ : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

391. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යන් : යම් කලෙක උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගත සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂා සහගත වූ දෘෂ්ටිගතවිප්‍රයුක්ත වූ (අකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාසය වෙයි, විභ්‍යාසප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි, තෘෂ්ණාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛාශිභ්‍රයෝ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යන් : . . . එහෙයින් කියනු ලැබේ : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

392. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යන් : යම් කලෙක දෙමනස් සහගියා වූ ප්‍රතිසංසම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුසල්සිත උපදනේ වේ ද, . . . රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ දෙමනස් සහගියා වූ ප්‍රතිසංසම්ප්‍රයුක්ත වූ (අකුසල්සිත) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විභ්‍යාසය වෙයි, විභ්‍යාසප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිසංසය වෙයි, ප්‍රතිසංසප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛාශිභ්‍රයෝ සමුදය වේ.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූළච්චි අවිජ්ජා-පෙ-

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං චේතසිකං අසාතං චේතසිකං දුක්ඛං චේතොසම්මාප්පං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං චේතොසම්මාප්පං අසාතා දුක්ඛා වෙදනා, අයං චූළච්චි එස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමං වෙදනාපච්චයා පටිඝං: යො විතතස්ස ආඝාතො පටිඝාතො පටිඝං පටිවිරෝධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දෙසො පදෙසො සම්පදෙසො විතතස්ස ව්‍යාපනති මනොපදෙසො කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතතනං දෙසො දුස්සනා දුස්සිතතනං ව්‍යාපනති ව්‍යාපජ්ජනා ව්‍යාපජ්ජිතතනං විරෝධො පටිවිරෝධො චණ්ඨිකකං අසුසුරෝපො අනතනමනනා විතතස්ස, ඉදං චූළච්චි වෙදනාපච්චයා පටිඝං.

තත්ථ කතමො පටිඝපච්චයා අභිමොකෙතො: යො විතතස්ස අභිමොකෙතො අභිමුච්චනා තදභිමුතතනා, අයං චූළච්චි පටිඝපච්චයා අභිමොකෙතො.

තත්ථ කතමො අභිමොකපච්චයා භවො: ධූපෙතො අභිමොකං වෙදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, අයං චූළච්චි අභිමොකපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූළච්චි එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොතිති.

393. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතතං උපපන්නං හොති උපෙකාසංගතං විචිකිල්පාසම්පයුතතං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්ඨායතනං, ඡ්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා විචිකිල්පා, විචිකිල්පාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොහො අකුසලමූලං, අයං චූළච්චි අවිජ්ජා-පෙ-

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං චේතසිකං නොව සාතං නාසාතං චේතොසම්මාප්පං අදුක්ඛමසුඛං වෙදසිතං චේතොසම්මාප්පං අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළච්චි එස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා විචිකිල්පා: යා කඛ්ඛා කඛ්ඛායනා කඛ්ඛාසිතතනං විමති විචිකිල්පා දොලානකං දොලාපථො සංසයො අනෙකංසගාභො ආසප්පනා පටිසප්පනා අපරියොගාභනා එමිතතනං විතතස්ස මනොවිලොඛො, අයං චූළච්චි වෙදනාපච්චයා විචිකිල්පා.

තත්ථ කතමො විචිකිල්පාපච්චයා භවො: ධූපෙතො විචිකිල්පං වෙදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, අයං චූළච්චි විචිකිල්පාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූළච්චි එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොතිති.

එහි අවදානා කවර යත් : යම් අදහසකින් අදහසකින්... අවදානාවකින් මොහොතකින් අදහසකින් වෙදි, මේ 'අවදානා' යි කියනු ලැබේ. ...

එහි ස්වරූපයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් වෙනසක වූ අසාත්‍යයක් වෙනසක වූ දුකකින් වින්තයාස්වරූපයෙන් උපන් අසාත්‍ය වූ දුක වූ වෙදිකයකින් වින්තයාස්වරූපයෙන් උපන් අසාත්‍ය වූ දුක වූ වෙදනාවක් වෙදි, මේ 'ස්වරූපයෙන් වෙදනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිසංකප්‍රයෝගය යත් : වින්තයාගේ යම් ආසාත්‍යයක් බලවත් ආසාත්‍යයක් ප්‍රතිසංකප්‍රයෝගයෙන් ප්‍රතිවිරෝධයක් කොපයක් ප්‍රකාපයක් සම්ප්‍රකාපයක් ද්වේෂයකින්ද්වේෂයකින්සම්ප්‍රද්වේෂයකින් වින්තයාගේ විපත්තා බවක් වින්තප්‍රදේශයකින් ක්‍රොධයකින් ක්‍රොධාකාරයකින් කිප්‍රණ්‍ය බවක් ද්වේෂයකින් ද්වේෂාකාරයකින් ද්වේෂිත බවක් විපරිත බවක් විපරිතාකාරයකින් විරෝධයකින් ප්‍රතිවිරෝධයකින් සැබෑ බවක් නො පිරිසුන් වචන ඇති බවක් වින්තයාගේ නො සතුටු බවක් වෙදි, මේ 'වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රතිසංකප්‍රයෝගය' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රතිසංකප්‍රයෝගයෙන් අධිමොක්ෂ කවර යත් : වින්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයකින් අධිමොක්ෂාකාරයකින් අරමුණෙහි අධිමුක්ත බවක් වෙදි, මේ 'ප්‍රතිසංකප්‍රයෝගයෙන් අධිමොක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවර යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤස්කන්ධය යි. මේ 'අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

393. අකුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වෙවයි ... ධර්මාලම්භන වෙවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ උපෙක්ෂා සහගත වූ විචිකිත්සා සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුශලවිත්තය උපදනේ වෙදි, එසමයෙහි අවදානාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤය වෙයි, විඤ්ඤප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෛත්‍යයනතය වෙයි, ඡෛත්‍යයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්වරූපය වෙයි, ස්වරූපප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනා ප්‍රත්‍යයෙන් විචිකිත්සාව වෙයි, විචිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වෙයි. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වෙයි.

එහි අවදානා කවර යත් : යම් අදහසකින් අදහසකින්... අවදානාවකින් මොහොතකින් අදහසකින් වෙදි, මේ 'අවදානා' යි කියනු ලැබේ. ...

එහි ස්වරූපයෙන් වෙදනා කවර යත් : වෙනසක වූ නො ම සාත්‍ය වූ අසාත්‍ය නො වූ සිත්පහසින් උපන් නො දුක් නො සුව වූ යම් වෙදිකයකින් සිත්පහසින් උපන් නො දුක් නො සුව වෙදනාවක් වෙදි, මේ 'ස්වරූපයෙන් වෙදනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් විචිකිත්සා කවර යත් : යම් සැකයකින් සැක කරන අයුරකින් සැක කළ බවක් විමතියකින් විචිකිත්සායකින් ද්වේළ්භකයකින් ද්විධාපථයකින් සංශයකින් අනෙකාන්තග්‍රාහයකින් (අරමුණෙන්) බැහැර යෑමකින් (අරමුණ) අවට හැසිරීමකින් (අරමුණට) නො බැසගැන්මකින් වින්තයාගේ තද බවක් මනෝවිලෝභයකින් වෙදි, මේ 'වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් විචිකිත්සා' යි කියනු ලැබේ.

එහි විචිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවර යත් : විචිකිත්සාව තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤස්කන්ධය යි. මේ 'විචිකිත්සාප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

394. කතමෙ ධම්මා අකුසලා: යස්මිං සමයෙ අකුසලං විතනං උපපන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං උභිව්චසම්පයුතං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරඛ්ඨ තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජා-පච්චයා සංඛ්ඤාය, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡරියායනනං, ඡරියායනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා උභිව්චං, උභිව්චපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො හොති.

තත් කතමා අවිජ්ජා: යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං -පෙ- අවිජ්ජාලබ්ධි මොහො අකුසලමූලං අයං වුච්චති අවිජ්ජා -පෙ-

තත් කතමා ඵසාපච්චයා වේදනා: යං චේතසිකං නෙවසානං නාසානං චේතොසම්පයුජං අදුක්ඛමසුඛං වේදයිතං චේතොසම්පයුජං අදුක්ඛමසුඛං වේදනා, අයං වුච්චති ඵසාපච්චයා වේදනා.

තත් කතමං වේදනාපච්චයා උභිව්චං: යං විතතස්ස උභිව්චං අවුපසමො චේතසො විකේපො භන්තතං විතතස්ස, ඉදං වුච්චති වේදනාපච්චයා උභිව්චං.

තත් කතමො උභිව්චපච්චයා අධිමොක්ඛො: යො විතතස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තනා, අයං වුච්චති උභිව්චපච්චයා අධිමොක්ඛො.

තත් කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො: ථපෙක්ඛා අධිමොක්ඛං වේදනාකක්ඛො සඤ්ඤාකක්ඛො සංඛාරකක්ඛො විඤ්ඤාණකක්ඛො, අයං වුච්චති අධිමොක්ඛපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො හොතිති.

අකුසල නිද්දෙසො.

395. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතනං උපපන්නං හොති සොමනස්සහගතං ඤ්ඤාණසම්පයුතං රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරඛ්ඨ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛ්ඤාය, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ-පච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡරියායනනං, ඡරියායනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො හොති.

396. තත් කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අද්දෙසො අමොහො.

තත් කතමො අලොභො: යො අලොභො අලුඛනා අලුඛිතතං අසාරංගො අසාරජ්ජනා අසාරජ්ජිතතං අනභිජ්ඣා අලොභො කුසලමූලං, අයං වුච්චති අලොභො.

394. අකුලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඳු උපෙක්ෂා සහගත වූ ඖද්ධත්‍ය සම්ප්‍රයුක්ත වූ අකුසල්සිතෙක් උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජය වෙයි, විඤ්ජප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධත්‍ය වෙයි, ඖද්ධත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යා කවර යත් : යම් අඤ්ජයෙක් අදර්ශනයෙක් . . . අවිද්‍යාපරිසයෙක් මොහ සඬායාන අකුලවූ මූලයෙක් වේ ද මේ ' අවිද්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවර යත් : වෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වෛතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසුක්ඛමසුඛ වූ යම් වේදයිතයෙක් වෛතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසුක්ඛමසුඛ වූ වේදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධත්‍ය කවර යත් : චිත්තයාගේ යම් ඖද්ධත්‍යයෙක් අව්‍යුපගමයෙක් චිත්තයාගේ භ්‍රාන්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ඖද්ධත්‍ය ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඖද්ධත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය කවර යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ඖද්ධත්‍යප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවර යත් : අධිමොක්ෂය තබා වේදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ජස්කන්ධ යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් ' භව ' යි කියනු ලැබේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

අකුලනිර්දේශ යි.

395. කුලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඳු සොම්නස් සහගත වූ ඤානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචර වූ කුලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජය වෙයි, විඤ්ජප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ දූඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

396. එහි කුලමූලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය, අද්වේෂ ය, අමොහ යි.

එහි අලොභය කවර යත් : යම් අලොභයෙක් අලොභාකාරයෙක් අලුබ්ධ බවෙක් නො ඇලීමෙක් නො ඇලෙන අයුරෙක් නො ඇලුණු බවෙක් අනභිධ්‍යාවක් අලොභ සඬායාන කුලමූලයෙක් වේ ද, මේ ' අලොභ ' යි කියනු ලැබේ.

නත්ථ කතමො අද්දෙසො: යො අද්දෙසො අදුස්සනා අදුස්සිනතනං අව්‍යාපාදො අව්‍යාපජ්ජො අද්දෙසො කුසලමූලං, අයං චූච්චති අද්දෙසො.

නත්ථ කතමො අමොහො: යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ඛම්මවිචයො සම්මදිට්ඨි, අයං චූච්චති අමොහො, ඉමෙ චූච්චනති කුසලමූලා.

නත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සංකාරො: යා චේතනා සංඤ්චනනා චේතසිනතනං, අයං චූච්චති කුසලමූලපච්චයා සංකාරො.

නත්ථ කතමං සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං -පෙ- නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං -පෙ- ඡට්ඨායකනපච්චයා එස්සො -පෙ- එස්සපච්චයා වේදනා -පෙ-

නත්ථ කතමො වේදනා පච්චයා පසාදො: යා සද්ධා සද්දහනා ඕකපපනා අභිපසාදො, අයං චූච්චති වේදනාපච්චයා පසාදො.

නත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අභිමොකෙති: යො විතතස්ස අභිමොකෙති අභිමුච්චනා තදභිමුතතනා, අයං චූච්චති පසාදපච්චයා අභිමොකෙති.

නත්ථ කතමො අභිමොකනපච්චයා භවො: ථපෙත්වා අභිමොකං වේදනාකකිකො සංඤ්ඤාකකිකො සංකාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, අයං චූච්චති අභිමොකනපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චූච්චති එවිමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොතිති

397. කතමෙ ඛම්මං කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උපපන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤාණසම්පයුතනං සංකාරොත්ත -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤාණවිපයුතනං -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤාණවිපයුතනං සංකාරොත්ත රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගක්ඛාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ඛම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ නස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංකාරො, සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායකනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙති අභිමොකනපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවිමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති.

නත්ථ කතමෙ කුසලමූලා: අලොභො අද්දෙසො.

නත්ථ කතමො අලොභො: යො අලොභො අලුඛනා අලුඛිතිතතනං අසාරාගො අසාරජ්ජනා අසාරජ්ජිතතනං අනභිජ්ඣා අලොභො කුසලමූලං, අයං චූච්චති අලොභො.

නත්ථ කතමො අද්දෙසො: යො අද්දෙසො අදුස්සනා අදුස්සිනතනං අව්‍යාපාදො අව්‍යාපජ්ජො අද්දෙසො කුසලමූලං, අයං චූච්චති අද්දෙසො. ඉමෙ චූච්චනති කුසලමූලා.

එහි අද්වේෂ කවරෙ යත් : යම් අද්වේෂයෙක් අද්වේෂාකාරයෙක් අද්විෂ්ට බවෙක් අව්‍යාපාදයෙක් අව්‍යාපන්න බවෙක් අද්වේෂ සංඛ්‍යාත කුශල මූලයෙක් වේ ද, මේ අද්වේෂ යි කියනු ලැබේ.

එහි අමොහ කවරෙ යත් : යම් ප්‍රඥාවක් ප්‍රජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිභයයෙන් සමාග්දෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ 'අමොහ' යි කියනු ලැබේ. මොහු කුශලමූලයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කුලඹුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සංඤ්චනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'කුලඹුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤන කවරෙ යත් : . . . විඤනප්‍රත්‍යයෙන් නාම කවරෙ යත් : . . . නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායනන කවරෙ යත් : . . . ඡේද්‍යායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : . . . ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෛද්‍යා කවර යත් : . . .

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යන් : යම් හැදෑරීමක් හඳුනා අයුරෙක් (අරමුණෙහි) බැසැගැනීමක් අධිකප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යායෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රසාදප්‍රත්‍යායෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් හවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ 'අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් හව' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

397. කුලලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක සොම්නස් සහගත වූ ඥායම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුලලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, . . . සොම්නස් සහගත වූ ඥාතිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්භන වේවයි ශබ්දලම්භන වේවයි ගන්ධාලම්භන වේවයි රසාලම්භන වේවයි සප්තව්‍යාලම්භන වේවයි ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ සොම්නස් සහගත වූ ඥාතිප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුලලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද), එසමයෙහි කුලලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෛත්‍යය වෙයි, ඡෛත්‍යයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දෑබරාශිභූතේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලොහ ය අද්දෙසි යි.

එහි අලොහ කවරෙ යත් : යම් අලොහයෙක් අලොහාකාරයෙක් අලුබ්බ බවෙක් නො ඇලීමෙක් නො ඇලෙන අයුරෙක් නො ඇලුණු බවෙක් අනභිධ්‍යාවක් අලොහ සම්බන්ධ කුලමුලයෙක් වේ ද, මේ ' අලොහ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අදහස කවරෙ යත් : යම් අදහසෙක් අද්වේෂාකාරයෙක් අද්විෂ්ට බවෙක් අව්‍යාපාදයෙක් අව්‍යාපන්න බවෙක් අදහස සහිතාන කුශලමූලයෙක් වේද, මේ ' අදහස ' යි කියනු ලැබේ. මොහු ' කුශලමූලයෝ ' යි කියනු ලැබෙත්.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යා චේතනා සංඝෙවනනා චේතසිනතනං, අයං වූච්චති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො -පෙ-

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වේදනා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසමථස්සජං සාතං සුඛං වේදසිතං චේතොසමථස්සජං සාතා සුඛා වේදනා, අයං වූච්චති ඵස්සපච්චයා වේදනා -පෙ- තෙන වූච්චති ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකුස්ස සමුදයො භොතිති.

398. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතනං උප්පන්නං භොති උපෙක්ඛාසභගනං ඤාණසම්පයුතනං -පෙ- උපෙක්ඛාසභගනං ඤාණසම්පයුතනං සසංඛාරෙත රූපාරම්භණං වා සඤ්ජරම්භණං වා ගඤ්ජාරම්භණං වා රසාරම්භණං වා ථේඨ්ඨිබ්බාරම්භණං වා ධම්මාරම්භණං වා යං යං වා පනාරඛ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූල පච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්ඨායනනං, ඡ්ඨායනනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකි පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකුස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා : අලොභො අද්දෙසො අමොහො -පෙ- ඉමෙ වූච්චන්ති කුසලමූලා.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යා චේතනා සංඝෙවනනා චේතසිනතනං, අයං වූච්චති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො -පෙ-

තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වේදනා : යං චේතසිකං නෙවසාතං නාසාතං චේතොසමථස්සජං අදුක්ඛිමසුඛං වේදසිතං, චේතො සමථස්සජං අදුක්ඛිමසුඛා වේදනා, අයං වූච්චති ඵස්සපච්චයා වේදනා. -පෙ- තෙන වූච්චති ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකුස්ස සමුදයො භොති'ති.

399. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතනං උප්පන්නං භොති උපෙක්ඛාසභගනං ඤාණවිප්පයුතනං -පෙ- උපෙක්ඛාසභගනං ඤාණවිප්පයුතනං සසංඛාරෙත රූපාරම්භණං වා සඤ්ජරම්භණං වා ගඤ්ජාරම්භණං වා රසාරම්භණං වා ථේඨ්ඨිබ්බාරම්භණං වා ධම්මාරම්භණං වා යං යං වා පනාරඛ්භ තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡ්ඨායනනං, ඡ්ඨායනන පච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකි පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකුස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ තතමෙ කුසලමූලා : අලොභො අද්දෙසො, -පෙ- ඉමෙ වූච්චන්ති කුසලමූලා.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යා චේතනා සංඝෙවනනා චේතසිනතනං, අයං වූච්චති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො -පෙ- තෙන වූච්චති ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකුස්ස සමුදයො භොති'ති.

එහි කුලලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුලලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් වෛතසික වූ සාතයෙක් වෛතසික වූ සුඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ සාත-සුඛ වෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ සාත-සුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

398. කුලලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුලලචිත්තය උපදනේ වේ ද, . . . රූපාලම්භන වේවයි ශබ්දාලම්භන වේවයි ගන්ධාලම්භන වේවයි රසාලම්භන වේවයි ස්ප්‍ර්ෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ අර්ථ උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුලලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි කුලලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතසායතනය වෙයි, ඡේතසායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි කුලලමුලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය අද්‍රෙෂ ය අමොහ යි . . . මොහු ' කුලලමුලයෝ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි කුලලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුලලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් වෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වෙතොසම්ඵස්සජ අදුක්ඛමසුඛ වූ වෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ අදුක්ඛමසුඛ වෙදනායෙක් වේ ද, මේ ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබේ. ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

399. කුලලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . කාමාවචරකුලලචිත්තය උපදනේ වේ ද, . . . රූපාලම්භන වේවයි ශබ්දාලම්භන වේවයි ගන්ධාලම්භන වේවයි රසාලම්භන වේවයි ස්ප්‍ර්ෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ අර්ථ උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුලලචිත්තය) සංස්කාර ව (උපදනේ වේ ද,) එසමයෙහි කුලලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතසායතනය වෙයි, ඡේතසායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ. '

එහි කුලලමුලයෝ කවරහ යත් : අලොභ ය අද්‍රෙෂ යි. . . මොහු ' කුලලමුලයෝ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි කුලලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' කුලලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි. ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

400. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ රුක්ඛපපතතියා මග්ගං භාවෙති විවිච්චෝචි කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං¹ උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්වංශයනනං, ඡ්වංශයනනපච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙතො,² අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛිකස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා : අලොභො අද්දෙසො අමොභො -පෙ- ඉමෙ චුච්චන්ති කුසලමූලා.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යා චේතනා සංඝෙවනනා චේතසිනතනං අයං චුච්චති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො -පෙ- තෙන චුච්චති එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛිකස්ස සමුදයො භොති'ති.

401. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ රුක්ඛපපතතියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං චුපසමා -පෙ- දුතියං ක්කානං -පෙ- තතියං ක්කානං -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං -පෙ- පථමං ක්කානං -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං, -පෙ- තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්වංශයනනං, ඡ්වංශයනනපච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙතො, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චුච්චති. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛිකස්ස සමුදයො භොති'ති.

402 - 403. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ අරුක්ඛපපතතියා මග්ගං භාවෙති -පෙ- ලොකුතතරං ක්කානං භාවෙති නියයාතිකං අපචයගාමී දිට්ඨිනනානං පහානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝචි කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡ්වංශයනනං, ඡ්වංශයනනපච්චයා එසෙසා, එසෙසපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙතො අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙනස්ස ධම්මානං සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා : අලොභො අද්දෙසො අමොභො.

තත්ථ කතමො අලොභො -පෙ- අද්දෙසො -පෙ- තත්ථ කතමො අමොභො : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචයසමොඤ්ඤාධර්මො මග්ගධර්මං මග්ගපටිපාසනං, අයං චුච්චති අමොභො. ඉමෙ චුච්චන්ති කුසලමූලා.

1. පඨමජ්ඣානං - සිමු.

2. අභිමොකො - සිපාචි.

400. කුලඳර්මයෝ කවරහ යන් : යම් කලෙක රූපහවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පට්ඨිකසිණ සහිත්තාන ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුලඳමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායනනය වෙයි, ඡෂ්ඨායනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූෂස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි කුලලමුලයේ කවරහ යන් : අලොහ ය අලෝස ය අමොහ ය . . . මොහු කුලල
මුලයේ යි කියනු ලැබෙත්.

එහි කුලලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරේ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද්දේ බවෙන් වේ ද, මේ කුලලමුලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි: ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛත්තධස්ස සමුදයො හොති’ යි.

401. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, චිත්තච්චාරයන්ගේ ව්‍යුපශමයෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පඨවිකසිණ සභිබ්‍යාන වූ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාය වෙයි, විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂ්ෂ්ඨායතනයප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

402-403. කුලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අරුපභාවෝත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද . . . දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤානී ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුලචූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ඨ්ඨායතනය වෙයි, ෂ්ඨ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලයෝ කවරහ යත් : අලෝභ ය අද්දස ය අමෝහ යි.

එහි අලෝභ කවරෙ යත් : . . . අදූෂ . . . එහි අමෝහ කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග චූ මාර්ගපයඝාපන්න චූ යම් ප්‍රඥවත් ප්‍රජානනයෙන් . . . අමෝහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සමග්දෘෂ්ටියක් ධර්මවිවයසම්බොධාරාභිගයෙන් වේ ද, මේ ‘අමෝහ’ යි කියනු ලැබේ. මොහු කුලලමුලයෝ යි කියනු ලැබෙත්.

තත් කතමො කුසලමූලපච්චයං සංඛාරො : යං චේතනා සංඝෙවනනා චේතසිනනාං, අයං චූළචිති කුසලමූලපච්චයං සංඛාරො -පෙ-

තත් කතමා එස්සපච්චයා වේදනා : යං චේතසිකං සාතං චේතසිකං සුඛං චේතොසමපස්සජං සාතං සුඛං වේදයිතං චේතොසමපස්සජා සාතා සුඛා වේදනා, අයං චූළචිති එස්සපච්චයා වේදනා.

තත් කතමො වේදනා පච්චයා පසාදො : යං සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො, අයං චූළචිති වේදනා පච්චයා පසාදො.

තත් කතමො පසාදපච්චයා අභිමොකේනා : යො විතතස්ස අභිමොකේනා අභිමුච්චනා තදභිමුත්තතා, අයං චූළචිති පසාදපච්චයා අභිමොකේනා.

තත් කතමො අභිමොකභිපච්චයා භවො : ධර්මෙකා, අභිමොකං වේදනාකඛ්ඛො සංඝඤ්ඤාකඛ්ඛො සංඛාරකඛ්ඛො විඤ්ඤාණකඛ්ඛො, අයං චූළචිති අභිමොකභිපච්චයා භවො -පෙ-

එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති'ති : එවමෙතෙසං ධම්මානං සංඛිති භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාතුභාවො භොති, තෙන චූළචිති එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති'ති.

කුසල නිදේදසො

404. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං චක්ඛු විඤ්ඤාණං උප්පන්නං භොති උපෙකතාසහගතං රූපාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛස්ස සමුදයො භොති.

තත් කතමො සංඛාරො : යං චේතනා සංඝෙවනනා චේතසිනනාං අයං චූළචිති සංඛාරො.

තත් කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළචිති සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත් කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං : වේදනාකඛ්ඛො සංඝඤ්ඤාකඛ්ඛො සංඛාරකඛ්ඛො, ඉදං චූළචිති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තත් කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චූළචිති නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං.

තත් කතමො ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො : යො එස්සො චුසනා සමුප්පනා සමුප්පසිනනාං, අයං චූළචිති ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිත්ත ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් වෛතසිකසාතයෙක් වෛතසික සුඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ සාතසුඛවෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ සාතසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් හදුහිමෙක් හදහන අයුරෙක් (අරමුණෙහි) බැසගැන්මෙක් අධිකප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ 'වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ 'ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය සංඤ්ස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඤ්ජස්කන්ධ යි මේ 'අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. . . . 'එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති' යනු මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සම්භවය වෙයි, සමගමය වෙයි, සමච්චාය වෙයි, පහළවීම වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති' යි.

කුශලනිර්දේශ යි.

404. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් උපෙක්ෂා සහගත වූ රූපාලම්භන වූ විපාකවක්ෂුර්විඤ්ජනාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජන ය වෙයි, විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් වෙනයිත බවෙක් වේ ද මේ 'සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජන කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ වක්ෂුර්විඤ්ජනාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජන' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ 'විඤ්ජනප්‍රත්‍යයෙන් නාම' යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වක්ෂුර්විඤ්ජනාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් සංස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොච ජ්‍යෙෂ්ඨ කළ බවෙක් වේ ද, මේ 'ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං චේතයිකං නෙව සාතං නාසාතං චේතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චේතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, අයං චූළච්චි එස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා භවො: ථපෙනා වෙදනං සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, අයං චූළච්චි වෙදනා පච්චයා භවො.

තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති: යා තෙසං¹ ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බතති අභිනිබ්බතති පාදුභාවො, අයං චූළච්චි භවපච්චයා ජාති.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං: අජී ජරා අජී මරණං. තත්ථ කතමා ජරා: යා තෙසං ධම්මානං ජරා ජරණතා ආයුතො සංභාති, අයං චූළච්චි ජරා. තත්ථ කතමං මරණං: යො තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අනතරධානං, ඉදං චූළච්චි මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං චූළච්චි ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති’ති: එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සංඛති භොති සමාගමො භොති සමොධානං භොති පාදුභවො භොති. තෙන චූළච්චි ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති’ති.

405. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙදාකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙදාකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමභෙදාකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනභෙදාකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සභෙදාකා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූළච්චි එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති’ති.

406. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූළච්චි ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති’ති.

407. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා‘පි සංඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා‘පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා‘පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො එස්සපච්චයා‘පි ඡට්ඨායතනං, එස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා‘පි එස්සො, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරා-මරණං -පෙ- තෙන චූළච්චි ‘එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති’ති.

1. තෙසං තෙසං - සිරිමු, මජ්ඣං.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවර යත් : යම් චෛතසික වූ නො ම සාත වූ අසාත නො වූ චෛත්‍යසම්ඵස්සයෙන් උපන් නො දුක් නො සුව වූ වෙදයිතයෙක් චෛත්‍යසම්ඵස්සජ වූ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වෙදනාව තබා සංඤ්ඤාත්තං ය, සංස්කාර ස්කන්ධ ය, විඤ්ඤාස්කන්ධ යි. මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවර යත් : ඒ අරුපිධර්මයන්ගේ යම් ඉපැද්මෙක් මොනොවට ඉපැද්මෙක් නිපැද්මෙක් වෙසෙසින් නිපැද්මෙක් වේ ද, මේ ' භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරාවක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් දිරිමෙක් දිරන බවෙක් ආයුෂ්‍යයාගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ ' ජරා ' යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ ධර්මයන්ගේ ක්ෂය වීමෙක් ගෙවීමෙක් බිඳීමෙක් භාත්පසින් බිඳීමෙක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් වේ ද, මේ ' මරණ ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද මේ ' ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ ' යි කියනු ලැබේ.

' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යනු : මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සංඛගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

405. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරභෙතුක වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාභෙතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමභෙතුක වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනභෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශභෙතුක වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

406. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රසුක්ත වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රසුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රසුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රසුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රසුක්ත වූ වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

407. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙහි සංස්කාරය වේ. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙහි විඤ්ඤාය වේ. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙහි නාමය වේ. ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙහි ඡේද්‍යායතනය වේ. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙහි ස්පර්ශය වේ. වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි ; ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

408. කතමෙ ධම්මෙ අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකං සොභවිස්සුද්දණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං සද්දරම්මණං -පෙ- ඝාතවිස්සුද්දණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං ගතිාරම්මණං -පෙ- ජීවහා විස්සුද්දණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසභගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිස්සුද්දණං උප්පන්නං හොති සුඛසභගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සඛිංරපච්චයා විස්සුද්දණං, විස්සුද්දණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛුස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඛිංරෙ: යා වෙනනා සංඝෙවනනා වෙනසිත්තනං, අයං වුච්චති සඛිංරෙ.

තත්ථ කතමං සඛිංරපච්චයා විස්සුද්දණං: යං විත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා කායවිස්සුද්දණංවාදා, ඉදං වුච්චති සඛිංරපච්චයා විස්සුද්දණං.

තත්ථ කතමං විස්සුද්දණපච්චයා නාමං: වේදනාකඛ්ඛො සංඝුද්දකඛ්ඛො සඛිංරකඛ්ඛො, ඉදං වුච්චති විස්සුද්දණපච්චයා නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං විත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා කායවිස්සුද්දණංවාදා, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො: යො එස්සො පුස්සනා සම්පුස්සනා සම්පුස්සිත්තනං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වේදනා: යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්පස්සජ්ජං සාතං සුඛං වේදසිතං කායසම්පස්සජ්ජං සාතං සුඛං වේදනා, අයං වුච්චති එස්සපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා භවො: ධර්මෙත්තා වේදනං සංඝුද්දකඛ්ඛො සඛිංරකඛ්ඛො විස්සුද්දණකඛ්ඛො. අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛුස්ස සමුදයො හොති' ති.

409. කතමෙ ධම්මෙ අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකං මනෝවාදා උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරම්මණං වා. -පෙ- ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛිංරපච්චයා විස්සුද්දණං, විස්සුද්දණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අධිමොකෙතා, අධිමොකෙතා පච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛුස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඛිංරෙ: යා වෙනනා සංඝෙවනනා වෙනසිත්තනං, අයං වුච්චති සඛිංරෙ.

තත්ථ කතමං සඛිංරපච්චයා විස්සුද්දණං: යං විත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවාදා, ඉදං වුච්චති සඛිංරපච්චයා විස්සුද්දණං.

තත්ථ කතමං විස්සුද්දණපච්චයා නාමං: වේදනාකඛ්ඛො සංඝුද්දකඛ්ඛො සඛිංරකඛ්ඛො, ඉදං වුච්චති විස්සුද්දණපච්චයා නාමං.

408. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ශබ්දලම්බන වූ උපෙක්ෂා සහගත ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤා උපදනේ වේ ද, . . . ගන්ධාලම්බන වූ උපෙක්ෂා සහගත ස්පර්ශවිඤ්ඤා උපදනේ වේ ද, . . . රසාලම්බන වූ උපෙක්ෂා සහගත චිත්තවිඤ්ඤා උපදනේ වේ ද, . . . ස්පර්ශාලම්බන වූ සුඛසහගත වූ කායවිඤ්ඤා උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතසය වෙයි, ඡේතසයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූර්වලාශිභුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් වෙනයින බවෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ කායවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ 'විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම' යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතසය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ කායවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ 'නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතසය' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේතසයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයක් ස්පර්ශකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ 'ඡේතසයනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත් : යම් කායිකසාතයෙක් කායිකසුඛයෙක් කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් සාතසුඛවේදයිතයෙක් කායසම්ඵස්ස සාතසුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වේදනාව තබා සංඤ්ඤාස්කන්ධය, සංස්කාරස්කන්ධය, විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ 'වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

409. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචර කුලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි, . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ විපාක වූ මනොධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතසය වෙයි, ඡේතසයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූර්වලාශිභුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් වෙනයින බවෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොධාතූයෙක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය යි. මේ 'විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම' යි කියනු ලැබේ.

තත්ත කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජමනෝධාතු, ඉදං වුච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

තත්ත කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො: යො එසො සුසනා සමුද්ධනා සමුද්ධිතතනං, අයං වුච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො.

තත්ත කතමා එසුපච්චයා වේදනා: යං චේතයිකං නෙවසානං නාසානං චේතොසමථස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදයිතං චේතොසමථස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදනා, අයං වුච්චති එසුපච්චයා වේදනා.

තත්ත කතමො වේදනාපච්චයා අභිමොකේනා: යො විතතස්ස අභිමොකේනා අභිමුච්චනා තදබිමුත්තනා, අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා අභිමොකේනා.

තත්ත කතමො අභිමොකනිපච්චයා භවො: ධූපෙත්වා අභිමොකං වේදනාකිකේනො සඤ්ඤාකිකේනො සංකාරකිකේනො විඤ්ඤාණකිකේනො. අයං වුච්චති අභිමොකනිපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

410. කතමෙ ධම්මො අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති සොමනස්ස සහගතා රූපාරමමණං වා -පෙ- ධම්මාරමමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො, එසුපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකේනා, අභිමොකනිපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

411. කතමෙ ධම්මො අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරමමණං වා -පෙ- ධම්මාරමමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො, එසුපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකේනා, අභිමොකනිපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

412. කතමෙ ධම්මො අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති සොමනස්ස සහගතා ඤ්ඤාණසමපයුත්තා රූපාරමමණං වා -පෙ- ධම්මාරමමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සංකාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො, එසුපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකේනා, අභිමොකනිපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකිකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයානත කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් ... තදනුරූපමනොධාතූයෙක් වේ ද, මේ 'නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයානත' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේදයානතප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙක් ස්පර්ශ කළ බවෙක් වේ ද, මේ 'ඡේදයානතප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ නො ම සාන වූ අසාන නො වූ වෛතසමිච්ඡසජ වූ උපෙක්ෂාවෙදයිතයෙක්, වෛතසමිච්ඡසජ අයුක්තමසුඛ වෙදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ 'වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, විඤ්ඤාස්කන්ධ යි. මේ 'අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

410. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි, ... ධර්මාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොම්නස් සහගත වූ විපාකමනොවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා වේවයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වේවයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයානතය වේවයි, ඡේදයානතප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වේවයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වේවයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වේවයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේවයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේවයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

411. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනොවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා වේවයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වේවයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයානතය වේවයි, ඡේදයානතප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වේවයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වේවයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වේවයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේවයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේවයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

412. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි ... ධර්මාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොම්නස් සහගත වූ ඤානසම්ප්‍රසක්ත වූ විපාකමනොවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා වේවයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වේවයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේදයානතය වේවයි, ඡේදයානතප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වේවයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වේවයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වේවයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වේවයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේවයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේවයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. ... එයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

413. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උපපන්නා හොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණවිපයුත්තා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඛ්ඛාරෙන -පෙ- උපෙක්කාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්කාසහගතා ඤාණවිපයුත්තා සසඛ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්බ. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො සඛ්ඛාරො: යා වෙනනා සඤ්චෙනා වෙනසිත්තනං, අයං චුච්චති සඛ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං චුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා පසාදො: යා සද්ධා සද්දුහනා ඕකපනා අභිපපසාදො, අයං චුච්චති වේදනාපච්චයා පසාදො.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා: යො විතතස්ස අභිමොකෙකා අභිමුච්චනා තදභිමුත්තනා, අයං චුච්චති පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා.

තත්ථ කතමො අභිමොකකපච්චයා භවො: රූපෙනා අභිමොකකං වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, අයං චුච්චති අභිමොකකපච්චයා භවො -පෙ- තෙන චුච්චති: 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

414. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපුපපනති යා මඤ්ඣා භාවෙති. විච්චේච්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති -පෙ- අවිකෙකපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සොව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකා විච්චේච්ච කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චුච්චති: 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

413. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සොමනස්සසහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ විපාකමනෝවිඥාන ධාතුව සභිබාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . සොමනස්සසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . සොමනස්සසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (විපාකමනෝවිඥානධාතුව) සභිබාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ (විපාකමනෝවිඥාන ධාතුව) සභිබාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂා සහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (මනෝවිඥානධාතුව) සභිබාර සහිත ව රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනෝවිඥානධාතුවෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ' යි කියනු ලැබේ. . .

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් ශ්‍රද්ධාවක් හදහන අයුරෙක් අරමුණෙහි බැසගැනීමක් අභිප්‍රසාදයෙක් වේ ද, මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂ, කාරයෙක් එහි අධිමුක්ත බවෙක් වේ ද, මේ ' ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වේදනා ස්කන්ධය සංඥස්කන්ධ ය සංස්කාරස්කන්ධ ය විඥාස්කන්ධ යි. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

414. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපහවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ සභිබාහත වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. එ ම රූපාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . විපාක වූ පඨවිකසිණ සභිබාහත ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාන ය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

415. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රුක්ඛප්පතතියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරනං වුපසමා -පෙ- දුතියං ක්කානං -පෙ- තතියං ක්කානං -පෙ- චතුත්තං ක්කානං -පෙ- පථමං ක්කානං -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේඛපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං, ඡර්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකේඛා, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති: 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො භොති'ති.

416. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරුක්ඛප්පතතියා මග්ගං භාවෙති -පෙ- සබ්බස්සො ආතිඤ්ඤාසහගතං සමතික්කමම නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්තං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේඛපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව අරුපාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං සබ්බස්සො ආතිඤ්ඤාසහගතං සමතික්කමම නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්තං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං, ඡර්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකේඛා, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො භොති'ති.

417. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ශාතිකං අපචයගාමිං දිව්ගිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විච්චේච කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේඛපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චේච කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසමපජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුභිඤ්ඤං සුඤ්ඤානං. තස්මිං සමයෙ සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡර්ඨායතනං, ඡර්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකේඛා, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො සඛිංරො: යා චේතනා ස්ඤ්ඤාතනා චේතසිතත්තං, අයං වුච්චති සඛිංරො.

තත්ථ කතමං සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජමනෝවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුච්චති: සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-

415. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද විතර්කවිවාරයන්ගේ සන්තිදීමෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පෘථිවිකාත්ස්‍ය සඬ්ඛ්‍යාන වූ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචර කුශලධර්මය කළ බැවින් රූප කළ බැවින් සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . විපාක වූ පඨවිකසිණ සඬ්ඛ්‍යාන පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤානයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

416. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අරූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද . . . සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සංඥ සහගත වූ සිව් වැනි දෘතනට පැමිණ වෙසේ ද එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ අරූපාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රූප කළ බැවින් සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . විපාක වූ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සහගත වූ සිව් වැනි දෘතනට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤානයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි : ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

417. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නොයඤ්ඤාන වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තර ධ්‍යානය වඩාද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් භාවිත බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . විපාක වූ දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ඉන්‍යාත වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤාන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් වෙනසිත බවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප මනෝවිඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාන ' යි කියනු ලැබේ. . . .

තත්ත්ව කතමො වේදනාපච්චයා පසාදො : යං සද්ධා සද්දහනා ඕකප්පනා අභිප්පසාදො අයං චූළචනි වේදනාපච්චයා පසාදො.

තත්ත්ව කතමො පසාදපච්චයා අභිමොකෙතො : යො විතතස්ස අභිමොකෙතො අභිමුච්චනා තදභිමුත්තතා. අයං චූළචනි පසාදපච්චයා අභිමොකෙතො.

තත්ත්ව කතමො අභිමොකපච්චයා භවො : ථපෙතො අභිමොකං වේදනාකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො අයං චූළචනි අභිමොකපච්චයා භවො -පෙ- එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති'ති. එවමෙනෙසං ධම්මානං සඛගති හොති සමාගමො හොති, සමොධානං හොති පාඤ්ඤාවො හොති. තෙන චූළචනි 'එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති'ති.

කුසලවිපාකසංඛාරමූලකං නිබ්බිතං.

418. කතමෙ ධම්මො අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකං චක්ඛුචිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙකකාසභගතං රූපාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡව්ඨායතනං, ඡව්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති.

තත්ත්ව කතමො සංඛාරො : යං චේතනා සංඝේචතනා චේතසිතතනං අයං චූළචනි සංඛාරො.

තත්ත්ව කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාචක්ඛුචිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං චූළචනි සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ- තෙන චූළචනි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

419 කතමෙ ධම්මො අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපවිතතතා විපාකං සොචචිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙකකාසභගතං සද්දාරම්මණං -පෙ- ඝානචිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙකකාසභගතං ගඤ්ඤාරම්මණං -පෙ- ජීවහාචිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙකකාසභගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායචිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති දුක්ඛසභගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡව්ඨායතනං, ඡව්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො හොති.

තත්ත්ව කතමො සංඛාරො : -පෙ- අයං චූළචනි සංඛාරො.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද කවරෙ යත් : යම් හැඳිමෙක් හඳුනා අයුරෙක් බැස ගැනීමෙක් වෙසෙසින් පැහැදීමෙක් වේ ද, මේ 'වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාද' යි කියනු ලැබේ.

එහි ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් (අරමුණෙහි) නිශ්චයයෙක් නිශ්චයාකාරයෙක් එහි නිශ්චිත බවක් වේ ද, මේ 'ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ යි. මේ 'අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. . . . 'එවමෙනසං ධම්මානං සමුදයො භොති' යනු : මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සභිගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමොධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි : 'එවමෙනසං ධම්මානං සමුදයො භොති' යි.

කුශලවිපාකසංඛාරමූලකය නිමි.

418. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කචරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත විපාකවක්ෂුර්විඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූෂරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවක් වේ ද, මේ 'සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඤ්ඤාධාතුවක් වේ ද, මේ 'සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

419. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කචරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ශබ්දලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද . . . ශන්ධාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත වූ ස්පර්ශවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද . . . රසාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත වූ ජිහ්වාවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද . . . ස්ප්‍රෂ්ඨව්‍යාලම්භන වූ දූෂ්ඨසහගත වූ කායවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤා ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වේ, මෙසේ මේ සියලු දූෂරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : . . . මේ 'සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති. සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වේදනා, යං කාසිකං අසානං කාසිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසානං දුක්ඛං වේදසිතං කායසම්ඵස්සජං අසානං දුක්ඛා වේදනා, අයං වුච්චති එස්සපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා භවො : ධර්මෙතස්ස වේදනං සඤ්ඤාකකිකො සඛ්ඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො. අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති'ති.

420. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකා මනෝධාතු උප්පන්නා භොති උපෙක්ඛා-සභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්ස-පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අධිමොකෙකා, අධිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති'ති.

421. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්ස-පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අධිමොකෙකා, අධිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති'ති.

අකුසලවිපාකසඛ්ඛාරමූලකං නිට්ඨිතං.

422. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ මනෝධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙක්ඛා-සභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්ස-පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අධිමොකෙකා, අධිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො සඛ්ඛාරො : යා වේතනා සඤ්ඤවතනා වේතසිතතනං, අයං වුච්චති සඛ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජාමනෝධාතු, ඉදං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං -පෙ-.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤායාකූයෙක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව කවරෙ යත් : යම් කායිකඅසාත්‍යයෙක් කායිකදුඃඛයෙක් කායසම්ප්ප්පජ වූ අසාත්‍යදුඃඛවේදනායෙක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වේදනාව තබා සංඥස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ ' වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

420. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනෝවිඤ්ඤායාකූව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

421. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂාසහගත වූ විපාකමනෝවිඤ්ඤායාකූව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

අකුසලවිපාකසංඛාරමූලකය නිමි.

422. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂාසහගත වූ නොමකුශල වූ අකුශල නොවූ නොද කර්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනෝවිඤ්ඤායාකූව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි සංස්කාරය කවරෙ යත් : යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද ' මේ ' සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤායාකූවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ. . . .

තත්ත්ව කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා: යං චේතසිකං නෙවසානං නාසානං වේතොසමථස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදසිතං වේතොසමථස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනා, අයං චූච්චති එස්සපච්චයා වෙදනා.

තත්ත්ව කතමො වෙදනාපච්චයා අභිමොකේනා: යො චිත්තස්ස අභිමොකේනා අභිමුච්චනා තදභිමුත්තනා, අයං චූච්චති වෙදනාපච්චයා අභිමොකේනා.

තත්ත්ව කතමො අභිමොකකපච්චයා භවො: ධූපෙනා අභිමොකකං වෙදනාකකිකේනා සඤ්ඤාකකිකේනා සඛිංරකකිකේනා විඤ්ඤාණකකිකේනා අයං චූච්චති අභිමොකකපච්චයා භවො. -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

423. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා රූපාරම්මණං වා. -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අභිමොකේනා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

424. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙවකුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙකිකාසහගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා වෙදනාපච්චයා අභිමොකේනා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

425. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති කිරියා නෙවකුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා ඤ්ඤාණසමපයුත්තා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ සඛිංරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකේනා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව කවර යත් : චෛතසික වූ යම් නො ම සාත වූ අසාත නො වූ වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අදුක්ඛම්සුඛවෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අදුක්ඛම්සුඛවෙදනාවක් වේ ද, මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් නිශ්චයෙක් නිශ්චයාකාරයෙක් ඒ අරමුණෙහි නිශ්චිත බවක් වේ ද, මේ ' වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වෙදනාස්කන්ධය සංඤ්ඤාස්කන්ධය සංස්කාරස්කන්ධය විඤ්ඤාස්කන්ධය යි. මේ අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

423. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ සොමනස්සසහගත වූ නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

424. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි. යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂාසහගත වූ නො ම කුසල වූ අකුසල නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ක්‍රියාමනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

425. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ සොමනස් සහගියා වූ ඤ්ඤාසම්ප්‍රසුක්ක වූ ක්‍රියාමනෝධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වෙදනාව වෙයි, වෙදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

426. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ මනෝවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති කිරියං නෙවකුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකා සොමනස්ස සහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඛිතරෙන -පෙ- සොමනස්ස සහගතා ඤාණවිපයුත්තා -පෙ- සොමනස්ස සහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඛිතරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඛිතරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිපයුත්තා සසඛිතරෙන රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ තස්මිං සමයෙ සඛිතරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනා පච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙකා, අධිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවිච්ඡි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

427. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං ක්ඛානං භාවෙති කිරියං නෙවකුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්ම සුඛවිහාරං, විච්චේව භාවෙති -පෙ- පඨමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛිතරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙකා, අධිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවිච්ඡි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

428. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං ක්ඛානං භාවෙති කිරියං නෙවකුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්ම සුඛවිහාරං, විතක්කවිචාරනං වූපසම්මා -පෙ- දුතියං ක්ඛානං -පෙ- චතුත්ථං ක්ඛානං -පෙ- පඨමං ක්ඛානං -පෙ- පඤ්චමං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ සඛිතරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙකා, අධිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවිච්ඡි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

429. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරූපාවචරං ක්ඛානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං, සබ්බසො ආකිඤ්ඤාඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්ඛානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ සඛිතරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙකා,¹ අධිමොකකපච්චයා භවො, භව පච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වුවිච්ඡි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකකිස්ස සමුදයො හොති'ති.

1. අධිමොකො - සිප්ඵි,

426. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ සොම්නස් සහගිය ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ ක්‍රියාමනෝවිඥාන ධාතුව සඬාචාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . සොම්නස් සහගිය ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . සොම්නස් සහගිය ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියාමනෝවිඥානධාතුව) සඬාචාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියා මනෝවිඥානධාතුව) සඬාචාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂා සහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇඳබැ උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (ක්‍රියාමනෝවිඥානධාතුව) සඬාචාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්‍රේණියතනය වෙයි, ෂ්‍රේණියතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධි මොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාති ප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

427. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාම ප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්‍රේණියතනය වෙයි, ෂ්‍රේණියතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

428. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇති රූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද, විතර්කවිචාරයන්ගේ සන්තිඳීමෙන් . . . ද්විතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ථධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පඨවිකසිණපඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්‍රේණියතනය වෙයි, ෂ්‍රේණියතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

429. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක නො ම කුසල් වූ අකුසල් නො වූ නො ද කර්මවිපාක වූ ඉහාත්මයෙහි සුඛවිහරණ ඇති අරූපාවචර ක්‍රියාධ්‍යානය වඩා ද සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤයතනය ඉක්මවා සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . නෙවසඤ්ඤාසඤ්ඤයතන සංඥ සහගත වූ චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්‍රේණියතනය වෙයි, ෂ්‍රේණියතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

430. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරභෙතුකං. විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමභෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනභෙතුකො, එස්ස-පච්චයා වේදනා එස්සභෙතුකා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා,¹ අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන ට්ට්ට්ටි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

431. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වේදනා එස්සසම්පයුත්තා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා,¹ අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන ට්ට්ට්ටි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

432. තස්මිං සමයෙ සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා'පි සංඛාරො, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං නාමපච්චයා'පි විඤ්ඤාණං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං ඡට්ඨායතනපච්චයා'පි නාමං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො එස්සපච්චයා'පි ඡට්ඨායතනං, එස්සපච්චයා වේදනා වේදනාපච්චයා'පි එස්සො, වේදනාපච්චයා පසාදෙ පසාදපච්චයා'පි වේදනා, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා,¹ අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන ට්ට්ට්ටි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

කිට්ඨොසංඛාරමූලකං නිට්ඨිතං.

අවසානනිදේශො.

433. කතමෙ ධම්මො කුසලා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උප්පන්නං භොති සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤාණසම්පයුත්තං රූපා-රමමණං වා -පෙ- ධම්මාරමමණං වා යං යං වා පනාරභි, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්ස-පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදෙ, පසාදපච්චයා අභිමොකෙකා,¹ අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො: යා වෙනනා සංඤ්චිතනා වෙනසිත්තනං. අයං ට්ට්ට්ටි අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො -පෙ- තෙන ට්ට්ට්ටි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

1. අභිමොකො - සිප්ඵි.

430. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරහෙතුක වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාහෙතුක වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමහෙතුක වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනහෙතුක වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශහෙතුක වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙත්ස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

431. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරසම්ප්‍රයුක්ත වූ විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාසම්ප්‍රයුක්ත වූ නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් නාමසම්ප්‍රයුක්ත වූ ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනසම්ප්‍රයුක්ත වූ ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශසම්ප්‍රයුක්ත වූ වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙත්ස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

432. එසමයෙහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් ද සංස්කාරය වෙයි. විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ද විඤ්ඤාය වෙයි. නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ද නාමය වෙයි. ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් ද ඡේද්‍යායතනය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ද ස්පර්ශය වෙයි. වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් ද වේදනාව වෙයි. ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි. අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි. ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙත්ස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

ත්‍රියාසංස්කාරමූලකය නිමි.

අව්‍යාකෘතනිර්දේශ යි.

433. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපාලම්භන වෙවයි . . . ධර්මාලම්භන වෙවයි යළි යම් යම් අරමුණක් ඇඳබැසෙමින් සහගත වූ ඤානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්ඤානතාවක් සිත්තලද බවෙක් වේ ද, මේ ' අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙත්ස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙකා, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළච්චි ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡරිඨායතනං, ඡරිඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙකා, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළච්චි ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං, ඡරිඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙකා, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළච්චි 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

434. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විතතං උපපතතං භොති සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤාණසම්පයුතතං සසංඛාරෙන -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤාණවිපසයුතතං -පෙ- සොමනස්සසහගතං ඤ්ඤාණවිපසයුතතං සසංඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤ්ඤාණසම්පයුතතං -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤ්ඤාණවිපසයුතතං සසංඛාරෙන -පෙ- උපෙක්ඛාසහගතං ඤ්ඤාණවිපසයුතතං සසංඛාරෙන රූපාරම්භං වා -පෙ- ධම්මාරම්භං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡරිඨායතනං, ඡරිඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙකා, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළච්චි 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

435. කතමෙ ධම්මා කුසලා : යස්මිං සමයෙ රූපුපපතති යා මඤ්ඤාණාවෙති විච්චේව කාමෙති -පෙ- පඨමං කාමං උපසම්පජ්ඣ විහරති පඨවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡරිඨායතනං, ඡරිඨායතනපච්චයා ඵසො, ඵසාපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකෙකා, අධිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතීපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළච්චි 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකිස්ස සමුදයො භොති'ති.

එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් චිඤ්ඤා වෙයි, චිඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි. ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ්‍ය වෙයි, අධිමොක්ෂ්‍යප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි. භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙක්ඝ කෙවලස්ඝ දුක්ඛක්ඛන්ධස්ඝ සමුදයො භොති' යි.

එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ජාය වෙයි, විඤ්ජාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡෂ්ඨායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපය වෙයි, නාමරූපප්‍රත්‍යයෙන් ඡඩායතනය වෙයි, ඡෂ්ඨායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛන්තර්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

434. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක සොම්නස් සහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේද . . . සොම්නස් සහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . සොම්නස් සහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥානසම්ප්‍රයුක්ත වූ (කාමාවචරකුශලචිත්තය) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත වූ ඥානවිප්‍රයුක්ත වූ . . . රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඳූ උපෙක්ෂාසහගත ඥානවිප්‍රයුක්ත කාමාවචරකුශලචිත්තය සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥාය වෙයි, විඥාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ෂ්ෂ්ඨායතනය වෙයි, ෂ්ෂ්ඨායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

435. කුලදිර්මයෝ කවරහ යන් : යම් කලෙක රූපහවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පට්ඨිකසිණ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතියයනනය වෙයි, ඡේතියයනන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භව ප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛන්ධන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

436. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ රුප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති. විතකකම්මාරාධනං චූපසමා -පෙ- දුතියං ක්කානං -පෙ- තතියං ක්කානං -පෙ- චතුත්තං ක්කානං -පෙ- පථමං ක්කානං -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපවචයා සඤ්ඤා, සඤ්ඤාරපවචයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපවචයා නාමං, නාමපවචයා ඡරියායතනං, ඡරියායතනපවචයා එස්සො, එස්සපවචයා වේදනා, වේදනාපවචයා පසාදො, පසාදපවචයා අභිමොකෙකා, අභිමොකපවචයා භවො, භවපවචයා ජාති, ජාතිපවචයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො භොති'ති.

437. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ අරුප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති. සබ්බසො ආකිඤ්ඤාසංගතං සමතික්කමම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාසංගතසඤ්ඤාසංගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්තං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපවචයා සඤ්ඤා, සඤ්ඤාරපවචයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපවචයා නාමං, නාමපවචයා ඡරියායතනං, ඡරියායතනපවචයා එස්සො, එස්සපවචයා වේදනා, වේදනාපවචයා පසාදො, පසාදපවචයා අභිමොකෙකා, අභිමොකපවචයා භවො, භවපවචයා ජාති, ජාතිපවචයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො භොති'ති.

438. කතමෙ ධම්මා කුසලා: යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නියයාතිකං අපවයගාමීං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පත්තියා විච්චෙව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපවචයා සඤ්ඤා, සඤ්ඤාරපවචයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපවචයා නාමං, නාමපවචයා ඡරියායතනං, ඡරියායතනපවචයා එස්සො, එස්සපවචයා වේදනා, වේදනාපවචයා පසාදො, පසාදපවචයා අභිමොකෙකා, අභිමොකපවචයා භවො, භවපවචයා ජාති, ජාතිපවචයා ජරාමරණං. එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපවචයා සඤ්ඤා: යා චේතනා සඤ්ඤානා චේතසිතතනං අයං චූච්චති අවිජ්ජාපවචයා සඤ්ඤා -පෙ- එවමෙතෙසං ධම්මානං සබ්බති භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාකුභාවො භොති. තෙන චූච්චති 'එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති'ති.

439. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපවිතන්තා විපාකං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං උපපන්නං භොති උපෙක්ඛාසිගතං රූපාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ කුසල මූලපවචයා සඤ්ඤා, සඤ්ඤාරපවචයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපවචයා නාමං, නාමපවචයා ඡරියායතනං, ඡරියායතනපවචයා එස්සො, එස්සපවචයා වේදනා, වේදනාපවචයා භවො, භවපවචයා ජාති, ජාතිපවචයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපවචයා සඤ්ඤා: යා චේතනා සඤ්ඤානා චේතසිතතනං අයං චූච්චති කුසලමූලපවචයා සඤ්ඤා -පෙ- තෙන චූච්චති 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො භොති'ති.

436. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, විතර්කවිවාරයන් සන්තිදීමෙන් . . . ද්විතීයධ්‍යානයට . . . තෘතීය ධ්‍යානයට . . . චතුර්ධ්‍යානයට . . . ප්‍රථමධ්‍යානයට . . . පශ්චිකසිණ පඤ්චමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

437. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අරූපභවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද, සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා නොවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසංඤ්ඤාසහගත වූ සුඛයාගේ ද ප්‍රභාණයෙන් . . . චතුර්ධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

438. කුශලධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස තේජෝරාශියක වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤාන ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් වෙනසින් බවෙක් වේ ද, මේ 'අවිද්‍යාප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . . මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සංඛගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමොධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති' යි.

439. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රූප කළ බැවින් රූපාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත විපාක වක්ෂුර්විඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤානය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ සියලු දූෂිතත්වයන්ගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනනාවක් සඤ්චෙනනාවක් වෙනසින් බවෙක් වේ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . . එහෙයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනෙසං කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

440. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා සොනවිඤ්ඤාණං උප්පන්නා භොති උපෙක්ඛාසභගතං සද්දාරමමණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නා භොති උපෙක්ඛාසභගතං ගඤ්ඤාරමමණං -පෙ- ජීවහාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නා භොති උපෙක්ඛාසභගතං රසාරමමණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නා භොති සුඛසභගතං ථොට්ඨබ්බාරමමණං, නස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඤ්ඤාරේ, සඤ්ඤාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළචති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' ති.

441. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා භොති උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරමමණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරමමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, නස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඤ්ඤාරේ, සඤ්ඤාර- පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූළචති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' ති.

442. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති සොමනස්සභගතා රූපාරමමණං වා -පෙ- ධම්මා- රමමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. නස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඤ්ඤාරේ, සඤ්ඤාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූළචති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' ති.

443. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරමමණං වා -පෙ- ධම්මා- රමමණං වා යං යං වා පනාරබ්භ. නස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඤ්ඤාරේ, සඤ්ඤාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙකා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති'.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඤ්ඤාරේ: යා චේතනා සංඝොධනනා චේතසිතන්තං අයං චූළචති කුසලමූලපච්චයා සඤ්ඤාරේ. -පෙ- තෙන චූළචති 'ඵචමේතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' ති.

440. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යන් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් ශබ්දලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත විපාක ශ්‍රෝත්‍රවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . ගන්ධාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ස්පර්ශවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . රසාලම්බන වූ උපෙක්ෂාසහගත ජිහ්වා විඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වූ සුඛසහගත කායවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතියයනනය වෙයි, ඡේතියයනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

441. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යන් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ උපෙක්ෂාසහගත විපාකමනෝධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතියයනනය වෙයි, ඡේතියයනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

442. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යන් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ සොම්නස් සහගිය මනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතියයනනය වෙයි, ඡේතියයනනප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

443. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යන් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්බන වේවයි . . . ධර්මාලම්බන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඹූ උපෙක්ෂාසහගත විපාකමනෝවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේතියයනනය වෙයි, ඡේතියයනනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . මෙසේ මේ සියලු දූෂ්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යන් : යම් චේතනාවක් සඤ්චේතනාවක් චේතයින බවෙක් වේ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

444. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපචිත්තන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායත්තං, ඡට්ඨායත්තපච්චයා ඵසොස්ස, ඵසොස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙහි, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළච්චති 'ඵච්චෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛන්තිස්ස සමුදයො භොති'ති.

445. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපචිත්තන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා භොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සංඛාරොත්ත -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා -පෙ- සොමනස්සසහගතා ඤාණ-විපයුත්තා සංඛාරොත්ත -පෙ- උපෙකිකාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා-පෙ- උපෙකිකාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සංඛාරොත්ත-පෙ-උපෙකිකාසහගතා ඤාණවිපයුත්තා -පෙ- උපෙකිකාසහගතා ඤාණවිපයුත්තා සංඛාරොත්ත රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණ-පච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායත්තං, ඡට්ඨායත්තපච්චයා ඵසොස්ස, ඵසොස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙහි, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. -පෙ- තෙන චූළච්චති 'ඵච්චෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛන්තිස්ස සමුදයො භොති'ති.

446. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපුප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චේව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ඣ විහරති පථවි කසිණං, තස්මිං සමයෙ ඵසොස්ස භොති -පෙ- අවිකේඛපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සො'ව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කමමස්ස කතන්තා උපචිත්තන්තා විපාකා විච්චේව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ඣ විහරති පථවි කසිණං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාර-පච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායත්තං ඡට්ඨායත්තපච්චයා ඵසොස්ස, ඵසොස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අභිමොකෙහි, අභිමොකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූළච්චති 'ඵච්චෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛන්තිස්ස සමුදයො භොති'ති.

444. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ සොම්නස් සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත විපාකමනොවිඥානාදාන උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

445. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක කාමාවචරකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් සොම්නස් සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත විපාකමනොවිඥානාදාන සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද . . . සොම්නස් සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත . . . සොම්නස් සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (විපාකමනොවිඥානාදාන) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂා සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (විපාක මනොවිඥානාදාන) සංස්කාර සහිත ව . . . උපෙක්ෂාසහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත . . . රූපා ලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැබූ උපෙක්ෂා සහගත ඥානසම්ප්‍රයුක්ත මනොවිඥානාදාන සංස්කාර සහිත ව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥාන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

446. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක රූපහවොත්පත්තිය පිණිස මාර්ගය වඩා ද කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . පඨවිකසිණප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂේපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම රූපාවචර කුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . විපාක වූ පඨවිකසිණප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඥානය වෙයි, විඥානප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රසාදය වෙයි, ප්‍රසාදප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති ' යි.

447. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ රූපුප්පත්තියා මඟ්භං භාවෙති. විතකකම්මාරානං වූපසමා -පෙ- දුතියා ක්කානං -පෙ- තතියං ක්කානං -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං -පෙ- පථමං ක්කානං -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේනිපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සොව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපවිත්තන්තා විපාකං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- පඤ්චමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායත්තං, ඡට්ඨායත්තපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකේනා, අධිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වූච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛස්ස සමුදයො භොති'ති.

448. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අරූපුප්පත්තියා මඟ්භං භාවෙති, සබ්බස්සො ආකිඤ්චඤ්ඤායත්තං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායත්තසඤ්ඤාසභගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේනිපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සොව අරූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපවිත්තන්තා විපාකං සබ්බස්සො ආකිඤ්චඤ්ඤායත්තං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායත්තසඤ්ඤාසභගතං සුඛස්ස ච පභානා -පෙ- චතුත්ථං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායත්තං, ඡට්ඨායත්තපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකේනා, අධිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන වූච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකඛ්ඛස්ස සමුදයො භොති'ති.

449. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති. නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුංභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේනිපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සොව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතන්තා භාවිත්තන්තා විපාකං විවිච්චෙව කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුංභිඤ්ඤං සුඤ්ඤානං. තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායත්තං, ඡට්ඨායත්තපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොකේනා, අධිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාතී, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යා චෙනනා සංඝෙවනනා චෙනසිත්තනං, අයං වුච්චති කුසලමූලපච්චයා සංඛාරො -පෙ- 'ඵච-මෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති'ති. ඵචමෙතෙසං ධම්මානං සංඛතී භොති, සමාගමො භොති, සමොධානං භොති, පාතුභාවො භොති. තෙන වුච්චති 'ඵචමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො භොති'ති.

කුසලවිපාකමූලකං නිට්ඨිතං.

450. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං චක්ඛුච්ඤාඤාණං උප්පන්නං භොති උපෙක්ඛාසභගතං රූපාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො අකුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යා චෙනනා සංඝෙවනනා චෙනසිත්තනං. අයං වුච්චති අකුසලමූලපච්චයා සංඛාරො. -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති'ති.

451. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා : යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතතතා උපචිතතතා විපාකං සොධවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං භොති උපෙක්ඛාසභගතං සංද්දරම්මණං -පෙ- ඝානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං භොති උපෙක්ඛාසභගතං ගන්ධාරම්මණං -පෙ- ඡ්වහාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං භොති උපෙක්ඛාසභගතං රසාරම්මණං -පෙ- කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං භොති දුක්ඛසභගතං ථොට්ඨිඛාරම්මණං. තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාම පච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා ඵසො, ඵස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං, ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති.

තත්ථ කතමො අකුසලමූලපච්චයා සංඛාරො : යා චෙනනා සංඝෙවනනා චෙනසිත්තනං. අයං වුච්චති අකුසලමූලපච්චයා සංඛාරො -පෙ- තත්ථ කතමා ඵස්සපච්චයා වේදනා : යං කායිකං අසානං කායිකං දුක්ඛං කායසම්මස්සජං අසානං දුක්ඛං වේදසිතං කායසම්මස්සජං අසානං දුක්ඛං වේදනා. අයං වුච්චති ඵස්සපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා භවො : ධූපෙතා වේදනං සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො. අයං වුච්චති වේදනාපච්චයා භවො -පෙ- තෙන වුච්චති 'ඵචමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකක්ඛණස්ස සමුදයො භොති'ති.

එහි කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් වෙනයින බවෙක් වේ ද, මේ 'කුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . . 'එවමෙනසං ධම්මානං සමුදයො හොති' යනු : මෙසේ මේ ධර්මයන්ගේ සංඛගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමොධානය වෙයි, පහළවීම වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනසං ධම්මානං සමුදයො හොති' යි.

කුසලවිපාකමූලකය නිමි.

කුසලමූලක විපාකනිර්දේශ යි.

450. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගතවිපාකවක්ෂුර්විඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දූෂ්ටරාශිහුගේ සමුදය වේ.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

451. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් විපාක වූ ශබ්දලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත ශ්‍රොත්‍රවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . ගන්ධාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත ස්‍රාණවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . රසාලම්භන වූ උපෙක්ෂාසහගත ජිහ්වා විඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, . . . ස්ප්‍රෂ්ටව්‍යාලම්භන වූ දූෂ්ටසහගත කායවිඤ්ඤාය උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනතාවක් සඤ්චෙනතාවක් සිතන ලද බවෙක් වේ ද, මේ 'අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර' යි කියනු ලැබේ. . . .

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත් : යම් අසානයෙක් කායික දූෂ්ටයෙක් කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාන-දූෂ්ටවේද්‍යයෙක් කායසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාන-දූෂ්ටවේදනාවක් වේ ද, මේ 'ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භවය කවරෙ යත් : වේදනාව තබා සංඤ්ඤාත්තය, සංස්කාර ඝණත්තය, විඤ්ඤාත්තය යි. මේ 'වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් භව' යි කියනු ලැබේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති' යි.

452. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති රූපාරම්මණං වා -පෙ- ථොට්ඨබ්බාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරේ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො, එස්ස-පච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං -පෙ- තෙන චූළච්චති 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොති'ති.

453. කතමෙ ධම්මා අව්‍යාකතා: යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතන්තා උපචිතන්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරම්මණං වා -පෙ- ධම්මාරම්මණං වා, යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරේ, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො, එස්සපච්චයා වේදනා, වේදනාපච්චයා අභිමොකෙඛා, අභිමොකකපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකිකස්ස සමුදයො හොති.

තත්ථ කතමො අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරේ: යං වෙනනා සඤ්චෙනනා වෙනසිත්තනං, අයං චූළච්චති අකුසලමූලපච්චයා සඞ්ඛාරේ.

තත්ථ කතමං සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං: යං විත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං චූළච්චති සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං: වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඞ්ඛාරකකිකො. ඉදං චූළච්චති විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං: යං විත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං චූළච්චති නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො: යො එසො පුස්සනා සමුප්පනා සමුප්පිත්තනං. අයං චූළච්චති ඡට්ඨායතනපච්චයා එසො.

තත්ථ කතමං එස්සපච්චයා වේදනා: යං වෙනසිකං නෙව සාතං නාසාතං වෙනොසඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදසිතං, වෙනොසඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වේදනා. අයං චූළච්චති එස්සපච්චයා වේදනා.

තත්ථ කතමො වේදනාපච්චයා අභිමොකෙඛා: යො විත්තස්ස අභිමොකෙඛා අභිමුච්චනා තදභිමුත්තනා. අයං චූළච්චති වේදනාපච්චයා අභිමොකෙඛා.

තත්ථ කතමො අභිමොකකපච්චයා භවො: ධර්මොඤ්ඤා අභිමොකකං වේදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සඞ්ඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො. අයං චූළච්චති අභිමොකකපච්චයා භවො.

තත්ථ කතමං භවපච්චයා ජාති: යා තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති තිබ්බතති අනිතිබ්බතති පාතුභවො. අයං චූළච්චති භවපච්චයා ජාති.

452. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි. . . . ස්ප්‍රස්ථව්‍යාලම්භන වේවයි, යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඳූ විපාකමනොධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි. ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂ ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. . . . එයින් කියනු ලැබෙයි ' එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛන්තන්ධස්ස සමුදයො භොති ' යි.

453. අව්‍යාකෘතධර්මයෝ කවරහ යත් : යම් කලෙක අකුශලකර්මය කළ බැවින් රැස් කළ බැවින් රූපාලම්භන වේවයි . . . ධර්මාලම්භන වේවයි යළි යම් යම් අරමුණක් හෝ ඇරැඳූ විපාකමනොවිඤ්ඤාධාතුව උපදනේ වේ ද, එසමයෙහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාරය වෙයි, සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාය වෙයි, විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාමය වෙයි, නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතනය වෙයි, ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වෙයි, වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂය වෙයි, අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භවය වෙයි, භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාතිය වෙයි, ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ වේ. මෙසේ මේ සියලු දුඃඛස්කන්ධයාගේ සමුදය වේ.

එහි අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර කවරෙ යත් : යම් වෙනනාවක් සඤ්ඤානාවක් සිත්ත ලද බවෙන් වේ ද, මේ ' අකුශලමූලප්‍රත්‍යයෙන් සංස්කාර ' යි කියනු ලැබේ.

එහි සංස්කාරප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඤ්ඤාධාතුවක් වේ ද, මේ ' සංස්කාර ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම කවරෙ යත් : වේදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ යි. මේ ' විඤ්ඤාප්‍රත්‍යයෙන් නාම ' යි කියනු ලැබේ.

එහි නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඤ්ඤාධාතුවක් වේ ද, මේ ' නාමප්‍රත්‍යයෙන් ඡේද්‍යායතන ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ කවරෙ යත් : යම් ස්පර්ශයෙක් ස්පර්ශාකාරයෙක් මොනොවට ස්පර්ශ කරන අයුරෙන් ස්පර්ශ කළ බවෙන් වේ ද, මේ ' ඡේද්‍යායතනප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ නො ම මිහිරි වූ අමිහිරි නො වූ වෙනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් උපෙක්ෂාවේදයිතයෙක් වෙනොසම්ඵස්සයෙන් උපන් උපෙක්ෂාවේදනාවක් වේ ද මේ ' ස්පර්ශප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි වේදනාප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් අධිමොක්ෂයෙක් අධිමොක්ෂාකාරයෙක් ආලම්භනයෙහි අධිමුක්ත බවෙන් වේ ද, මේ ' වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් අධිමොක්ෂ ' යි කියනු ලැබේ.

එහි අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව කවරෙ යත් : අධිමොක්ෂය තබා වේදනාස්කන්ධ ය, සංඤ්ඤාස්කන්ධ ය, සංස්කාරස්කන්ධ ය, විඤ්ඤාස්කන්ධ යි. මේ ' අධිමොක්ෂප්‍රත්‍යයෙන් භව ' යි කියනු ලැබේ.

එහි භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති කවරෙ යත් : ඒ (අරුපි) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් වෙසෙසින් නිපැද්මෙක් භවගැන්මෙක් වෙසෙසින් භවගැන්මෙක් පහළවීමක් වේ ද, මේ ' භවප්‍රත්‍යයෙන් ජාති ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං : අත්ති ජරා, අත්ති මරණං.
තත්ථ කතමා ජරා : යා තෙසං ධම්මානං ජරා ජරණතා ආයුතො
සංභාති. අයං චුච්චති ජරා. තත්ථ කතමං මරණං : යො තෙසං
ධම්මානං ඛයො චයො හෙදෙ, පරිහෙදෙ අනිච්චතා අනතරධානං.
ඉදං චුච්චති මරණං. ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං චුච්චති
ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.

‘ඵවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො හොති’ති
ඵවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සංඛතී හොති, සමාගමො
හොති, සමොධානං හොති, පාදානුවො හොති. තෙන චුච්චති
‘ඵවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛකකුක්ඛස්ස සමුදයො හොති’ති.

අකුසලවිපාකමූලකං නිට්ඨිතං.

අභිධම්මභාෂණීයං නිට්ඨිතං.

පටිච්චක්‍රප්පාදවිභවෙනා නිට්ඨිතො ඡට්ඨො.

සිහල පොත්තෙසු :

කුසිලාකුසිලා සොළසිකා සමූලා තෙසං පච්චයා
තෙසං විපාකා සංවර්ධනා - තෙති සංකාරපච්චයා

පරිමචතුක්කකුසල - අවිජ්ජා තස්ස පච්චයා
ඵකනාලො විපාකසමිං - තෙති කුසලාකුසලමූලකා

චිච්චිච්ච, දසවිඤ්ඤාණේ - අබ්මොකෙතො න ලබ්භති.
අහෙතුකෙ වා කුසලෙ - පසාදෙ නුපලබ්භති.

එහි ජාතිප්‍රත්‍යයෙන් ජරාමරණ කවරෙ යත් : ජරාවක් ඇත, මරණයෙක් ඇති. එහි ජරා කවර යත් : ඒ අරුපිධර්මයන්ගේ යම් ජරාවක් දීර්ඝ බවෙක් ආශ්‍රිතයාගේ පිරිහීමෙක් වේ ද, මේ 'ජරා' යි කියනු ලැබේ. එහි මරණ කවරෙ යත් : ඒ අරුපිධර්මයන්ගේ යම් ක්ෂයවීමෙක් ව්‍යයවීමෙක් බිඳීමෙක් භාත්පසින් බිඳීමෙක් අනිත්‍ය බවෙක් අතුරුදහන් වීමෙක් වේ ද, මේ 'මරණ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ජරාව ද මේ මරණය ද යි මේ 'ජරාමරණ' යි කියනු ලැබේ.

'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යනු : මෙසේ මේ සියලු දුක්ඛස්කන්ධයාගේ සඛගතිය වෙයි, සමාගමය වෙයි, සමවධානය වෙයි, ප්‍රාදුර්භාවය වේ. එයින් කියනු ලැබෙයි 'එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති' යි.

අකුශලවිපාකමූලකය නිමි.

අභිධර්මභාජනිය නිමි.

ප්‍රතිභාසමුත්පාදවිභවිභවය නිමි.

7. සහිතව සිටින විෂය ක්ෂේත්‍රය

454. විනතායෙ සතිපට්ඨානා : ඉධ භික්ඛු අජ්ඣන්තං කායෙ කායානුපස්සී විහරති, ඛේඛාං කායෙ කායානුපස්සී විහරති, අජ්ඣන්තා-ඛේඛාං කායෙ කායානුපස්සී විහරති, ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣන්තං වෙදනාසු වෙදනානු-පස්සී විහරති, ඛේඛාං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති, අජ්ඣන්තාඛේඛාං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣන්තං විනෙත විනතානුපස්සී විහරති, ඛේඛාං විනෙත විනතානුපස්සී විහරති, අජ්ඣන්තාඛේඛාං විනෙත විනතානුපස්සී විහරති, ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, ඛේඛාං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති, අජ්ඣන්තාඛේඛාං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

455. කථෙඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣන්තං. කායෙ කායානුපසාසී විහරති : ඉධ භික්ඛු අජ්ඣන්තං කායං උඤ්ඤං පාදනලා අධො කෙසමිත්තකා තචපරියන්තං පුරං නානපපකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙකකති : අත්ථ ඉමසමිං කායෙ කෙසා ලොමා නබා දන්තා තවො මංසං නභාරා අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ඤා වකකං හදයං යකනං නිලොමකං පිහකං පප්ඨාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කර්සං පිත්තං සෙච්චං පුබ්බො ලොභිතං සෙද්දෙ මෙද්දෙ අසුඤ්ඤා වසා බෙලො සිඛ්ඤාණිකා ලසිකා මුත්තං. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති, භාවෙති, බහුලිකරෙති, ස්වාච්ඡිතං වචන්පෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලිකරිත්වා ස්වාච්ඡිතං වචන්පෙත්වා බන්ධා කායෙ විත්තං උපසංහරති.

කථාසූත්‍ර, භික්ෂු බහිදාං කායෙ කායානුපය්සි විහරති: ඉධ භික්ෂු බහිදාං කායං උදාං පාදනලා අධො කෙසමඤ්ඤා තචපරියන්තං පුරං නානපපකාරස්ස අසුචිනො පච්චවේකති: අර්ථස්ස කායෙ¹ කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තථො මංසං නභාරා අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ඤා වක්කං හදයං යකනං කිලොමිකං පිහකං පපථාසං අන්තං අන්තභුණං උදරියං කර්ථසං පිත්තං සෙඛං පුබ්බො ලොභිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා බෙළො සිඛ්ඤාණිකා ලසිකා මුත්තං. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බුදුලිකරෙති සාවචන්තං වචන්පෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බුදුලිකරිති සාවචන්තං වචන්පෙති අස්සන්තබහිදාං කායෙ විත්තං උපසංහරති.

1. අනම් ඉමසමිං කායෙ - සිමු.

7. සනිපට්ඨානවිභවගය

454. සනිපට්ඨානයෝ සතර දෙනෙකි : මේ සස්තෙහි මහණ කෙලෙස් තවන වියඞ් ඇත්තේ සමාග්ඤන ඇත්තේ ස්මානිමත් වූයේ කාය සඛ්ඛායාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට තමාගේ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, කලෙක තමාගේ කයෙහි ද කලෙක මෙරමාගේ කයෙහි ද කය අනුව බලමින් වෙසෙයි. කෙලෙස් තවන වැර ඇතිගේ සමාග්ඤන ඇතිගේ ස්මානිමත් වූයේ වෙදනා සඛ්ඛායාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට තමාගේ වෙදනාවන්හි වෙදනාව අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, කලෙක තමාගේ වෙදනාවන්හි ද කලෙක මෙරමාගේ වෙදනාවන්හි ද වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇතිගේ සමාග්ඤන ඇතිගේ ස්මානිමත් වූයේ චිත්ත සඛ්ඛායාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට තමාගේ චිත්තයෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ චිත්තයෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, තමාගේ සිත්හි ද මෙරමාගේ සිත්හි ද සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇතිගේ සමාග්ඤන ඇතිගේ ස්මානිමත් වූයේ (නිවරණාදි) ධර්ම සඛ්ඛායාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට තමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසෙයි, මෙරමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසෙයි, තමා හා මෙරමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

455. කිසෙයින් මහණ තෙමෙ තමාගේ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මේ සස්තෙහි මහණ පාතෙලෙන් උඩ කෙසගින් යට (සරසා) සිටි හිමි කොට ඇති තමාගේ කය නන්වැදූරුම් අසුචි පිරුණක් කොට ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කෙරෙයි : මේ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම් - නිය - දත් - සිටි - මස් - නහර - ඇට - ඇටමිදුළු - වකුගඩ - හදවත - අක්මාව - දලඬුව - බඩදිව - පෙණහලු - අතුණු - අතුණුබහන - නො පැසුණු අහර - පැසුණු අහර - පිත - සෙම - පුයා - ලෙහෙ - සෝදිය - මේදතෙල් - කඳුළු - වූරුණුතෙල් - කෙළ - මුකුණු - සඳමිදුළු - සුලුදිය ඇති. හෙතෙම ඒ කමටහන්නිමිත්ත ඇසුරු කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත අසුරු කොට වඩා බහුල කොට මැනැවින් නිශ්චය කොට මෙරමාගේ කයෙහි (තමාගේ) සිත එළවයි.

කිසෙයින් මහණ මෙරමාගේ කයෙහි කය පුනපුනා බලමින් වෙසේ ද යත් : මේ සස්තෙහි මහණ පාතෙලෙන් උඩ කෙසගින් යට සිටිපිරියත් කොට ඇති මෙරමාගේ කය නන්වැදූරුම් අසුචි පිරුණක් කොට ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කෙරෙයි : මේ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම් - නිය - දත් - සිටි - මස් - නහර - ඇට - ඇටමිදුළු - වකුගඩ - හදවත - අක්මාව - දලඬුව - බඩදිව - පෙණහලු - අතුණු - අතුණුබහන - නො පැසුණු අහර - පැසුණු අහර - පිත - සෙම - පුයා - ලෙහෙ - සෝදිය - මේදතෙල් - කඳුළු - වූරුණු තෙල් - කෙළ - මුකුණු - සඳමිදුළු - සුලුදිය ඇත. හෙතෙම ඒ කමටහන්නිමිත්ත ආසෙවන කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි, හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවන කොට, වඩා, පුනපුනා වඩා, මැනැවින් නිශ්චය කොට තමා හා මෙරමාගේ කයෙහි (තමාගේ) සිත එළවයි.

කථාඤ්ච භික්ඛු අර්ඛිතතබ්භිඤ්ඤා කායෙ කායානුපසස්ථි විහරති : ඉධ භික්ඛු අර්ඛිතතබ්භිඤ්ඤා කායං උභිං පාදනලා අධො කෙසමන්තා තවපරියන්තං පුරං නානපසකාරස්ස අසුචිනො පච්චවෙකකති. අත්ථ ඉමෙසම් කායෙ කෙසා ලොමා නබා දන්තා තවො මංසං නහාරා අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ඤා, වකකං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පප්ඨාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කර්ථසං ජිත්තං සෙඛනං පුබ්බො ලොභිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා බෙලො සිඛිසාණිකා ලසිකා මුත්තං. එවං භික්ඛු අර්ඛිතතබ්භිඤ්ඤා කායෙ කායානුපසස්ථි විහරති ආතාපි සමපජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකො අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

456. අනුපසස්ථි'ති තත් කතමං අනුපසස්ථානා : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමාදිට්ඨි, අයං වුච්චති අනුපසස්ථානා. ඉමාය අනුපසස්ථානාය උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො¹ සමුපගතො² උප්පතො සමුප්පතො³ සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති අනුපසස්ථි'ති.

'විහරති'ති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන වුච්චති විහරති'ති.

'ආතාපි'ති තත් කතමං ආතප්පං⁴ : යො චෙතසිකො චිරියාරමො -පෙ- සමමාචාරාමො, ඉදං වුච්චති ආතප්පං.⁴ ඉමිනා ආතප්පෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො¹ සමුපගතො² උප්පතො සමුප්පතො³ සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති ආතාපි'ති.

'සමපජානො'ති තත් කතමං සමපජඤ්ඤා : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමාදිට්ඨි, ඉදං වුච්චති සමපජඤ්ඤා. ඉමිනා සමපජඤ්ඤාන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උප්පතො සමුප්පතො සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති සමපජානො'ති.

'සතිමා'ති තත් කතමං සති : යා සති අනුස්සති -පෙ- සමමාසති අයං වුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උප්පතො සමුප්පතො සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති සතිමා'ති.

'විනෙය්‍ය ලොකො අභිජ්ඣාදොමනස්ස'නති තත් කතමො ලොකො : සො'ච කායො ලොකො, පඤ්ඤා උපාදානකකිකා ලොකො. අයං වුච්චති ලොකො.

තත් කතමං අභිජ්ඣා : යො රුගො සාරුගො -පෙ- විත්තස්ස සාරුගො. අයං වුච්චති අභිජ්ඣා.

1. උපගතො - සිරිමු, මජ්ඣං.

2. සමුපගතො - සිරිමු, මජ්ඣං.

3. සමපතො - සිරිමු, මජ්ඣං.

4. {ආතාපං - සිරිමු.
{ආතාපො - මජ්ඣං.

කිසෙයින් මහණ අධ්‍යාත්ම වූ ද බාහිර වූ ද කයෙහි කායානුපස්සි ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ පාතෙලෙන් උඩ කෙසගින් යට සිව්පිරියත් කොට ඇති අධ්‍යාත්ම වූ ද බාහිර වූ ද කය නන්වැදුරුම් අසූව් පිරුණක් කොට ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කෙරෙයි : මෙ කයෙහි කෙස් ඇත, ලොම්-නිය-දත් - සිව්-මස් - නහර - ඇට - ඇටමිදුළු - වකුගඩ - හදවත - අක්මාව - දලබුව - බඩදිව - පෙණහලු - අතුණු - අතුණුබහන - නො පැසුණු අහර - පැසුණු අහර - පිත - සෙම - පුයා - ලෙහෙ - සෝදිය - මේදතෙල් - කසුළු - වුරුණු තෙල් - කෙළ - මුකුණු - සදමිදුළු - සුලුදිය ඇති. මෙසෙයින් මහණ කෙලෙස් තවන වැර ඇතියේ සමාග්ඤන ඇතියේ ස්මෘතිමත් වූයේ කාය සම්බ්‍යාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට කලෙක තමාගේ කයෙහි කලෙක මෙරමාගේ කයෙහි කායානු පස්සි ව වෙසේ.

456. අනුපස්සි යනු : එහි අනුපස්සනා කවර යත් : යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාර යෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්ඤාපියක් වේ ද, මේ ' අනුපස්සනා ' යි කියනු ලැබේ. මේ අනුපස්සනායෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙන වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ යි. එහෙයින් ' අනුපස්සි ' යි කියනු ලැබේ.

විහරති යනු : ඉරියවු පවත්වයි, ඉරියවු උපදවයි, ඉරියවු රකියයි, යපනය කෙරෙයි, යාපනය කෙරෙයි, හැසිරෙයි, වෙසෙයි, එහෙයින් ' විහරති ' යි කියනු ලැබේ.

ආතාපි යනු : එහි ආතප්ප කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වීර්‍යාරම්භයෙක් . . . සමාග්ඤායාමයෙක් වේ ද, මේ ' ආතප්ප ' යි කියනු ලැබේ. මේ ආතප්පයෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙන වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ යි. එහෙයින් ' ආතාපි ' යි කියනු ලැබේ.

සම්පජානො යනු : එහි ' සම්පජ්ඤා ' කවරෙ යත් : යම් ප්‍රඥවක් පජානනාකාර යෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාග්ඤාපියක් වේ ද, මේ ' සම්පජ්ඤා ' යි කියනු ලැබේ. මේ ' සම්පජ්ඤායෙන් ' යුක්ත වූයේ සමුපෙන වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූර්ණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ යි. එහෙයින් ' සම්පජාන ' යි කියනු ලැබේ.

සතිමා යනු : එහි ' සති ' කවර යත් : යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සමාග්ඤා ස්මෘතියක් වේ ද, මේ ' සති ' යි කියනු ලැබේ. මේ සතියෙන් උපෙන වූයේ සමුපෙන වූයේ එළඹ සිටියේ මොනොවට එළඹ සිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූර්ණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ යි. එහෙයින් ' සතිමා ' යි කියනු ලැබේ.

විනෙය්‍යා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්ස යනු : එහි ' ලොක ' කවරෙ යත් : එ ම කය ලොක යැ, පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ද ලොක යැ, මේ ' ලොක ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' අභිජ්ඣා ' කවර යත් : යම් රාගයෙක් ඛලවත් රාගයෙක් . . . වින්තයාගේ ඛලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' අභිජ්ඣා ' යි කියනු ලැබේ.

තත්ත්ව කතමං දෙමනස්සං : යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්පය්‍යජං අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං චෙතොසම්පය්‍යජං අසාතං දුක්ඛං වෙදනා, ඉදං වුවිච්ඡි දෙමනස්සං, ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දෙමනස්සං, ඉමමි ලොකෙ විනිතා, භොනනි පටිවිනිතා, සන්තා සමිතා, වූපසන්තා, අත්ඛතා, අඛතථංගතා, අපපිතා, බ්‍යපපිතා සොසිතා, විසොසිතා, බ්‍යන්තිකතා. තෙන වුවිච්ඡි විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා-දෙමනස්සං නති.

කායානුපය්‍යනා නිදද්දසො.

457. කථඤ්ච භික්ඛු අඤ්ඤාතං වෙදනාසු වෙදනානුපය්‍යී විහරති : ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං වෙදියමානො,¹ සුඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානො දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානො අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමිති² පජානාති. සාමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානො සාමිසං සුඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. නිරුමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානො නිරුමිසං සුඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. සාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානො සාමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. නිරුමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානො නිරුමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. සාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. නිරුමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානො නිරුමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලිකරිත්වා ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙත්වා බහිද්ධා වෙදනාසු විතතං උපසංහරති.

කථඤ්ච භික්ඛු බහිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපය්‍යී විහරති : ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං වෙදියමානං සුඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. සාමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානං සාමිසං සුඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. නිරුමිසං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානං නිරුමිසං සුඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. සාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානං සාමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. නිරුමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදියමානං නිරුමිසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. සාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානං සාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. නිරුමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානං නිරුමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමිති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලිකරිත්වා ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙත්වා අඤ්ඤාතබහිද්ධා වෙදනාසු විතතං උපසංහරති.

1. වෙදියමානො - සිරිමු, මජ්ඣ.

2. වෙදියාමිති සිරිමු.

එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : යම් චෛත්සික වූ අසානයෙක් චෛත්සික දුෂ්ටයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ වූ අසාන වූ දුෂ්ට වූ වෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ වූ අසානදුෂ්ට වෙදනාවක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙමනස ද මේ කායසංඛාරාන ලොකයෙහි දුරු කරන ලද්දාහු වෙසෙසින් දුරු කරන ලද්දාහු සන්තූන්තූහු සන්තිදුටන ලද්දාහු ව්‍යුපශම කරන ලද්දාහු නිරොධසංඛාරාන අස්තයට ගියාහු අතිශයින් අස්තයට ගියාහු තසන ලද්දාහු වෙසෙසින් තසන ලද්දාහු වියළන ලද්දාහු මොනොවට වියළන ලද්දාහු විගතාන්ත කරන ලද්දාහු වෙත්. එහෙයින් 'විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං' යි කියනු ලැබේ.

කායානුපස්සනානිර්දේශ යි.

457. කිසෙයින් මහණ තමා පිළිබඳ වෙදනාවන්හි වෙදනානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ (කායික වූ හෝ චෛත්සික වූ හෝ) සුඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'සුඛ වෙදනාව විඳිමි' දනගති, දුෂ්ටවෙදනාව විඳිනුයේ 'දුෂ්ටවෙදනාව විඳිමි' දනගති, උපෙක්ෂා වෙදනාව විඳිනුයේ 'උපෙක්ෂාවෙදනාව විඳිමි' දනගති, සාමීය (පඤ්චකාමගුණ නිශ්ශ්‍රිත) වූ හෝ සුඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'සාමීයසුඛවෙදනාව විඳිමි' දනගති, නිරාමීය වූ හෝ සුඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'නිරාමීයසුඛවෙදනාව විඳිමි' දනගති, සාමීය වූ හෝ දුෂ්ටවෙදනාව විඳිනුයේ 'සාමීයදුෂ්ටවෙදනාව විඳිමි' දනගති, නිරාමීය වූ හෝ දුෂ්ටවෙදනාව විඳිනුයේ 'නිරාමීයදුෂ්ටවෙදනාව විඳිමි' දනගති, සාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'සාමීයඅදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳිමි' දනගති, නිරාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳිනුයේ 'නිරාමීය වූ අදුක්ඛමසුඛ වෙදනාව විඳිමි' දනගති. හෙතෙම ඒ වෙදනා නිමිත්ත ආසෙවන කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරෙයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවන, භාවන, බහුලීකරණය කොට මැනැවින් නිශ්චය කොට මෙරමා පිළිබඳ වෙදනාවන්හි සිත එළවයි.

කිසෙයින් මහණ මෙරමා පිළිබඳ වෙදනාවන්හි වෙදනානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ තෙමෙ සුඛවෙදනාව විඳින්නහු 'සුඛවෙදනාව විඳි' යයි දනගති. දුෂ්ටවෙදනාව විඳින්නහු 'දුෂ්ටවෙදනාව විඳි' යයි දනගති, අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳින්නහු 'අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳි' යයි දනගති, සාමීය වූ හෝ සුඛවෙදනාව විඳින්නහු 'සාමීය සුඛවෙදනාව විඳි' යයි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ සුඛවෙදනාව විඳින්නහු 'නිරාමීය සුඛවෙදනාව විඳි' යයි දනගති, සාමීය වූ හෝ දුෂ්ටවෙදනාව විඳින්නහු 'සාමීයදුෂ්ට වෙදනාව විඳි' යයි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ දුෂ්ටවෙදනාව විඳින්නහු 'නිරාමීයදුෂ්ට වෙදනාව විඳි' යයි දනගති, සාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳින්නහු 'සාමීය වූ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳි' යයි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳින්නහු 'නිරාමීයඅදුක්ඛමසුඛවෙදනාව විඳි' යයි දනගති. හෙතෙම ඒ (වෙදනා) නිමිත්ත සෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත සෙවනය කොට වඩා පුනපුනා වඩා මැනැවින් නිශ්චය කොට තමාගේ ද මෙරමාගේ ද වෙදනාවන්හි සිත එළවයි.

කථං ව භික්ඛු අජ්ඣන්තබ්බිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විභරතී : ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං සුඛා වෙදනා'ති පජානාති. දුක්ඛං වෙදනං දුක්ඛා වෙදනා'ති පජානාති. අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා'ති පජානාති. සාමිසං වා සුඛං වෙදනං සාමිසා සුඛා වෙදනා'ති පජානාති. නිරුමිසං වා සුඛං වෙදනං නිරුමිසා සුඛා වෙදනා'ති පජානාති. සාමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං සාමිසා දුක්ඛා වෙදනා'ති පජානාති. නිරුමිසං වා දුක්ඛං වෙදනං නිරුමිසා දුක්ඛා වෙදනා'ති පජානාති. සාමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං සාමිසා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා'ති පජානාති. නිරුමිසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං නිරුමිසා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා'ති පජානාති. එවං භික්ඛු අජ්ඣන්තබ්බිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විභරති ආනාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දොමනස්සං.

458. අනුපස්සී'ති -පෙ- විභරති'ති -පෙ- ආනාපී'ති -පෙ- සම්පජානො'ති -පෙ- සතිමා'ති -පෙ- විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා-දොමනස්සන්ති. තත්ථ කතමො ලොකො : සා'ව වෙදනා ලොකො, පඤ්ච'පි උපාද්‍යනකකිඤ්ඤා ලොකො. අයං චූළචිති ලොකො.

තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා : යො රුගො සාරුගො -පෙ- විතතස්ස සාරුගො. අයං චූළචිති අභිජ්ඣා. තත්ථ කතමං දොමනස්සං : යං චේතසිකං අසාතං චේතසිකං දුක්ඛං චේතොසම්පස්සජ් අසාතං දුක්ඛං වෙදසිතං චේතොසම්පස්සජ් අසාතා දුක්ඛා වෙදනා. ඉදං චූළචිති දොමනස්සං. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දොමනස්සං, ඉමමහි ලොකෙ චිතීතා භොනති පටිචිතීතා සන්තා සමිතා චූපසන්තා අත්ථබ්බතා අත්ථබ්බතා අපටිතා බ්‍යපටිතා සොසිතා විසොසිතා බ්‍යන්තීකතා තෙන චූළචිති විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති.

වෙදනානුපස්සනා නිද්දෙසො.

459. කථංඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣන්තං විතෙත විතනානුපස්සී විභරති : ඉධ භික්ඛු සරුගං වා විතතං සරුගං මෙ විතතන්ති පජානාති. විතරුගං වා විතතං විතරුගං මෙ විතතන්ති පජානාති. සද්දෙසං වා විතතං සද්දෙසං මෙ විතතන්ති පජානාති. විතද්දෙසං වා විතතං විතද්දෙසං මෙ විතතන්ති පජානාති. සමොභං වා විතතං සමොභං මෙ විතතන්ති පජානාති. විතමොභං වා විතතං විතමොභං මෙ විතතන්ති පජානාති. සංඛිතතං වා විතතං සංඛිතතං මෙ විතතන්ති පජානාති. විකඛිතතං වා විතතං විකඛිතතං මෙ විතතන්ති පජානාති. මහග්ගතං වා විතතං මහග්ගතං මෙ විතතන්ති පජානාති. අමහග්ගතං වා විතතං අමහග්ගතං මෙ විතතන්ති පජානාති. සඋතතරං වා විතතං සඋතතරං මෙ විතතන්ති පජානාති. අනුතතරං වා විතතං අනුතතරං මෙ විතතන්ති පජානාති. සමාභිතං වා විතතං සමාභිතං මෙ විතතන්ති පජානාති. අසමාභිතං වා විතතං අසමාභිතං මෙ විතතන්ති පජානාති. විමුතතං වා විතතං විමුතතං මෙ විතතන්ති පජානාති. අවිමුතතං වා විතතං අවිමුතතං මෙ විතතන්ති පජානාති. සො තං නිමිතතං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙති. සො තං නිමිතතං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලීකරිත්වා ස්වාච්ඡිතං වච්ඡපෙත්වා බ්බිද්ධා විතෙත විතතං උපසං-භරති.

කිසෙයින් මහණ අප්ඤ්ඤානිද්ධාවේදනාවන්හි වේදනානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම සුඛවේදනාව ' සුඛවේදනා ' යි දනගති, දුඃඛවේදනාව ' දුඃඛ වේදනා ' යි දනගති, අදුක්ඛමසුඛවේදනාව ' අදුක්ඛමසුඛවේදනා ' යි දනගති, සාමීය වූ හෝ සුඛවේදනාව ' සාමීයසුඛවේදනා ' යි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ සුඛවේදනාව ' නිරාමීය සුඛවේදනා ' යි දනගති, සාමීය වූ හෝ දුඃඛවේදනාව ' සාමීයදුඃඛවේදනා ' යි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ දුඃඛවේදනාව ' නිරාමීයදුඃඛවේදනා ' යි දනගති, සාමීය වූ හෝ අදුක්ඛම සුඛවේදනාව ' සාමීය වූ අදුක්ඛමසුඛවේදනා ' යි දනගති, නිරාමීය වූ හෝ අදුක්ඛමසුඛ වේදනාව ' නිරාමීයඅදුක්ඛමසුඛවේදනා ' යි දනගති. මෙසේ මහණ තෙම කෙලෙස් තවන වැර ඇතිසේ සමාග්ගො ඇතිසේ ස්මෘතිමත් වූයේ වේදනා සම්බන්ධ ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ ද මෙරමාගේ ද වේදනාවන්හි වේදනානුදර්ශී ව වෙසේ.

458. අනුපස්සි යනු : ... විහරති යනු : ... ආනාපි යනු : ... සම්පජානො යනු : ... සතිමා යනු : ... විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්ස යනු : එහි ලොකය කවර යත් : ඒ වේදනාව ම ලොක නම්. පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ද ලොක නම්. මේ 'ලොක ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' අභිධ්‍යා ' කවර යත් : යම් රාගයෙක් ඛලවත් රාගයෙක් ... විත්තයාගේ ඛලවත් රාගයෙක් වේ ද, මේ ' අභිධ්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' දෙමනස්ස ' කවර යත් : යම් වෛතසික වූ අසාතයෙක් වෛතසික වූ දුඃඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ අසාතදුඃඛවේදනියෙක් වෙතොසම්ඵස්සජ අසාතදුඃඛවේදනායෙක් වේ ද, මේ ' දෙමනස්ස ' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙමනස ද මේ වේදනා ලොකයෙහි බැහැර කරන ලද්දහු වෙසෙයින් බැහැර කරන ලද්දහු සන්තිදුනාහු සන්තිදුවන ලද්දහු ව්‍යුපශම කරන ලද්දහු නිරොධ සම්බන්ධ අස්තයට ගියාහු අතිශයින් අස්තයට ගියාහු නසන ලද්දහු වෙසෙයින් නසන ලද්දහු වියළන ලද්දහු වෙසෙයින් වියළන ලද්දහු විගතාත්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් ' විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සං ' යි කියනු ලැබේ.

වේදනානුපස්සනා නිර්දේශ යි.

459. කිසෙයින් මහණ තමාගේ විත්තයෙහි විත්තානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම රාග සහිත වූ හෝ විත්තය ' මාගේ විත්තය රාග සහිත ය ' යි දනගති. විතරාග වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත විතරාග ය ' යි දනගති, සද්දෙස වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත සද්දෙස ය ' යි දනගති, විතද්දෙස වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත විතද්දෙස ය ' යි දනගති, මොහ සහිත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත මොහ සහිත ය ' යි හෝ දනගති, විගත මොහ වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත විතමොහ ය ' යි දනගති, (ථිතමිද්ධ වශයෙන්) හැකුළුණු හෝ සිත ' මාගේ සිත හැකුළුණු ' යි දනගති, (උද්ධවිව වශයෙන්) විසුරුණු වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත විසිරුණු ' යි දනගති, මහද්දගන වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත මහද්දගන ය ' යි දනගති, අමහද්දගන වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත අමහද්දගන ය ' යි දනගති, සඋත්තර වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත සඋත්තර ය ' යි දනගති, අනුත්තර වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත අනුත්තර ය ' යි දනගති, සමාධියට පැමිණියා වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත සමාහිත ය ' යි දනගති, අසමා හිත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත අසමාහිත ය ' යි දනගති, (තද්ධිත විෂකම්මණ විසින්) විමුක්ත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත විමුක්ත ය ' යි දනගති, අවිමුක්ත වූ හෝ සිත ' මාගේ සිත අවිමුක්ත ය ' යි දනගති. හෙතෙම ඒ (භාවනා) නිමිත්ත ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා වධයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට පුනපුනා වධා මැනැවින් නිශ්චය කොට මෙරමාගේ සිත්හි (තමාගේ) සිත එළවයි.

කථඤ්ච භික්ඛු බිභිඤ්ඤා විතොන විතොනුපසසී විහරති: ඉධ භික්ඛු සරුභං වාසං විතං සරුභමසං විතනනති පජානාති. විතරුභං වාසං විතං විතරුභමසං විතනනති පජානාති. සද්දෙසං වාසං විතං සද්දෙසමසං විතනනති පජානාති. විතද්දෙසං වාසං විතං විතද්දෙසමසං විතනනති පජානාති. සමොභං වාසං විතං සමොභමසං විතනනති පජානාති. විතමොභං වාසං විතං විතමොභමසං විතනනති පජානාති. සංඛිතං වාසං විතං සංඛිතමසං විතනනති පජානාති. විකඛිතං වාසං විතං විකඛිතමසං විතනනති පජානාති. මහඤ්ඤං වාසං විතං මහඤ්ඤමසං විතනනති පජානාති. අමහඤ්ඤං වාසං විතං අමහඤ්ඤමසං විතනනති පජානාති. සඋතතරං වාසං විතං සඋතතරමසං විතනනති පජානාති. අනුතතරං වාසං විතං අනුතතරමසං විතනනති පජානාති. සමාභිතං වාසං විතං සමාභිතමසං විතනනති පජානාති. අසමාභිතං වාසං විතං අසමාභිතමසං විතනනති පජානාති. විමුතතං වාසං විතං විමුතතමසං විතනනති පජානාති. අවිමුතතං වාසං විතං අවිමුතතමසං විතනනති පජානාති. සො තං නිමිතං ආසෙවති, භාවෙති, බහුලිකරෙති, සවාචන්දිතං වචන්දෙති. සො තං නිමිතං ආසෙවති, භාවෙති, බහුලිකරිති, සවාචන්දිතං වචන්දෙති, අජ්ඣත්තබ්භිඤ්ඤා විතොන විතං උපසංහරති.

කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣත්තබ්භිඤ්ඤා විතොන විතොනුපසසී විහරති: ඉධ භික්ඛු සරුභං වා විතං සරුභං විතනනති පජානාති. විතරුභං වා විතං විතරුභං විතනනති පජානාති. සද්දෙසං වා විතං සද්දෙසං විතනනති පජානාති. විතද්දෙසං වා විතං විතද්දෙසං විතනනති පජානාති. සමොභං වා විතං සමොභං විතනනති පජානාති. විතමොභං වා විතං විතමොභං විතනනති පජානාති. සංඛිතං වා විතං සංඛිතං විතනනති පජානාති. විකඛිතං වා විතං විකඛිතං විතනනති පජානාති. මහඤ්ඤං වා විතං මහඤ්ඤං විතනනති පජානාති. අමහඤ්ඤං වා විතං අමහඤ්ඤං විතනනති පජානාති. සඋතතරං වා විතං සඋතතරං විතනනති පජානාති. අනුතතරං වා විතං අනුතතරං විතනනති පජානාති. සමාභිතං වා විතං සමාභිතං විතනනති පජානාති. අසමාභිතං වා විතං අසමාභිතං විතනනති පජානාති. විමුතතං වා විතං විමුතතං විතනනති පජානාති. අවිමුතතං වා විතං අවිමුතතං විතනනති පජානාති. එවං භික්ඛු අජ්ඣත්තබ්භිඤ්ඤා විතොන විතොනුපසසී විහරති ආනාපි සමපජානො සනිමො විතොය ලොකෙ අභිජ්ඣාද්දෙමනස්සං.

460. අනුපසසී'ති -පෙ- විහරති'ති -පෙ- ආනාපි'ති -පෙ- සමපජානො'ති -පෙ- සනිමා'ති -පෙ- විතොය ලොකෙ අභිජ්ඣාද්දෙමනස්සනති. තත්ථ කතමො ලොකො: තං යෙව විතං ලොකො, පඤ්ඤා'පි උපාද්නකකිකා ලොකො.

තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා: යො රාගො සාරාගො -පෙ- විතස්ස සාරාගො. අයං වූච්චති අභිජ්ඣා.

කිසෙයින් මහණ මෙරමාගේ සිත්හි විත්තානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම සරාග වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සරාග ' යයි දනගනී, චිතරාග වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත චිතරාග ' යයි දනගනී, සදෙස වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සදෙස ' යයි දනගනී, චිතදෙස වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත චිතදෙස ' යයි දනගනී, සමොහ වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සමොහ ' යයි දනගනී, චිතමොහ වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත චිතමොහ ' යයි දනගනී, සංක්ෂිප්ත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සංක්ෂිප්ත ' යයි දනගනී, වික්ෂිප්ත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත වික්ෂිප්ත ' යයි දනගනී, මහද්ගත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත මහද්ගත ' යයි දනගනී, අමහද්ගත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අමහද්ගත ' යයි දනගනී, සඋත්තර වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සඋත්තර ' යයි දනගනී, අනුත්තර වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අනුත්තර ' යයි දනගනී, සමාහිත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත සමාහිත ' යයි දනගනී, අසමාහිත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අසමාහිත ' යයි දනගනී, අවිමුක්ත වූ හෝ ඔහුගේ සිත ' ඔහුගේ සිත අවිමුක්ත ' යයි දනගනී. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත අසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා වධයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරෙයි. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට බහුල කොට මැනැවින් නිශ්චය කොට අධ්‍යාත්මබාහිරවිත්තයෙහි සිත ඵලවයි.

කිසෙයින් මහණ කලෙකැ තමාගේ ද කලෙකැ මෙරමාගේ ද සිත්හි විත්තානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ සරාග වූ හෝ සිත ' සරාගසිතැ ' යි දනගනී. චිතරාග වූ හෝ සිත ' චිතරාගසිතැ ' යි දනගනී. සදෙස වූ හෝ සිත ' සදෙස සිතැ ' යි දනගනී. චිතදෙස වූ හෝ සිත ' චිතදෙස සිතැ ' යි දනගනී. සමොහ වූ හෝ සිත ' සමොහ සිතැ ' යි දනගනී. චිතමොහ වූ හෝ සිත ' චිතමොහ සිතැ ' යි දනගනී. හැකුළුණු හෝ සිත ' හැකුළුණු සිතැ ' යි දනගනී. විසුරුණු හෝ සිත ' විසුරුණු සිතැ ' යි දනගනී. මහද්ගත වූ හෝ සිත ' මහද්ගත සිතැ ' යි දනගනී. මහද්ගත නො වූ හෝ සිත ' මහද්ගත නො වූ සිතැ ' යි දනගනී. සඋත්තර වූ හෝ සිත ' සඋත්තර සිතැ ' යි දනගනී. අනුත්තර වූ හෝ සිත ' අනුත්තර සිතැ ' යි දනගනී. සමාහිත වූ හෝ සිත ' සමාහිත සිතැ ' යි දනගනී. අසමාහිත වූ හෝ සිත ' අසමාහිත සිතැ ' යි දනගනී. විමුක්ත වූ හෝ සිත ' විමුක්ත සිතැ ' යි දනගනී. අවිමුක්ත වූ හෝ සිත ' අවිමුක්ත සිතැ ' යි දනගනී. මෙසෙයින් මහණ කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ගෙන ඇති වැ සිති ඇති ව විත්ත සඨ්ඛ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යා ව හා දෙමිත්තස දුරු කොට තමාගේ හා මෙරමාගේ සිත්හි සිත අනුව නුවණින් බලමින් වෙසේ.

460. අනුපස්සි යනු : ... විහරති යනු : ... ආකාපි යනු : ... සම්පජානො යනු : ... සතිමා යනු : ... විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං යනු : එහි ලොක කවරෙ යත් : එ ම විත්තය ' ලොක ' වෙයි. පඤ්චොපාදනස්කන්ධයෝ ම ලොක යි.

එහි ' අභිධ්‍යා ' කවර යත් : යම් රාගයෙක් බලවත් රාගයෙක් ... විත්තයාගේ ඇල්මෙක් වේ ද, මේ ' අභිධ්‍යා ' යි කියනු ලැබේ.

නත්තං කතම් දෙමනස්සං : යං වේතයිකං අසානං වේතයිකං දුක්ඛං වේතොසල්ඨස්සජ් අසානං දුක්ඛං වේදයිතං වේතොසල්ඨස්සජ් අසානං දුක්ඛං වේදනා, ඉදං වූච්චති දෙමනස්සං, ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දෙමනස්සං ඉමමි ලොකෙ විනිතා, භොනති පටිවිනිතා සන්තා, සමිතා වූපසන්තා, අත්ඛන්තා, අඛන්තඛන්තා, අපමිතා, බ්‍යපමිතා, සොයිතා, විසොයිතා, බ්‍යන්තීකන්තා, තෙන වූච්චති විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සන්ති.

විතොනුපස්සනා නිදදෙසො.

461. කථං ච භික්ඛු අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති : ඉධ භික්ඛු සන්තං වා අජ්ඣන්තං කාමච්ඡන්දං අත්ථි මෙ අජ්ඣන්තං කාමච්ඡන්දෝති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣන්තං කාමච්ඡන්දං නත්ථි මෙ අජ්ඣන්තං කාමච්ඡන්දෝති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදෙ භොති, තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස පභානං භොති, තඤ්ච පජානාති, යථා ච පභිනස්ස කාමච්ඡන්දස්ස ආයතීං අනුප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා අජ්ඣන්තං ව්‍යාපාදං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣන්තං ජිනමිඳුං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣන්තං උද්ධච්චකුක්කුච්චං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣන්තං විචිකිච්ඡා අත්ථි මෙ අජ්ඣන්තං විචිකිච්ඡාති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣන්තං විචිකිච්ඡං නත්ථි මෙ අජ්ඣන්තං විචිකිච්ඡාති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය පභානං භොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පභිනාය විචිකිච්ඡාය ආයතීං අනුප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති.

462. සන්තං වා අජ්ඣන්තං සතිසම්මොඤ්ඤායං අත්ථි මෙ අජ්ඣන්තං සතිසම්මොඤ්ඤායෝති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣන්තං සතිසම්මොඤ්ඤායං නත්ථි මෙ අජ්ඣන්තං සතිසම්මොඤ්ඤායෝති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්මොඤ්ඤායස්ස උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්මොඤ්ඤායස්ස භාවනාය පාරිපුරි භොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා අජ්ඣන්තං ධම්මවිචයසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣන්තං විරියසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣන්තං පීතිසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣන්තං පස්සද්ධිසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣන්තං සමාධිසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා අජ්ඣන්තං උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායං අත්ථි මෙ අජ්ඣන්තං උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායෝති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣන්තං උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායං නත්ථි මෙ අජ්ඣන්තං උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායෝති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායස්ස උප්පාදෙ භොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායස්ස භාවනාය පාරිපුරි භොති, තඤ්ච පජානාති, සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති සාවචන්තං, චචන්තපෙති, සො තං නිමිත්තං ආසෙවති, භාවෙති, බහුලිකරිති, සාවචන්තං, චචන්තපෙති, බහිද්ධා, ධම්මෙසු විතං උපසංහරති.

එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික අසානයෙක් වෛතසික දූෂයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාන-දූෂවෙදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසාන-දූෂවෙදනාවක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙමනස්ස ද මේ චිත්ත සඛිඛාන ලොකයෙහි බැහැර කරන ලද්දහු වෙසෙසින් බැහැර කරන ලද්දහු සන්තිදුණාහු සන්තිදුට්ඨන ලද්දහු ව්‍යුපගම කරන ලද්දහු නිරොධ සඛිඛාන අස්තයට ගියාහු අතිශයින් අස්තයට ගියාහු නයන ලද්දහු වෙසෙසින් නයන ලද්දහු වියළන ලද්දහු වෙසෙසින් වියළන ලද්දහු ගිහනාන්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් 'විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං' යි කියනු ලැබේ.

විත්තානුපස්සනා නිර්දේශ යි.

461. කියෙයින් මහණ තමාගේ (නිවරණාදී) ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්ද නිවරණය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි කාමච්ඡන්දනිවරණය ඇතැ' යි දනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි කාමච්ඡන්දය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් කාමච්ඡන්දයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම්, එය ද දනගනී. උපන් කාමච්ඡන්දයාගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. ප්‍රතිණ වූ කාමච්ඡන්දයාගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එකරුණ ද දනගනී.

අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ ව්‍යාපාද නිවරණය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ ථිතමිද්ධනිවරණය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ උද්ධවචකක්කුච්ච නිවරණය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ විචිකිච්ඡානිවරණය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විචිකිච්ඡානිවරණය ඇතැ' යි දනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යමාන වූ හෝ විචිකිච්ඡානිවරණය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි විචිකිච්ඡානිවරණය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් විචිකිච්ඡානිවරණයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනී. උපන් විචිකිච්ඡානිවරණයාගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනී. ප්‍රතිණ වූ විචිකිච්ඡානිවරණයාගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනී.

462. අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බොධාසීගය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි ස්මෘතිසම්බොධාසීගය ඇතැ' යි දනගනී. අධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බොධාසීගය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි ස්මෘතිසම්බොධාසීගය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් ස්මෘතිසම්බොධාසීගයාගේ උත්පාදය, යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් ස්මෘතිසම්බොධාසීගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී.

අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ ධර්මවිවයසම්බොධාසීගය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ වියඝිසම්බොධාසීගය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ ප්‍රීතිසම්බොධාසීගය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ ප්‍රගුඛධිසම්බොධාසීගය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ සමාධිසම්බොධාසීගය . . . අධ්‍යාත්මයෙහි විද්‍යමාන වූ හෝ උපෙක්ෂාසම්බොධාසීගය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපෙක්ෂා සම්බොධාසීගය ඇතැ' යි දනගනී. අද්ධ්‍යාත්මයෙහි අවිද්‍යමාන වූ හෝ උපෙක්ෂා සම්බොධාසීගය 'මාගේ අධ්‍යාත්මයෙහි උපෙක්ෂාසම්බොධාසීගය නැතැ' යි දනගනී. නූපන් උපෙක්ෂාසම්බොධාසීගයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. උපන් උපෙක්ෂාසම්බොධාසීගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනී. හෙතෙම ඒ ධර්මනිමිත්ත ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරෙයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරේ. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට පුනපුනා වඩා මැනැවින් නිශ්චය කොට බාහිරධර්මයන්හි සිත එළවයි.

463 කථඤ්ච භික්ඛු බග්ගිං ධම්මෙසු ධම්මානුපසයි විහරති: ඉධ භික්ඛු සන්තං වා'ස්ස කාමච්ඡදං අඤ්ඤා කාමච්ඡදෙ'ති පජානාති. අසන්තං වා'ස්ස කාමච්ඡදං නඤ්ඤා කාමච්ඡදෙ'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස උප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස පභානං හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච පභිනස්ස කාමච්ඡදස්ස ආයතිං අනුප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා'ස්ස ව්‍යාපාදං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස විනමිද්ධං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස උද්ධච්චකුක්ඛචං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස විචිකිච්ඡං අඤ්ඤා විචිකිච්ඡා'ති පජානාති, අසන්තං වා'ස්ස විචිකිච්ඡං නඤ්ඤා විචිකිච්ඡා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය උප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය පභානං හොති තඤ්ච පජානාති යථා ච පභිනාය විචිකිච්ඡාය ආයතිං අනුප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා'ස්ස සතිසම්මොඤ්ඤායං අඤ්ඤා සතිසම්මොඤ්ඤා-
ඤ්ඤා'ති පජානාති. අසන්තං වා'ස්ස සතිසම්මොඤ්ඤායං නඤ්ඤා
සතිසම්මොඤ්ඤා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්මො-
ඤ්ඤායං උප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස
සතිසම්මොඤ්ඤායං භාවනාය පාරිසුරි හොති තඤ්ච පජානාති. සන්තං
වා'ස්ස ධම්මවිචයසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස විරියසම්මොඤ්ඤායං
-පෙ- සන්තං වා'ස්ස පීතිසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස පසංගි-
සම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං වා'ස්ස සමාධිසම්මොඤ්ඤායං -පෙ- සන්තං
වා'ස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායං අඤ්ඤා උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤා'ති
පජානාති. අසන්තං වා'ස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායං නඤ්ඤා උපෙක්ඛා-
සම්මොඤ්ඤා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස උපෙක්ඛා-
සම්මොඤ්ඤායං උප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස
උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤායං භාවනාය පාරිසුරි හොති තඤ්ච පජානාති.
සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති ස්ථාවරීතං
විච්ඡපෙති, සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරිතං
ස්ථාවරීතං විච්ඡපෙති, අඤ්ඤානබග්ගිං ධම්මෙසු විතං උපසංහරති.

464. කථඤ්ච භික්ඛු අඤ්ඤානබග්ගිං ධම්මෙසු ධම්මානුපසයි විහරති : ඉධ භික්ඛු සන්තං වා කාමච්ඡදං අඤ්ඤා කාමච්ඡදෙ'ති පජානාති. අසන්තං වා කාමච්ඡදං නඤ්ඤා කාමච්ඡදෙ'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස උප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡදස්ස පභානං හොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච පභිනස්ස කාමච්ඡදස්ස ආයතිං අනුප්පාදෙ හොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා ව්‍යාපාදං -පෙ- සන්තං වා විනමිද්ධං -පෙ- සන්තං වා උද්ධච්චකුක්ඛචං -පෙ- සන්තං වා විචිකිච්ඡං අඤ්ඤා විචිකිච්ඡා'ති පජානාති, අසන්තං වා විචිකිච්ඡං නඤ්ඤා විචිකිච්ඡා'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය උප්පාදෙ හොති තං ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය පභානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පභිනාය විචිකිච්ඡාය ආයතිං අනුප්පාදෙ හොති තං ච පජානාති.

463. කියෙයින් මහණ මෙරමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය 'ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය ඇතැ' යි දනගනි. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය 'ඔහුගේ කාමච්ඡන්දය නැතැ' යි දනගනි. නූපත් කාමච්ඡන්දයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එ කරුණ ද දනගනි. උපත් කාමච්ඡන්දයාගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි. ප්‍රභීණ වූ කාමච්ඡන්දයාගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි.

විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ව්‍යාපාදනිවරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ථිනමිද්ධ නිවරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ උද්ධච්චකුක්කුච්චනිවරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ විචිකිච්ඡානිවරණය 'ඔහුගේ විචිකිච්ඡානිවරණය ඇතැ' යි දනගනි. අවිද්‍ය මාන වූ හෝ ඔහුගේ විචිකිච්ඡානිවරණය ඔහුගේ විචිකිච්ඡානිවරණය නැතැ' යි දනගනි. නූපත් විචිකිත්සාවගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි. උපත් විචිකිත්සාවගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි. ප්‍රභීණ විචිකිත්සාවගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි.

විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ස්මානිසම්බොධාසිගය 'ඔහුගේ ස්මානිසම්බොධාසි ගය ඇතැ' යි දනගනි. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ස්මානිසම්බොධාසිගය 'ඔහුගේ ස්මානිසම්බොධාසිගය නැතැ' යි දනගනි. නූපත් ස්මානිසම්බොධාසිගයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි. උපත් ස්මානිසම්බොධාසිගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි.

විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ධර්මවිවයසම්බොධාසිගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ වියඝ්ඝම්බොධාසිගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ප්‍රිතිසම්බොධාසිගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ ප්‍රග්‍රහිසම්බොධාසිගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ සමාධිසම්බොධාසිගය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ උපෙක්ඝා සම්බොධාසිගය 'ඔහුගේ උපෙක්ඝාසම්බොධාසිගය ඇතැ' යි දනගනි. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ඔහුගේ උපෙක්ඝාසම්බොධාසිගය 'ඔහුගේ උපෙක්ඝාසම්බොධාසිගය නැතැ' යි දනගනි. නූපත් උපෙක්ඝාසම්බොධාසිගයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි. උපත් උපෙක්ඝාසම්බොධාසිගයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි, හෙතෙම ඒ ධර්මනිමිත්ත ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා වඩයි, මොනොවට නිශ්චය කෙරේ. හෙතෙම ඒ නිමිත්ත ආසෙවනය කොට භාවනා කොට පුනපුනා වඩා මැනවින් නිශ්චය කොට තමාගේ හා මෙරමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි සිත එළවයි.

464. කියෙයින් මහණ කලෙකැ තමාගේ ද කලෙකැ මෙරමාගේ ද (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී ව වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම විද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දය 'කාමච්ඡන්දය ඇතැ' යි දනගනි. අවිද්‍යමාන වූ හෝ කාමච්ඡන්දය 'කාමච්ඡන්දය නැතැ' යි දනගනි. නූපත් කාමච්ඡන්දයාගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි. උපත් කාමච්ඡන්දයාගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි. ප්‍රභීණ වූ කාමච්ඡන්දයාගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි.

විද්‍යමාන වූ හෝ ව්‍යාපාදය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ථිනමිද්ධය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ උද්ධච්චකුක්කුච්චය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ විචිකිත්සාව 'විචිකිත්සාව ඇතැ' යි දනගනි. අවිද්‍යමාන වූ හෝ විචිකිත්සාව 'විචිකිත්සාව නැතැ' යි දනගනි. නූපත් විචිකිත්සාව ගේ ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි. උපත් විචිකිත්සාව ගේ ප්‍රභාණය යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි. ප්‍රභීණ වූ විචිකිත්සාවගේ මතු නො ඉපැද්ම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි.

465. සන්තං වා සතිසම්මොඤ්ඤිඛං අපී සතිසම්මොඤ්ඤිඛො'ති පජානාති, අසන්තං වා සතිසම්මොඤ්ඤිඛං නපී සතිසම්මොඤ්ඤිඛො'ති පජානාති. යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්මොඤ්ඤිඛස්ස උප්පාදො භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්මොඤ්ඤිඛස්ස භාවනාය පාරිසුරී භොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා ධම්මවිචයසම්මොඤ්ඤිඛං -පෙ- සන්තං වා විරියසම්මොඤ්ඤිඛං -පෙ- සන්තං වා පීතිසම්මොඤ්ඤිඛං -පෙ- සන්තං වා පස්සද්ධි සම්මොඤ්ඤිඛං -පෙ- සන්තං වා සමාධිසම්මොඤ්ඤිඛං -පෙ- සන්තං වා උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤිඛං අපී උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤිඛො'ති පජානාති. අසන්තං වා උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤිඛං නපී උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤිඛො'ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤිඛස්ස උප්පාදො භොති තඤ්ච පජානාති. යථා ච උප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්මොඤ්ඤිඛස්ස භාවනාය පාරිසුරී භොති තඤ්ච පජානාති. එවං භික්ඛු අඤ්ඤානඛතිඤ්ඤා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනයස්ස ලොකෙ අභිඤ්ඤාදොමනස්සං.

466. අනුපස්සි'ති තත්ථ කතමා අනුපස්සනා : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, අයං වුච්චති අනුපස්සනා. ඉමාය අනුපස්සනාය උපෙතො භොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උප්පතො සමුප්පතො සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති අනුපස්සිති.

විහරති'ති ඉරියති වතනති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන වුච්චති විහරති'ති.

ආනාපි'ති. තත්ථ කතමං ආනප්පං : යො චෙතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරාමො, ඉදං වුච්චති ආනප්පං. ඉමිනා ආනප්පෙන උපෙතො භොති -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති ආනාපි'ති.

සම්පජානො'ති තත්ථ කතමං සම්පජ්ඤායං : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොභො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, ඉදං වුච්චති සම්පජ්ඤායං. ඉමිනා සම්පජ්ඤායෙන උපෙතො භොති සමුපෙතො -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති සම්පජානො'ති.

සතිමා'ති තත්ථ කතමා සති : යා සති අනුස්සති -පෙ- සම්මාසති. අයං වුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො භොති සමුපෙතො -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති සතිමා'ති.

විනයස්ස ලොකෙ අභිඤ්ඤාදොමනස්ස'නති. තත්ථ කතමො ලොකො : තෙ'ව ධම්මා ලොකො, පඤ්ච'පි උපාදානකකිකා ලොකො. අයං වුච්චති ලොකො.

තත්ථ කතමා අභිඤ්ඤා : යො රාගො සාරාගො -පෙ- විතනස්ස සාරාගො. අයං වුච්චති අභිඤ්ඤා.

465. විද්‍යමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණය 'ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණය ඇතැ' යි දනගනි. අවිද්‍යමාන වූ හෝ ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණය 'ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණය නැතැ' යි දනගනි. නූපන් ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණයාගේ ඉපදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි. උපන් ස්මෘතිසම්බන්ධාධාරණයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි.

විද්‍යමාන වූ හෝ ධර්මවිවයසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ වියඝ්‍රිසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ප්‍රිතිසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ ප්‍රග්‍රහිසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ සමාධිසම්බන්ධාධාරණය . . . විද්‍යමාන වූ හෝ උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණය 'උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණය ඇතැ' යි දනගනි. අවිද්‍යමාන වූ හෝ උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණය 'උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණය නැතැ' යි දනගනි. නූපන් උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණයාගේ ඉපදීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි. උපන් උපෙක්ෂාසම්බන්ධාධාරණයාගේ භාවනායෙන් පරිපූර්ණ වීම යම් කරුණෙකින් වේ නම් එය ද දනගනි. මෙසෙයින් මහණ තෙම කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤ්‍ය ඇති ව සිති ඇති ව ධර්ම සභිධ්‍යාන ලොකයෙහි අභිධ්‍යා ව භා දෙමනස දුරු කොට තමාගේ හා මෙරමාගේ (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශි ව වෙසේ.

466. 'අනුපස්සි' යනු : එහි 'අනුපස්සනා' කවර යත් : යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සමාග්ඤ්‍යවිසක් වේ ද, මේ 'අනුපස්සනා' යි කියනු ලැබේ. මේ අනුපස්සනායෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ එළඹිසිටියේ මොනොවට එළඹිසිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ වේ. එහෙයින් 'අනුපස්සි' යි කියනු ලැබේ.

'විහරති' යනු : ඉරියවු පවත්වයි, ඉරියවු උපදවයි, ඉරියවු රකියයි, යපනය කෙරෙයි, යාපනය කෙරෙයි, හැසිරෙයි, වෙසෙයි. එහෙයින් 'විහරති' යි කියනු ලැබේ.

'ආකාපි' යනු : එහි 'ආතප්ප' කවර යත් : යම් වෛතසික වියාරම්භයක් . . . සමාග්චාර්යායාමයෙන් වේ ද, මේ 'ආතප්ප' යි කියනු ලැබේ. මේ ආතප්පයෙන් යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් 'ආකාපි' යි කියනු ලැබේ.

'සම්පජානො' යනු : එහි 'සම්පජ්ඤා' කවර යත් : යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනාකාරයෙන් . . . අමොහයෙන් ධර්මවිවයයෙන් සමාග්ඤ්‍යවිසක් වේ ද, මේ 'සම්පජ්ඤා' යි කියනු ලැබේ. මේ සම්පජ්ඤායෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් 'සම්පජාන' යි කියනු ලැබේ.

'සතිමා' යනු : එහි 'සති' කවර යත් : යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් . . . සමාග්ස්මෘතියක් වේ ද, මේ 'සති' යි කියනු ලැබේ. මේ සතියෙන් යුක්ත වූයේ සමුපෙත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් 'සතිමා' යි කියනු ලැබේ.

'විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙවනස්සං' යනු : එහි 'ලොක' කවර යත් : එම ධර්මයෝ 'ලොක' ය, පඤ්චොපාද්‍යාස්කන්ධයෝ ම ලොක යි. මේ 'ලොක' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'අභිජ්ඣා' කවර යත් : යම් රාගයෙන් බලවත් රාගයෙන් . . . චිත්තයාගේ බලවත් රාගයක් වේ ද, මේ 'අභිධ්‍යා' යි කියනු ලැබේ.

තත්ත්වකතමං දෙමනස්සං : යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චේතො සම්පස්සාපං අසාතං දුක්ඛං වේදයිතං චේතො සම්පස්සාපං අසාතං දුක්ඛං වේදනා, ඉදං වූච්චති දෙමනස්සං. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දෙමනස්සං ඉමමිති ලොකෙ විනිතා, භොනති පටිවිනිතා, සන්තා සමිතා, වූපසන්තා, අත්ඛගතා, අඛගත්ඛගතා, අපට්ඨතා, බ්‍යපට්ඨතා, සොසිතා, විසොසිතා, බ්‍යන්තතිකතා. තෙන වූච්චති 'විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣා දෙමනස්සං' නති.

ධම්මානුපස්සනා නිද්දෙසො.

සුත්තනනගාජනියං.

467. චන්තාරො සතිපට්ඨානා: ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති, වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති, විතෙන විතනානුපස්සී විහරති, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති.

468. කථඤ්ච භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යසම්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ඤානං උපසම්පජ්ජී විහරති දුක්ඛා පටිපදං දකුංභිඤ්ඤං කායෙ කායානුපස්සී, යා තසම්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්මොඤ්ඤාධිකා මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, ඉදං වූච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පසුත්තා.

469. කථං ච භික්ඛු වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යසම්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ඤානං උපසම්පජ්ජී විහරති දුක්ඛා පටිපදං දකුංභිඤ්ඤං වේදනාසු වේදනානුපස්සී, යා තසම්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්මොඤ්ඤාධිකා මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, ඉදං වූච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පසුත්තා.

470. කථඤ්ච භික්ඛු විතෙන විතනානුපස්සී විහරති: ඉධ භික්ඛු යසම්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං ඤානං උපසම්පජ්ජී විහරති දුක්ඛා පටිපදං දකුංභිඤ්ඤං විතෙන විතනානුපස්සී, යා තසම්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්මොඤ්ඤාධිකා මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, ඉදං වූච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පසුත්තා.

එහි 'දෙමනස්ස' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වූ අසානයෙක් වෛතසික වූ දුූඛයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසානයදුඛවේදයිතයෙක් වෙතොසම්ඵස්සයෙන් උපන් අසානයදුඛවේදනාවක් වේ ද, මේ 'දෙමනස්ස' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ අභිධ්‍යාව ද මේ දෙමනස්ස ද මේ ධර්ම සඛිංයාන ලොකයෙහි දුරු කරන ලද්දහු වෙසෙසින් දුරු කරන ලද්දහු සන්තුන්තාහු සන්තිද්වන ලද්දහු ව්‍යුපගම කරන ලද්දහු නිරොධ සඛිංයාන අස්තයට ගියාහු වෙසෙසින් අස්තයට ගියාහු නසන ලද්දහු වෙසෙසින් නසන ලද්දහු වියළන ලද්දහු මොනොවට වියළන ලද්දහු විගතාන්ත කරන ලද්දහු වෙත්. එහෙයින් කියනු ලැබේ 'විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදෙමනස්සං' යි.

ධම්මානුපස්සනා නිර්දේශ යි.

සුත්‍රාන්තභාජනිය යි.

467. ස්මෘතිප්‍රස්ථානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම (රූප) කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, වේදනාවන්හි වේදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, (නිරවණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

468. කියෙයින් මහණ තෙම කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කයෙහි කය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිගම වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමායක් ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගමයෙක් වේ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ' යි.

469. කියෙයින් මහණ තෙම වේදනාවන්හි වේදනා අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, වේදනාවන්හි වේදනා අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිගම වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමායක් ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගමයෙක් වේ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ' යි.

470. කියෙයින් මහණ තෙම සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, සිතෙහි සිත අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිගම වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමායක් ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගමයෙක් වේ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ' යි.

471. කථංඥාදි භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, යා නස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බෝජ්ඣබ්බෙහා මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පයුත්තා.

472. නත්ථ කතමං සතිපට්ඨානං : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, යා නස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බෝජ්ඣබ්බෙහා මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පයුත්තා.

473. චත්තාරො සතිපට්ඨානා : ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති, වේදනාසු -පෙ- විතො -පෙ- ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති.

474. කථංඥාදි භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං, නස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. නස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං සුඤ්ඤං කායෙ කායානුපස්සී, යා නස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බෝජ්ඣබ්බෙහා මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පයුත්තා.

475. කථංඥාදි භික්ඛු වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං, නස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. නස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විවිච්චෝච කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං සුඤ්ඤං වේදනාසු වේදනානුපස්සී, යා නස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බෝජ්ඣබ්බෙහා මග්ගබ්බං මග්ගපරියාපනනං, ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨාන සම්පයුත්තා.

471. කියෙයිත් මහණ තෙම (නිවරණාදි) ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ග පය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'ස්මෘති ප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ' යි.

472. එහි 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, ධර්මයන්හි ධර්මානුදර්ශී වූ කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ඤා වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'ස්මෘතිප්‍රස්ථාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ ස්මෘතිප්‍රස්ථානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

473. සතිපට්ඨානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, වෙදනාවන්හි . . . චිත්තයෙහි . . . ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

474. කියෙයිත් මහණ කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අචික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකොත්තර කුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් කයෙහි කය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤා ඇති ඉන්‍යාත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සතිපට්ඨාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ සතිපට්ඨානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

475. කියෙයිත් මහණ වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන් ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අචික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකොත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩු බැවින් වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඃඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤා ඇති ඉන්‍යාත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සතිපට්ඨාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'සතිපට්ඨානසම්ප්‍රයුක්ත යෝ' යි.

476. කථ්ඤ්ඤ භික්ඛු විනෙත විතනානුපස්සී විහරති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භුමියා පතතියා විවිච්චෝ'ව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෝ'ව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතන්තා භාවිතන්තා විපාකං විවිච්චෝ'ව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං සුඤ්ඤං විනෙත විතනානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බෝජ්ඣබ්බෙහි මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, ඉදං චුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

477. කථ්ඤ්ඤ භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භුමියා පතතියා විවිච්චෝ'ව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෝ'ව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතන්තා භාවිතන්තා විපාකං විවිච්චෝ'ව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං සුඤ්ඤං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බෝජ්ඣබ්බෙහි මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, ඉදං චුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

478. තත්ථ කතමං සතිපට්ඨානං : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භුමියා පතතියා විවිච්චෝ'ව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති -පෙ- අවිකේධපො භොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෝ'ව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ක්කානස්ස කතන්තා භාවිතන්තා විපාකං විවිච්චෝ'ව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුණිඤ්ඤං සුඤ්ඤං. යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බෝජ්ඣබ්බෙහි මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, ඉදං චුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාෂණියං.

479. චන්තාරේ සතිපට්ඨානා : ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජ්ජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඤ්ඤාදොමනස්සං. වේදනාසු වේදනානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජ්ජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඤ්ඤාදොමනස්සං. විනෙත විතනානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජ්ජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඤ්ඤාදොමනස්සං. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආනාපි සම්පජ්ජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිඤ්ඤාදොමනස්සං.

476. කිසෙයින් මහණ සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තර කුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩූ බැවින් සිතෙහි සිත අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤ ඇති ශුන්‍යත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සනිපට්ඨාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'සනිපට්ඨානසම්ප්‍රසුක්තයෝ' යි.

477. කිසෙයින් මහණ ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩූ බැවින් ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛ වූ ප්‍රතිපද ඇති දන්ධ වූ අභිඤ්ඤ ඇති ශුන්‍යත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සනිපට්ඨාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'සනිපට්ඨානසම්ප්‍රසුක්තයෝ' යි.

478. එහි 'සනිපට්ඨාන' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකෝත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ-අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ස්පර්ශය වෙයි . . . අවික්ෂෙපය වේ. මේ ධර්මයෝ කුශලයෝ යි. එ ම ලොකෝත්තරකුශලධ්‍යානය කළ බැවින් වැඩූ බැවින් කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ අභිඤ්ඤ ඇති ශුන්‍යත වූ විපාකප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ යම් ස්මෘතියක් අනුස්මෘතියක් සමාක්ස්මෘතියක් ස්මෘතිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සනිපට්ඨාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ 'සනිපට්ඨානසම්ප්‍රසුක්තයෝ' යි.

අභිධර්මභාජනිය යි.

479. ස්මෘතිප්‍රස්ථානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤ්ඤ ඇති ව සිහි ඇති ව කාර්ය සභිබ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට කයෙහි කය අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤ්ඤ ඇති ව සිහි ඇති ව වෙදනා සභිබ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට වෙදනාවන්හි වෙදනා අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤ්ඤ ඇති ව සිහි ඇති ව චිත්ත සභිබ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට සිතෙහි සිත අනුව බලමින් වෙසෙයි, කෙලෙස් තවන වැර ඇති ව සමාග්ඤ්ඤ ඇති ව සිහි ඇති ව ධර්ම සභිබ්‍යාත ලොකයෙහි අභිධ්‍යාව හා දෙමිනස දුරු කොට ධර්මයන්හි ධර්මය අනුව බලමින් වෙසේ.

480. චතුන්නං සතිපට්ඨානානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අව්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණං, කති අරණං :

481. සියං කුසලා, සියං අව්‍යාකතා.

සියං සුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා, සියං අදුක්ඛමසුඛාය වේදනාය සම්පයුතතා.

සියං විපාකා, සියං විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදින්නානුපාදිතියා.

අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

සියං සවිතකකසම්චාරා, සියං අවිතකකසම්චාරමුත්තා, සියං අවිතකක අවිචාරා.

සියං පිතිසහගතා, සියං සුඛසහගතා, සියං උපෙක්ඛාසහගතා.

නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා.

නෙවදස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා.

සියං අපචයගාමිනො, සියං නෙචාචයගාමි නාපචයගාමිනො.

සියං සෙක්ඛා, සියං අසෙක්ඛා.

අප්පමාණා.

අප්පමාණාරම්මණා.

පණීතා.

සියං සම්මතතනියතා, සියං අනියතා.

න මග්ගාරම්මණා,¹ සියං මග්ගහෙතුකා, සියං මග්ගාධිපතීනො, සියං න චත්තබ්බා මග්ගහෙතුකාති² පි මග්ගාධිපතීනොති² පි.

සියං උප්පන්නා, සියං අනුප්පන්නා, සියං උප්පාදිනො.

සියං අනාගතා, සියං පච්චුප්පන්නා, සියං අතීතා.

න චත්තබ්බා අතීතාරම්මණාති² පි අනාගතාරම්මණාති² පි පච්චුප්පන්නා-රම්මණාති² පි.

සියං අජ්ඣිත්තා, සියං බහිඤා, සියං අජ්ඣිත්තබහිඤා.

බහිඤාරම්මණා.

අනිදස්සනඅප්පට්ඨා.

482. න හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසම්පයුතතා.

න චත්තබ්බා හෙතු චෙච සහෙතුකා චාති.²

සහෙතුකා චෙච න ච හෙතු.

1. මග්ගාරම්මණා - ස්‍යා.

2. සහෙතුකාති - සිරිමු.

480. සතර සනිපට්ඨානයන් අතුරෙහි කෙනෙක් කුශලයෝ ද කෙනෙක් අකුශලයෝ ද කෙනෙක් අව්‍යාකෘතයෝ ද . . . කෙනෙක් සරණයෝ ද කෙනෙක් අරණයෝ ද යත් :

481. (සතර සනිපට්ඨානයෝ) කුසල් ද වන්නාහ, අව්‍යාකෘත ද වන්නාහු ය.

සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රයුක්ත ද වන්නාහු ය.

විපාක ද වන්නාහ, විපාකස්වභාවධර්ම ද වන්නාහු ය.

අනුපාදින්නොපාදනියහ.

අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශිකයහ.

සචිත්තසම්චාර ද වන්නාහ, අචිත්තසම්චාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අචිත්තසම්චාර ද වන්නාහු ය.

ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහු ය.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හ.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍ය හෙතු ඇතියහ.

අපවයගාමී ද වන්නාහ, නො ම අපවයගාමී නො ද අපවයගාමී ද වන්නාහු ය.

ශෛක්ෂ ද වන්නාහ, අශෛක්ෂ ද වන්නාහු ය.

අප්‍රමාණයහ.

අප්‍රමාණාලම්භනයහ.

ප්‍රණීතයහ.

සමායක්ත්වනියත ද වන්නාහ, අනියත ද වන්නාහු ය.

මාර්ගාලම්භනයෝ නො වෙති, මාර්ගහෙතුක ද වන්නාහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, මාර්ගහෙතුකහ සි ද මාර්ගාධිපති සි ද නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදී ද වන්නාහු ය.

අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු ය.

අතීතාලම්භනහ සි ද අනාගතාලම්භනහ සි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භනහ සි ද නො කිය යුත්තාහ.

අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු ය.

බාහිරාලම්භනයහ.

අනිදර්ශනඅප්‍රතිසයහ.

482. හෙතුහු නො වෙති.

සහෙතුකයහ.

හෙතුසම්ප්‍රයුක්තයහ.

හෙතු ද වූ ම සහෙතුකහ සි ද නො කියයුත්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහු වෙති.

න වත්තබ්බො හෙතු වෙච්ඡි හෙතුසම්පයුත්තො වානි¹ හෙතුසම්පයුත්තො
වෙච්ඡි න ච්ඡි හෙතු.

න හෙතු සහෙතුකා.

483. සප්පච්චයා.

සබ්බකා.

අනිදස්සනා.

අප්පට්ඨා.

අරූපා.

ලොකුත්තරු.

කෙනච්ඡි විඤ්ඤායා, කෙනච්ඡි න විඤ්ඤායා.

484. නො ආසවා.

අනාසවා.

ආසවච්ඡිපයුත්තො.

න වත්තබ්බො ආසවා වෙච්ඡි සාසවානිච්ඡි, සාසවා වෙච්ඡි නො ච
ආසවානිච්ඡි.

න වත්තබ්බො ආසවා වෙච්ඡි ආසවසම්පයුත්තානිච්ඡි, ආසවසම්පයුත්තො
වෙච්ඡි නො ච ආසවානිච්ඡි.

ආසවච්ඡිපයුත්තො අනාසවා.

485. නො සංගෝඡනා -පෙ- නො ගන්ථා -පෙ- නො ඔඤා -පෙ-
නො යොගා -පෙ- නො නිවරණා -පෙ- නො පරාමාසා -පෙ-
සාරම්මණා.

486. නො විත්තා.

වෙතසිකා.

විත්තසම්පයුත්තො.

විත්තසංසට්ඨා.

විත්තසම්මුට්ඨානා.

විත්තසහභුතො.

විත්තානුපරිච්ඡින්නො.

විත්තසංසට්ඨසම්මුට්ඨානා.

විත්තසංසට්ඨසම්මුට්ඨානසහභුතො.

විත්තසංසට්ඨසම්මුට්ඨානානුපරිච්ඡින්නො.

බාහිරු.

නො උපාදා.

අනුපාදිත්තො.

1. හෙතුසම්පයුත්තානි - සිරිමු.

හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ සි ද නො කියයුත්තාහ, හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහු වෙති.

හෙතු නො වෙති, සහෙතුකයහ.

483. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) සප්තායහ.

සභිබ්බයහ.

අනිදර්ශනායහ.

අප්‍රතිසයහ.

අරූපයහ.

ලොකොත්තරයහ.

(වක්ෂුරාදි) කිසි ඉන්ද්‍රියයකින් දහයුත්තාහ. කිසි ඉන්ද්‍රියයකින් නො දහ යුත්තාහ.

484. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) ආසුචියෝ නො වෙති.

අනාසුචියෝ ය.

ආසුචිවිප්‍රයුක්තයෝ ය.

ආසුච ද වූ ම සාසුචහ සි ද සාසුච ද වූ ම නො ද ආසුචහ සි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආසුච ද වූ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්තහ සි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නො ද ආසුචහ සි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආසුචිවිප්‍රයුක්ත වූ අනාසුචියෝ ය.

485. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) සංයෝජනයෝ නො වෙති . . . ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති . . . ඔසයෝ නො වෙති . . . යොගයෝ නො වෙති . . . නිවරණයෝ නො වෙති . . . පරාමර්ෂයෝ නො වෙත්.

486. (සතර සතිපට්ඨානයෝ) සාලම්බනයෝ ය.

චිත්තයෝ නො වෙති.

වෛතසිකයෝ ය.

චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

චිත්තසංසාෂ්ටයෝ ය.

චිත්තසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසහභූහු ය.

චිත්තානුපරිවර්තීහු ය.

චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූහු ය.

චිත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු ය.

බාහිරයෝ ය.

උපාද නො වෙති.

අනුපාදින්නයෝ ය.

487. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ-

488. න දස්සනෙන පභාතබ්බා.

න භාවනාය පභාතබ්බා.

න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙත්තුකා.

න භාවනාය පභාතබ්බභෙත්තුකා.

සියා සවිතකකා, සියා අවිතකකා.

සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා.

සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා.

සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

න කාමාවචරා

න රූපාවචරා.

න අරූපාවචරා.

අපරියාපනනා.

සියා නියයානිකා, සියා අනියයානිකා.

සියා නිගතා, සියා අනිගතා.

අනුත්තරා.

අරණංභි.

පඤ්ඤපුච්ඡකං.

සනිපට්ඨානවිග්නේන නිබ්බිතො.

487. (සතර සනිපට්ඨානයෝ) උපාදානයෝ නො වෙති. . . . ක්ලෙශයෝ නො වෙති. . . .

488. (සතර සනිපට්ඨානයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙකු ඇත්තාහු නො වෙති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙකු ඇත්තාහු නො වෙති.

සචිතර්ක ද වන්තාහ, අචිතර්ක ද වන්තාහු ය.

සච්චාර ද වන්තාහ, අච්චාර ද වන්තාහු ය.

සප්‍රීතික ද වන්තාහ, අප්‍රීතික ද වන්තාහු ය.

ප්‍රීතිසහගත ද වන්තාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්තාහු ය.

සුඛසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත නො ද වන්තාහු ය.

උපෙක්ඛාසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ඛාසහගත නො ද වන්තාහු ය.

කාමාවචරයෝ නො වෙති.

රූපාවචරයෝ නො වෙති.

අරූපාවචරයෝ නො වෙති.

අපයඝාපන්නයෝ ය.

නෙයඝාණික ද වන්තාහ, අනෙයඝාණික ද වන්තාහු ය.

නියත ද වන්තාහ, අනියත ද වන්තාහු ය.

අනුත්තරයෝ ය.

අරණයෝ යි.

පඤ්ඤාපුච්ඡකය යි.

සනිපට්ඨානවිභව්‍යුත්තරණය නිමි.

8. සමමප්පධාන විභඛේයා

489. චත්තාරො සමමප්පධානා : ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති. උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති. අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොසාය භියොසාහාවාය වෙසුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

490. කථ්ඤච භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති :

තත්ථ කතමෙ අනුප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා : නිඤ්ඤි අකුසල-මූලානි : ලොභො දොසො මොහො, තදෙකඨා ව නිලෙසා, තංසමප-යුතො වෙදනාකකිකො සඤ්ඤාකකිකො සංඛාරකකිකො විඤ්ඤාණකකිකො, තංසමුඨානං කායකමං චජිකමං මනොකමං, ඉමෙ වූච්චන්ති අනුප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා.

ඉති ඉමෙසං අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති, තත්ථ කතමො ඡන්දො : යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කතතුකම්යකතාකුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වූච්චති ඡන්දො. ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ජනෙති උඨ්ඨපෙති සමුඨ්ඨපෙති නිබ්බතොති අභි-නිබ්බතොති. තෙන වූච්චති. ඡන්දං ජනෙති’ති.

‘වායමති’ති තත්ථ කතමො වායාමො : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ-සමමා වායාමො, අයං වූච්චති වායාමො, ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො¹ සමුපගතො² උපපන්නො සමපන්නො සමන්නාගතො, තෙන වූච්චති ‘වායමති’ති.

‘විරියං ආරහති’ති තත්ථ කතමං විරියං : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ-සමමා වායාමො, ඉදං වූච්චති විරියං. ඉමං විරියං ආරහති සමාරහති ආසෙවති භාවෙති ඛුද්ධිකරෙති, තෙන වූච්චති ‘විරියං ආරහති’ති.

‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති තත්ථ කතමං විතතං : යං විතතං මනො මානසං -පෙ- තප්පා මනොවිඤ්ඤාණධානු, ඉදං වූච්චති විතතං, ඉමං විතතං පග්ගණ්හාති සමපග්ගණ්හාති උපත්ථෙහෙති පච්චුපත්ථෙහෙති, තෙන වූච්චති ‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති.

‘පදහති’ති තත්ථ කතමං පධානං : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ-සමමා වායාමො, ඉදං වූච්චති පධානං, ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ-සමන්නාගතො, තෙන වූච්චති පදහති’ති.

1. උපාගතො - සිරිමු. 2. සමුපාගතො - සිරිමු.

8. සමාන්තරාධිපතිත්වය

489. සමාන්තරාධිපතිත්වයේ ස්වරූපය : මෙම සමාන්තරාධිපතිත්වයේ පිළිපත්වනු ලබන අනුකූලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කන්තකම්පනයකුසලවිඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, කායික වෛතසික වියාප්ත කෙරෙයි, (එම සහජාත වියාප්ත) සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාප්ත කෙරෙයි, උපන් ලාමක අනුකූලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කන්තකම්පනයකුසලවිඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියාප්ත කෙරෙයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාප්ත කෙරෙයි. නුපන් කුසලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස කුසලවිඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියාප්ත කෙරෙයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාප්ත කෙරෙයි, උපන් කුසලධර්මයන්ගේ සිලීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුලබව පිණිස වැඩීම පිණිස සම්පූර්ණ වීම පිණිස කන්තකම්පනයකුසලවිඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියාප්ත කෙරෙයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාප්ත කෙරෙයි.

490. කිසෙයින් මහණ නුපන් ලාමක අනුකූලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස කුසලවිඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වියාප්ත කෙරේ ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන් වියාප්ත කෙරේ ද යත් :

එහි නුපන් අනුකූලධර්මයෝ කවරහ යත් : ලොභ දෙය මොහ යන කුන් අනුකූල මූලයෝ යැ, තදෙකස්ථ වූ ක්ලෙශයෝ යැ, තත්සම්ප්‍රසක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ යැ සංඤ්ජකන්ධ යැ සංස්කාරස්කන්ධ යැ විඤ්ජකන්ධ යැ, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම ය වාක්කර්ම ය මනාකර්ම ය යන මොහු 'නුපන් අනුකූලධර්මයෝ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ නුපන් ලාමක අනුකූලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස කුසලවිඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියාප්ත කෙරෙයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාප්ත කෙරේ.

ජන්දං ජනෙති යනු : එහි 'ජන්දය' කවරෙ යත් : යම් ජන්දයෙක් ජන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුසලයෙක් ස්වභාවජන්දයෙක් වේ ද, මේ 'ජන්ද' යි කියනු ලැබේ. මේ ජන්දය උපදවයි. නිරතුරු කෙරෙයි, නභාසිටුවයි, මොනොවට නභාසිටුවයි, නිපදවයි, වෙසෙයින් නිපදවයි. එහෙයින් 'ජන්දං ජනෙති' යි කියනු ලැබේ.

වායමති යනු : එහි 'වායාම' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාප්තමහයෙක් . . . සමාග්වායාමයෙක් වේ ද, මේ 'වායාම' යි කියනු ලැබේ. මේ වායාමයෙන් උපෙන වූයේ සමුපෙන වූයේ එළඹිසිටියේ මොනොවට එළඹිසිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'වායමති' යි කියනු ලැබේ.

විරියං ආරභති යනු : එහි 'විරිය' කවරෙ යත් : යම් වෛතසිකවියාප්තමහයෙක් . . . සමාග්වායාමයෙක් වේ ද, මේ 'විරිය' යි කියනු ලැබේ. මේ වියාප්ත කෙරෙයි, (අරඹයි) පුනපුනා කෙරෙයි, ඇසුරු කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරෙයි. එහෙයින් 'විරියං ආරභති' යි කියනු ලැබේ.

චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : එහි 'චිත්තය' කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප වූ මනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය නභාසිටුවයි, පුනපුනා නභාසිටුවයි, රුකුල්දෙයි, පුනපුනා රුකුල් දෙයි, එහෙයින් 'චිත්තං පග්ගණ්හාති' යි කියනු ලැබේ.

පදනති යනු : එහි 'පධාන' කවරෙ යත් : යම් වෛතසිකවියාප්තමහයෙක් . . . සමාග්වායාමයෙක් වේ ද, මේ 'පධාන' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙන වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'පදනති' යි කියනු ලැබේ.

491. කථංඤ්ඤා භික්ඛු උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

තත්ථ කතමෙ උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා: නිඤ් අකුසලමූලාති ලොභො දොසො මොහො, තදෙකධ්මා ච කිලෙසා, තං සම්පජ්ජනො වෙදනාකඛ්ඤො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛ්ඤො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං චිච්ඤාමං මනෝකම්මං, ඉමෙ වූච්චනති උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා. ඉති ඉමෙසං උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහති’ති -පෙ- ‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති -පෙ- ‘පදහති’ති තත්ථ කතමං පධානං: යො චේතසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මා වායාමො, ඉදං වූච්චති පධානං, ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සම්මනාගතො, තෙන වූච්චති ‘පදහති’ති.

492. කථංඤ්ඤා භික්ඛු අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

තත්ථ කතමෙ අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා: නිඤ් කුසලමූලාති අලොභො අදොසො අමොහො, තංසම්පජ්ජනො වෙදනාකඛ්ඤො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛ්ඤො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං චිච්ඤාමං මනෝකම්මං, ඉමෙ වූච්චනති අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා, ඉති ඉමෙසං අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහති’ති -පෙ- ‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති -පෙ- ‘පදහති’ති තත්ථ කතමං පධානං: යො චේතසිකො විරියාරමො -පෙ- සම්මා වායාමො, ඉදං වූච්චති පධානං, ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සම්මනාගතො, තෙන වූච්චති ‘පදහති’ති.

493. කථංඤ්ඤා භික්ඛු උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීනියා අසමොසාය භියොසාවාය වෙජ්ජලාය භාවනාය පාරිජුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

තත්ථ කතමෙ උප්පන්නා කුසලා ධම්මා: නිඤ් කුසලමූලාති, අලොභො අදොසො අමොහො, තංසම්පජ්ජනො වෙදනාකඛ්ඤො -පෙ- විඤ්ඤාණකඛ්ඤො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං චිච්ඤාමං මනෝකම්මං, ඉමෙ වූච්චනති උප්පන්නා කුසලා ධම්මා, ඉති ඉමෙසං උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීනියා අසමොසාය භියොසාවාය වෙජ්ජලාය භාවනාය පාරිජුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ධීනියා’ති යා ධීනි සො අසමොසො, යො අසමොසො සො භියොසාවො, යො භියොසා භාවො තං වෙජ්ජලං, යං වෙජ්ජලං සා භාවනා, යා භාවනා සා පාරිජුරී.

491. කිසෙයින් මහණ උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුසල චිත්තදය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්වියා කෙරේ ද යත් :

එහි උපන් ලාමක අකුලධර්මයෝ කවරහ යත් : ලොභ දෙය මොහ යන තුන් අකුලමූලයෝ යැ තදෙකස්ථ වූ ක්ලෙශයෝ යැ තත්සම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ ය, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම ය වාක්කර්ම ය මනාකර්ම යන මොහු 'උපන් ලාමක අකුල ධර්මයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුසලචිත්තදය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ.

ජන්දං ජනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . චිරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : . . . පදහති යනු : එහි 'පධාන' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . සමාග්ග්‍යායාමයෙක් වෙ ද, මේ 'පධාන' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙන වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'පදහති' යි කියනු ලැබේ.

492. කිසෙයින් මහණ නූපන් කුලධර්මයන් ඉපදීම පිණිස කුසලචිත්තදය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්වියා කෙරේ ද යත් :

එහි නූපන් කුලධර්මයෝ කවරහ යත් : අලොභ අදෙය අමොහ යන තුන් කුල මූලයෝ යැ, තත්සම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ ය, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම ය වාක්කර්ම ය මනාකර්ම ය යන මොහු 'නූපන් කුලධර්මයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ නූපන් කුලධර්මයන් ඉපදීම පිණිස කුසලචිත්තදය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ.

ජන්දං ජනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . චිරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පග්ගණ්හාති යනු : . . . පදහති යනු : එහි 'පධාන' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . සමාග්ග්‍යායාමයෙක් වෙ ද, මේ 'පධාන' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙන වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'පදහති' යි කියනු ලැබේ.

493. කිසෙයින් මහණ උපන් කුලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස සුනසුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ වීම පිණිස කුසලචිත්තදය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියා කෙරෙයි යත් :

එහි උපන් කුලධර්මයෝ කවරහ යත් : අලොභ අදෙය අමොහ යන තුන් කුල මූලයෝ ය, තත්සම්ප්‍රයුක්ත වූ වෙදනාස්කන්ධ ය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ ය, තත්සමුත්ථාන වූ කායකර්ම වාක්කර්ම මනාකර්ම යන මොහු 'උපන් කුලධර්මයෝ' යි කියනු ලැබෙත්. මෙසේ මේ උපන් කුලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස සුනසුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ වීම පිණිස කුසලචිත්තදය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ.

ධීතිසා යනු : යමක් 'ධීති' නම් හේ 'අසම්මොස' ය, යමක් 'අසම්මොස' නම් හේ 'භියොභාව' ය, යමක් 'භියොභාව' නම් ඒ 'වෙපුල්ල' ය, යමක් 'වෙපුල්ල' නම් ඕ 'භාවනා' ය, යමක් 'භාවනා' නම් ඕ පාරිපූර් ය.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහති’ති -පෙ- ‘චිත්තං පග්ගණ්හාති’ති -පෙ- ‘පදහති’ති තත් කතමං පධානං : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමාවායාමො, ඉදං වුව්චති පධානං. ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුව්චති ‘පදහති’ති.

සුත්තනනහාපනියං.

494 විත්තාරෙ සමමපධානා : ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ඛම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ඛම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ඛම්මානං උප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ඛම්මානං සීතියා අසමමාසාය භියෙසාභාවාය වෙපුලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පජහති.

කථඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ඛම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති : ඉධ භික්ඛු යසම් සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්සාතිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චව් කාමෙහි -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ඣ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං-තයම් සමයෙ අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ඛම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති තත් කතමො ඡන්දො : යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කතතුකම්පතා කුසලො ඛම්මච්ඡන්දො, අයං වුව්චති ඡන්දො ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ජනෙති වුට්ඨපෙති සමුට්ඨපෙති නිබ්බතොති අනිතිබ්බතොති. තෙන වුව්චති ‘ඡන්දං ජනෙති’ති.

‘වායමති’ති තත් කතමො වායාමො : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣකෙහො මග්ගඛං මග්ගපරියාපන්නං, අයං වුව්චති වායාමො. ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුච්චන්නො සමන්තාගතො. තෙන වුව්චති ‘වායමති’ති.

‘විරියං ආරහති’ති තත් කතමං විරියං : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමාවායාමො විරියසම්බොජ්ඣකෙහො මග්ගඛං මග්ගපරියාපන්නං. ඉදං වුව්චති විරියං. ඉමං විරියං ආරහති සමාරහති ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති. තෙන වුව්චති ‘විරියං ආරහති’ති.

ඡන්දං ජනෙති යනු : . . . වායමති යනු : . . . විරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පඤ්ඤාමානාති යනු : . . . පදහති යනු : එහි 'පධාන' කවරෙ යත් : යම් චෛත්‍යසික වියාරම්භයෙක් . . . සමාග්වායාමයෙක් වේ ද, මේ 'පධාන' යි කියනු ලැබේ. මේ පධානයෙන් උපෙන වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'පදහති' යි කියනු ලැබේ.

සුත්‍රාන්තභාෂ්‍යය යි.

494. සමාක්ප්‍රධානයෝසතර දෙනෙකි. මෙ සස්තෙනහි මහණ තෙම නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ. උපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ. නූපන් කුශලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ. උපන් කුශලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ.

495. කිසෙයින් මහණ නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවා ද, වැයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත දිරිගන්වා ද, ප්‍රධන්වියා කෙරේ ද යත් : මෙ සස්තෙනහි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයාර්ණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක්පිළිවෙන් ඇති ලැයි අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි නූපන් ලාමක අකුශලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියා කෙරේ.

ඡන්දං ජනෙති යනු : එහි 'ඡන්ද' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශලයෙක් ස්වභාවඡන්දයෙක් වේ ද, මේ 'ඡන්ද' යි කියනු ලැබේ. මේ ඡන්දය උපදවයි, නිරතුරු උපදවයි, නඟාසිටුවයි, මොනොවට නඟාසිටුවයි, නිපදවයි, වෙසෙයින් නිපදවයි, එහෙයින් 'ඡන්දං ජනෙති' යි කියනු ලැබේ.

වායමති යනු : එහි 'වායාම' කවරෙ යත් : යම් චෛත්‍යසික වියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපන්න වූ සමාග්වායාමයෙක් වියාසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'වායාම' යි කියනු ලැබේ. මේ වායාමයෙන් උපෙන වූයේ සමුපෙන වූයේ එළඹිසිටියේ නො වෙන් වූයේ පිරිපුන් වූයේ සමන්විත වූයේ යි. එහෙයින් 'වායමති' යි කියනු ලැබේ.

විරියං ආරභති යනු : එහි 'විරිය' කවරෙ යත් : යම් චෛත්‍යසික වියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපන්න වූ සමාග්වායාමයෙක් වියාසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'විරිය' යි කියනු ලැබේ. මේ වියාර්ථ අරඹයි, මොනොවට අරඹයි, ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, පුනපුනා කෙරේ. එහෙයින් 'විරියං ආරභති' යි කියනු ලැබේ.

‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති’ තත්ත්වං කතමං විතතං : යං විතතං මනෝ මානසං -පෙ- තඡා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති විතතං. ඉමං විතතං පග්ගණ්හාති සමපග්ගණ්හාති උපත්තේති පච්චුපත්තේති. තෙන වුච්චති විතතං පග්ගණ්හාති’ති.

‘පදහති’ති තත්ත්වං කතමං සමමප්පධානං : යො වෙනසිකො විරියා-රභො -පෙ- සමමාචාරාමො විරියසමෝඤ්ඤාණො මග්ගඛං මග්ග පරියාපන්නං-ඉදං වුච්චති සමමප්පධානං, අවසෙසා ධම්මා සමමප්පධාන සමපයුත්තා.

496. කථංඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො’ව කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාණ්ඤාදං. තස්මිං සමයෙ උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහති’ති -පෙ- ‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති -පෙ- ‘පදහති’ති තත්ත්වං කතමං සමමප්පධානං : යො වෙනසිකො විරියාරභො -පෙ- සමමාචාරාමො විරියසමෝඤ්ඤාණො මග්ගඛං මග්ගපරියාපන්නං. ඉදං වුච්චති සමමප්පධානං. අවසෙසා ධම්මා සමමප්පධානසමපයුත්තා.

497. කථංඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො’ව කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාණ්ඤාදං-තස්මිං සමයෙ අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

‘ඡන්දං ජනෙති’ති -පෙ- ‘වායමති’ති -පෙ- ‘විරියං ආරහති’ති -පෙ- ‘විතතං පග්ගණ්හාති’ති -පෙ- ‘පදහති’ති, තත්ත්වං කතමං සමමප්පධානං : යො වෙනසිකො විරියාරභො -පෙ- සමමාචාරාමො විරියසමෝඤ්ඤාණො මග්ගඛං මග්ගපරියාපන්නං - ඉදං වුච්චති සමමප්පධානං. අවසෙසා ධම්මා සමමප්පධානසමපයුත්තා.

498. කථංඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමෝසාය භියෙසාභාවාය වෙපුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිශ්ශාන්තිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො’ව කාමෙති -පෙ- පඨමං ක්කානං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපටිපදං දක්ඛාණ්ඤාදං, තස්මිං සමයෙ උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමෝසාය භියෙසාභාවාය වෙපුලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතතං පග්ගණ්හාති පදහති.

චිත්තං පඤ්ඤානි යනු : එහි 'චිත්ත' කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනෝවිඤ්ඤානාදියෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය නභාසිටුවයි, පුනපුනා නභාසිටුවයි, රුකුල් දෙයි, පුනපුනා රුකුල් දෙයි, එහෙයින් 'චිත්තං පඤ්ඤානි' යි කියනු ලැබේ.

පදහනි යනු : එහි 'සමාක්ප්‍රධාන' කවරෙ යත් : යම් වෛතසිකවිශාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිධි වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් විශ්වසම්බොධාභිධිගයෙක් වේ ද, මේ 'සමාක්ප්‍රධාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමාක් ප්‍රධාන සම්ප්‍රසක්ත යෝ යි.

496. කියෙයින් මහණ උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුලච්ඡන්දය උපදවා ද, වෑයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්විශ්වී කෙරේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථම භූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධාභිඤ්ඤ වූ ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි උපන් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශ්වී කෙරේ.

ඡන්දං ඡනෙනි යනු : . . . වායමනි යනු : . . . චිරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පඤ්ඤානි යනු : . . . පදහනි යනු : එහි 'සමාක්ප්‍රධාන' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික විශාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිධි වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් විශ්ව සම්බොධාභිධිගයෙක් වේ ද, මේ 'සමාක්ප්‍රධාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමාක්ප්‍රධානසම්ප්‍රසක්තයෝ යි.

497. කියෙයින් මහණ නූපන් කුලධර්මයන්ගේ උත්පාදය පිණිස කුලච්ඡන්දය උපදවා ද, වෑයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, චිත්තය නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්විශ්වී කෙරේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ-අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි නූපන් කුලධර්මයන්ගේ උත්පාදය පිණිස කුලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, චිත්තය නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශ්වී කෙරේ.

ඡන්දං ඡනෙනි යනු : . . . වායමනි යනු : . . . චිරියං ආරභති යනු : . . . චිත්තං පඤ්ඤානි යනු : . . . පදහනි යනු : එහි 'සම්මප්පධාන' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික විශාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිධි වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් විශ්ව සම්බොධාභිධිගයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මප්පධාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සම්මප්පධාන සම්ප්‍රසක්තයෝ යි.

498. කියෙයින් මහණ උපන් කුලධර්මයන් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩිම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස කුලච්ඡන්දය උපදවා ද, වෑයම් කෙරේ ද, වැර අරඹා ද, සිත නභාසිටුවා ද, ප්‍රධන්විශ්වී කෙරේ ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුෂ්ප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ-අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි උපන් කුලධර්මයන් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩිම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස කුලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශ්වී කෙරේ.

‘සීතියා’නි යා සීති සො අසමොසො. යො අසමොසො සො හියොහාවො. යො හියොහාවො තං වෙපුලං. යං වෙපුලං සා භාවනා. යා භාවනා සා පාරිපුරි.

‘ඡන්දං ජනෙති’නි තත් කතමො ඡන්දො : යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කතතුකම්යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුව්චති ඡන්දො. ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ජනෙති වුට්ඨපෙති සමුට්ඨපෙති නිබ්බන්ධෙති අභි- නිබ්බන්ධෙති. තෙන වුව්චති ‘ඡන්දං ජනෙති’නි.

‘වායමති’නි තත් කතමො වායාමො : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමවායාමො විරියසමොඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, අයං වුව්චති වායාමො ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුව්චති ‘වායමති’නි.

‘විරියං ආරහති’නි තත් කතමං විරියං : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමවායාමො විරියසමොඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, ඉදං වුව්චති විරියං. ඉමං විරියං ආරහති සමාරහති ආසෙවති භාවෙති ඛුද්ධිකරෙති, තෙන වුව්චති ‘විරියං ආරහති’නි.

‘චිත්තං පග්ගණ්හාති’නි තත් කතමං චිත්තං : යං චිත්තං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු. ඉදං වුව්චති චිත්තං. ඉමං චිත්තං පග්ගණ්හාති සමපග්ගණ්හාති උපත්තෙහති පච්චුපත්තෙහති, තෙන වුව්චති ‘චිත්තං පග්ගණ්හාති’නි.

‘පදහති’නි තත් කතමං සමමපපධානං : යො වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමවායාමො විරියසමොඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, ඉදං වුව්චති සමමපපධානං, අවසෙසා ධම්මා සමමපපධානසමපයුත්තා.

තත් කතමං සමමපපධානං : ඉධ භික්ඛු යසමිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යාතිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතතියා විවිච්චො’ව කාමෙති -පෙ- පථමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දඤ්ඤාසීදා. යො තසමිං සමයෙ වෙනසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමවායාමො විරියසමොඤ්ඤිකො මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, ඉදං වුව්චති සමමපපධානං, අවසෙසා ධම්මා සමමපප- ධානසමපයුත්තා.

අභිධම්මභාෂණං.

499. වත්තාගෙ සමමපපධානා : ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පභානාය -පෙ- අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොසාය හියොහාවාය වෙපුලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

සීතියා යනු : යමක් සීති නම් හෝ අසම්මෝය ය, යමක් අසම්මෝය නම් හෝ හියොයාභාව ය, යමක් හියොයාභාව නම් ඒ වෙපුල්ලය, යමක් වෙපුල්ල නම් ඕ භාවනා ය, යමක් භාවනා නම් ඕ පාරිසුරි වේ.

ඡන්දං ජනෙති යනු : එහි 'ඡන්දය' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුශලයෙක් ස්වභාවඡන්දයෙක් වේ ද, මේ 'ඡන්ද' යි කියනු ලැබේ. මේ ඡන්දය උපදවයි, නිරතුරු උපදවයි, නභාසිටුවයි, මොනොවට නභාසිටුවයි, නිපදවයි, වෙසෙසින් නිපදවයි. එහෙයින් 'ඡන්දං ජනෙති' යි කියනු ලැබේ.

වායමති යනු : එහි 'වායාම' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාර්මභයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ සමාග්වායාමයෙක් වියාර්මභයෙක් වේ ද, මේ 'වායාම' යි කියනු ලැබේ. මේ වායාමයෙන් යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් 'වායමති' යි කියනු ලැබේ.

විරියං ආරභති යනු : එහි 'විරිය' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාර්මභයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ සමාග්වායාමයෙක් වියාර්මභයෙක් වේ ද, මේ 'විරිය' යි කියනු ලැබේ. මේ වියාර්ම අරඹයි, මොනොවට අරඹයි, ආසෙවනය කෙරෙයි, පුනපුනා වඩයි. එහෙයින් 'විරියං ආරභති' යි කියනු ලැබේ.

චිත්තං පග්ගණභාති යනු : එහි 'චිත්ත' කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මතයෙක්. මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඤ්ඤාධාතූයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්ත' යි කියනු ලැබේ. මේ චිත්තය නභාසිටුවයි, මොනොවට නභාසිටුවයි, උපස්තම්භ කෙරෙයි, පුනපුනා උපස්තම්භ කෙරේ. එහෙයින් 'චිත්තං පග්ගණභාති' යි කියනු ලැබේ.

පදභති යනු : එහි 'සම්මප්පධාන' කවරෙ යත් : යම් වෛතසික වියාර්මභයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ සමාග්වායාමයෙක් වියාර්මභයෙක් වේ ද, මේ 'සම්මප්පධාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සම්මප්පධාන සම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

එහි 'සමාක්ප්‍රධාන' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙකැ දෘෂ්ටි ගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයාර්ථික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛප්‍රතිපද ඇති දන්ධ-අභිඤ්ඤා ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් වෛතසික වියාර්මභයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයාර්ථපත්ත වූ සමාග්වායාමයෙක් වියාර්මභයෙක් වේ ද, මේ 'සමාක්ප්‍රධාන' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ සමාක්ප්‍රධානසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

අභිධර්මමාජනිය යි.

499. සමාක්ප්‍රධානයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ නූපත් ලාමක අකුශලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාර්ම කෙරේ. උපත් ලාමක අකුශලධර්මයන් ප්‍රභාණය කිරීම පිණිස . . . නූපත් කුශලධර්මයන් ඉපදීම පිණිස . . . උපත් කුශලධර්මයන් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ වීම පිණිස කුශලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නභාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාර්ම කෙරේ.

500. චතුත්තං සමමප්පධානානං කති කුසලා: කති අකුසලා: කති අව්‍යාකතා: -පෙ- කති සරණා: කති අරණා.

501. කුසලායෙව.

සියා සුඛාය වෙදනාය සමප්පන්නා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සමප්පන්නා.

විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදිත්තානුපාදානියා.

අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

සියා සවිතක්කසම්මාරා, සියා අවිතක්කම්මාරමත්තා, සියා අවිතක්ක අවිමාරා.

සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛා සහගතා.

නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බා.

නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා.

අපචයගාමිනො.

සෙක්ඛා.

අප්පමාණා.

අප්පමාණාරම්මණා.

පණීතා.

සමමත්තනියතා.

න මග්ගාරම්මණා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතීනො, සියා න චත්තබ්බා 'මග්ගාධිපතීනො'ති.

සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න චත්තබ්බා 'උප්පාදිනො'ති.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

න චත්තබ්බා අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නා-රම්මණාති'පි.

සියා අජ්ඣන්තා, සියා බහිඤ්ඤා, සියා අජ්ඣන්තබහිඤ්ඤා.

බහිඤ්ඤාරම්මණා.

අතීදස්සනඅප්පටිඝා

502. න හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසමප්පන්නා.

න චත්තබ්බා හෙතු වෙච්ච සහෙතුකාති, සහෙතුකා වෙච්ච න ච්ච හෙතු.

න චත්තබ්බා 'හෙතු වෙච්ච හෙතුසමප්පන්නා'ති, හෙතුසමප්පන්නා වෙච්ච න ච්ච හෙතු.

න හෙතු, සහෙතුකා.

500. සතර සමාක්ප්‍රධානයන් අතුරෙහි කුලයෝ කෙනෙක් ද, අකුලයෝ කෙනෙක් ද, අව්‍යාකෘතයෝ කෙනෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙනෙක් ද, අරණයෝ කෙනෙක් ද යත් :

501. (සතර සමාක්ප්‍රධානයෝ) කුලයෝ මැ යි.

සුඛවෙදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාවෙදනාව හා සම්ප්‍රසුක්ත ද වන්නාහු ය.

විපාකස්වභාවධර්මයෝ ය.

අනුපාදින්නඅනුපාදනියයෝ ය.

අසංක්ලිෂ්ටඅසාංක්ලෙශිකයහ.

සචිත්‍රකසච්චාර ද වන්නාහ, අචිත්‍රකච්චාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අචිත්‍රකඅච්චාර ද වන්නාහු ය.

ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂාසහගත ද වන්නාහු ය.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය.

නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු ය.

අපවයගාමීහු ය.

ශෛක්ෂයෝ ය.

අප්‍රමාණයෝ ය.

අප්‍රමාණාලම්භනයෝ ය.

ප්‍රණීතයෝ ය.

සමාක්ක්වච්චියතයෝ ය.

මාර්ගාලම්භනයෝ නො වෙති, මාර්ගහෙතුකයහ, මාර්ගාධිපති ද වන්නාහ, ' මාර්ගාධිපති ' යි නො කියයුතු ද වන්නාහු ය.

උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදීහු යි නො කියයුත්තාහු ය.

අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු ය.

අතීතාලම්භන යි ද අනාගතාලම්භන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු ය.

බාහිරාලම්භනයෝ ය.

අනිදර්ශන අප්‍රතිසයෝ යි.

502. (සතර සමාක්ප්‍රධානයෝ) හෙතුහු නො වෙති.

සහෙතුකයෝ ය.

හෙතුසම්ප්‍රසුක්තයෝ ය.

හෙතු ද වූ ම සහෙතුක යි නො කියයුත්තාහ, සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙති.

හෙතු ද වූ ම හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත යි නො කියයුත්තාහ, හෙතුසම්ප්‍රසුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතුහු වෙති.

හෙතු නො වූ සහෙතුකයෝ යි.

503. සප්ථවයා.

සඛිතා.

අනිදසසනා.

අප්ථසා.

අරුපා.

ලොකුතතරා

කෙනවි විඤ්ඤායා, කෙනවි න විඤ්ඤායා.

504. නො අසවා.

අනාසවා.

අසවපිපසුතතා.

න වතතබ්බා අසවා චෙව සාසවාති'පි සාසවා චෙව නො ව අසවාති'පි.

න වතතබ්බා අසවා චෙව අසවසම්පසුතතාති'පි, අසවසම්පසුතතා-චෙ'ව නො ව අසවාති'පි.

අසවපිපසුතතා අනාසවා.

505. නො සඤ්ඤාජනා -පෙ- නො ගන්ථා -පෙ- නො ඕසා -පෙ- නො සොගා -පෙ- නො නිවරණා -පෙ- නො පරාමාසා -පෙ-.

506. සාරමමණා.

නො විතතා.

චෙනසිකා.

විතතසම්පසුතතා.

විතතසංසංඛා.

විතතසමුඛානා.

විතතසහභුනො.

විතතානුපරිවතතිනො.

විතතසංසංඛාසමුඛානා.

විතතසංසංඛාසමුඛානසහභුනො.

විතතසංසංඛාසමුඛානානුපරිවතතිනො.

බාහිරා.

නො උපාදා.

අනුපාදිකතා.

503. (සතර සමාක්ෂ්‍යධානයෝ) සප්තායෝ ය.
සච්චනයෝ ය.

අනිදර්ශනයෝ ය.

අප්‍රතිසයෝ ය.

අරූපයෝ ය.

ලොකොත්තරයෝ ය.

කිසිවිඥානයෙකින් දතයුත්තාහ, කිසි විඥානයෙකින් නො දතයුත්තාහු ය.

504. (සතර සමාක්ෂ්‍යධානයෝ) ආසුචයෝ නො වෙති.

අනාසුචයෝ ය.

ආසුචිච්ඡයුක්තයෝ ය.

ආසුච ද වූ ම සාසුචහ සි ද සාසුච ද වූ ම නො ද ආසුචහ සි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආසුච ද වූ ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්තහ සි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූ ම නොද ආසුචහ සි ද නො කියයුත්තාහු ය.

ආසුචිච්ඡයුක්ත අනාසුචයෝ ය.

505. (සතර සමාක්ෂ්‍යධානයෝ) සංයොජනයෝ නො වෙති. . . .

ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. . . .

ඔසයෝ නො වෙති. . . .

යොගයෝ නො වෙති. . . .

නිවරණයෝ නො වෙති. . . .

පරමර්ශයෝ නො වෙත්. .

506. (සතර සමාක්ෂ්‍යධානයෝ) සාලම්බනයෝ ය.

චිත්තයෝ නො වෙති.

චෛතසිකයෝ ය.

චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටයෝ ය.

චිත්තසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසහගුහු ය.

චිත්තානුපරිවර්තීහු ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානසහගු වෙති.

චිත්තසංසෘෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තීහු වෙති.

බාහිරයෝ ය.

උපාදු නො වෙති.

අනුපාදිත්තයෝ යි.

507. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ-.

508. න දස්සනෙන පභාතබ්බා.

න භාවනාය පභාතබ්බා.

න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙත්තුකා.

න භාවනාය පභාතබ්බභෙත්තුකා.

සියා සවිතකකා, සියා අවිතකකා.

සියා සවිචාරු, සියා අවිචාරු.

සියා සපපිතිකා, සියා අපපිතිකා.

සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

සියා උපෙක්ඛාසහගතා; සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

න කාමාවචරු.

න රූපාවචරා.

න අරූපාවචරා.

අපට්ඨාපනතා.

නිශ්ශානිකා.

නිශ්චයා.

අනුත්තරා.

අරණානි.

පඤ්ඤාපුච්ඡකා.

සමමපපධානවිභවෙනා නිබ්බිතො.

507. (සතර සමයක් ප්‍රධානයෝ) උපාදනයෝ නො වෙති. . . .
ක්ලෙශයෝ නො වෙත්. . . .

508. (සතර සමයක්ප්‍රධානයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.
භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙති.

දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙන් ඇත්තාහු නො වෙති.

භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෙන් ඇත්තාහු නො වෙත්.

සචිත්ත ද වන්තාහ, අචිත්ත ද වන්තාහු ය.

සචිචාර ද වන්තාහ, අචිචාර ද වන්තාහු ය.

සමිතික ද වන්තාහ, අමිතික ද වන්තාහු ය.

ප්‍රීතිසහගත ද වන්තාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද වන්තාහු ය.

සුඛසහගත ද වන්තාහ, සුඛසහගත නො ද වන්තාහු ය.

උපෙක්ෂාසහගත ද වන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද වන්තාහු ය.

කාමාවචර නො වෙති.

රූපාවචර නො වෙති.

අරූපාවචර නො වෙත්.

අපයඝාපන්නයහ.

නෙයඝාණිකයහ.

නියතයෝ ය

අනුත්තරයෝ ය.

අරණයෝ යි.

පඤ්ඤාප්‍රවෘත්තිය යි.

සමයක්ප්‍රධානවිභවය නිමි.

9. ඉදබිපාද විභවේගා

509. චත්තාරෙ ඉදබිපාද : ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසංඛාර-සමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති. විරියසමාධිපධානසංඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති. විත්තසමාධිපධානසංඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති. විමංසාසමාධිපධානසංඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති.

510. කථං ච භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසංඛාරසමන්තාගතං ඉදබිපාදං භාවෙති : ඡන්දං චෙ භික්ඛු අධිපතීං කරිතො ලහතී සමාධිං ලහතී විත්තස්ස ඵකංගතං, අයං වුවචති ඡන්දසමාධිං. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විත්තං පග්ගණ්හාති, පදහති. උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පභානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමෝසාය භියෙසාභාවාය චෙට්ඨලාය භාවනාය පරිපූරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙ වුවචනති පධානසංඛාරං.

ඉති අයං ච ඡන්දසමාධි ඉමෙ ච පධානසංඛාරං. තදෙකඤ්ඤං අභිසංඤ්ඤාතිතො අභිසංඛිපිතො ඡන්දසමාධිපධානසංඛාරෙතොව සංඛං ගච්ඡති.

තත්ථ කතමො ඡන්දෙ : යො ඡන්දෙ ඡන්දිකතා කතතුකම්පනාකුසලො ධම්මච්ඡන්දෙ, අයං වුවචති ඡන්දෙ.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විත්තස්ස සීති සංඝතීති අවට්ඨිති අවිසාභාරෙ අවිකෙඤ්ඤො අවිසාභට්ඨානසතා සමථො සමාධිඤ්ඤං සමාධිබලං සම්මාසමාධි, අයං වුවචති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසංඛාරෙ : යො චෙතසිකො විරියාරම්භො නික්කමො පරික්කමො උය්‍යාමො වායාමො උස්සාහො උසෙසාලති ථාමො ධිති අසිට්ඨපරික්කමතා අනික්ඛිත්තඡන්දතා අනික්ඛිත්තධුරතා ධුරසම්පග්ගණාහො විරියං විරිසිඤ්ඤං විරියබලං සම්මාචාරාමො, අයං වුවචති පධානසංඛාරෙ.

ඉති ඉමිනා ච ඡන්දෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධාන සංඛාරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උප්පන්නො සමුප්පන්නො සමන්තාගතො, තෙන වුවචති ඡන්දසමාධි පධානසංඛාරසමන්තාගතො'ති.

'ඉදබි'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉදබි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පටිලාභො පතති සම්පතති පුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

9. සෘද්ධිපාද විභසනය

509. සෘද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ කත්තුකම්‍යතා ඡන්දය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමාස්තප්‍රධානවිශ්වයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි. විශ්වය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමාස්තප්‍රධානවිශ්වයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි. චිත්තය අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමාස්තප්‍රධාන විශ්වයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි. විමංසාව අධිපති කොට ඇති සමාධියෙන් හා සමාස්තප්‍රධාන විශ්වයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

510. කිසෙයින් මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සමාස්තප්‍රධානවිශ්වයෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ තෙම කුසලච්ඡන්දය අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තෙනෙකාග්‍රතාව ලබා නම් මේ ' ඡන්දසමාධි ' යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම නූපත් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශ්වය කෙරේ. උපත් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, විශ්වය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශ්වය කෙරේ. නූපත් කුලධර්මයන්ගේ ඉපදීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, විශ්වය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශ්වය කෙරේ. උපත් කුලධර්මයන්ගේ සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස සම්පූර්ණ වීම පිණිස කුසලච්ඡන්දය උපදවයි, වෑයම් කෙරෙයි. විශ්වය කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්විශ්වය කෙරේ. මොහු ' පධාන සඬබාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ ඡන්දසමාධිය ද මේ පධානසඬබාරයෝ ද එක්රැස් කොට හඳුන්වා ගෙන ' ඡන්දසමාධිපධානසඬබාර ' යි ම සඬබාරාවට යෙයි.

එහි ' ඡන්දය ' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙක් කුලල වූ ධර්මච්ඡන්දයෙක් වේ ද, මේ ' ඡන්ද ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' සමාධි ' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමෙක් මොනොවට සිටීමෙක් (අරමුණෙහි) බැසගෙන සිටීමෙක් නො විසිරීමෙක් අවික්ෂෙපයෙක් නො විසුළසින් ඇති බවෙක් ශමථයෙක් සමාධිත්ථියෙක් සමාධිබලයෙක් සමාස්තසමාධියෙක් වේ ද, මේ ' සමාධි ' යි කියනු ලැබේ.

එහි ' පධානසඬබාර ' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවිශ්වාරම්භයෙක් නිෂ්ක්‍රමයෙක් පරාක්‍රමයෙක් උද්‍යමයෙක් ව්‍යායාමයෙක් උත්සාහයෙක් අධිමාත්‍ර උත්සාහයෙක් ස්ථිර බවෙක් ධෛර්‍යයෙක් නො ලිහිල් පරාක්‍රම ඇති බවෙක් නො තැබූ ඡන්දය ඇති බවෙක් නො තැබූ ධූර ඇති බවෙක් විශ්වය දැඩි කොට ගැනීමෙක් විශ්වයෙක් විශ්වේන්ද්‍රියයෙක් විශ්වයබලයෙක් සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ ' පධානසඬබාර ' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ ඡන්දයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ ප්‍රධානසංස්කාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ මොනොවට යුක්ත වූයේ එළඹිසිටියේ මොනොවට එළඹිසිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූර්ණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් ' ඡන්දසමාධිපධානසඬබාරසමන්තා ගත ' යි කියනු ලැබේ.

ඉද්ධියනු : ඒ (සම්ප්‍රසූක්ත) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැදීමෙක් මොනොවට නිපැදීමෙක් නිෂ්පත්තිආකාරයෙක් සමාධි වන අයුරෙක් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ප්‍රතිලාභස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත්කිරීමෙක් පැමිණීමෙක් වේ ද, එය යි.

‘ඉද්ධිපාදෝ’ති තථාභුතස්ස වේදනාකකිකෝ -පෙ- විඤ්ඤාණකකිකෝ.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති.

511. කථං ච භික්ඛු විරියසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : විරියං වෙ භික්ඛු අධිපතීං කරිතො ලහති සමාධිං ලහති විතනස්ස එකගතං, අයං වුච්චති විරියසමාධිං. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොසාය භියොසාභාවාය වෙපුලලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති, ඉමෙ වුච්චන්ති පට්ඨානසංකාරා. ඉති අයං ච විරියසමාධිං ඉමෙ ච පට්ඨානසංකාරා තදෙකඤ්ඤං අභිසංඤ්ඤාතිතො අභිසංඛිපිතො විරියසමාධිපට්ඨානසංකාරොක්ඛෙව සංකිං ගච්ඡති.

තත්ථ කතමං විරියං : යො වෙනසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරාමො, ඉදං වුච්චති විරියං.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විතනස්ස සීති -පෙ- සම්මාසමාධිං, අයං වුච්චති සමාධිං.

තත්ථ කතමො පට්ඨානසංකාරො : යො වෙනසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරාමො, අයං වුච්චති පට්ඨානසංකාරො.

ඉති ඉතීනා ච විරියෙන ඉතීනා ච සමාධිනා ඉතීනා ච පට්ඨානසංකාරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුච්චති විරියසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතො’ති.¹

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉඤ්ඤානා සමිඤ්ඤානා ලාභො පටිලාභො පතති සම්පතති පුසනා සච්ඡිතිරියා උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදෝ’ති තථාභුතස්ස වේදනාකකිකෝ -පෙ- විඤ්ඤාණකකිකෝ.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති.

512. කථං ච භික්ඛු විතනසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : විතනං වෙ භික්ඛු අධිපතීං කරිතො ලහති සමාධිං ලහති විතනස්ස එකගතං, අයං වුච්චති විතනසමාධිං. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදය ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති, -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසමොසාය භියොසාභාවාය වෙපුලලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරහති විතනං පග්ගණ්හාති පදහති, ඉමෙ වුච්චන්ති පට්ඨානසංකාරා. ඉති අයං ච විතනසමාධිං ඉමෙ ච පට්ඨානසංකාරා තදෙකඤ්ඤං අභිසංඤ්ඤාතිතො අභිසංඛිපිතො විතනසමාධිපට්ඨානසංකාරොක්ඛෙව සංකිං ගච්ඡති.

තත්ථ කතමං විතනං : යං විතනං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනො විඤ්ඤාණධාතු, ඉදං වුච්චති විතනං.

‘ඉද්ධිපාදෙ’ යනු : එ අයුරින් වුවහුගේ වෙදනාස්කන්ධය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධයයි.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි. එහෙයින් ‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ යි කියනු ලැබේ.

511. කියෙයින් මහණ වියඝ්ඤායෙන් හා සමාස්ප්‍රධන්වියඝ්ඤායෙන් යුක්ත වූ සාද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ වියඝ්ඤා අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තෙනකාග්‍රතාව ලබා නම් මේ ‘වියඝ්ඤා’ යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම නූපත් ලාමක අකුලධර්මයන්ගේ නො ඉපදීම පිණිස කුසලවිෂ්ණු උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියඝ්ඤා කෙරෙයි. . . . උපත් කුසලධර්මයන්ගේ, සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා වැඩීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස සම්පූර්ණවීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත නඟාසිටුවයි. ප්‍රධන්වියඝ්ඤා කෙරේ. මොහු ‘පධානසංඝාරයෝ’ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ වියඝ්ඤා සමාධිය ද මේ ප්‍රධානසංඝාරයෝ ද වෙති. ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළවා ‘විරිය සමාධිපධානසංඝාර’ යි සඳහන් වටයේ.

එහි ‘වියඝ්ඤා’ කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියඝ්ඤාමහයෙක් . . . සමාග්වායාමයෙක් වේ ද, මේ ‘වියඝ්ඤා’ යි කියනු ලැබේ.

එහි ‘සමාධි’ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . සමාස්සමාධියෙක් වේ ද, මේ ‘සමාධි’ යි කියනු ලැබේ.

එහි ‘පධානසංඝාර’ කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියඝ්ඤාමහයෙක් . . . සමාග්වායාමයෙක් වේ ද, මේ ‘පධානසංඝාර’ යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ විරියයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසංඝාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් කියනු ලැබේ. ‘විරියසමාධිපධානසංඝාර-සමන්තාගතෝ’ යි.

‘ඉද්ධි’ යනු : ඒ (සම්ප්‍රයුක්ත) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැදීමක් මොනොවට නිපැදීමක් නිෂ්පත්ති ආකාරයක් සමාද්ධි වන අයුරක් ලාභයක් ප්‍රතිලාභයක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් ප්‍රතිලාභස්පර්ශයක් සාක්ෂාත් කිරීමක් පැමිණීමක් වේ ද (එයයි.)

‘ඉද්ධිපාදෙ’ යනු : එසේ වුවහුගේ වෙදනාස්කන්ධය . . . විඤ්ඤාස්කන්ධය යි.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, එහෙයින් ‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ යි කියනු ලැබේ.

512. කියෙයින් මහණ චිත්තසමාධියෙන් හා ප්‍රධානසංඝාරයෙන් යුක්ත වූ සාද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ තෙම චිත්තය අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් චිත්තෙනකාග්‍රතාව ලබා නම් මේ ‘චිත්තසමාධි’ යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම නූපත් ලාමක අකුලධර්මයන් නො ඉපදීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වැර අරඹයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියඝ්ඤා කෙරේ. . . . උපත් කුසලධර්ම සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස පුනපුනා වැඩීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණ බව පිණිස ඡන්දය උපදවයි, ව්‍යායාම කෙරෙයි, වියඝ්ඤා කෙරෙයි, සිත දිරිගන්වයි, ප්‍රධන්වියඝ්ඤා කෙරේ. මොහු ‘පධානසංඝාර’ යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ චිත්තසමාධිය ද මේ පධානසංඝාරයෝ ද යන ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හකුළවා ‘චිත්තසමාධිපධානසංඝාර’ යි ම සඳහන් වටයේ.

එහි ‘චිත්ත’ කවරෙ යත් : යම් සිතෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ ‘චිත්ත’ යි කියනු ලැබේ.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විතතස්ස සිති සණ්ඨිති -පෙ- සමමා සමාධි, අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පට්ඨානසංඛාරො : යො චේතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සමමා වායාමො, අයං වුච්චති පට්ඨානසංඛාරො.

ඉති ඉමිනා ච විතෙතන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පට්ඨාන-සංඛාරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුච්චති විතතසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතොති.

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදො’ති තථාභුතස්ස වේදනාකකිකො -පෙ- විඤ්ඤාණකකිකො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙතිති.

513. කථං ච භික්ඛු විමංසාසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : විමංසං චෙ භික්ඛු අබ්භිපතිං කරිත්වා ලභති සමාධිං ලභති විතතස්ස එකඟතං, අයං වුච්චති විමංසාසමාධි. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති -පෙ- උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං සීතියා අසම්මොසාය භියොසාභාවාය චේත්සලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති විරියං ආරභති විතතං පග්ගණ්ඨාති පදභති, ඉමෙ වුච්චන්ති පට්ඨාන-සංඛාරා.

ඉති අයං ච විමංසාසමාධි ඉමෙ ච පට්ඨානසංඛාරා තදෙකජ්ඣං අභිසංඤ්ඤාභිත්වා අභිසංඛිපිත්වා විමංසාසමාධිපට්ඨානසංඛාරොත්තෝච සංඛිං ගමිති.

තත්ථ කතමා විමංසා : යා පඤ්ඤා පජානනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි, අයං වුච්චති විමංසා.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විතතස්ස සිති -පෙ- සමමාසමාධි, අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පට්ඨානසංඛාරො : යො චේතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සමමා වායාමො, අයං වුච්චති පට්ඨානසංඛාරො.

ඉති ඉමාය ච විමංසාය ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පට්ඨාන-සංඛාරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුච්චති විමංසාසමාධිපට්ඨානසංඛාරසමන්තාගතොති.

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සම්ඵ්ඨි -පෙ- උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදො’ති තථාභුතස්ස වේදනාකකිකො -පෙ- විඤ්ඤාණකකිකො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙතිති.

සුතනගනභාජනියං.

එහි 'සමාධි' කවර යත් : විත්තයාගේ යම් සිටීමක් මොනොවට සිටීමක් . . . සමාස්සමාධියෙක් වේ ද, මේ 'සමාධි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'පධානසංඛාර' කවර යත් : යම් චෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . සමාස්ස ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ 'පධානසංඛාර' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ විත්තයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසංඛාරයෙන් ද උපෙන වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වෙයි. එහෙයින් කියනු ලැබේ : 'විත්තසමාධිපධානසංඛාර සමන්වාගතො' යි.

'ඉද්ධි යනු' : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිෂ්පත්තියක් . . . පැමිණීමක් වේ ද, එයයි.

'ඉද්ධිපාදෙ' යනු : එසේ වූවහුගේ වෙදනාස්කන්ධ . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ යි.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි. එහෙයින් 'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යි කියනු ලැබේ.

513. කියෙයින් මහණ විමංසාසමාධියෙන් හා සමාස්සප්‍රධන් වියාරියෙන් සමන්වාගත වූ සාද්ධිපාදය වඩා ද යත් : ඉදින් මහණ විමංසාව අධිපති කොට සමාධිය ලබා නම් විත්තෙකාග්‍රතාව ලබා නම් මේ 'විමංසාසමාධි' යි කියනු ලැබේ. හෙතෙම නූපන් ලාමක අකුසල් දහම් නො ඉපදීම පිණිස ඡන්දය උපදවයි. . . . උපන් කුසල්දහම් සිටීම පිණිස නො නැසීම පිණිස නැවත නැවත ඉපදීම පිණිස විපුල බව පිණිස වැඩීම පිණිස පරිපූර්ණත්වය පිණිස ඡන්දය උපදවයි, වැයම් කෙරෙයි, වියාරි කෙරෙයි, සිත නඟාසිටුවයි, ප්‍රධන්වියාරි කෙරේ. මොහු 'පධානසංඛාර' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ විමංසාසමාධිය ද මේ පධානසංඛාරයෙන් ද යන ඒ සියල්ල එක්රැස් කොට හඳුන්වා 'විමංසාසමාධිපධානසංඛාර' යි ම සංඛාරාවට යේ.

එහි 'විමංසා' කවර යත් : යම් ප්‍රඥාවක් පජානනාකාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමාස්සදෘෂ්ටියක් වේ ද, මේ 'විමංසා' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමාධි' කවර යත් : විත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . සමාස්සමාධියක් වේ ද, මේ 'සමාධි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'පධානසංඛාර' කවර යත් : යම් චෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . සමාස්ස ව්‍යායාමයෙක් වේ ද, මේ 'පධානසංඛාර' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ විමංසායෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසංඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : 'විමංසාසමාධිපධානසංඛාරසමන්වාගතො' යි.

'ඉද්ධි' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිපැදීමක් සමාද්ධියක් . . . පැමිණීමක් වේ ද, එයයි.

'ඉද්ධිපාදෙ' යනු : එසේ වූවහුගේ වෙදනාස්කන්ධ . . . විඤ්ඤාස්කන්ධ යි.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, පුනපුනා වඩයි, එහෙයින් 'භාවෙති' යි කියනු ලැබේ.

සුත්තන්තභාෂ්‍යය යි.

514. චන්තාරො ඉද්ධිපාදා : ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසංකාර-සමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. විරියසමාධිපධානං -පෙ- විත්තසමාධිපධානං -පෙ- විමංසාසමාධිපධානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

515. කථංඤ්ච භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධ භික්ඛු යසම්මි සමයෙ ලොකුත්තරං කුණං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පනතියා විවිච්චො'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුණං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං තසම්මි සමයෙ ඡන්දසමාධිපධානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමො ඡන්දො : යො ඡන්දො ඡන්ද්විකතා කතතුකමන්තා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුච්චති ඡන්දො.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විත්තස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධි සමාධිසම්මොඤ්ඤිකො මග්ගඛිනං මග්ගපරියාපනතං - අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසංකාරො : යො චේතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරාමො විරියසම්මොඤ්ඤිකො මග්ගඛිනං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චති පධානසංකාරො. ඉති ඉමිනා ච ඡන්දෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධානසංකාරෙන උපෙනො හොති -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුච්චති ඡන්දසමාධිපධානසංකාරසමන්තාගතො'ති.

'ඉද්ධි'ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

'ඉද්ධිපාදො'ති තථා භූතස්ස එසෙසා -පෙ- පග්ගාහො අවිකෙධපො.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති'ති තෙ ධම්මෙ අාසෙවති භාවෙති ඛුද්ධි-කාරොති, තෙන වුච්චති ඉද්ධිපාදං භාවෙති'ති.

516. කථං ච භික්ඛු විරියසමාධිපධානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධ භික්ඛු යසම්මි සමයෙ ලොකුත්තරං කුණං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පනතියා විවිච්චො'ව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුණං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපටිපදං දකුණිඤ්ඤං, තසම්මි සමයෙ විරියසමාධිපධානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමං විරියං : යො චේතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරාමො විරියසම්මොඤ්ඤිකො මග්ගඛිනං මග්ගපරියාපනතං, ඉදං වුච්චති විරියං.

තත්ථ කතමො සමාධි : යා විත්තස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධි. සමාධිසම්මොඤ්ඤිකො මග්ගඛිනං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චති සමාධි.

තත්ථ කතමො පධානසංකාරො : යො චේතසිකො විරියාරම්භො -පෙ- සම්මාචාරාමො විරියසම්මොඤ්ඤිකො මග්ගඛිනං මග්ගපරියාපනතං, අයං වුච්චති පධානසංකාරො, ඉති ඉමිනා ච විරියෙන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පධානසංකාරෙන උපෙනො හොති. -පෙ- සමන්තාගතො, තෙන වුච්චති විරියසමාධිපධානසංකාරසමන්තාගතො'ති.

514. සෘද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙනි මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්විත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි, විරියසමාධියෙන් හා සමාක් ප්‍රධන්වියායෙන් . . . චිත්තසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් . . . විමංසාසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්විත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

515. කිසෙය්ති මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ තෙම යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි ඡන්දසමාධියෙන් හා සමාක් ප්‍රධන්වියායෙන් යුක්ත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

එහි 'ඡන්ද' කවරෙ යත් : යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවෙන් කුලල වූ ධර්මවිඡන්දයෙක් වේ ද, මේ 'ඡන්ද' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමාධි' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ග පය්‍යාපන්න වූ සමාක්සමාධියක් සමාධිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සමාධි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'පධානසඬ්ඛාර' කවරෙ යත් : යම් චෛතසික වියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වියාසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'පධානසඬ්ඛාර' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ ඡන්දයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඬ්ඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ 'ඡන්දසමාධිපධානසඬ්ඛාරසමන්තාගතො' යි.

'ඉද්ධි' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිෂ්පත්තියක් සමාද්ධියක් . . . පැමිණීමක් වේ ද, එයයි.

'ඉද්ධිපාදෙ' යනු : එසේ වූවහුගේ ස්පර්ශයෙක් . . . ප්‍රග්‍රාහයෙක් අවික්ෂෙපයෙක් වේ ද, එයයි.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරේ. එහෙයින් 'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යි කියනු ලැබේ.

516. කිසෙය්ති මහණ වියාසමාධියෙන් හා සමාක්ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැසි වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි වියාසමාධියෙන් හා සමාක් ප්‍රධන්වියායෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

එහි 'විරිය' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ග පය්‍යාපන්න වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වියාසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද මේ 'විරිය' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'සමාධි' කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ සමාක්සමාධියක් සමාධිසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'සමාධි' යි කියනු ලැබේ.

එහි 'පධානසඬ්ඛාර' කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවියාරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපය්‍යාපන්න වූ සමාග්ව්‍යායාමයෙක් වියාසම්බොධ්‍යාභිගයෙක් වේ ද, මේ 'පධාන සඬ්ඛාර' යි කියනු ලැබේ. මෙසේ මේ විරියයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධාන සඬ්ඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : 'විරියසමාධිපධානසඬ්ඛාරසමන්තාගතො' යි.

‘ඉද්ධි’නි යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදෝ’නි තථා භූතස්ස ඵසො වෙදනා -පෙ- පග්ගාහො අවිකෙකිපො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’නි තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති ඛුද්ධිකරොති. තෙන වුව්වති ඉද්ධිපාදං භාවෙති’නි.

517. කථං ච භික්ඛු විත්තසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යාතිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතති යා විවිච්ච’ව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දැකාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ විත්තසමාධිපට්ඨාන සංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. •

තත්ථ කතමං විත්තං : යං විත්තං මනෝ මානසං -පෙ- තජ්ජා මනෝවිඤ්ඤාණධාතූ, ඉදං වුව්වති විත්තං.

තත්ථ කතමෝ සමාධි : යා විත්තස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධි සමාධි සම්මොඤ්ඤායෙ මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං - අයං වුව්වති සමාධි.

තත්ථ කතමෝ පට්ඨානසංකාරො : යො චේතසිකෝ විරියාරමෝ -පෙ- සම්මාචාරායාමෝ විරියසම්මොඤ්ඤායෙ මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං අයං වුව්වති පට්ඨානසංකාරො.

ඉති ඉමිනා ච විතෙතන ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පට්ඨාන-සංකාරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්තාගතො. තෙන වුව්වති විත්තසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතො’නි.

‘ඉද්ධි’නි යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පටිලාභො පතති සම්පතති චුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදෝ’නි තථා භූතස්ස ඵසො වෙදනා -පෙ- පග්ගාහො අවිකෙකිපො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’නි තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති ඛුද්ධිකරොති. තෙන වුව්වති ඉද්ධිපාදං භාවෙති’නි.

518. කථං ච භික්ඛු විමංසාසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ක්කානං භාවෙති නිය්‍යාතිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතති යා විවිච්ච’ව කාමෙති -පෙ- පථමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දැකාභිඤ්ඤං. තස්මිං සමයෙ විමංසාසමාධිපට්ඨානසංකාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

තත්ථ කතමා විමංසා : යා පඤ්ඤා පජ්ජනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයෝ සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්මොඤ්ඤායෙ මග්ගඛං මග්ග-පරියාපනං, අයං වුව්වති විමංසා.

තත්ථ කතමෝ සමාධි : යා විත්තස්ස සිති -පෙ- සම්මාසමාධි. සමාධිසම්මොඤ්ඤායෙ මග්ගඛං මග්ගපරියාපනං, අයං වුව්වති සමාධි.

‘ඉද්ධි’ යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්දීමක් සමාද්ධියක් . . . පැමිණීමක් වේ ද, එයයි.

‘ඉද්ධිපාද’ යනු : එසේ වුවහුගේ ස්පර්ශ ය . . . ප්‍රග්‍රාහ ය, අවික්ෂේප යි.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරේ. එහෙයින් ‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ යි කියනු ලැබේ.

517. කිසෙයින් මහණ චිත්තසමාධියෙන් හා සමානප්‍රධන්වීයභියෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයභාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි චිත්තසමාධියෙන් හා සමාන ප්‍රධන්වීයභියෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

එහි ‘චිත්ත’ කවරෙ යත් : යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූප මනෝවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ ‘චිත්ත’ යි කියනු ලැබේ.

එහි ‘සමාධි’ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් සිටීමක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයභී පන්න වූ සමානසමාධියක් සමාධිසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ ‘සමාධි’ යි කියනු ලැබේ.

එහි ‘පධානසඨ්ඛාර’ කවරෙ යත් : යම් චෛතසිකවීයභීරම්භයෙක් . . . මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයභීපන්න වූ සමානව්‍යායාමයෙක් වීයභීසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ ‘පධානසඨ්ඛාර’ යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ චිත්තයෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඨ්ඛාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ . . . සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : ‘චිත්තසමාධිපධානසඨ්ඛාර සමන්ත්තාගතො’ යි.

‘ඉද්ධි’ යනු : ඒ (සම්ප්‍රයුක්ත) ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්දීමක් මොනොවට නිපැද්දීමක් නිෂ්පන්නි ආකාරයෙක් සමාද්ධි වන අයුරෙක් ලාභයෙක් ප්‍රතිලාභයෙක් ප්‍රාප්තියක් සම්ප්‍රාප්තියක් (ප්‍රතිලාභ) ස්පර්ශයෙක් සාක්ෂාත් කිරීමක් පැමිණීමක් වේ ද, (එය යි.)

‘ඉද්ධිපාද’ යනු : එසේ වුවහුගේ ස්පර්ශ ය, වෙදනා ය, . . . ප්‍රග්‍රාහ ය, අවික්ෂේප යි.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ යනු : ඒ ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, වඩයි, බහුල කෙරෙයි. එහෙයින් ‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ යි කියනු ලැබේ.

518. කිසෙයින් මහණ විමංසාසමාධියෙන් හා සමානප්‍රධන්වීයභියෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩා ද යත් : මෙ සස්තෙහි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙයයභාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුඛප්‍රතිපත් ඇති දන්ධ අභිඤ්ඤ ඇති ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි විමංසාසමාධියෙන් හා සමාන ප්‍රධන්වීයභියෙන් සමන්වාගත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

එහි ‘විමංසා’ කවරෙ යත් : මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයභීපන්න වූ යම් ප්‍රඥවක් ප්‍රජානනා කාරයෙක් . . . අමොහයෙක් ධර්මවිවයයෙක් සමානදූෂ්ටියක් ධර්මවිවයසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ ‘විමංසා’ යි කියනු ලැබේ.

එහි ‘සමාධි’ කවරෙ යත් : චිත්තයාගේ යම් මාර්ගාභිග වූ මාර්ගපයභීපන්න වූ සිටීමක් . . . සමානසමාධියක් සමාධිසම්බොධාභිගයෙක් වේ ද, මේ ‘සමාධි’ යි කියනු ලැබේ.

තත් කතමො පටිභවනසංඛාරො : යො චේතසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමාචාරාමො විරියසමොඤ්ඤාභිඤ්ඤා මග්ගභිගං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුවචති පටිභවනසංඛාරො.

ඉති ඉමාය ච විමංසාය ඉමිනා ච සමාධිනා ඉමිනා ච පටිභවනසංඛාරෙන උපෙනො හොති සමුපෙනො උපගෙනො සමුපගෙනො උපපනො සමුපපනො සමනනාගෙනො, තෙන වුවචති විමංසාසමාධිපටිභවනසංඛාර-සමනනාගෙනොති.

‘ඉද්ධි’ති යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමීද්ධි -පෙ- උපසම්පදා.

‘ඉද්ධිපාදො’ති තථා භූතස්ස ඵසෙසා වේදනා -පෙ- පග්ගාහො අවිකෙඛපො.

‘ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති තෙ ධම්මෙ අසෙවති භාවෙති බහුලිකරෙති තෙන වුවචති ඉද්ධිපාදං භාවෙති’ති.

519. චතතාරො ඉද්ධිපාදා : ඡන්ද්ධිපාදො විරිසද්ධිපාදො විතතිද්ධිපාදො විමංසිද්ධිපාදො.

520. තත් කතමො ඡන්ද්ධිපාදො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුචං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතනියා විවිච්චො’ව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුචං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං, යො තස්මිං සමයෙ ඡන්දො ඡන්දිකතා කතතුකම්පතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො, අයං වුවචති ඡන්ද්ධිපාදො. අවසෙසා ධම්මා ඡන්ද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

521. තත් කතමො විරිසද්ධිපාදො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුචං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතනියා විවිච්චො’ව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුචං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං, යො තස්මිං සමයෙ චේතසිකො විරියාරමො -පෙ- සමමාචාරාමො විරියසමොඤ්ඤාභිඤ්ඤා මග්ගභිගං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුවචති විරිසද්ධිපාදො අවසෙසා ධම්මා විරිසද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

522. තත් කතමො විතතිද්ධිපාදො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුචං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතනියා විවිච්චො’ව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුචං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං, යො තස්මිං සමයෙ විතතං මනො මානසං -පෙ- තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුවචති විතතිද්ධිපාදො. අවසෙසා ධම්මා විතතිද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

523. තත් කතමො විමංසිද්ධිපාදො : ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුචං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පථමාය භූමියා පතනියා විවිච්චො’ව කාමෙහි -පෙ- පථමං කුචං උපසම්පජ්ජි විහරති දුක්ඛාපට්ඨපදං දකුංභිඤ්ඤං, යො තස්මිං සමයෙ පඤ්ඤා පජ්ජනා -පෙ- අමොහො ධම්මවිචයො සමමාදිට්ඨි ධම්මවිචය සමොඤ්ඤාභිඤ්ඤා මග්ගභිගං මග්ගපරියාපනනං, අයං වුවචති විමංසිද්ධිපාදො. අවසෙසා ධම්මා විමංසිද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාෂ්‍යයං.

එහි 'පධානසඬබාර' කවරෙ යත් : යම් මාර්ගාඛග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ වෛතසික වියඝාරම්භයෙක් . . . සමාග්‍යව්‍යායාමයෙක් වියඝිසම්බොධාඛගයෙක් වේ ද, මේ 'පධාන සඬබාර' යි කියනු ලැබේ.

මෙසේ මේ විමංසායෙන් ද මේ සමාධියෙන් ද මේ පධානසඬබාරයෙන් ද යුක්ත වූයේ සමුපෙන වූයේ එළඹයිටියේ මොනොවට එළඹයිටියේ නො වෙන් වූයේ පරිපූරණ වූයේ සමන්වාගත වූයේ වේ. එහෙයින් කියනු ලැබේ : 'විමංසාසමාධිපධානසඬබාරසමන්තා ගතො' යි.

'ඉද්ධි' යනු : ඒ ධර්මයන්ගේ යම් නිපැද්මෙක් සමාද්ධියක් . . . පැමිණීමෙක් වේ ද එය යි.

'ඉද්ධිපාදො' යනු : එසේ වුවහුගේ ස්පර්ශය වෙදනා ය . . . ප්‍රග්‍රහය අවික්ෂේප යි.

'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යනු : ඒ (සම්ප්‍රයුක්ත) ධර්මයන් ආසෙවනය කෙරෙයි, භාවනා කෙරෙයි, බහුල කෙරේ. එහෙයින් 'ඉද්ධිපාදං භාවෙති' යි කියනු ලැබේ.

519. සාද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : ඡන්දිද්ධිපාද ය, විරිසිද්ධිපාද ය, චිත්තිද්ධි පාද ය, විමංසිද්ධිපාද යි.

520. එහි 'ඡන්දිද්ධිපාද' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ ප්‍රතිපද ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් ඡන්දයෙක් ඡන්දය කරන අයුරෙක් කරනු කැමැති බවක් කුශල වූ ධර්මවිචිතියෙක් වේ ද, මේ 'ඡන්දි ද්ධිපාද' යි කියනු ලැබෙයි : අවශෙෂධර්මයෝ ඡන්දිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

521. එහි 'විරිසිද්ධිපාද' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටි ගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවයගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඛග වූ මාර්ගපයඝාපන්න වූ යම් වෛතසිකවියඝාරම්භයෙක් . . . සමාග්‍යව්‍යායාමයෙක් වියඝිසම්බොධාඛගයෙක් වේ ද, මේ 'විරිසිද්ධිපාද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂධර්මයෝ විරිසිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්ත යෝ යි.

522. එහි 'චිත්තිද්ධිපාද' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි යම් චිත්තයෙක් මනසෙක් මානසයෙක් . . . තදනුරූපමනොවිඤ්ඤාධාතුයෙක් වේ ද, මේ 'චිත්තිද්ධිපාද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ චිත්තිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

523. එහි 'විමංසිද්ධිපාද' කවරෙ යත් : මෙ සස්තෙනි මහණ යම් කලෙක දෘෂ්ටිගතයන්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස ප්‍රථමභූමියට පැමිණීම පිණිස නෙය්‍යඝාණික වූ අපවය ගාමී වූ ලොකොත්තරධ්‍යානය වඩා ද, කාමයන්ගෙන් වෙන් ව ම . . . දුක් වූ පිළිවෙත් ඇති ලැයි වූ අභිඤ්ඤා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණ වෙසේ ද, එසමයෙහි මාර්ගාඛග වූ මාර්ග පයඝාපන්න වූ යම් ප්‍රඤ්චක් ප්‍රජානනාකාරයෙක් . . . අමොගයෙක් ධර්මවිචයයෙක් සමාග්‍යඤ්චියක් ධර්මවිචයසම්බොධාඛගයෙක් වේ ද, මේ 'විමංසිද්ධිපාද' යි කියනු ලැබේ. අවශෙෂ ධර්මයෝ විමංසිද්ධිපාදසම්ප්‍රයුක්තයෝ යි.

අභිධර්මභාෂනිය යි.

524. චන්තායෙ ඉද්ධිපාදා: ඉධ භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසංඛාර සමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති. විරියසමාධි -පෙ- චිත්තසමාධි -පෙ- විමංසාසමාධිපධානසංඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

චතුන්තං ඉද්ධිපාදනං කති කුසලා: කති අකුසලා: කති අව්‍යාකතා, -පෙ- කති සරණා, කති අරණා.

525. කුසලා යෙව.

සියා සුඛාය වෙදනාය සමපයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සමපයුත්තා.

විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදිත්තඅනුපාදනියා.

අසංඛිතිලිට්ඨඅසංඛිතිලෙයිකා.

සියා සවිතක්කසම්මාර, සියා අවිතක්කසම්මාරමත්තා, සියා අවිතක්ක- අවිමාර.

සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා

නෙ'ව දස්සනෙන න ගාවනාය පභාතබ්බා.

නෙ'ව දස්සනෙන න ගාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා.

අපචයගාමිනො.

සෙක්කා.

අප්පමාණාරම්මණා.

පණීතා.

සම්මත්තනියතා.

න මග්ගාරම්මණා, මග්ගහෙතුකා, න මග්ගාධිපතීනො.

සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න චන්තබ්බා උප්පාදිනොති.

සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

න චන්තබ්බා අතීතාරම්මණාති'පි අනාගතාරම්මණාති'පි පච්චුප්පන්නා රම්මණාති'පි.

සියා අජඤ්ඤා, සියා බහිද්ධා, සියා අජඤ්ඤාබහිද්ධා.

බහිද්ධාරම්මණා.

අනිදස්සනඅප්පට්ඨා.

526. විමංසිද්ධිපාදො හෙතු, නයො ඉද්ධිපාදා, න හෙතු.

සහෙතුකා.

හෙතුසමපයුත්තා.

524. සෘද්ධිපාදයෝ සතර දෙනෙකි : මෙ සස්තෙහි මහණ ඡන්දසමාධියෙන් හා සමයක්ප්‍රධන්වියථියෙන් සමන්විත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි. වියථිසමාධියෙන් . . . චිත්ත සමාධියෙන් . . . විමංසාසමාධියෙන් හා ප්‍රධන්වියථියෙන් සමන්විත වූ සෘද්ධිපාදය වඩයි.

සතර සෘද්ධිපාදයන් අතුරෙහි කුශලයෝ කෙනෙක් ද, අකුශලයෝ කෙනෙක් ද, අව්‍යාකාතයෝ කෙනෙක් ද, . . . සරණයෝ කෙනෙක් ද, අරණයෝ කෙනෙක් ද යත් :

525. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) කුශලයෝ මැ යි.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සුඛවේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ ද වන්නාහ, අදුක්ඛමසුඛ වේදනාව හා සම්ප්‍රයුක්තයෝ ද වන්නාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) විපාක ස්වභාවධර්මයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනුපාදින්නඅනුපාදනියයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අසංක්ලිෂ්ටඅසංක්ලේශිකයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සචිත්තසචිතාර ද වන්නාහ, අචිත්තසචිතාරමාත්‍ර ද වන්නාහ, අචිත්ත අචිතාර ද වන්නාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ප්‍රීතිසහගත ද වන්නාහ, සුඛසහගත ද වන්නාහ, උපෙක්ෂා සහගත ද වන්නාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නො ම දර්ශනයෙන් නො ද භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අපවයගාමීහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ශෛක්ෂයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අප්‍රමාණාලම්භනයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ප්‍රණීතයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සමයක්චිතියනයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) මාර්ගාලම්භන නො වෙති, මාර්ගහෙතුක වෙති, මාර්ගාධිපති නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) උත්පන්න ද වන්නාහ, අනුත්පන්න ද වන්නාහ, උත්පාදිහු යයි නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අතීත ද වන්නාහ, අනාගත ද වන්නාහ, ප්‍රත්‍යුත්පන්න ද වන්නාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අතීතාලම්භන යි ද අනාගතාලම්භන යි ද ප්‍රත්‍යුත්පන්නාලම්භන යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අධ්‍යාත්ම ද වන්නාහ, බාහිර ද වන්නාහ, අධ්‍යාත්මබාහිර ද වන්නාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) බාහිරාලම්භනයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනිදර්ශන අප්‍රතිඝයෝ යි.

526. විමංසිද්ධිපාදය හෙතු ය. තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතුහු නො වෙත්.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සහෙතුකයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) හෙතු සම්ප්‍රයුක්තයෝ ය.

විමංසිද්ධිපාදෙ හෙතු චේ'ව සහෙතුකො ච. තයො ඉද්ධිපාද න වත්තබ්බො හෙතු චේ'ව සහෙතුකා'ති, සහෙතුකා චේ'ව න ච හෙතු.

විමංසිද්ධිපාදෙ හෙතු චේ'ව හෙතුසම්පයුත්තො ච. තයො ඉද්ධිපාද න වත්තබ්බො හෙතු චේ'ව හෙතුසම්පයුත්තාති'පි හෙතුසම්පයුත්තා චේ'ව න ච හෙතු.

තයො ඉද්ධිපාද න හෙතු සහෙතුකා. විමංසිද්ධිපාදෙ න වත්තබ්බො න හෙතු සහෙතුකොති'පි න හෙතු අහෙතුකොති'පි.

527. සප්පච්චයා.

සබ්බතා.

අනිදසුනා.

අප්පට්ඨා.

අරුපා.

ලොකුත්තරා.

කෙනචි විඤ්ඤායා, කෙනචි න විඤ්ඤායා.

528. නො ආසවා.

අනාසවා.

ආසවපිප්පයුත්තා.

න වත්තබ්බො ආසවා චේ'ව සාසවාති'පි, සාසවා චේ'ව නො ච ආසවාති'පි.

න වත්තබ්බො ආසවා චේ'ව ආසවසම්පයුත්තාති'පි ආසවසම්පයුත්තා-චේ'ව නො ච ආසවාති'පි.

ආසවපිප්පයුත්තා අනාසවා.

529. නො සඤ්ඤාජනා -පෙ- නො ගන්ථා -පෙ- නො ඔසා -පෙ- නො යොගා -පෙ- නො නිවරණා -පෙ- නො පරමාසා -පෙ-

530. සාරම්මණා.

තයො ඉද්ධිපාද නො විතතා, විතතිද්ධිපාදෙ විතතං.

තයො ඉද්ධිපාද චේතසිකා, විතතිද්ධිපාදෙ අචේතසිකො.

තයො ඉද්ධිපාද විතතසම්පයුත්තා, විතතිද්ධිපාදෙ න වත්තබ්බො විතෙනන සම්පයුත්තොති'පි විතෙනන විප්පයුත්තොති'පි.

තයො ඉද්ධිපාද විතතසංඝට්ඨා, විතතිද්ධිපාදෙ න වත්තබ්බො විතෙනන සංඝට්ඨොති'පි විතෙනන විසංඝට්ඨොති'පි.

තයො ඉද්ධිපාද විතතසමුට්ඨානා, විතතිද්ධිපාදෙ නො විතත-සමුට්ඨානො.

විමංසිද්ධිපාදය හෙතු ද වූයේ ම සහෙතුක ද වෙයි. තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතු ද වූවාහු ම සහෙතුකහ යි නො කියයුත්තාහ. සහෙතුක ද වූවාහු ම නො ද හෙතු වෙත්.

විමංසිද්ධිපාදය හෙතු ද වූයේ ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වෙයි. තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතු ද වූවාහු ම හෙතුසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද නො කියයුත්තාහ. හෙතුසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද හෙතු ද වෙත්.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ හෙතු නො වූ සහෙතුකයෝ ය. විමංසිද්ධිපාදය හෙතු නො වූ සහෙතුක යි ද හෙතු ඵනා වූ අහෙතුක යි ද නො කියයුත්තේ යි.

527. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සප්‍රත්‍යයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සඛිබ්‍රතයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනිදර්ශනයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අප්‍රතිසයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අරුපිහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ලොකොත්තරයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) කිසි විඤ්ඤායෙකින් දහයුත්තාහ, කිසි විඤ්ඤායෙකින් නො දහ යුත්තාහු ය.

528. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුච නො වන්නාහ.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) අනාසුචයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුචවිප්‍රයුක්තයෝ ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුච ද වූවාහු ම සාසුචහ යි ද සාසුච ද වූවාහු ම නො ද ආසුචහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුච ද වූවාහු ම ආසුචසම්ප්‍රයුක්තහ යි ද ආසුචසම්ප්‍රයුක්ත ද වූවාහු ම නො ද ආසුචහ යි ද නො කියයුත්තාහු ය.

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආසුචවිප්‍රයුක්ත වූ අනාසුචයෝ යි.

529. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) සංයොජනයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ග්‍රන්ථයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ඔසයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) යොගයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) නිවරණයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සෘද්ධිපාදයෝ) පරාමශීයෝ නො වෙති. . . .

530. (සතර සෘද්ධිපාදයෝ) ආලම්බන සහිතයෝ ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්ත නො වෙති. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්ත ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චෛතසිකයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය අචෛතසික ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසම්ප්‍රයුක්තයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තය හා සම්ප්‍රයුක්ත යි ද චිත්තය හා විප්‍රයුක්ත යි ද නො කියයුත්තේ ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසංයාමයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තය හා සංයාමය යි ද චිත්තය හා විසංයාමය යි ද නො කියයුත්තේ ය.

තුන් සෘද්ධිපාදයෝ චිත්තසමුත්පාදනයෝ ය. චිත්තිද්ධිපාදය චිත්තසමුත්පාදන නො වේ.

නයො ඉද්ධිපාදා විතතසහභුනො, විතතිද්ධිපාදො නො විතතසහභු.

නයො ඉද්ධිපාදා විතතානුපරිවතතිනො. විතතිද්ධිපාදො නො විතතානුපරිවතති.

නයො ඉද්ධිපාදා විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානා, විතතිද්ධිපාදො නො විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානො.

නයො ඉද්ධිපාදා විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුනො. විතතිද්ධිපාදො නො විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු.

නයො ඉද්ධිපාදා විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවතතිනො. විතතිද්ධිපාදො නො විතතසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවතති.

නයො ඉද්ධිපාදා බාහිරා. විතතිද්ධිපාදො අඤ්ඤාතතිකො.

නො උපාදා.

අනුපාදිතතා.

531. නො උපාදානා -පෙ- නො කිලෙසා -පෙ-

532. න දස්සනෙන පභාතබ්බා.

න භාවනාය පභාතබ්බා.

න දස්සනෙන පභාතබ්බභෙතුකා.

න භාවනාය පභාතබ්බභෙතුකා.

සියා සවිතකකා, සියා අවිතකකා.

සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා.

සියා සපජිතිකා, සියා අපජිතිකා.

සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා.

සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා.

සියා උපෙකකාසහගතා, සියා න උපෙකකාසහගතා.

න කාමාවචරා.

න රූපාවචරා.

න අරූපාවචරා.

අපරියාපනතා.

නියතානිකා.

නිගතා.

අනුතතරා.

අරණානි.

පඤ්ඤාපුච්ඡකං.

ඉද්ධිපාදවිභවෙහි නිවසිනො.

තුන් සාද්ධිපාදයෝ විත්තසහභූ වෙති. විත්තිද්ධිපාදය විත්තසහභූ නො වේ.

තුන් සාද්ධිපාදයෝ විත්තානුපරිවර්තීහ. විත්තිද්ධිපාදය විත්තානුපරිවර්තී නො වේ.

තුන් සාද්ධිපාදයෝ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානයෝ ය. විත්තිද්ධිපාදය විත්තසංසාෂ්ට සමුත්ථාන නො වේ.

තුන් සාද්ධිපාදයෝ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ වෙති. විත්තිද්ධිපාදය විත්ත සංසාෂ්ටසමුත්ථානසහභූ නො වේ.

තුන් සාද්ධිපාදයෝ විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී වෙති. විත්තිද්ධිපාදය විත්තසංසාෂ්ටසමුත්ථානානුපරිවර්තී නො වේ.

තුන් සාද්ධිපාදයෝ ඛාහිරයෝ ය. විත්තිද්ධිපාදය ආධ්‍යාත්මික ය.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) උපාදු නො වෙත්.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) අනුපාදින්නයෝ යි.

531. (සතර සාද්ධිපාදයෝ) උපාදුනයෝ නො වෙති. . . .

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) ක්ලෙශයෝ නො වෙත්. . . .

532. (සතර සාද්ධිපාදයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙත්.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යයෝ නො වෙත්.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) දර්ශනයෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙත්.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) භාවනායෙන් ප්‍රභාතව්‍යහෙතු ඇත්තාහු නො වෙත්.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) සචිතර්ක ද චන්තාහ, අචිතර්ක ද චන්තාහු ය.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) සචිචාර ද චන්තාහ, අචිචාර ද චන්තාහු ය.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) සප්‍රීතික ද චන්තාහ, අප්‍රීතික ද චන්තාහු ය.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) ප්‍රීතිසහගත ද චන්තාහ, ප්‍රීතිසහගත නො ද චන්තාහු ය.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) සුඛසහගත ද චන්තාහ, සුඛසහගත නො ද චන්තාහු ය.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) උපෙක්ෂාසහගත ද චන්තාහ, උපෙක්ෂාසහගත නො ද චන්තාහු ය.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) කාමාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) රූපාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) අරූපාවචරයෝ නො වෙත්.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) අපරියාපන්නයෝ ය.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) නෛයඝ්‍රාණිකයෝ ය.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) නියතයෝ ය.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) අනුත්තරයෝ ය.

(සතර සාද්ධිපාදයෝ) අරණයෝ යි.

සඤ්ඤාප්‍රවිෂ්ඨ යි.

ඉද්ධිපාදවිභක්ති නිමි.

විසූච්ඡිද්ධකාමය

විසේෂ පද්‍යානුකූල නිකාමණිකා

පිටපතකා

අ

අකුසලා ධර්මය	368, 370
අභගතං	154
අභිධාන රූපං	2
අභිසංඝාත විච්ඡයං	224
අභිසංඝාත විච්ඡයං	224
අනිතං රූපං	2
අද්‍යෙසං	294
අභිමොක්ඛයා	290, 292, 310
අනභිසංඝාත භික්ෂු භික්ෂුණී විච්ඡයං	224
අනාගතං රූපං	2
අනියතො	28, 36, 50
අනුනසො	258
අනුපසංඝාතං	342, 354
අනුරොධො	258
අපචයගාමී	28, 34, 50, 88, 98 300
අපරියාපනතා	26, 86, 102
අපරියොගාහනා	292
අපිලාපනතා	224
අප්‍රභුභිසංඝාතො	244
අප්‍රියොති සම්පයොගො	184
අභිජ්ඣා	342
අභිප්පසාදො	296, 302
අමොහො	294
අරණං	34, 76
අලොභො	294
අවභිසංඝාතං	4
අවිජ්ජා	244, 292
අවිජ්ජාධාතු	158
අවිජ්ජාලභිති	292, 294
අවිසාහාරො	224
අවිතිංසාධාතු	154
අව්‍යාකතා	302, 306, 326, 334
අව්‍යාපාදධාතු	156
අසංඛිතධාතු	132
අසුරොපො	292

පිටපතකා

ආ

ආකාසධාතු	152, 154
ආචයගාමී	28, 34, 50, 88, 98
ආනපං	342, 354
ආනාපි	342
ආනෙඤ්ජාභිසංඝාතො	244
ආපොධාතු	150
ආසප්පනා	292

ඉ

ඉතිච්ඡයං	222
ඉඳි	384
ඉඳිපාද	384

උ

උභ්‍යසංඝාතං	4
උභිවං	294
උපචයො	278
උපපතතිහවො	246
උපාදනං	246
උපාදිනනුපාදනියො	68, 88, 96, 106
උපායාසො	184, 248
උපෙක්ඛාධාතු	154
උපෙක්ඛිච්ඡයං	222
උප්පලකවාතා	152
උසමා	152
උසොසලති	222

ඔ

ඔකප්පනා	296, 302
ඔලාරිකං රූපං	4

භ

භමමහවො	246
--------	-----

	පිටසබ්බකා
කාමධාතු	156
කායධාතු	160
කායවිඤ්ඤාණධාතු	160
කායසංඛාරෙ	244
කායානුපසිඨි	240, 356

කුමමගො	258
කුසලමූලා	294
කුසලා	322
කුසලා ධම්මා	370

බාරිකං	130
--------	-----

බුරුකවානා	152
-----------	-----

ගනිධාතු	158
ගනිගතනං	128

ඝානධාතු	158
ඝානවිඤ්ඤාණධාතු	158

චක්ඛායතනං	124
චක්ඛුධාතු	158
චක්ඛු විඤ්ඤාණධාතු	158
චණ්ඩිකකං	292

චිත්තනානුපරිචතතිනො	116, 144, 218, 238
චිත්තනානුපසිඨි	346, 348, 356
චිත්තිද්ධිපාදෙ	394
චිත්තං පග්ගණනාති	368

ඡට්ඨායතනං	248
ඡ්ඤ්ඤිද්ධිපාදෙ	394
ඡ්ඤෙ	368, 372, 376, 384
ඡ්ඤං ඡනෙති	368

	පිටසබ්බකා
ජරා	182
ජරාමරණං	246, 338

ජාති	182, 246
------	----------

ජීව්හාධාතු	160
ජීව්හාවිඤ්ඤාණධාතු	160

ජීවිතිඤ්ඤායං	222
--------------	-----

තණ්හා	246
-------	-----

තාලවණ්ටවානං	152
-------------	-----

තිත්ථායතනං	270, 280
------------	----------

තෙජෝධාතු	152
----------	-----

දුක්ඛධාතු	154
දුක්ඛනිරෝධගාමිනීපටිපදා	192
අරියසම්මං	188
දුක්ඛනිරෝධො අරියසම්මං	186
දුක්ඛසමුදයො අරියසම්මං	222
දුක්ඛිඤ්ඤායං	182, 196, 248
දුක්ඛං අරියසම්මං	182

දුරෙරුපං	4
----------	---

දෙමනස්සධාතු	154
දෙමනස්සිඤ්ඤායං	222
දෙමනස්සං	184, 248, 344, 350 356

ද්වාරාපෙසා	124, 126
------------	----------

පිටසංඛිතා

පිටසංඛිතා

දෙව

ම

දෙව්ලකං 292

මනාසනනං 278

ධ

මනොධාතු 160

ධම්මධාතු 160

මනොවිඤ්ඤාණධාතු 162

ධම්මානුපස්සි 250, 252, 258

මනොවිලෝකො 292

ධම්මායතනං 150

මරණං 182

නි

මි

නිවරණං 114, 140

මිච්ඡත්තනියතො 28, 36, 50, 106

නෙ

ර

නෙකකම්මධාතු 156

රසධාතු 160

ප

රසායනනං 130

පච්චුප්පත්තරූපං 2

රු

පඤ්ඤාච්ඡේදං 224

රූපකකතො 2, 108

පටිඝං 290, 292

රූපං 132

පථවිධාතු 150

රූපායතනං 128

පණීතං රූපං 4

ල

පණිරං 124, 258

ලපිලකං 130

පදහති 368

ලො

පධානසංඛාරො 384, 388

ලොකො 342, 354

පධානං 368

ලොභිකං 130

පරාමාසො 114

ව

පරිදෙවො 182, 248

වණණනිභා 128

පරිසප්පනා 292

වා

පසාදො 294, 310

වායමති 368

පු

වායාමො 368, 372, 376

පුඤ්ඤාභිසංඛාරො 244

වායොධාතු 152

පුරිසිඤ්ඤා 222

ඵ

වි

ඵසෙසා 246

විචිතිච්ඡා 292

ථො

විඤ්ඤාණකකතො 16, 94

ථොට්ඨබ්බායතනං 130

විඤ්ඤාණධාතු 154

බ

විඤ්ඤාණං 244

බහිඤ්ඤාරූපං 4

විපරිණාමධම්මා 124

බා

විපරිඥෙසගාතො 270, 280

බාවිසතිඤ්ඤායාති 220

විරියං 368, 372, 376

භ

විරියං ආරහති 368

භවො 246

විරිසිද්ධිපාදො 394

විරිසිඤ්ඤා 222

විහරති 342

විභිංසාධාතු 156

පිටස්ථිති

පිමංසා සමාධි	388
පිමංසිද්ධිපාදෙ	394

වෙ

වෙදනා	246, 292
වෙදනාකකිකො	4
වෙදනානුපසාදි	344, 346, 356

ව්‍යා

ව්‍යාපාදධානු	156
--------------	-----

ස

සඛාරකකිකො	12, 66
සඛාරා	244
සඤ්ඤාකකිකො	8
සති	242
සතිපට්ඨානා	340, 360
සතිත්‍රියං	224
සතිමා	342
සද්ධාධානු	158
සද්ධායතනං	127
සද්ධිත්‍රියං	222
සතිදසසනසප්පට්ඨරූපං	108
සනතිකෙරූපං	4
සනතිසාතසද්දෙ	128
සප්පට්ඨෙ	128
සමපථඤ්ඤං	342
සමපථානො	342
සමාධි	384
සමාධිත්‍රියං	384
සමමනනනියතො	28, 36, 50, 106
සමමප්පධානා	368, 372
සමමා ආජිවො	192, 194
සමමාකමමනො	192, 194
සමමාදිට්ඨි	192, 194
සමමාචාරා	192, 194
සමමාචාරාමො	192, 194
සමමාසඛකපො	192, 194
සමමාසති	192, 194
සමමාසමාධි	192, 194
සමායතනං	244

පිටස්ථිති

සං

සාරගො	258
-------	-----

සු

සුඛධානු	154
සුඛිත්‍රියං	222
සුමුමරූපං	4
සුපණ්ණවානා	152

සො

සොකො	182, 248
සොතධානු	158
සොතවිඤ්ඤාණධානු	158
සොමනසාධානු	154
සොමනසිත්‍රියං	222

ති

තිනරූපං	4
---------	---